INTERPRETATIO

AD ALIQVAS LEGES RECOPI

LATIONIS REGNI CASTELLÆ;

explicatæq; quæstiones plures, antea non ita discussæ, in praxi frequentes iudicibus quibuscumq; nec non causidicis, & in Scholis vtiles, etiam Theologiæ Sacræ professoribus, & confessarijs.

A D. D. FRANCISCO CARRASCO del Saz Regio Auditore in Tribunali Ciuitatis de Panama, Regni del Piru.

AD DOMINVM D. PETRVM DE Castro & Andrade, Comitem de Lemos & Andrade, & Villalua, Marchionem de Sarria, vnumque ex Hispaniæ magnatibus Meritissimum.

CVM PERMISSV SVPERIORVM.

HISPALI.

APVD HIERONYMVM A Contreras; Anno 1620.

EXPENSIS AVTORIS.

TASSA.

YO Diego Gonçalez de Villarroel Escrivano de Camara de su Magestad de los que en su Consejo residen, doy fe, que auiendose visto por los Señores del, vn libro intitulado: Sobre la recopilaciõ de las leyes, compuesto por el Dotor Francisco Carrasco del Saz, Oydor de la Real Audiencia de Panamà: Que con licencia de los dichos Señores fue impresso, tassaron cada pliego de los del dicho libro a quatro maravedis. Y parece tener ciento y doze pliegos, que al dicho precio monta, quatrocientos y quarẽta y ocho maravedis. Y a este precio mandaron se venda, y no a mas: y que esta tassa se ponga al principio de cada libro, de los que se imprimieren. Y para que dello conste, de pedimiento de la parte del suso dicho, doy esta fe. En Madrid a diez y ocho de Septiembre de mil y seiscietos y veinte años.

Diego Gonçalez de Villarroel.

ERRATAS.

fo. 3 linea 1. coluna 2 suos, lege sua. fo. 14. c. 1. l. 8. ex vento, ex vinea. fo. 39. c. 2. l. 5. lege procede la resolucion fo. 58. c. 2. l. 8. quare pro auaritia. fo 80. c. 1. l. 5. Doctores. fo. 116. c. 4. l. 16. lege mores anejo fo. 129. c. 2. l. 7. y la bastardia fo. 160. c. 1. l. 15. aduertur decisio. fo. 171. c. 2 l. 13. Canonistarum.

Este libro con estas erratas corresponde con su original. Madrid, y Agosto. 3. de. 1620.

El Licenciado Murcia de la Llana.

EL REY.

POR QVANTO POR PARTE de vos el Doctor Frãcisco Carrasco del Saez, Oydor en la nuestra Audiencia de la Ciudad de Panama, en el nuestro Reyno del Piru: nos fue fecha relacion, que auiades compuesto vn libro, intitulado sobre la Recopilacion de las leyes, en que auiades puesto mucho estudio, y trabajo, como del dicho libro constaua, de que ante los del nuestro Consejo fue fecha presencion: suplicandonos os mandassemos dar licencia para lo poder imprimir, y priuilegio por el tiempo que fuessemos seruido, ò como la nuestra merced fuesse: Lo qual visto por los del nuestro Consejo, y como por su mãdado se hizieron las diligencias, que la pragmatica por nos vltimamente fecha sobre la impression de los libros dispone; fue acordado, que deuiamos mandar dar esta nuestra cedula para vos, en la dicha razon, y nos tuuimoslo por bien: Por la qual vos damos licencia, y facultad, para que por tiempo de diez años, primeros siguientes, que corran, y se cuenten desde el dia de la fecha desta nuestra cedula en adelante, vos, ò la persona que vuestro poder vuiere, y no otra alguna podays imprimir, y vender el dicho libro, que de suso va fecha mencion, por su original, que en el nuestro Consejo se vio, que va rubricado, y firmado al fin de Pedro de Mõtemayor del Marmol, nuestro Escriuano de Camara, de los que en el residen, con que antes que se venda lo traygays ante ellos, juntamente con el dicho original, para que se vea, si la dicha impression esta conforme a el, ò traygays fè en publica forma, como por Corrector por nos nobrado, se vio, y corrigio la dicha impression por el dicho original. Y mãdamos a el Impressor, que assi imprimiere el dicho libro, no imprima el principio, y primer pliego, ni entriegue mas de solo vn libro con su original a el Autor, ò persona a cuya costa lo imprimiere, para efecto de la dicha correccion, y tassa: hasta que antes, y primero el dicho libro este corregido, y tassado por los del nuestro Consejo; y estando hecho, y no de otra manera, pueda imprimir el dicho principio, y primer pliego, y seguidamente ponga esta nuestra cedula, y la aprobacion, que del dicho libro se hizo por nuestro mandado, y la tassa, y erratas, so pena de caer, è incurrir en las penas contenidas

en las leyes, y pragmaticas de nuestros Reynos, que sobre ello dispo nen. Y mandamamos, que durante el tiẽpo de los dichos diez años persona alguna, sin la dicha vuestra licencia, no pueda imprimir, ni vender el dicho libro; so pena, que el que lo imprimiere, ò vendiere, aya perdido, y pierda todos, y qualesquier libros, moldes, y aparejos que del dicho libro tuuiere; y mas incurra en pena de cinquenta mil marauedis, la tercia parte para la nuestra Camara, y la otra tercia parte para el Iuez que lo sentenciare, y la otra tercia parte para la persona que lo denunciare. Y mandamos a los del nuestro Cõsejo, Presidentes, y Oydores de las nuestras Audiencias, Alcaldes, Alguaziles de la nuestra Casa, y Corte, y Chancillerias, y a todos los Corregidores, Assistente, Gouernadores, Alcaldes mayores, y Ordinarios, y otros Iuezes, y Iusticias qualesquier, de todas las Ciudades, villas, y lugares de los nuestros Reynos, y Señorios, y a cada vno en su jurisdicion, que vos guarden, y cumplan esta nuestra cedula, y contra ella no vayan, ni passen, ni consientan yr, ni passar, en manera alguna, so pena de la nuestra merced, y de diez mil marauedis para la nuestra Camara. Fecha en Madrid, a veynte y nueue dias del mes de Agosto, de mil y seyscientos y diez y ocho años.

YO EL REY.

Por Mandado del Rey nuuestro Señor.
Pedro de Contreras.

APROBACION.

POR COMISSION Y MANDADO DE LOS Señores del Consejo de su Magestad, è visto y examinado vn libro, que à compuesto el Doctor Fráciſco Carraſco del Saz, Oydor de la Audiencia de Panamá, Reyno de Tierra firme de las Indias, intitulado: Interpretatio ad aliquas leges Recopilationis Regni Castellæ explicatæ quæ quæstiones plures antea non ita discussæ in praxi frequentes, iudicibus quibuscumq; nec non causidicis, & in Scolis vtiles etiam Theologiæ Sacræ professoribus, & confessarijs. Y me parece muy vtil, y digno de que se imprima, porque en el su Autor, demas de la buena resolucion, que pone de las questiones de Derecho, muestra ser versado en las materias de aquellos Reynos, y gouierno dellos; y que assi se le puede dar la licencia que pide. Fecho en Madrid, a veynte y seys de Abril, de mil y seyscientos y diez y ocho años.

Doct. Don Pedro
Diez Noguerol.

CENSVRA DEL VICARIO de Madrid.

POR COMISSION Y MANDADO DE LOS Señores del Consejo Real de su Magestad, è hecho ver y visto el libro contenido en este memorial, compuesto por el Doctor Francisco Carraſco del Saz, Oydor de la Audiencia de Panama, en el Reyno del Piru, sobre algunas leyes de la nueua Compilacion, y no tiene cosa contra la Fè, y buenas costumbres, antes es digno de que se imprima. En Madrid, a veynte y dos de Diziembre, de mil, y seyscientos y diez y siete años.

El Licenciado Alonso de Yllescas.

AD DD. PETRVM DE CASTRO

Comitem de Lemos & Andrade & Villalua Marchionẽ de Sarria, vnumq; ex Hispaniæ magnatibus, suus obsequentissimus Doctor Franciscus Carrasco del Saz.

HOC OPVS LABORE FVLCITVM ad te mittendum censui, vt vnicum studiosorũ ornatorem, cunctarumq; artium bonarũ Præsidem: non solũ tua adductus humanitate, plurimis quidem, & amplissimis officijs perspecta verum etiam opinione, quæ tam diu apud me est de egregia tua erga litteras promouendas voluntate, cui quæso aptius, ac conuenientius huiuscemodi scripta mitti possunt? Nam [tuis Præclaris facinoribus, quæ ita mare tranarunt; cum huius infantis orbis præsul extiteras, vt adhuc in omnium memoria affixa commaneant, illisque apud Neapolim, te Prorrege, gestis, quibus nostram Hispaniam omniũ bonorum altricem condecorasti, tuæque Regali familiæ honoribus, cui solummodo nomen Latura de Castro sufficere autumo; vnde exacta vis Regibus, tua nobilitas totum Orbem splendoribus circunfulsit prætermissis] mihi satis, superque est tua rara admodum eruditio iudiciumq; omni disciplinarum genere exactissimũ, quibus te præditũ aduerto, quæ omnia suapte vi omni in notescunt, mihique patrocinabuntur pro sunt, recte sane, sed quorsum hæc? accipe igitur ornatissime Princips nostrum munus opere paruum, voluntate tamen eximiũ vt enim indicat lex, consideratur non quod est, sed quod esse potest: ex me etenim si paruum pretij ex te summa cum æstimatione exornatu coalescet, vt ait illud pro loquium confirmatione firmum efficitur, quod alias infirmum esset, apud te acceptabiles, nemo nostri laboris elucubrationes, parui pendet, primum certũ facit legis linguadicentis, defendens me non debet me impugnare, secundum tuæ auctoritatis patrocinium efficiet æquidem libellum hoc tibi dicare, est debitum soluere, quia quod est Cæsaris Cæsari, & vt dicit illud principium sæpe sæpius repetitum debere, & soluere æqui parãtur te meaꝝ rerum patrono officiosissimo, quod semper mihi perjucundum extitit; quia nihil oportunius, mihique commodius, omnia prospera fœlicia faustaque eueniant, vt huius industriæ meæ alequis fructus ijs, qui politiores has litteras à sectantur, acquiri possit vtinam eo tu animo hæc suscipias, quo à me studio atque beneuolentia in dies sunt exaratæ; Valeas,

l. pater filius ff. hæred inst.

cap cũ Ecclesia de const.

Latius. ff. seruitus vind.

AD LECTOREM.

VT Acurate pro loquitur D. Ambroſius, vnũquemq; faluntſua ſcripta, & Autorem prætereunt: atq; vt filij, etiam deformes, delectant, mihi equidem minime, ſcio enim quod ex me nihil æſtimationis continent, quanquam in huiuſmodi conſilio, vt ait D. Proſperus ad vitandã vanagloriæ tentatiõẽ melior diſcentis, cõditio quãdo cẽtis in linguarũ nouaculas me ipſum cõiicio vbi ſi vnus laudat, plures vituperant. Eſt tamen mihi magni ſolatij Philoſophi chriſtiani ſentẽtia dicẽtis; quidquid pæne vulgus laudat vituperio dignũ eſt, Hipomachus Tibicẽ (ait textor) cum videret applebe laudari diſcipulum, quem tamen in arte peccare cognoſcebat bãculo tactum deſiſtere iuſſit, dicẽs maximũ erroris argumentum eſſe, quod ab ignara turba laudaretur. Dixit D. Auguſt. quod nec valde gaudere debemus quando laudamur, nec contriſtari quando vituperamur, quia nec deprauare iniuria nec coronare poteſt laus aliena, male ſe habet liber, qui ſine aſſertore nõ defenditur, ipſe igitur per ſe loquatur, qui procedit ſine interprete, indicat D. Ambroſius hæc omnia ſubter fugit homo velox ad audiendum, tardus ad loquendum, vt ait D. Iacobus tacui vſq; ad tẽpus vtinam vſq; ad tempus doctrinæ, vt docet Eccleſiaſticus ſi midat, qui tardius dat vt indicat lex. Ego vt aliquid præberem diutius præbui, vbi de eſt quod obtares ſufficiat voluntas (ni falſum eſt) quæ pro facto reputatur.

D. Amb. epiſ. 40.

D. Proſ. lib. ſent. ex Aug. ſent. 355 Petrar. de remedio vtriuſque fort. dialogo 11. text. in ſua officina.

D. Aug. ad Vulufianum.

D. Amb. epiſ. 40. Eccle. 20 l. ſolidũ. ff. de ſolut.

AD SAPIENTISS. ATQVE INgenuum Doctorem Franciſcum Carraſco del Saz, Regium Auditorem, in Tribunali Ciuitatis de Panama. Licentiati Ioannis Roderici a Leon. Epigramma.

QVod pennis liquidum pernicibus aëra verrunt,
Quot telluris aues grammina perq; latent.
Quot mare cæruleis abſcondens æquoris vndis,
Viuentum claudit corpora quotq; nemus;
Ad tua percurrent reſonantis nablia linguæ,
Quin etiam dextræ læta habentis opus.
Hoc opus eximium noſtri, quod gloria Regni
Carminibus pari perſonet ore lyris.
Vnde per occiduæ curret, perq; aurea floræ
Ora, ſibiq; trahet corda, lyraſq; virúm.
Scilicet accenſum ſuccenſa in gloria vatem.
Cernier ipſe putas, ſic ſubit ore labor.

DEL MISMO
Soneto.

REcibe, ò Eſpaña, no la Plata, y Oro,
Fruta agradable deſte Indiano clima;
Sino otro don de mas valor, y eſtima;
En que te da el Piru mayor teſoro.
El fruto de vn Carraſco, a quien decoro
Mayor ſe deue, que a la Palma Opima,
Con gratas manos te dirije Lima:
Lima, que hurto vna eſtrella al blanco Toro.
Eſtima, ò madre de las letras todas,
El don que ofrece la Ciudad mas bella;
Pues jamas te darà mayor tributo.
Y ſi a ſaber, que es fertil, te acomodas,
Mira qual es la tierra, pues en ella
Vn Carraſco à venido a dar tal fruto.

SVMMA
CAPITVM
QVÆ IN HOC OPERE, ET libro continentur.

EXORDIVM, *seu operis initium, in quo quid rempublicam tuentes præoculis habere debeant, quid vero obseruare teneãtur pro causis cum æqualitate iudicandis, & de necessaria resolutione in forensibus iudicijs, & quantum expediat legem, & eius defectu Autorem in terminis quæstionem decidentem inuenire.*

CAPVT PRIMVM.
Ad legem 2. tit. 1. de la santa Fè Catolica, lib. 1. Recopilationis.

DE Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento commitando, & ei inseruiendo, cũ pro vitæ viatico infirmis ministratur, pluraq; notatu digna.

CAPVT SECVNDVM.
Ad legem quartam eodem tit. 1. de la santa Fè Catolica.

DE obseruatione festorum, & feriarũ: quot sunt, & fuerint antiquæ feriæ: quandoq; in eis operibus seruilibus vacarel iceat, & acta iudicialia conficere plena; & dilucida declaratione explicatum.

CAPVT TERTIVM.
Ad legem tertiam tit. secundo. lib. primo Recopilationis.

DE Immunitate Ecclesiarum: qui nam delinquentes ea gaudere possint, vel non declarãtur accurate aliqui casus à Doctoribus huc vsque non explicati, & alij remissiue, & per sex §§. exactissime vniuersa hæc quotidiana materia explicatur, & de iusta captiuitatis seruorum nostri temporis aliqua nõ incongrue adducuntur.

CAPVT

CAPVT QVARTVM.
Ad l. primam tit. 3. lib. primo Recopilationis.

TRactatus de censuris monitorialibus, pluraque quotidiana in praxi, & conscientiæ foro vtilia adducuntur pro testibus cogendis, vt censuris moniti declarent, & qui excusentur.

CAPVT QVINTVM.
Ad l. secundam tit. 3. lib. 1. Recopilationis.

AN de iurisdictione Episcopi sit, noua miracula examinare, & quo vsque hoc procedat, & de canonizatione, & beatificatione sanctorum, & quid circa hoc Episcopalis potestas possit inseritur iuris allegatio pro intellectu Concilij Tridentini, sess. 25. cap. 2. pluraque de miraculis, & reuelationibus notatu digna referuntur.

CAPVP SEXTVM:
Ad leg. 1. & 2. tit. de los diezmos lib. 1. Recopilationis.

DE decimis soluendis ab omnibus, qui ve eximantur ratione priuilegij, vel consuetudinis.

NONNVLLA.

DE Immemoriali, & de exemptione militum de Alcantara in Regno del Piru in §. 1. de decimis, & aquibus debeantur, & de pœna male decimantiũ plura adducuntur.

§. II. Quis sit iudex competens in causis decimalibus.

§. III. De consuetudine decimandi, vel non plura de Indorum, Regni del Piru, progenie, eius moribus, & decimandi consuetudine.

§. IIII. De priuelegio de non decimando, & concessione decimorum, quam plura, vtilia de praxi tollendi violentias, quæ á iudicibus Ecclesiasticis inferuntur, in his, & alijs casibus, & quid obseruetur in Regalibus Auditorijs, & de sententijs quibusdam exequendis appellatione non obstante.

§. V. De priuilegio de non decimando; quo nituntur gaudere milites de Alcantara.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

Ad l.6.tit.12.lib.1.Recopilationis. *An quinta pars bonorum, eius qui decedit abintestato sit pro eius anima expendenda, & de successione intestati decedẽtis, & qualiter hodie fiscus deficientibus descendentibus & ascendentibus viro & exore exclusa admitatur, accurate explanatum.*

CAPVP OCTAVVM.

Ad Rubricam tituli primi libri secundi Recopil. *Et legem primam eiusdem tituli, & pragmaticam anni 1611. qua præcipiuntur seruari leges Recopilationis, & an consuetudinibus dictis legibus repugnantibus sit derogatum, vel immemoriali seu interpretatiue consuetudini, & quid de legibus Partitarum an valeant consuetudines aduersus eas inductæ.*

CAPVT NONVM.

Ad Rubricam, & legem finalem tit.10.l.2.Recopilationis.

VTilis est frequẽs tractatus de recussationibus iudicũ maxime Regalis consilij, vel Chancellariæ, & quando quis à iudicando absq; recussatione ipso iure remoueatur, siue iudex ordinarius, vel superior sit: causæ sufficientes recussationis pro iudicibus superioribus, & Ecclesiasticis à iudicandi munere excludẽdis referuntur nonaginta causæ recussationis notabiliter explicatæ.

ADducuntur etiam quam plures causæ quæ friuolæ, & innanes sunt iudicandæ, & vt tales prorsus reciendæ, deniq; de effectibus recussationis, & attentatis ea pendente, plura adducuntur, ita vt vsq; adhuc quo ad forensem praxim nec non in theorica non inuenies hanc quotidianam, & vtilem materiam, ita elucidatam, per trecentos quadraginta & sex numeros.

CAPVT DECIMVM.

Ad Rubricam & legem 17.tit.16.de los Abogados lib.2.Recopilat.

DE officio aduocati; de eius obligatione, & honorario, de litibus à quibus abstinere debet, plura in foro, & animæ iuditio, & exercitatione forensi vtilia circa vsum aduocationis.

CAPVT VNDECIMVM, ET FINALE.

Ad l.41.tit.4.lib.3.Recopil. *Plures resolutiones vtiles, & quotidianæ adducuntur: de via executiua quando locum habeat vel non.*

De executione instrumentorum, quæ iudicari publica debeant, etiam fide eis

non

non ſit confectum regiſtrum: de confeßione iuditiali, & de executione rationum plura notabilia, & in praxi quotidiana: de mulierum dotibus, & quando pro arris prælationem habeãt, & quam plures de dotibus reſolutiones vtiles, & de hypotheca earum, de creditorum concurſu, & reuocatione ſolntionum, quæ eis factæ ſunt; cum ſint hypothecarij anteriores.

De reuocatione executionum, & auocatione bonorum debitoris ab eo, qui illa emit, & quando adeſt nullitas in executione, quid ſit faciendum, & ad quid ſi deiuſſor legis Toleti teneatur.

De dotibus quæ ſola viri confeſsione probantur quando impugnari poſſunt à poſterioribus creditoribus, & eis competat reſtitutio.

De famulorum nautarũq; ſeruitio, & eorum prælatione pro ſalario plura notabilia in praxi: de expenſis proceßus, & an antea omnia prælationem habeãt vltra omnes declaratur in praxi: vtiliſſima de creditoribus ex cauſa lucrativa, an ſi hypothecam habeant, ſuo antiquitatis loco ſint ſoluendi, vel poſt creditores quamtumuis poſteriores, & perſonales ex cauſa tamen oneroſa, & quid de vxore pro ſuis arris, vel donatione ei â marito facta, vbi adeſt hypotheca ex præſſa de obligacion de perſona, y bienes, à reſtituyr el dote y arras, diſuelto el matrimonio.

Et an ſi hypotheca in inſtrumento publico non apponatur cenſeatur repetita, & circa quæ ex num. 226.

Rurſus ex num. 228. vtilis, & quotdiana quæſtio non recte vſq; adhuc à noſtratibus explicata, de prælatione competenti pupilo, vel minori facto maiore contra tutorẽ ſuum vel curatorem, & eius fideiuſſores pro intereſſe ſui capitalis, & quando debeantur redditus, & redditus reddituum pecuniæ quã otioſam habuit tutor, vel curator, & quouſq; redditus reddituum debeantur, ex praxis faciendi has rationes minorum notabiliter, & vtiliter explicata.

Aliæ etiam bonæ reſolutiones circa procuratorum mandata, & eos, quos ſubſtituunt an conueniendi ſint pro eis quo ve caſu liberi ſint.

Non paßim, nec ab omnibus ex his, plurima explicata, & compilata inuenies, nec etiam qua conuenit ſerie tractata, ſed plura vtiliſſima, â noſtratibus, & exteris omiſſa.

EXORDIVM
HVIVS OPERIS.

1 REm publicam tuentes qualiter se habere habeant.

2 Tenuiores propter imbecilitatem circumuenire non debent, nec locupletioribus ad sua retinenda obesse inuidia, & sententiæ Ciceronis.

3 Sine inuidia culpa plectẽda, & sine culpa deponenda inuidia.

4 Iudicare debens de re, cuius cõtrouersia est informare se debet litigatorum argumentis.

5 Iudex ab oratore causæ deceptus aliquãdo à pœna excusatur, si aduersus animum suum sententiam non dixerit.

6 Qui sciens prudensq; contra animi sui dictamen iudicauerit execrandus.

7 Exempla rerum iudicatarum sequi debemus, nec aliquid rarum iudicendum.

8 Plura sunt negotia quam vocabula.

9 Authoris intentio ad huius operis editionem.

10 Magis placere debet vna bona declaratio, quam plures confusæ remissiones.

11 Quando habemus communem opinionẽ, in genere, a remotis attendi non debet, sed ea, quæ in specie, & individuo.

12 Potius est standum iuribus in specie, quã in genere.

13 Communis opinio limitans præferri debet in iudicando alteri cõmuni regulæ.

14 Hodie est bonum habere pro se decisionem non solum legis. Sed etiam alicuius Doctoris in terminis etiam sine lege loquentis.

15 Decisiones in terminis sunt securiores, & in eis cessant argumenta.

16 Decisiones generales, & regulares allegare, vbi est decisio in terminis est pauperis Doctoris.

17 In actu practico laborandum est, vt inueniamus decisionem, vel distinctionem in terminis, quia talem inuenire est Doctoris doctissimi ex sententia Borgnini Cauallani, & aliorum.

18 Actus argumentandi est apud infinitos conclusio respondendi, & medicina sanãdi apud paucos, vt testatur Baldus.

19 Apud nos, & exteros est magna copia librorum.

EXORDIVM,
SEV OPERIS INITIVM

de Cura Reipublicæ administrande, & intentione Iustitiam exercendi ad pragmaticam in initio nouæ recopilationis sitã ibi. Y porq̃ las leyes son establecidas, para que por ellas se haga, y administre justicia, y para que se mande, y ordene lo bueno, y justo, y se prohiba, y vede lo malo, e ilicito, y sea regla, y medida a todos. A los buenos para que los guarden, y sigan. Y a los malos, q̃ se refrenen, y moderen.

1 QVI REM PVblicam tuentur, in primis operam dabunt, vt iuris, & iudiciorum æquitate suum quisq; teneat, & nec te-
2 nuiores propter imbecillitatem circumueniantur, nec locupletibus ad sua vel tenenda, vel recu-

peranda obſit inuidia, ex Cicerone lib. 11. de Officijs refert Petr. Erodius lib. 1. rerum ab antiquitate iudicatarum, titulo de Iuſtitia & iure, cap. 10. & diſinitionem æqui & recti iudicis, & quæ à maioribus tradita eſt. Ex eodem Cicerone pro Cluentio, eam eſſe exiſtimat, in quo iuris dicedi modo, & ſine inuidia culpa plectitur, & ſine culpa inuidia deponitur, & exactione, ſententia eiuſdem in Verrem, eiuſmodi rempublicam debere eſſe, & erit ſeueritate iudiciorum conſtituta, vt *inimicus nec deeſſe nocenti* poſsit, nec obeſſe innocenti, & qui iudicant ex animi ſui ſententia de re, cuius controuerſia eſt, iudicare debet, ea vero informatur litigatorum argumentis, nec ſiquid in cauſa ignorauit deceptus iudex ab oratore ignorantiæ pœnas ſubire debet, ſed qui prudens, ſciensq; aduerſus animi ſui ſententiam iudicat. Is dirijs, atq; execrationib. obnoxius eſt, ſunt eiuſdem Erodij verba vbi ſupra, cap. 13. & 12. Animaduertẽdum ait; Ne cum aliter multa ſint iudicata, ſolitarium aliquid aut rarum afferatur; ad hoc autem munus ſubeundum, & legitime gerẽdum ommittẽs conſulto per exempla iudicandi, vel non, communia, & vulgaria iura, quæ ſunt lex nemo. C. de ſentẽtijs, & inter ſoc. l. filius. ff. de falſis cum ſimilibus, cum ex ſentẽtia Vlpiani cõpertum habeamus, natura rerum inductum eſſe, vt plura ſint negotia, quam vocabula, in lege 3. ff. de præſcriptis verbis. Ideo deſideranti mihi, vt ea quæ quotidiana ſunt, vel ſaltem frequenter contingunt, quorum aliqua nec à Doctoribus elucidata, neſcio, quo expedit ordine reſoluta ſunt in lucem prodeant, pro vtilitate forſam tam pragmaticorum, quã eorum ſcilicet, qui cauſis iudicãdis præſunt, vel litibus patrocinandis adſunt, hoc opus, ciuſq; editionem decreui in rebus, & articulis, controuerſijs explicandis in praxi maximè contingentibus, quæ quidem ad vtramq; iuriſdictionem Eccleſiaſticam & ſæcularem tendunt, & quod amplius eſt, animis iudicum vtilia erunt, Deo Optimo Maximo, cuius omnia bona ſunt, auxiliante nobis. In quibus reſoluendis magis placere debet vna bona declaratio, quam plures, & cõfuſæ remiſsiones maxime his noſtris temporibus ob tantorum Doctorum opiniones; ita Aimon Craueta de antiquitate temporum, 4. p. ſub n. 86. in fine, & inquit Ildephonſus à Mendoça in tractatu de beneficijs incompatibilibus, 2. p. cap. 12. n. 26. & 27. fol. 144. quod quã do habemus communem opinionem in genere, & á remotis, & in ſpecie, vel indiuiduo habemus aliquam authoritatem, tunc temporis communis opinio à remotis, & in genere attendi non debet, nam potius ſtandum eſt iuribus

12 bus in ſpecie quam in genere, de quo eſt doctrina Alexandri in l. ſed & ſiquis §. quæſitum n 15. ff. ſiquis cautionibus, & Gratus conſilio 105. columna 1. num. 7. lib. 1. reſolvit, quod quando eſt con-
13 munis opinio in limitatione, & magis eſt communis in Regula ſeu pronuntiatio (vt eius verbis vtar) attendenda eſt communis opinio limitationis, dummodo Doctores limitantes tot ſint, qui faciant, communem opinionem
14 ſequitur idem Meadoça vbi ſup. n. 27 eſt quidem hodie bonum habere deciſionẽ non ſolum legis, ſed etiam alicuius Doctoris in terminis etiam ſine lege loquẽtis, vt dicit Iaſon de Paulo de Caſtro in l. non eo minus in fine. C. de procurat. Nam deciſiones quæ ſunt in terminis, ſunt ſecurio-
15 res, & ibi ceſſant omnia argumẽta, & deciſiones generales, & regulares allegare. vbi eſt deciſio in terminis, eſt paupetis Doctoris, ita prædicta refert Bornig-
16 nus Caualcanus deciſione 15. 1. p. ex n. 1. vbi concludit in actu practico laborandum eſſe, vt in-
17 ueniamus deciſionem, vel diſtinctionem in terminis, quia talem inuenire (ait ipſe) eſt Doctiſsimi Doctoris poſt Felinum in capit. cum ordinem de reſcriptis n. 6. Cephalus conſil. 62. n. 10. Alexander conſ. 20. n. 24. volumine 1. Rolandus à Valle conſ. 69. n. 25. lib. 3. Gometius regul 1. Chancellariæ, q. 17. quos, & alios citat idem Caualcanus vbi ſupra, tametſi veriſsimum ſit, hac noſtra temporum tempeſtate actum argumentandi apud infinitos eſſe concluſio reſpondendi, & medicina ſanandi paucos, quod prædixit Baldus conſ. 143. lib. 10. n. 4. & adducit Hieronimus Cenallos q. 406. num. 265.

Neceſſaria vero eſt doctrina, & reſolutio, quæ non paſsim apud omnes ſcribentes facile inueniri poteſt, & ſi eorum copia abundantiſsima ſit pluresq; conſcripti libri ab exteris, & noſtratib⁹, vt in initio huius *Exordij* diximus, ſunt plures caſus, quorum materiam eſt vtile inuenire in terminis, quorum aliquos adducam aplicando eorum expoſitionem ad aliquas Regias leges nouæ Recepilationis, ſubmiſſa tamen ſint quæcumq; dixero in hoc libro, & quandocumq; cenſuræ, & humili correctioni ſacroſanctæ Matris Romanæ Eccleſiæ.

(*)

---

1 *Vdicantem oportet cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquiſitione diſcutere, & frequenter interrogare.*

2 *Qui recte iudicat, præmium remunerationis expectare in pecunia non debet referri dictum Gregorij Papæ.*

3 *Acceptio numorum illicita prænaricatio veritatis eſt.*

4 *Iudices iudicando ordinem iudicij ſeruent, ac vices ſuas, in quibus partes deficiant, ſuppleant, declaratur, quando hoc fieri poteſt.*

5 *Non festinantes iudicent sed ante omnia in criminalibus curent, vt de corpore delicti constet.*

6 *Nec morosa cunctatio, nec preceps festinatio in iudicijs, vel alijs actibus est habenda ex sententia Glossæ in cap. 1. de re iudicata.*

7 *Arbitrium iudices non interponant nisi in his, quæ in iure non sunt expressa.*

8 *Iudices diligenter curare debent, ne officium prævertatur, quod quatuor modis contingit, qui hic referuntur.*

9 *Graue damnum est, iudicium prævertere odio, vel amicitia, metu, vel munere, referuntur verba diui Augus. notanda.*

10 *Refertur in propositum celebris l. 18. tt. 9. p. 2.*

11 *Pœnæ aliquæ iudicis male iudicantis referuntur.*

12 *Vt iudex Ecclesiasticus incidat in pœnas textus in cap. cum æterni tribunal de re iudicata, lib. 6. sex requiruntur circumstantiæ, quæ referuntur.*

13 *Iudices non secundum conscientiam, sed secundum acta, & actitata iudicent, & quando conscientia repugnat, si fieri potest, supersedeant.*

14 *Admonentur iudices, & ab autore exorantur, vt caueant, ne iustitia lacrymis mutetur, quia lacrymis non regitur.*

15 *Qui ad officium iudicandi assumuntur, non muneribus, nõ fauoribus officia quærant, sed studeãt esse tales, vt illa eorum meritis differantur.*

16 *Qui pecunia, aut simili modo officia obtinet, non solum ea amittet, sed inhabilis ad alia reputatur, ex sententia Martini Laudensis, de quo hodie extat regia pragmatica anni. 1614.*

17 *Errare circa ius dubium humanum, non est peccatum, ex doctrina Nauarri, & communi, quam refert author.*

18 *Iudex iniuste iudicans per errorem non committit peccatum, declaratur hic n. 19.*

19 *Scrupulosi animi nimius defectus nocet adiudicandi munus.*

20 *Iudices, quantum eis possibile sit, à peccatis fugiant, & quando in ea incidunt, recurrant breuiter ad assequendam remissionem mediante frequentia Sacramentorum Pœnitentiæ, & Sanctissimæ Eucharistiæ.*

21 *Nescit iudex propter peccata, causarum dubia soluere.*

EXORDII, SEV initij. §. vnicus.

1 QVM Superius de ordine iuris dicendi aliqua proposuimus, ex antiqua rerum iudicatarũ gentilitia serie aliqua adducam pro nostro instituto, quod præcipuum est harum legum recopilationis videlicet rite, & recte iudicare, non autem ea, quæ nunc dicemus, ab etnicis, & paganis traducta sunt, sed à sanctis Doctoribus, & Romanis Pontificibus. Eleuterius Papa ad Galliæ prouincias ait: Iudicantem oportet, cuncta rimari, & ordinem rerum plena inquisitione discutere (& paulo post) frequenter interrogare oportet, ne aliquid prætermissum forte remaneat, quod anecti conueniat, ira in capit. finali. 30. quæst. 5. Et Gregorius Papa, Antonio Subdiacono, Epistola. 9. lib. 2. sic ait. *Qui recte iudicat, & præmium remunerationis expectat, fraudem in Deum perpetrat, quia iustitiam, quam gratis impertiri debuit acceptione pecuniæ vendit. Boni male vtuntur, qui iuste pro temporali lucro iudicant acceptio humorum.* 2 3 *Prævaricatio veritatis est, vn-*

de

de pro iusto dicitur, qui excutit manus suas ab omni munere, iste in excelsis habitabit. Hæc Gregorius, quæ etiã dicuntur verba Isidori in libro de Summo Bono sic refert Mosconius in tractatu de Maiestate Ecclesiæ libr. 2. de Gubernatione. Et alijs iudicibus, 1. p. capit. 4. & Iureconsultus in l. finali. ff. de verborum significatione inquit; non potest iustitia cum scelerato habere comertium; iudices itaq; 4 in iudicando ordinem iudicij seruent, ac vices suas, in quibus partes deficiunt, supleant. Ita Aluarus Pelagius lib. 2. de planctu Ecclesiæ, cap. 41. Florentinus 3. p. tt. 9. cap. 2. Mosconius vbi supra fol. 709. quod est inteligendum intra limites causæ, & processus, ex l. 10. tt. 17. lib. 4. recopilationis ibi. *Que los juezes, que conocieren de los pleytos, y los vuieren de librar, los determinen, y juzgen segun la verdad, que hallaren probada entos tales pleytos.* De cuius intellectu vltra Azeuedum ibi est videndus Auendañus responso 1. et facit l. 1. & titulus in rubrio, & nigro C vt quæ desunt aduocatis, partiũ 5 iudex supleat. Non festinãter iudicent, sed ante omnia curent, vt de corpore delicti constet in criminalibus causis. Ioannes de Anania in cap. cum Bertoldus de re iudicata, cap. Canonum statuta de constitutionibus. Abbas in 6 cap. cum secundum de secundis nuptijs. Bartolus in l. finali, ff. de quæstionibus, nec morosa cunctatio, nec præceps festinatio, in iudicijs, vel alijs actibus habenda est Glosa in cap. 1. de re iudicata, 7 arbitrium non interponãt nisi in his, quæ in iure non sunt expressa, nec determinata, quod sit iuri, & rationi consonum, cap. de causis, de officio Delegati, l. 1. ff. de iure deliberãdi. Romanus cõs. 376. Maranta in practica, §. diligenter, n. 24. Eleganter Menochius de arbitrarijs in principio illius libri.

Diligenter procurent, ne officium præuertatur, quod quatuor modis cõtigit, ex doctrina, & 8 sententia diui Gregorij in capit. quarto. 11. q 3. his verbis. *Quatuor modis peruertitur humanum iudicium: timore, dum metu potestatis alicuius veritatem loqui pertimescimus; Cupiditate, dum præmio alicuius animum corrumpimus; Odio, dum contra quemlibet aduersarium aliquid molimur; Amore, dum amico, vel propinquo complacere contendimus, quam vero graue sit vel odio, vel amicitia, vel metu, vel munere, vel quolibet alio indebito modo iudicũ peruertere. Id Augustinus testatur dicens: Quicumque aut consanguinitate, aut amicitia, & contrario, vel hostili odio, vel inimicitijs in iudicãdo ducitur, præuertit iudicium Christi, qui est iustitia, & fructum illius vertit in amaritudinem.* hæc ille. Ad eandem iuris dicendi rationẽ plura leguntur in cap. quisquis, cum sequenti. 11. q 3. & optimus textus in cap. cum æterni de re iudicata, lib. 6. & est

optima lex. 18. tt. 9. p. 2. quæ post
9 alia sic inquit in eius contextu ad nostrum propositum. *Otro si, deuen ser sufridos, para no se quexar, ni se enseñar con las vozes de los querellosos* (hablãdo de los juezes) *de manera q̃ no ayan a dezir palabra, ni fazer de fecho cõsa contra ellos, q̃ le estè mal, è sin todo esto deuẽ ser justicieros, para hazer a cada vno, delos que vinieren a su juizio, justitia, è derecho, è sin duda conuiene mucho, que sean tales, porque no hagan en sus juizios, que tornen a daño del Rey, ni del pueblo, ni porque ellos vuiessen mala fama, ni peligro de sus cuerpos. Otro si, deuen, ser firmes, de manera que no se desuien del*
10 *derecho, ni dela verdad, ni fagan contrario por ninguna cosa, que les pudiesse venir de bien, ni de mal.* Nec me latet Matentium in dialogo Relatoris, cap. 6. 3. p. bene, & pulchre plura adduxisse de iudice, & eius dotibus. Et Bobadilla in politica, plurima retulisse lib. 1. cap. 3 ex n. 50 quæ hìc non repeto cum breuiori calamo hæc cõpillauerim, nec ea, quæ nouissime adducit Villadiego in alia politica referenda sunt, cum apud eum videri possint.

Restat exordium, seu iudicandi metodum complcamus nõ ex
11 forma, & ordine processus, sed ex more iudicandi, reliquum est, scire iudicem iudicãtem non seruato iuris ordine deuicto, veluti si sine sufficienti probatione, aut absq; rei defensione, aut simili modo aliquid decernat, vel determinet obligari ad interesse, & damni illati parti læsæ restaurationem, & ad factum principale, ac si iudex Ecclesiasticus hoc perpetrauerit ferendo sententiã contra conscientiam, tunc ipso iure erit suspensus per annum; & si eo tẽpore celebrauerit, ante quam debitã fecerit restitutionem, aut absolutionem obtinuerit, efficitur irregularis, sicut refertur in d. cap. cum æterni tribunal.

12 Vt tamen iudex pœnam supradictam incurrat, requiruntur sex. Primo, quod iudicet contra conscientiã; Secundo, quod iudicet contra iustitiam; Tertio, quod iudicium sit in damnum partis; Quarto, quod talia fiant iudicialiter non extra iudicium; Quinto, quod scienter sit ita ab eo iudicatum; Sexto, quod iudicet vel per gratiam, vel per sordes, cap. 1. de Reuid. lib. 6. & in additione ad Glos. verbo, per sordes. Abbas, & Felinus in cap. Pastoralis de officio Delegati. Diuus Thomas 2. 2. q. 64. art. 6. ad tertium, & in quæst. 63. art. 6. ad tertium, & in q. 63. art. 3. Aluar. Pelagius de planctu Ecclesiæ, cap. 41. Florentin. 3. p. tt. 9. cap. 4. §. 2. quos refert, & sequitur Isidorus Mosconius de Maiestate Ecclesiæ dicto lib. 2. de Gubernatoribus, & alijs iudicib. fol. 710. cap. 4. 1. p.

13 Denique addendum est prædictis, iudices, quoscumque nõ debere iudicare secundum conscientiam, sed secundum acta, & acti-

ta

ta, & probata. D. Tho. 2. 2. q. 67. art. 2. Et ibi Caiet. Anania in cap. Pastora. de officio delegati. Couarruu. libr. 1. variar. cap. 1. vbi plene hoc declarat, & si conscientia, & acta sciẽter repugnent, potius esset, si fieri potest, supersedere secundum eundem Couar. & Mosconium vbi supra, qui magistraliter consulit, & ego exoro iudices, vt caueant, & prudenter attendãt, ne officia, & leges mutentur lacrymis, quia iustitia lacrymis non reditur pluraq; damna, & inæqualitas iustitiæ ex inde sæpe oriuntur.

14

Qui ad officium iudicandi assummuntur, non muneribus, non pecunia, non fauoribus officia quærant, sed studeant esse tales, vt illa eorum meritis deferantur, quod vtinã sic seruaretur, prout constantissime, & iustitia plena pramactica Dñi Phillippi Tertij Hispaniarum Regis sancitum est anno 1614. proxime præterito. De cuius obseruantia, vt audiui, maxima procurãt executione emmendari Regia eius consilia, & qui pecunia, aut simili modo officia obtinuerit, non solum ea amittet, sed inhabilis ad alia reputatur. Martinus Laudensis, tractatu de officijs. §. 17. & 58. Et est constitutio Pij Quinti Pontificis Maximi, quæ incipit; Cum primum, & alia, & si Romani, 58. n. 45. Florentinus 3. p. tt. 9. cap. 4. §. 1. & 2. & 9. Mosconius d. libr. 2 fol. 710. & habetur in pragmatica præcitata. Vnum tamen notabile, memoriaq; recolendum libenter addiderim, errare circa ius, dubium humanum non esse peccatum, vt affirmat Nauarrus, cons. 26. n. 9. sub tit. de regul. vbi inquit, ita teneri vbiq; per omnes, & iudex iniuste iudicans per errorem non cõmittit peccatum; est doctrina Abbatis Panormitani in cap. 1. n. 9. de officio Ordinarij, quem vide, nam cuius dicta in dicto n. 9. sic sumantur, vt prædixi, licet si attendantur eius verba, non sunt ita summenda, & quod resoluit est ad incurrendam pœnam in d. cap. cum æterni tribunal. de re iudicata, lib. 6. requiri, vt qui iudicat iudicet cõtra iustitiam, & conscientiã, verba Abbatis sunt quasi dicat, quod si simpliciter iudicat cõtra iustitiam, non incurrit pœnam, de qua ibi, nisi etiã faciat contra cõscientiam: nam sæpe iudex iudicat iniuste per errorem, & non ex certa scientia, quo casu non punitur illa pœna, de qua ibi. Hæc sunt verba Abbatis, quæ si amplies vltra pœnam dicti tex. Et quod dicit ad euitandã eam etiã, intelligatur eius euitatio ad excusationem peccati mortalis, recte procedit summariũ numeri prædicti, quod si ad solam pœnam capituli prædicti se restringat, non probat, quod summatur eius dictum, nec est congruum summarium, nam quæ cum grauis, & periculosa sit resolutio, eã necesse

15 16 17 18 19

fuit intelligere, ſufficiunt tamen quæ ex Nauar. retuli mus ad quietandas conſcientias timoratas, & ſcrupulo abundantes, prout aliquem vidi; *Qui quidē animi nimias defectus nocuus eſt ad iudicandi munus exercendum.* Aduertēter tamē iudices curent, ne ſint in offenſa Dei, & in peccato mortali, ſed ab eo caueant, in quo cū incidāt, curent, qua poſsint breuitate, per ſacroſanctū Pœnitentiæ, ſacramētū remiſsionē culparū, & peccatorū cōſequi crebra, & cōtinua ſacramenta i cōfeſsione. Experius ſum aliquos rectos Regios Auditores, qui ſingulis diebus Dominicis, & in feſtis maioribus anni ad Pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ſacramenta accedebant, qui, diuina gratia eis fauente, cum maximo, bonoq; exēplo vitæ, rectēq; iudicabant præuia præcedēte diſpoſitione, & ſcientia, & experiētia, quibus abundabant, quod & ipſe omnes admoneo, & hortor, tum propter plura, & optima bo-

o

21

na, quæ aſſequuntur viri pij, & deuoti ex ſacramentorum frequentia, *ſatis omnibus nota, refertumque vitæ exemplum*; tum etiam propter celebre Baldi dictum, is enim in cap. quia propter columna 1. de electione inquit; Neſcit iudex, propter peccatum cauſarum dubia ſoluere. Refert Matheus de afflictis, deciſ. Neapolitana vltima ad finem. Aimon Cravetta, conſ. 15. 1. p. n. 1. quod memoria tene, prædictaq; dixiſſe, ſufficiat pro explicatione proemij noſtræ recopillationis legū in illis verbis in initio relatis. *Y porque las leyes ſon eſtablecidas, para que por ellas ſe baga, y adminiſtre juſticia, &c. Y para que ſe mande, y ordene lo bueno y juſto, y ſe prohiba lo malo, è ilicito.* Latius autem alia in hoc propoſito percipies ex adductis à Matiēço in dialogo Relatoris, & à Caſtillo de Bobadilla locis ſupra citatis.

)(?)(

CAPVT

CAPVT PRIMVM.

1 REfertur litera textus in cap. ſane de celebratione Miſſarum in finalibus verbis.

2 Refertur etiam pulchra lex. 62.

3 Titulo 4. part. 1. 2. & n. 3. litera noſtræ legis in 1. p. quæ agit de cõmittando, & inſeruiendo ſanctiſſimo Euchariſtiæ ſacramento, cum ad infirmos defertur, & pœnam non adimplentis.

4 Ex Regno Caſtellæ Iudei, qui ad fidem non ſunt conuerſi, a Regibus Catholicis Ferdinando, & Eliſabet ſunt eiecti, & exulati, & poſt decem annos Mauri, & Sarraceni.

5 Secundum exilium Sarracenæ gentis, & ab eis deſcendentium à Philippo Tertio Rege Domino noſtro, anno 1610. & referuntur iuſtæ cauſæ eos exulandi.

6 Laudes Ioannis Primi Caſtellæ Regis, qui fuit huius legis conditor, & eius probi mores referuntur ex Ioanne Mariana Coroniſta Caſtellæ.

7 D. Philippus Rex Tertius nunc regnãs habuit ſeptimum auum Ioannem Primum Caſtellæ Regem, à quo velut inſiti ſunt, & deriuati optimi naturales effectus, & maieſtas.

8 Rex Ioannes Primus ſublata antiqua cõputatione annorum ab æra Cæſaris cõputare mandauit, annos à Natiuitate Domini noſtri Ieſu Chriſti.

9 Vſus deferendi ſanctiſſimum ſacramẽtum Euchariſtiæ ad infirmos, refertur ex Cardinali Belarminio.

10. Laudatur prædictus Cardinalis, & eius ſancta Societatis Ieſu Religio, & refertur ex eo Canon Concilij Niſeni.

11 Referuntur verba notabilia Belarmini pietate, & eruditione plena ad refutandos Hæreticos.

12 Ratio quare defertur Euchariſtia ad infirmos cum lumine, aſſignatur ex Abbate in cap. ſane de celebratione Miſſarum.

13 Referuntur pulchra verba Diui Auguſtini de ſumptione, & participatione Chriſti per Euchariſtiæ ſacramentum ex Cardinali Belarminio. Et n. 14. alia ſancti Iuſtini martiris, & ratio quare ſumẽtes debent eſſe ieiuni, niſi inſtãte mortis periculo. Ex Marco Anton. Cucho remiſſiue.

15 Integrum eſt officium dela ſacratiſsima feſtiuidad del Corpus Chriſti, y ſu octana, impreſſo con autoridad, y licẽcia del Rẽuerendiſsimo ſeñor Licenciado Don Martin de Cordoua Commiſſario General delæ ſancta Cruzada, quod quidem officium eſt religionis, pietate, & deuotione plenum.

16 Ætate ingraueſcentes excuſantur, à committendo Euchariſtiam Sacram, cum infirmis defertur.

17 Indi huius Regni del Piru excuſantur à contributione munerum realium, & perſonalium, poſt annos quinquaginta.

18 Adnotatur, ne tædeat referre in hoc opere aliqua de moribus, & legibus Indorũ huius Regni, cum exterarum nationum Doctores plura ſtatuta adducant, quæ ad nos non attinent.

19 Vna quæque prouincia ſuo ſenſu abundat.

20 Regnum Indiarum adiunctum Regno Caſtellæ, eiſdem legibus regitur, & gubernatur.

21 Excuſatur infirmus, nam aduerſa valetudo eſt excuſatio iuſta, ab omni munere publico & priuato.

22 Iudices dum iudicant, Doctores legendo, fabri operãdo in officij ſui miniſterio excuſantur à pœna noſtræ legis.

23 Et concionatores ſacri Euangelij, dum in concione ſunt, Clerici dum diuina miniſtrant.

24 Nomen ſiquis & genus maſculorum continet, & fœmineum etiam de iure diuino.

25 Fallit

25 *Fallit quando adest diuersa ratio, & est materia differens, vt est, quãdo qualitas virorum non conueniret mulieribus.*

26 *Quia erat contra sexus fœminarum pudicitiã fœminæ prohibitæ sunt postulare.*

27 *Neque debent litibus suis adesse, quia ex eo plura inconuenientia sequntur.*

28 *Mulierum sedes non debent commisceri cum sedibus virorum, cum adsunt, in Ecclesia, sed separatas esse, prout fit apud Italos.* (tale

29 *Lex nostra non obligat ad peccatum mor*

30 *Delinquens confugiens ad Corpus Domini Iesu Christi immunitate Ecclesiastica gaudet ex communi Doctorum & maioritate rationis, quam adducit benè Autor Curiæ Philippicæ.*

31 *La ciudad delos Reyes del Piru, porque se l'ama assi, y porque tambien se nombra Lima?*

32 *En la dicha ciudad ay muy frequẽte deuocion de acompañar a todas horas con gran concurso de gente el santissimo Sacramento. Y esto á crecido mas en la Hermandad. y congregacion de sus esclauos.*

33 *A se visto por experiencia las mercedes que la diuina Magestad à hecho à la dicha ciudad, assi por auer despues desta deuocion, y dela de auer puesto Cruzes por las calles, cessado los temblores dela tierra, y estar abundante, y libre de peste, y enfermedades.*

CAPVT I.

DE HONORE, & debita exhibenda reuerentia sanctissimo Eucharistiæ Sacramento illud cõmitãdo, & inseruiẽdo, cum infirmis ægrotantibus defertur.

Ad l. 3. tit. 1. de la santa Fè Catholica. lib. 1. Recopilationis.

1 HONORIVS Tertius Summus Romanus Pontifex in cap. sane de celebratione Missarum prouidens circa reuerentiam Sacratissimi Eucharistiæ sacramenti his verbis statuit. *Sacerdos vero quilibet frequenter doceat plebẽ suã, vt cum in celebratione Missarum elenatur Hostia salutaris, se reuerenter inclinet, idem faciens cum eam defert presbyter ad infirmum, quam in decenti habitu superposito mundo velamine ferat, & referat manifeste ante pectus cum omni reuerẽtia, & timore semper lumine precedente, cum sit candor lucis æternæ, cum ex hoc apud omnes fides, & deuotio augeatur.* Cuius summi Pontificis inherens vestigijs Alfonsus X. Castellæ Rex religione magna, & cultu diuino, & reuerentia motus condidit legẽ 62. tit. 4. p. 1. cuius etiam verba referre libuit, cum propter suauem, & deuotum dicendi stilum, tum etiam ad conseruandam miram, & debitam deuotionem, quæ antiquitus in castellæ Regno sanctissimo Sacramento corporis, & sanguinis Domini nostri Redemptoris Iesu Christi exhibebatur. quam diuino fauente auxilio adauctam, & restitutam his temporibus videmus, vt infra referam. Textus autem prædictæ legis Partitæ sic inquit. *Punar*, hoc est,

Procurar

Procurar, y poner por obra con todo esfuerço y cuydado deuẽ los Christianos seruir a nuestro Señor Iesu Christo de voluntad y de fecho. Y esto no lo puedẽ hazer cumplidamente, si no le temieren y le honraren, en quantas maneras pudieren: e porende tuuo por bien la Santa Iglesia, que assi como los Christianos deuẽ fincar los hinojos a rogar, quãdo alçan al Corpus Christi enla Iglesia, que de essa mesma manera lo hiziessen, quando lo lleuassen fuera de la Iglesia para comulgar a algun enfermo: É demas desto, nos Don Alfonso Rey (por 3 *la hõra de nuestro Señor Iesu Christo) mandamos, que los Christianos, que se encontrarẽ con el, vayan con el alomenos hasta el cabo dela calle, do se fallaren. Esso mismo deuen fazer, los que estuuieren en la calle, fasta que llegue el clerigo a la casa, do es aquel, aquien van a comulgar. E si alguno viniere a cauallo, deuese apear, e si tal lugar fuere, que no lo pueda fazer, deuese apartar del camino, porque pueda el clerigo passar sin estoruo alguno. Que si los hõbres, que encontrassen con el Rey temporal, que fuesse por algun lugar a pie, descenderian a el, por hazerle honra, quanto mas la deuen hazer a nuestro Señor Iesu Christo, que es Rey sobre todos los Reyes, e Señor delos cielos, è de la tierra. Pero si fuesse tal el lugar, que ninguna destas cosas sobredichas puedan hazer, deuenlo mostrar en otra manera qualquier, è fazer reuerencia, e humildad, la mayor que pudieren. Y todo Christiano, que esto no fiziesse, erraria mucho contra Dios, y la Fe, e daria mal exemplo de si, e caeria* 4 *en culpa, porque mereceria gran pena, si le fuesse probado.* Lex optima, pulcher stilus, conuenientissimq; eius sanctio ad omnes Christi fideles, atq; ideo ne sit necessarium ad eius originale recurrere, eam transcripsi, retenta tamen verborum propietate mutatis aliquibus antiquis verbis, & vocabulis, prout ad marginẽ adnotaui, quia forsan hodiẽ esset literaliter transcribere.

Postea vero idem alia nostra lege stabiliuit Rex Ioãnes Primus Castellæ pia & deuota cõsideratione exordiens, his verbis. *Porq̃ a nuestro Señor son aceptos los coraçones contritos y humildes, y el conocimiẽto delas criaturas a su Criador, mandamos, y ordenamos, que quando acaeciere, que nos, o el Principe heredero, o Infantes nuestros hijos, o otros qualesquier Christianos vieremos, que viene por la calle el santo Sacramento de el cuerpo de nuestro Señor, que todos seamos tenudos (que es dezir, tengamos obligacion) de lo acompañar hasta la Iglesia, de do salio, e fincar los hinojos para le hazer reuerencia, y estar assi, hasta que aya passado: y que nos no nos podamos escusar por lodo, ni por poluo ni por otra cosa alguna. E qualquiera que assi no lo hiziere, que pague seiscientos marauedis de pena, las dos partes para los Clerigos, que fueren con nuestro Señor. Y la tercera parte para la Iusticia, porque haga presta execucion, en quien en la dicha pena incurriere.*

Secunda vero eandẽ legis pars pœnam

pœnã impoſuit Iudeis, & Mauris inſinuando ordinem, quã ſeruare tenebantur circa primam partem huius legis eo tempore, quo in Caſtellæ regno hi infideles tollerabantur, quod iam non eſt neceſſarium ex eo, quod non ſunt Iudei, vel Mauri poſt exilium generale, quod pro expurgandis ſuis regnis factum eſt à regibus Catholicis Ferdinando, & Eliſabet. Nam Iudei, qui ad fidem nõ ſunt conuerſi, ſunt à regno Hiſpaniæ electi, anno 1492. iam ſunt centum & *viginti duo* anni, vt patet ex l. 2. tit. 2. lib. 8. & Mauri anno 1502. iam ſunt centum & duodecim anni, ex l. 4. eodem tit. 2. infra dicto li. 8. Poſt quod exilium fuit, & aliud conuenientiſsimum
5 vniuerſæ Chriſtianæ Reipublicæ, ab inuictiſsimo, & ab omnibus dilecto *Pio*, & fœlici *Philipo* III. Hiſpaniarum Rege nunc proſperè regnãte vniuerſam quippe multitudinem Maurorum, & eorum deſcendẽtes conſulens totius Reipublicæ Chriſtianæ vtilitati ob vitanda plurima damna, & proditiones, quæ tentauerant patrare; commitendo crimen leſæ maieſtatis diuinæ, & humanæ, bella, & plures iniquitates, diuites iam & inſolentes à ſuis regnis exulauit, quod factum eſt, anno, 1610. diuina quaſi inſpirante gratia, idq; pluribus precibus poſtulante Domina Margarita de Auſtria Hiſpaniarum Regina, quæ lacryman te ſuo regno ab hac vita deceſſit,
6 vt gauderet æterna, quam vt certum, & probabile credendum eſt fuiſſe aſſequtam.

Ad rem igitur redeundo, Dominus Rex igitur Ioannes Primus conditor noſtræ legis multis nominibus eſt laudandus, plura náq; optime congeſsit, & inter plures labores, bella, et aduerſitates, quæ illi in ſui regni gubernationẽ obuenerunt, prudenter, & ſtrenue ſe habuit, & de eo inquit Ioánes Mariana cap. 3. lib. 18. choronicæ Caſtellæ in principio; Que era de noble condicion, docil ingenio, apazibles coſtumbres, y vna alma compueſta inclinada a obras de piedad, no de precipitado, o arrebatado juyzio, ſino inclinado a oyr el ageno; era no alto de cuerpo, pero en ſu aſpecto con mageſtad. Fuit enim ſeptimus auus Catholici, & Chriſtianiſsimi Regis Philippi Tertij Domini noſtri nunc fœliciter regnã
7 tis, á quo ſunt ei deriuata, & velut inſita, diuina auxiliãte & cooperante gratia, omnia prædicta, & animi circa Deum, & Religionis, & Fidei, & ſanctæ Catholicæ Romanæ Eccleſiæ defeſionem, egregia magnitudo.

Deinde prædictus Rex Ioánes Primus cõputationem annorum à Ieſu Chriſto nato fieri decreuit, & non ab æra Cæſaris, vt antea in Caſtellæ regnis fiebat, vt trãddit Couarr lib. 1. variarum, cap. 12. n. 3. ad finem. Vbi conſtituit differentiã computationis inter præ

dicta

dictam Cæsaris æram, & annos à Natiuitate Domini, quæ differt triginta & octo annis, qui sunt ante aduentum Domini computando ab æra Cæsaris.

2 Vsus vero, & laudabilis consuetudo deferendi Sacram Eucharistiam, & Corpus Domini nostri IESV Christi infirmis originem habuit post annum Domini trecentesimum, de quo extat insigne testimonium Concilij Nice-
10 ni, Canone 14. alias, 18. quod refert, & declarat doctissimus Cardinalis Robertus Belarminus sanctæ Religionis Societatis IESV, magnum decus, 3. tomo de Sacramento Eucharistiæ, lib. 4. cap. 4. fol. 598. vbi inquit; In eodem Niceno extat Canon 13. & quidem in omnibus editionibus, in quo Patres iubent, vt secundum antiquam regulam in mortis articulo nemini denegetur sacra communio, qui Canon sæpe postea renouatus fuit in Concilijs posterioribus. Certum est autē, ægros in articulo mortis existentes ad Ecclesiam venire non posse, plura quidem eodem cap. 4. alia adducit notatu digna testimonijs Patrum in comprobationem, & defensionem veritatis sanctissimi Sacramēti Eucharistiæ, quæ pius, & deuotus lector videre poterit. Et capit. 24. eodē lib. 4. pluribus rrationibus, & authoritatibus concludit, non pugnare cum diuinis literis, seu cum Christi mandato cōmunionem sub vna specie, referrēq; consuetudinem antiquæ Ecclesiæ, & quæ attinēt ad nostrū intentū, & vt tā sancta, & antiqua traditio omni conatu, & viribus veneretur, inquit idē Cardin. fol. 678. Quartus erat cōmunicatio ægrotorum, quæ vt plurimum fiebat sub vna tātum specie, scribit Euseb. lib. 6. hist. c. 36. Epist. Dionisij Alexādrin, &c. Etc. 25. fol. 686. ad finē, doctissimus, & pius vir aliā suā doctrinā insinuat di-
11 cens. Respōdeo; Mirabilis est prouidētia Dei in sanctis literis, nā vt non haberēt *Hæretici iustā excusationē*, sustulit eis omnē tergiuersandi occasionē. Nā Lucas, *illud Hoc facite*, posuit post datum Sacramētum sub specie panis, post datum autē calicē, illud nō repetiuit, vt intelligeremus, iussisse Dominū, vt sub specie panis omnib. distribueretur Sacramentum, sub specie autē vini nō. Itē, & totum integrum sub qualibet specie sumi, est firmissimè tenendū iuxta Cōcilij Trident. sessionē 21. c. 3. vbi inquit, quo ad fructum attinet nulla gratia necessaria ad salutem eos defraudari, qui vnam speciem solam accipiunt.

Prædicta non egrediendo limites materiæ nostræ legis adduximus, vt intelligatur quātis, & qualibus sanctissimis causis vniuersi Christiani fideles teneantur cōmitari, & vt melius dicam, Domino nostro IESV Christo seruire, quando eius sanctum, ac sanctissimū Corp⁹ infirmis defertur,

eisq; ministratur, & quare sit sub sola specie panis, & ratio, quare
12 idem Corpus Christi Domini eleuatur; & cum ad infirmos defertur, est cum lumine, assignatur ab Abbate, in capit. sane de celebratione Missarum, in principio, vbi inquit; Fit enim non ad efugandum tenebras, sed ad designandum, quod ipse est candor lucis æternæ.

13 Sunt etiam pulcherrima verba diui Augustini de verbis Euangelij, quem egregie loquutum de participatione Corporis Domini testatur Cardinalis Cæsar Baronius, tomo primo, anno Christi 57. Petri, 13. Neronis primo, nu. 146. inquit ita Augustinus loquendo de sanctissimo Corporis, & Sanguinis Domini nostri IESV Christi Sacramento, quando mãducatur reficit, sed non deficit, non ergo timeamus frartes manducare istum panem, ne fortè finiamus illũ, & postea quod manducemus, non inuenianus, manducetur Christus, viuit manducatus, qui surrexit occisus, nec quãdo manducamus, partes de illo facimus, & quidem in Sacramento sic fit, & norunt fideles, quemadmodum manducẽt carnem Christi, vnusquisque accipit partem
14 suam, vnde & ipsa gratia partes vocatur, per partes manducatur, & manet integer totus. per partes manducatur in Sacramento, & manet integer totus in cœlo, manet integer totus in corde tuo. Sumpturis (inquit Baronius) Sacram Eucharistiam tabellæ quædam apponebantur velut mensulæ, sicut hodie linteamina. De his tabellis Ioãnes Chrisostomus meminit homilia 61. ad populũ Antiochenum, & diuus Iustinus Martyr, quem refert idem Baronius, eodem anno Christi, 34 numero 55. sic ait. Porro alimentum hoc apud nos appellatur Eucharistia, quod nulli alij participare licitum est, quam veram esse nostram doctrinam credenti lauacro propter remissionem peccatorum, & regenerationem abluto, & ita vt Christus tradidit viuenti. Plura alia etiam retulit ex nostratibus Marcus Antonius Cuchus libro 5. Maiorum institutionum. titul. 5. num. primo, vbi inquit. Quod animam hoc Sacramentum educat, firmat, impinguat, & numero 120. Sumentes illud debere esse ieiunos, nisi instante necessitate mortis, periculumque timeatur.

Sed quidem minor cum sit integrum iam officium sanctissimi
15 Sacramenti, quod est recitandum à vesperis festi Corporis Christi, vsque ad eius octauam, vbi plura deuotione, & Christiana pietate plena inseruntur, quod quidem officium vnaquaque hora prædicti octauarij recitandum impressum est Matriti, anno, 1612. hoc titulo adhibito. *Officio de la Sacratissima Festiuidad de el*

del Corpus Christi, y su Octaua. ex auctoritate, & licentia Domini Martini à Corduba Prioris, Domini oppidi de Iunquera de Ambia, Sanctæ Cruciatæ, & omnium gratiarum commissarij Generalis mihi colendissimi, ad quod opus lector occurrat. Plura enim ad vitæ spiritualis solacium, & sacrosanctæ Eucharistiæ contemplationē in eo annectuntur.

PRO EXPLICANDA vero nostri textus materia superst videre, qui excusantur ab eius præceptoꝝ & pœna.

16 ÆTATE ingrauescenti excusatur quilibet, argumento textus in l. manifesti iuris. C. qui ætate, vel morbo se excusant, cum adductis à Ioanne Garcia. de nobilitate, Glossa, 48. §. 1. quæ autem ætas sit relinquenda boni viri arbitrio, argumēto legis primæ ff. de iure de liber. tametsi quinquagesimum annum constituat dicta lex manifesti iuris, ibi. Maiores quinquaginta annis inuitos ad munera personalia vocari non posse, hæc etiam ætas est constituta ad excusationem tributorū, munerumq; personarum, & Realium, in Indis huius regni del Pirū. Neque tædeat doctum virum
17 Iureconsultum Hispanum, siue Iudex, vel Aduocatus sit, cum agamus de rebus huic regno atinentibus, cum sint sub dictione, & potestate Regis nostri Hispaniarum. Tum etiam, quia omnia
18 perfunctorie, & ex professo scire conuenit, & ab exteris, & alienigenis plura statuta ciuitatum Italiæ, & aliarum nationum passim explicantur, & adducuntur, vt videre est apud Menochium in tractatu de arbitrarijs, & alijs pluribus. Ideo si consuetudines, & leges Indiarum adduxerimus, deseruiet necessitati eorum, qui in eis adsunt, & curiositati in eis non degentibus, & forsam omnium vtilitati. Tū maxime, quia
16 vnaquæque prouincia suo sensu abūdat, cap. certificari, de sepulturis. Vbi Glossa, & Doctores. Staptuleus in tractatu de gratijs expectatiuis. §. videndum n. 17. tradit Alexander in lege, etiā C. de iure dotium, & Regnum harum Indiarum Occidentalium
20 adauctum Regnis Castellæ, & Leonis eiusdem legibus subijcitur, & gubernatur, quæ sancitæ fuerunt in prædicto Regno Castellæ, nam adiunctum fuit casu primum fortuito, deinde bello, ex Alexandro in lege, si ex toto, notabili 3. de legatis. 1. idem Alexand. cons. 168. lib. 2. Iasson. in lege finali. C. de verbor. significatio. Michael de Aguir. in Apologia pro Rege nostro Philippo, 4. par. num. 55. quos refert, & sequitur Ioannes Garcia de expensis, capit. 22. num. 22. & bene explicat more suo. Et ad regimen earumdem legum vltra aducta per Ioannem Garciam est tex-

tus in §. finali, instantia de satis dationibus in fine. ibi, necesesit omnes prouincias caput omnium nostrarum ciuitatum, id est hanc Regiam vrbem, eiusque obseruantiá sequi, & est doctrina Bartoli in leg. si cõuenerit, §. si nuda ff. de pignoract. actione, & præ ceteris Guido Papæ decis. 265. vbi plura, & alibi latius dicam.

Excusatur etiam in casu nostræ legis infirmus, nam aduersa valetudo excusat, neque vlla honestior excusatio non solum ab hac obligatione, verum ab omni munere publico, & priuato. Iasson. in l. ad ægregias super Glossa. ff. de iure iurando. Aliàs & Felinus in capit. quoniam frequenter, vt lite non contestata, & pro testibus excusandis si sint infirmi veniant testificaturi. est lex 35. tit. 16. par. 3. cum adductis a Ioanne Garcia de nobilitate, Glossa 48. §. quinto.

22 Deinde ex consuetudine rationabili iam diu obseruata, excusantur iudices, dum assistunt iuridicendo, Doctores legendo, fabri maleantes, sartores, sutores, & alij, qui cum officijs suis vacant, defertur sanctissimum Sacramentum, vt in viaticum summatur ab infirmis. Tametsi ex mente legis nosttæ, & eius verbis, cõtrarium dicendum esset. ibi. *O otros qualesquier Christianos vieremos, que viene por la calle el Sanctissimo Sacramento de el Cuerpo de nuestro Señor, que todos seamos tenudos de lo acompañar hasta la Iglesia, de donde salio.* Sed quia sæpe esset maxime in pauperibus, & alijs ministrantibus officia ad victum, & obligationem difficile ea deserere iustis de causis est censendum, eos excusatos, prout generali consuetudine fit, quamuis laudabilius esset, vt omnes comitarentur Corpus Domini prout sæpissime fit maxime in hac Limensi ciuitate, vt saltim dicam.

Pari, maiori ratione sacri Euá
23 gelij concionatores, dum in concione sunt, clerici dum diuina ministrant, excusantur, ex dicta generali, & rationabili consuetudine, quæ plures continet excusationis rationes.

Et si lex nostra tam viros quá
24 fœminas cõprehendat, ibi. *Otros qualesquier Christianos*, quia semper sexus masculinus continet fœmeninum, lege, quid vos, ff. de Legatis, 3. & lex debet esse generalis, omnes personas comprehendens, lege 1. ff. de legibus, l. 3. C. illo titul. capit. cum omnes de constitutionibus, quod non esset, si contineret viros, & hoc nec dum de iure positiuo, sed diuino, vt ex Hieremia, capit. 10. *Quis timebit te, o Rex Gentium*, & Psalmo. 23. *Quis ascendet in montem Domini*. Adducit Rebufus in l. 1. de verborum significatione, n. 10. & in cõstitutionibus Regijs qualis est nostra, comprobat idem Rebufus in eadem lege fol. 13.

Hoc

25 Hoc tamen fallit, quando qualitas maſculini ſexus non conueniret mulieribus in materia differenti, & conuenienti viris, vt in poſtulationis munere, à quo arcentur fœminæ lege prima. §. ſexum. ff. de poſtulando propter calfurniam. Rebufus vbi ſupra. colum. 14. vitium quidem fuit perſona illius, ſed quod profectum eſt à ſexu, nec arcentur fœminæ à poſtulando, quod calfurnia ob impietatem, & impudentiam ſuã arcenda fuerit, ſed quia viſum eſt, contra ſexus verecundiam eſſe, vt fœminis poſtulare concederetur. Ita conſiderat, & decidendi rationem aſsignat Antonius Faber in rationali ad illum. §. ſexum. Vidi namque ipſe plures mulieres calfurnia peiores, dum ſuis litibus adſunt, & ideo prohiberi deberent, ne aloquerentur iudices, vel partes, ſed per Aduocatos, & Procuratores cauſas agerent.

Denique, quia lex noſtra continet diuerſam rationem, & pœnam in viris, quam in fœminis, ex eius mente, & ratione contentas fœminas nõ eſſe iudicandum ex Rebufo ſic reſoluente, vt quãdo ſubeſt diuerſa ratio, genus virorum non comprehendit fœminas in dicta l. 1. columna. 15. vbi plura exempla adducit in tutella, quæ non ſit filij, vel nepotis, cum non ſit eadem conditio in muliere quæ in viro. Baldus in lege vltima. C. de verborum ſignificatione. Curtius conſil. 9. Tum etiam propter honeſtatem, & vitanda ſcandala, & peccandi occaſiones, quæ ex concurſu virorum, & mulierum ſimul congredientium oriri ſolent.

Ex quo iuſtiſsime, vt audiui, 26 in Eccleſiarum Italiæ tẽplis ſunt ſeparatæ, & nimis diſtinctæ virorum, & mulierum ſedes, quod in Cathedrali huius ciuitatis Regum, & Societatis Ieſu Collegio eſt iam introductum, & vbique fieri deberet, & eſt iam prouiſum per legem 1. hoc. *titul. 2. lib. 1. Recopilationis.*

An vero lex noſtra obliget ad 27 peccatum mortale, & qualiter ſit hoc intelligendum, videndus eſt ex noſtratibus Nauarrus in Manuali. capit. 23. vbi diſertiſsime ex nume. 48. & eius reſolutionibus *iudicandum eſt non obligare tunc maxime, quia non fuit Legiſlatoris animus, vt ad mortale obligaret, cum pœnam pecuniariã appoſuerit.* Videndæ ſunt rationes à Nauarro adductæ, & plura, quæ optime refert vbi ſupra, quia magiſtraliter agit de obligatione legis, & quando ſit ad mortale, vel non.

Didacus Perez, & Azeuedo hìc n. 15. quærunt, An delinquẽs confugiens ad Corpus Domini gaudeat immunitate Eccleſiæ, & quæ ſit ratio differentiæ, inter ſummentem, qui non gaudet, & confugientem, cui competit immunitas reſolutiue, itaq; indubi-

tate est tenendum, & absque dubio in casibus non exceptis fugiétem ad Corpus Domini dum ad ægrotos defertur, gaudere immunitate, vt post Glossatores hic Antonium Gomez 3. tom. variarum capit. 10. n. 1. & cap. 19. n. 6. in fine. Plaça de delictis, lib. 1. c. 34. num. 16. Menchaca. lib. 3. de testament. §. 22. num. 55. Tradit Curia Philippica 3. p. §. num. 8. licet dubitet Couarr. lib. 2. variarum. cap. 1. n 6. sed ab eius dubio est recedendum, quia propter *quod vnum* quodque tale, & illud magis, vt bene, & pie considerat Autor Curiæ Philippicæ vbi supra. Tametsi vulgari idiomate scripta huius libri sint, condigne quidem allegari debent, & eorum æstimatio fieri à viris doctis propter eius breuè, & genuinam resolutionem, & ab indoctis, quia multa compendiose vera, & solida adiecto autore addiscent, quem cum ipse agnouerim & pertractauerim, qui nec Baccalaureus est sed sine gradu, prædictum librum, & alium optimum congesit, & patrocinium præstitisse, in arduis pluribus causis, in quibus obtinuit, viderim eum autoritate dignum, & in allegationibus veracem inuenio, vt eius breues resolutiones allegétur, & in iudicando, & consulendo adduci possint. Pro complemento tamen huius capitis, vt omnes fideles, in quantum eis possibile sit, sanctissimo Eucharistiæ sacramento humiles serui sint, & verbo, & opere hoc muneris suscepti obsequiũ adimpleant, referre libuit vulgari sermone, vt omnibus ignotescat. Que en esta ciudad de los Reyes del Piru llamada assi, por auerse ganado el dia de los Santos Reyes. Y por otro apellido Lima, por estar en el sitio, adonde fue fundada, vn rio, y vn Cacique deste proprio nombre, se frequenta con muy grande cuydado por todos los fieles della el acompañar el sanctissimo Sacramento del cuerpo y sangre de nuestro Señor Iesu Christo, quando sale su Magestad alos enfermos a todas horas. Y tambien con gran frequencia, y aparato de cera blanca en hachas, y candelas, y musica de chirimias.

32

33

Ase acrecentado mucho, despues que se assento la Hermãdad y congregacion de los esclauos deste Señor del cielo y de la tierra, con especial cuydado del Señor Don Bartolome Lobo Guerrero dignissimo Arçobispo desta ciudad.

El fruto, y premio deste seruicio, y de auer puesto muchas Cruzes enlas calles, se à visto por experiencia, porque por la bondad de Dios nuestro Señor la dicha ciudad, que de antes solia ser afligida con terremotos de la tierra, que aca se llaman temblores, a que està muy subjeta segun su Clima, no los padece, ni hambre, ni esterilidad defrutos, antes mu-

34

cha

cha abundancia, y conseruada salud sin peste, ni enfermedades, que en otras ciudades del mismo Reyno an afligido, y afligen (quá do esto se escriue) grauemente. Regi sæculorum immortali, & inuisibili soli Deo honor, & gloria in sæcula sæculorum: Amen.

( )

CAPVT. II.

1 Feriæ vnde dictæ. n. 1.

2 Ecclesia ferias solet dicere dies non festiuos.

3 Feriæ à ferendis epulis in alia significatione dictæ.

4 Platonis sententia circa festos dies, & eorum rationem.

5 Feriæ ad requiē ex iure diuino. Gen. 20.

6 Romani dies omnes, aut festos, aut infestos, vel intercisos vocabant, eorumque significatio refertur ex Macrobio, & Petrō Gregorio alia diuisio. n. 12.

7 Diuisio festorū apud Christi fideles in mobilia, & immobilia.

8 Dominica dies sancta Sabbathum Iudeorum festū antiquauit, quia Dominica surexit Christus Dominus à mortuis.

9 Dies Dominica ad quid instituta?

10 Non est in ea ieiunandum.

11 De aliis festiuis diebus in honorem sanctorum, & refertur diui Augustini sentēcia.

12 Sancti viri memoriam nostri apud Deum faciunt, eumque pro nobis deprecātur post quam ab hac vita decesserunt.

13 Alia Romanorum festorum diuisio iuxta Romuli, & Numæ Pompilij institutum ex Aulo Gelio.

14 Cōpitalia, & Nouēdalia, & Fornacalia festa quæ apud Romanas gentes.

15 A Nouandalijs originem habuerunt las que agora se llaman de Nouenas.

16 Fasti, & Nefasti, quid ex Ouidio.

17 Feriæ repentinæ erant quæ propter magnam rem gestam, aut propter repentinum, & aduersum casum celebrabantur, vel ob memoriam alicuius memoriæ,

18 In ciuitate Regum del Peru fuit magnus terræmotus anno. 1586. die nona Iulij.

19 Quapropter ex communi voto eiusdem Reipublicæ patrocinium festi visitationis Deiparæ Virginis Mariæ est electum.

20 Alius magnus terræmotus die 19. mensis Octobris, anno. 1609. & alij nouem terræmotus eadem nocte.

21 Verba notanda ex vita Iustiniani propter reparationē ciuitatis Antiochenæ destructam terræmotu, anno, 530.

22 Iussit Iustinianus Imperator in valuis singularium Domum ciuitatis Antiochenæ apponere, Christus nobiscum, state quo sedatus est terræmotus.

23 Hæc eadem conscripta in dicta ciuitate Regum, & alia verba sancta, & deuotissima, quæ referuntur, quæ vtilissima ad sedandos terræmotus experientia comperimus, fuisse.

24 In festorum á Romanis in dictis prosequtione alij erant, quæ publicam vtilitatem, & priuatum commodum respiciebāt, quæ dicebantur Senatores.

25 En lugar delas fiestas, que refiere el numero precedēte, sucedieron los toros, juegos de cañas, justas, y torneos.

26 Festi dies particulares familiarum, que son oy los de combites, y banquetes, y entre Indios del Peru, las comidas, que comunmente se llaman Borracheras, in quibus plurima damna interueniunt.

27 Nundinæ an sint feriæ.

28 Regia lex 25. tit. 21. recop. quæ prohibet Agricolas in carcerari certis temporibus, quibus mensibus in Regia Chancellaria Limæ practicetur.

29 Dies semiferiati quid?

30 Præceptum festorum, quæ ex parte morale est, est iuris diuini, naturalis, & positiui.

31 Comprobatur idem, & iuris diuini esse ex sententia, & autoritatibus, quas adducit Cardinalis Belarminus, quem & Couarr. sequi debemus, & non opinionem Nauarri.

32 *Non solum autoritate, sed etiam ratione probatur prædictum Axioma Catholicum supra relatum, & esse de iure Diuino festa quæ celebrãtur á sancta Catholica Romana Ecclesia.*

33 *Episcopi possunt indicere festum alicuius sancti in suo Episcopatu, dummodo sit canonicatus ab Ecclesia, & non aliter.*

CAPVT. II.

DE OBSERVATIONE feriarum, & festorum, & vacatione in eis ab operibus seruilibus, & laboribus.

1 FERIAS teste Antonio Thesaurio, decis. 39. num. 11. à ferendis victimis nomen habuisse docet Festus libr. 6. Fari enim tempore, quo feriæ celebrabantur, nefas erat, quas etiá à Forensium negociationenomen obtinuisse, probare videtur tex. in l. 2 Diuus. ff. de ferijs, hinc feriari, & feriati dies. Sancta Romana Ecclesia contrario nomine feriatos dies vocare solet, quandoq; non solemus. Vnde feria 2. 3. & 4. &c. quod quando institutum fuerit, scribit Polidorus Virgilius de rerum inuentione, lib. 6. cap. 5. Nomen itaq; feriarum quoad præce- 3 dentem significationem dictum fuit prædictis diebus à ferendis epulis, cuius ethimologia conuenit in hac significatione, plene de his festis agit Præses doctissimus, & insignis Couarr. lib. 4. variar. resolutionum, cap. 19. Omnissis autem eius conclusionibus, de quibus aliqua infra dicemus, repetenda est Platonis sententia lib. 2. de legibus, quam adducit Petrus Gregor. lib. 1. singulatim, cap. 16. n. 1. Antonius Thesaurus dicta decis. 39. n. 4. 4

Plato inquam tradit Deum, genus hominum, laboribus natura præsum, miseratum, aut abs re in laborum remissionẽ solemnia illis sacra, festaq; in ipsorum Deorum honorẽ instituisse, & ait Stobeus; Vita sine festiuitatibus longa est, via siue diuersorijs summa Dei prouidentia, & etiam sequta humanæ experientiæ necessitatis, dies quosdam ab opere consueto quiescentes constituere, & humanam hanc laborum infirmitatem à laboribus aliquando recreare, vt non in via deficeret, vt q; terrestribus sudoribꝰ intermissis, animus ad maiora, & cœlestia consideranda raperetur, vt eum à tempore, quo labore addictus est in peccati vltionem agnoscerit, veneratur & placaret. Quod quidẽ imprimis docuit exẽplo ipse Do- 5 minus Deus cum per sex dies, vniuersaq; cœlo, mariq; cõtinentur; creauit, & requieuit die septimo, vt constat Genesis cap. 2. qui ideo dicitur Sabbathum, hoc est quies, quod attinet ad Romanas gentes ex Macrobio lib. 1. Saturnalium. capite. 16. tradit idem Petrus Gregorius d. cap. 15. n. 2. annum

in

in menſes, menſem in dies diſtribuit, dies autem, aut feſtos, aut
6 profeſtos, aut interciſos vocari ex Numæ diſtributione. Feſtos dijs dicatos, profeſtos hominibus ad rem publicam, & priuatam gerendam interciſos, deorum, hominumq; communes, feſtis inerant ſacrificia, epulæ, ludi, feriæ pro-
13 feſtis diebus facti comitiales. Pluraque etiam notatu digna refert, quod vero ad noſtrum intentum attinet, eſt apud nos, qui Chriſtum Dominum, & Deum adoramus, ſtatuti dies feſti plures ſunt;
14 7 Vocantur namq; feſta immobilia & mobilia; immobilia, vt dies Dominicus, qui Sabbathum Iudeorum feſtum antiquauit, quo quidem die Dominico ſurrexit Domin. noſter Ieſus Chriſtus à mor
8 tuis, ſeptenis recurrens ſingulis diebus, in quo dãda eſt opera himnis, & Dei laudibus omni labore
15 9 corporis remiſſo, vt nec eo die ieiunandum ex capit. ieiunium, &
10 cap. ſequenti de conſecrat. p. 3.

Sunt & alij feſtiui dies certis tẽporibus conſecrati in honorem
11 Dei, & miſteriorum eius, & in veneratione Martyrum, aliorumq; Sanctorum eius, vt & ipſi apud Deum noſtri memores ſint. Vnde, & á diuo Auguſtino vocantur Memoriæ Martyrum, lib. 12. de ciuitate Dei, cap. 10. & Catholica ſancta Mater Romana Eccleſia tenet, & credit, pios, & ſanctos viros, & ſi ex hac vita deceſſerint, tamen memoriam noſtri
12 facere apud Deum, à nobis interpellatos, vt ſe facturum poſt obitum Beatus Petrus dixit 1. Petri. cap. 1. Et ſic ex veteri, & nouo teſtamento ſatis conſtat, Pſalm. 31. Pro hac orabit ad te omnis ſanctus eius.

Romanis itaque (vt de eorum antiquitate tractemus) & cæteris gentilibus. Feſtus dies erat, quo hoſtiæ cedebantur, & dijs ſacrificabantur, iuxta Romuli, & Numæ Pompilij inſtitutum, ipſoſorumq; dijs dies feſtus celebrabatur, quæ feſtiuitates proprium nomen obtinebant; vnde Compitalia, de quibus Aulus Gelius lib. 10. Noctium Aticar. cap. 24. Nouandalia, de quibus Titus Liuius multis in locis mentionem facit, quæ accidentaliter, ex aliqua ſuperuenienti cauſa interdicebantur, quæ nomina etiam nunc obſeruantur. Et hodie extant las fieſtas, que ſe llamá de Nouenas, quæ originem à prædictis acceperunt Fornacalia, de quibus Ouidius libro Faſtorum. Latinè feriæ quædam à Sculapio, quædam Cereri, & alijs dijs celebrabantur, idque apud Aegyptos, et alios Idolorum ſuperſtitioſos cultores obſeruabantur. Hinc dies faſti, & nefaſti, de quibus Ouidius libr. 1. Faſtor.

Ille Nefaſtus erit, per quem tria verba ſilentur.

Faſtus erit, per quem lege licebit agere.

Scribit Alexander ab Alexandro lib. 5. dierum Genialium cap. 7.

Dei,

Dei, & Deiparæ, eiusque Matris, sanctorumq; colimus. l. vt in die. l. omnes. C. de ferijs. Refert Couarr. dicto cap. 19. n. 1. vbi latè per conclusiones procedit, ne tamen eius dicta trāscribere videamur, sed quas ab alijs de hac antiqua, & nō inutili materia quæstiones inuenimus, supponendum est. His similes fuisse ferias repētinas,
17 quæ repentino aliquo superueniē te casu indicebantur à Principe, Consulibus, aut Populo, vel ob rem prospere gestam, vt in dicta l. sed & si, §. si feriæ, l. 1. C. de ferijs., quales fuerunt, quas ob bellum Carthaginense Scipio indixit, aut ob prodigiosi casus accidentiam, vt propter vehementē terræmotum in Consulatu Lucij Cornelij, & Quinti Mucij cōtingit, de quo Titus Liuius lib. 34. Antonius Thesaurus dicta decis. 39. n. 6. Couarr. licet obiter, & his non relatis, in d. cap. 19. in principio, & est lex 36. tit. 2. p. 3.

In senatu ciuitatis Limensis in
18 modum dictæ feriæ Repetinæ indictum est votum solemne celebritatis, & obseruantiæ festi Visitationis Deiparæ Virginis ad Elisabet, quæ indicta est anno 1586.
19 nā nona die Iulij terræmotus terribilis superuenit, cui non fuit impar, nec dissimilis alius, anno, 1669 die 19. mensis Octobris ho-
20 ra octaua noctis, in qua quidem alij nouem terræmotus minores fuerunt, & quia præsens fui huic vltimo, curaui, vt viderentur verba Antonij Conciſ in vita Iustiniani, quæ est in principio digestorum, in Parisis, & Venetiæ impressione, qui anno, 550. sic ait.
21 Extremo hoc anno destructā ciuitatem Anthiochenam reparat Iustinianus, quā Theopolim vocat propter hanc inscriptionem. *Christus nobiscum state*, qua quidem in
22 singularium ædium affixa, sedatus est terræmotus, & vt legerentur, & apponerentur dicta verba salutaria, curaui. Postea autem ex consilio Patrum Societatis Iesu, cuius Prouincialis dignissimus Pater Ioannes Sebastianus cum concurrēte populo concionem in foro fecerit, ex Nicephoro prædicti retulit, & apposita sunt in pluribus ædibus sic.

Christus nobiscum, state,
23 *Agios, Otheos.*
Sanctus Deus.
Agios, Ysquirios.
Sanctus fortis.
Agios, Athanaitos, Eleyson, Imas,
Sanctus Immortalis miserere nobis.

Et experientia comperimus, hoc vtilissimum fuisse, quemadmodum frequentia diuini cultus, & debita, & deuota Latria exhibita sanctissimo Sacramento Eucharistiæ, prout superiori cap. docui.

Ad rem nostram, & quæ antiquitus erant referēdo, aliud itaq;
24 erat etiam genus apud Gentiles feriarum, quæ publicam vtilitatē potius, & priuatum cuiusq; commodum respiciebant, quam honorem Dei, vt Cereales, & Vendimiales,

dimiales, de quibus in l. solet. l. vt in die. ff. de ferijs, & l. omnes, C. eodem, quæ sunt feriæ Senato
24 rum, de quibus nouela 8. ne Decuriones ad Senatoriam dignitatem, Feriæq; Senatorum dicuntur. De quibus Seneca apud Pi-
25 thagoram lib. 2. cap. 20. *En lugar destas ferias, o dias festiuos an sucedido oy los dias de toros, juegos de cañas, justas, y torneos.* Erant viterius festi dies particulares, & familiarium. *Qual lo son oy los de combites, y banquetes, y cenas de entre semana, caças, y pescas.* Itẽ eius diei quoquis inaugurabatur Magistratum ineundo, de quibus Simachus lib. 5. cap. 3. Item, & dies sponsaliorum, Natiliorum, de quibus Polidorus Virgilius, lib. 6. de inuentione re-
26 rum, cap 7. Thesaurus, d. decis. 39. n. 8. *Y entre los Indios deste Reyno del Peru estan oy muy en su punto estas fiestas, en que de ordinario se ocupan laciuamente, con beber chicha, que es vna confection, que hazen de maiz.* in quibus non vnus dies, sed plures solent detineri, non sine periculo Idolatriæ, quod est dolendum.

Nundinæ inter ferias à quibusdam connumerabãtur sed impro-
27 priè, quia illæ in fauorem dumtaxat Agricolarum, & Rusticorum adinuentæ fuerint, imò illis diebus contra feriarũ obseruantiá fari licebat. De his Alexãder ab Alexandro d. cap. 7. Thesaurus, n. 9. extat apud nos Regia lex 25. tit. 21 lib. 4. Recopil. qua decissum est, Agricolas in mensibus Iulij, vsq; ad finem Decembris, non posse pro debitis incarcerari, neq; in bobus aratorijs, & alijs rebus ad agriculturam pertinentibus executionem fieri. *Y como en este Reyno de el Peru los Equinocios, y tiempos son al contrario delos que en España en particular en los valles, adonde las sementeras del trigo empieçan por Mayo, y Junio hasta Agosto, por ser el inuierno, y las cosechas, y siegas de el trigo, y todo lo demas q̃ en España es por Agosto, es aqui por Diziembre, y Henero, y Febrero, y Março: y las frutas de el Otoño, como son los higos, vuas, y membrillos es la mayor abundãcia dellos por Março, y Abril, y las vendimias. Está pues lo de los labradores comutado a los meses de Henero hasta fin de Iunio trocandose los tiempos, segun aca respectiuamente. Y ansi se practica en la Audiẽcia Real desta ciudad, o acomodando los meses dela cosecha, a q̃ se concedio este Priuilegio a menos del de España, segun arbitran los Iuezes.*

Sunt præterea dies semiferiati;
28 vt dies Rogationum, quibus demanè, tantum feriæ seruãtur. Berthachinus tractatu de Episcopo, 1. p. §. nunc quæro, n. 21. Thesaurus vbi supra, n. 10. Estq; etiá præmittendum festos dies ab Ecclesiq sancta indictos, & eorum præceptum, qua ex parte morale est, esse iuris naturalis, & qua ex causa sunt Religionis esse iuris Diuini ex tertio Decalogi præcepto, & etiam de iure Euangelico, explicat Couarr. prædictas tres cõclusiones comprobans dicto cap. 19.

lib.

lib. 4. variar. n. 1.2.3 & 4. ad quē curiosus lector recurrere poterit. Et n. 5. etiam concludit, quod & si huic præcepto festorum de die-
30 bus aliquibus Religionis causa Deo sacrandis, cultuiq; diuino in totum constituendis iure humano, etiam Pontificio derogari nō possit. Qui tamen dies, & quot sint huic muneri, & ex ea causa quieti vbiq; præsignandi ad legē humanam pertinet. Latè quidem comprobat vtramq; huius conclu sionis partem ipse præses Couarr. vbi supra, & omissis, hisq; optimè refert, tenendum est hodie cum Cardinali Belarminio, tomo 1. lib. 3. cap 30. de culto Dominicæ diei festum ab Apostolorum tem poribus esse inductum probatur Apocalipsi 1. ibi. *Ego Ioannes fui in spiritu in Dominica die*, quē locum de nostra Dominica die exponūt fere omnes ex testimonio Clemē
32 tis, Canone 65. Apostolorum. Iu stini Apologia 2. Hieronim. cap. 41. ad Galatas. Et sic manet probatum, inductam fuisse auctoritate diuina diei Dominicæ festiuitatem. Quæ sententia est tenenda, quamuis contrariam, & solo positiuo iure esse inductum diei Dominicæ festum, velit defende re Nauarrus in Manuali, cap. 13. n. 1. Sed auctoritates prædictæ ni mis contra eum vrgent, & com-
31 probatur ratione etiam, quia successit Sabbatho Dominicæ diei festum, vt supra retulimus, ratio autem rationis est, quia ius diuinum requirebat, vt vnus dies hebdomadæ dicaretur cultui diuino, nō tamē conueniebat, vt seruare tur Sabbathum. Itaq; Sabbathum ab Apostolis in diē Dominicum versum est, ita prædictus Cardin. Belarminius vbi supra. Festa etiā Sanctorum comprobat auctoritatibus, & rationibus; auctoritate inquà totius sanctæ Ecclesiæ Catholicæ Romanæ, quæ omni tempore id seruauit. Ratione, quia festi dies rectè instituuntur ad recolenda diuina beneficia. Vnde Augustin. lib. 10. de ciuitate Dei. *Beneficiorum* (inquit) *die solemnitatibus, & diebus statutis, dicamus, sacramusq; memoriam, ne volumine temporum ingrata subrreptat oblinio*. Et ita firmiter tenendum est nostris maximè temporibus.

Episcopi etiam possunt Religionis causa in memoriam alicu-
32 ius Martyris diem festum constituere, quod est intelligendum, modo sit ab Ecclesia canonicatus sanctus, cuius festum ab Episcopo constituitur, tradit, & cōprobat Couarr. d. cap. 19. n. 8. Y assi està recebido, y assentado en todas las Republicas Christianas, adonde ay en diuersos obispados muchos sanctos de guarda, que no lo son en otros, que por deuoció, o por voto, o por Costitucion Synodal, o precepto del Prelado, se guardan en este de los Reyes, son los siguientes. Ex Concilio Prouinciali Limensi, actione 4. cap. 2. tam ab Hispanijs, & cæteris Christianis,

stianis, quã ab Indijs. Hoc modo.

33 Dies festi ab Ecclesia statuti cũ omni deuotione seruiũtur, quos autem in nostra prouincia Hispaniarum omnes oportet seruare, sunt hi. Natiuitas Domini nostri IESV CHRISTI, Stephani Prothomartyris. Ioánis Apostoli, & Euãgelistæ. Circũcisionis Domini nostri. Epiphaniæ Domini nostri IESV Christi. Purificationis immaculatæ, ac Beatissimæ MARIAE Matris nostræ. Resurrectionis Domini Saluatoris nostri, cum duabus sequentibus. Marci Euangelistæ. Philippi, & Iacobi Beatissimorum Apostolorum Domini nostri IESV Christi. Inuentionis sanctissimæ Crucis. Ascensionis Domini. Pentheccostes cum duabus sequẽtibus Trinitatis, Corporis Christi. Barnabæ Apostoli. Natiuitatis Ioannis Baptistæ Præcursoris Domini. Petri, & Pauli Principum Apostolorum. Mariæ Magdalenæ sanctissimæ. Iacobi Apostoli Hispaniarum Patroni. Dedicationis sancti Michaeli Archangeli. Lucæ Euangelistæ. Simonis, & Iudæ Apostolorum. Omnium sanctorum. Andreæ Apostoli. Conceptionis Beatissimæ MARIAE. Thomæ Apostoli, præter etiam si sunt ex probata consuetudine, aut ex legitimis priuilegijs festi dies introducti, & ipsi religiose in vnaquaq; regione seruantur.

34 Porro Neophiti, quos Catholica sancta Ecclesia materna indulgentia præceptorum suorum sarcina magna ex parte leuandos existimauit, sequentes tãtum dies iuxta superioris Synodi Prouincialis obseruare cogantur.

Primum, dies omnes Dominicos, vt Ecclesia vniuersalis semper 35 obseruat. Deinde diem Natiuitatis Domini: diem Resurrectionis. Primum diem Pentheccostes: Primum ité Circumcisionis: Epiphaniæ: Ascẽsionis: & Corporis Christi: Beatissimæ quoq; Virginis Matiæ festum. Natiuitatis, Anunciationis, & Purificationis, & Assumptionis: demum Apostolorum Petri, & Pauli. Si qui tamé Indorum plures alios dies festos nostro more seruare voluerint, & in his ab opere seruili vacare integrum sit ipsis facere ex deuotione, neq; vllo modo in his laborare à quoquã penitus cõpelantur.

Hactenus Concilium Prouin-
36 ciarum del Peru, cuius capitulum inserui, quia attinet ad festa, & ferias in honoré Dei, & vt vbiq; cõstet, quæ in Indis huius regni sint indicta, vt ab eis seruentur, quod etiam vtilitatem continere possint.

CAPVT. II.

§. I.

1 *DIEI sanctæ Dominicæ, & aliorum festorum quã honorẽ Dei, & sanctorum sunt introductæ obligat obseruantia, sub reatu mortalis culpæ.*

2 *Ab obseruatione festi excusat exiguitas operis, vel temporis, quod non excedat spatium vnius horæ, vel licita consuetudo, quæ exemplis declaratur, & Nauarri resolutio in hoc casu.*

3 *Refertur declaratio Congregationis Cardinalium circa festa, & quæ seruilia in eis liceant.*

4 *Aduocatus potest recepta mercede informare, & reliqua sui muneris facere in diebus festis absque peccato ex sententia eminentissimi Nauarri contra Siluestrum, & probatur ratione.*

5 *De stipendijs Aduocatorum, qui assident in Regali Audientia Limensi.*

6 *Seruatur in prædicta Regali Audientia lex vigesima nona, titulo decimo sexto, libro primero, Recopilationis, quæ prohibet Aduocatos salariatos aliquid supra salarium recipere pro informatione, & strennis, obligatque ad peccatum cum distinctione, de qua hic.*

7 *Ordo, & mos, quem Auctor seruauit inexigendo stipendio aduocationis in magnis, & arduis litibus, in quarum maiori numero obtinuit.*

(?)

CAPVT. II.

§. I.

DE ACTIBVS, & laboribus extraiudicialibus, quive licite fieri possint diebus festis.

IAM Latè supra retulimus, qualiter festi dies deiure diuino, naturali, & positiuo, sint quiq; vt eorum vsus apud Ethnicos, & Gentes.

Nunc autem ad nostram le-
1 gem ex prædictis omnibus est constituenda Conclusio affirmatiua, scilicet. Diei sancti Dominici, & aliorum festorum in honorem Dei Optimi, Maximi, & Sanctorum suorum obseruantia, & vacatio à seruilibus operibus, & officijs obligat omnes sub pœna peccati mortalis.

Quæ quidem obligatio ex tertio Decalogi præcepto, & communi præcepto sanctissimæ Matris Ecclesiæ, & Concilijs satis nota est, & ex his, quæ præcedenti capite retulimus, & quod sit peccatum mortale festa non seruare, est communis sententia, quam adducit doctissimus Nauarrus in Manuali capite 13. §. 1. Manuel Rodriguez eruditamente in Summa. capit. 121. 1. par. probat lex nostra, & ante eam, lex 34. cum sequentibus tit. 2. p. 1.

Vt autè cum distinctione procedamus, sunt constituendæ se-
2 quentes declarationes.

Declaratur primò, non procedere, nisi excuset exiguitas operis, que no sea menos de vna hora, o no mas que hora, lo que se trabaje, vt sæpe, & latè audiui à pio, & doctissimo Confessario Societatis I E S V, vel licita consuetudo, como lo seria en los Letrados, que estudian, y hazen peticiones, o informaciones de Derecho ex generali consuetudine, vel necessitas aliqua spiritualis, vel corporalis salutis suæ, vel pro-

proximi, vel detrimentum imminens rebus suis, vel proximi, quod non potest deferri, neque præueniri, Hæc sunt verba doctissimi Nauarri in Mannali, capit. 13. numero 6. & constituendo exempla vlterius inquit, ob quam necessitatem, aut consuetudinem excusantur, qui frumentum, & arcam deferunt in horrea, vel vuas ex vinea, quando imbres, & pluuiæ timentur, & quicumque alij, qui similia faciunt, & quia sunt compendiosa, & necessaria verba omnia, quæ scripsit dicto numero 6. referam, inquit. Sic etiam fabri ferrarij, qui equos iter agentiũ ferrant, & macellarij, qui vendunt carnes in festis, easque præparant ad vendendum, quando antea non potuerunt parare, & tabernarij, hospitumque susceptores, qui in suis tabernis, & hospicijs propter ementium necessitatem cibos, & necessaria vendunt, & de vendentibus edulia, & cibos, quos excusent, agit num. 7. Et de agasonibus, qui suum iter non intermittunt diebus festis, quamuis non autem qui de domibus suis proficiscuntur diebus festis, cum se continere potuissent, aut in aliud tempus diferre, nisi ante aut post auditam Missam, & ad has doctissimi Nauarri doctrinas existimo, esse recurrendum decretum, quadragesimi Concilij Prouincialis Limensis, actione 3.

3 Quod iterum magis comprobatur ex illustrissimorum Cardinalium declaratione ad Concilium Tridentinum, die vigesima secunda Aprilis, anno millesimo quingẽtesimo nonò his verbis. Congregatio Concilij censuit, licere diebus festis dare operam rebus ad victum necessarijs, ac tempore perituris, præsertim tempore vendimiarum, ac messium, ac recollectionis fructuum, vel vbi necessitas vigeat, aut suadeat pietas. Ecce optima, compedita verborum sententia, ex qua fere omnes casus extraiudiciales, circa obseruationem festorum, & eorum obligationem quandoque excusatio sit à peccato, est iam declaratum, ad quam declarationem reducenda sunt, quæ adducit eruditissimus Nauarrus, dicto capite 13. quasi per totum, & sapientissimus Manuel Rodriguez in Summa dicto cap. 121. ad quos recurrat lector. Et an aduocatus consulendo pro pretio in diebus festis peccet? Quærit maximè doctus Azeuedus hic numer. 2. tenenda itaque est sententia Nauarri dicto capit. 13 numer. 12. contra Siluestrum licere aduocare consilium, seu iuris allegationem, seu petitiones iudicibus præsentandas facere diebus festis, etiam ob lucrum, vel quæstum tam ex sententia illustrissimi Nauarri, & rationibus quas contra Siluestrum adducit, quam ex generali con-

4

suetudine, & sic non est peccatum instruere, seu informare iudicem, etiam cum procuratore, & aduocato verbo, aut scripto, etiam ob pecuniam, & minus prælegere aliquam facultatem licitam, & honestam, quia est delectabilis, ac bona exercitatio operis spiritualis. Aliàs anxia & scrupulosa quidē, & dubia, maximaq; quotidie fere quæstio moueretur, & litigantibus, qui nolunt, vt Aduocati pareant labori, & omni tempore eorum causis *pro* viribus studeant, daretur occasio, vt vel odium contra suos Aduocatos, concipiunt, vel eos facile derelinquant, si omni tempore eorum litibus, causis non occurrant, quod maxime in hoc Peru Regno vrget, cum parua, & parum punctuali laboris gratificatione. Ceruantes ad vnguem lege 29. titul. 16. libro 2. Recopilationis, que prohibé, que los Abogados salariados no lleuen cosa alguna præsenti pecunia, por informar de palabra, ò por escripto, ni menos lleuen albricias, quamuis in alijs Audientijs Regalibus, & Regio consilio non seruetur de consuetudine hæc lex, & scientia præsumpta Regij Consilij de eius cõtrario vsu excuset à peccato, vt insinuat Doctissimus Manuel Rodriguez in Summa 1. part. capit. 4. num. 4. quæ quidem apud nos in hoc Regali Senatu Limensi viget, & sic obligat ad peccatum, plus minusve inspecta qualitate facti, & negotij, & habita consideratione ad eius debitam mercedem, quia tunc non obligaret, si condignè non est satisfactum, quod relinquendum est boni viri arbitrio, ego tamen cum in litibus arduis, & maximopere controuersijs, & in quibus magna fuit inter partes contentio patrocinium præstiterim, in pluribus obtinui, & hoc solo contentus eram, quod mihi assignatum salarium, vel moderatum stipendium solueretur, ne partes conquærentur, si ab eis immoderata petuntur, quod cauendum est, & cum hoc contentus fui.

7

Dicam aliqua de aduocationis munere infra c. 24.

(*)

CAPVT. II.

§. II.

1 *ACTA FACTA DIE FEriata in honorem Dei Optimi Maximi sunt nulla.*

2 *In feriis statutis ante Pascha, & post statur Consuetudini.*

3 *Dies septem ante Pascha Natiuitatis Domini nostri IESV CHRISTI, & alij septem post, de consuetudine non seruantur maximè in Curia Regis. Idem de diebus ante, & post Pascha Resurrectionis.*

4 *Ex quo infertur, validos esse iudiciarios actus extra ipsum Paschæ tempus confectos.*

5 Regula

5 *Regula nostri textus, licet de die Dominico loquatur, extenditur ad omnia festa in honorem Domini nostri IESV Christi, vel Sanctorum suorum ab Ecclesia dicata.*

6 *Prima exceptio, vt non intelligatur in causa alimentorum.*

7 *Non procedit exceptio, quando petuntur alimenta præterita, & quando a dinite, quia cessat fauor ægestatis, numero 8.*

9 *Exceptionis limitatio secunda, vt solum habeat locum cognitio, & executio alimentorum die feriata in honorem interim quoad necessitatem instantem, vrgentissimamque illius diei, & sequentium, donec feriæ transeant ex opinione auctoris.*

10 *Debitor fugitiuus capi potest die feriata, & referuntur Doctorum rationes.*

11 *Quæ sit suspitio sufficiens, vt debitor capi possit die feriata, relinquitur arbitro iudicis.*

12 *Ad excusandam capturam sufficit de iure communi in debitore suspecto, & fugitiuo iuratoria cautio, secus de iure Regio.*

13 *Reprobatur praxis de soltar al deudor, con sola caucion iuratoria, tametsi à iudicibus superioribus Senatoribus Regalis Chancellariæ Limensis, quando q; in carcerum visitatione sit factum.*

14 *Vulgaris, & quotiana est materia de debitore fugitiuo de qua Rodericus Suarez, & alij, ad quos sit remissio.*

15 *Debitor, qui est sub armata militia, hoc est, debaxo de vandera enla guerra, o para yr a ella, no puede ser preso, ni detenido por deuda ciuil, aunque sea sospechoso de fuga, esto por fauor de la causa publica dela milicia, y defensa del Reyno, o Republica.*

16 *Regula nostræ legis, & omnium iurium de festis in honorem Dei seruandis non procedit in transactionibus, collationibus beneficiorum dispensationibus, & contractibus, & in omnibus, quæ iudicij indaginē non requirunt.*

17 *Mandatum de exequendo scriptum, & subscriptum die non feriata in honorem Dei, potest executioni mandari, & eius virtute debitor, & bona eius capi die festo, ex opinione Auendanij, licèt Zanallos sentiat contrarium.*

18 *Concordia Autoris, vt locum habeat Auendanij opinio, si sit de fuga suspitio, aliàs non. Quia erant acta, & executio nulla.*

19 *Testis qui iurauit, die non feriata potest deponere & declarare suum dictum die feriata in honorem Dei,*

20 *Excipitur regula nostri textus, & materia intestibus valetudinariis, & vbi est periculum in mora, quia quocumque tempore recipi possunt, & iurare, & declarare etiam die feriata in honorem Dei, cum limitationibus, de quibus in hoc numero.*

21 *Dies quantumuis feriati computantur interminо, licèt feriæ sint legitima causa prorrogationis, quando terminus prorrogari potest.*

22 *In causis criminalibus potest processus fieri, & ad capturam reorum, & sequentium procedi in quacumque die, etiam feriata in honorem Dei Optimi Maximi cum distinctione, & declaratione, de qua hìc.*

23 *Quando locum habeat captura delinquentis in fraganti inuenti, siue mandato iudicis, & quando à priuato capi possit delinquens, vel à coniudice, vel inferiori iudice, si in fraganti inueniatur remissiue.*

CAPVT. II.

§. II.

DE ACTIBVS Iudicialibus, & quæ valeant, nec ne, si fiant diebus festis.

VISO iá de Actibus in superioribꝰ, & extraiudicialibus labo-

laboribus, qui & qualiter excuſent à peccato, nunc vidēdum eſt de actibus iudicialibus, qui non feſtiuis diebus fieri poſsint iuſtè, & ſine peccato, & etiam ſine nullitate actus.

Sit prima concluſio; Acta, facta, die feriata ſunt nulla, cap. finali de ferijs, l. finali, C. eodem tit. Specul tit. deciſ. §. 1. col. 7. verſ. item excipitur, l. 34. tit. 2. p. 3. in fine, ibi. *Eſi en tal manera alguna coſa fuere demandada, non ſeria valedero, lo que fizieſſen, maguer fueſſe fecho con plazer de ambas las partes.* Maranta de ordine iudicior. 4. p. 16. deciſ. n. 81. vbi diſtinguit inter ferias inuētas ad honorē Dei, & alias ad honorem hominum, quibus poteſt renunciari ſtando circa hoc conſuetudini, ex Abbate in cap. quoniam de ferijs. Gregorius Lopez in d. l. 34. verbo, *Paſqua*, qui dicit communiter nō ſeruari tot dies, & ſic licet prædicta lex Partitæ, & capitulum finale de ferijs conſtituant ſeptem dies ante Natiuitatis Paſcham, & ſeptem poſt Reſurrectionem non ſeruantur niſi dies ipſi Paſchatis vtriuſq; tam Natalis Domini, quam Reſurrectionis eius, præcipuè in Curia Regis, & ſic teſtatur Auendaño in tit. delas expoſiciones, n. 23. Ex quo ſequitur, captiones debitorum, & mandata de exequendo, & etiam ſententias adictionis, citationis, & alios iudiciales actus, qui facti fuerint in hebdomada Sancta, maximè vſq; ad feriam quintā in Cœna Domini, & poſt tertiam diem Paſchæ ad Dominicam in albis validos eſſe tā in foro Eccleſiaſtico, quàm ſeculari, abſq; metu nullitatis. Itē ante Paſcham Natalis Domini, & poſt eā, poſt Innocentium feſtum, vſq; ad Circumciſionem, & extunc vſq; ad Epiphaniam excluſis ipſiſmet feſtis principalib⁹ in honorē Dei, & Dominica die, quæ ſemper eſt excepta. Hoc tamen ex generali conſuetudine, & ex his, quæ adducunt Gregorius Lopez, & Auēdaño, vbi ſupra. Zaualles, 3. p. q. 760. n. 31. in fine.

Imprimis igitur excipitur à dictis regula, & à noſtro textu, cuius deciſsio licet in Dominica ſoquatur extendenda eſt ad omnes feſtos introductos in honorē Dei, alimentorum cauſa. In qua procedi poteſt feriatis diebus, l. 2. ff. de ferijs, l 35. tit. 2. p. 3. Speculator. tit. de ferijs, §. ſequitur, n. 7. vbi dicit, quod die feriato conſtituuntur alimenta. Albericus, Baldus, & Alexander in l. 1. §. excipiuntur. ff. de ferijs, & ibi Iaſſon. n. 7. Couar. de ſponſalibus, 2. p. cap. 8. §. 6. n. 6. Euerardus loco 24. col. 2. Petrus Surdus, hos, & alios referens de alimētis, tit. 8. priuilegio. 2. n. 7. Zaualles, q. 760. ex n. 4. qui plures rationes adducunt poſt Laram, in l. 1. §. ſi vel parens, ff. de liberis agnoſcendis, & quod in die feriata etiā in honorem Dei dicerni poſſunt, concludit Surdus vbi ſupra, n. 12.

Limi-

Limitatur secundò declaratio, & exceptio non procedere, quando petuntur alimenta præterita, quia non sunt priuilegiata, nec militat in eis ratio necessitatis, quæ in præsentibus, vel futuris, nec pro præteritis erit causa summaria, locumq; habebit appellatio suspensiua, & deuolutiua Bartolus in l. de alimentis, 2. lectura. C. de transactionibus. Petrus Surdus d. priuilegio 2. n. 14.

Limitatur secundo, quando à
8 diuite alimenta peterentur, quia priuilegium propter inopiam cõcessum cessat, vbi cessat inopia, l. *non tantum*. §. in eos. *Vbi nisi facultates eius adauctæ fuerint*. ff. de excusationibus. Surdus dicto previ legio 2. nu. 17. Zauallos dicta q. 760. n. 22.

Intelligerem autẽ prædictum
9 fauorem, vt iura supradicta, quando est adeo imminens necessitas, vt eius declaratio in diem sequentem non feriatum remitti absque periculo vitæ, vel magno valetudinis non posset, quia tunc. *Sepodra prouer muy bien por via de interin, y de oficio*. Ad quod moueor ex ratione textus in d. l 1. §. sed excipiuntur, ff. de ferijs, ibi. *Sane quoties res vrget, cogẽdi sumus ad Prætorem venire*, quæ quidem specialior ratio obtinet, potius quam altera generalis fauoris alimẽtorũ. hoc est euidens est præsens necessitas ministrandi alimenta ea die, qua coram iudice petuntur, nam tunc etiam si sit feriata decernere, ea debet pro illa die propter imminentem, & inexcusabilem necessitatem reseruando cætera, maximè cum reus litem inficiatur ad diem non feriatam. Argumento etiam textus, & communis allegationis, quæ de actione, adexhibendum fit in lege tertia, §. ibidem. ff. ad exhibendum, & pro prædictis faciunt, quæ tradit Gregorius Lopez in l. 35. tit. 2 p. 3. Glossa 4. dicens. Siue alimẽta petãtur ex officio, siue iure actionis, vel si necessitas suadeat, vt si non habeat, vnde alantur alimẽta petens decernẽda sunt. Demanera q̃ solo se mira a la necesidad presente, y que no se pueda dilatar por otro dia, quia tunc fieri potest decretum, & prouisio limitando tantummodo ad illam diem festiuam. Reseruando todo lo demas para los dias feriados, quod sic crederem intelligẽdum esse attenta mente legum, & Doctorum, quos citaui, ad quod etiã moueor ex ratione textus in l. finali, ff. de appellationibus recipiẽdis. iuncta l 6. tit. 18. lib. 4. Recopilat. nam vt iura relaxentur, præsens, & videns necessitas inspicitur, quæ attendi debet illa die, & non dierum sequẽtium, cum quo ad illos postea prouisio fieri possit.

Declaratur tertio, non proce-
10 dere in debitore fugitiuo, quia capi potest qualibet die, etiam si ex magnis ferijs, feriatisq; in Dei honorem inductis, Glossa ordina-

ria in l. dies festos, versi. fideiussor. C. de feriis. Bald. in cap. fin. col. vlt. extra eodem tit. vbi dicit, receptam prædictã Glossam Paulus à Montepico, in l. vinum. nu. 8. vbi Iaſſ. num. 3. versi. 4. ff. ſi cert. pet. vbi adducit multos concordantes, & ſubdit hoc fieri poſſe in die Natiuitatis Domini, vel etiã Reſurrectionis, quia neceſsitas habet pietatem & charitatem annexam, & illam gloſſam dicit ſingularem Rodericus Suarez in l. 2. fo xi. tit. de los emplaçamientos nu. 23. quem etiam allegat, & ſequitur Petrus Surdus dicto priuilegio, 2. n. 12. & poſt eum Zauallos vbi ſupra, n. 25. d. q. 760. Ea enim eſt autoritas Roderici Suarez, vt etiam ab exteris allegetur, & eius doctrinæ plurimum æſtimẽtur, iuſta quidem ratione, quia docte, & vt bonæ, & timoratæ conſcientiæ aduocatus ſcripſit.

11 Et quæ ſit ſuſpitio ſufficiens de fuga, relinquitur arbitrio iudicis, vt ex Menoch. de arbitrarijs, caſu 124. n 4 qui loquitur in cautione, & de adipiſcenda remedio. 2. n. 9 & Matienço in l 10. tit. 10. lib. 5. gloſſ. 1. num. 7. adducit Valdes ad Suarez. in d. l. 2. tit. de los emplaçamientos, nu. 17. & quamuis ad 12 excuſandam capturam ſufficeret de iure communi iuratoria cautio, hoc ceſſat, nam iure Regio nõ ſatisdans mittitur in carcerem, nec eſt relaxandus, niſi cum fideiuſsione dotis haz, vt concludit Suarez vbi ſupra, num. 7. & ibi

13 eius additionator Valdes. Quamuis contrarium in aliquibus caſibus practicatum ſit à Dominis auditoribus en viſitas de carzel, ſed non aprobo. Maximè in ciuilibus cauſis cum agatur de preiudicio creditoris, & in damnum ſui debiti pro quo habet obligatam perſonam debitores, & eius bona, & non ſatisfacit iurando.

14 Materia hæc de debitore fugitiuo vulgaris eſt, & ideò recurrẽdum ad Roderici Suarez, & eius additionatorem, qui bene loquitur, citatq; cæteros Doctores, qui de hac re agunt, vnum tamen notat Suarez, num. 31. quod ſi debitor militaſſet, & in armata militia eſſet vulgo, eſtuuieſſe debaxo de 15 la vandera, non poteſt pro debito ciuili fieri in eum manus iniectio ex gloſ. in l. 2. C. vbi quis de Curiali vel cohortali, etiam ſi de fuga eſſet ſuſpitio.

16 Declaratur quarto in his omnibus quæ iudicij indaginem nõ requirunt, vt in diſpenſationibus collationibus beneficiorum, tranſationibus ſcripturis cõtractuum ex generali conſuetudine, & adductis à Federico de Senis. conſi. 11. num. 3. Zauallus vbi ſupra, nu. 30. poſt Marantam. 4. p. d. 16. nu. 86. ex Felino in cap. ſignifica. col. 4. de iureiurando quæ omnia diebus feriatis in honorem Dei fieri poſſunt, & iudex poteſt ijſdem diebus partibus ſuadere concordiam, vt hæc & alia notatu digna adducit Hugo Donellus de iure

ciuili.

ciuili.libr.24.capit.7.tomo.5.

17 Declaratur quinto, non procedere in mandato de exequendo quod conscriptum, & subscriptũ fuit à iudice die nõ feriato, quia potest executioni mandari feriatadie, ex Auendaño, in tit. de las excepciones nu.25.quamuis contrarium teneat Zauallos,num.30 pro concordia distinguerem, vt procedat si est timor fugæ in debitore, vt supra in præcedenti declaratione diximus. Si autem non est suspitio de fuga,nulla erit executio & captura cum sit iudicialis actus ex generali prohibitione,cap. finalis de ferijs,& d.l. 34.tit.2.p.3.in fine legis.

18 Declaratur sexto non procedere in examinatione testis, qui iurauit die non feriata, nam potest examinari,die feriata.Guido Papæ.q.215. num.3. & q. 125. ita Abbas in cap. 1.circa finem,versi. vltima oppositio. nu. 8. de ferijs, vbi inquit.post Ioannem Andreá quod testis non debet diebus feriatis iurare licet tunc possit deponere, quia in examinatione nõ requiritur causæ cognitio,vt post Federic. de Senis cõsi. 144.in fine concludit Cardinalis Thuschus lib.3.pract.conclusion. 100. sub
19 litera F.num. 8. declaratur & est alia septima ad hunc textum & materiam,vt non procedat quando est periculum in mora, quia testes recipiuntur omni tempore quando adest periculum prædictum, vt si sint valetudinarij vel si sit mora quæ damnum adducere possit,vt ex speculatore. tit. de ferijs.§. 2. concludit Abbas in d. cap.1.num.9. per verba textus in cap.finali circa finem de ferijs.Ex quo infero in terminis legalibus. Quales sunt el de los diez dias de la execucion, y los ochenta que son ya el dia de oy los de las tenutas de los vinculos,y mayorazgos per. l. 5. tit. 19. lib. 4. Recopil. in tertia parte eiusdem recopil. posse testes iurare & examinari dictis diebus feriatis. Si se passa el termino, quod etiam procedit en los nouenta dias, segun dos de la prorrogacion de la ordenança de Malinas para la ordenaciõ del processo de las causas de repartimientos de Indios,que se haze en las Audiencias de las Indias, para remitir a su Real Consejo,siendo de mil ducados para arriba.Quia in his terminis legalibus & præcisis est periculum in mora, & non est spes prorrogationis,atq; ideo, no serà nullo el dicho de los testigos, que auiendo jurado en dia que no sea de fiesta, declararen en Domingo,ò en otro dia de fiesta, en especial yendose passando el termino,y no auiendo otro dia de no fiesta en qne puedan declarar, quod procedit sine dubio, & si sunt valetudinarij testes vel magnum periculum subit,& non fetit per partem neq; eius culpæ possit imputari, podrán jurar,y declarar en el vltimo dia del termino, no auiendo otro dia para la prue

ua,

ua, ni ſiendo el termino prorrogable, como no lo es en los caſos referidos, aunque el tal juramento, y declaracion que hizieren, ſea en Domingo, y otra qualquier fieſta. Quæ eſt bona declaratio ad prædicta iura ex Abbate in d.c.1. num.8. & 9. de ferijs, & deciſsione Guidonis Papæ. 215. num. 3. & cõ probantur prædicta ex ratione expreſſa textus in d.cap.fin. de ferijs ibi. niſi neceſsitas vrgeat, vel æquitas ſuadeat. Et ex adductis à Tuſcho. d. concluſ. 100. num. 8.

20 Ex quibus etiam manet deciſſa quæſtio quam ponit additio deciſsionis 39. Antonij Theſauri, an dies feriati computentur in termino dato ad probandum, quia tenendum eſt computari, & curre re ſimul cum nõ feriatis, quod cõmuni omnium praxi obtentum eſt, & ſuadetur ex prædicta doctrina cum partes habeant ſuum remedium. *Para que auiendo jurado antes los teſtigos puedan dezir ſus dichos en dias de fieſta.* At vero feriæ vel feſtiui dies ſũt iuſta cauſa prorrogationis termini non legalis iuxta communem ſtilum.

21 Declaratur ſeptimo non procedere in cauſis criminalibus in quibus propter periculum quod eſt in mora in cãptura delinquentiũ procedi poteſt ad formandũ proceſſum, & Reos capiendos in qualibet die feriata, argum. text. in l. prouinciarum C. de ferijs, quæ licet loquatur in latronibus famoſis de quibus idem diſponit. lex. 34. tit. 2. p. 3. ibi. *O eſcarmiento de ladrones publicos, que tienen los caminos è de los traydores, pueden los Iuezes oyr è librar: que ſegun dixeron los ſabios antiguos: Amigo de Dios es, quien cuemigo de Dios mata.* Eſt gloſ. in d.l. prouinciarum, quæ inquit quod non poteſt offerri maius ſacrificium Deo quam vt hi qui in ſuam & aliorum perniciem diuagantur cõ petenti debeant rigore compeſci ex d.l. prouinciarum. Et eius vltimis verbis, & ex d.l. 34. tit. 2. p. 3. ibi. *Otroſi, dezimos, que todo pleyto que pertenece a pro comunal de la tierra.* Orta eſt communis praxis, de poder hazer cabeça de proceſo en qualquier cauſa criminal en los dias de fieſta qualeſquier que ſeá, y préder los culpados, y ſecreſtar los bienes de los que deuen ſecreſtarſeles enlos caſos que ſe requiere tanto, por el peligro que corre en la tardança, como por la publica vtilidad. Quæ verſatur in puniendis delictis ex vulgatiſsima lege. ita vulneratus ff. ad l. Aquiliã. quod etiam procedit ex ratione textus in d.cap. finali, de ferijs ad finem. ibi. *Niſi neceſsitas vrgeat, vel æquitas ſuadeat.* Et ibi gloſſa. verbo neceſsitas. Explicat. *Si res celeritatẽ requirat*, vt in l. 1. ff de damno infecto, cum adductis ab Abbate ibidem, numer. 14. & 15. & à Rebuf. de priuilegijs ſcholarium, priuilegio 4. ad finem. Barboſa de dote & alimentis. Loquutus in 1. p. legis 1. ff. ſoluto matrimonio. Cætera qui ſatis breuiter loqui-

tur

tur in tractatu causarum criminalium, 3 q. Sūmarij. Optime Cardinalis Tuschus lib. 3. pract. concluſ. 96. nu. 4. & 51. ſub litera F. dicens, quod ſicut conſuetudo, & ſtatutum poſſunt inducere ferias in honorē Dei, ita etiam poſſunt tollere plures, & quod de conſuetudine in cauſis criminalibus proceditur feſtiuis dieb⁹, ſaltim quoad denunciationes, inquiſitiones, & accuſationes. At vero in caſu capturæ delinquentis, & informationis criminis, neceſsitas vrget, pro qua inſtat publica vtilitas, & ſic proceſſus, & eius initium vſq; ad capturam reorum, & ſequeſtrum diebus feriatis in honorem Dei fit, & valet; no paſſando adelante de la ſumaria, y priſiones, y ſecreſtos, y deſpachos de Requiſitorias, y prouiſiones para ello. Porque lo demas remittēdum eſt ad dies non feriatas, cum non ſit periculum in mora, quando autem locum habeat captura delinquentis, ſi reperiatur in fraganti delicto ſine mandato iudicis, & quid
22 de iudice inferiori, ſi inueniat æqualem coniudicem, vel ſuperiorem delinquendo, quod poſſit eum capere tanquam reum in fraganti, & quid de priuato, quādo poſsit delinquentē capere; Vide tradita per Antonium Gomez lib 3. variarum, capit. 6. quæ cum non ſint propoſiti noſtri, nunc non examinamus; ſufficiat feſtorum, & feriarum, quæ es propria materia noſtræ legis. Declaraſe vt nullus adſit articulus, qui de hoc non ſit elucidatus, rem ab origine, & ethimologia adducentes, & antiquis temporibus quod fuerit, & quid obſeruatum referentes.

CAPVT. III.

1 REFERVNTVR Doctores de *Eccleſiaſtica immunitate agentes.*

2 *Materia dictæ immunitatis frequens, & quotidiana.*

3 *De iure poſitiuo inducta eſt immunitas Eccleſiæ, ne ab ea delinquentes extrahantur.*

4 *Fundata tamen rationibus diuinis, quēadmodum exemptio Clericorum in temporalibus, quæ eſt de iure poſitiuo, & no diuino iuxta veriorem ſententiam, quam tuetur Ioannes Garcia.*

5 *Circa immunitatem Eccleſiæ quoad delinquentes extrahendos ab ea, vel nō plurimum operatur conſuetudo.*

6 *Refertur conſuetudo Chriſtianæ Reipublicæ propter quam Iudex ſecularis nō expectata licentia Eccleſiaſtici extrahit ab Eccleſia delinquentes, quibus in caſibus immunitate Eccleſiaſtica non gaudent.*

7 *Quibus caſibus peccet mortaliter Iudex ſecularis extrahendo ſua auctoritate delinquentem ab Eccleſia. Quæſtio eſt & caſus, qui quotidie contingit, nec ab vllo ex Doctoribus Regnicolis, vel exteris declaratus, ab auctore autem diſtinctus, & elucidatus.*

8 *Primus caſus quæſtionis quando certum eſt delictum, exceptum eſſe ab immunitate, ſiue ex iure, & conſuetudine Iudex nō peccat extrahendo delinquentem.*

9 *Peccat mortaliter Iudex extrahens delinquentem ab Eccleſia, quando liquidò ei conſtat, immunitatem ei competere, vt in caſibus, quorum exempla referuntur.*

10 Mo-

10 *Motus proprius Gregorij XIIII. de immunitate Ecclesiæ agens, non est receptus apud nos, & in portugaliæ Regno ab eo fuit suplicatum.*

11 *Lex positiua non obligat in foro conscientiæ, nisi quatenus recipiatur.*

12 *Tertius propositæ quæstionis casus est, quando adest dubium circa immunitatem an gaudere ea possit, delinquens, vel non, etsi est dubium opinionum diuersarum iudex non peccat eum extrahendo, hanc conclusionem comprobat, & defendit auctor.*

13 *Quid sit scrupulus, quid dubitatio, quid opinio, optimè declaratur, & compendiosè ex Patris Emanuelis Saa, Aphorismo breui.*

14 *Ad præceptũ non tenetur qui pro vtraq; parte æqualiter dubit &c. Y si ay dos opiniones probables, se puede seguir qualquiera dellas.*

15 *Si dubium immunitatis nõ sit in iure, hoc est, en opiniones, sed in facto eius rei ponuntur exempla, an peccet iudex extrahendo delinquentem ab Ecclesia constituitur peccare cum quadã declaratione, quæ forsan eum excusabit á peccato.*

(?)

CAPVT III.

DE IMMVNITATE ECCLESIARVM,

qui nã delinquentes ea gaudere possint, vel non, declaratur accuratè aliqui casus à Doctoribus, hucusq; non explicati, & alij remissiue, pro explicatione legis 3. tit. 2. lib. 1. Recopilationis.

1 IAMETSI à pluribus hæc de Ecclesiarum immunitate materia sit tractata à Remigio de Goni in integro tractatu à Dominno Præside Couarr. lib. 2. variar. cap. 20. à Iulio Claro in practica criminali §. finali. q. 30. à Nauarro in Manuali cap. 25. n. 27 & sequentibus, vbi benè, & compendiosè Rebuf. 2. tomo. ad leges Galicas, tit. de immunitate Ecclesiæ. Glos. 1. ex n. 14. & quam plures relati à Cenedo in Collectanea ad Decretales, cap. 54. n. 4. à Ioanne Gutierrez in practicis quæstionibus. libr. 1. q. 1. & iterum lib. 3. q. 5. & 6. & 7. à Gundisaluo de Paz meo Magistro, & Salmanticæ Præceptore in praxi 1. tomo quintæ partis, cap. 3. §. 3. latè plures, & plura bene adducente. Bobadilla lib. 1. cap. 14. per totum à Ioanne Deuia in Curia Philippica, verbo *Retraidos*, & deniq; post eos á Cardinali Thusco in practicis cõclusionibus iuris, libr. 3. conclus. 11. & nouissimè à Villadiego in sua polit. fol. 59. ex n. 201. & alijs pluribus sequentibus.

Nihilominus quia frequens, & 2 quotidiana, in qua aliqui casus occurrere solent, & possunt, qui nõ sunt ita latè discusi eos, & quid sentiam, referam vt his, quæ in exordio huius libri promisi, satisfaciam.

Imprimis supponendum est, 3 hanc Ecclesiarum, diuinorumq; templorum, Hospitalium, & Palatij Episcopalis immunitatẽ, de qua longa serie Doctores præcitati agunt, iure positiuo, & non diuino esse inductã affirmat Couarr. lib. 2. variar. cap. 20. n. 2. Farinatius lib. 1. quæstionum Criminalium,

nàlium,tit.4.q28. vbi inquit. *Licet hæc immunitas Ecclesiæ nõ possit dici statuta iure naturali, diuino, vel Euãgelico, bene tamẽ iustè, sanctè, & legitimè ad Christianæ Religionis vtilitatẽ, sanctorũ virorum autoritate humano, & positiuo iure fuit introducta, vt in sacris literis Numer.ca.21. Moyses æneũ serpentẽ exaltauit, ad quẽ confugientes salui erãt.* Et iterũ Num.c.35. *Iussit Deus quasdã ciuitates constitui in præsidia homicidarũ fugitiuorũ.* Idẽ legitur, c.20. Iosue, & Deut.c.19.atq; Exod.21. *Altare ipsum Dei hoc priuilegio instituitur, vt ad id cõfugiẽtes extrahi, aut deueli ad punitionẽ inuiti nõ possunt.* Hæc, & alia in idẽ propositũ refert Fari. cũ quo trãsit Bobad vbi supra, n.3. post Decian cons. 80.ex n.3. qui more suo eleganter loquitur plura pro immunitatis Ecclesiasticæ fauore adducẽs Ioã. Gutier.li.3.pract.q.3. ex n.2. quibus & Couar. addo, nã quẽadmodum exẽptio Clericorũ á potestate seculari in negocijs, & causis tẽporalibus est de iure positiuo fundata in rationibus, & auctoritatibus diuinis, vt hãc vetiorẽ, & certissimã conclusionẽ defendit Ioã. Garcia de nobilit.Glos.9.n.43.

4 Ita eodẽ modo immunitas Ecclesiarũ, & exẽptio delinquẽtium quid ad eas confugiũt, est de iure positiuo fundato in diuinis rationibus, & autoritatibꝰ quo fit plurimũ operari cõsuetudinẽ, quẽadmodũ circa exemptionẽ Clericorũ ex
5 Ioã.Garci. d.n.43.circa hãc immunitatẽ Ecclesiasticã, & eorũ modũ casus, & causas, in quibus locũ habere possit, vel non. Et circa ordinẽ, & stillũ, quẽ seruant iudices seculares, & Ecclesiastici in eadẽ met immunitate, vide passim Couar. d.c.20.n:13.16.17. & alibi sæpe Farin.d,q.28. & post eos affirmat Card. Tuschus d.n.47. Et de legibus, & cõsuetudine Regni Portugaliæ circa immunitatẽ Ecclesiæ, quæ in plurimis difert à cõsuetudinibus Castellæ, videndus est Nauar.d.c.25.n.21. ex quo deducitur, obtinuisse iã cõsuetudinem diu seruatã apud nos, ex qua iudex secularis extrahit ab Ecclesia delinquentẽ quẽlibet, qui in ea fuerit, in quibus casibus permissum est, quia non gaudet immunitate, etiã nõ expectata licentia iudicis Ecclesiastici, quod moribꝰ, & praxi Christiani orbis satis receptum est. Guid.Papæ;q,121. & post eũ
6 & Guillel. Bened. & alios. Resolui Couar. n.16. & nouissimè D. de Villad.in suaPol.c.3. qui ex n. 201. & 205. casus ordinarios ab alijs antea enumeratos colligit, & refert, & in praxi cõpendioſè adducit ex n.238. nõ tamẽ alios, de quibus resolutionẽ in hoc cap. cõstituimus. Et Rebufus secundo tomo ad leges Gallicas, titulo de immunitate Ecclesiæ, Glossa 2. n.finali. Cardinalis Tuschus d.n.47. apud Gallos est Constitutio Francisci Regis Primi anno millesimo quingentesimo trigesimo nono, cap.166. per quã præcepit cessare immunitatẽ Ecclesiasticam in suo

regno, & an fuerit in ciuilibus, vel criminalibus hæc lex Gallica intelligẽda traddit Ranchin. ad decis. 121. Guid P. quá intelligendá in in cibilibus refert Pet. Greg. li. 33 Singtamatum cap. 22. n. 2.

Nullus tamẽ ex prædictis DD. nec Doct. de Villadiego in d. sua
7 polit. disputat, nec aduertit, quib⁹ casibus peccabit mortaliter iudex secularis extrahẽdo delinquentes ab Ecclesia. Circa quod sunt constituendi casus sequentes.

Præmissis his, quæ adducit Fa-
8 rin d. q. 28. n. 73. dicens immunitatẽ Ecclesiasticá in desuetudinẽ abisse, & in pluribus casibus non seruari, & sic cessant iam penæ, de quibus ipse Farinacius n. 2.

Primus itaq; casus est in delic-
9 tis & criminibus exceptis, tá ab ipsomet iure canonico in cap. inter alia de immunitate Ecclesiarũ, quá generali cõsuetudine, & sine dubio iudex secularis, qui extrahit delinquẽtẽ, etiá siue vi, vel metu, seu minis, quádo nõ gaudet immunitate nullius peccati reatum incurret ex ratione, quá adducit Couarr. d. c. 20. n. 16. vers. 34. de qua praxi post Remig. facit mentionẽ Iulius Clar. in pract. q. 30. n. 20. quia tũc neq; Ecclesia, neq; eius immunitas ofenditur, & ex his quæ adducit Nauar. d. c. 25. n. 20. degaudẽtibus immunitate, posuit enim pro regula; peccare iudicẽ, qui extrahit delinquentẽ ab Ecclesia, postea vero refert casus exceptos, in quibus cũ excipiantur, nec iudex peccabit, & sufficiens est ea probatio ad reũ extrahẽdũ, quæ requireretur ad torturã, vt post Auend. lib. 1. c. 22. n. 9. refert decis 181. Ant. Gom. quæ singularis est propter praxim, quã refert deducẽdo reum ad patibulum, & alia notatu digna.

Circa id, quod prædiximus, adducit etiã hæc verba P. Eman. Saa qui in aphor. cõfessor. inquit. *Nõ violat immunitatem Ecclesiæ, qui inde violantẽ extrahit, neque iudex, qui non gaudentẽ immunitate inde vi extrahit, aut gaudẽti ibi arma aufert, & alia lege prohibita*, quam resolutionem sequor, quia vera est.

Secũdus casus est, quãdo certe, & liquido cõstat, reũ debere gaudere immunitate Ecclesiæ, ad quã confugit, vt si a casu, vt in plurimũ accidit ex interlocutione, cõputatione rationũ, seu aliqua differẽtia, tractu, vel negociorũ, seu contractuũ, aut distractuũ cõpositione contentio oriatur; o a caso começádo por porfia de palabras q̃ no vã ordenadas aherir, o matar sucediſſe herida, o muerte, si en este suceſſo casual el juez seglar cõstádole del, sacaſſe de la Iglesia al delinquẽte culpado, cometeria pecado morral de Sacrilegio, ex his quæ adducit Nauar. d c. 25. n. 17. Man. Rod. in Sum. c. 154. 1. p. n. 2. dũ inquit. *El juez q̃ con dolo y fuerça saca vn reo de la Iglesia, que le vale, comete sacrilegio, &c.*

Et antequam ad 3. casum deue-
10 niam, sciendum est motum proprium

10 priũ Greg. 14. quatenús requirebat expreſſam licẽtiã Epiſcopi, vt extraheretur delinquẽs ab Eccleſia &ſi aliquis extract⁹ fuerit, incarceraretur in carceribus iudicis Eccleſiaſtici, cum ſufficiẽti captura à iudice ſeculari adhibita, exinde extrahi non poſſe, niſi prævia ſententia iudicis Eccleſiaſtici, in qua declaratur nõ debere gaudere immunitate ſub pœnis in eodẽ motu proprio impoſitis, non fuiſſe vſu receptum, nec practicatum, & vt affirmat Manuel Rodriguez d. cap. 154. n.8. fuit ab eo ſupplicatum in Portugaliæ Regno, & in pluribus prouincijs non eſt admiſſum, vt etiam refert Curia Philippica, 3.p §.12 n.57. & in his Peru Regnis, nullatenus eſt in praxi receptũ abhinc viginti annis, & ſic nõ obligat: iuxta tradita in cap. in iſtis. §. leges, 4. diſtinct. cum lex à principio non obliget, do-
11 nec à ſubditis fuerit recepta, ita Guillielmus Benedictus in capit. Rainuncius, verbo, vxoré. n.231. per tex in l. de quib. ff. de legibus in foro conſcientiæ eatenus ligat, quatenus recipitur, & nõ amplius. Nau. in Manu. c.23. n.40. & 62. cõſ 1 ſub tit. de injurijs, & dãno dato. n.8. & poſt eũ latè Pet. Sur. conſ. 54. ex n.9 lib. 1. ex quibus cõcludẽdũ eſt prædictũ motũ Greg. 14. nec ligare, nec eſſe in obſeruãtia.

Tertius itaq; caſus, quando a-
12 adeſt dubiũ, an valeat immunitate gaudere delinquẽs, vel nõ, maiorẽ dubitationẽ cõtinet: ſi iudex cum extrahens mortaliter peccet? Omiſsis verò pluribus fundamentis, quæ pro vtraq; parte lõgo ſermone adducere poſſem, & Eccleſiæ fauoribus, pro quibus ſtat præſumptio iuris, & regula capituli. Inter alia de immunitate Eccleſiarũ, & electione tutioris partis, quæ ſemper eſt præferẽda ex vulgaribus iuribus, & alijs triuialibus, quæ adduci poſſent.

Veriſimum ſub meliori correctione ſentio, quod quando adeſt dubiũ iuris probabile, iudex qui extrahit delinquentẽ ab Eccleſia nõ peccat mortaliter, hæc cõcluſio comprobatur ex ſequentibus. Primò, ex cõmuni praxi vniuerſi Chriſtiani orbis, quæ hoc admiſſit, de qua licèt non hac claritate, & diſtinctione adhibita mẽtionẽ facit Bobad. d.ca.14.n.100. dum inquit. *Pero quando en caſo de opiniõ encontrada entre los D D. no deue por ello ſer punido, ni por ſacarle en caſo, q̃ vuieſſe coſtũbre dello, mas tratãdo de ſi es pecado mortal, o no, ſacar vn juez de la Igleſia a vn reu aido en caſo, q̃ probablemẽte dudaſſe, le vede; porq̃ ay variedad de opiniones. Digo, q̃ me parece, eſtarâ eſcuſado de culpa mortal, porq̃ es duda de derecho en la verdad de las opiniones.* Et dubiũ eſt cũ neutri parti aſſentiris ex eo quod, pro vtraque ſint rationes. Scrupulus quid eſt cũ opinaris, ſed cũ formidine eſt
13 in opinione aſſenſ⁹ quid eſt in dubio, in ſcrupulo verò eſt apariẽtia quædã. At votum, aut præceptũ non teneris cum pro vtraq; parte

æqualiter dubitas. Ita Emanuel Saa, in Aphorismis confessorum, verbo, dubium. Post Bartholom. Medinã, lib. 1. Sum. cap. 15. §. 7. *Si ay dos opiniones probables, la vna se puede seguir con buena conscientia, porque aunque su verdad no estè cierta; especulatiuamente nó peca, el que la sigue por la certidumbre practica, que tiene que seguir vna opinion probable, no es pecado.* Itaq̃ concludimus, q̃ quando en opiniones est diuersum, vtrum debeat delinquẽs reus gaudere immunitatate Ecclesiastica, vel non. Tunc non peccat iudex secularis illum extrahendo. Maior adhuc est dubitãdi ratio, si dubium ipsum non sit in iure, sed in
15 facto, vt passim accidit. Que se da noticia a la justicia Real seglar de alguna muerte, heridas, y pendencias, de que consta, o por relaciõ del herido, o por vista del cuerpo muerto, o aviso, que se da dello, todo muy presto; y de dõde està, o puede estar el delinquẽte, o delinquentes culpados, es lo ordinario, yr luego a la Iglesia, adonde se retraxerõ, a sacarlos, o buscarlos, aun sin escreuir, ni preceder auto, ni informacion, constando del delicto de muerte, o herida, si el juez que sin atender a mas, acude, a sacarlos dela Iglesia, si pecarà mortalmente, q̃ es el caso mas contingente, y en q̃ es bien se tenga resolucion assentado, o quãdo no ay mas que sola informacion del cuerpo de el delicto, pero no de como fue cometido.

Para mas declaracion, y euitar confusiõ, bueluo a dezir, para q̃ se pueda entẽder, aun por juezes q̃ no son Letrados, q̃ quando ay certidumbre, de q̃ no goza, reduzida a autos, y pruevas, por donde conste la verdad del caso, q̃ en este no se ofende la immunidad de la Iglesia, ni el juez peca sacando al delinquente, o delinquẽtes, pero quando es cierto, q̃ goza, peca el juez sacandole, y comete sacrilegio, quãdo ay duda, si es de derecho en opiniones cõtrarias. Tã poco pecará sacãdole, como tengo resuelto, quãdo ay duda de hecho, q̃ es este vltimo caso, como si se dudase, si fue muerte segura a traicion, o aleue o si fue pendencia sin desigualdad; o de proposito sin aleue, de q̃ deue gozar, o de hõbre por hõbre, o dos a dos, o mas, los q̃ salieron a reñir, en que vũo muerte, o herida, q̃ tambien gozã dela immunidad; si en este caso se cometera pecado mortal, o no? Digo, q̃ no escusa pecado el juez, q̃ sin atẽder la calidad del hecho, sacasse al delinquẽte de la Iglesia, sin justificar, q̃ no deue gozar della, o no auiendo duda de opiniones en el derecho, sino solo sabiendo el hecho sin sus circumstãcias, porq̃ comete despojo de la immunidad Eclesiastica, por quien està la Presumpcion, como los DD. lo resueluẽ, maximè Decian. cons. 80. li. 2. n. 16. y de derecho Ciuil tenia rigorosas penas. Refierelas Decian. d. cons. 80. lib. 3. ex n. 5.

Lo

Lo que è dicho procede, quando le consta del delicto, y dudasse en el hecho, si fue aleue, o no. Saluo si fuesse con dos intentos, de assegurarse, si vuiesse riesgo verisimil dela fuga, o ocultacion del delinquente, como es ordinario; y con esso ruuiesse proposito en si, de q̃ siendo caso que deuiesse gozar de la immunidad, le restituiria por si mismo, o por mandado de Iuez Eclesiastico, que es el competente para ello, que concurriendo estas dos cosas de assegurar el riesgo dela fuga, è yr con proposito de restituirle libremẽte, si la Iglesia le vale, aunq̃ vuiesse la dicha duda, de si el hecho fue de calidad, que deua gozar, o no; parece podria escusarse de pecado, por la comun, y ordinaria practica, q̃ en esto ay delos Iuezes superiores y ordinarios, y estar casi toda esta materia reduzida a este vltimo punto, de ser tá cierto acudir luego a sacar los retraidos, vt aduertit nouissimè Villadiego, d. cap 3. n. 236. y 237. Lo qual supuesto, yendo con el dicho intento, de assegurar el riesgo dela fuga, y restituir al delinquẽte ala Iglesia valiendole la dicha immunidad, parece caso riguroso, condenar desde luego a muchos juezes muy rectos, y amigos de justicia, y temerosos de sus consciencias, a culpa de pecado mortal, relinquo tamẽ cogitandum. Tametsi consuetudo in hoc casu operetur, adeo vt si quis furem extrahat ab Ecclesia, non peccet mortaliter, cum de cõ suetudine immunitate non gaudeat ex Couar. d. cap. 20. n. 10. Bobadilla, & alijs, quos citaui, hæc autem consuetudo contra ius inducta, sufficit ad excusandum à peccato, pari modo videtur excusari iudices, qui dubitantes de facto delicti reos ab Ecclesia extrahunt, vt fugæ periculo prospiciãt animo, eos restituendi si immunitatem sortiãtur, prout supra dixi. Pro quibus facit. *Quia maius seu melius est, Reipublicæ subuenire, quam criminoso pœnam remittere*, vt est sentẽtia Ioannis Ignei in l. necessarios. §. si vnus. n. 16. ff. ad Silanianum.

(?)

CAPVT. III.

§. I.

1 COVARR. *& reliqui Doctores de immunitate agentes plures casus referunt, in quibus ei non est locus, & vltra eos alios, quos non explicuerunt, resoluit Auctor.*

2 *Primus casus est in occidente mulierem, quæ non gaudet Ecclesiæ immunitate.*

3 *Explicatur lex decima, tit. 26. lib. 8. Recopil. & refertur.*

4 *Auctoritas Domini Præsidis Didaci de Couarr. magnæ in iudicando, & consulendo, maximè in materia immunitatis Ecclesiæ quoad delinquentes, & delicta.*

5 *Licèt regulariter nõ est extrahendus delinquens ab Ecclesia proquocumque graui crimine, nõ procedit in enormibus, & grauissimis, ex sententia aliquorum, qui referuntur*

6 *Iniquius est, occidere mulierē, quam virum.*

7 *Casus, in quibus sunt mulieres æqualis, vel melioris, seu peioris conditionis, referuntur ex Speculatore.*

8 *Plura de mulierum qualitatibus, & earum imbecillitate, & armis, quibus carent ex Tyraquelo, & unde vir dicitur.*

9 *Occidens mulierem, vt alienosus debet indicari.*

10 *Refiere se vn caso sucedido en Lima de la muerte de vna muger, que se dezia Luisa Mexia, aquien matò su amigo y fue sacado dela Iglesia, y del se hizo justicia.*

11 *Dominus Licentiatus Ioannes Fernandez de Boan meritissimus supremi Consilij Indiarum Regibus Senator, & Consiliarius, laudatur.*

12 *Dominus Doctor Ioānes Ximenez de Mōtaluo nunc antiquior Limensis Senatus Regius Consiliarius laudatur, eiusque optima vera, & compendiosa in iudicando resolutio.*

13 *Referuntur verba Petri Gregorij, & Licentiati Castillo de Bobadilla.*

14 *Refertur sanctum Concilium Tridentinū, sessione 25. cap 21 & eius verba de immunitate Ecclesiarum.*

15 *Vir qui intulit vulnus non lethale mulieri, immunitate Ecclesiastica debet gaudere, & si percutiat, dummodo non occidat, neque mors inde proueniat.*

16 *Occidens, qui aliàs potest ab Ecclesia extrahi, non extrahitur, si tantummodo vulneret, de quo est notabilis doctrina Rebusi.*

17 *Si mulier inferat grauem iniuriā alicui viro, & propter eam ipsam occidat, gaudet occidens Ecclesiæ immunitate.*

18 *Prouocatus si prouocantem occidat, pœna mortis non punitur.*

19 *Fœminæ viragines quæ?*

20 *Traditur explicatio quæstionis quotidianæ, si maritus occidat vxorem propriam, an gaudeat immunitate Ecclesiæ ad eā confugiens & resoluitur negatiue.*

21 *Si maritus occidat vxorem, āloquentem cum eo, quē habet de adulterio suspectum, & si probauerit antea adulterium commissum, immunitate Ecclesiæ gaudet, si ad eam confugiat.*

22 *De iure nouo authenticorum, in quibus casibus maritus poterat libellum repudij vxori mittere, poterat eam flagelare, & referuntur casus.*

23 *Inter Gallos fuit potestas necis, vitæq; in coniuges exercere.*

24 *Verba mariti in vxorem, quando tribuāt iustam causam diuortij remissiue.*

25 *Si maritus ex iusta causa vxorem castigauerit modice, & ex hoc mors sequatur, gaudet immunitate Ecclesiæ, secus si immodice, & inormiter eam ledat.*

26 *Ex qualitate instrumenti colligitur animus & atrocitas.*

27 *Inuectiua aduersus maritos, qui vxores verberant, ex diuo Chrisostomo.*

28 *Quando causatur rixa ficta ad aliquem occidendum, si occisio inde sequatur, non gaudent occidentes Ecclesiastica immunitate, & etiam si percussio grauis sit.*

29 *Lex secūda, tit. 23. lib. 8. Recopilationis refertur.*

30 *Si vulnera sint illata insidiosè morte non sequta, delinquens immunitate gaudet ex Decano & Tusco, contrarium defenditur in casu fictæ rixæ.*

31 *Si vnus medius inter rixātes se offerat, & occisus sit, occidens non tenetur pœna mortis, & Ecclesiæ immunitate gaudet.*

CAPVT. III.

§. I.

1 DOMINVS Didacus de Couarruuias Præses meritissimus plures casus retulit, in quibus delinquens immunitate non gaudet dicto cap. 20. lib. 2. Remigius de Goni. Nauarro in Manuali cap. 25. n. 17. Rebuf. Ioānes Gutierrez, Farinacius, Bobadilla, Gonçalo de Paz, Curia Philipica, Cardinalis Tuschus, & noviſsimè Villadiego, libr. 1. Politi-

cæ,

cæ, capit. 3. ex n. 201. quos initio huius capitis citaui, vltra eos tamen sunt alij plures casus praxi contingibles, ex quibus vidi aliquos anxam præstitisse in consulendo, & iudicando, quid à Doctoribus non sunt relati, nec vllus eorum, quem viderim, eos declarat.

2 Primus enim erit in occidente aliquam mulierē; si occidens masculus sit non vir eius, de quo posstea dicemus, an si mulierem occidant, vt quandoq; accidit, prout iam vidi, & ad Ecclesiam confugiat, an extrahi ab ea possit? Dico regulariter non gaudere immunitate Ecclesiastica, ex rationibus adductis per Doctores, quia inæqualitas mulieris offēsæ, & difficultas in se defendendo, efficit, vt 3 mors, vel eius percussio sit secura, & procedit dispositio legis 10. titulo 26. Recopilat. dum inquit. *Otrosi, todo hombre, que fiziere muerte segura, cae en caso de aleue, y la mitad de sus bienes pertenecen a nuestra Camara, y toda muerte se dize segura, saluo aquella que fuere fecha en pelea, o en guerra, o en riña.* At vero occidens, vel percutiens mulierem dici non potest, hoc facere *en pelea, ni en riña*, propter inæqualitatem virium, & ex eo quod mulier, quā offendit, est, & solet semper esse inermis. Y ansi ni ay pelea, ni riña, q̄ supone igualdad de armas, y defensa de los que pelean, o riñen. Quod maximè procedit ex prædictis, & à communiter accidētibus ex inermi mulierum habitu. Ex quo nō possunt sibi præcauere à vulnere, quo leduntur carentes defensione armorum, vt se defendant ab armis, cum quibus à masculis hominibus delinquentibus leduntur cum sanguinis effusione non habentes alia arma æqualia, quibus se defendere possint, atq; ideo non habent præcauēdi, & se defendendi causam, & sic procedit id, quod considerat Couarr. d. cap. 20. lib. 2. variar. n. 7. ad finem, in eo, qui occidit eum, qui nō debuit sibi præ- 4 cauere. Dicta tamen eiusdem Domini Præsidis semper sequi curabo, ab eius magnam auctoritatē, & quia eam in iudicando quoad hæc sæpe vidi iudices superiores attendisse, maxima cum ratione.

Secundò comprobatur eadem 5 nostra conclusio, ex eo, quod licet regulariter ex sentētia aliquorum pro nullo crimine etiam grauissimo debet quis extrahi ab Ecclesia, nisi sit de expressis in iure. ex l. 2. tit. 11. p. 1. & his, quæ refert Couarr. d. cap. 20. n. 6. ad fin. Azeuedo hic n. 18. Tamen propter publicam vtilitatem, & ne delicta maneant impunita in casibus enormibus, etiam si non sint de exceptis à iure, seu consuetudine. Aliqui ex Doctoribus reos delinquentes non gaudere affirmant, vt post Petrum de Vela pertica, & Iacobum de Rauenis, in l. 2. C. de his, qui ad Ecclesias confugiunt, quos allegat Couarr. d.

verſ. 7. deducitur, tenent Auenda ño in cap. 22. Prætorum, lib. 1. n. 4. vbi dicit. In grauiſsimis nó gaudere reos immunitate, & eoſdem refert Bobadilla, lib. 2. cap. 14. n. 19. dum inquit. Y otros afirman, que ſe à de obſeruar in practica, q̃ en los delitos enormes, y grauiſsimos los delinquentes no eſtan ſeguros en ninguna parte, & refert praxim exterarum nationum. Circa quod eſt cogitandum. *At vero mulierem interficere, iniquius eſt quã virum, quia mulier imbecillior eſt, minuſque proinde iniuriam facere poteſt, etenim emitti aduerſus id quod longe infirmius eſt, nihil vtile imò ſolidum, atque iniquiſsimum eſt.* Sunt verba Ariſtotelis, lib. 29. problematum, cap. 11. quæ refert Tyraquelus in l. 1. connubiali 1. p. Gloſſæ 1. n. 75 Etenim imbecilles fœminæ ſunt; ſicq; eas appellant noſtra iura, & infirmas. l. 2. §. verba. in illis, *infirmitas mulierum.* ff. ad Veleianũ. l. regula poſt principium, ff. de iuris, & facti ignorantia, l. cuius bonis. ff. de curatore furioſi, l. 1. §. accuſationem, ibi. *Propter ſexus infirmitatem*, ff. ad Senatus Conſult. Turpilianum.

7 Et in quibus caſibus ſint peioris conditionis, vel æqualis, ſeu melioris quàm maſculi, refert, & congerit optimè Speculator, lib. 1. particula 3. titulo de procuratore. §. 1. ex n. 1. ad quem eſt recurrendum. Sunt enim mulieres fragiles, infirmæ, & imbecilles. Fragiles, vt ſcribitur in l. ſi mulier, C. ad Veleianum, l. ſi pater. C. de ſponſalibus, l. aſsiduis, C. qui potiores in pignore habeãtur, cum adductis à Tyraquelo, d. l. 1. 1. p. legis primæ cõnubialis. n. 70. Et ſua natura debiliores eſſe, quá mares, traddit Ariſtoteles lib. 4. de generatione animalium, cap. 6.

8 Armaq; ad pugnam, viresque exercendas nulli fœminæ natura tribuit, vt ipſe Ariſtotel. teſtatur, lib. 3. quæſtion. orbicularum, q. 9. Tyraquel vbi ſupra, n. 57. & vir ex eo nominatus eſt, quia in eo maior eſt vis, quam in fœmina, & hinc virtus nomen accepit, vt affirmat Lactantius, in lib. de opificio Dei, cap. 12. Neq; enim mulieris pugnare proprium eſt. Alexander conſ. 10 viſo inſtrumẽto, col. 2. verſ. ſed præmiſsis, li. 5. Matheus de Afflictis in illa celebri de ciſs. 320. in qua cõclu ſit fœudum fœminæ non tranſire ad monaſterium, in quo profeſſa mulier fœudum habens fuerit, ibi enim, n. 6. inquit. Quod ſi poſsideat fœudum, & Rex perſonale ſeruitium à fœudatarijs exigat, debet ſeruire per ſuſtitutũ, quia fœminæ nõ conuenit militare. Vnde Virgilius 7. AEneidos.

Cura ſibi diuum effigies, & templa tueri,
Bella viri, pacemque gerant,

Refert Tyraquelus, & plura alia notatu digna, vbi ſupra. n. 62.

9 Ad noſtri vero propoſiti explicationem, prædicta omnia adducta ſunt, & concludimus occaſionem

nem mulieris esse quasi aleuosiæ crimine, cum ex prædictis sit certissimum in ea verificari verba dictæ legis Regiæ. *Toda muerte se dize segura, saluo aquella que fuere en pelea, o en guerra, o riña*, nec oberit, si replicaueris, verificari posse saltem vltimum, quod ex hac lege deducitur, cum est contentio, ex qua resultat mors mulieris, ibi, *pelea, o riña*, quia pugna, vt est prædictum non est mulieris, & *riña*, hoc est, *pendencia trauada*, licet possit esse inter masculum, & fœminam, tamen propter inæqualitatem, & imbecillitatem fœminarum impropriè *se dira riña, la que con vna muger vn hombre traua, aquiẽ quiere herir, y ofender quitandole la vida estando ella sin armas, ni defensa, y ansi no ay riñas, de la manera que esta Ley Real requiere, sea para excluir el aleue, o muerte segura. Demas que como fundè la doctrina de Aristoteles es caso iniquissimo, dar muerte a ninguna muger, y ansi grauissimo, y enorme, y retenida la opinion delos Doctores, que estan citados, que opinon, que en delictos grauissimos no se goza dela immunidad Ecclesiastica por los delinquẽtes, q̃ los cometen, se podra adaptar a este proposito no tocado, ni disputado por alguno de los Doctores, de la manera que è referido, con que se junta, ser cosa triste, lastimosa, escandalosa, è inhumana grandemente, y que da escandalo notable, ver alguna muger muerta a heridas, de que por su flaca naturaleza, y pocas fuerças, y no tener armas, no pue de defenderse del delinquente, que con espada, o cuchillo, o otra arma la hiere, y mata.*

10 Finalmẽte este caso sucedio en esta ciudad de Lima el año passado de 601. por el mes de Octubre en vn Diego de Sãctiago, que el dia de Sã Miguel por la mañana muy al principio del dia dio de puñaladas a Luisa Mexia, con quien auia tenido trato de amistad de amancebamiento, no se aueriguò mas de la muerte, y heridas, y no se supo, si fue de pensado, o sobre acechança, o esperãdola, que desto no pudo constar, mas q̃ en la plaça de mañana le dio las dichas heridas, de q̃ luego murio. Probose con testigos de vista. Retraxose el delinquente al conuento de san Francisco, de dondè le sacó vno de los Alcaldes ordinarios. Procedio el Prouisor cõ las censuras ordinarias, substanciadà ante el la causa dio sentẽcia en fauor de la immunidad, mandando restituir al dicho delinquente a la Iglesia: Apelose, y protestose el Real auxilio de la fuerça fiẽdo yo Abogado del Alcalde ordinario, y su Accessor: obtuue auto desta Real Audiencia, en que se declarò, hazer fuerça el Prouisor, y se hizo justicia del delinquẽte, que fue condenado a muerte de horca y a arrastrar, existentibus in causa Ecclesiastica (que se traxo por via de fuerça.) iudicibus strenuis, & perdoctis, Domino Dicaco Nuñez de Auendaño iam defuncto, Domino Licenciato Ioan Fernandez

dez de Boan digniſsimo in Indiarũ conſilio emerito ſenatore poſt longa tempora, quibus magna cũ laude, & vniuerſa aprobatione huius Regalis chancelariæ iam ſunt decem & ſeptem annis auditor ex titit. & D.D. Ioanne Ximenez de Montaluo núc auditore antiquiori eiuſdem ſenatus, cuius vitæ & morum laudabilis integritas reſulget cum magna & abundanti quidem vtriuſq; iuris peritia, & iniudicando optima, vera, & compendioſa reſolutione, cuius rei teſtis ſum, cum *ipſum* aſſeſſorem, & cõſiliarium habuerim in cauſis quæ aguntur Tribunalis ſanctæ Cruciatæ, in quo ſum procurator Regis fiſcalis iam ſunt ſex anni, neq; nos latet communis Doctorum ſententia de qua per Tiberiũ Decianum d. conſ. 80. ex num. 16. in qua nititur fundare immunitate gaudere debere quemlibet delinquentem non exceptum, quod & idem loquendo de raptore defendit Ioannis Gutierrez lib. 3. pract. q. 6. num. 2. maximè num. 9. ſed ſe quor in hac parte quando mulier ab aliquo maſculo interficitur doctrinam legiſtarum. Ioannes Fabri in §. item lex Cornelia inſti. de publicis iudicijs. Et quam plurium quos refert Farinacius d. q. 28. lib. 1. quæſtionum criminaliũ tit. licet ipſe veriorem contrariã affirmat, & de iure Canonico tenendam, & poſt eum refert etiam plures Bouadilla lib. 2. cap. 14. n. 19. qui omnes aſſeuerant in atrociſsimis, & atrocioribus delictis Reum non debere gaudere immunitate Eccleſiaſtica ex Canoniſtis Antonius de Buitro, & Petrus de Ancarrano incap. inter alia de immunitate Eccleſiarum, quos ex Canoniſtis refert Décienus dicto conſ. 80. num. 3. rationem reddit Petrus Gregorius, lib. 33. ſyntagmatum, cap. 22. nu. 1. dum inquit. Sed & lege diuina, & humana iuſtum viſum eſt atrociter delinquẽtes veluti adulteros, homicidas, raptores, & huius generis alios ab aris ſummoueri, ratio in quam à nobis allegatur, non vero ei aſſentimur in omnibus exemplis delictorum quæ adducit, denique hanc eandem ſententiam ſequitur, & in eam ſe inclinat ex Regnicolis Bouadilla d. num. 19 dum inquit: *Que ſe à de obſeruar en practica, que en los delictos atroces, y grauiſſimos, los delinquentes no eſten ſeguros en ninguna parte.*

Denique addũco verba ſancti Concilij Tridentini, ſeſs. 25. cap. 20. dum de immunitate Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum agens dicit, & prohibet, *ne aliquo cupiditatis ſtudio, ſeu inconſideratione aliqua violent, &c.* à contrario ſenſu argumento ſumpto quando nõ adeſt inconſideratio imo iuſta & vtilis conſideratio reipublicæ, & ob vitanda atrociora crimina, quale erit in exemplo punitionis delinquentis, quæ mulierem interfecerit, procedet quidem opinio prædicta, quam defendimus, tunc maximè

24 maximè quia vt ex Aristotele relato à Tyraquelo, d.l.1. cõnubiali, n. 75. Glossa. 1. primæ partis, retulimus, iniquissimum est, mulierem indefensam, & imbecillẽ, fragilisq; naturæ occidere.

25 Declaratur, & limitatur prædicta conclusio, quam asseueramus, non procedere primò quãdo vulnus nõ lethale illatum fuerit mulieri ense, vel cultello, seu alio instrumento, vel mors inde non sequta fuit, quod comprobo auctoritate Rebusi, 2. to. ad leges Gallicas. tit. de immunit. art. 1. Glos. 1. n. 16. & Tiberius Decian. alios referens cons. 80. lib. 3. vbi latè de hoc, & post eum Tuschus, d con
16 clus. 11. lib. 3. n. 7. sub litera E. restringunt, occidentem, qui morte sequta non gaudet immunitate Ecclesiæ, non debere ea priuari, si vulneret tantum, etiam si morte sequta ab Ecclesia extrahi posset, quorum sententiam adnostræ quæstionis propositũ aplicamus. Itaq; vulnerans mulierem morte non sequta, vel eã percutiens ense euaginato pugno, alapa, vel pedibus, seu calcaribus immunitate Ecclesiastica gaudebit, si ad eam confugiat, quæ quidem est optima doctrina pro his, quæ quotidie accidunt, & defendendis reis confugientibus ad Ecclesiam, vt in morte sequta extrahi possint ab ea, gaudeant immunitate, quãdo solùm vulnus intulerũt, quod tene menti, nam dabit tibi honorem. Et vide originaliter Rebusum, vbi supra.

Limitatur secundó in casu oc-
17 cissionis, quando mulier iniuriã infert alicui viro, ex quo eius honor grauetur, notabiliter cum ipsa muliere iniuriæ causa aggrediens sit, como seria, si vna muger de por si, o acompañada diesse de palos, o afrentasse grauemẽte a algun hombre persona de cõsideracion diziẽdole alguna delas palabras mayores, que si dela pendencia que en esto vuiesse, se siguiesse herida, o muerte dela muger, que assi ofende, y el delinquẽte que la vuiesse muerto, se retraxesse a la Iglesia, deue gozar de la immunidad della ex ratione textus in l. 1. §. cum arietes. ff. ad legem Aquiliam, & adductis à Tyraquelo, d.l. 1. connubiali, Glossa 1. primæ partis. n. 87. *Et quia ignoscendum est ei, qui se vult vlcisci prouocatus, l. qui cum natu maior. vers. ignoscendum. ff. de bonis libertorum*. Adducit Azebedo pro prouocatorũ
18 defensione, qui etsi occidant prouocantem, non esse pœna morte puniendos in l. 2. tit. 10. n. 91. lib. 8. iunctis his, quæ bene adducit Antonius Gomez, tomo 3. capit. 3. n. 20. sunt enim aliquæ fœmi-
19 næ, quæ habent animum virilem, & hinc fœminæ Viragines dictæ, quibus est virilis animus, & fortitudo, quo nomine quandã Iuturnam Virgilius. 12. Æneidos. appellat.

Hoc concusa metu mentem Iuturna virago.

Hæ

Hæ enim si aliquem iniuria afficiant, & aggrediantur iniuriando verbis maioribus, vel facto, & exinde occisio earum proveniat, non propterea occidens immunitate Ecclesiastica priuari debet, & sic est tenendum.

De vxore propria, si eam maritus occidat, distinguendi sunt casus sequentes, & conclusiones.

Si maritus vxorem ense, velgla
20 dio occiderit, & ad Ecclesiam aufugerit, non gaudebit eius immu-
1 nitate. quia socij sunt diuinæ, & humanæ domus, l. aduersus C. de crimine explicatæ hæreditatis cũ adductis à Matienço in l. 2. titulo 9. lib. 5 Recopilationis. Glossa. 1. n. 6. Hæc societas tribuit iustam causam non se præcauendi á morte inferenda à marito, & quia concurrunt omnes cõsiderationes de imbecillitate, & fragilitate, quas supra adduximus, & omnes conueniunt in socio, cui nulla causa suspitionis inimicitiæ concurrit, si eum alter socius occidat, aleuosiæ & proditionis crimen committere. Tenet Alexander cons. 145. n. 5. Cardinalis Tuschus d. cap. 11 n. 5. Tetigit Bobadilla, d. cap. 14. n. 35. in viro, qui suffocauit suam vxorem, quam suspectam habebat de adulterio, in quo casu declaratum fuit, aleuosiam commisisse virum, & cum homicidium cum proditione, vel aleuosia est maximè in eo, qui non debuit sibi præcauere. Communis Doctorum sententia praxi admissa est, non gaudere immunitate Ecclesiæ ex Farinatio, d. q. 28. lib. 3. n. 52. Et Cardinali Tuscho, d. n. 5. & sic fuit declaratum in Proditore à Gregorio XIIII. Romano Põtifice, vt affirmat idem Cardinalis n. 9. Bullam tamen supradictã intelligit Ioãnes Gutierrez, lib. 3. q. 1. ad finem. quo ad reuocationem priuilegiorum, & facultatuũ concessarum ad extrahendos delinquentes ab Ecclesia quam Pontifices cõcesserant non vero ad alios effectus, & vt cumq; sit apud nos non est recepta, vt adnotauimus.

21 Declaratur hæc conclusio, vt non procedat quando vir inuenit vxorem aloquentem cum eo qui habet de adulterio suspectum, etsi probaberit cum eo antea adulterium commisisse, & simul cum adultero vxorem occiderit etiam non repertos in fraganti quia in his duobus casibus propter iustũ dolorem tantum veniret puniendus pœna mitiori ordinaria, ex adductis ab Antonio Gomez in l. 80 Tauri. num. 58. & 59. licet ipse contrarium sentiat, & quod puniatur pœna ordinaria tanquam homicida in casu occisionis cui ipse non assentior. Tamen quoad nostrum intentum iusta causa sui honoris est sufficiens probato adulterio ad præstandam causam immunitatis Ecclesiasticæ si ad Ecclesiá confugerit maritus occidens adulteros, non tamen in fraganti inuẽtos, vel suspectam vxorem loquẽtem cum eo quem timet sibi adul

terare

terare, quia hoc est propter suum honorē tuendum ex ratione tex. in l. si adulteriū cum incestu. 38. §: fi. ff de adulterijs, ibi. *Nam eius famæ multo magis vitæ parcē dum est*, cum his quæ in alio poposito adducit Bobad. d. cap. 14. n, 43. & iustus dolor, vel iracūdia dedit causam delinquēdi, & hæc reddit tu-
22 tam Ecclesiasticā immunitatē. & de iure nouo authēticorū est permissum marito, quibus in casib⁹ libellū repudij vxori mittere poterat, flagelis eā castigare, quos refert tex. in authēt. vt liceat matri, & auiæ. §. quia vero plurimas quæ sunt. *Si quolibet modo mulier vitæ viri fuerit insidiata, aut alijs hoc facientibus consentiens viro non indicauerit. Si cum viris extraneis nolente marito conuiuatur, aut cum eis lauatur, si nolente viro foris domum manserit, nisi forsan apud proprios parentes si corcensibus, aut theatris, aut amphitheatris interfuerit ad spectandum, ignorāte, aut prohibēte viro.* Hæc sunt verba tex. in l. §. qui iungendus est, cum §. si quis autē eodē tit.
23 nouella 118. tit. 1. Adducit Ioan. Ign. in l 1. § si cum omnes, n. 108 ff. ad Senat. Cons. Silania. vbi refert Cæsarē lib. 6. de bel. Gal. scriptum reliquisse de Gallis, quibus in vxores, sicut in liberos vitæ, necisq; potestatē esse, si res in suspitionē veniebat, in seruilem enim modū quæstionē de eis habebāt, igniq;, atq; omnibus tormētis excruciatas interficiebāt. Simileq; erat Lacedemonijs, vt ipse Igne⁹ refert; & an sint verbera præterita, vel præsentia iusta causa diuortij, refert plura adducēs Barbosa
24 in 2. p. Rub. ff. soluto matrim. ex n. 32. cui addo, quod si fuerint illata ex aliqua ex causis relatis in d. §. quia vero quædā non sufficiant ad diuertendum, quia maritus in casu licito iure suo vtitur, dum modo verberatio nō sit grauis, sed cum moderatione, & cū probabili causa, quæ requiritur, ex l. vni. C. de emendatio. propinquorū, quæ quia quotidiana, sunt notatu digna, tā ad causas diuortij, quā ad immunitatē Ecclesiæ, interueniente occissione, vel percussione.

2. Conclusio. Maritus potest modicè castigare vxorē, sed non debet verberib⁹ afficere extra prædictos casus, quos retuli n. præce. quia aliena debēt esse ab ingenuis nisi ex causa magna fiat, & nisi verbera sint leuia, illa enim vidētur marito ex causa permissa. arg. l. præceptoris. ff. ad l. Aquil. c. ad
25 Audiēt. de homici. aliàs maritus puniretur, si sine causa, vel enormiter hoc faciat, authē. sed nouo iure. C de repudijs.

Cōcluditur ergo, quod secundū quātitatē, & qualitatē culpæ maritus potest punire vxorē, ita vt nō procedat ad seua, nā illa sūt iudici relinquēda, etiam in seruis proprijs. Ita Abb. in cap. quēadmod. 25. §. illud in fin. de iure iurando. Quo fit, quod si ex iusta causa castigauerit eam, & ex hoc per accidens, vel per excessum actus castigationis, mors suæ vxo

ris fuerit ſecuuta, maritus occidens confugiens ad Eccleſiam, gaudebit immunitate eius. Si autē tā grauis ſeuitia, & exceſſus in ordinatus fuiſſet, vt maximæ culpæ anumerari poſsit, non gaudet immunitate, cum vxoricidij crimē grauiſsimū, & atrox ſit, circa quod ex qualitate facti iudicādū eſt adhibita diſtinctione, de qua in l.8.tit.17. lib.4.fori. vbi Montal. & in l.etſi quæcumq;. §.ſi Magiſter, & §.ſequē.ff.ad l.Aquiliā. quia ex qualitate inſtrumēti præ
26 ſumitur animus. Circa quod vide Ant. Gom. lib.3.c.3.n.17. Et in odium virorum, qui mulieres berberant, *plura* adducit Tyraq. in 8.l. connub.n.10.nam faciunt contra D. Pauli doctrinā ad Co-
27 loc.c.3. *Viri* (inquit) *diligite vxores veſtras, & nolite eſſe amari ad illas*. Et D. Chriſoſt. in prioré Pauli ad Corinth. Epiſt. Hom.26. inquit. *Neq; verberandā vxorem dico, ait, abſit, vltima enim ignominia eſt, non eius, qui verberatur, ſed qui verberat*. Et infra. *Etenim ſumma iniuria eſt, vitæ ſociam, & in rebus neceſſarijs antea tibi coniunctā tanquam mancipium ignominia afficere. Ideo huiuſmodi virum, ſiquidem vir appellādus eſt, potius quam fera, & parricidæ, & matricidæ ſimilē eſſe dixeris*. Ita diuus Chriſoſt. à Tyraq. relatus vbi ſupra, ex quo manent fundatæ prædictæ cōcluſiones, quas circa hoc conſtituimus.

28 Alius caſus eſt nō relatus à Bobad.d.c.14. nec à Curia Philippica en el juyzio criminal, verbo, *retraidos*, neq; à Villad. in ſua Polit. c.3. ex n.201. qnamuis plures referant, quādo cauſatur rixa ad occidendum aliū ex præuia inter rixātes fraudalenta pactione. Vt cum exiret offenſus ad ponendā pacē, ſecurè poſsēt eū occidere, vt cōtigiſſe in quodā vico Salmāticēſis ciuitatis refert Didac. Per. in l.12.tt.13.li.8.ordi.verbo, *a raicion*, vbi quidā ruſtici ſagaces nobilē interfecerūt vulnerādo eum in capite, & alijs corporis partibus, ex quibus quāuis ex rixa ex eis, & inimicitia præcedēte fuerunt iudicati cōmiſiſſe proditionē, & condēnati ad pœnā, vt traherētur per terrā ad caudā equi, & poſtea furca ſuſpenderentur, quod cōfirmatum fuit in Regali Pinciana Chācellaria, neq; in hoc caſu gauderent immunitate Eccleſiæ, etiā ſi ad eā confugerent, eſtq; concluſio noſtra, & caſus cō tingibilis, & frequens præmitendo imprimis, quod ſi vnus ſe medium inter duos rixantes offert, ſi occidatur, nō tener occidēs pœna ordinaria. Bald. & omnes in l. vt vim, de iuſtitia & iure mouentur ex gl. in l.2. verbo, alium. C. ad l.Cornel. de Sicarijs allegātes. l.ſi quis fumo. §.fi.ff. ad l.Aquil. tenet Igneus in l.1. §.ſerui appellat.n.127. ff.ad Silania. pero quādo ſe finge pendēcia de cuchilladas, y dos, o mas ſe acuchillā junto a caſa de otro, o adōde entienden a de eſtar, o paſſar, y eſto es, para ſi ſaliere al ruido, a meter paz, herirle, o matarle, ſi con efecto

efecto se vè, que auiendo precedido tal concierto, resulta muerte al que assi salio al ruydo a meter paz ò herida graue, ó afrentosa, como es cuchillada por el rostro: en tal caso los que assi se aunarõ para hazer la pendencia falsa, por herir, ò matar al q̃ saliesse, si el delito tuuo efecto, no gozaran de la immunidad de la Iglesia: porque es trayciõ y aleuosia la q̃ cometieron, y con assechança. *Nam proditor & aleuosus dicitur, qui interficit aliquem secure, & non prælio, vel in rixa sed prius ante, retro, & non facie ad faciem, & forte in rixa prædicta conuentione quæ præcedente fraudulenta pactione causata fuit ad occidendum.* Hæc sunt verba Didaci Perez vbi supra, & faciũt adducta cõmuniter per Doctores in c.1. per textũ ibi. de homicidio, quãuis ille textus, cũ varios habeat intellectus non posse ad decisionem causarũ allegari. affirmat Alexander, cons. 145. n.6. & 7. lib.7. quẽ sequtus est Cardinalis Tusch. d. lib.3. conclu. 11. n.6. verbo, Ecclesia, sed sat nobis est habere textũ expressum de iure huius Regni, quæ est l.2. tit.23 de los homicidios, lib.8. recop. dũ
29 inquit. *Acaece algunas vezes, q̃ algunos hõbres estan assechando para herir, ò matar a otro, y hazen habla, ò consejo para ello, y fieren a aquellos á quien estan assechando, y atendiendo para les herir, ò matar, sobre q̃ fue hecho el cõsejo, ò la habla, y estos tales deuen auer mayor pena que los q̃ fieren en pelea, porq̃ los Derechos mãdan q̃ estos tales sean tenu los a pena de muerte.* Et conducũt à Bouad. ad ducta post alios. d.c.14. lib.2. n.39 & á Curia Philippi. 3.p §.12. n.32. & sequentibus, & à Tusch. d. n.6 de homicida, qui insidiabatur ad strachas, vt non sit tutus ab altari, quod propie locũ habet in nostro casu, si rixa supposita fingatur ad aliquem insidiose occidendũ quod non gaudeant occidentes immunitate, tametsi in percutiẽte insidiose restringat Tusch. vbi sup. n.7. debere gaudere immunitate quando vulnera essent illata non sequta morte ex Tiberio Deciano. d cõs. 80. lib.3. vbi late & adductis à Conar. lib.2. variarũ. c.fin. n.7. vers.8.

Sed contrarium in nostro casu
30 de rixa ficta ad occidendũ vel percutiendũ, tenendum est morte vel percussione graui sequta, tã ex supra dictis, quam ex coadunatione duorum vel plurium insidiosa. En cuyo caso ay supercheria, y vẽtaja en el qual el q̃ va resguardado de sus deudos, y amigos, y armado, y mata a su enemigo, qui debuit se præcauere nõ gaudet immunitate Ecclesiæ, vt bene cõcludit Bouad. d.c.14. n.36. à fortiori vel saltẽ ex paritate rationis, no deuẽ gozar de la immunidad de la Iglesia, dos ò tres q̃ hazẽ pendẽcia falsa, y se preuienẽ cõ ella hiriẽdo grauemente, ò matãdo, al que estãdo seguro en su casa, ò en otra parte les sale a meter en paz: lo qual no seria, si riñendo, ò de veras, y en pendencia trauada, vno metiesse paz, que aũ
31 que le hiriessen, y aun matassen, cessaria la pena ordinaria de muer

te, vt post Bald. in l. vt vim. ff. de iustitia & iure. Tenet Ioannes Igneus in l. 1. §. serui appellatione, n. 127. ff. ad silanianum. vbi resoluit quod si vnus medius se inter duos rixantes offerat, si occidatur, non teneatur occidens pœna ordinaria, & immunitate Ecclesiæ sine dubio gaudet.

CAPVT. III.

§. II.

1 SERVVS Ad Ecclesiam confugiēs qualiter ab ea extrahi possit á domino, & si propter aliud delictum eadem immunitate gaudet, ac si esset liber.

2 Noua & notabilis quæstio si seruus occidat, offendat, seu percutiat Dominum, an immunitate gaudeat.

3 Seruitus hominum est constitutio inris gẽtium contra naturam, non contra ius naturale.

4 Vnus hominum omnium Regum Dominorum Pauperum, & seruorum, ortus, & interitus.

5 Hominum seruitus quotuplex.

6 Seruitus hominum non est de iure gentiũ, ex doctrina Nauarri.

7 La seruidumbre en esclauos es introduzida por todos derechos, excepto el natural primeuo.

8 La diuision de dominios, porque causas, fue introduzida, y della se recrecieron las guerras.

9 Primũ caput iuris gentiũ punire sontes.

10 Reprobatur glos. in §. 1. inst. de libertinis

11 El Inga Rey y Monarca del Peru, y sus Prouincias. era señor de todas sus tierras el solo, y las daua y quitaua.

12 En este derecho del vniuersal dominio de tierras, sucedio el Rey de Castilla, y Leon nuestro señor, por no ser repugnante al derecho diuino, cõprueualo el Autor cõ otras consideraciones, y por vna cedula Real.

13 Cõprueuase auer sido el captiuerio de derecho diuino.

14 Præcepta legis veteris quæ iudicialia sunt, allegari possunt, quatenus à lege positiua fuerunt approbata.

15 Et moralia quatenus sunt à IESV Christo Domino nostro in lege Euangelica, & à natura instituta, non tamen ex autoritate veteris legis.

16 Seruitus hominum approbata est in sacra lege Euangelica ex diui Pauli autoritate ad Ephesios cap. 6.

17 Iure ciuili, & lege duodecim tabularũ qualiter sit seruitus inducta.

18 No es necessario entre nosotros saber si el captiuerio del esclauo negro, que se nos vẽde es justo ò no. & adducitur inductio textus in l. omnes populi. ff. de iustia & iure.

19 Refierese la opinion de Fr. Tomas de Mercado, sobre la justificacion del captiuerio de los negros.

20 Siguese de todo lo dicho, q̃ los esclauos deuẽn obediencia y respeto a sus amos por todos derechos. Refertur litera tex. in l. 1. ff. ad silanianum.

21 Senatus Consultus Silanianum locum non habet nisi Dominus occisus sit refertur litera tex. in l. fin. tit. 8. p. 7.

22 Leges partitarum non corrigunt ius commune nisi quando expresse hoc dicunt.

23 Litera textus notabilis in l. 5. tit. 21. p. 4.

24 Silaniani pœna ex sententia Auctoris.

25 Excusatur serui ignaui, quos bozales, dicimus.

26 Dominus si ex iusta causa seruum castigauerit, & decedat à pœna dñs excusatur.

27 Lib. 6. tit. 21. p. 4. circa emendationẽ seruorum refertur.

28 Refierense los casos en q̃ el señor del esclauo puede darle muerte sin pena alguna.

29 Quando reddimus ad ius commune lex correctoria non est odiosa, sed amplianda.

30 El esclauo, de qualquier calidad, q̃ matare hiere, ò ofendiere a su amo, ó a su muger, ò hijos, no goza de la inmudidad de la Iglesia, aunq̃ a ella se retrayga, cometido el dicho delito, cõprueuase con fundamentos.

31 Refertur lex capitaliũ 28. §. grauatores. ff. de pœnis ex qua serui, qui saluti dñi sui insidiantur, debent concremari.

32 Quæstio

32 *Quæstio noua notabilis si famulus dominum percutiat vel occidat, an gaudeat immunitate Ecclesiæ si ad eam confugiat, disputatur, & resoluitur pars negatiua.*

33 *Hi aquibus fidelitas expectatur, vt mariti erga vxorem, vel vxoris erga maritum, vasalij erga dominum, & omnes alij aquibus dicta fidelitas expectatur, si delinquat contra eum cui debent esse fideles, proditionem committunt.*

34 *Refertur celebris lex 6. tit. 2. p. 3.*

35 *Comprobatur dicta conclusio negatiua ex ratione legis 4 tit. 20. lib. 6. & in l. 2. tit. 1. lib. 5. Recopil.*

36 *Quæ dicta sunt num. 32. limitantur quãdo famulus à Domino agressus fuit, & ob iustam suæ vitæ defensionem aliter euadere non potens Dominum offendat, quia tunc Ecclesiastica immunitate gaudere debet. nisi famulus rixæ occasionem præstiterit.*

CAPVT III.

§. II.

QVE Seruis aliqualibet referre circa propositum materiæ nostræ legis, an confugientes ad Ecclesiam immunitate eius gaudeant excluso primo casu indubitabili quando confugiunt ad Ecclesiã proter seuitiã Domini iam certo cõstat non esse abducendos nisi præstita cautione. De qua in nostra lege 3. tit. 11. p. 3. De cuius praxi nunquã vidi actũ fuisse in hac Limensi ciuitate, vbi sunt quã plurimi serui & seruæ Aethyopes adeo, vt eorũ numerus superet cõciues Hispanos plus octo partib⁹, quæ quidé lex partitæ originé traxit à textu capitali in c. inter alia de immunitate Ecclesiarum,

Etsi propter aliquot delictum confugiant ad Ecclesiam vt quilibet liber gaudet eius immunitate in casibus non exceptis ex prædicta lege, & communi Doctorum sententia relata à Ioanne Igneo in l. 1. ff. ad Silanianum in principio n. 49. post alios plures à Curia Philippica, verbo, *Retraydos*, num. 45. post Gregorium Lopez in d. l. 3. glossa. 2.

2 Quod autem magis mirandum est Doctores ordinarios relegentes, d. cap. inter alia, & Ioannem Igneum, qui copiosam & bonam lecturam composuit ad titulum. ff. ad Silanianum. Neq; ex nostris Regnicolis quem ego viderim, nec eorum aliquem non egisse de illo casu quandoq; contigibili; si seruus occidat vel percutiat, seu opere offendat suum Dominum, & ad Ecclesiam confugerit immunitate eius gaudeat, vel ne? Pro solutione quæstionis etsi immorer, aliqua de seruis dicam cum plures sint apud nos; est enim seruitus cõstitutio iuris gentium qua quis cõtra naturam subijcitur. Sic Iustinianus in §. 1. de iure personarum cõtra naturam dixit, non contra ius naturale, sed contra id quod cuiq; homini à natura, id est in prima à Natiuitate concessum, & in ditũ fuit contra facultatem, vt velis natura dicitur ex diuino Augustino lib. 2. de moribus Manicheorum relatus à Petro Gregorio lib. 14.
3 cap. 2. num. 4. quod in vno quoq; genere dicitur esse adhærent ab

ortu rebus quædam bona quædá ve mala, quæ naturalia, & cognata videntur, naturale fuit primum primo homini adamo, immortalitas si voluisset iustitiam reliquasq; virtutes conseruare, at postquam decidit ab illa perfectione naturali hominibus ab illo progenitis fuit, mori, & peccatũ transfusum, quod originale dicitur & contra naturam, primam à Deo creatam naturale autem secundũ naturam
4 corruptam, sed & seruire contra naturam hominis est, quia status eius est, vt imperet. Pares natura ortu ve sunt homines, & vnus hominum omnium Regum & pauperum, & seruorum, & dominorum ortus, & interitus, sic Petrus Gregorius vbi supra, num. 4. & 5.

Serui vero, aut fiunt, aut nascũ-
5 tur, aut fiunt ex pœna natiuitate, & captiuitate, eo referenda est, prima seruitutis introductio dum inflicta est filio Cham, quod is virilia patris nudata irrisit & Genesis cap. 4. cap. sexta die 35. distinction. & vt ait Berosus lib. 3. de florationis relatus à Petro Gregorio d. lib. 14. cap. 3. n. 4. incantationibus magicis virilia patris comprehendens sterilem eum reddidit perinde ad castratum.

Captiuitate serui fiunt in bello capti & seruati à victoribus, qui iure necare captos poterant, iusq; hoc gentium permisit. §. serui autem 1. & 2. de iure personarum. l. libertas. §. finali. de statu hominũ, quem rigorem iura nouiora temperarunt, vt habetur in §. sed & maior asperitas instituta de his, qui sunt sui, vel alieni iuris consonat prædictis. l. 1. tit. 21. p. 4.

Sed non apropósito nostræ materiæ, & quæstionis digrediendo, de si al esclauo que hiere, mata, ò ofende a su amo, le vale la Iglesia, ò no, ad eius maiorem elucidationem partim quidé vulgari sermone, aliqua referens, pro his, qui latinam linguam non sunt edocti, neq; professi ad cõclusionem quá in[illegible]onstituemus.

Ad conclusionem itaq; quam supra posuimus comprobandam. Sobre si las dos seruidumbres del captiuerio, y nacimiento de madre esclaua, son de derecho de las gentes, ó en que manera se à de entender esto, explicat Nauarro in cap. ita. quorundam de Iudæis notabili. 11. glos. penult. num. 12. vbi inquit. sexto dico seruitutem non fuisse inuẽtam iure gentium, vt multi nostrorum putant, nec iure Lacedemoniorum, vt significat Plinius, sed post diluuium per innentam ad renouatam Noe sentẽtiam, y la maldicion a su hijo Cã.
6 Y por muchos fundamentos, prueua no ser la seruidumbre de derecho de las gentes: sino auer tenido el dicho principio. Y responde al iurisconsulto, que hizo la ley, ex hoc iure, que como pagano no tuuo noticia de lo que acerca desto passò, è interuino, ni del dicho principio; pero por ser disputa mas curiosa, y para Escuelas, que necessaria

neceſſaria para el intento de que ſe trata, la dexo aſsi por aora, y en lo que ſe ſigue harè vn breue diſcurſo.

Y porque parece que quando ſe tocan puntos deſta materia, y ſu practica, ſe procede por vnos cõ mucho eſcrupulo, y por otros con demaſiada extenſion, que ſe quiere hazer para apurar la verdad de lo que en eſto ſiento. Preſupongo, que la ſeruidumbre en eſclauos es introducida por todos derechos (excepto el natural primeuo) aunque como è aduertido no es contra el; pero no ſegun el. En cuyos terminos, y tiempo, omnes homines liberi naſcebantur, 7 vt traddit Conſultus in l. manu miſsiones. ff. de iuſtitia & iure. La diuiſion de dominios fue introduzida, porq̃ no ſe viuieſſe en comunidad, y las haziẽdas, cãpos y heredades ſe labraſſen, teniẽdo cada vno cuydado de lo q̃ le pertenecia: lo qual conuino aſsi, por el dictamen de la razon, y diſcurſo que refiere Innocencio in c. quod ſuper his. de voto, quia naturale eſt 8 communes res negligi, & communitas diſcordiá parit, iſtud enim ius diuiſit dominia, ita vt non conſideremus vſum tantum, ſed cauſam. Bald. in l. in rebus. C. de iure dotium. Greg. Lop. in l. 2. tit. 1. p. 1. gloſ. 6.

Deſta diuiſion ſe ſiguieron las guerras, de la guerra, el captiuerio de vnos hombres a otros: y aſsi viene a ſer el poder ſer eſclauos de derecho delas gẽtes, vt ex. d. l. ex hoc iure. ff. de iuſtitia & iure & in §. ſerui. inſtit. de iure perſonarũ quedando ſiempre comunes, el ayre, las aguas de lluuia, y la mar, y ſu ribera, vt probat. l. 3. tit. 28. p. 3. vbi ex Iacobo de Arecio, Alberico, & alijs concludit Gregorius Lopez primeuo iure naturali hæc permanſiſſe communia. Et ius gẽtium de quo agimus, eſt quod naturalis ratio inter omnes homines conſtituit vſu exigẽte, humaniſq; neceſsitatibus poſtulantibus, cuius quidem veriſsima deffinitio deducitur ex iureconſulto in l. 1. §. ius gentium. l. manu miſsiones. 4. l. ex hoc iure. 5. l. omnes populi. 9. ff. de iuſtitia & iure. Quibus conſonat dicta lex 2. verſ. Otro ſi. Ius gentium. tit. 1. p. 1. Hinc ortum eſt primum caput iuris gentium, videlicet, (punire ſontes) ſub quo 9 comprehendimus bella, captiuitates, ſeruitutes, pœnas, magiſtratus & iuditia, vt explicat bene Anto. Pichard. poſt alios in §. in iús autẽ gentium de iure naturali gentiũ, & ciuili, prueua la diſinicion de eſta ſeruidumbre, Iuſtiniano in §. ſeruitus. iſtit. de iure perſonarum, vbi inquit; *Seruitus eſt conſtitutio iuris gentium, qua quis contra naturam alieno dominio ſubijcitur.* Quod gloſa exponit ideſt, *contra ius naturale* cum eo iure omnes homines liberi ſint. §. 1. inſt. de libertinis, cuiuſ quidem gloſæ falſa doctrina eſt, & reprobanda ex his quæ diximus ſupra nu. 3. idem probatur in l. 1.

tit 21. p. 4. ibi. contra razon de natura. Et quamuis glosa in cap. ius
10 gentium 1. distin. intelligat seruitutem esse de iure gentium aprobatione aliæ glosæ intelligunt introductam ex dicto iure. Resoluit Couarr. in regula peccatū. De regulis iuris. 2. p. §. 11. Y esse derecho de las gentes, que en otros Reynos
11 y naciones diuidio los dominios, en este del Piru lo aplicó todo al señor del: demanera, que no solo por lo que trae el Padre Acosta en el libro de Historia de Indias ca 15. fino por tradicion, y dichos de Indios viejos, se sabe, que el Inga, como supremo señor de todo, dauа, y quitaua tierras, y lo dicho del dominio reseruado al Principe, solo en este Reyno Es muy ordinaria alegacion, quam facere soleo, para excluyr a los Indios, que piden tierras vendidas por de su Magestad, y la comprueuo por la Cedula Real de primero de Noviembre de 91. años, en que su Ma
12 gestad dize: *Por auer yo sucedido enteramente en el señorio que tuuieron en las Indias los señores dellas, es de mi patrimonio, y corona Real, el señorio de los baldios, suelo, è tierra dellas, que no estuuiere concedido por los señores Reyes mis predecessores.* Demanera, que el dicho derecho del dominio vniuersal de tierras en este Reyno, no repugna al derecho diuino: y assi fue transmisible a su Magestad en este su Reyno del Piru.

13 Y que el captiuerio de esclauos de estrañas naciones: y aun de las proprias, aya sido introduzido, y aprobado por derecho diuino, se prueua, autoritate veteris, & noui testamenti. Leuitici, cap. 25. ibi. *Si necessitate compulsus vendiderit se tibi frater tuus*, & iterum, *Si inualuerit apud vos manus ad venæ & attenuatus frater tuus vendiderit se ei*, & Exodi, cap. 21. ibi. *Siquis vendiderit filiam suam in famulam*, por el hurto, aunque fuesse de vna oueja, el que no tenia de que pagar, era vendido por esclauo. ibi, *Si non habuerit quod pro furto reddat venundabitur*, el hombre de aquel pueblo captiuo de las otras gentes, licitamente lo compraua, y retenia por tal otro del mismo pueblo, y nacion. Exodi 21. ibi. *Si emeris seruum Hebræum*, (y se refiere por el texto, y glosa in cap. 1. 7, distin.) Y para mi intento parece que esta autoridad dela Escriptura prueua, (ò se puede traer en argumento) que licitamente los Españoles compran, y rescatan de los Barbaros, los que ellos entre si tienen por esclauos, y se pueden seruir dellos, sin tener que examinar la calidad, y justicia de sus guerras, y captiuerios. Pues apretando mas el punto dicho, parece que ninguna guerra podia auer q̃ fuesse en aquel tiempo justa contra el dicho pueblo. Y con todo esso, si alguno de la nacion estraña captiuaua a alguno dellos el del mismo pueblo le podia cõprar, como es sentido literal y claro el de la dicha autoridad citada ibi. *Si emeris seruum Hebræum, &c.*

Quæ

14 Quæ quidem adducta sunt eo moderamine, & distinctione qua allegari posse resoluit doctissimus præses Couar. lib. 1. variarum cap. 17. num. 1. in his quæ iudicialia fuerunt quatenus à lege positiua fuerunt approbata, & moralia quatenus sunt à Christo IESV Domino nostro in lege Euangelica, & á natura instituta, non tamen ex autoritate veteris legis, quod explicat Dominicus Soto de iustitia & iure lib. 2. art. 4. concl. 2. & post prædictos Frater Petrus de Aragon. secúda secundæ, q. 87. arti. 1. vbi ponit
15 discrimen inter præcepta iudicialia, & ceremonialia illius legis veteris post D. Thomam. 2. 2. q. 37. art. 1. idem. 1. 2. q. 104. art. 3. Y el Pontifice Romano alega vna autoridad en lo judicial, in cap. 1. de iudiis, & damno dato, & in cap. afferie de præsumptionibus, & in eo qui infidiosse occidit, & alibi, sæpe & quod autoritas sacræ Scripturæ allegari potest. Para determinar los pleytos Probat tex. in cap. 1. de officio delegat. vbi Abb. num. 4. & inquit textus, scripturæ testimonio, &c. Que es el lugar de san Pablo ad Romanos 1.

Y que la esclauitud, se aya tam-
16 bien aprobado en nuestra sagrada Ley Euangelica, y autoridades della, se comprueua, nam autoritate diui Pauli, serui suadentur quomódo se habere debeãt erga dominos ad Ephesios cap. 6. *Serui obedite dominis carnalibus cum tremore, & timore in simplicitate cordis vestri, sicut Christo, & vos Domini eadem facite illis remittentes, minas scientes, quia illorum, & vester Dominus est in cœlis, & personarum acceptio non est apud eum*, & iterum prima epistola diui Petri cap. 3. *Serui*, inquit, *beatissimus Apostolus sub ditione stote in temore dominis non tantum bonis & modestis, sed etiam discolis*.

Por derechos positiuos, y del Reyno, y de Partidas, ay titulos, y libros enteros de captiuos, y posliminios, y para la seruidumbre de venta de si mismo, fuera del principio del §. serui. instit. de rerum diuisione est idem iure Hispano in l. 1. tit. 21. p. 4. Romulo hizo ley pa-
17 ra que pudiesse el padre vender tres vezes a su hijo: y son palabras de la ley 1. del titulo de iure priuato in compendio duodecim tabularum, y la ley citada, dize assi: *Vtique ex patre, matreque familias eius nascetur, in patris familias sui manu potestate, mancipioque esset, haberetque pater familias eius in eum vitæ ac necis terque filium venundandi potestatem, at si ter pater filium vendiderit. Filius â patre liber esto.* Sacada esta ley del original de Dionysio Alicarnaseo. Lo mismo hazen los Griegos, y Esclauones que vẽden a sus hijos, vt refert Paulus in l. 2. C. de patribus, qui filios dixtraxerunt, y de la dicha ley y derecho, haze mencion el Consulto, in l. in suis. ff. de liber. & posthu. de derecho Canonico, propter delictum liberi efficiuntur serui capitulo ita quorundam de Iudæis, de padres libres nacen hijos esclauos

esclauos, in casu, cap. multæ. 15. q. fin. & in l. 3. tit. 2. p. 4.

18 De lo dicho se sigue, quá assentada cosa aya sido en el mundo, y entre los Romanos, y todas naciones, y las de los Christianos Españoles, auer esclauos captiuos. Y para conclusion deste articulo, en q̃ algo me è dilatado, digo, que no es necessario examinar entre nosotros, si el captiuerio de vn esclauo negro, que se nos vende y contrata por tal, es justo, ó no.

Lo primero, por lo dispuesto in l. omnes populi. ff. de iustitia & iure. ibi. Omnes populi, qui legibus & moribus reguntur, partim suo proprio, partim communi, omniũ iure vtuntur. Qualquier nacion por Barbara que se, siendo de hõbres racionales, à de ser de gentes, y entre ellas mismas tener sus costumbres, y modos de proceder en sus negocios. Y si se venden y captiuan vnos a otros, serà por guerra ò por dominio de sus padres, y basta no ser repugnante al Derecho diuino, y ser conforme al derecho de las gentes, y positiuos: por donde no tenemos que examinar aca sobre ello, sino solo basta que no nos conste que son injustamente captiuos. Y fuera de la ponderacion de la ley omnes populi. Haze al proposito, que el derecho de la guerra, y el de la esclauitud, no se à de juzgar por nuestros derechos positiuos, en quanto a las otras gẽtes que no estan sujetas a ellos, ni para saber si la guerra, que vnos Barbaros mueuen a otros, es justa, ò injusta, conforme al derecho de las gentes: y lo proprio de la esclauitud, que no nos toca juzgarla; pues ni son de nuestra ley, ni sujetos a nuestro Rey. Et sic non sunt digni legum laqueis innodari, vt per Bartolom, & alios, in. l. cunctos populos. C. de summa Trinitate, nu. 24. Y demas de la ley omnes populi, que è dicho, parece lo tiene en proprios terminos Nauarro in Manuali, cap. 23. num. 69. y por palabras formales, dize: *Quæritur autem hic nonæ an peccent cũ obligatione restituendi ementes Æthyopes, Indos, vel alios delatos à suis terris in alias? Respondeo quod non; Si sciunt, aut probabiliter credũt eos fuisse à se vel ab aliis cum consensu eorum venditos, vel in bello iusto captos, aliàs secus.* Y como è dicho, no ay obligacion de examinar acá, estrechamente, si el esclauo que se compra, y vende por tal, fue justa, ò injustamente captiuo. Pues lo mismo serà en todos quantos se traen, y ay oy en las Indias, y en España negros, y no negros, y basta la dicha probabilidad, que dize Nauarro, y no nos constar lo contrario. Y en terminos lo resuelue Molina de iustitia & iure, tom. 1. disput. 36. que quiẽ compra con buena Fè estos esclauos, de possedores que la tuuierõ ò empeçaron a posseerla, aunque se les ofrezca alguna duda, ò concurran algunas razones de dudar, sobre si fueron licitamente captiuos, ò no? Iustamente lo retiene, auiendo

auiendo en las demas disputaciones tratado delos Iaos Malauares, y demas esclauos de la India de Portugal, pero mi fundaméto es, que conforme a sus costumbres, y leyes no escritas se venden, y assi justamente se compran, ex ratione textus, in d.l. omnes populi. ff. de iustitia, & iure, quam ad hoc pondero, & allego.

19 Y quien mas escrupulosamente habla en esto, que es fray Tomas de Mercado en la Summa de tratos y cótratos, reprobãdo los que en aquel tiempo tenian los fatores de Cabo Verde en el vender, y comprar los negros, dize enel principio del cap. 20. Quãto a lo primero digo, que captiuar, o vender negros, o otra qualquier gente, es negocio licito, y de iure gentium, q̃ dizen los Teologos, como la diuision, y particion delas cosas, y ay bastãtes razones y causas, por donde puede ser vno justamente captiuo, y vẽdido: la primera es la guerra, do es del vencedor el vẽcido, y pierde su libertad; y sino se vsa entre Christianos mas, q̃ prẽderse, y rescatarse, es particular, y piadosa ordenaciõ y mãdato dela Sede Apostolica. Y al fin despues de auer hecho grandes exageraciones cõtra los dichos fatores de Cabo Verde, cuyo trato solo reprueua, dela manera que entonces deuia correr que era quando el Reyno de Portugal tenia su Rey de por si, concluye. Que ni aprueua el trato del rio de Seuilla, sobre los negros, auiendolo cõsultado con Letrados de Salamanca: y assi en estos, y en los que aqui se traen a este Reyno por esclauos, assi negros, como los de las costas Busarates, Iaos, y Patájes, y los demas enel fuero dela conscience, ni de iusticia, no hallo, que se deua escrupular con las certificaciones, que comunmente se traen. Y aunque no se traigã, siendo de vn possedor en otro no auiendo mala fe. Hoc est, no costando de cierto que el captiuerio fuesse iniusto, y el vendido persona libre. Pues aunque aliàs lo sea, la buena fe produze sus efectos de iusta possession, y adquisicion. Vt in §. 1. inst. per quas personas nobis acquiritur, ibi. Item per homines liberos, & per seruos alienos, quos bona fide possideris. Y es puncto muy tratado comunmente de Doctores, in l. interstipulantem, 83. §. sacram. ff. de verbo obliga. & alibi sæpe præmissis. Itaq̃, tot autoritatibus iuris diuini, gentium, & põsitiui.

De todo lo dicho se sigue, q̃ 20 la obediencia, y respecto, que el esclauo deue a su amo, es por todos derechos, y por el positiuo de los Romanos, y media iurisprudentia, tiene obligacion qualquier esclauo, de arresgar su vida y perderla por defender la de su amo. Vt exorditur eleganter Cõsultus Vlpianus, in l. 1. ff. ad Senatus Consult. Silanianum, & Claudianum.

dianum, dum inquit. *Cum aliter nulla domus tuta esse possit, nisi periculo capitis sui domini custodiam habere, tam à domesticis, quam ab extraneis serui cogantur. Ideo Senatus Consul. introducta sunt de publica quæstione à familia necatorum habenda.* Et in §. *Serui eiusdē legis serui quoties, dominis suis auxilium ferre possunt, nō debent eorum saluti suā anteponere.* Potuisse autē ancillam, quæ in eodem cubiculo cum domina sua fuerat, auxilium ei ferre, si non corpore suo, aut certe voce prolantem, vt ij qui in domo fuerāt, aut vicini audirēt, hoc ipsum manifestū est ex eo, quod dixit percussorem, sibi mortem minasse, si proclamasset vltimū. Itaq; supplicio pari debet, vel hæc ne cæteri serui credāt in periculo dominorum, sibi quemquam consulere debere, lo qual se entiende auiendo muerte del señor dela familia; pero no si con el vuo sola pendencia, ex d. l. 1. §. si vnus ex dominis, ibi. *Si appetitus sit, nec occisus dominus, nihil Senatus Consulto cauetur, ipse enim in familiam suā potest animaduertere.* Vt in eodē tex. declarat Ioan. Igneus, n. 41. Senatus Consultum Silanianum locū non habere, nisi mors domini interueniat, & quod occisus sit dominus, nec sufficere illum appetitum, seu vulneratum, vel insultatum fuisse. Verba enim eiusdē text. supra relata hoc demōstrāt. *à familia necatorum.* & in §. occisorum eadem lege, & in l. 3. §. nō aliàs. ff. eodem tit. in illis verbis, quàm si constabit, occisum esse patrem familas, & sic in criminalibus non est facienda extēsio extra casum in lege expressum, l. interpretatione. ff. de pœnis, l. commodissime, l. cum quidam. ff. de liberis, & posthumis. lex vero finalis, tit. 8. p. 7. sic determinat. E si por ventura alguno de los siervos fuesse tan vil, e tan malo, que viendo a su señor, o a sus hijos, o su muger en alguno de los peligros sobredichos, no le ayudasse pudiēdolo fazer, deue morir por ende. Sed crederem hoc esse reducēdum ad terminos iuris communis, vt seruus non sit ad mortem damnandus, nisi secuta morte domini, quem defendere potuit, & debuit. Moueor ex alia l. 9 tit. 13. p. 6. & ibi Grēgor. Glos. 3. inquit. Multum nota istam legem, vt caueas multum, in dicendoq; aliquando leges Partitarum corrigunt ius commune, nā cum hoc lex Partitarum voluit, id expresit, vt hic vides, ex quo colligitur dictam legem octauam esse reducendam ad dictum §. si vnus legis 1. ff. ad silanianum cum similibus. Lex vero alia suo tit. 21. p. 4. l. 5. vtili compendio. Silanianum Senatus Consultum, & eius rationem comprehendit, dum inquit. *Todo fierno es tenudo, de guardar a su señor de daño, è de desonra, è en todas las maneras que pudiere, è supiere, es tenudo de obedecer, è de acrecerle su honra, è su pro en todas guisas*

22

23

(hoc

(*hoc est por todas vias, o maneras*) *e nõ tan solamente es tenudo el fierno en estas cosas sobredichas al señor, mas a su muger, e a sus hijos, e si menester ouieren su ayuda queriẽdoles alguno matar, e desonrar, deue acorrer a cada vno dellos, e morir por ellos, por escusarles de muerte, o desonra, e esto deue fazer cada vn fierno bien, e lealmente, e non se puede escusar por ninguna manera, que non lo faga, ansi lo pudiendo fazer, fueras ende, si fuere enfermo, de manera que no lo pudiesse cumplir, o si fuesse preso, o encerrado luẽe (que es lexos de aquel lugar) que non pudiesse llegar en ninguna manera a acorrerles: E si el fierno hiziesse, o mataße a alguno amparando a su señor de peligro de muerte, deue ser sin pena.* Seruos autem ignauos, & quibus defficit intellectus, prout sunt plerique AEthiopenses, non crederem ita arctari hac defensionis suorum dominorum lege, nec pœnis Silanianis. Sunt enim plures viri, & masculi, quos nominat vulgus boçales, cum quibus forsam hæ leges temperari possent, ex ratione textus in l. 13. tit. 7. p. 6. dum inquit. *Pero si nõ lo supiesse, o fuesse aldeano necio, no perderia laherẽcia por esta razon.* Agit de vindicanda nece defuncti, & ibi inquit Gregorius Lopez, Glossa duodecima, nota bene, quia non parcitur rustico, nisi quando est ignorans, vel quando est rusticus opere, & conuersatione, lege, Athletas, §. de rusticis, ff. de excusationibus Tutorum.

Sed circa prædicta, quia quotidianum maximè in hoc Regno de el Peru, non omitto, quod in dicta lege vnica in principio, C. de emẽdatione seruorum nullum crimen dominum sustinere, si forte contingat, seruum à domino castigarum, posse fasce, pram castigationem decedere, dum tamen dolosè non seuerit, sed solita castigatione vrens laris percusserit, aut in vincula, custodiæ caula coniecerit, ita doctissimus, ac præclarus vir Ioannes Igneus, in lege. & si cernus. §. sed si vnus, num. 47. ff. ad Silanianum. Perdoctus Ludouicus Romanus ibidem adebat, & occidere per legem, circumcidere. §. finali. ff. ad legem Corneliã. de sicarijs. Sed obstat illamet lex Romanorum, quæ ait. Legem Petroniam sublatam esse, & Senatus Consultus ad eã pertinentibus hanc dominis potestatẽ, qua inter vos vtebantur ad depugnãdas bestias pro suo arbitrio, seruos tradere adeptam fuisse, oblato tamẽ iudici seruo, si iusta sit dñi querela, quidquid sit, de iure nostro Regio seruãda est l. 6. tit. 21. p. 4. quæ notabilis est, & pondera- 27
da quoad occisionẽ. b. *Pero cõtodo esso no le deue matar, ni lastimar, maguer lo fiziesse porque amenes del mandamiento de juez ni lo deue herir, de manera que sea contra razon de natura, ni matarlo de hambre, fueras ende,*

si lo

si lo sallasse con su muger, o con su hija, o si fiziesse otro yerro semejante destos, que estonce bien lo podria matar.
28 Exempla ponit ibi Gregor. Lop. si inueniret eum dominus turpiter cum matre, vel sorore, vel cõcubina, ipse autẽ extendo, si forsam seruus incorregibilis sit, & quod sæpe cõtingit, manus in dominum, seu eius filium, seu fratrẽ intulerit, vel in vxorẽ domini, seu ad illã offendendã congrediatur, quia sunt atroces iniuriæ, & cum lex Petronia, & antiqua legum duodecim tabularum potestas sit moderata in §. sed & maior asperitas instituit. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris in verbo illo, *otro yerro semejante*, reddimus ad ius cõ
29 mune, etiic non venit stricta sed ampla interpretatio ex adductis in alio proposito à Molina, de Mercator. lib. 3. cap. 4. cum l. correctoria reducẽs nos ad terminos iuris antiqui, fauorabilis, & non odiosa censenda sit. Itaq; ex illis verb. d. l. 6. tit. 21. p. 4. ibi: *o si fiziesse otro yerro semejante destos*, reddimus ad ius antiquum l. Pret. & sic extendenda est, non restringenda: sunt verba legis partitæ.

Ex prædictis cõstituo, q̃ no go
30 zarà de la immunidad de la Iglesia el esclauo, qualquier q̃ sea, negro, o mulato, Indio, o morisco, y de otra qualquier calidad, o tierra, q̃ matare, o hiriere, o pusiere las manos a su amo, por ofenderle, o a su muger, o hijos, ex ratione præd. l. parti. quã inseruimus, nã si dominũ ex proprio officio defendere ab extraneis tenetur, & vitã, & salutẽ suã posponere, vt eum à morte liberet, à fortiori quidẽ si dominum proprijs manibus ipsi offenderit, proditionẽ committet ex sequentibus.

Primo, quia retẽta dicta debita obligatione, ad quã diuina lege ex D. Paulo; dominis serui tenẽtur, ad Ephes. c. 6. *Serui obedite dominis carnalibus cum tremore, & timore.* Sequitur exinde, nõ debere ab eis præcauere, imò secori esse debẽt domini à qualibet iniuria, seu offensa eis per seruos inferẽda, neq; ab eis præcauere debent, & quo casu offẽsus nõ tenetur, præcauere & potius securũ esse cõmittitur aleuosia, & per cõsequẽs in huiusmodi delinquẽtibus, cessat Ecclesiastica immunitas, vt in offensa mortis cõmissa à marito cõtra vxorẽ, iá supra retulimus. Iunctis his, quæ adducit Boba. lib. 2. c. 14. n. 35. & Card. Tusch. pract. cõclus. 10. 3. c. 11. n. 5. sub litera E.

Secundò, ex cõmuni omnium sentẽtia, quã ipsemet Card. refert d. n. 5. occidens socium, vel amicũ in itinere, cõmittit proditionẽ, neq; gaudet immunitate Ecclesiæ, quod praxi nemine cõtradicẽte obtẽtũ est, eaquippe ratione quia secur⁹ debet esse soci⁹ ab occisione alterius. Igitur multo magis dñs ab iniuria serui sui, quod cõprobatur, quia nõ solũ l. cõmu-

nis

nis, de qua in d. c. inter alia, & ca. fin. de immunitate Ecclesiarum, sed etiam casus exceptus ab eadē lege extenditur per identitatē rationis, ad casum similē, vt est Gl. in l. 1. C. de condictio. indebiti. & alia Glossa Ioannis Andreæ in cap. si postquā de electione, lib. 6. quas refert Ioānes de Vischus. de immunitate Ecclesiæ, n. 32. Igitur propter grauitatem sceleris extendentur exceptiones appositæ in dictis iuribus ad mortē, vel offensam illatā per seruum dño.

Tertio, & iterum ex his, quæ præcedenti §. adduximus de atrocioribus delictis, retentā opinione Fabrij, & legistarum, & ex canonistis, quos § præcedēti adduximus ex Boba. d. n. 19. d. cap. 14. dum inquit *Que en los delictos enormes, y grauissimos los delinquentes no estan seguros en ninguna parte.*

31 At vero ex suapte naturā, & ex pœnæ impositione grauissimū crimē est seruos occidere, vel percutere dominos suos, ex l. capita. 28. §. grassatores, vers. igni cremantur, plerumq; serui, qui salutem domini sui insidiauerunt. ff. de pœnis, de cuius intellectu est vidēdus Ioannes Igneus, in l. necessarios, §. si vnus ex seruis, n. 55 ff ad Silan. vbi ex solis insidijs affligebātur grauissima pœna, ergo eorum crimē in his, quæ retulimus, grauissimum iudicari debet, & ex eo nō gaudebūt immunitate, tum etiā propter exēplum & grauissimum similiū facinorū periculum, si inultū fuerit hoc, de quo agimus, quod quidē in magnā pernicié redderet, maximè in hoc Peruano Regno, ex quibus præcedentē conclusionem comprobamus.

Quid autē si famulus dominū 32 offendat occidēdo, vel percutiēdo, an idē quod de seruo conclu. dēdum sit, vt confugiēs ad Ecclesiā, immunitate nō gaudeat. Dubia profecto est quæstio, quā ab aliquo gauderé, vidisse tractatā, neq; vulgaria, vel à pluribus discusa in hac, vel alia qualibet huius nostri operis materia repetere intendimus, sed dubios, & practicos casus, & quid in his obseruatum, vel viderim, seu quid seruandum sentiam, vt in exordio dixi. Est enim pro famulo, qui dñm familiæ offēdit occidēdo, l. per curiēdo generalis ab Ecclesia cōstituta regula d. c. inter alia, & plura, quæ præcedēti §. prædixim⁹; nulla⁹ autē casus de seruo; vel famulo refert. Et sic hoc viget pro parte affirmatiua, & p regu. Ecclesiastica immunitatis, nec videm⁹ auctoritatē, vel cōsuetudinē cōtrariā.

Pro parte verō negatiua viget ratio tx. in l. fi. tit. 8. p. 7. quæ cōstituit, famulos debere occurrere dño familiæ, sicut etiam serui, quos pares cōstituit, tametsi hoc limitet Gregorius. ibi, in lege. 5. tit. 21. p. 4. in famulis, quod licet possint se exponere mortī prō

dominis, non tamẽ coguntur, & sic venit limitanda d. lex fin. tit. 8 p.7. idemq; explicat ibi, in vassallis, & ante eum Ioãnes Igneus in d.§ si vnus, vbi bene loquitur, & ad eum est recurrendum, quando casus occurrat de occissione socij, vel amici, seu domini, quã seruus, vel famulus seu vassallus tenetur defendere, & circa torturam adhibendam in his casibus, quæ ve indicia sufficiant.

Itaq; pro hac negatiua parte
33 plurimum facit, quod perdoctè quidẽ resoluit Ioã. Ign. in d.§. si vnus, n.24. & 25. & seqq. & cõstituit pro regula, quod hi, à quibus fidelitas expectatur, vt mariti erga vxorẽ, vel è cõtra. Vassalli erga dominũ, & omnes alij, à quib⁹ dicta fidelitas expectatur, si delinqueant, & veneno, aut tello, aut alio quouis modo saluti domini insidiẽtur, torqueri posse, & crimẽ proditionis cõmitere, inquit enim n. 25. & hi pœnas proditorũ nõ euitant, vt supra diximus, post Bald.c.1. quibus modis fœudũ amitatur. Ardua quidẽ hæc famuli quæstio nostra est, & circa immunitatẽ difficilis, quã relinquo cogitãdã, vt visa qualitate, & criminis circunstãtia inspectis iudicare possit prudẽs & circunspectus iudex, tametsi negatiuã partẽ sentiã probabilẽ. Ex fidelitate, & obsequio, quod famulus erga dominũ seruare debet, & quod cõmitãt in prædicto casu famuli aleuosiã, est expressa l.3. tit.20.li.8. Recop. cui addo notabilẽ l.6.tit.
34 2.p.3. cui⁹ verba notãda sunt. *Ser viẽtes, ni criados, q̃ hombre tenga en su casa, q̃ viuan a su bien fecho, o por soldada q̃ del tomen, no puede ninguno dellos mouer demanda contra aquel, con quien viue, o viuio, sobre cosa de que le pudiesse venir muerte, o perdimiẽto de miẽbro; o de su fama, o de grã partida de su auer, a tanto q̃ ouiesse desincar pobre, si lo perdiesse. E si alguno dellos tal demanda mouiesse contra qualquier delo que de suso diximos en manera de acusacion, no deue ser cabida, è mas deue morir porello* (quãuis hãc mortis pœnam rigurosam, & ad terrorẽ iudicem) *fueras ende si lo fiziesse por descubrir traycion, que tocasse al Rey, o al Reyno, a alguna de las otras personas, que son ayuntadas a el, porque pudiesse caer en pena de traicion, sino lo dixesse, è esto es. Porque maguer* (hoc est aunque) *son tenudos a los señores, con quien viuen, por el bien fecho, que reciben dellos, mayormente lo deuen ser al Rey, que es señor natural, tambien de aquellos con quien viuen como dellos mismos. E otro si, por la naturaleza, è el bien fecho que reciben del tambien ellos como sus señores*, quam legem ad literam referre libuit, cum plena sit doctrina vtilissima in re graui & digna, vt continuo vbiq; memoria retineatur, & ad propositum conclusionis, quam propter negatiua in hoc casu defendimus famulum, scilicet offendentem dominum, occissio

ne,

ne, vulnere, vel alia iniuria, non debere immunitate Ecclesiastica gaudere, faciunt sententia, & verba prædictæ legis, ibi. *Por el bien fecho que reciben dellos*, ex quo debent esse securi domini à famulorum iniurijs, non solũ illicitis, & quæ ex delicto procedunt, sed etiá indicialibus. Itaq; apatitate, vel maioritate rationis arguere possumus circa traddita per Euerardum loco àratione legis larga.

Deinde comprobo eandé conclusionem ex securitate, quã dominus, non solum in se, sed in filijs, & filiabus habere debet, vt
35 non offendatur àfamulis propter pœnam, quam infligit lex 4. tit. 20. lib. 6. Recopilat. famulis, qui cum alijs famulabus domus domini, cui operas præstant fornicationis peccatum commisserint, & cum filiabus, vel complices, & mediatores fuerint ad id, vt alij, qui sunt extra domum hæc comitant. & alia lex 2. tit. 1. lib. 5. Recopilationis, quæ graues pœnas imponit filiæ contrahenti matrimoniũ cũ famulo absq; sui patris licentia, quæ licet quoad pœnas nullius roboris sit, quia intimidatur matrimonium, vt concludit Matienço in eadem l. 2. Glos. 4. n. 2. Tamen adhuc consideramus debitam reuerentiam, & obsequium, quod famuli erga dominos habere debent, ex quo sequitur, quod si eos occidant, vel percutiant, atrox, & enorme delictum cõmitant, vt Ecclesiæ immunitate non gaudeant ad eam confugientes.

Prædicta, & conclusionem negatiuam limitarem, quãdo famulus offensus fuisset, & agressus á
36 domino, ita vt aliter mortẽ euadere non posset, & ad sui defensionem præcisam, dominum vel occideret, vel offenderet constituto, itáq; de hoc, immunitate gaudebit famulus ex his, quæ cõmuniter à Doctoribus tradduntur, in l. vt vim per textũ, ibi de iustitia & iure. l. sciériá. §. qui cá aliter. l. 1. §. cũ arietes ff. si quadru. paup. fecisse dic. quæ vulgaria iura sunt & quæ passim à Doctoribus ob moderamen inculpatæ tutelæ adducuntur, quæ non repeto, quia satis nota, & triuialia sunt: hæc tamen limitatio declarari forsam poterit, vt non procedat quando famulus occasionem aggrediẽdi Prior præstiterit domino, vt communiter accidere solet, tunc si dominum offender, iá nõ ob sui defensionẽ, sed propter præcedens delictũ cõtinuatur iniuriæ actus, & illatio vulneris, ex quo mors secuta fuit, vel vulnus graue illatũ, & obtinet cõclusio negatiua, quã constituimus ex rot iuris communis, & Regij fundamentis.

non gaudere immunitate Ecclesiæ.

(3)

CAPVT III.

§. III.

1 FORNICARIVS *stuprum committens, & adulter, si ad Ecclesiã confugiant, eius immunitate gaudent, nisi interueniat vis.*

2 *De raptore variæ sunt sententiæ, quæ referuntur ex autoritate Didaci Couarr. non gaudet Ecclesiæ immunitate, quæ defenditur ab autore.*

3 *Sacrilegus extrahens monialem, vel aliam quamlibet religiosam à monasterio, non gaudet eius immunitate.*

4 *Neque etiam Sodomita, refertur arrestum, quod circa hoc autori dictum fuit nostris temporibus latam fuisse pro immunitate; neque illud affirmat.*

5 *Qui Sodomiticum crimen & nefandum scelus non perpetrauit, sed aliud, quod referunt Doctores hoc numero citati habet pro se regulam Ecclesiasticæ immunitatis vt ea gaudeat. Refertur pœna, & præconij vox, quæ in dicto crimine minori Sodomiæ profertur.*

6 *Qui habet coitus accessum cum muliere more, propter atrocissimum scelus punitus fuit pœna mortis, neque gaudet Ecclesiæ immunitate.*

7 *Mercatores falliti, qui gaudeant Ecclesiastica immunitate, & de comitentibus delictum intra Ecclesiam, vel si existentes in ea manent comiti, & de fabricatore falsæmonetæ, remissiuè.*

CAPVT. III.

§. III.

1 QVM hæc lex de immunitate Ecclesiastica agat, quæ vt prædiximus, quotidiana est, & iam explicauerim aliquos casus, qui à Doctoribus nõ tractantur, reliquũ est, alios summatim referre. Fornicarius, & stuprum cõmittens immunitate Ecclesiastica gaudet, si ad eam confugiat: de quo nullus dubitat, quãuis si vis adsit in stupante contrariũ sit decisum in l. finali sup. tit. 11. p. 1. & in adulterium cõmittẽtes, sed ea non obstante, contrarium dicendum est, quia textus in Authent. de mandatis Principum. §. quod si delinquentes, est abrogatus de iure Canonico, vt ibi affirmat Gregor. Lopez, Glossa 1. Gutierrez in practicis, lib. 3. q. 1. n. 8. Couarr. lib. 2. variar. cap. 20. n. 3. & 7. & alij relati à Curia Philippica, 3. p. §. 12. n. 49. pari modo immunitate gaudebit incestuosus, quia hoc delictũ & adulterium à pari procedunt, vt habetur in Rubri. & fere toto titulo, in rubro, & nigro. ff. ad l. Iuliam, de adulteris, licèt grauius peccatum sit incestus, cap. adulterij malum. 32. q. 7. & quia adulterium computatur inter peccata media, vt affirmat lex. 33. tit. 5. p. 1. & Gregor. Lopez in l. 32. titu.
2 præcedenti, Gloss. 5. De raptore maius dubium est, & controuersum inter nostri Regni autores: nam Præses doctissimus Couarr. lib. 2. varia. d. cap. 20. n. 8. dissentit à Doctoribus tenentibus, raptoribus virginum, seu coniugatarum mulierum immunitate gaudere. Et contra eum resoluit, &

com-

comprobat contrariam sententiam ueruosis fundamentis Ioan. Gutierrez vir profecto nostræ ætatis insignis in practicis quæstionibus, lib. 3. q. 1. ex n. 7. referens, Egidium Boisium in practica criminali, tit. de captura. n. 21. dicens in dicto casu; Criminis raptus seruari immunitatem à iudicibus Deum timentibus, Cardinalis Tuschus vtramq; opinionem post eos refert, lib. 3. practicarũ, cap. 11. n. 35. sub litera E. dicens, Contrariam, & immunitate non gaudere, esse legistarum, & magis cõmunẽ Canonistarũ, ex Iulio Claro, q. 30 n. 10. Farinacius autẽ, q. 28 lib. 1. tit. 4. n. 17. quæstionẽ disputat, & resident cũ opinione Canonistarum, & sic raptorem debere gaudere immunitate Ecclesiæ, & sic tenendum in iudicando & consulendo, nisi adsit consuetudo contraria, & simus in loco, in quo contrarium de consuetudine seruetur.

Defendo doctrinam Domini Didaci de Couarr. ob magnam apud nos, & exteros eius autoritatem, tum etiam ex alia ratione, quia si propter publicam vtilitatem latrones simplices ex communi consuetudine, Ecclesiastica immunitate non gaudent, multò fortius rapiens non rem estimabilem rei familiaris, sed vxorẽ, aut filiam, vel pupilam seu minorem sub Tutoris autoritate constitutam, nec oberit textus expressus, in cap. de raptoribus, 36. q. 1. cui respondet Petrus de Ancarrano, in d. cap. inter alia, & eius dicta refert Ioanes de Vischus in tract. de immunitate Ecclesiæ ex num. 32. vbi disputat quæstionẽ, cum legito.

3 Sacrilegus, qui extrahit, vel subducit virginẽ ex monasterio Deo dicatam, non gaudet Ecclesiæ immunitate, vt post Gundisaluũ de Paz refert Curia Philippica, n. 19. vbi supra.

4 Sodomita criminis nefandi renõ gaudet immunitate Ecclesiæ ob atrocissimum scelus, vt post Salcedum, & Humadam resoluit Bobadilla, cap. 14. lib. 2. n. 20. & Curia Philippica, 3 p. §. 12. n. 29. Dictum fuit mihi nostris temporibus, latum esse Regalis Senatus Arrestrum pro immunitate Ecclesiastica, per quod deuoluta fuit causa iudici Ecclesiastico, qui quemdam prædicti nefandi criminis reum restitui iussit Ecclesiæ, ad quam confugerat ægregio & famoso obtinente Aduocato, qui iam nunc est Regius in hoc Regno Senator. Quod si verum fuit, vel non, non affirmo, cum acta non viderim.

5 Et cum natura rerum inductũ sit, vt plura sint negotia quam vocabula, vt scripsit Consultus in l. 2. ff. de præscriptis verbis, & in Regijs Chácellarijs plura delictorum genera puniantur, super quibus processus formatur, vidi ali-

quosdam nàtos fuisse pœnis extraordinarijs, eoquod conuicti, vel *confessi fuerint* crimen commississe, quod non iudicatu Sodomiticum quoad pœnam ordinariam mortis, sed aliud quod post Antonium Gomez in l. 80. Taurin. 34. in fine refert Azeuedo in l. 1. tit. 21. lib. 8. Recopilationis, n. 75. quo quidem casu si reus ad Ecclesiam confugerit, gaudebit immunitate Ecclesiastica, quia continetur sub regula capituli, inter alia in vltimis verbis, de immunitate Ecclesiarum, & huius pœnæ extraordinariæ praxis cõprobatur ex his, quæ adducit Matheus de Afflictis in cõstitutione legum. asperitate, n. 15. qui vidẽdus est, si casus occurrerit in iudicando, & cõsulendo in vtroq; foro, licet de Ecclesiæ immunitate non agat, sed de perpetratione dicti criminis. & quando locum habeat pœna mortis, vel alia extraordinaria, & ex Nauarro in Manuali, cap. 16 n. 6. qui ex doctrina Caieta. Secunda Secundæ, q. 154 art. 11. affirmat peccatum pollutionis, quod refert, non mutare speciem, quando non accedit copula Sodomitica, licèt maius sit, quando cum alterius opera contingit, & sic quando fit executio pœnæ extrahordinariæ prædicti criminis, & præco clamat, solet dicere. *Por fuzio, y deshonesto.* & licèt in tantum sit, quia casus immunitatis euenire posset, quia à nemine fuit declaratus, inuictus prædicta retuli, & vt dixi, cum de qualitate, & modo dicti criminis, & eius punitione sit agẽdum, recurrendum est ad Matheum de Afflictis, Antonium Gomez, & Azebedo supra citatos.

Sub regula negatiua, & nõgau-
6 dere Ecclesiastica immunitate ad numerari etiam potest, qui mulierem mortuam carnaliter cognouerit propter atrox, & stupẽdum crimen, ex adductis quoad Sodomiã per Salcedum, & alios, quos retulimus, & huiusmodi coeuntem cum quadam muliere, quæ suffocata fuit in fluuio de Guadalquiuir, audiui condemnatum fuisse, & punitum pœna mortis, iam sunt plures anni. Circa Mercatores fallitos, qui eorum Ecclesiastica immunitate gaudeant, & qui *non* est videndus Ioannes Gutierrez, lib. 1. practicarum quæstionum, q. 1. & 2. Et de committẽte delictum in Ecclesia, vel in ea existẽte, qui mandauit delictum committi, lib. 3. practica. q. 1. & 2. Et de fabricatore falsæ monetæ, q. 5. Quid vero de debente red-
7 dere rationem, si ante eam redditam, ad Ecclesiã confugiat, quod gaudeat eius immunitate, dum modo libros, pecunias, vel bona ad Ecclesiam non transporret. Tenet Muñoz de Escobar, de ratiocinijs cap. 4. n. 8.

(.)

Lecentiã-

CAPVT. III.

§. IIII.

1 LICENTIATVS *Caſtillo de Bobadilla benè tractauit caſus, in homicida gaudere debet, vel non, immunitate Eccleſiaſtica, & autor Curiæ Philippicæ, quorum Summam nouiſsimè conſtituit Villadiego.*

2 *El que hiere, o mata a otro hombre, aunque ſea deſafiandoſe, y de propoſito, goza dela immunidad dela Igleſia.*

3 *Socius occidēs ſocium, vel eum qui cum occidente ſecurus eſt, in menſa, vel ludo, non gaudet immunitate Eccleſiæ.*

4 *Declaratur non procedere, ſi inter eos rixa aliqua orta fuit, quia tunc occiſsio, vel percuſsio iudicabitur cauſalis, & nō proditoria.*

5 *Commitens crimen leſæ maieſtatis non gaudet immunitate Eccleſiæ.*

6 *Nec occidens, vel percutiens Clericum.*

7 *Ardua quæſtio, An occidens, vel percutiens iudices, ſeu iuſtitiæ miniſtros, vel reſiſtentes eis gaudeant Eccleſiæ immunitate, ſi ad eam confugerint.*

8 *Occidens, vel percutiens ſuperiores iudices, ſcilicet Preſidente, Oydores, alcaldes. Fiſcal, y Alguazil Mayor delos Conſejos, o Audiencias alcuoſo es, ac propterea non gaudet Eccleſiæ immunitate.*

9 *De iudicibus ordinarijs Regis, vel miniſtris inferioribus maior dubitatio eſt, & ex vtraque parte plurima dici poſſent.*

10 *Expenditur doctrina Petri de Ancarrano, cap. 1. homicidio.*

11 *En caſo de muerte del Iuez, o herida, o reſiſtencia calificada, o contra otros miniſtros de juſticia, como Alguaziles, o quadrilleros, a quien en qualquier coſa delas dichas ſe ofende, lo mas cierto es, q̃ el delinquente deſtos generos de delitos no goza de'a immunidad dela Igleſia.*

12 *Acerca delo referido en el numero antes deſte obrará mucho la coſtumbre de cada ciudad, o villa.*

13 *Iudex, vel eius familia poteſt delinquentem offendere, vel vulnerare, ſeu occidere, ſi ſe defendat, & nolit permitere capturam, vulgo, darſe a priſion.*

14 *Illicita eſt defenſio, vbi eſt iuſta offēſio, infertur pro dictis iuſtitiæ miniſtris, & pro dñis, qui ſeruos reſiſtētes vulnerant, vel occidunt, quos plerumq; defendit autor.*

15 *Si delinquens non reſiſtit Alguazelo, nō debent malefactorem percutere, vel eum ignominioſè ducere.*

16 *Alguazelus ſi extra caſum delicti fragātis vult aliquem capere, ſeu bona aprehēdere, an liceat ei reſiſtere remiſsiuè.*

CAPVT. III.

§. IIII.

1 VISO iam de criminibus relatis §. præcedēti, reſtat nūc videre de homicidio de quo melius cæteris, & quo caſu gaudere, vel non debeant, delinquentes Eccleſiaſtica immunitate agit Bobadilla, cap. 14. lib. 2. polit. ex n. 33. ad quem, & ad Curiam Philippicam, 3. p. §. 12. n. 30 eſt recurrendum, cum homicidij vel vulneris caſus contingat, ſiue fuſte, vel alapa, & his ſimiles, & poſt eos ad Cardinalē Tuſchum, tom. 3. cap. 11. n. 5. & pro certo, & conſtanti eſt tenendum; homicidam ex propoſito, hoc eſt, el q̃ mata, o hiere a otro, aunque ſea ſobre hecho, y caſo penſado, y aunque aya deſafio particular, y ſalir a reñir, como es ordinario,

2 goza dela immunidad de la Igleſia; como ſea en pendencia trauada de hombre por hombre, y roſtro a

ſtro a roſtro, los demas donde ay aleue, o muerte ſegura, o ventaja, o ſupercheria, ſe an de ver en Bobadilla, o en la Curia Philippica o en Tuſcho, o en Farinacio en los lugares citados. Idem crederem de fratribus, & cõſanguineis, qui ſe vulnerant, & occidunt en 2 deſafio, ex Bobad. vbi ſupra n. 41 qui refert caſum memorabilẽ de don Diego Ramirez. y don Beltran de Gueuara, deinde ſub regula negatiua immunitatis comprehẽdunt Doctores ſocium occidẽtem, vel eum, qui cũ delinquente ſecurus in menſa eſt, & à tergo offenſus, vel occiſſus, quod eſt declarandum, ſi nulla rixa præcedẽte hoc fiat. Seas ſi entre los dos, 4 que vã caminãdo, ò dos, que eſtã comiendo, o cenando, o jugando de amiſtad, como es ordinario, ſe recrece peſadumbre, y alli ſe hiere, o mata el vno al otro, valdrale la Igleſia al delinquente, ſiẽdo 5 pendencia roſtro a roſtro, ſin aleue, o ſupercheria, porque fue a caſo. Ita Ioannes Igneus in l. neceſſarios. §. ſi vnus n. 15 ff. ad Silan. qui bene loquitur alios caſus de commitente crimen leſſæ maieſtatis, & de occidente, vel percutiente Clericum, quod non gau- 6 det, repetet Farinacio, vbi ſupra. n. 72. Tuſcho, n. 39. Bobad. n. 46. quamuis de percutiente Clericũ, quod gaudeat. Tenet Nauarr. in Manuali cap. 25 n. 19. Tametſi in hanc partem affirmatiuam nõ citet eum Bobadilla d. n. 46. ſed in negatiuam. Opinio tamen Farinacij vbi ſupra, n. 28. eſt ſequenda rationibus, quas adducit ita Ioannes Igneus in l. neceſſarios, §. ſi vnus. ff. ad Silanianum, qui bene loquitur, n. 15. d. §. ſi vnus.

7 Quid autem dicẽdum ſit de occidente, vel percutiente iudices, vel iuſtitiæ miniſtros, ſeu eis reſiſtentes, & breui reſolutione dicẽdum eſt, quòd ſi ſunt ſuperiores, vt Conſiliarij in ſupremis Conſilijs, vel Auditores, & prætores Regalium Chancellariarum crimẽ leſſæ Maieſtatis, aduerſus Regem committitur, eos occidendo, vel percutiendo, quia ſunt pars eiuſdem Principis, vt annotat Parladorus lib. 3. differ. 310. & comprobatur ex l. quiſquis, ad legem Iuliam Maieſtatis. & ex l. 1. 2. & 3. & 4. tit. 22. lib. 8. Recopilat. ac propterea eos occidẽs, vel percutiens immunitate nõ gaudebit Eccleſiæ, cum crimen leſſæ Maieſtatis humanæ committat, ex diſpoſitione legis 2. tit. 2. p. 7. quæ correcta eſt quoad pœnam per legẽ primam, tit. 22. lib. 8. Recopil. quæ aleuoſiæ crimen hoc eſſe cõſtituit, vt adnotat Azebedo, ibi, n. 3. poſt Olanum in concordata antinomiarũ n. 127. & hoc in caſu delinquentem immunitate Eccleſiæ non gaudere, aduertit Azebedo in d. l. 1. tit. 22. n. quia atrociſsimum eſt delictum, in quo delinquens dicta immunitate non

gaudet

gaudet, vt asserit Auenda. de exè quendis mandatis, lib. 1. cap. 22. n. 9. licet contrariam in hoc proposito, inquit Azebedò, ibidem tenuisse Didacum Perez, in l. 39. tit. 18. lib. 3. ordinam. cuius allegatio corrupta es, nec eam inuenire potui, & in neutra opinione
8 resident Azebed. Itaq; si mors, vel vulnus, vel manus iniectio interueniat contra Regios Cõsiliarios Auditores Chancellariarum, vel Procuratorẽ, Fiscalem, vel Alguazelum Maiorem, qui omnes sunt de gremio Regalis Audienti, crimen aleuosiæ cõmittitur, ex d.l. 1 tit. 22. lib. 8. nec est in hoc crimine locus immunitatis Ecclesiæ, nec etiam crederem ex appositione huius pœnæ de aleue correctam esse l. quisquis, C. ad legem Iuliam Maiestatis; & leg. 2. titu. 2. part. 7. imo esse crimen læsæ maiestatis, offendere quemlibet ex superioribus Magistratibus, & aduersus eum delinquere, cum legum correctio euitãda sit, ex vulgaribus iuribus, limitatur non procedere in pugna, vel offensione extra causam officij, vt comprobat d.l. 1. titu. 22. in fine, ib. *Pero si qualquier de los officiales sobredichos cometiere pelea no vsando de su oficio, que aya la pena, que mandan los Derechos, segun fuere el yerro.* Circa quod notandum est illud, *cometiere pelea*, ex quo dicitur, quod si officialis Regius, vel Magistratus superior fuerit aggressor & dederit causam rixæ non vsando de su oficio, tunc equidem, vt priuati iniuria ei illata est iudicãda, aliàs cum hæc non concurrant, etiam si extra causam officij *fuerit* offensus, habebit locum pœna aleuosiæ, & proditionis.

9 De iudicibus ordinarijs, Regisve ministris inferioribus, scilicet Alguazelis, & alijs, si offendantur, an offendens immunitate Ecclesiæ gaudeat, vel nõ? solum vbi verbum tetigit Bobadilla per modum propositionis dubij, d. cap. 14. lib. 2. n. 35. in fin. est quidem punctus hic arduus, & considerabilis, passimque contingens, ex vtraque parte plurima dici possunt, & ex vna versatur regula generalis textus in d. cap. inter alia, ibi. *Si liber quantumcumque grauia maleficia perpetrauerit, non est ab Ecclesia extrahendus.* Et ex legibus ciuilibus, l. præsenti. C. de his, qui ad Ecclesiam confugiunt, cum adductis ab Abbate in d. cap. inter
10 alia, n. 14. impugnando doctrinã Petri Ancarrano in cap. 1. de homicidio, vbi dixit, quod licet lex Canonica enumeret aliquos casus, sed non omnes, de quibus facit mentionem lex, non per hoc sequitur, quod corrigat legem ciuilem in non numeratis, cum quo transit Ancarranus, & eius doctrinam confirmat Abbas, tametsi ab ea recedat alijs fortissimis fundamentis, illud enim potissimum est, quod colligitur ex litera tex-

tui in d. cap. inter alia, ibi. Tuis quæstionibus respondentes iusta sacrorum statuta canonum, & traditiones legum ciuilium ex alia, pro parte verò negatiua maximè in nostro casu de muerte, o herida, o resistencia la justicia, haziendo oficio de tal, y que el que este género de delicto comete, no deua gozar de la immunidad de la Iglesia, se pudieran tratar muchas cosas, y considero, que si por el gran daño que hazen a la Republica los publicos ladrones, o nocturnos taladores de heredades, y salteadores de caminos, que esperan para robar, y matar, no gozan de la immunidad Ecclesiastica, con quanta mayor razon deuera dexar de gozar, el que ofende con muerte, o herida a vn juez ordinario, Corregidor, o Alcalde, o sus tenientes, o Pesquesidor, o Alguaziles Mayores, o Menores, que en nombre de su Magestad guardan la tierra de sus vassallos. Importa el ser respetados, y temidos, y no ofendidos, assegurar (si proceden segun deuen) las vidas y haziendas de todo genero de estados, assi Eclesiastico como seglar, y religioso. Y assi viene a ser mayor el daño, y escándalo, que de muerte, o herida de los ministros de justicia, o calificada resistencia, se sigue, de que vno este robando por los caminos siendo publico ladron. Itaq; ex identitate, vel maioritate ratio nis casum, & criminũ, quæ, expressit capitulum, inter alia, extensio fieri posset ad alia eiusdem, vel maioris qualitatis, ex adductis cõmuniter á Doctoribus præcipuè à Iassone in Authẽtica, quas actiones, C. de sacrosanct. Eccles. & alibi sæpe. Tunc maximè, quia pinisso cõmuni Axiomate cap. 2. de operis noui nuntiatione, si adest aliqua lex ciuilis, quæ ab Ecclesia non reprobatur, seruari debet in foro Canonico, capit. qui resistit, 11. q. 3. Bald. in cap. in omni negotio de testibus. D. Tho. Secunda Secundæ, q. 60. art. 5. Castro lib. de lege pœnali, capit. 14. ex nostris Gregorius Lopez, in l. 16. tit. 1. p. 1. Spino in speculo testamentorum, Glossa. 33. n. 175. & non reprobatas esse leges, de immunitate Ecclesia, loquentes comprabat idem capitulum, inter alia, ibi. iusta statuta canonum, & traditionem legum ciuilium, dictio illa, legum ciuilium. pari modo refertur ad leges codicis, & ad nouellas Iustiniani, ex quibus forsan defendi posset doctrina Petri de Ancarrano, & eius fundamenta, quæ refert Abbas, licèt (vt dixi) ipse dissentiat, & ex adductis à Farinario, in d. q. 28. n. 73. qui ex mente Iulij Clari, circa dessuetudinem dictæ immunitatis in delictis grauib⁹ plura adducit, & sullũ Romanæ Curiæ, iusta quem non gaudent delinquentes, nisi in leuibus, & ciui

libus

libus Abbatis Panormitani, & cõmunem Canonistarum sequẽdo, quã refert, defenditq; Gutierrez in practicis, capit. 1. libr. 3. circa propositum casum de muerte, o herida, o resistẽcia calificada a la justicia, donec à Romano Pontifice declaretur, standum est cõsue-
12 tudini cuiuscumq; prouintiæ, & regionis, quia plurimum potest in his, quæ sunt iuris positiui, vt est immunitas Ecclesiæ, prout in initio huius capitis diximꝰ, & idẽ quod de raptore affirmat, dixit Farinac. d.q. 28. n. 17. prout supra retulimus, debere restitui Ecclesiæ, si ad eam confugiat, nisi adsit consuetudo contraria nos assecuramus de occidente, & percutiente iudices Regios, ordinarios, vel delegatos, seu eorum Alguaciles que si ay costumbre, de q̃ este genero de delinquentes, que hierẽ, o matan a las justicias, y sus ministros, o se resisten con resistencia calificada, no seã restituydos a la Iglesia, y autos, y prouisiones de las Chancillerias Reales, en que se declare hazer fuerça el juez Eclesiastico en mandar, se restituyan, y actos executados desto, se deue assi guardar en los casos, q̃ adelante se ofrezcan, pues puede tanto la costumbre en ello. Y si de lo contrario se an mandado boluer a la Iglesia, de donde fueron sacados, tambien se deue guardar en lo que mas se ofrezca. Lo mas cierto es, que los que

hieren, o matan a las justicias, o sus ministros, de ordinario los sacan de las Iglesias, agora sea por la atrocidad de el caso, o por el graue daño, que a la Republica del se sigue, o por costumbre, que desto se tenga. Lo qual en las partes, que este receebido, se à de atẽder con la declaracion, que la misma ley 5. tit. 22. lib. 8. dela Recop. en las vltimas palabras dize, auiẽdo hablado primero de las justificias ordinarias, y Alguaziles. *Pero si qualquier delos sobredichos cometiere pelea no vsando de su oficio* (como muchas vezes à sucedido) *que aya aquella pena q̃ mandã los Derechos segun fuere el yerro que hiziere*; assi q̃ quando fuera de su oficio el ministro de Iusticia ofende, o desafia, o es ofendido; no se deue juzgar la causa, para lo tocante a la pena, ni para la immunidad Eclesiastica, sino como entre personas particulares. Vt post peritissimum Antonium Gomez, tertio tomo, capitulo vigesimo, & vigesimo primo. Adnotat doctissimus Azebedo in eadem lege 1. num. 8. Y para que qualesquier juezes, que lo sean, vean esta mi resolucion, y aunque no sean Letrados, si se les ofreciere algun tiempo el caso, puedan juzgar, y proceder, segun yo aqui resuelvo, se pone en vulgar de lengua Castellana mirando a la costumbre de otros casos exemplares y no los auiendo contrarios,

guardē el derecho comū, è immunidad dela Iglesia. Et vltra ea quæ supra alegauimus quantū, & quo modo offeretur in his casibus cōsuetudo, est videndus nouissime Antoni⁹ Faber in diffinit. 1. sub tit. de his, qui ad Ecclesiā confugiūt lib. 1. vbi etiā resoluit in atrociorib⁹ delictis nō vigere Ecclesiæ immunitatē, ex rationibus quas assignat. Vnū tamen est notandū quod iudex, vel alguacelus, vel eius familia potest delinquentē offendere, vulnerare, seu occidere,
13 si se defendat, & nolit permittere capturā, quod passim in hac Limensi ciuitate euenit, quādo los quadrilleros de la Hermādad prēden a los negros esclauos huydos q̄ muy de ordinario se les resisten & tunc impune eos, vel quoslibet delinquētes offendere licet, quia
14 illicita est defensio, vbi iusta est offēsio, quos & seruorū dominos cū eos resistētes vulnerāt, vel occidūt sæpe defendi per legē si seru. C. de his, qui ad Ecclesiā cōfugiūt & ex adductis per Bald. in l. fin. C. de exhib. reis, & post eū Didac. Perez in l. 5. tit. 12. li. 8. ordina. col. 251. in vlt. edit. verb. quæro. etiā, vtrum Alguacelus per cap. est iniusta. 23. q. 4. si vero delinquēs
15 nō resistit, alguacelus non debet malefactorē percutere, vel post capturā turpiter ducere alias venit puniēdus ex l. fi. C. d his qui latrones occultauerūt, & per Didac. Perez vbi sup. & quādo alguacelus executor extra casum delicti fragantis vult aliquē capere, seu bona aprehēdere, an liceat ei resistere, & quā pœna puniatur iudici resistens vide eundem Didac. vbi sup. verbo, *Metieren manos a armas.*

CAPVT. III.

§. V.

1 *NOstra lex excipit ab immunitate Ecclesiæ latronem publicum.*
2 *Item excipit incendiarium.*
3 *Incendium plerumq; cōmittitur culpa inhabitantium & sic præsumitur.*
4 *Violans Ecclesiā non gaudeat eius immunitate remissiue, & distinctio constituitur*

CAPVT III. §. V.

TEXTVS legis nostræ excipit ab immunitate Ecclesiæ latronē publicum, quē etiā excipit capitulū inter alia de immunitate Ecclesiarū, & incendariū messiū nocturnū, qui casus additus est iuri cōmuni per hanc legē fori quæ recopilata est
2 in hoc tit. circa quod est aduertē dū in hoc incendij delicto nō facile esse procedēdū ad punitionē, nec pœnā ordinariā quæ est imposita in tit. ff. de incēdio, ruina, naufragio, & in l. 9. tt. 10. p. 7. quia regulariter incendiū casu & culpa inhabitantiū potius quā ex dolo, & delicto accidere solet, & præ
3 sumitur siue in domibus, siue in rure per textum in l. 3. §. plerūq; ff. de offic. Præfecti vigilum, vbi Paulus

Paulus, & cõmuniter omnes, Menoch. de arbitr. lib. 1. cent. 4. casu 390. n. 3. Mascard. de probat. concl. 893. n. 1. vbi late, ibi, o destruyere viña, o arboles, quod est graue delictum, æquiparaturq; furto, & alius casus etiam apponitur demouente terminos circa quod consuetudo seruari debet, quæ est optima legum inter pers vt superius diximus, ibi. *O hombre que quebrantare la Iglesia, ô su cimenterio*, cum multa late per tractentur à iuris canonici professoribus & ex nostratibus ab Azebedo hic an debeat gaudere delinquẽs in Ecclesia sub spe immunitatis, & quando hæc spes præsumatur, & an sit casu commissum delictũ
4 in eadem Ecclesia, quod si leue sit gaudeat, si vero graue, debeat ab ea extrahi, ne ab alijs tam longo calamo dicta repetamus, quod circa hoc sit seruandum, videndũ est extra dictis per Bobadillã li 2. c. 14. n. 26. & ante eum Farinaciũ. q. 28. lib. 1. tit. 4. n. 54. & sequentibus vbi vere sequitur Curia Philippica verbo *retraydos*, & post eos Cardinalis Tuscus. 3 to. practicarum cõclusionũ concluſ. 11. n. 10 de quo iam remissiue egimus. §. præcedenti.

CAPVT. III.

§. VI.

1 VTILIS, *& quotidiana quæstio à nemine vsque adhuc elucidata. An offendens, occidens, seu percutiens iudicem aduocatum, medicum, chirurgum, vel alios, qui ætatis, vel ingrauescentis infirmitatis causa arma non deferunt, an talis delinquens immunitate Ecclesiæ gaudeat?*

2 *Interpretatio l. 10. tit. 26. li. 8. Recop.*

3 *Rieptum, & duelum quid sit, & in quo differant; traditur differentia.*

4 *Ex ea fit interpretatio d. l. 10. tit. 26. li. 8. Recopilationis.*

5 *Resuelue se que no goza de la immunidad de la Iglesia el delinquẽte q̃ teniẽdo armas hiere o mata a su saluo con ellas, al q̃ por razon de su oficio no las trae.*

6 *Lo mismo siente el autor en el. que con armas hiere a los viejos enfermos, o impedidos que no las tienen, declare en el n. 7.*

7 *Traese para en prueua desta resolucion la l. 3. tit. 5 p. 7. y lo que dize Greg. Lop.*

8 *Concil. Trid. grauissimis pœnis duelorum vsum sustulit, et abrogauit ex quo irritæ & nullæ sunt leges de duelo agentes.*

9 *Ratio legis abrogatæ, vel correptæ semper remanet, & allegare potest.*

10 *Refertur litera l. 3 tit. 5. p. 7. & inducitur ad superioris conclusionis intentum.*

11 *Compruebase la resolucion, y conclusion de arriba cõ otras cõsideraciones, y qual se diga muerte, oherida con supertheria.*

12 *Referuntur verba Farinatii circa immunitatẽ, & quid obseruetur in Curia Romana circa eos, qui ad Ecclesiã confugiunt.*

24 *Quãdo laherida o muerte es porpẽdẽcia q̃ sucede à caso, o cõ desafio de hõbre a hõbre con igualdad para reñir cõ armas acostũbradas, aunque sea de proposito, vale la immunidad, y deste derecho sea devsar en todos los casos q̃ se ofrecieren, pero no quãdo vno tiene espada, o otras, y el ofendido está sin ellas, sera qualquier agrauio sobre seguro.*

CAPVT. III. §. VI.

ARDVA tamẽ, & difficilis quæstio est, & à nemine quem viderim tacta,

vel vsque adhuc pertractata, quotidiana igitur, & frequens in hac Ecclesiæ immunitatis materia, si quis sine armis sit, vel quia suæ professionis consuetudo id ex cõmuni vsu non patitur, scilicet iudices Literati, aduocati, medici, chirurgi, scolastici, & interdum flobotomiarij, & præter hos infirmi, & senes, qui enses non accingunt, & alius, qui cum armis ordinarijs sic, vt est ensis, vel fica, seu pugio inermem, vel occidat, vel percutiat, an immunitate gaudebit? & pro parte affirmatiua primo facit generalis regula capit. inter alia de immunit. cum adductis passim à communi sapientium Doctorum schola, ibi. Et ex nostratibus pluribus alijs relatis, quos longum esset repetere, Azebedus hic n. 18. in nostra scilicet l. 3. tit. 2 26. lib. 8. Recopilat. inquit. *Otro si todo hõbre, q̃ fiziere muerte segura, cae en caso de alcue, y la mitad de sus bienes pertenecen a nuestra Camara, y toda muerte se dize segura, saluo aquella que fuere fecha en pelea, ò en guerra ò en riña.* Hæc lex fuit Ildephonsi Regis vndecimi edita era Cæsaris 1385 sublaris 38. annis. Quæ differt ab anno à CHRISTO Domino nato 1347. quoquidem tempore erat detestabilis duelorum vsus, sic eum vocat sanctum 3 Concilium Tridentinum sess. 25 cap. 19. duelumq; ex tempore prouenerat, & eius species erat, de hoc sunt duo tituli tertius scilicet, & 4. p. 7. rieptum non nisi licentia regis, & alijs solemnitatibus de quibus in l. 1. & sequentibus dicto tit. 3. fieri poterat, duelum vero quod tunc dicebatur la lid, y despues antes del Concilio de Trento, desafio campal fieri poterat inter nobiles, & certis casibus inter plebeyos, inquit autem dicta lex 1. *E la razon porque fue fallada la lid, es esta que tuuieron los hijos dalgo de España, que mejor les era defender su derecha, è su lealtad por armas, que meterlo a peligro de pesquisa, ò de falsos testigos.* Et infra. *E la otra, la que suelen fazer de pie los homes dẽ las villas, ò de las aldeas, segun el fuero antiguo de que suelen vsar.* Et ibi adnotat Gregorius Lopez, que entre los pueblos, en cierto caso podia auer desafios, dirè lo que se sigue en vulgar Castellano, para que por todos pueda entenderse, por ser antiguedad de Castilla: Supuesto de estar este modo de combatir, y reñir con armas, tan assentado, y dudarse de qual se deuia tener por muerte segura y aleuosa, y qual no: vino a declaracion de lo dicho la ley citada del Rey don Alonso onzeno poniendo la pena de aleue, al que comete delito de muerte segura. Luego declara: *Y toda muerte, se dize ser segura saluo, aquella q̃ fuere fecha en pelea, ò en guerra, ò en riña,* 4 será la que se solia hazer en los

desafios

desafios de repto, o duelo, que se llama Valid guerra, ya se sabe, q̃ es, auerse de hazer con autoridad del Principe superior, y otros requisitos, que porque no son del proposito, no se refieren. Luego dize *riña*, por esta palabra se excluye, el q̃ a otro por detras hiere, y ofende, como todos los Doctores por esta ley dela Recopilacion comunmente lo entienden, yo lo extiendo, y entiendo tambien, quando ay desigualdad, de tener vno armas, y al otro con quien tiene riña, faltarle, que entonces el que las tiene, y hiere, o mata, al que no las tiene, para defenderse propriamente, se dira, q̃ comete delito de muerte segura, pues con tanta seguridad, y a su saluo puede herir, o matar aquel, con quien tiene riña, como se ve en los exemplos desta questiõ en los Abogados, Medicos Estudiãtes, cirujanos, y algunos barberos q̃ por razõ de su oficio, y dela general costumbre no traẽ armas, y
6 assi siẽdo, q̃ los q̃ a los susodichos o a los viejos, o enfermos, o muchachos, q̃ no traen armas, ni comodamẽte pueden defenderse si, alguié los hiriere, o matare, no le valdra la immunidad de la Iglesia, lo qual se entiende, y limita que no proceda, quando prouocãdo qualquiera de los referidos ofendiesse con obra, o palã-
7 bra mayor, al q̃ tiene espada, o armas, ex his, quæ adduximus supra, §. 1. n. 17. & §. 2. n. fin. quia ignoscẽdum est ei, qui se vult vlciscí prouocatus ex ratione tex. in l. qui cum natu maior, verbo ignoscẽdũ. ff. de bonis libert. & ex alijs adductis, quæ hic repeti possunt. Lo qual tãbié se sublimita, si el q̃ està cõ armas, es aggressor, y ofende, y preuiene de obra, o palabra de afrẽta, al q̃ no las tiene, q̃ en tal caso procede la resolucíõ citada; y es, q̃ aunque el desarmado procure, a vna ofensa corresponder cõ otra sin armas, y satisfazerse, si el q̃ se halla armado cõ su espada, le ofende, y mata, no le valdra la ĩmunidad dla Iglesia, ex his, quæ adduxi. Dura parece esta cõclusion negatiua, de q̃ no se goza dela immunidad, pero cõprueba la cõ la decis. y palabras de vna l. de part. q̃ es 3 tit. 5. p. 7. q̃ dize, no es en igual vn hombre valiẽte combatirse cõ otro de pequeña fuerça. Et ibi notat Greg. Lopez verbo. non est en igualdad, & est Glos. in c. vni. §. non est cõsuetudo de alienatione fœudi paterni, verbo, Longobardorũ, dum quæ rẽdo de pugna faciẽda inter dñm & vassalũ propter felloniã cuiusmodi ex eis, & an dominus debeat pugnare, vel dare *Cãpionẽ, qui pro se pugnet, respõdet Gl. sed dicas, quod pro se pugnabit, nisi prohibeatur per ætatẽ, vel infirmitatẽ.* Ecce qualiter in pugna æqualitas armorum, & ætatis requiritur; si ergo est necessaria dicta æqualitas, sequetur ex

inde esse iniustam pugnam, & rixam propter inæqualitatem, siue
10 ex defectu armorum, siue morbi, vel ætatis alterius expugnãtibus procedit regula d. legis 10. tit. 26. lib. 8. Recopilatio. y q̃ serà muerte segura aquella, en que ai falta del requisito de armas para pelea o riña igual, o si vuiesse desigualdad de edad, o enfermedad, que hiziesse dificultosa la defensa del herido estando inerme, y sin con cue defenderse, & quamuis iustissimis de causis sanctum Concilium Tridẽtinum Monomachiã, hoc est, Duelorum solemnium vsum sub excommunicatione, & alijs pœnis deleuerit, & ex eo irritæ, & nullæ sunt leges de duelis supradictis agentes, tamẽ sustinẽtur, & procedũt allegationes, quas de eis fecimus, quia licet lex aliqua sit abrogata, vel correcta, tamen eius ratio semper remanet, quam licitum est allegare. Glossa, & Innocentius in cap. potuit de iudicijs Glos. in cap. 1 de cõst. Glossa. & Bartol. in l. 1. ff. de cõiungendis cum emancipatis liberis, & per Felinum in cap. fraternitatis de hæreticis: atq; ideo ad nostrum intentum adduxi dictã legem partitæ 3. tit. 5. p. 7. dum inquit. *No es en igualdad, vn hombre valiente combatirse con otro, que es de poca fuerça*, y si el que deuia pelear, o reñir en pendencia, pelea, o riña, se defensaua por lo susodicho, y no auia con el riña mucho menos la abra cogiendole sin armas para ofenderle con ellas, el que las tiene, al que no las trae, por su oficio, profession, o enfermedad, y otra qualquier ocasion, y assi serà muerte segura, la q̃ cõtra el desarmado se cometa, por no ser en la pelea, o en riña, que la ley, q̃ è citado, requiere. Demas de lo dicho cõpruebo esta mi cõclusion, con que aunque sea verdad, que las pendẽcias susodichas que suceden rostro a rostro, aunque aya desigualdad de faltar armas al ofendido, no se puede dezir, que son a traicion, por no ser por detras. Tiené alguosia, y quá
11 do menos supercheria, y ventaja, que basta, para que en ellas cesse el derecho de la immunidad de la Iglesia, como en el caso que sucedio de la herida de el Racionero Muñon, y quando vno, aunque sea a su enemigo, le busca preuenido, y mata con supercheria, y ventaja yendo resguardado de sus deudos, o amigos, o en parte donde el otro no puede defenderse, trae Castillo de Bobadilla, q̃ no le valdra, al que assi ofendiere la immunidad de la Iglesia, en el lib. 2. de la Politica, cap. 14 n. 36. & 39. y despues del Villadiego en su Politica, capit. 3. n. 209. mucho menos le valdra, a quien mata, o hiere, al q̃ de todo punto por su oficio, o enfermedad està sin armas, pues es herido sin poder defenderse cõ otras, y con

secutiua

secutiuamente con ventaja, y supercheria; y es casi lo proprio, q̃ herir sobre assechança, o muy poco menos, por el seguro q̃ tiene, de no ser ofendido, el q̃ assi hiere, al que està impedido, o no tiene armas; y lo mismo que coger a el enemigo armado sobresaltado, o con insidias. Y que en estos dos casos vltimos no valga la dicha immunidad, refuelue Villadiego, d. n. 209. aunque ninguno de todos refiera, el que yo è puesto siendo tan contingible, y con esto concurre, que requiere castigo al que hiere, al que no pudo defenderse con armas iguales, en especial siendo como son comunmente personas de respeto, y vtiles en la Republica los Letrados, y Medicos, y que andan por su autoridad debaxo del amparo de la
42 justicia, & sic procedere quãtum ad hoc videntur rationes, quas adducit Prosper. Farinatius Romanus Aduocatus eminentissimus, dicta q. 28. n. finali, ex Iulio Claro q. 30. §. fin. *Scias autẽ, quod hæc immunitas Ecclesiastica propter ingentem numerum Ecclesiarum, & frequẽtiam delinquentium, valde restricta est à consuetudine, & alias enim de facili quilibet malefactore euaderet manus iustitiæ, cum nulla fere sit via in ciuitatibus, in qua non sit vna, & quandoq; plures Ecclesiæ, ita vt priusquam delinquens caperetur facillimè posset, se in quamlibet earum recipere, quod esset contra mentem eorum, qui Ecclesiæ immunitatem tribuerunt, non quidem vt essent asilij delinquentium, & spelunceæ latronum, sed vt præstaretur refugium miseris, qui humana fragilitate, aut casu in aliquod crimen incidissent.* Hæc Iulius Clarus, & post eum Farinatius, & alia dicit, quæ consulto non refero. Tamen ex Concilio Tridẽtino, sessione 25. cap. 5. innouatur obseruãtia dictæ immunitatis Ecclesiasticæ, circa quã vt iam prædiximus, multum operatur consuetudo, & procedendo vlterius inquit ipse Farinat. benè verum est, *quod in vrbe nunquam confugientes ad Ecclesias tutos vidi, nisi in leuibus delictis*, & pro debito autem ciuili motus Gregorij XIIII. quem statim allegat, vt iam sæpe dixi, nõ est apud nos receptus in vsu, atq; ideo nõ obligat ex his, quæ adduxi § præcedenti, & stillus Curiæ, de quo refert dictus autor, ius facit cap. quam graui, de crimine falsi, cũ alijs, quæ adici possent, sed absit ad extenuandam piam, atq; fauorabilem tẽplorum sacrorum immunitatem prædictam vltimam Farinacij conclusionem adducere, satis verò erunt quæ diximus, & vltra Doctores de hoc agentes considerabimus conclusiones apositas fundamentis fulcitas esse, vt iam habeas casus contingibiles hac nostra opinione explicatos. Itaq; quando el sucesso de herida, o muerte, es de hombre por hombre en pendencia trauada,

aunque se salgan a reñir al campo dos a dos, y aunque sea sobre caso pensado, o enemistad, o de ocasion precedente, valdra la immunidad dela Iglesia. Y esta opinió entre las que refiere Castillo de Bobadilla, cap. 14. li. 2. n. 41. & alijs, está recebida, y praticada, y lo mismo en todas las pendécias casuales de cuchilladas, o heridas que se deue entender, no auiendo la ventaja, que è dicho de herir, o matar, el que está con la espada en la mano, al que no la tiene, que seria sobreseguro.

Sed nihilominus cogita circa qualitaté cuiuslibet delicti cõmissi quid sit tenendum, & in cæteris delictis in quibus resoluimus locũ esse Ecclesiasticæ immunitati, & quæ in praxi, & consuetudine obseruare licebit in fauorem Ecclesiæ, & immunitatis templorum, sunt recepta his exceptis, quæ explicuimus pro meliori resolutione.

CAPVT. IIII.

1 *LICENCIATVS Bobadilla p'lara de potestate iurisdictionis Ecclesiasticæ scripsit.*

2 *Monitoriarum literarum quæ vulgo cartas de excõmunion nuncupantur, materia quotidiana, & vtilis.*

3 *Decerni possunt prædictæ Monitoriæ ad finem reuelationis, vt aiunt, aut pro deperditis, & subtractis, ex Concilio Tridentino sess. 25. cap. 3.*

4 *Aliarum Monitoriarum prouisio, & decretum sit, vt testes, qui veritatem alicuius causæ sciunt, illam dicant, & declarent, & quomodo hoc fiat ex decreto iudicis Ecclesiastici.*

5 *De iure in causa vsurariæ dictæ Monitoriæ admittuntur, Pravis verò eas extendit ad quãcũq; ciuilẽ causam, tã pro reo, quãpro actore nec decerni possũt in criminalibus ad offensam, n. 6. & an pro reo in dictis criminalibus causis, n. 7. & 9.*

6 *Refertur declaratio congregationis Cardinalium, qui pro declarãdis dubijs Concilij Tridentini; assident vtilis in Praxi.*

7 *Pro reis, vt veritas pateſiat, decerni possunt censuræ, vt testes, qui veritatem sciunt, veniant testificaturi.*

8 *Limitatur, quando sequi potest corporalis pœna, vel mutilatio membri, si testes per censuram declarent.*

9 *Aduocati, Medici, & Confessarij, qui sub sigillo secreti naturalis aliquid sciũt non arctãtur censuris monitorialibus, vt deponant.*

10 *Nisi sit in casu criminis lesæ Maiestatis deuinæ, vel humanæ, & alijs, quæ hoc numero referuntur.*

11 *Excusantur parentes, coniuges, & intra quartum gradum consanguinei, circa quod distinguit Ioannes Gutierrez causas criminales à ciuilibus.*

12 *Disputatur, an dictare solutio locum habeat in alijs monitorialibus, quarum sit prouisio vt testes veniant ad deponẽdum quod sciunt in causis coram seculari iudice vertentibus.*

13 *Testis officium est publicum autoritate, & priuatum vtilitate, & quandoque publicum vtilitate, & autoritate, vt in criminalibus.*

14 *Non semper in criminalibus testes cogẽdi sunt, vt deponant.*

15 *Quemadmodum excusatur testis, ne deponat in præiuditium coniunctorum, sic etiam iustam excusationem habet, si sit in præiudicium sui ipsius.*

17 Ex

16 *Ex capitali testimonio prouenit capitalis inimicitia.*

17 *Non debet quis se exponere periculo pro causa aliena.*

18 *Quod intelligitur, si imminet magnum periculũ testi secus verò si nõ immineret.*

19 *Felinus vtriusque iuris Luminare maius, ex Cenedo & alijs, & ex eius doctrina est præcedens conclusio.*

20 *Eam extendit autor, vt etiam intelligatur, & procedat in monitorialibus ad testificandam, quæ non arctant, quando graue dãnum ei imminet etiã in ciuilibus adducitur pro hoc resolutio patris Stephani de Auila ex Societate IESV.*

21 *A testificando ex vi monitorialium excusantur personæ enumeratæ in l. 11. tit. 16 p. 2. & redditur ratio, quia iudex Ecclesiasticus non potest compelere, quos lex excusat.*

22 *Ecclesiasticus & secularis iudex ad inuicem se adiuuare debent.*

23 *An personæ coniunctæ, & aliæ exceptæ in dicta lege 11. tit. 16. p. 3. & in lege Iulia de testibus teneãtur deponere in subsidium, & alijs non existentibus testibus, & per consequens respondere monitorialibus; & eis parere ad testificandum, ardua quæstio, & a nemine bene declarata.*

24 *Refertur doctrina Nauarri tenentis coniunctos, & honoratos testes obligatos esse deponere, quando alij desunt in foro cõscientiæ, idemque quoad monitoriales tenet autor.*

25 *Limitatur in parentibus, nisi duo ex libẽris litem habeant, ex sententia Bartoli.*

26 *Par causa affectionis á suspitione liberat.*

27 *Seruus interogatur de vno domino aduersus alterum, quando ille, pro quo interrogatur, fuit occisus.*

28 *Doctrinã Bartoli improbat Donellus, & verba Doneli, quia elegantia referuntur.*

29 *Testimonium paternũ in causis filij nullum, & quando locum habere posit, remissiuè.*

30 *Bartolus iuris Coripheus, quamuis hoc nomen vsurpent sequentes Donelum, dicẽtes esse nostri temporis.*

31 *Coripheum declaratur excusatio conuictorum solẽmodo locum habere in casibus expressis, in l. 1. tit. 16. p. 3. in reliquis vero casibꝰ, & negotijs, quod testificãdũ sit, siue per iudicis coactionẽ, siue per monitoriales censuras Ecclesiastici procedit regulariter tit. de testibus cogendis, & l. 6. tit. 6. lib. 4. Recopilat.*

32 *Inuectiua Antonij Fabri contra Ecclesiasticos, qui passim, & pro qualibet re censuras decernunt monitoriales.*

33 *Dictum testis posterius per cẽsuras monitoriales cum iuramẽto præualet primæ depositioni ex diffinitione Antonij Fabri, & aduersus omnes, qui per cẽsuras declarãt, admittitur repulsa sicut cõtrà alios.*

34 *Testes, qui excusantur deponere, ex vi monitoriarum, si alij desunt, non arctantur, respondere dictis censuris, donec eis constet, alios non esse testes, quia regulã excusationis pro se habent, & sic sunt in tuta conscientia, donec defectu probationis eis constet, quod est notandum pro cõscientiæ timoratis ex resolutione autoris.*

35 *De parentibus, & vtroque coniuge dubitari potest, an alijs non existentibus testibus ex vi censuræ monitorialis teneantur deponere, licet partem negatiuam autor sequatur, verbo infra n. 40.*

36 *Testis, qui post didicita testificata deponit ex vi monitoriarum admittendus, & ratificandus est, fraude & dolo cessante.*

37 *Peticion, y practica del autor, para pedir censuras, en que se amoneste, y mande á los testigos, que supieren algun hecho en pleyto, que està pendiente ante el juez seglar, lo vengan declarando por mandado del juez Ecclesiastico.*

38 *Parentes, & coniuncti, & alij, qui excusentur à deponendo, non habent excusationẽ in causis matrimonialibus, quia eos ligant censuræ monitoriales.*

39 *Excusantur progenitæ mediatores, quos non arctãt monitoriæ, quia à lege dictam excusationem habent, vt hic declaratur.*

40 *Serui, quì in seruitute sunt, non arctantur censuris monitorialibus vt deponãt,*

qui

qui à lege interdicuntur testificari.

41 *Seruorum testimonium regulariter à lege prohibetur.*

42 *Admittuntur verò siue in ciuilibus vel criminalibus, si alij nõ sunt testes, & hoc obtinet Praxis Audientiæ Regalis Limensis.*

43 *Serui aduersus dominum censuris monitorialibus nõ compelluntur, nuntiare, vel testimonium deponere, & redditur ratio, & quid de famulis.*

44 *Quando graue damnum imminet, excusatur quilibet à pœnis censurarum, siue à denuntiando, vel testimonio ferendo.*

45 *An famuli vt aduersus dominũ, cuius salario viuunt, excusentur, resoluitur pars affirmatiua si illis graue dãnũ imminet.*

46 *Cesurarum monitorialium Praxis à nemine vsque adeo est in lucem edita, & declarata sicut ab autore sub debita sanctæ Romanæ Matris Ecclesiæ censura.*

CAPVT. IIII.

Ad legem primam titulo tercero, lib. primero Recopilat. tractatus de censuris monitorialibus, plura quotidiana in Praxi adducuntur.

AD legem primam titu. 3. Recopilationis, quæ de iurisdictione Ecclesiastica tuenda, & non impediẽda à potestatibus secularibus agit, & de monitorialibus censuris, quæ à iudicibus Ecclesiasticis decernuntur, quive excusentur, vt eis respondeãt, & quos carũ decretũ obliget, pluraq; nõ vsq; adhuc declarata, & in vtroq; foro vtilia, cũ plura pro iudicibus, & iurisdictione Ecclesiastica relata fuerint à Licentiato Castillo de Bobadilla in polit. lib. 2. c. 17. non erit necessarium hic ab eo dicta repetere cum omnibus patefiãt, & post eũ est integer tractatus Ioánis Marthæ Neapolitani de iurisdictione, in qua quam plurima adducit, sed quia monitoriarum, quæ à iudicibus Ecclesiasticis decernuntur, Praxis quotidiana est, & ad nostræ legis primæ propositũ attineat, dum præcipit, vt recipiantur dictæ excommunicationis monitoriæ, de quibus Bobadilla non egit, præsupponendum est, dicerni posse ex causis, quàs post alios refert Ioannes Gutierrez, lib. 1. Canonicarum quæstionum, cap. 11. vbi constituit Praxim harum monitoriarũ, quæ ex duplici causa concedũtur, vna quidem est, quam exprimit Cõcilium Tridentinum, sess. 25. cap. 3. de reformatione ad finem reuelationes, aut pro deperditis, & subtractis, & ex adductis à Ioanne Marthæ de iurisdi. 3. p. li. 1. c. 4. & sequentibus, qui videndus est, nam præcipuè agit de primo monitoriarum genere, quæ decernũtur pro deperditis, & subtractis. Alteræ monitoriæ ex cõmunicationis decernuntur, vt testes, qui veritaté sciuerint in causis

1

2

3

4

sis pendentibus coram seculari iudice eam declarent de primis rerum deperditarum, vel quæ retinentur iniustè per furtum, videndus est Ioannes Gutierrez, vbi supra, qui benè loquitur, & post eum perdoctequidem Pater Stephanus de Auila ex Societate IESV, quem Cathedram Theologiæ Primarium moderatorem in hac Limensi Academia cogroui, virum quidem sanctitate, & eruditionis autoritate pro dubijs solvendis refulgentem, qui compo suit tractatum de censuris, & post eos omnes nouissimè Ioānes Martinæ, d. ca. 4. & sequētibus, vbi plura notatu digna resoluit, quæ §. sequenti dicam, quod attinet ad secundum modum censuræ prædiæ cōceduntur contra testes, qui veritatem sciunt, & eorum nomina ignorantur, vel aliàs deponere nolūt, est enim in Praxi in hoc Peruano Regno receptissimum, has censuras decernere ex tex. in cap. 5 constitutis, el 1. de testib. & ibi Abbas, 4. notabili, sed non probat ille text. hoc, vt aduertit Gutierrez. vbi supra, n. 36. Et licèt capitulum ad nostram de iure iurando, ex quo cōcedi possunt dictæ monitoriæ, 6 loquatur in causa vsuraria Praxis communis, hoc extēdit ad omnem causam ex ratione, quā adducit Emanuel Rodriguez, 1. p. suæ Summæ cap. 79. quæ potissima est, vt inuicē pro veritate eruenda, se adiubent Ecclesiastica, & secularis potestas, ex quibus deducitur, in causis ciuilibus tam pro reo, quam pro actore, si lis vertitur coram seculari iudice, posse Ecclesiasticum censuras prædictas decernere, vt testes veniāt testificari, & ad hoc & moneantur, & compellantur vsq; ad Anatematis mucronē. Secundò deducitur prædictam Praxim locum apud nos nō obtinuisse in causis criminalibus, pro quibus non ferentur censuræ monitoriales, ptopter periculum irregularitatis iudicibus Ecclesiasticis imminens, si procederetur ad pœnam mortis, vel mutilationis membrorum. Pari-modo in criminalibus in fauorem reorum ex eodem periculo. Sed contrarium teneo, & posse decerni, quia etiā si procedatur criminaliter ex petitis, & subtractis, & ex hoc quod reuelarum est per censuras, veniat ille, qui eas impetrauit, ad accusationem criminalem nō impedit, nec aliud ex eo inconueniens sequitur. Hæc doctrina deducitur ex declaratione quadam congregationis illustrissimorum Cardinaliū, qui prodeclarādis Cōcilijs sunt diputati, ea est, 36. in ordine anni 1592. his verbis. *Congregatio Concilij censuit, si iusta capitul.* 33 ses. 25. de reformatione literarū monitorialiū ad finem reuelationis, quæ etiam pro rebus subtractis ferri possunt relaxatis, pro palarum aliquid reuelatum fuerit,

posse

posse actorem contra eos, qui aliquo iudicio laborauerunt, siue causa fuerit ciuilis, siue criminalis iudicum experiri, in eoq; si legitimè probauerit, obtineat, & sic excusationẽ iudicati, nec realẽ, nec personalẽ habere voluerit, tũc & non prius licere iudici spirituali gladio excommunicationis, si causæ qualitas idem postulauerit in eos condemnatos experiri, vt adducit, & refert hãc declarationem nouissimè Vincẽtius de Marsilla ad Concilium Tridentinum, sess. 25. cap. 5. Itaque non venit in considerationem esse processum criminaliter, vel ciuiliter ex his, quæ ex monitorialibus literis fuerunt indiciata, seu declarata adhibita qualitate, & distinctione, de qua in dicta declaratione multo magis debẽt decerni, vt testes pro reo declarent in causa criminali, si ignoti sint, vel se excusent, & quod principaliter agitur, est tenendum, l. siquis, nec causam, ff. si certum petatur, hoc est, vt veritas eruatur, nõ quod per accidẽs inde sequi possit, & sic decernendæ essent censuræ pro reis in causis criminalibus, quod limitandũ esse, nisi timeatur ex huiusmodi
7 monitorialibus decretis, vt testes veniant testificaturi pro reis causarum criminalium, exinde contra accusatorem propter calumniam, vel propter præsentationẽ scripturarum, vel testium, de quo
8 rum falsitate constet, exinde sequendam pœnam mortis, vel mẽbri mutilationem cõtra actorem, quia prohibitio est in cap. sententiá sanguinis, ne Clerici, vel Monachi, quæ in hoc vrgere videtur quod prudẽs, & circũspectus iudex, arbitrabitur, cuius arbitrio committitur ex generalitate text. in cap. 3. ses. 25. Concilij Tridentini, & adductis à Martha de iurisdiction. 3. p. cap. 4. n. 1.

Tertiò pro his monitorialibus est notandum, excusari ne veniant
9 testificaturi aduocati, & medici, qui sciunt secretum partis, & fortiori ratione confessarij, qui in sacramẽto confessionis sciũt, quod eis dictum fuerit, rationibus, & autoritatibus, quas adducit Ioan. Gutierrez, d. c. 11. lib. 1. n. 58. & de sciente secretum naturale distinguit, n. 47. vbi constituit, nõ teneri nisi in crimine lœsæ Maiestatis diuinæ, vel humanæ, & alijs criminibus adhuc pendentibus, vel imminentibus in futurum, in per
10 nitiem, vel in notabile damnum Reipublicæ, vel proximi cuiuscumq;, vt sunt hæreses proditiones, machinationes, latrocinia, homicidia occultè grassantia, & falsificationes monetæ, & similia, quia etiam non interrogatus tenetur reuelare ei tantum, qui credit prodesse, & non obesse, modo sit superior, vel non; videndus est Nauar. in cap. inter verba. 11. q. 3. concluſi. 6. n. 21. dicens. Peccare illum, qui detegit secretum sibi com-

bi cõmunicatum, quod nõ vergit in graue damnum alterius iudice competente præcipiente, ex diuo Thoma, Secunda Secundæ, quæstione sesagesima nona, articulo secundo, excusantur etiam, ne respondeant coniux, nec descendens, & cognati, consanguinei eius, contra quem declaratio facienda est. Nauar. inter verba, conclusione sexta, nu. n. 312. Gutierrez vbi supra. nnnn. 54. & circa hoc adhibet distinctionem Angelus in Summa, verbo, denunciatio, quod si est in causa criminali non teneantur, in ciuili autem teneantur, cum ea transit Gutierrez, vbi supra, & Auila de censuris, 2. p. cap. 5. disput. 5. du dubio comprobat suam opinio- Auila, vbi supra, duabus rationibus, in quibus fundamentis colligitur, parentes, siue aui, vel alij ascendentes filios, & alios descendentes, maritum, socerum, genesum, victricum, & priuignum, nõ
12 teneri denuntiare, seu manifestare, quod sciunt aduersus sibi coniunctos, & si censuris moneãtur, extẽdentes prædicta ad cõsanguineos intra quartum gradum, qui si sciũt filium, vel patrẽ, cõsanguineũ, vel victricũ, seu priuignũ aliquod cõmisisse delictum, etiã si infamatus de eo sit, aut quod retinet aliquas scripturas, vel quod non vult obedire, non tenentur denuntiare, sed hoc est intelligẽdum, quãdo censuræ monitoriæ decernuntur ad finem reuelationis, aut pro deperditis, & subtractis, quo quidẽ casu ex Concilio Trid. sess. 25. cap. 3. ex re nõ vulgari, causaq; diligẽter, ac magna maturitate per Episcopũ examinata, quæ eius animum mouear, concedi possunt, & post Ioannẽ Marthæ de iurisdict. 3. cap. 7. ex n. 1. qui quidẽ doctè loquitur tã respectu testium, quàm confessarij, & principalis excusationis, quod attinet ad aliarum censurarum praxim *ad monẽdos testes*, & compellendos censuris adhibitis, vt testimonium dicant, est aduertendum, & ad veram huius rei veritatem permittendum, vt insinuat Gofredus in Summa tituli, de testibus cogendis, quẽ ibi refert Felinus, & Baldus, in eadem
13 Rubr. quod officium testis potest esse aliquando autoritate publicum, & vtilitate priuatum, & etiam autoritate, & vtilitate publicum, vt in criminalibus, atque ideo compellitur testimonium dicere, & de iure ciuili asserit Baldus, & post eum Felinus in dicta Rubr. esse magis publicum, quam de iure Canonico, in quo est quasi publicum, ex qua causa editus est titulus in rubro, & nigro, de testibus cogendis, & in lege sexta, titulo sexto, libro quar
14 to, Recopilationis, nec semper in criminalibus testes cogendi sunt testificari, & est arbitrium, an compellantur, vel non, nã si testi

imminet magnum periculum, nõ debet eum cogere iudex, si enim regulariter non teneretur testificari *in præiuditium* coniunctorum, lege Iulia de testibus, multò minus in præiudicium sui ipsius. Hæc est notabilis doctrina Felini in cap. delictorum, n. 3. de testibus cogendis, & reddit rationẽ, quia ex testimonio capitali contrahitur capitalis inimicitia, cap. cum p. de accusationibus, quam inimicitiam vnusquisq; sapiens cuitat, nec debet se exponere periculo pro causa aliena, l. si quádo, C. de testibus, l. si quis ex signatoribus. ff. quemadmodum testamenta apperiantur, quia ordinata incipit ase Ipso. l. præses, C. de seruitutibus, si autem non imminet magnum periculum, debet *compelli propter* fauorem Reipublicæ, ne delicta maneant impunita. Hæc est celebris doctrina Felini, quem vtriusq; iuris luminare Maius merito appellauit Cenedo, prima parte, collectanea decima octaua, numero septimo, post Nauar. in capite, si quando, de rescriptis, pagina. 96. Hippolitum, & Lamberti quos citat Cenedo, Felini doctrinam extendo, vt procedat etiam monitorialibus censuris interuenientibus, vt non teneatur testes declarare, quando damnum grauc sibi imminet, etiam in causis ciuilibus adnotat Auila dicto dubio 2. verb. secun. conclu. Licet quoad denunciationem criminis, vt excusetur à denunciando, qui graue damnum, est passurus, ab hoc etiam testimonij ferendi munere excusantur personæ, quas Iurisconsultus connumerat in dicta lege Iulia, 4. ff. de testibus, ibi. Lege Iulia iudiciorum publicorum cauetur, ne inuito denuntietur; vt testimonium litis dicat aduersus socerũ, generum, vitricum, priuignum, sobrinum, sobrinam sobrini, ve, natũ, eosve, qui priori gradu sunt; item ne liberto ipsius liberorum, vel eius parentum viri, vxorisve, & vt ne patroni, patronum ve aduersus libertos, nec liberi aduersus patronum cogantur testimonium dicere, concordat, licet non omnes hos casus referat lex 11. tit. 16. partit. 3. extendens ad consanguineos intra quartum gradum. Itaq; omnes prædicti non compellentur censuris monitorialibus, nec eos ligant ad testimonium ferẽdum, in casibus dictæ legis quartæ, & legis vndecimæ, titulo decimosexto, partita tertia, cum iudex Ecclesiasticus ordinarius, qui dictas cẽsuras monitorias profert, non possit suo præcepto, & monitione contra ius obligare aliquem testem, ex prædictis testimonium ferre in casibus, in quibus ius eum à testificando releuat, nec cõpellere testẽ, quẽ iudex sæcularis, in cuius adiutoriũ cẽsuræ dictæ discernuntur, nõ posset,

& quod

& quod sit earum praxis inducta ad coadiuuandum magistratum sæcularem post Abbatem, & Ioannem Gutierrez tenet Emanuel Rodriguez in Summa prima parte capit. 79. his verbis: 22
La tercera conclusion, puedense conceder estas monitorias contra los testigos, que saben la verdad sobre algun negocio, para que manifiesten, y declaren lo que saben, como lo dize Abbad con la comun. Y tratandose alguna causa delante del Iuez seglar, puede el Ecclesiastico ayudar con sus monitorias, para efecto de que esten obligados a testiguar lo que saben sobre la causa, y para que exhiban las escripturas que hazen al caso; porque assi como es conforme a razon, que el Iuez seglar, ayude a el Ecclesiastico, assi lo es ayudar el Ecclesiastico al seglar. Quarum monitoriarum praxis extat etiam in Sabaudiensi senatu de qua Antonius Faber lib. 4. sui codicis sub titu. de testibus diffinitione 4. & 54. Vt infra aliqua dicemus, dubium magnum, & non omittendum est, de quo nullus demonitorialibus agens tractat, an hoc casu testium licet in denunciationibus criminum, optimè loquitur Stephanus de Auila de censuris. 2. parte, cap. 5. disput. concl. 5. dubio secundo dubium itaque nostrum est, & post eum Martha vbi supra tertia part. cap. 7. num. 13. an dictæ personæ priuilgiatæ à testificando, quas ve monitoriales literæ non ligant, compellantur prædictis censuris, & eos comprehendant, 23 & ligent, si alij non adsint testes, & in subsidium, & licet de censuris non agat, sed de sola iudicis compulsione. Punctus iste fecit dubitare Gregorium Lopez in dicta lege vndecima, titulo decimo sexto, partita tertia, & illum relinquit cogitandum, referens diuersas Doctor. sententias, de quibus in eadem Glossa distinguens criminales casus inquibus non possunt compelli si sint graues in ciuilibus vero sic si non sint alij testes, & in criminibus leuibus, nec quidquam resoluit Gregorius, Ioannes de Immola, cum quo transit Felinus vno verbo in cap. delictorum num. 4. ad finem de testibus cogendis inquit, de *istis personis priuilgiatis*, dicit hic Immola aduertenter quod nunquam compelluntur nisi in subsidium. Nauarrus doctissimus 24 Theologus, & Iurista in Manuali c. 25. n. 25. etiam vno Verbo sic ait *Quia iura statuentia vt aliqui non admittantur, quia sunt inhabiles, & alij vt non cogantur ad testificandum, quia sunt honorati, aut coniuncti, intelliguntur quando alij nõ desunt.* Quod attinet ad nostrũ propositũ sequor hãc Doctorũ sententiã, & vt quid ipse sentiã dico, quodquamuis regulare sit, censuras monitoriales non cõprehendere personas enumeratas in leg. Iulia. ff. de testibus quo ad testimonia dicenda in casibus

in ea expræsis, tamẽ vbi aliter veritas constare non potest censuris ligantur, hoc est quando alij testes nisi supradicti subsunt, quia quemadmodum iudex sæcularis eos compellere posset, ita etiam monitorialibus literis Ecclesiasticus, & ita venit limitandum, quod sine distinctione affirmat eminentissimus Gutierrez in dicto capit. 11 numer. 54. Declaratur hæc limitatio, vt non procedat in parentibus, vt inter eos diminuãtur lites, & dissensiones, vt optimè considerat, quo ad denuntiationum, & rerum de perditarum censuras, perdoctus Aquila dicto dubio 2. libr. primo disputationis quintæ, & postcum quod attinet ad compulsionem a iudice sæculari euitandam, Hugo Donelus in lege parentes. C. de testibus, quam legit sub titu. 25. de iure ciuili, sub limitatur hæc declaratio in parentibus excusandis, vel cæteris enumeratis in l. lege Iulia 4. superius citata, vt non procedat quando duo liberi litigant, vel duo cognati eiusdem gradus, quia tunc est par causa affectionis, vt aduertit Bartolus in dicta l. parẽtes, quã improbat Hugo, Donelus elegantissimè, ibidem his verbis. *Eleganter hic quæritur, vtrum pater possit esse testis inter duos liberos, vt puta lis est inter duos fratres, vnus pro se producit patrem testem, an pater hic idoneus testis est?* Repugnat regula iuris in dicta lege, testis, ff. de testibus, quæ negat, patrem filio esse idoneum testem, rursum charitas patris erga alium filium facit vt nõ videatur pro vno filio, falsum dictum, & hæc sententia placuit Bartolo, non in elegant, ratione, quoniam par causa affectionis, erga vtrumque filium patris testimonium ab omni suspicione falsi liberat. l. non solum. §. primo. ff. de ritu nuptiarum, idem confirmat, argumento serui, qui iure aduersus dominum interrogari non potest & tametsi res agatur de causa duorum dominorum, quorum vnus dicatur alterum occidisse, placuit recte seruum interrogari, inter istos duos dominos aduersus alterum. C. hoc quod placet in fine de quæstionibus, ego autem inquit Donelus, puto pãtrem multo minus inter duos liberos ad testimonium admittendum esse, quia iam hic incipiunt pro vna duæ esse causæ, quæ patrem moueant primum, quod iam dicit testimonium pro filio, quod regula iuris vetat d. l. testis. ff. eodem deinde, quod dicit testimonium aduersus filium ad quod testimonium vetatur hoc rescripto admitti, & merito admittendus non est, ne lædat eam coniunctionem, quã Deus inter patrem, & filium constituit, ne aperiatur fenestra odio, & dissensioni, quam procul ab esse inter patres, & liberos,

oportet

oportet, nihil ad rem pertinet;
28 quod par ratio affectionis omnẽ
suspitionem falsi remouet, non
enim reicimus hoc testimonium
propter suspitionẽ falsi, sed prop
ter violatã charitatẽ, & coniun-
ctionem, quam alia imminui, de
cet vlterius, procedit respondẽ-
do fundamentis superiùs addu-
ctis, & pro nullitate testimonij
paterni in causis filij, & quando
valeat, videndus est eminentissi-
mus Mascardus conclusio. 1148.
30 Bartoli vero doctrinã, qui verè iu
ris nostri Coripheus est, sequor,
quamuis etiã à suis Donelus Co-
ripheus iuris nostro tempore ap-
pellatur, & inscribatur, quæ non
est bona inscriptio, sed quæ per Sã
ctum Inquisitionis officium ap-
ponitur auctoris damnati, opus
tamen post expurgationem per-
missum, cautè itaque etiam in
non expurgatis legendus est, li-
cet doctissimus sit, & breui, ele-
gantissimo, claro que dicendi
modo doceat; ad rem concludi-
mus, monitoriales litteras non
comprehendere omnes personas
enumeratas, in l. lege Iulia, & le-
gis vndecimã, titulo decimo sex
to, partita tertia, nisi de testibus
in subsidium; & etiã non in sub-
31 sidiũ, quando est par causa con-
iunctionis, seu affectionis. De-
clarantur omnia prædicta, & di-
ctam excusationem, in coniun-
ctis à testificando, siue censu-
ris, vel compulsione iudicis, vt
procedat dicta deponendi, & te-
stificandi excusatio solummo-
do in causis enumeratis in dictã
lege vndecima, titulo decimo-
sexto, partita tertia, scilicet quan
do agitur de causa, & lite tangen
te personam, famam, vel maio-
rem partem bonorum, quia his
casibus coniuncti parentibus ex-
ceptis, & vno coniuge aduersus
alium omnes reliqui coniuncti
tenentur, & compelli possunt à
iudice causæ, & à iudice Eccle-
siastico, per censuras monito-
riales, vt veniant declarare, quod
sciunt; & ita constituendum
est, quia excusatio restringitur
ad casus limitatos in dicta l. vn-
decima non vero ad alios, &
regulariter procedit titulus in ru-
bro, & nigro de testibus cogen-
dis, lege sexta titul. sexto libro
quarto Recopilationis, qua
præcipitur testes esse cogendos
declarare quod regulare est nisi
sint personæ enumeratæ in casi-
bus dictæ legis vndecima quam-
tumbis dicta lege, lege Iulia ge-
neraliter loquatur, nec enim
dictæ censuræ passim sed præ-
uia, & matura consideratio-
ne concedantur, quia ex inde
plura damna sequuntur, & con-
tra dispositionem Sancti Con-
cilij Tridentini sessione vigesi-
ma quinta capit. tertio iudices
procedunt contra quos inuehit
per doctus Anton. Faber definit.
32 54. sub titulo de testibus, dicens:

Vnde illud etiam fit, vt passim, & pro minima quaque re ad censuras illas Ecclesiasticas decurratur nimia concedentium facilitate, ad quorum sanè officium pertineret, ne tam sancto, & in Dei Ecclesia necessario iuris remedio, tam facili abuti laicos paterentur, singularis est illa decisio, ex cuius fundamentis Faber comprobat posteriorem depositionem testis facta literis monitorialibus, præ-
33 ualere priori contrariæ coram iudice factæ, tametsi testis sibi contrarius periuri pœna iuste, sit puniendus, sic vera est notabilis resolutio, testi, qui per monitorias declarauit repulsæ opponitur, quemadmodum & alijs Antonius Faber d. tit. de testibus, definitio. 24 Ioannes Marthæ de iurisdi. l. 3. c. 7. n. fina. Personæ enumeratæ in d. l. Iulia. & l. 11. tit. 16. p. 3. licèt in subsidium teneantur declarare si non sint alij testes, quemadmo-
34 dum & cæteri extranei, tamen quo vsq; eis constet, non esse alios testes, tutam conscientiam habent, nec eos ligant censuræ monitoriales, nam satis tuti sunt, eo quod regulam pro se habent, glossa in rub. de reg. iuris, lib. 6. Couarr. lib. 2. variar. cap. 12. n. 12 qua excusantur ex dictis legibus, & communi Doctorum sententia, ex Gutierrez dicto cap. 11. lib. 1. Canonicarum quæstionum, n. 54. & Stephano de Auila dict. dubio, 2. Marthæ. d. cap. 7. n. 1. ex quibus cessat omnis dubitandi ratio, & conscientiæ timoratis subenitur, si autem eis constet, non esse aliam probationem, quamtumuis sint coniuncti parentibus, & coniuge vtroque exceptis tenentur testificari, quod comprobo ex supradictis, & eos ligant censuræ monitoriales, licet in parentibus excusandis ex Donelo vbi supra, 35 & Gregorio Lopez in d. l. 11. tit. 16. & ab eis relati aliqua dubitatio esse posset, an etiam alijs non existentibus testibus teneantur, monitorijs respondere ad testificandum, & in vtroque coniuge, & sic relinquo cogitandum, & sequor partem negatiuam, in cæteris verò coniunctis, & enumeratis, in dicta l. Iulia, firmiter est tenendum, excusari regulariter à excommunicatione monitorialium, & non excusari, si testes alij non sunt, itaque in subsidium compelluntur, & eos arctant præ dictæ censuræ Ecclesiasticæ, & si eis non constet, alios non superesse testes excusantur à pœna excomunicationis, & peccato inobedientiæ etiã si non deponant, quod sciunt, quod est notandum quod alibi non inuenies, alios casus excusationis videndi sunt ex patre Auila de censuris d, dubio. 2. qui etiam licet loquatur de denunciando res de perditas vel subtractas, & quando quis excusetur extendi potest ad excusationem testificandi causa coram sæculari iudice vertente de qua agimus ex

Martha d.cap.7.n.1.vsq; ad 27.de quibus infra agemus illud in praxi vidi, & habui de facto post didicita testificata regulariter testes non admituntur nisi in casibus exceptis, qui plures sunt, & eos enú
36 merat Marienço in dialogo relatoris 3.p.cap. 51. ex n. 1. omitto alios antiquos & exteros; datis monitorialibus postquam est facta publicatio seu conclusio causæ, quidam testis declarauit an admitti debeat. Et ratificandus sit non obstante publicatione seu conclusione instabam esse admittendum ex generalitate doctrinæ Innocentij in cap. intimauit de testibus, & post eum Felinus n.3. qui tenet post didicita testificata testes esse admitendos, quádo sub est aliqua iusta causa vel æquitate suadente, quæ hic adest, quia pars non potuit præuenire dictũ testis quem forsam non cognouerat, ergo admiti debet, & sic est tenendum nisi ad sit suspicio fraudis in producente vt in prædicto casu mihi contingit, quia probatum fuit allocutum fuisse partem producentem testem vt per censuras declararet, & sic si fraus, dolus, vel eius suspicio interueniat, quod ex qualitate, & indicijs disertus iudex animaduertet non admititur testis etiam si dicat producens per monitorias post publicationem depositum esse est enim hic censurarum vsus, quamuis iustissimus, & vtilis Christianæ reipublicæ pluribus ex malitia impetrantium. Suppositis fraudibus vt aduertit Antonius Faber vbi supra d.definit.4. & 54. & passim plures fraudes expertissimus. Libellus autem earum sic formari debet coram Episcopo seu eius Vicario habẽte ad id speciale mandatum de decernendis censuris.

37 Pedro. Digo, que yo sigo pleyto contra N. Ante la justicia ordinaria desta Ciudad, sobre tal viña ò heredad, ò sobre cierto dineros, de que le tengo puesta demanda, ò sigo execucion, si fuere el reo, diga, que contra el se sigue pleyto executiuo, ò ordinario, y sobre q̃es, y lo que pretende prouar el autor, ò el reo. Y es assi, que para prouar lo que en la dicha razon al derecho de mi justicia conuiene, me faltan testigos, y no tengo prouança. Y para que los que del caso supieren, lo vengan manifestando, y mi justicia no perezca. A V.m. pido y suplico, me decierna cartas de Excomunion, primera, y segunda, y de Anatema, para que todas, y qualesquier personas que supieren lo que en esta peticion se contiene, y dello tuuieren noticia, ò de tal escriptura, ò recaudo que se me à ocultado, y cõuiene se me restituya, y manifieste para presentar en la dicha causa, lo vengan declarando. Y juro a Dios, y a esta ✠, que las dichas censuras no las pido de malicia, y que no tengo otro remedio, ni re-

curso, sino el de las dichas censuras, para pedir, ò defender el derecho de mi justicia, en la dicha causa: la qual pido, y para ello, &c.

Presentada esta peticion, algunos Iuezes Eclesiasticos, mandan se ponga esta clausula; Y assi mismo juro de que no pido las dichas censuras, para vsar de lo que los testigos declararé en causa cri 38 minal. Pero no es necessario, ni el derecho obliga a que esto se jure, en especial, estante la declaracion de los Cardenales, del año de 92, que puse al principio, y mándan que se den, y publicanse en la Iglesia: y puedense notificar, è intimar a personas particulares, para que declaren, y guarda el Notario sus declaraciones, y deue tenerlas secretas, dase ala parte, que lo à de pedir por peticion ante el Iuez Eclesiastico, traslado, y testimonio autorizado dellos. Este se à de presentar ante el Iuez seglar, y Escriuano de la causa, para la qual se pidieron, y acostumbro a dezir, que las presentò enel termino de la prueua, ò antes: y pido se guarden en poder del Escriuano, para que los testigos se ratifiqué, sin dar copia, ni noticia a la otra parte dellas, ni de las ratificaciones, hasta que se haga la publicacion de testigos, y entonces se publican, y puedense tachar las personas, y dichos de los que declará por censuras, como los demas testigos, que dixeron sin ellas, como esta aduertido: y este orden y pratica è hallado ser muy conueniente. Limitanda sunt prædicta, & excusatio testimonij patris, matris ve seu coniunctorum, vt non procedant, & in distincte cogantur monitoris censuris testificari, siue ex iudicis præcepto in causis matrimonialibus in quibus pater & mater, pro filijs, & filiabus & contra eos testes esse possunt, vt ex ratione textus in cap. videntur qui matrimonium accusare possunt Alexander cons. 151. n. 11. vol 5. Decius cons. 163. & quam plures relati à Mascardo conclus. 1. 48. n. 23. itaq; si possunt testificari, & testes sunt idonei, in matrimonialibus censuris monitorialibus obligantur, vt veniant testificaturi, postremo pro complemento aduerrendum est, pro 39 genetam non obligari monitorialibus censuris, vt veniat deponere nisi vtraq; parte consentiente, & hoc petente, quia à lege excusatur à testificando nisi ipse libens voluerit vt comprobat lex. 36. tit. 16 p. 3. itaq; quemadmodum cogere non potest eum iudex, vt deponat quod scit, nisi vtraq; parte consentiente pari modo iudex Ecclesiasticus, qui ad iurat sæcularem pro veritate eruenda non potest illum pro genetam scilicet suis cẽsuris astringere, quia quod vna via prohibetur, per aliam fieri non potest cap. quanto de priuilegijs

nilegijs cap. quod vna de regul. iuris in 6. nec oberit quod si ab altera præsentatur possit libens testificari, vt probat dicta lex. 36. & quæ adducit Mascardus conclusione 1040. n. 4. quia illud est in voluntate, & nō in necessitate, & sic non obligant censuræ monitoriales illum, quia iure excusatus est, ne deponat seu testimoniū ferat, quæ omnia tanquam quotidiana à nobis nunc diligenter animaduersa notāda, & digito alligata esse debent, nec enim curamus cateruam Doctorum allegare, sed eos ad quos facile recurri potest, quiq; alios plurimos adducūt. Denicq;, quia quotidianum in hoc regno maximè vbi plures sunt serui, & seruæ, excusantur ne veniāt testificaturi, nec eos arctant censuræ monitoriales, quia à lege regulariter eorum testimoniū prohibetur. l. quoniam liberi. C. de
41 testibus authentica, si dicatur. C. eodem. l. 13. tit. 16. p. 3. ibi. *Sieruō ninguno, nō puede ser testigo en juyzio contra otro*, si igitur ad testificādum ex lege est inhabilis, iudex Ecclesiasticus non potest suis monitionibus, & excommunicatione, quæ esset contra præceptum legis eum arctare, vt compareat ād deponendum, & testificandū; facit, pro hoc lex quos prohibet. ff. de postulando. Declaratur nō procedere quando aliæ probatio
42 nes deficiunt, vnde excepto causa testamenti in quacumq; causa ciuili, vel criminali, deficientibus alijs probationibus, serui recipiē tur, & eorum dicto credetur, vt adducit magistraliter alios referens Gregorius Lopez in eadem l. 13. tit. 16. p. 3. & hoc iure vtimur id hoc peruano regno in omnibus fere causis serui admituntur in testes; itaq; quando alij testes deficiunt astringent eos monitoriales censuræ, sicut, & quemlibet si autem eis non constiterit alios esse testes, secuti esse possunt à cē surarum pœna, quemadmodum de coniunctis supra n. 36. considerauimus. De seruo proprio vt nō
43 debeat contra Dominum denunciare, vel monitorialibus censuris testificare. probat mihi inducio congrua textus in l. finali. C. de delatoribus lib. 10. dum inquit. *Seruum domini delatorem iubemus in exemplum omnium proditorum seueriſſimæ sententiæ subiugari, etiam si obiecta probauerit excepto crimine maiestatis.* Ex quo Ioannes Igneus, in l. necessarios. §. si vnus ex 2. p. ff. ad Silanianum n. 16. *Ita ait sic inducas dictam l. finalem. C. de delatoribus lib. 10. In seruo cui dominus secreta sua tomiſsit, quibus panditis dominum accusat, vel defert ad exemplum proditorū, vult seruum seueriſsime puniri, excepit crimen maiestatis.* Idem comprobat l. penultima, & finalis. C. qui accusare non possunt, textum autem in d. l. seruum. C. de delatoribus libr. 10. dicit notabilem Gregor. Lopez, in l. 2. glos. finali ad finem

vbi

vbi habetur, quod non licet ſeruo defferre dominũ, & iam in fauorẽ fiſci, quia dicetur facere proditorie cum ſit familiaris, conducunt quæ de coniunctis diximus ſupra ex n. 23. itaq; ſeruus tam ratione obſequij, quod domino preſtare tenetur quam ad vitandum damnum quod ſibi immineret legitimè excuſatur, ne obligetur monitorialibus cenſuris, ſiue ad denuntiandum, & reuelandũ res deperditas, & ſubtractas, ſiue ad teſtificandum, quod damnum quando grauiter imminet, excuſat à pœna cenſuræ monitorialis, vt aduertit, & reſoluit generaliter, licet de noſtro caſu nõ loquatur Stephanus de Auila, de cenſuris, 2. p. capit. 5. diſputat. 5. dubio 2. quod autẽ de ſeruis cum reſolutione diximus, de famulis dici poſſet, qui ſalario, & pretio conducti viuunt, ex ratione textus celebris, & notabilis in l. 6. titul. 2. part. 3. quam vide, & nota, & quia famuli tenentur dominũ iuuare, ſed non pro eo mori, ſicut ſerui. Et adducit Matienço in l. 2 tit. 5. lib 5. Recopilatio. Gloſſa, 3. vbi inquit. *Famulus conductus quadam quaſi ſeruitute aſtringitur, atque ideo tenetur dominum iuuare, clamore, & armis, quippe cui debeat obſequium, & operas; non tenetur tamen pro domino mori ſicut ſeruus*, l. cum dominus, ff. ad Silanianum, qua ratione, & dicuntur coniuncti, & de familia. Baldus in l. 1. n. 21. in 2. lection. eũ de vi. l. vlt. tit. 8. part. 7. & ibi Grego. Gloſſa. 1. & in l. 1. verbo, *por ellos*, tit. 21. par. 4. ex quibus, vt cum reſolutione loquar, dico, & teneo, excuſari à monitorialibus cenſuris, ſicut etiã excuſantur coniuncti, de quibus ſupra diximus, qui non tenẽtur teſtificari, vel denuntiári, niſi in ſubſidium alijs non exiſtentibus teſtibus, & etiam ſi non exiſtant, excuſatos à cẽſurarum pœnis eos iudico, ſi graue damnum illis immineret. De temor q̃ ſu amo ledeſpida, y le quite la raciõ, o commodidad, que le haze, ò otros daños que ſuelen recrecerſe, tunc teneo, non ligare eum cenſuras monitoriales, etiã in ſubſidium, ex doctrina patris Stephani de Auila, d. dubio 2. Aliàs dicto damno non imminente eis ſecus eſt tenendum, & iudicãdum, quæ omnia cum ab alio non ſint deciſſa, & quotidiana ſunt, digito habe alligata, nõ enim quæ à pluribus multis in locis ſcripta ſunt, repetimus, ſed caſus quotidianos, & cõtingibiles, quive antea non ſint deciſi, explicauimus, iuribus, & autoritatibus ſententiam noſtram fundantes, omnia tamen ſub cenſura, & correctione Sanctiſsimæ Matris Romanæ Eccleſiæ, & cuiuslibet melius ſentiẽtis. Alia verò, quæ hãc propoſitam attingunt materiam dicam, §. ſequenti, ex his, quæ nouiſsimè ſcripſit Ioannes Marthæ

44

45

thæ iunctis alijs resolutionibus vtilibus, in praxi, & Theorica, & animæ iuditio.

CAPVT. IIII.

§. I.

1 MONITORIAE generales cessant, vbi actio ordinaria potest intentari.

2 De credito, eásdem monitorias petentis debet constare, sed praxi receptum apud nos, vt sufficiat iuramentum.

3 Circunstantiæ attendi debẽt arbitrio iudicis, apud quem petuntur monitoriæ prædictæ.

4 Episcopi non possunt se intromittere in declarãdis cẽsuris monitorialibus Romani Pontificis ex Cardinalium congregatione.

5 Nec possunt contra personas nominatas decerni, declarat, vt hic.

6 Nec super capitulis infamatorijs alicuius, declarat vt supra capite præcedenti num. 9.

7 Filius familias Macedoniano tutus, & mulier Veleiano, & alius quidlibet, qui exceptione perpetua tutus est, & minor, cui mutuata fuit pecunia, non tenentur censuris respondere.

8 Monitoriales censuræ non possunt decerni contra vniuersitatem.

9 Qualiter à Vicario Episcopi decerni possunt, dictæ monitoriæ declaratio est Cardinalium, requiri speciale mandatum.

10 Monitoriales non ligant eum, qui adimplere non potest, & patitur impossibilitatẽ, declaratur cũ distinctione, de qua hic.

11 Testes ad futuram rei memoriam censuris monitorialibus compeluntur, si adsit periculum in eis differendis.

12 Praxis, quæ obseruatur, quãdo agitur de restitutione contra sententiam, si quis monitorialibus vti velit.

13 Opinionem Ioannis Marthæ circa excusandos consanguineos, aut parentes, exposuerat autor, antequam eius librum vidisset, & tenet, quod retulit supra in hoc capitulo, nu. 35. & sequentibus cum distinctione, & resolutione vltrà Ioannem Marthæ.

14 Socius criminis non tenetur per monitorias crimen reuelare, cuius cõplex fuit, & redditur ratio.

15 Et quid de principali vide hoc n. 15. & optimam resolutionem Marthæ, & aliorum, quos refert.

16 Sacerdos quando potest celebrare, non impetrata dispensatione, si homicidium volũtarium commisit occultè, & traditur elegans ratio resolutionis.

17 Idem, quod numero præcedenti, dicendum est de his, qui obtinent, & possident præbendas, & dignitates, qui tenentur earum ratione celebrare.

18 Idem procedit in qualibet alia irregularitate minori, eà quæ prouenit ex homicidio volũtario, quia subsistunt eadem fundamenta, quid autẽ de hæretico, vel apostata irregulari relinquitur cogitãdum.

CAPVT. IIII.

1 ET quia non facile, apud omnes inueniri potest liber, quem nouissimè edidit Ioannes Marthæ Neapolitanus Aduocatus, nec sit necessarium ad eum recurrere in cap. 4. n. 9. inquit: cessare remedium monitorialium; quando actio ordinaria potest intentari, & n. 11. quod debet constare de credito petẽtis; quod apud nos non seruatur, sufficit namq; iuramẽtum affirmantis res fuisse subtractas, vel deperditas in quantitate considerabili, arbitrio iudicis ad ex-

com-

communionem prædictam, damniq; quantitas consideranda, ex circunstantijs, vt ipse ait, nu. 23. vnum tamé notandum est, quod Episcopi non possunt se intromittere in declarandis censuris latis à Sanctissimo Domino Sūmo Romano Pontifice, vt esse declaratum à Cardinalium congregatione, refert idem Martha n finali, dicto cap. 4. & cap. 5. n. 2, non licere contra personas nominatas censuras monitoriales decernere, quod intelligerem pro deperditis, & subtractis, secus verò pro veritate eruenda in lite, quæ vertitur inter partes litigantes, vt testes veniant testificaturi, quia tūc necessarium est, nominare litigantes, nō verò testes, nec ferantur super capitulis infamatorijs alicuius, quod comprobat ex Ioāne de nouisanis, in Silua Nuptiali, lib. 4. n. 50. Bernard. Diaz regula. 843. limitat. 4. quod intelige, etiam ad reuelandos, & manifestādos reos, secus vero lite pendente, super dictis capitulis infamatorijs, ad comprobandam innocentiam, & defensionem rei, vt testes veniant testificatūri, & ad id monitorijs compellātur iusta distinctionem, quam constitui, supra capite præcedenti, n. 9. nec ligāt eos, qui tuti sunt aliqua exceptione, vt filiū familias, qui propter mutuum tutus est Macedoniano, mulier Veleiano, & apud nos minorum, cui aliqua pecunia est mutuata, vel eius mutuū vel creditum remissum, & suspē sum, para quando heredare, vt est expressa lex 22. tit. 1. lib. 5. Recopilat. Item notabiliter est aduertendum prædictam excōmunicationem monitorialem intelligi pro deperditis, & subtractis, non posse ferri contra vniuersitatē, & latam non ligare, ex sententia Petri de Palude in 4. sentētiarum, distinctio. 18. q. 1. art. 2. defendit Martha neruosè quidem, d. cap. 5. n. 16. & 17. quod etiam probat in alijs casibus, adhæreo tamen sententiæ Glossæ, in cap. Romana. §. finali, de sentētia excommunicationis, lib. 6. latā valere, & sustineri, & qualiter à Vicario generali Episcopi, verè ex Martha, c. 4. n. 52. resoluenti, requiri speciale mādatum ex declaratione Cardinalium, quā refert, & declarat. Et quod maximè notandum est, dictam excommunicationem non ligare eum, qui ad implere non potest ex Bernardo Diaz regula 243. limitat. finali. rationes adducit Martha d. cap. 5. n. 22. quod est intelligēdum in foro interiori, qui vocatur forus Poli, secus in foro fori, hoc est in foro exteriori, licet in animæ iudicio nemo ad impossibile obligetur rationibus, quas adducit idē autor, d. n. 22. testes tamen ad futuram rei memoriā valetudinarij, vel vbi est periculum, de quo in textu, & per Doctores in cap.

quā

quoniam frequẽter. §. in alijs, vt lite non contritata compelli possunt per monitorias supradictas, vt veniãt testificaturi. Marthavbi supra cap. 6. n. 15. & quando per viam restitutionis, ad productionem testium, vel scripturarum, quæ de nouo reperiri curat persona, vel cõmunitas præuilegiata,
12 seu Fiscus, vel Ecclesia, super articulis ad hoc præsentatis possunt per monitorias testes compelli, tractat dictus Autor, n. 8. d. cap 6. & 7. & agit de coniuge descẽdentibus, & alijs cõsanguineis excusandis, de quibus antea quã libet
13 dicti Ioãnis Marthæ ad hoc regnum afferetur, prædiximus, quæ supra constituimus, n. 23. & post cumulatiùs, & exactius cum distinctione clara, quam in proprijs terminis promisimus in exordio
14 huius operis, secus autem criminis non tenetur reuelare per monitorias cẽsuras, nec eum arctãt, quia non est idoneus pro socio, nec contra eum, ex regula textus, in l. quoniam liberi, C. de testib. l. finali. C. de accusſ. capit. veniens, & ibi Glossa de testibus, capit. 1. & ibi per Canonistas. Ita Martha d. cap. 7. n. 10. de principali delinquente, quod nõ teneatur detegere turpitudinem suam, etiam si prædicta censura, & excommunicatione moneatur, re-
15 soluit, & eleganter, magistrali-ter, plura adducit ipse Martha, n. [illegible] exponendo illud celebratis-simum D. Chrisostomi dictum, in cap. quis aliquando, §. his autoritatibus, de pœniten. d. 1. dum inquit. *Non dico tibi, vt pandas te, id est, peccatum tuum secretum publi-*
16 *ces*, vt exponit Glossa ibi. *Hoc est præuilegium Dei, quod non potest ab inferiori tolli*, ex cap. inferiori, 21. distinctione allegat plura, & ex nostratibus adducit etiam Rodericum in l. 4. tit. de las juras, n. 15. Antonium lib. 3. resolutionum, cap. 12. n. 5. Gregorium Lopez in l. 4 tit. 29. p. 7. in Glossa, jurar, que diga la verdad, & in comprobationem sic ait. *Sicut diximus de Sacerdote, qui homicidium voluntarium occultè perpetrauerit, nam post confessionem, cõtritionem, & pœnitentiam potest celebrare, non impetrata dispensatione super irregularitate, præsertim si esset Parrochus, vel Beneficiatus, aliquo modo ad celebrandum obligatus, maximè pro sui honoris famæ conseruatione, est enim crudelis, qui famam suam spernit*, capite, volo. 12. q. 1. ratio autem rationis prædictæ est, quia lex naturalis, & diuina defendendo suam famam præstat legi humanæ de abstinendo à Sacro in irregularitate, cap. sicut, de consecratione, dist. 1. vbi est videndus Nauarr. ex cuius doctrina in Summa. capitis 27. n. 239. & Ildephonsi de Castro de potestate legis pœnalis, lib. 2. capit. 15. & Ioannis Gutierrez, quem citat, sic cõcludit Ioãnes Marthæ, vbi supra, cuius

17 doctrinã verisimã censeo, quam extendo, vt procedat in his, qui possidẽt dignitates, & præbẽdas Ecclesiasticas, qui quidẽ earũ ratione tenẽtur Missas pro suo onere, & ratione officij, propter quod datur beneficiũ, dicere, & celebrare; extẽditur etiã in qualibet alia irregularitate, quæ nõ procedat ex apostasia, vel hæresi, ná & hæ duæ excipiuntur per Bullã Latinã sanctæ Cruciatæ, in his duabus credere, etiã occultum irregularẽ, quãtumuis prædicta famæ propriæ tutela cõcurrat, & occulta sit irregularitas propter atrocitatem criminis, teneri, abstinere à diuinis, in reliquis verò minoribus irregularitatibus, & ea, quæ procedit, ex homicidio voluntario occulto procedere doctrinam supradictã, cum eadem, & maior subsit ratio, ex adductis in authẽt multo magis, C. de sacrosanctis Ecclesijs, & ex fundamentis in irregularitate homicidij voluntarij adductis, quæ cõmunia sunt omnibus alijs, extendere autẽ ea non debemus ad hæreticum, vel apostatã, propter immanitatẽ criminis, quod omnium grauissimũ est, etiam si apostata, vel hæreticus sit occultus, quod tamẽ relin cogitãdum, & à Theologis, quorum proprium est declarandum, hoc casu, quãdo scilicet est occultus, vel omnino occultus.

CAPVT. V.

AD LEGEM SECVNdam, tit. 3. l. 1. Recopilat. An de iurisdictione Episcopi sit, noua miracula examinare, & quousq; hoc procedat, & de Canonicatione, & beatificatione Sanctorum, & quid circa hoc Episcopalis potestas possit. Inseritur iuris allegatio, & intellectus Concilij Tridentini, sess. 25. cap. 2. Pluraq; de miraculis, & reuelationibus notatu digna referuntur.

CVM noster textus de iurisdictione Ecclesiastica agat, & vna ex facultatibus potioribus, quas habet Ecclesiastica potestas, sit examinare, & declarare miracula noua, & super hoc de iure respondẽrim in quadam causa, quæ obuenit in hac Limẽsi ciuitate, ideo quia materia vtilis, animisq; pijs grata est, eandem allegationem, qua punctus propositus declaratur, libuit inserere, quæ talis est.

Allegatio iuris, & Consilium pro examinãdis, & approbandis miraculis religiosissimi viri fratris Frãciscí Solano Seraphici Frãciscani ordinis ad D. D. Bartholomeum Lobo Guerrero meritissimum Archiepiscopum sanctæ Limensis Ecclesiæ, qui & Peruani Regni primas inter prælatos obtinet.

1. Pa-

1 *Facti species.*

2 *Miraculum quid sit, vnde dictum, quomodoq; eueniat, vel contingat.*

3 *Nullus pro sancto venerandus, nisi autoritas Sanctissimi Romani Pontificis præcedat.*

4 *Ad comprobandam vitam alicuius requiritur Papæ commissio, & delegatio, declaratur infra, n. 26. & 27.*

5 *Diuinæ reuelationes, quas habuerint sacri Verbi contionatores, non sunt ab eis prædicandæ, nec publicandæ, nisi autoritas Summi Romani Pontificis interueniat, ex Bulla Leonis Decimi edita & publicata in Concilio Lateranẽsi sub eodem Pontifice maximo.*

6 *Nulla sunt admittenda noua miracula, nec nouæ reliquiæ sunt recipiendæ, post Decretum Concilii Tridentini, nisi Episcopo recognoscente, & approbante.*

7 *Miraculum est aliquid mirandum, vel mirè factum.*

8 *Indefinita negatiue concepta, vniuersali æquipollet.*

9 *Lex Concilii Tridentini sess. 25. cap. 2. de imaginibus, non distinguit inter miracula, quæ obueniunt in sanctis canonicatis, vel ante canonicationem, vel beatificationem, & sic indistinctè, & generaliter est intelligenda.*

10 *In volumine decisionum Rotæ, 4. tomo, & declarationum ibidẽ existentium quæ factæ sunt ab Illustrissimis Cardinalibus Sanctæ Romanæ Ecclesiæ, circa dubia Concilii Trid. nil refertur, quod attineat ad miracula examinãda per Episcopos.*

11 *Episcopi sunt Delegati à Deo Domino nostro, & successerunt in locum Apostolorum, & nominantur Columnæ Ecclesiæ.*

12 *Vsque ad tempora Bonifacii Octaui nullus reperiebatur Episcopus, qui velit fieri Cardinalis, quia putabant nõlicere descendere de maiori dignitate ad minorem.*

13 *Canonicatio sanctorum ad solam sanctã, Apostolicam Romanam Sedem pertinet.*

14 *Sancti alicuius canonicatio est vna de maioribus causis, quæ inter Christianos proponi possit, atque ideo ad Sedem Apostolicam referenda.*

15 *Quia in canonicatione agitur de miraculis, & consequenter de fide.*

16 *Ad Papam expectat, declarare dubia scripturarum, quia representat Deum in terris, & tenet vices eius.*

17 *Non repugnat prædictæ supremæ potestati Romani Pontificis fieri per Episcopos, & archiepiscopos inquisitionem, & examen cuiuslibet miraculi, si de nouo contigerit.*

18 *Episcopus ex causa superuenienti nouiter, potest statuere, contra ius Canonicum.*

19 *Et pœnitentiam à Papa iniunctam minuere, tunc maximè quando esset periculum in mora in Romano Pontifice consulendo.*

20 *Idem, quod de iure requiritur pro examinandis reuelationibus, est etiam necessarium, ad miracula, cum vtrumque excedat naturæ vires, & referãtur verba Bullæ Leonis Decimi.*

21 *Ordinarij non debent miracula promulgare, nisi prius per legitimos testes sufficienter probata, & processus super hoc ordinatus, est remitendus ad Summum Romanum Pontificem, ex sententia, & resolutione Cerolæ.*

22 *Miracula religiosissimi viri B. Fraciſci Xabier Societatis Iesu fuerãt examinata ab Episcopo Indiæ Orientalis, vbi vita functus fuit interueniente ad hoc Epistola Ioannis Tertij Regis Lusitaniæ, qui hoc ei iniunxit, & referuntur alia exempla, circaquod quæ hic docet.*

23 *Declaratur textus in capitulo, audiuimus de reliquiis, & veneratione sanctorum.*

24 *Beatus dicitur, cuius nec dies mortis, nec officium in eius memoria celebratur, nec etiam sibi Ecclesia dedicatur, & beatitudo idem est, quod vita æterna, quæ est pax, & Regnum cœlorum, ex diffinitione diui Thomæ.*

25 *Pictores ex communi eorum vsu, pingunt imaginem beati cum radiis, sancti uero eum diademate circum caput.*

26 *Actus canonicationis cuiuslibet sancti est Summo Romano Pontifici reseruatus, & fieri debet ad instantiam, & supplica-*

tionem factam eidem Pontifici.

27 *Examen tamen miraculorum, & eorum approbatio competit Episcopis iure ordinario, vel si eis à Romano Pontifice hoc fuerit commissum, & respondetur ad textum in dicto C. audiuimus, de reliquiis, & veneratione sanctorum.*

28 *Ex diuersis non fit iure illatio; refertur, & laudatur sententia, & doctrina Innocentio in dicto C. audiuimus.*

29 *Vbi refert licere priuatim alicui defuncto, quem quis credebat, bonum virum porrigere preces, vt intercedat ad Deum, & traditur ratio, & explicatur ex adductis post hæc à Domino Fráciſco de Sosa Episcopo.*

30 *Declaratur textus in c. venerabili, 52. de testibus.*

31 *Ad canonicationem alicuius necessariũ est comprobatio suæ bonæ vitæ, nec hæc sufficit sine miraculis, nec vnum sine alio remissiuè.*

32 *Reprobatur Antonius de Butrio Casan. & alii tenẽtes posse Episcopũ in suã Diœcesi, vt veneretur aliquis pro sancto.*

33 *Etiã si Romanus Pontifex causam aliquam delegauerit Episcopo, quæ aliàs suæ iurisdictioni ordinariæ erant competens in cæteris. Etiam eiusdem generis, & qualitatis, iurisdictio ordinaria manet firma.*

34 *Delegata iurisdictio est stricti iuris, nec extenditur de re ad rem, de personæ ad personem, nec de casu ad casum.*

35 *Declaratur Bulla Leonis Decimi ex eius contextura non procedere, quando est periculum in mora, vel vbi adest magna loci distantia.*

36 *Ex prædictis fit resolutio, & conclusio, posse stare Decreto Concili Tridentini, reuerendissimum Archiepiscopum, huius ciuitatis & examinare, approbare, & remittere miracula dicti fratris Francisci Solano, & si aliquod etiam circa hoc esset dubium, procederet dicta resolutio, immo etiam si adesset prohibitio, foret dispensabilis ab eodẽ Domino Archiepiscopo, propter loci, & Romanæ Apostolicæ Sedis maximam distantiam, quod non mediocre impedimentum esse solet, & periculum etiã in morte absentia, vel obliuione testium, qui circa prædicta nulla interposita mora debuerunt examinari ne facti veritas silentio, & obliuione cooperta lateat.*

CAPVT V.

FACTVM.

1 EN EL CONuento del Señor San Francisco de esta ciudad de los Reyes dia de San Buenauentura del año de 1610. entre diez y onze del dia murio el Padre fray Francisco Solano Religioso del dicho orden, de aprobada, y santa vida y grande exemplo: fue su cuerpo sepultado el dia siguiẽte a mẽdio dia, y alas ocho dela noche del, le sacarõ de la sepultura, para retratarlo: en todo este tiẽpo no tuuo mal olor, sino antes vña como a maneta de fragrãcia, muy diferente dela corrupcion, q̃ padecen los cuerpos difuntos, demanera q̃ no se sabia, q̃ genero de olor fuesse aquel; Estuuo tãbien su cuerpo, y manos muy docil, y tractable, y no duro, ni encogido, ni frio, y de la misma manera, que si estuuiera viuo, y oyeron algunos testigos, que lo an testificado, antes que muriesse, vna musica

suaue

suaue de paxaros, adonde antes, ni despues jamas se an visto, ni oydo, vuo vn gran concurso en su entierro, a que estuuo presente el Señor Marques de Montesclaros Virrey destos Reynos, y por el mismo orden su Señoria del Señor Arçobispo desta ciudad; esto dio motiuo, a que por parte del Procurador General de la dicha ciudad, precediendo orden, que tuuo del Cabildo, justicia, y Regimiento, se pidiesse ante el dicho Señor Arçobispo don Bartolome Lobo Guerrero, q̃ recibiesse informacion de la vida, y milagros del dicho Padre fray Francisco Solano, y que los calificasse, y declarasse por tales. Mandose recebir por el Señor Arçobispo, con el zelo tan piadoso, y digno de Perlado de tanta sanctidad, y prendas fue admitida en contraditorio juyzio con el Fiscal Ecclesiastico. Hizo el Señor Arçobispo en conformidad de lo dispuesto por el Concilio Tridẽtino, sess. 25. cap. 2. de inuocat. & venerat. sanctor. junta de Theologos, y Iuristas. Viose esta causa, presentes los dichos adjuntos; y a se dudado por dos, o tres; que tienen voto, y parecer diferente de los demas, y son de opinion, q̃ su Señoria no tiene facultad de calificar estos milagros; y es necessario para ello orden, y comission dela Sãctidad del Sumo Pontifice. Y para mas claridad, y resolucion deste punto me à parecido disponerlo en la manera siguiente.

Imprimis supponendũ est, miraculũ dici, mirũ factũ, vel quasi admiratione plenũ, & probari potest, quando probatur aliquid, quod vires naturæ superat, vel in substãtia eius, quod sit, vel subiecto eius, in quo sit, como aqui la incorrupciõ, y olor deste bẽdito Religioso estãdo ya difunto, vel in ordine faciendi, sic concludit Masc. plura ferẽs de proba. cõcl. 1066. ex num. 1. *Hoc supposito ad propositam quæstionem pro parte negatiua, & prædictum Dominum Archiepiscopum nõ habere potestatem, vel iurisdictionem ad prædicta miracula declaranda faciunt sequentia fundamenta. Probatur ex ratione textu in capit. audiuimus, de reliq. & vener. sanctor. vbi reprobat Romanus Pontifex, & reprehendit quosdam venerantes quẽdam, qui fuit occisus, & concludit his verbis. Cum etiam si per eum miracula fierent, non liceret vobis ipsum pro sancto absq; autoritate Romanæ Ecclesiæ venerari.* Ex quibus verbis colligitur, nullum pro sancto venerandum, nisi autoritate, & mandato Summi Romani Pontificis, & declarationem huius rei ab eodem Domino Sanctissimo Papa nostro exceptari debere. Comprobatur ex textu in capite venies, de testibus vbi etiã

improbat

improbat Summus Pontifex probationes quasdam factas ab Abbate quodam Cistercienſi, de vita cuiusdam sui Religioſi, & eas committet faciendas, quibusdam Delegatis. Ecce qualiter ad comprobandam vitá alicuius, & examinandam requiritur Papæ commiſsio, & dellegatio, & aliter probationes factæ ſunt nullæ, vel ſaltim improbandæ ex Bulla Leonis Decimi, lecta, & publicata in Concilio Lateranenſi, eiuſdem
6 Pontificis tempore congregati, vbi inhibentur, ſacri verbi contionatores, noua, & confícta miracula prædicare, & reuelationes, niſi à Romano Pontifice fuerint prædicta approbata, ergo à nullo alio poteſt dicta approbatio fieri. His verò non obſtantibus, pars affirmatiua, & poſſe prædictum reueren.liſsimum di-
7 cta miracula examinare, & publicare, probatur ex ſequentibus ex decreto Concilij Tridentini, ſeſ. 25. cap. 2. de miraculis, & imaginibus, ibi. *Nulla etiã admittenda eſſe noua miracula, nec nouas reliquias recipiẽdas, niſi eodẽ recognoſcente, & approbãte Epiſcopo, qui ſimul, atq; de his, aliquid cõpertum habuerit adhibitis, in conſilium Theologis, & alijs pijs viris ea facit, quæ veritati, & pietati conſentanea iudicauerit.* Y no obſta, ſi ſe dixere, que eſto ſe entiẽde de milagros en ſantos ya conocidos, o en Imagines aprobadas, y recebidas, y no en otras, porque ſe ſatisfaze con aquella palabra primera, *Nulla etiam admittenda noua miracula*, es vniuerſal, que comprehẽde, aſsi los milagros hechos en ſantos ya canonizados, como de los que eſtan por canonizar, o beatificar, y quando menos es dicion general, que debaxo della ſe incluyen los vnos, y los otros, pues ſon Derechos vulgariſsimos los que prueban, que la ley que generalmẽte habla, generalmẽte deue ſer entendida, l. 1. §. generaliter. ff. de legat. præſtandis, l. de precio. ff. de Publiciana in
8 rem, actione, cum ſimilibus. Y como dixe a el principio, la difinicion del milagro, eſt aliquid mirandum, vel mirefactum, y el dia que el Teſto del Cõcilio diſpuſo, *Nulla eſſe admittenda noua miracula, niſi eodem recognoſcẽte, & approbante.* Facultad le dio, para poder, interponer ſu authoridad, y reconocimiento, en todo genero de milagros, agora ſea de piadoſos, y bienauenturados varones, y de vida aprobada (qual lo fue el dicho Padre Solano) agora de ſantos ya canonizados, &
oratio indè finit, ſeu generalis,
9 ibi. *Nulla eſſe admittenda miracula*, ſiue affirmatiue, ſiue negatiue concipiantur vniuerſali æquipollet, vt ex Ariſtotele in principio Ecticorum, Priorum, & libri Periermenias. Bartolus in l. 1. ff. de regulis iuris, & in l. ſi ita. ff. de legatis 2. adducit Couar. l. 1. variar.

riar. cap. 12. in princip. & nu. 2. neç lex Concilij Tridentini distinguit in re vna, vel alia, vel vnius, vel alterius generis miraculis, nec nos etiam distinguere debemus, prout est, vulgare iuris Axioma, & si voluisset, illud declarasset, seu expressisset, l. vnica, §. si authen. ad deficientis, C. de caducis tollend. Y no auiendo el dicho decreto distinguido, en q̃ generos d̃ milagros pudiessen los Prelados hazer examen, y aprobacion, se à de entẽder en todos, argumento textus in cap. ad Audientiam de decimis, & in dict. §. si autehẽu. ad deficientis, iunctis his, quæ adducit Paris, cons. 31. n. 7. Curriũ. cons. 33. in fin. Menochius cõs. 30. lib. 1. n. 8. Y aunque este fundamento por si es tã suficiente, que no siento, tenga genero de dificultad alguna, ni admita duda, ni cosa encontrario, ni la ay en las declaraciones de los Cardenales de la Congregacion, para las dudas del Concilio de Trento, las quales todas, q̃ estan impressas, è visto con titulo del volumẽn 4. de las decisiones de Rota, el año de 1608. en que no se à dudado, de lo que a este intento toca. Tamen ad maiorẽ ellucidationem huius rei dato (nõ tamen concesso) quod verba Cõ
11 cilij Tridentini supra relata, restringenda essent, ad sola miracula, quæ euenerint in sanctis canonizatis, seu beatificatis Sedis Apostolicæ autoritate in nostro proposito, & Regno posset predictus Dominus Reuerendissimus Archiepiscopus, prædicta miracula examinare, & approbare ex sequentibus, & præmittendum est
12 Archiepiscopos esse Dei legatos, Glossa in cap. in noua, 21. distin. & in c. accusat. 2. q. 1. & satis notum est successiuè in locum Apostolorum, vt probat in dict. c. in noua, & nominatur columna Ecclesiæ ex dist. cap. accusat. 2. q. 1. & alia plura refert in proposito Troillus Maluisius in tract. de Canonizat. sanctor. §. 2. sub volum. 14. in vltima editione tractatum
13 & excelẽtia dignitatis Episcopalis est magna, ita vt nullus reperiebatur Episcopus vsque ad tem
14 pora Bonifacij Octaui, qui vellet fieri Cardinalis, quia putabãt hon licere descendere de maiori dignitate ad minorem, vt ex pluribus autoritatibus refert Cenedo in Colectanea, adde, cum Apostolus de censibus, vbi plura cũmulat tam de Episcopali dignitate, quam, de autoritate Reuerendissimorum Cardinalium, & licet Episcoporum magna fuerit, & semper sit autoritas, canonicatio sanctorum ad solam sanctam Apostolicam Sedẽ pertinet, & cõ petit, vt pluribus adductis fundamentis resoluit Maluisius, vbi supra, & his potissimum rationibus, nam hæc est vna de maiori-
16 bus causis, quæ inter Christianos

proponi poteſt, ergo ad Sedem Apoſtolicam referenda, c. maioris de Baptiſmo, Secunda, quia in canonicatione agitur de miraculis, & conſequenter de fide, cum ergo ſit hæc quæſtio de fide ad
17 Sedem Apoſtolicam eſt remitenda. Tertia, quia ad Papam ſpectat, declarare dubia ſcripturarum, cap. per venerabilem, §. in rationibus, qui filij ſint legitimi, & quia repreſentat Deum in terris, & tenet eius vices, C. quanto, de translat. Epiſcop. cum alijs adductis à Maluiſio de Canonica
18 tione. nu. 6. Ni repugna a eſta ſuprema, y maxima poteſtad de ſu Sanctidad, el firmar informaciones, y pruebas, para examinar, y aprobar los Prelados milagros, q̃ nueuamẽte ſe recrezcan, porque como adelante fundare, es diſtinto, de lo que es canonizar, o beatificar, que es proprio del Papa, y el dicho examẽ y aprobacion de milagros del ordinario, ex Concilio Tridentino, ſeſs. 25. d. cap. 2. retenta tamen hac veriſsima concluſione. Y que puede ſu Señoria del Señor Arçobiſpo hazer el dicho examen de milagros, y aprobar los por tales. Procede lo dicho, etiam ſi eſſet prohibitio iuris in dictis miraculis examinãdis, & approbandis ex cauſa diſtantiæ huius Regni, &
19 difficultate in conſulendo Romanum Pontificem, quod comprobatur ex eo, quod Epiſcopus ex cauſa ſuperueniente nouiter poteſt, ſtatuere. contra ius Canonicum ex doctrina Bald. in l. omnes populi, n. 29 & 30. de iuſtit. & iure, quam dicit valde ſingularem Iaſſon, ibi, argumento, l. ſi hominem. ff. mãda, & pœnitentiam à Papa iniunctam ex cauſa minuere, vt ex Nauarro in Manuali, capit. 26. n. 22. & alios plures refert Cenedo. 1. p. Collectanea, 30. n. 1. tunc maximè, quando eſſet periculum in
20 mora ad cõſulendum Romanum Pontificem, vt reſoluit optimè Felinus, in cap. ſuper his de maiorita. & obedientia, demanera que aunque vuiera prohibicion, era diſpẽſable por las dichas cauſas, q̃ mouieran al ſuperior, quãto mas que no ay ſino facultad de poder hazerlo, conforme al dicho Decreto del Cõcilio de Trẽto. Ne tamen in tam ardua cõſultatione procedam, per ſolas doctrinas, & rationes generales, quoad propoſitũ colligitur prædicta reſolutio ex Bulla Leonis
21 Decimi edita in Concilio Lateranenſi, ſupueſto que el miſmo examen, y diligencia ſe requiere para las reuelaciones, que Dios da, que para los milagros, pues la reuelacion diuina es eſpecie de milagro, quia excedit naturæ vires. En eſte caſo, y arguyendo de lo vno a lo otro dize la dicha Bulla de Leon Decimo por palabras formales. *Quod ſine mortis periculo id fieri non valeret, aut vigore neceſſi-*

necessitas aliud suaderet, tunc eodem ordine seruato, ordinario loci notificentur vtili, adhibitis secum tribus, vel quatuor doctis, & grauibus viris, & huiusmodi negotio diligenter examinato, quando id expedire videbunt (super quod eorum conscientias oneramus) licentiam concedere possint. Y assi pueden publicarse las reuelaciones hecha la dicha diligẽcia, y por el consiguiente los milagros, y mas en particular habládo de milagros, que es nuestro caso dize la practica Eclesiastica de Cerola, 1.p. verbo, *miraculum*, & si quá do succedunt in aliqua diœcesi, sint cauti Reuerẽdissimo ordinarij, ne miracula promulgent, nisi prius per legitimos testes fuerint sufficienter probata, & processus siue aliquid huiusmodi mittatur, ad Summum Romanum Pontificem, Glossa, in cap. venerabili, de testib. Nauarr. in cap. 18. n. 5. notabil. 5. Y esto aun procedè en Italia, o en Francia, o España, dõde està tan cerca Roma, y mucho mas serà, donde està tan distante, como està fundado, en que procede la doctrina de Felino, in capite. super his de maiorit. & obedient. que por causa justa pudiera estatuir, o contrauenir el Obispo, al Derecho comun, si vuiesse riesgo en la tardança, de consultar al Papa, y aqui es notorio, el que ay, assi por ser estos Reynos tan remotos, como por la grã dilacion de la correspondencia, y por la muerte, y ausẽcia, y oluido de lo que los testigos saben, y de mas cosas, que obliguen a lo dicho. Lo vltimo se cõprueua con los exemplos, que de semejantes causas à auido, porq̃ la vida de el Padre Francisco Xauier, y sus milagros se examinaron en la India de Portugal, donde sucedieron, por el Obispo de aquel Reyno a orden del Rey don Iuan el Tercero, que entonces reynaua, consta por su libro foj. 277. Los de san Ioan de Sahagun, los de fray Pablo de Seuilla, las informaciones de la santa Ioana de la Cruz por don Francisco de Auila Carrillo Arçobispo de Toledo, como de sus libros consta, los de el santo fray Luys Beltran, los de el santo Aparicio de Mexico, y vltimamente los del santo Fr. Iuliá de Alcalá, demanera q̃ se à entendido en esta conformidad, el Concilio de Trento, y sus palabras, sin que aya cosa en contrario, & licitum est arguere ab his, quæ frequenter fieri cõsueuerunt, C. quod si nolit. §. quia assiduæ. ff. de ædel. edic. l. final. de fide iussoribus cum similibus, cõducunt, quod magnopere, quæ post hæc scripsit perdoctè, & pie Pater Frã ciscus de Sossa ordinis D. Francisci nũc meritissimus Episcopus Oxomẽsis in approbatione libri, & vita Sororis Ioanæ dela Cruz eiusdem ordinis, vbi plura cõgessit, maximè colum. 6. & 7. vbi refert

22

sex

sex ordines sanctorũ, & beatorũ virorum, & ad quos eorũ preces possumus effundere, & piè, & probabiliter credere apud Deũ Optimum Maximum pro nobis orare, & quæ de veritate, vel credu-
23 litate differentia sit. Ad cõtraria argumenta respõdetur, ad primum ex cap. audiuimus, de reliquijs, & venerat. sanctorũ, quod ideo ibi reprehensi fuerunt quidam homines, eo quod diabolica fraude decepti, quendam inebrietate occisum venerarunt, &
24 decisio illius textus est nõ licere venerari, seu colere quẽquã, etiã si miracula fecerit, nisi autoritas Romani pontificis interueniat, nam ea requiritur, y enel propósito ay tres actos distintos: el primero es el del examen, y aprobacion delos milagros: el segundo, el dela beatificacion, & beatus dicitur cui⁹, nec dies mortis, nec officium in eius memoriã celebratur, nec etiam sibi Ecclesia dedicatur. Ita Maluisius de canonicatione sanctor. 1. dubio, n. 20. & in vita non potest quis dici beatus ex sententia diui Thomæ, 1. p. q. 12. art. 2. Secunda Secundæ, q. 253. art. 2. ná beatitudo idẽ est quod vita æterna, quod est pax
25 est Regnum Cœlorum. D. Tho. in 4. d. 49. art. 7. 8. 9. & Pictores ex communi eorum vsu pigunt imaginem Beati cum radijs, Sancti verò cum diademate circum caput, & tradit. Maluis. in d. tit. 2. 1. dub. n. 20. Alius est actus ter
26 tius, scilicet canonicationis, quæ solo Romano Pontifici Ecclesiæ caput, & Christi Vicario in hac Militanti Ecclesia, & es seruatus, vt ex pluribus concludit optimè Maluisius in d. 1. dubio, & 2. & n. 7. nã Deus, & Papa faciunt vnum, & idem tribunal. Hæc, & plura traddit S. Th. relat. à Maluisio. d. 2. dub. n. 8. & maximè in tractatu de errore Græcorũ cõs. 72. quod de necessitate salutis, .est subesse Romano Pontifici, & debet fieri canonicatio Sancti ad instantiã, & supplicationem factam Domino Papæ, ex Maluisio, vbi supra.
27 Respondiendo pues a la dificultad digo, q̃ este texto, ni su Glos. in d. cap. audiuimus, de reliquijs, & venerat. sanctorum, no prueba, ni quitò facultad al Obispo, de hazer probanças, è informacion de milagros, y remitirla a su Sanctidad, porq̃ este es suyo proprio, y que compete a su jurisdicion ordinaria, maximè stante el Concilio de Trento, y su disposicion in d. cap. 20. sess. 25. Y el dezir, que ninguno pueda ser venerado por santo, ni beatificado, sino es interuiniendo el mandato del Sumo Pontifice, y examinados sus milagros, no es dezir, que el Obispo no pueda hazer este primero acto de examen, y aprobacion de milagros, que le concede el Cõcilio de Trento, cum ex
28 diuersis non fiat in iure illatio, l.

Papi-

Papinianus exuli, ff. de minorib. l. naturaliter, §. nihil commune, ff. de acquirēda possessione cum similibus. Burgos de paz, y lo dicho procede, siue iure ordinario Episcoporum, vel si eis à Romano Pontifice cōmitatur, illud tamen non ommittā para consuelo delos fieles y deuotos de este Padre fray Francisco Solano, quod traddit Innocentius in d. cap. audiuimus, in fine his verbis. *Item, non negamus, quin cuilibet liceat alicui defuncto, quem credebat bonum virum porrigere preces, vt pro eo intercedat ad Deum, quia Deus fidem eorum attendit, non tamen pro eis licet facere officium solemne, vel preces solēnes:* Y assi por esta doctrina se satisfaze a la piadosa frequēcia, de oracion, y deuocion, que se tiene a este piadoso religioso, que tan probablemente se tiene por santo, y se espera, que serà por la misericordia de Dios, en los tiempos de adelante canonizado. Quod ita sentit, & resoluit post hanc iuris allegationem dominus Episcopus Franciscus de Sosa, in dicta approbatione libri Sororis beatæ Ioannæ. fol. 7. colum. 2. & licet Innocētium non alleget plura. Egregie refert; & eius distinctionem, & concordiam sequor, q̄ el capitulo siquis hominem. 11 quæst. 3 Y los fundamentos contrarios en el caso, de que en este num. 26. se trata, se entiendan, y su prohibicion, de la veneracion publica y solemne, de toda la Iglesia: no empero la particular, aunque interuengan acciones publicas, como esta dicho, y yo resuelvo en este numero, y en summa es lo mismo, que trae Inocencio, y cōtiene su doctrina, in d. cap. audiuimus, a q̄ se à de añadir lo q̄ este doctissimo y prudentissimo Prelado, dize, q̄ se an de aprobar las tales acciones, cōforme al fundamento, q̄ para vsar dellas vuiere, que si fuere flaco, seran dignas de reprehension, como ligeras y vanas: pero si fuere razonable, seran pias, y loables, como siento serlo, las del dicho Padre Fray Francisco Solano, de quo agimus. Y ay muy gran processo desu buena vida, milagros, y acciones, ad secundum argumentum ex text. in cap. venerabili de testibus, se responde, que el examen de testigos, que alli refiere, se hizo por vn Abad, y Monjes de la Orden de Cistel, y por mal examinados los testigos, mandò el Summo Pontifice a ciertos Obispos, los boluiessen a examinar de nueuo, con la diligencia que se suele, y deue poner, en el dicho examen. De manera, que aquel texto no prueba, que le falta su jurisdicion a aquel Abad, y Monjes, sino que examinaron mal, y sin deuida diligencia, los testigos, en caso de vida y milagros, y muy menos prueba, ni se puede inferir de aquel texto, y su decision, que los

29

30

los Obiſpos no puedan enſu dioceſi en el dicho caſo hazer el dicho examen,y aprobacion, ni deſto trata,ni implica, el auerſe cometido por el Papa a aquellos delegados, porque el miſmo texto da a entender, auer ſido por mal examinados,y no por otra cauſa, y en eſtos caſos, teſtes debent.ſigillatim interrogari, & reddere rationé ſui dicti. Maluiſius in d. tit.de canonicat. ſanctor. dub.3.
31 n.67 &notat Abas in eodé textu, Caſaneus in Cathal. Gloriæ mundi,3.p. conſiderat 49. ad canonicationem non ſufficere vitam bonam ſine miraculis, nec vnum ſine alio ad finem canonicationis obtinédum,nõ ad finé beatitudinis. Y en tanto es eſta poteſtad, que los Obiſpos,y arçobiſpos tienen,que vuo opinion antigua de Doctores por el texto in cap.cõquæſitus, de ferijs,que podian en
32 ſu dioceſi, hazer venerar por ſanto, al que les pareciesſe, y a inſtáncia del pueblo, y mandarles guardar fieſta, vt traddit Caſaneus in Cathalogo Gloriæ mundi, 2. p. conſiderat. 47. Pero eſto dela canonizaciõ particular de vn Obiſpo hecha por los Obiſpos no eſtà obſeruado,ſino reprobado,y ſe tiene lo cõtrario por las razones, que trae Maluiſio d. tracta.2. dubio, a quien no refiere Caſaneo, ni el vno al otro. Ni importa de-
33 llegar enel dicho capitulo venerabili, si el Papa aquella cauſa, y negocio, para q̃ todos los demás de aquel genero, en quanto a la prueba,y examé de milagros, dexe de quedar por dela iuridicion ordinaria, a quien compete, ni ſe haze regla para los demas, por que la afectacion, y delegacion, que haze ſu Sátidad, ſolo toca al negocio ò delegado, y no otro, cũdelegata iuriſdictio ſit ſtricti iuris, & ordinaria fauorabilis, cap. ſignificaſti, c.ſane de officio delegat. nec extenditur de perſona ad perſonam, nec de vno caſu ad alium, cap. cum dilecta. 22. cap. Rodulphus, 35. de reſcriptis cap. P & G.40. cum alijs pluribus de offic. deleg. & vbiq; Doctores. Y aſsi queda reſpõdido al dicho argumẽto,y dificultad, que ſe opuſo de eſte texto, cuya duda, para los que la puſieron, eſtà muy facilmẽte diſſuelta A la tercera de la Bulla de Leon Decimo ſe reſponde, con lo que eſtà referido, y ſacado de ſu cõtextura, que no procede, quando ay rieſgo en la dilacion y tardáça, como aqui la auria; quibus omnibus ſic conſtitutis,ſe deue tener por certiſsima y muy ſin duda, ni eſcrupulo eſta parte afirmatiua, tam ex mente, & verbis del Concilio de Trẽto, d. ſeſs.25. cap.2. como de la práctica, que trae Cerula, verbo, *miraculum*, como tábien por la gran diſtancia, que ay de aqui a Roma, a rieſgos, y dificultades, que auia al eſperar a dar primero relacion,

lacion sin auer examinado, y aprobado estos milagros, y remitidolos, con los pareceres a su Sanctidad. Y sobre todo por el gran desconsuelo, què a la misma Religion, y Religiosos de su Orden de este Reyno, y a esta ciudad de los Reyes, en vniuersal se seguiria, dexando su Señoria de el Señor Arçobispo de continuar, y hazer de su parte todo lo que en esta puede, y deue, y lo que consta por exemplares, y libros, auer hecho otros Prelados de las Indias, y defuera de ellas en este dichos caso, y que lo que a todos à concedido, no es justo, se deniegue en cosa tan piadosa, y en el primer fructo de Sanctidad junta, con los milagros, que en este Reyno de el Peru la Magestad de Dios nuestro Señor nos à dado, pues queda satisfecho a las dudas contrarias, y respondido a los textos, que se alegan, & sic de iure certissimum censeo, salua in omnibus censura Sacrosanctæ Matris Romanæ Ecclesiæ, & cuiuslibet melius sentientis.

CAPVT. VI.

1 DIFFINITIO *Decimæ Ecclesiasticæ.*

2 *Omni tempore etiam apud Ethnicos, & Gentiles, & in lege Naturæ Decimæ sunt solutæ.*

3 *Primiciarum origo, & quando fuerunt oblatæ.*

4 *Crescente Diuino cultu, Sacerdotum, & Ecclesiæ Ministr's inductæ sunt decimæ.*

5 *Euaristus Papa, Parrochias diuisit, & decimas earum.*

6 *Maxima & ardua quæstio est, inter Theologos, & Canonistas, An decimæ sint debitæ de iure Diuino, vel Positiuo.*

7 *Referuntur plures circa hoc opiniones.*

8 *Siluester inuehit contra Canonistas.*

9 *Inuectiua autoris aduersus Theologos, qui mittentes falcem in messim alienam, iura impropriè quandoque allegant, & ne id faciant, consulit, nisi periti fuerint in iure Canonico, & Ciuili. Qui magna ex eo inconuenientia oriri solent.*

10 *Decimæ sustentationis Episcopi, & Ministrorum Ecclesiæ sunt de iure Diuino, quoad congruam, & necessariam sustentationem.*

11 *Explicatur locus Concilij Tridentini sess. 25. cap. 12. iuxta distinctionē de qua hic & declaratur Azebedo, qui illum textum allegat.*

12 *Resolutio quæstionis, decimas, scilicet, esse de iure Diuino Euangelico, actu, & potestate, seu in radice, cum Francisco Suarez Societatis IESV.*

(?)

CAPVT. IV.

DE DECIMIS soluendis ab omnibus, quive eximantur ratione prærogatiuæ, vel consuetudinis.

Nonnulla de immemoriali, & de exemptione militū de Alcātara in regno del Peru, ad l. 1. & 2. tit. 5. de los Diezmos lib. 1. Recopilationis.

1 EST enim Decima, quæ à Christianis præbetur communi iure omnium bonorū legitimè quæsitorum, quota pars Diuina constitutione debita, sic ex Cardinali consilio 26. traddit hanc diffinitionem Petrus Gregorius, lib. 2. singtamarum, cap. 22. n. 1. vbi pulcher inquit. Primum est enim institutio Decimarum, quæ præbentur viris cultui Diuino dicatis, Deiq; ministerio assiduis, noua non est, sed ab omni tempore, sub lege namq; Naturæ, solutæ à pijs viris sunt, vt ab Abrahā, & Melchisedec Sacerdote Dei altissimi, dixitque Iacob ad Deum. *Cunctorum, quæ dederis mihi, decimā offeram tibi.* Et Genes. 28. *Primitias, & decimas tuas non tardabis offerre.* Aliaq; plura refert circa decimarum antiquitatē, quæ 2 non solum apud Christi fideles extat, sed etiam ab Etnicis, & Paganis soluebantur, nam initio, & mundi principio in l. Naturæ faciebāt homines oblationes, & sacrificia, vt ex autoritate Magistri Sententiarum, in 4. adducit Ioannes Marthæ de iurisdictione 2. p. cap. 43. n. 1. crescente namq; Dei cultu auxit. Ipse Dominus Deus dari primitias ministris domꝰ suæ qui sunt, qui propriè sacrificia offerunt, vnde sacerdotes sacra dantes, vel sacrificia offerētes dicuntur oblationes, non tollendo sed Primitias dando.

Postea cultu Dei magis triumphanter crescendo, propter multitudinem ministrorum, addidit illis decimas, & reseruauit sibi decimam partem rerum omnium, quæ crescunt, & renouantur, & aequirūtur omni anno, quas præcepit dari suis ministris, vt habetur Malachiæ, capite tertio. *Inferte omnem decimationem in horreo meo, vt sit cibus in domo mea pro ministris meis.*

Ex hoc ministrorum, & Eccle- 4 siarum aumento, & sacri diuini cultꝰ accrescione in Primitiua, Ca- 5 tholica Christi Domini Ecclesia, vt cōfusio euitaretur, ab Euaristo Papa diuisæ sunt Parrochiæ, vt adnotat Franciscus Suarez doctissimus nostri temporis vir, lib. 1. de diuino cultu. cap. 9. & 10. vbi etiam disputat, quæstionem, satis controuersam inter Theologos, & iuris Canonici professores, & quæ inter eos, inuicemque contrarios maximam dubitationem continet: An scilicet extante diuina lege Euāgelica, præceptum Decimarum, nunc iuris Diuini, sit, vel Ecclesiastici tan- 6 tum, in quo quidem articulo, quam plures fuerunt variæ Doctorum opiniones, quas referre libuit,

libuit, & expreſſo adducere ad noſtræ legis explicationem, cuius materia eſt neceſſaria in ſcholis, & in Praxi vtilis, & adducam, & colligam plura vltra autores antiquos, & nouiores, qui hanc eandem quæſtionem tractauerint.

7 Imprimis namq; eſt doctrina Innocentij, in Rubr. de decimis vbi concludit, eſſe de iure diuino præceptum de decimis ſoluendis, quam eandem opinionē tenet Gloſſa in cap. 1. de decimis, lib. 6. Andreas Hiſpanus in tract. de decimis, ſentit fuiſſe præceptū naturale, & morale, & eſſe immutabile, etiam quoad quotam per Eccleſiaſticam poteſtatē. Rebufus verò in tractu de decimis, q. 1. n. 9. & 10. declarat, non eſſe decimas de iure naturali, ſed de iure poſitiuo diuina dictante ratione naturali, quod magis præciſa, & neceſſaria autoritate comprobatur, per textum, in capite, Parrochianus, de decimis, ibi: *Cum decimæ non ab homine, ſed à Deo ſint inſtitutæ, tanquam debitum exigi poſſunt.* Et in cap. tua nobis, eiusdē tit. ibi, decimas, quas Deus in ſignum vniuerſalis dominij ſibi reddi præcipit, cap. cum nō ſint. 16. q. 1. & alibi ſæpe cū alijs pluribus iuribus concordantibus.

Secunda Canoniſtarum opinio eſt, tenentium præceptum de ſoluendis decimis prædialibus eſſe de iure diuino, præceptum autem de ſoluendis decimis perſonalibus de iure Poſitiuo, & Eccleſiaſtico tantum. Ita Hoſtienſis in Summa de decimis, §. 6. 7. & Ioannes Andreas Immola Florianus, & quos refert Felinus in capite cauſamque, de reſcriptionibus.

In contrarium, & quod de iure Poſitiuo, & non Diuino debeatur decimalis quota, ex Theologis tenet Hugo de Sancto Victore, lib. 1. de Sacramentis. p. 11. cap. 4. & 11. vbi dicit. Decimas ante legē fuiſſe, ſub conſilio, ſub lege in præcepto, iam verò in libertate ſpiritus ambulare permittimur, quia cum lege veteri Inducta eſſent, & non ſunt renouatæ, in nouo teſtamēto, de iure tātum Poſitiuo debentur, eandem opinionē ſequitur Adria. Papa, quolibet. 5. q. 1. et ſic Canoniſtæ habēt pro ſua opinione Pont. Max. qui fuit Canoniſta, Innocentium ſcilicet III. quē iā citaui in Rub. de decimis, & Theologi habent etiā pro ſe alium Romanum Pontificē Theologū, qui fuit Adrian. d. colib. 5 q. 1. pro prædicta opinione Theologicæ ſcholæ refert dictos autores. Rebuf. in d. quæſtio. 1. n. 13. tenet etiā eā Alexāder de Ales in Sum. 3. p. c. ſi, mēbro. 1. D. Tho. 2. 2. q. 87. & colib. 2. art. 8. Angelus in Summa, verbo, *decima*; quæſtio 2. Silueſter eodem verbo, q. 10. inferens determinationem quæſtionis, de qua principaliter agimus.

Quod veritatem non intelli-
8 gentes multa inconuenientia fa-
ciunt, reconueniri possent aliqui
ex Theologis à iuris professorib⁹
quia plerumq; mittũt falcẽ inmes-
sem alienam in propiè q; iura, &
leges eas non profitentes volunt
9 allegare, neq; eas, & iuris princi-
pia intelligunt, qui increpates Ca
nonistas aduersus eos inuehunt.
his namq; fas esset quod dixit do
ctissimus, presses Couar. lib. 1. va-
riarum, ca. 17. n. 1. verbo: *Non obe-
rit, nos hanc disputationem Missam fa
cimus cum huic loco, nec conueniat, nec
nostræ sit professionis.* Referés aliud
propositũ, Theologicæ scientiæ,
cuius ipse in expers non fuit; nec
vnquam. Vidi Theologum, qui
in legibus, & iure Canonico inter
prerando se involuerit, qui recte,
& fundamentaliter processerit, si
ue in iudicádo, vel cõsulẽdo, pau-
cis exceptis, omnes tamen admo-
neo, quod si religiosi sint, & in
hoc sæculo, vel intra religionẽ le
gũ, & Canonũ facultatẽ à curate
non fuerint professi ne se intro-
mitant in iudicádo, sine peritorũ
consilijs, vel in consulendo, quia
plura dãna oriuntur. Ex animosis,
& non prouidis, nec fundatis cõsi
lijs in aliena facultate. Et non abs
re erit hæc dixisse, quia forsam ex
pertus sum in cõuenientia propo
sita, & aliquos. Sacri verbi cõcio-
natores audiui, qui etiam leges in
propriè solent allegare à quibus
allegationibus iustũ esset abstine
re propter cõcionádi religiosam,
dicendi veritatẽ, tractent, namq;
fabrilia fabri, sic D. Hieronymus
in Epistola ad Paulinum

Adrem igitur resolutionẽ præ
factã tenent Ioannes Maior Florẽ
tinus Soto, & quã plures relati, à
Couar. lib. 1. variarum, c. 17. n. 2.
verb. Præterea decimas, & inter
eos Ioannes maior defendit magi
strũ de alta platea contra Petrum
de Renate, in 3. sententiarũ dis-
tintione. 37. q. 36. de decimis, &
earum solutione, & origine deci-
mandi. Quẽ refert, & sequitur Na
uarr. in tractatu de redditibus Ec
clesiasticis. q. 1. monitorio. 59. eam
dem opinionem tenet Cardinalis
Belarminus, in disputationibus
lib. 1. de Clericis, c. 25. de decimis,
& probat contra opinionẽ Cano
nistarũ, quam etiam ex nostrati-
bus sequũtur doctissimi duo viri
presses, namq; Couar. vbi supra, &
Gregor. Lopez, in rubrica tit. de
los diezmos, partita 1.

Et quia sequũtur has opiniones,
eas defendunt, vno verborum cõ
textu, inuicéq;, quasi iniuriose se
mordent, & fere iniuriæ mutua
compensatione tolluntur, capit.
intelleximus de adulteris, & ali-
qui ex Theologis sequuntur Ca-
nonistarum opinionem, & versa
vice ex Canonistis plures se-
quũtur Theologos cõtrariæ opi-
nionis, alij distingunt, vt prædi-
ximus, differẽtiam constituendo
inter decimas prædiales, & perso

nales

nales. Ioannes Gutierrez, qui hãc eandem quæstionẽ adducit, lib. 2. Canonicarum quæstionum, cap. 21. n. 19. plura fundaméta, optimè adducens, inclinat se sequés Theologorum sententiã. Doctor Martha Neapolitanus Iurisconsultus de hac re, egregiè agẽs, omissis pluribus, quæ retulimus, vtramq; refert cõtrariam opinionem, nec cui assentiatur facile est inuenire apud eum, is namq; in tract. de iurisdict. 2. q. cap. 43. ex n. 1. vsq; ad 10. plures auctoritates adducit quid dicendum, Canonistarum sententiã sequendã esse sentio, cum iura expressa pro ea habeamus, quæ sunt textus in d. cap. Parrochianus de decimis, & in cap. tuæ nobis, eodem titulo, ibi, decimæ, quas in signum vniuersalis dominij sibi reddi præcepit, texto q̃ tanto milita en el tiẽpo presente, como desde la creacion del mundo; quod qualiter sit intelligẽdum, est recurrẽdum ad ea, quæ traddit Franciscus Suarez lib. de Religione, cap 10. vbi disputat; an præceptum decimale sit iuris diuini, vel tantum Ecclesiastici, & vltra supradicta pro eadẽ cõprobatione, allegatur textus noui testamenti, Luc. cap. 11. & Math. c. 10. *Dignus est operarius mercede sua.* Et ex Paulo, 1. ad Corinth ca. 9. *Quis militat vnquam stipendijs suis, aut quis plantat vineam, aut de fructibus eius non ædit.* Et Luc. 18. *Decimas do omnium, quæ possideo.* Et Math. cap. 5. *Nisi abundauerit iustitia vestra plus quam Scribarum, & Pharisæorum, non intrabitis in regnum cælorum.* Sed ad ista loca respõdet Ioan. And. relatus à Doctore Martha d. cap. 43. lib. 1. n. 9 quod non sunt verba Christi, vel Euangelij, sed obstentatiua arratis Pharisæis. Vt ex nouo testamento nõ habeatur certus textus de solutione decimarũ. Resideo itaq; in opinione Canonistarũ auctoritate textuũ quos, citauiet infra referam.

10 Omnes tamẽ præfati DD. vtriusque Theologicæ, & Põtificij iuris scholæ nemine discrepãte cõcludunt decimas quatenus, necessariæ sunt ad cõgruã sustentationẽ, eorũ qui in sacro altari diuina ministrãt, & Ecclesiæ inseruiunt esse de iure diuino quã resolutionẽ adducit Nauar. in Manuã. c. 21. vers. ex quibus, & in cõpendio eius refertur sic decima, quo ad quotam est iuris humani, quo ad sustentationẽ est iuris diuini idẽ cõcludit Gutier. d. c. 21. n. 35. post Cobar. lib. 3. variarũ c. 27. n. 8. post Arag. & alios, quos citat declarat, Frãc. Suarez d. c. 10. n. 7. Concilium verò Tridẽtinũ, licet pluribus rationibus vigeat, aduersus nõ soluentes decimas, nihil declarauit, super hac nostra quæstione, an silicet sint iuris diuini, vel positiui, nec quidquã circa hoc sancta Synod. exposuit ex quo venit declarandus Azebedo hic:

De Decimis, & earum solutione, & origine.

DVM in nostra lege 1. n. 5. referédo Rebusum, qui inquit, tenere, Decimas esse de iure diuino institutas, procedit ipse Azebedo dicendo; habemus Decretum Concilij Tridentini hanc approbans sententiam, sess. 25. de reformatione, cap. 12. vt intelligatur, non quod Concilium de-
12 claret de iure diuino Euangelico decimam deberi, quia si hoc exponeret, cessaret opiniones Theologorum, nec esset locus disputationibus, sed quod sint Deo debitæ; An autem istud debitum, de quo mentionem facit, Concilium, sit hodie noua stante lege Euangelica de iure Ecclesiastico, Positiuo, vel Diuino, disputant Doctores, & in opiniones est diuisum. Sed Franciscus Suarez dicto libro de Religione, capite decimo, numero octauo, resoluit vtrasq; decimas Prædiales, & Personales esse de iure Diuino Euangelico, actu, & potestate, seu in radice, quod explicat dicto numero octauo, & sequenti, ad quem pro vera resolutione, & concordia recurrendum est. Vt antea dixi, nec repeto, quæ refert, & sufficit, prædicta adduxisse, sequédo Canonistarũ sententiã cum declaratione, & cõcordia, huius doctissimi viri.

CAPVT. VI.

§. I.

1 *Omnes Christi fideles tenentur, ad decimas, & earum solutionem generaliter.*

2 *Infideles etiam tenentur ad decimas de terris, & prædijs quæ colunt.*

3 *Pauperes prætextu paupertatis non excusantur à solutione decimarum.*

4 *Refertur diui Augustini sententia referunturque verba eius notabilia in capite decimæ. 16. q. 1.*

5 *Tollit quandoque fiscus quod non accipit Christus.*

6 *Referuntur autoritates sacræ Scripturæ Sapientiæ. 11. & Prouerb. cap. 11.*

7 *Horribilia exempla contra non decimantes, vel male decimantes.*

8 *Male decimantes quatuor pœnis puniuntur, quas inserit autor. Hic ex Ioanne Marthæ.*

9 *Decimæ prædiales nonminuntur propter meliorationes vel expensas, etiam factas in recollectione fructum, si ad sit consuetudo in contrarium.*

10 *Consilium de admonendis, Christi fidelibus vt præceptũ de decimis ad impleant & quomodo hoc fieri debeat.*

CAPVT VI.

§. I.

De decimis aquibus debeantur, & pœnis male eas soluentium.

1 EST Tan euidens decimæ soluendæ Deo obligatio, vt omne iure canonico passim, quando de hoc agitur sit satis expressum nam omnes Christi fideles tenentur illas soluere capite

cap. 1. n. 16. q. 7. c. tua nos, & c. in aliquibus, & quasi per totum titulum de decimis, & habetur in l. 2. tit. 19. partita 1. ibi. *Tenudos son todos los homes del mundo, a dar diezmo a Dios, è mayormente los Christianos, porque ellos tienen la Ley verdadera, y son mas allegados a Dios que todas las otras gentes.* Qua etiã lege cõprobatur, infideles quoscumq; de prædijs Christianorum quæ colunt, teneri decimas soluere.

2

Eadẽ obligatione arctãtur pauperes cũ nec à decimãdi necessitate & præcepto excusantur, quod cõprobat dicta lex partitæ, ex cuius generalibus verbis, tametsi de eis mentionẽ nõ faciat, deniq; tenentur ad earum solutionem, quẽadmodum alij Christi fideles, qui non sunt pauperes, ex sententia D. Thomæ Secunda Secundæ, q. 87. art. 4. Alexander de Ales, 3. p. q. 55. Rebufus, Siluester, & alij, quos refert Suarez de Religione, lib. 1. cap. 16. n. 15. & plura hæc adducat Hostiensis in Summa de decimis, n. 16. vbi adducit illam Augustini sententiã, maiores nostri, ideo copijs omnibus abundabãt: quia Deo decimas dabant, & in cap. decimæ, 66. in ordine ibi q. 1. inquit Augustinus *Decimæ tributæ sunt ægentium animarum, quod si decimas dederis, non solum abundãtiam fructuum recipies, sed etiam sanitatem corporis, & animæ consequeris. Deus enim noster, qui dignatus est totũ*

3

dare, decimam à nobis dignatus est recipere, nõ sibi sed nobis, sine dubio profecturam, sed si tardabis dare, peccatum est, quanto peius est, non dedisse. Et infra. *Cum enim decimas dãdo, & terrena, & cælestia possis præmia promereri, quare pro auaritia duplici benedictione fraudaris, hæc enim Dei iustissima est consuetudo, vt si tu illi decimas non dederis, tu ad decimã reuoceris,* & exponit ibi Glossa; *Tantũ decima remanebit tibi, vel dæmonibus sociaberis, qui sunt decima pars Angelorum.* Et infra idem dicẽs Augustinus, *Dabis impio militi, quod non vis dare Sacerdoti, benefacere semper Deus paratus est, sed hominum malitia prohibetur.* Et paulo post etiam inquit. *Qui ergo sibi ad præmium comparare, vel peccatorum desiderat indulgentiã, reddat decimam, & etiam de nouem partibus studeat eleemosynã dare pauperibus Et denique quia nolumus cum Deo cõpartiri decimas, totum tollit Fiscus hic, quod non accipit Christus, & merito.* Nã Sapiẽtiæ. c. 11. habetur, *per quæ peccat, per hæc & torquetur.* Et Prouerb. cap. 11. *Alij diuidunt propria, & ditiores fiunt, alij rapiunt, non quæ sua sunt, & semper in egestate sunt.* Quædam horribilia exẽpla contra quosdam, qui non rectè, & integrè decimas soluerunt ex fructibus suis, refert Ioannes Marthæ de ruri dictione. 2. p. cap. 43. n. 25. ex Prospero in lib. de dono timoris, qui vt ipse ait, refert diuum Anselmum, qui certo tempore viderat diabolum in

horreo suo sedentem super garbam, qui iterum decimare fecit omnia, quo facto vix nouem partes in horreo potuerunt recondi. Narrat etiam idem, quod Beatus Ignatius quodam tempore vidit diabolum, super horreum suum sedentem, qui admirãs à suis ministris quæsiuit, si rectè garbam suã decimassent, & dixit sibi vnus seruorum suorum, quod septem garbas de decima, vt horreum repleret, ibi posuit, quo audito accessit vir sanctus ad horreum, & adiurauit diabolum, vt diceret, quare ibi sederet, qui dixit, se in horreo illo iurisdictionẽ habere, cui sanctus Ignatius inquit, iurisdictionẽ tuam exerce, at ille statim summitatẽ domus asportauit, & supercecidit ignis, & totum residuum incinerauit. Hæc Prosper, quem refert Doctor Martha vbi supra: & est locus Malachiæ Prophetæ, cap. 3. satis notus, dum inquit. *Reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos, dicit Dominus exercituum, & dixistis, in quo reuertemur, si affliget homo Deum, quia vos configistis me, & dixistis, in quo configimus, te in decimis, & in præmicijs penuriã vos maledicti estis, & vos me fraudatis, & configitis gens tota.* Quã sacræ scripturæ autoritatẽ adducit D. Hieronymus, in cap. reuerterentur, 16. q. 1. & ibi Glossa exponit gens tota, hoc est, gentiliter viuentes: est enim prima pœna malè decimatis, penuria rerum, neq; propter expensas seu meliorationes minuũtur, decimæ Prædiales, etiam si fiant, in recollectione, cap. fua. El 2. cap. non est de decimis, cap. pastoralis, vers. expẽsas autem, eodem titulo, tradit optimè Martha vbi supra, n. 54. tametsi, consuetudine contrariũ induci pósse, defendit Aragon, Secunda Secundæ, q. 85. artic. 2. quem sequuntur Rodrig. in Summa, verbo *Diezmos*, capit. 87. n. 4. contra Sotũ, quẽ refert. Vtramq; opinionẽ esse probabilẽ, sed in pũcto iuris verior est opinio Petri de Aragoni, & Manuelis Rodriguez. **secunda pœna est incidẽtia** in peccatũ, quia malè decimantes puniũtur per incidentiã in peccatum, vnde legitur Genes. cap. 4. quod Abel iustus obtulit Deo de primogenitis gregis suæ, & de apibus eorum, & respexit Dominus ad Abel, & ad munera eius. Ad Cain verò, & ad munera eius non respexit, quia Cain de deterioribꝰ, & de malis obtulit, Abel verò de optimis, & ideo Cain derelictus, & maledictus à Deo incidit in fratricidium, & damnationem æternam; quas, & alias duas pœnas adducit Ioãnes Marthæ, vbi supra n. 28. & n. 30. refert puniri malè decimãtes tertia pœna, quæ est perditio regni cœlorum. Et quarta pœna sensus, scilicet ejectionis adperpetuum supplicium, exemplas, & autoritates refert, quæ omnia præoculis sunt habenda,

9

10

8

habēda, nam maximopere expediunt, ad animarum salutem, quæ videndum, & inspiciēdum est, ne periclitentur, propter decimas, quæ Deo Domino debentur malè solutas, vel minus, seu in peiori genere, fructuum satisfactas, à quo cauendum, & admonenda, huius debitæ obligationis satisfactio, & iustitiæ commutatiuæ, ad implementum pro debita erga proximos charitate, non vt rustici, & ignaui credant, falsoq; existiment, hæc admonitoria fieri, propter Clericorum auaritiā, sed propter damna imminentia, & pœnas, in quibus incidunt peccantes contra præceptum, de decimis, & primi cijs soluendis.

CAPVT. VI.

§. II.

1 *ECCLESIA potest habere duos iudices Ecclesiasticum, & secularem pro decimis exigendis.*

2 *Traditur, quæ sit quæstio iuris, & quæ facti.*

3 *Si superuenit quæstio iuris, & facti rei spiritualis, secularis iudex supersedere debet.*

4 *Quod limitatur, si in facto præuenit secularis, quia tunc fieri debet, quod hic refertur.*

5 *Secularis iudex, est competens ad compellendum laicos, vt decimas soluant.*

6 *Ex venditione fructuum decimarum, debetur gabela, etiā si Clericus fuerit conductor decimarum.*

7 *Si dubium sit super decimarum exemptione ex præuilegio, vel consuetudine, ad Ecclesiam pertinet, & Ecclesiasticum iudicem.*

8 *Iudices Ecclesiastici regulariter debent cognoscere de causis decimalibus. Constituitur regula cum falēcijs, n. 8. 9. & 10. vt non procedat, quando super solutione, & eius facto conuenitur laicus, coram seculari iudice. n 8. & quando coram laico iudice, est quæstio facti, n. 9.*

10 *Limitatur tertio, in iudicio merè possessorio, & declaratur non procedere in interdicto adipiscendæ.*

11 *Arrestum Regalis, Senatus Limensis, in causa Ecclesiæ Metropolitanæ eiusdē ciuitatis, super decimis contra Indos, eiusdem Archiepiscopatus, in interdicto retinendis possessionibus, & aliud pro Indis Episcopatus del Cuzco. n. 12.*

12 *Ardua quæstio: an Regales Chancellariæ Regni de el Peru possint iudicare in causis decimarum, quæ Ecclesiasticis personis soluuntur, quæ relinquitur cogitanda.*

13 *Alexandrum Sextum Romanum Pontificem concessisse, Dominis Regibus Castellæ decimas noui orbis Indiarum, refert erectio sanctæ Ecclesiæ Limensis.*

14 *Alexandrum Sextum Romanum Pontificem concessisse, Dominis Regibus Castellæ decimas noui orbis Indiarum, refert erectio sanctæ Ecclesiæ Limensis.*

15 *Traditur exacta interpretatio ad l. 6. tit. 5. lib. 1. Recopil. & ibi consuetudo ciuitatis de Trugillo en Estremadura circa decimas Herbarum.*

16 *Cōductores decimarum, laici super mercede soluenda conueniuntur, coram seculari iudice, & non sunt trahendi ad Ecclesiasticum, nisi ei se submisserint.*

16 *Theologorum tenētium decimas non deberi Sacerdoti non indigenti opinio damnanda, & reprobanda.*

CAPVT VI.

§. II.

QVIS SIT IVDEX COMpetens in causis decimalibus.

IN

IN primis præmitendum est, huius §. quæstionem in duas dicendi partes, alia, est circa exactionē decimarum, & compulsionem ad earum solutionem; Altera, circa declarationē decimandi, & hæc etiam subdiuiditur, in quæstione iuris, vel quæstione facti, & vtramq; comprehendit causam, proprietatis, vel possessionis.

Circa primam partem hoc est, quo ad exactionē, & præcisam decimandi compulsionem, Ecclesia in sui fauorem potest, habere duos iudices, Ecclesiasticum scilicet, & sæcularem, quoad compellendos laicos, coram iudice laico, vt decimas debitas Deo, & eius Ecclesiæ, & ministris Altaris reddant, est de hoc consilium Federici de Senis, 245, & resoluit Felinus in cap. causamq; de præscriptionib. ex dictis à Couar. in prācticis, cap. 35. n. 2. Gutierrez libr. 1. Canonicarum quæst. cap. 34. n. 44. Perladori, eos referens lib. § 2. n. 12. & de hoc nulla est dubitandi ratio, passimq; videmus locatores decimarum coram Ecclesiastico iudice, vel coram sæculari, decimas aduersus laicos exigere, quod si Ecclesiasticæ personæ sunt decimarum debitores, coram Ecclesiastico debent conueniri ex iuribus vulgaribus, & hic ordo seruatur in conueniendis personis Ecclesiasticis, coram suo iudice, ex cap. Si quis contra Clericum, de foro competenti, & fere toto titulo illo, & præcedenti de iudicijs, quod quamuis de per se sit manifestissimum; aduertendum est, ne ex generalitate consilij citati, absurdum aliquod sine distinctione deducatur.

In secundo autem puncto latissimus se nobis offerebat campus, pro conferibendis quam plurib columnis post Doctores antiquos, de hoc articulo agunt Ioānes Gutierrez in Canon. quæst. cap. 24. à n. 47. Petrus Barbosa, quam plura referens, in l. Titia. n. 23. ff. soluto matrimonio, cum sequentibus. Ioannes Marthæ de iurisdictione, 2. p. cap. 43. n. 73.

Ex eorum dictis supponēdum
2 & præmitendum est, quæstionē facti, & iuris, in ho differre, nam quæstio iuris est, quando partes sunt concordes circa factum, & tantum dubitant circa ius, vtrum illud factum legitimè intercesserit, vt ex Cino, l. Arethusa. ff. de statu hominum, n. 6. resoluit Barbosa in l. Titia, 35. n. 23. Et quæstio facti est, quando partes sunt concordes circa ius, & tātum dubitant circa factum, ex Bartol. in eadem l. Titia. n. 8. Paulo Castrēsi, cons. 109. n. 2. lib. 2. Barbosa. n.
3 24. si autē superueniat vtraq; dubitatio iuris, & facti, ne continentia causæ diuidatur, l. nulli. C. de iudicijs, tūc dicitur vtraq; quæstio iuris, & facti per Ecclesiasti-

cum

cum iudicem, vt tenet Corneus cons.227.n.6. lib.3. Bald. & Immola, & Barbosa in d. l. Titia,n. 24. qui dicunt, quod vt sæcularis cognoscat de facto spiritualium, oportet, quod sit abstractum ab omni spiritualitate, aliàs cognosceret Ecclesiasticus, argument.cap. quanto de iudicijs, quod est limitandum, & contrarium tenendum, quando sæcularis præuenerit, cognoscendo de facto, nec enim supersedebit propter quæstionem iuris, sed de facto cognoscet, tradditur ex Bald.in l. cum proponas, n. 1. C. de rebus creditis. Barbosa, d.n.24. qui dicit in prædicto casu, Ecclesiasticum debere supersedere in quæstione iuris, quia de ea suscipitur disputatio, ante quam constet de factor coram sæculari, & respondet ad capitulum, tuam, de ordine cognitionum, loqui quando causa spiritualis est præiudicialis ad primam, vt declarat Panormitanus, ibi.n.6. Ita tenet Barbosa, quem vidi attente, quem lege, vt quod dicit, percipias, & de veritate resolutionis communis circa cognitionem, quam sæcularis habet de facto, vtrum matrimoniũ fuit contractum, vel nõ, disputat longa serie ipsemet Petrus Barbosa post dictum numerum 24. ad quem est recurrendum, in iudicando, & cõsulendo, & ad huius articuli veram conclusionem, in scholis docendã, quia omnia collegit, & post eum Martha d. cap. 43.n.75: & Cevallos.c.5.q.897.li. 4. ex n.154. Ad rem nostram est conclusio proponenda, quod quando nõ dubitatur an quis debeat soluere decimas, ratione priuilegij seu cõsuetudinis, sed quod collegerit ex suo fundo fructus, & quod fuerint collecti, vel non, tunc quidem cum fit quæstio, me ri facti, iudex sæcularis est competens, ad compulsionem, & execu-
5 tionem, si per confessionem, vel instrumentum constet, vt laicus decimarum debitor eas soluat, & ratio est, quia quæstio quantitatis decimarum, est temporalis. An
4 carran. in regula ea quæ num.12. de regulis iuris lib.6. quia isti fructus, qui ex spiritualibus proueniunt possunt locari, & vẽdi, cap. nostra delocato cap. finali, ne prælati vices, suas transitq; dominium fructuum, qui decimantur in locatorem, & exeis si eos vendat debet soluere Gabellam, & Alcabalam, vt post Bald. Rolandum à Valle, Parlador. & Girondam, & Lasartem, quos citat resoluit bene Gutierrez de Gabellis. quæst. 44.num.3. extendens hanc resolutionem ad clericum conductorẽ decimarum, qui Gabellam ex beditione fructuum, quos collegit soluet, tanquam negotiator, ita Gutierrez, num.6. vbi supra, & præsupposito, quod decimæ debeantur, si forte possessor ex priuilegio, vel compositione, aut alia

causa

causa se ad decimas non teneri, contẽdat, quia reuocatur in dubium ipsum ius spirituale, videlicet, decimarum ad Ecclesiasticũ iudicem est recurrendum, si verò dubitetur, quãtæ decimæ debeãtur ex priuilegio, vel ex præscriptione, de quo priuilegio, vel præscriptione nõ dubitatur, tũc erit quæstio facti; & iudex sæcularis de ea cognoscere potest, vt ex Couar. cap. 35. varir. resolut. lib. 2. Gomecio in cap. si annum. n. 15. & 16. de iudicijs. lib. 6. Aufterio, & Bartol. in d. l. Titia, concludit Martha vbi supr. n. 74. vbi circa has iuris, & facti quæstiones, circa matrimonium, bonam & claram constituit distinctionẽ ex Bald. in l. filium, ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, quod aut sumus in causa summaria, vt alimentorum, & potest probari matrimonium coram iudice sæculari, neque præiudicat principali quæstioni l. penult. ff. de his, qui sunt sui, vel alieni iuris, aut sumus in causa requirente plenam cognitionem, & tunc aut est quæstio de potentia, scilicet, an potuerit esse matrimonium, & hæc est iuris, aut est quæstio de actu, scilicet; an fuerit factum matrimonium, de quo iudex sæcularis, poterit cognoscere, quas autoritates, & rationes adducendo dicit, esse cõmunem opinionẽ ex Couar. in Epithome de sponsalibus cap. 8. §. 12. n. 3. Villalobos inter communes, verbo, iudex sæcularis, n. 107. secus erit, si inter Clericos quæstio facti de rebus spiritualibus incideret, nam tunc solus Ecclesiasticus cognosceretur, iã aduertimus in initio huius, §.

7 Itaq; manet firma conclusio circa ius decimandi Ecclesiasticos iudices, quẽadmodum in cæteris causis Ecclesiasticis, & spiritualibus priuatiuè esse competentes, cum distinctione, quã constitui numeris præcedẽtib⁹, & in hoc ad maiorem claritatem cõstituitur hæc conclusio. Iudices Ecclesiastici debẽt cognoscere de causis decimalibus, & eas determinare.

8 Limitatur primò, quando personæ Ecclesiasticæ, vel locatores decimarum, super earum solutione conueniunt, laicos coram suo iudice sæculari, qui aut prædixi, eorum electio est, ex consilio Federici de Senis, 245. & adductis à Felino, quem citaui in cap. causam q; de præscriptionibus. Couar. in practicis qq. cap. 35. n. 2. Parlador. lib. 39. differencia. 9. §. 2. num. 3.

9 Limitatur secundò, quãdo incidit coram sæculari quæstio facti, quia de ea sicut in alijs causis, in quibus agitur de facto, hoc est si fuit cõtractum matrimonium, vel quis fuit Clericus, vel Religiosus poterit cognoscere iudex sæcularis, vt iam comprobauimus superioribus numeris, vel si quis

est

est communicatus, & reliqui articuli super hoc contingentes in his, quæ recipiunt factum ex superius adductis.

Tertio limitatur in possessorio iudicio causarum decimalium, quod cum declaratione, quam infra adducam, tenet Ioannes Gutierrez libro primo canonicarum, quæstionem capite trigesimo tertio, num. quadragesimo secundo, & quadragesimo tertio, alios referens, qui apud eum videri possunt, quod stilo, & praxi Chancellariæ Granatensis circa decimas, illius regni refert Bobadilla primo tomo Politicæ libro secundo, capite decimo octauo, post Ioannem Garcia de nobilitate; Glossa nona, numero 24. Antonius Faber, definitione trigesima octaua, sub titulo codice de iudicijs, declaratur, & sub limitatur, hæc limitatio, vt non procedat in interdicto possessorio adipiscendæ possessionis, cum hoc admixtam, habeat proprietatis causam, secus vero in interdictis retinendæ, vel recuperandæ possessionis; per rationes quas adducit Ioann. Gutierrez dicto numero quadragesimo secundo, & sequentibus, Fabrianus dicta definitione trigesima octaua, & ita declarabis, quæ in distincte post alios refert Zeuallos libro quarto, quæstione 1. n. 168.

Ex caius dictis, & præcedentibus resolutionibus, in hac Limensi Chancellaria, cognitum fuit de duabus causis decimalibus prima fuit anno 1597. nam fuit prouisio data, vt seruaretur lex. 6. hoc tit. 5. lib. 1. recop. ad instantiam procuratoris Indorum huius Archiepiscopatus, super decimis abeis soluendis, quia prætendunt eas non debere, Indos cum Sacerdoti, qui eis diuina ministrat, salarium inclusum in sui tributi taxatione soluant, & non teneri aliquid amplius contribuere; nam illud loco est decimæ, quam de suis fructibus soluere teneantur. Circa quod cõparuit regali senatu Archiepiscopus, & Decanus, & capitulum huius Metropolitanæ Ecclesiæ resq; qua conueniens fuit matura, & preuia deliberatione considerata latũ fuit arrestum regalis senatus, quod tale est:

En la causa de los Indios, de los repartimiẽtos del distrito desta Real Audiẽcia, sobre las Prouisiones Reales, q̃ a su pedimiento se an despachado, para el cumplimiẽto de la Real cedula, sobre la cobrança delos diezmos q̃ deuen pagar los dichos Indios, a q̃ salio la parte del Dean, y Cabildo de la santa Iglesia desta Ciudad; en suplicacion de las dichas prouisiones:

En la Ciudad de los Reyes, en veynte y dos dias de el mes de Abril; de mil y quinientos y nouenta y siete años: los señores

Presidente y Oydores, vista la dicha causa, suspendieron las dichas Reales Prouisiones despachadas a pedimiento de los dichos Indios, por esta Real Audiencia, hasta que su Magestad informado, prouea lo que fuere seruido: y en el interin mandaró, que se les guarde a los dichos Dean, y Cabildo, la costumbre, que en el lleuar los diezmos de los dichos Indios, an tenido. Y assi lo proueyeron, y mandaron.

AVTO DE REuista con la misma relacion.

EN La Ciudad de los Reyes, en veynte y tres dias del Mes de Mayo, de mil y quinientos y nouenta y siete años, los señores Presidente, y Oydores desta Real Audiencia, vista la dicha causa, dixeró, y proueyeron.

Que en execucion de lo ordenado por las Reales Cedulas de su Magestad, presentadas en la dicha causa, deuian declarar, y declararon, que los dichos Indios cumplan con su obligacion pagando a la Iglesia, siendo suficiente para la congrua sustentacion de los Sacerdotes, que les dotrinaren: y en tal caso, se les quite a los dichos Indios, y dexen de pagar, la parte, que por las tassas de sus repartimientos, esta aplicada para su doctrina, y no siendo suficiente el diezmo, que assi pagaren, para sustentar la dicha doctrina, lo que faltare, se tome de lo aplicado a la dicha doctrina, rebaxanles a los dichos Indios, la demas parte que resta de lo dicho aplicado a doctrina, por las dichas tassas, ò todo lo assi aplicado, si los dichos diezmos, q̃ pagaren bastaren para la dicha doctrina.

Y en el interin, que esto se executa, y dispone, ò su Magestad otra cosa prouea y manda, y sin perjuyzio de el derecho de los dichos Indios, el dicho Dean y Cabildo, vsen de la possession que tienen, que por el Auto de vista de veynte y dos de Abril passado, proueydo por los dichos señores, en esta causa está mandado, el qual dicho Auto, en quanto a esto lo confirmaron en grado de reuista. Y assi lo proueyeron y mandaron. Proueyeronlo, y rubricaronlo los señores Doctor Castilla, y Auendaño, y Licenciado Boan.

Et in hac quasi possessione existunt manuque tenentur Archiepiscopus, & Decanus, & capitulum Limensis ciuitatis, exigendi decimas ab Indis, sui Archie-

Archiepiscopatus, ad rationem vnius pro decem extritico, quibus, & cæteris rebus, quæ dicuntur apud nos frutos de Castilla, y del Mayz, y chuno, y para los que los Indios llaman papas, y otros frutos, que son de los que ellos cogian antes que viniesse Españoles de veynte vno.

12 Aliud arrestum fuit in causa Episcopi decani, & capituli ciuitatis Cuzquensis, in qua per sententiam latam in gradibus de vista, y reuista, auiendose puesto demanda a los Indios de aquel Obispado, por el Obispo, Dean, y Cabildo, en que se pidio se les mandasse, que dezmassen como los demas fieles, se defendieron con dezir, que estauan en posession de no pagar mas diezmo, de lo que està tassado para el Sacerdote, Cura, y Maestro de doctrina, que les administra los Sacramentos, y que no deuen pagar mas diezmo. Y por los autos conformes desta Real Audiencia, fueron amparados, en la dicha posseſsion, los dichos Indios, de que con muchos fundamentos, que de vna, y otra parte se alegaron, y pruebas, que se hizieron, se suplicò segunda vez, ante la Real persona de su Magestad, auiendose dado executorias de los dichos autos, y en este pleyto fuy Abogado, de parte del Dean, y Cabildo, se informò fuertemente por su derecho, & obtinere non potuit pars prædicta decani, & capituli Cuzquensis, dandoseles a los Indios el amparo de la posseſsion, hasta que por su Magestad otra cosa se prouea, y mande. Demanera, que de vna suerte, se pagan y cobran los diezmos de los Indios en el Arçobispado de Lima, y en el del Cuzco, no se permite se cobren. Et cum lis pendeat non licet vltra progredi, itaque super posſessorio, & retinendæ vel recuperandæ inter dicto iudicatum est, in hac Limensi Chancellaria, in dictis causis decimalibus.

13 Ex quibus iam supra traditis inferri potest, ad quæstionem vtilem in his Indiarum Regnis, super cognitione causarum decimalium an possit tractari coram Regijs Chancellarijs, & de Granatensi Chancellaria testatur; Couarrubias in practicis capit. 35. numero secundo, versi. tertio quoties decimæ; & Bobadilla primo tomo politicæ, libro secundo cap. decimo octauo, numero 213. maiorem dubitationem, apud nos hoc continet, in his Regnis Indiarum, cum aliquid circa hanc cognitionem, statutum non habeamus imo regale consilium Indiarum, in quantum est possibile, se exonerat, à cognitione causarũ, quæ ad iurisdictionem Ecclesiasticam

pertinent eique competunt in hoc nostro articulo, quem anemine vidi tractatum, sub melioris censuræ correctione defendere forte possumus, Regia Indiarum prætoria posse decimarum Ecclesiasticarum causas decidere.

Primo hoc probatur autoritate capituli primæ erectionis huius sanctæ Ecclesiæ Limensis, ex cuius relatione constat, concessas fuisse decimas huius regni del Pe
14 ru, & vniuersarum Indiarum noui orbis, dominis regibus Castellæ, & Legionis, per Alexandrum Sextum Pontificem Maximum, & de Bulla huius concessionis mentionem facit, dicta erectio, constituta à domino Hieronymo de Loaisa primo Archiepiscopo, vniuersi regni del Peru, verba autem erectionis hæc sunt. *Quæ omnia vt supradictum est fiatque adnutum, & voluntatem maiestatis, & regum successorum suorum, & alias secundum, tenorem Bullæ Alexandri, per quam ipsis Regibus Hispaniæ, fuit facta donatio decimarum, licet ad præsens, per eandem regiam maiestatem, ad alimenta sint nobis præstita.*

Et quoties decimæ à Romano Pontifice beneficiario feudarioque iure translatæ fuerint, in principem laicum, poterit Iudex sæcularis, vt cumque causa tractetur, de decimis cognoscere, imo ad eum pertinet, huius causæ cognitio, priuatiue, vt resoluit alios allegans Couar. practicarum, in Regio Granatensi senatu. Traddit etiam Cardinalis Tuschus sub litera D. conclusione. 731. num. 3. & rationem assignat, & decimis quas iure hæreditario possident nobiles Regni Galleciæ plura adducit Ioannes Garcia de expensis cap. 9. n. 92. & 98 & per illum senatum de his iudicari causis.

Suadetur eiusdem praxis resolutio, & eius extensio ad has Chancellarias Indiarum, cum eadem subsit ratio tunc maximè, quia fere eodem, tempore anno scilicet. 1492. fuit concessa Regibus Catholicis expugnatio noui orbis huius, & verisimiliter tenendum est has decimas, quemadmodum Granatensis Regni ab eis fuisse impetratas. Habetque dominus Rex duas nouenas partes, decimarum in hoc regno in recognitionem ei debitam, vt habetur in dicta erectione.

Pro contraria parte, maximam dubitionem hæc res continet, cum non habeamus Bullam prædictam, concessionis decimarum huius noui orbis, sed tantum, concessionem iuris patronatus, quod diuersum est á decimis: & cum hic articulus contigisset, in causa de los Indios del Cuzco, sobre los diezmos, de qua supra mentionem feci, & allegarem capitulum, prædictæ erectionis multum fuit

dubitatum

dubitatum à Dominis Auditoribus, maximè à Ferdinando Arias de Vgarte, nunc dignissimo Episcopo dela ciudad de SanFrancisco de Quito, itaque non constat de dicta concessione, nisi per verba prædictæ erectionis, & eius narrationem.

Punctus quidem est grauis, circa quem consulendus esset Romanus Summus Pontifex, & ab eo impetrari hanc causarum cognitionẽ, & delegationem, quod fieri posse non est dubium, ex Glossa communiter recepta in capite 2. de iudicijs, & donec de hoc agatur, vel alia declaratio fit cum autoritate, relinquo cogitandum. Tametsi pars affirmatiua, iure defendi posset, si esset copia apud nos, concessionis decimarum, de qua in dicta erectione mentio fit, ex adductis per Tuschum sub litera D. conclusione septuagesima tertia, numero tertio, licet cõtrarium teneat Zabarela, quẽ refert, posset tamẽ fieri prouisio ab hac Regali Limẽsi Audictia, & quacumque alia huius Regni, vel Nouæ Hispaniæ Inserta, lex sexta, titulo quinto, libro primo Recopilationis, para que no se haga nouedad en el lleuar de los diezmos, quemadmodum ad instantiam Protectoris Indorum, vt supra retulimus, quẽadmodum in Regali Castellæ cõsilio, quando sic expedi, fit dicta prouisio.

15 In cuius rei examine, quæ solum est manutenencia, y amparo de la possession, y costumbre de dezmar, o no dezmar, venit iudicandum, si se haze nouedad, ó no, de cuius articuli praxi videndus est Abendaño de exequendis mandatis, cap. 1. n. 32. quem refert Azebedo, in eadem l. 6. n. 4. Et Couar. dicto cap. 35. practicarum, n. 2. vers. quarto erit. Ioannes Gutierrez cap. 21. n. 39. lib. 2. Canonicarum quæstionum post Gregorium Lopez *in lege prima titulo 20. partita prima*, quibus addendum est ad determinationem, prædicti interdicti, & declarationem, de si se haze nouedad, o no, que es mero hecho, si incidat quæstio iuris, ex qua veniat determinanda quæstio facti, tunc non erit supersedendum à Dominis de Consilio, cum præuenerit ad iudicandum in facto, sobre si nueuamẽte algunos Obispos piden diezmo, y fatigan sobre ello à los pueblos ante juezes Eclesiasticos. Ratio autem rationis est, quia quãdo agitur de causis spiritualibus, pro vt sunt decimales, superpossessorio earum, petitorium venit incidenter, ad colorandam, vel reijciendam possessionẽ, vt resoluit Menochius, de retinenda possessione, remedio tertio, numero quinquagesimo vigesimo primo, & quæstione septuagesima tertia, ex numero 588. per totam quæstionẽ,

& de recuperanda, remedio 15. q. 36. Y anſi ſi ſe alegare, que ſe exte por la poſſeſsion, o coſtumbre de no dezmar, o q̃ ay executoriales dello, como los tiene la ciudad de Trugillo en Eſtremadura, con im memorial coſtumbre, de no pagar diezmos de los arrendamientos delas yerbas, por que ſe paga eſte diezmo a ſu Mageſtad, ſobre que muy antiguamente ſe tuuo vn pleyto de gran conſideracion, cuyas informaciones de derecho vi fechas muy doctamente en fauor dela dicha ciudad eſtando en Eſpaña, y ſobre ſi aquien ſe pretende pagar el diezmo, puede lleuarle, y es capaz, o no del: y ſi es con preuilegio de antes, ò deſpues del Cõcilio Lateranẽſe, o cõ ſu derogacion, quié pretende eximirſe, de no dezmar, o ſi puede, eſcuſarſe de la paga enel todo, cũpliẽdo porotra parte con la quota, que ſe le ſubroga, como es la pretẽſion de los Indios del Piru, q̃ tiene enel pleyto referido, y ſentẽcias del Audiẽcia de Lima, para que ſeá amparados enla poſſeſsion de no pagar mas diezmo, que ſolo ſuſtẽtar al Sacerdote, que es ſu Cura, y les doctrina, è inſtruye en nueſtra Sancta Fè Catolica, tũc equidem omnia ſupradicta, & ſimilia, quia attinent ad iuris quæſtionẽ allegari poſſunt vt domini de Conſilio, & Regij Auditores iudicẽt in caſu dictæ legis 6. ad iudicandum, circa id, quod in ea diſponitur, ibi. *Y entre tanto no conſientan, ni den lugar, a que ſe haga nouedad*, Ex his, quæ prædiximus, & adductis ſupra. n. 4. Barboſa poſt alios in l. Titia, n. 24. ff. ſoluto matrimonio, vbi reſoluit, quod ſi ſæcularis iudex, prænenit cognoſcendo de facto, etiam ſi ad illius examen ſit neceſſarium agere de quæſtione iuris, & eam vẽtilare, non debet ſuperſedere, tametſi pronunciatio debeat eſſe ſuper facto, mandando no ſe haga nouedad, o ſobreſeyendo la poſſeſsion, que ſe ouiere dado cõforme a la dicha ley, declarando auer lugar la ſuplicacion, que della ſe interpone, remitiẽdo la cauſa enlo principal dela iuſticia della, y a las partes, que occurran, a pedirla, ante quien de derecho deuan, nec huic extrahordinariæ cognitioni obſtat, cõmunis reſolutio incapacitatis, qua aſtringuntur iudices, & poteſtates ſæculares, ne cognoſcant de cauſis & rebus Eccleſiaſticis, quia reſpondetur, hoc eſſe per modum defenſionis, & manutententiæ in poſſeſſorio, ſũmariſsimo cuius cognitio iuſtificatur, ex his, quæ adducit Abend. d. cap. 1. de exequẽ 16 dis mãdatis. n. 31. & 32. & Coua. d. cap. 35. n. 2. ex cuius dictis etiã defendenda eſt reſolutio, quam aſſeueranter affirmat, conductores decimarum. niſi ſe ſubmittant iuriſdictioni Eccleſiaſticæ, ſi laici ſint

ci sint, corã iudice laico esse conueniendos, & non coram Ecclesiastico, quia non agitur de iure decimarum, nec de decimis soluẽdis ab his, qui teneãtur eas soluere, sed de soluendo pretio, quo conductæ fuerunt decimæ, alicuius parrochiæ; & iã à colonis, vel à quibuscumq; Dominis solutæ, quod post Couar. resoluit Parlador. lib. 3. differentia. 9. §. 3. n. 3: eum sequtus est, & ita in praxi receptum est, ex quibus etiã venit reprobanda Theologorum quo-
17 rundã, & aliorum quorumcumq; opinio. falsò asserentium, decimas non deberi Sacerdotibus, & Clericis, qui aliunde habent, vnde se alant, & per Ecclesiã Romanam damnari dictam opinionem, affirmat Tuschus sub litera D. conclusione 72. n. final, & traddit Marta cap. 43. de iurisdictione nu. vltimo.

CAPVT VI.

§. III.

1 *NON valet consuetudo de non decimando, & de exemptione omni moda de tota decima.*

2 *Valet consuetudo minuens quotam decimæ, approbata expressè, vel tacitè a summo Pontifice.*

3 *Arrestum Limensis Senatus in causa Indorum diœcesis del Cuzco.*

4 *Indorum del Peru progeniem, & descendentiam ab Isachar filio Iacob fuisse, est probabilis opinio, in cuius comprobationem plura latè adducũtur, ex his, quæ adnotauit Licentiatus Bejaravus.*

5 *Las tierras del Peru son muy abundantes, y se coge, de lo que se siembra en muchas partes, muy crecidos fructos.*

6 *Los Reyes del Peru, que eran los Ingas antes dela entrada delos Españoles, y los Caciques, y enfermos, caminauan lleuandolos en ombros porque no tenian bestias de Caualleria.*

7 *Y el Reyno del Piru abunda de metales de oro, y plata, que los Indios del sacan.*

8 *Fuera muy conueniente, que al Peru de ninguna manera passaran hombres de estrañas nationes, y que en estos Reynos se guardasse con rigor, el no entrar en ellos, los dela Corona de Portugal; pues en la India Oriental no entran Castellanos, sino solo Portugueses.*

9 *En las Audiẽcias del Peru à auido eminentes y muy doctos Oydores, y de grãdes dos prendas de valor en letras, y autoridad.*

10 *Laudantur Domini D. Licentiati Rodricus de Aguiar y Acuña. Alphonsus Maldonado de Torres, & Dominus Ioãnes de Billela. & Licentiatus Ioanes Fernandez de Boam. Regij Indiarum consiliarii.*

11 *Referuntur alij Regii Senatores del Peru & inter eos Ioanes Matienço dñs Lupertius Diez de Almendares Præses, & alij plures memoria, & laude digni.*

12 *In Regno del Peru sunt quamplurimi viri, quidquid aliqui in Hispania existẽtes falsò contrarium existiment & cõtra eos qui perperam de hoc opinãtur inuehit autor.*

13 *Pro Indorum consuetudine, qua se contẽdant tueri satisfaciendo dum soluunt loco decimæ salarium Sacerdotis, facit autoritas diui Pauli, & diui Thomæ, & vtraque refertur.*

14 *Explicatur l. vnica, C. de Metropoli verito lib. 11. & eius elegans inductio.*

15 *Laborant DD. in constituẽda differẽtia inter consuetudinẽ decimãdi, & prescriptionẽ circa decimas, circa quod traddi-*

tur resolutio clara, & distincta Patris Francisci Suarez.

CAPVT. VI.

§. III.

CVM superiori §. de foro competenti in decimalibus causis actum sit, nũc deueniendum ad explicationem eorum, quæ attinent ad consuetudinem, & priuilegium de non decimando, vel de Decima minuenda, & quoad primũ post varia relata per Doctores antiquos, & moderniores vnum certissimũ Axioma est defendendum sub duplici conclusione, vna negatiua, & altera affirmatiua, prima siquidem est. Non valet consuetudo de non decimando, & sic de exẽptione omnimoda à tota decimãdi obligatione, nam consuetudo quantumcumq; lõga, de nulla soluenda decima, non excusat à peccato, nec valet, quia est cõtra ius naturale, contra quod non valet cõsuetudo. Panormitanus, & Curtius in c. finali de consuetudine, tũ quia naturalia sunt immutabilia. §. sed naturalia instituta de iure naturali, tũ etiã, quia est contra ius diuinum, cap. frustra, 8. distinctione. Et notatur in d. cap. final. & huius sententiæ est Ancarran. cons. 169. q. 1. Turrecremata in c. Euertimini, n. 12. vers. ad septimum, 16. q. 1. Cardinalis in cap. vltimo, de parrochijs, & quia est irrationabilis nõ valet, cap. ex parte de consuetudine, & ideo peti possunt non obstante illa consuetudine. Couar. variarum resolution. lib. 3. cap. 17. Gutierrez in Canonicis quæstionibus, lib. 2. cap. 21. n. 38. & est communis, & indubitata resolutio, quam exornat Rebufus de decimis, quæst. 13. num. 40.

2 Secunda sit conclusio: Valet consuetudo minuens quotam, dummodo sit talis consuetudo ab Ecclesia probata, hoc est a Summo Romano Pontifice legitime præscripta spatio, quadraginta annorum, est hæc conclusio probanda autoritate textus in cap. in aliquibus de decimis iuncta Glossa, ibi Hostiensis in Summa de decimis, q. 7. n. 16. 2. p. sic intelligit textum in d. cap. in aliquibus, ibi, approbatam sub audi à Papa, & alij quam plures antiqui, & moderni, vt per Martham dicto cap. 43. n. 67.

Sufficit tamen tacita, & virtualis approbatio, etsi de expressa non constet, quæ quidem inducitur virtualiter, si quadraginta anni sint elapsi, circa quem puntum huius articuli, post Cobar. d. cap. 17. lib. 3. variarum Gutierrez d. cap. 21. n. 65. videndus est Franciscus Suarez de religione cap. 13 n. 9. in fine, & ex nostratibus Abbas in cap. cum in tua de decimis Rebufus quæst. 13. n. 53.

Ex

Ex quibus, autoritatibus, & rationibus, fuit data prouisio de amparo in fauorem Indorum, diœcesis, & ciuitatis del Cuzco, prout. § præcedenti, retuli, in hac regia Limensi Chancellaria, & defendi in sua possessione, de no dezmar, ni tener obligacion, por razon del dicho diezmo, a pagar mas cantidad, de la que en la tassa de sus tributos dan, y pagan para el sustento de su Cura, ò Maestro de doctrina, que les enseña la doctrina Christiana, quæ consuetudo, & praxi similis est illi, quam retulit Abbas in d. cap. in aliquibus, quam habent Theutonici, qui solummodo soluunt certas mensuras, sine colono aliquid recipiant, siue non, & in prædicta causa, consilium præstiti, pro Episcopo, & Ecclesia Cuzquensi, & adhuc, lis pendit, quod attinere potest eam, non repetam; plutaque collegi in dicta allegatione pro vna, & altera parte adducens plura iura, & autoritates.

Non tamen abs re erit, pro curiosis Iudicibus, & aduocatis, referre originem, horum Indorum, quam etiam explicatam habes à Licentiato Petro Ruiz Vejarano; Argentinæ Chancellariæ auditore, & ex eius consilio, de sumpta sic se habet.

4 Indorum itaq; huius Regni del Pera progenies, & descendentia concludentibus rationibus, & fundamentis, credendum est, fuisse ab Isachar quinto filio Iacob, & eius Tribu, cuius Pater de comet filio sic loquens profetauit: *Isachar asinus fortis accubans inter terminos vidit requiem, quod esset bona, & terram, quod optima supposuit humerum suum, ad portandum, factusque tributis seruiens.* Y Nicolao de Lyra expone: *Aliqui homines illius tribus erant fortes ad sustinendos labores corporis, vnde in Hebræo habetur asinus osseus.* La fortaleza destos es, como de animales, y bestias de carga; *accubans inter terminos, quia ex vna parte sors sua terminabatur, ad mare Mediterraneũ, & ex alia ad Iordanem, fluuicium, vbi ex mare Galileæ* Estan poblados entre el mar del Norte, y el del Sur, y assi se puede dezir dellos, que estan inter terminos. *Vidit requiem quod esset bona, visum enim fuit eis, quod melius erat stare in terra sua, quam discurrere promercationibus ad terras longinquas, aut nauigare mare.* Los Indios, ni salen de su tierra à otras partes, ni nauegan: y es la gente mas amiga de holgar del mundo. Y conociendo su inclinacion el Inga, los compelia, y forçaua al trabajo, *& terram quod optima, terra enim suæ sortis cum paruo labore poterat multum fructum afferre; ideo magis volebant ibi quiescere quam ad loca distantia pro mercationibus discurrere per terram, vel per mare.* Esta tierra da en muchas partes en lo que se siembra en

5 ella;

ella de vno ciento, y ciento y cin quenta, y aun dozientos: y mu chas frutas siluestres, con poca, ò ninguna cultura, en especial en la tierra, no passan de vnas partes a otras, sino son compelidos, cada vno apetece a estar en su tierra, y no apetece a passar a la agena, *& supposuit Humerum suum, ad portandum*, exponet, *laberem in cultura terræ*. A estos les quadra mas la letra, porque en este Reyno del Peru, ni tenian bestias de arada, ni de carga, de arada, para labrar la tierra, en ninguna parte, de carga en algunas partes, y no en todas. Ay vnos, que dizen carneros de la tierra, son como camellitos muy pequeños, 6 sin la corba: estos, donde los ay sirven de traginar con poca carga, y caminan poco, y assi faltanles bestias de arada, carga, y silla: y por esto ellos, y ellas las trayan, y oy traẽ en muchas partes los arados con que labran la tierra, aunque no en la forma que las bestias de arada, bestias de caualleria no las teniã: y por esto los Ingas, y Caciqs, y enfermos caminauã, en ombros de Indios, y oy por necessidad se haze algunas vezes, las cargan quãdo el Inga caminaua, ò yua a guerrear a otras Prouincias, ellos y las mugeres las lleuã, y generalmẽte se cargauã, por q̃ la cria destos carneros de la tierra, no es en todas partes, *Factusque est tributis seruiens*, id est, *illis qui quærebant terrena scientia ad soluenda tributa regibus, quia in sorte illa crescebant in abundantia, & de loui poterant ferri ad loca remota per mare, quod est coniunctum illi terræ*. Esto a ningunos quadra mas que a estos Indios del Peru, los tributos a 7 los Reyes se pagan en plata, y en oro, sacase de las entrañas de la tierra, que es lo que de suyo produze la tierra en abundancia, y el sacarse es mediante el trabajo destos Indios, lleuanse estas riquezas desta tierra por la mar, que la rodea por todas sus prouincias a las de Espeña, y de alli a otras.

Vienen acà, no solo Españoles, pero de todas naciones, en 8 que aunque de passo, digo, que por muchas consideraciones importara mucho, se guardaran obseruantemente las cedulas, leyes, y ordenanças que ay para que no vinieran a estos Reynos, estrangeros. Y que en lo que toca a la Corona de Portugal, se tuuiera en estas Indias Occidẽtales, el rigor, que è entẽdido ay en las Oriẽtales, para que allà, en lo que esta repartido a la Corona de Portugal, no entren ni traten, ni cõtraten Castellanos: y en esta reciproca obseruãcia cessan acà inconuenientes: de que se aurà informado a su Magestad. Assi, que con la codicia destos metales, acuden de todas naciones al Piru, para lleuarlos por la Mar: y es verisimil,

mil, en tiempos muy antiguos, auerse hecho lo proprio, y auer nauegado a este Piru las flotas de Salomon, segun los que escriuen las cosas destas partes.

Esta relacion, è induccion del lugar citado del Genesis, cap. 49. en lo tocante a esta decendencia es del Licenciado Pedro Ruyz Vejarano, aunque no la dexò impressa: pero con su eminente doctrina la dispuso, en la forma, y contestura que è referido, siendo Oydor de la Real Audiencia de los Charcas, en la qual, y en esta de Lima, à auido doctissimos Iuezes, y algunos en la de Quito: y entre ellos los señores Licẽciado
9 don Rodrigo de Aguiar y Acuña que auiendo sido proueydo por Oydor de Quito, cõ pocos años de edad, fue su juuentud tan auẽtajada en la pericia de letras, y negocios, y breue expediente en ellos, que para mas seruirse su Magestad de su persona, le passo a su
10 Real Consejo de Indias, a donde tanto a resplandecido su gran valor. El señor Licenciado Alonso Maldonado de Torres, fue Oydor primero desta Real Audiencia de Lima, adonde con grande demostracion de ocasiones importantissimas, que conociendo su rectitud, se le confiaron: siruio a su Magestad, en la composicio de tierras, y estrangeros en lo mas florido deste Reyno, y despues [illegible]tissimamente, fue Visitador y Presidente de la Audiencia de los Charcas, adonde en seruicio del Rey nuestro Señor, luziò su grã cuydado, que se continua en el Consejo de Indias. El señor Licenciado don Iuan de Villela, cuyo primero proueymiento, fue Alcalde desta Real Audiencia de Lima, y de Oydor, a que fue promouido, de cuyo auẽtajado talento, y vniuersal noticia en todas las cosas se valieron los Virreyes en tiempo de su gouierno, quando aqui estuuo, y de su comprehension, y gran fuerte, en percebir los pleytos, y negocios, y felice memoria del recuerdo dellos, digno todo del lugar de Consejero, que ocupa en el de Indias. El señor Licenciado Iuan Fernandez de Boan, que desde Salamanca tuuo (siendo opositor, y Catredatico de Canones) credito con verdad de muchas letras: y en el modo de juzgar, de tal manera se vuo con grauedad suaue, que siẽpre estuuo, y fue en este Reyno bien quisto, y de todos querido:
11 añadiendo a esto la promptitud, que en negocios de justicia, en puntos de derecho, y cosas Escolasticas, siempre a mostrado, que oy tambien se conoce en el Consejo de Indias, adonde fue proueydo, esto todo, no es para adulacion, sino para referir las excelentes virtudes, y letras de cada vno destos señores, y que se entiẽda con quan crecidos meritos,

ocupan

ocupan el lugar que tienẽ, a cuya imitacion otros se animen, y tambien que se manifieste, quan merecido cada vno tiene el premio, que se le à dado. Quæ cum iustis de causis omnibus debeant pate fieri, vt præclarorum virorum aditus cuicunq; ignotescat, vulgari Idiomate retuli. Hæc omnia quem pluresq; alios egregios nõ refero ne siquẽ omniserim ofen
22 dam ex antiquis refulsit Ioannes Matienzo Argentinus audictor, don Lope Diaz de Almendariz, Doctor Melchior Brauo de Sarabia, strenus, & nobilis, & iniure magno opere peritus, Licenciatus Altamirano & Sanctillan. Licenciatus Garcia de Valuerde Præses in regali senatu de Quito & postea in Guatimala. Neq; audeo alios nunc existentes laudare quippe omnes laude sunt dignissimi, quorum numero merito addere possumus quá plures doctissimos aduocatos, iam defunctos, & nunc suprestites.

Sed proh dolor! inter aliquas, calamitates quæ à me considerari solent, eas namq; quas paciuntur, hæc florentissima Piruana regna, & in eis commorantes, illa est aduersaria, eis qui literis apud nos refulgent, nam falso Hispaniæ existentes opinãtur in Indijs non esse, homines, & Doctos, & in suis facultatibus emminentes, & si qui sunt pauci, acedant igitur qui talia existimant, ad certamen literarium siue iniudicando, vel postulando, & in causis consulendo, siue inconcionando Christi Domini Euangelium munere exercendo, & sic contrarium eius quod falso sibi suadent videbunt & experientur. Dixi calamitates, pati hæc regna, & ne dubitandi ansa præstetur, est alia vniuersalis ministerium seruorum, nam indefectum, liberorum, qui famulent quorum operibus sepæ incolæ carent serui AEtiopes, & ipsimet Indi, famuli non recte ministrant, & cum magno periculo valoris seruorum, qui excessiuo pretio comparantur, alia est defectus stabilitatis, & perpetuitatis in bonis, & rebus familiaribus, nam quæ adquirunt patres vix transeunt ad filios, quia implurimum patribus defunctis, aut non sunt hæreditaria bona, & si qua supersunt eis, hæredes raro potiuntur, sufficit tamẽ hæc digressio, si eam sic apelles, grata forsan eis qui magna curiositatis in dagatione omnia inquirunt, & sciunt.

Ad rem igitur, de qua agimus pro cõsuetudine decimandi qua se defendunt, protectores Indorum, eosq; protegunt, facit autoritas, ex diuo Paulo 1. ad Corinthios cap. 9. vbi cum ageret de quadam natione recenter conuersa inquit, sanctus Apostolus. *Sed non vsi hac potestate sed omnia sustinemus, ne quod ofendiculum de-*

mus

demus, Euangelio Christi, quod facile considerari potest pro prædictis Indis, qui cum de nouo fuerint conuersi, abhorrebunt sancti Euangelij prædicationẽ, si de suis rebus, & fructibus prædialibus, decimæ ab eis exigantur integræ, & erit offendiculum Euãgelij Christi, quemadmodum docet Apostolus. Sed huic obiectioni respõdetur, iam non esse causam hanc in his terminis, neque in principio suæ conuersionis, cum iam sint octuaginta anni elapsi post principium, & ingressum Hispanorum in hoc Regno, & sic Indi licet sint rudis ingenij, Neophitos non esse iam iudicandos.

Superst tamen pro eis, alia S. Tho. doctrina 2.2.q.87.art.1.ad finem his verbis. *Et similiter laudabiliter ministri Ecclesiæ decimas non requirunt, vbi sine scãdalo requiri non possunt, propter dessuetudinẽ, vel propter aliquam iustam causam*; quam explicat Florentinus, 2.p. cap.3. §. 6. & Siluester verbo, decima. quæst. 4. & Gutierrez, dicto capite vigesimo primo, numero quinquagesimo secundo intelligentes, sancti Thomæ doctrinam, quando legitima interueniente consuetudine, vel alia qualibet iusta causa, decimæ non sunt solutæ, fateor tamen, hanc autoritatem Diui Thomæ nimis vigere in casu, de quo egimus, in quo, vt iam dixi, lis pendet.

14 Si autem Indij diœcesis Cuzquensis, obtineant in regali consilio, in sua possessione, vel consuetudine, eodem iure debent vti, illi, qui fuerunt de Arequipa, y Guamansa, qui sunt duo Episcopatus diuisi, ob locorum distantiam ab Episcopatu de el Cuzco, quod quidem eo casu est, sic iudicandum, & pariformiter determinandum argumento textus celebris in lege vnica, C. de Metropoli Verito, lib. 11. & in lege, si in ea Prouincia, vbi Glossa, & Doctores, ff. de officio assessorum; quibus iuribus probatur diuisa, vna prouincia in duas, noua quæ fuit separata, & eius magistratus aduocant, retinent, & conseruare debent, omnes res, personas, actiones, & causas noui districtus, in eo statu, in quo, ea sint, comprobat dicta lex vnica, ibi. *Erecta noua Metropoli*, inquit textus, *Hæc nostra, & vtraque simili dignitate perfruatur*; quod intelligendum in omnibus prærrogatiuis, & causis, quæ pro, & contra facere possunt, ita vt ex diuisione nulla notitiuitas inducatur, quoad iura, & actiones, & personas.

Laborãt maximopere Doctores de decimis agentes, in constituenda differentia inter consuetudinem decimandi, & præscriptionem de non decimando, pluribus relatis disputat Ioannes Gutierrez libro secundo Canonicarum, cap.21.num.69. dicés, quod

15

expreſcriptione acquiritur ius priuato, ſiue illud trahatur ex publico, ſiue ex priuato, per conſuetudinẽ verò nõ acquiritur ius alicui priuato, ſed in publico, vt decumq; cauſetur, & etiam ſi ius trahatur expriuato, acquiritur tamẽ in publico, & cõmuni vt in caſu l. Vendictor. §. ſi conſtat. ff. cõmunia prædior. & ideo ſic acquiritur certis perſonis non eſſet cõſuetudo, ſed præſcriptio conſuetudo, namq; eſt l. nõ ſcripta, l. de quibus ff. de legib. ſi ergo acquiritur priuato, non poteſt dici l. quia nõ eſt cõmunis, ita Abbas in cap. fin. de cõſuetudine, n. 20. poſt Butrium, & Hoſtiens idem Abbas in cap. cum Eccleſia ſubtrina, verbo, ego fateor, de cauſa poſſeſſinis & proprietatis. idẽ conſ. 18. in cauſa, & q. 2. p. Alex. cõſ. 6. viſo col. 3. vol. 1. Roch. de Curte in d. c. fin. de cõſuetud. ſeſſio. 3. n. 7. Rebuf. q. 13. de decimis. n. 45. vbi alios autores citat.

Hanc etiam diſputationẽ conſtituit, Franciſ. Suarez plures etiã ex noſtratibus referẽs, de relig. c. 13. dicens, laborare maximè iuriſperitos in hoc articulo reſoluẽs illas duas voces in rigore, conſuetudo ſcilicet, & præſcriptio habere, ſeu generalis, & ſpecialis, nã omnis præſcriptio cõſuetudo quædã eſt, nõ tamẽ omnis cõſuetudo præſcriptio. Itaq; vt inquit ipſe, præſcriptio eſt, quid facti cõſuetudõ, quid iuris, & ius hoc modo ſumptum vocamus, quid facti, & præſcriptio, vt clarius loquamur, reſpicit perſonã priuatã, conſuetudo autẽ cõmunitatẽ & in hoc reſidet Suarez, eius doctrinã ſequor, quia clarè, & diſtinctè loquitur.

CAPVT VI.

§. IIII.

DE PRIVILEGIO DE non decimando, & conceſſione decimarum; & quam plura vtilis de praxi tollendi violencias, quæ â iudicibus Eccleſiaſticis inferuntur in his, & aliis caſibus.

SVmmus Romanus Pontifex poteſt decimarũ exẽptionem concedere ipſarumq; conceſſionem facere.

2 *Papa eſt ſuper omnia concilia, & eorũ ſtatuta tollit, & inter prætatur.*

3 *Cõceſſio decimarũ quãdo alterius ius aufertur ſicut quælibet diſpenſatio requiritur cũ cauſa aliàs illam concedẽs peccat.*

4 *Poteſtas principis in legibus condendis eſt ad reuocanda, iam ſtabilita per alias nouas nõ autem ad tollendum ius quæſitũ ex legibus præcedentibus.*

5 *Cõmendatur doctrina, & reſolutio Frãciſci Sarmiento, vt eã ſemper menti teneant dñi Regij conſiliarij, quod eſt notãdum pro conſiliis præſtandis.*

6 *Conſcientia principis pendet ex cõſilio quod ei præſtant ſui conſiliarij, & ſine cauſa legitima tuti non ſunt in conſcientia, nec princeps ipſe, ſi cõtra legem poſitiuam diſpeſent, ſine legitima cauſa.*

8 *Pontifex Maximus, nõ eſt dñs beneficiorũ, ſed eorũ diſpenſator, quod ſæpe auditũ fuit, ex ore SS. Pij Papæ V. & contrariũ dicere eſt, adulantiũ commentum.*

8 *Priuilegium cõceſſum quando poſſit reuocari reſtitue.*

9 *Quid sit iudicandũ in cõcursu duarũ gratiarũ de eadẽ facta ex solo cõtactu principis dominiũ transferatur vide remissiue.*

10 *Dominus D. Ioãnes de Solorzano Pereg. Regius Limensis Senator laudatur. Et de concursu duarum gratiarum, & distinctione in his casibus remissiue hoc n. 16.*

11 *Præceptum, vel mandatum Principis, per quod alicui aufertur ius quæsitum sine causa est iniustum, & tunc quid si faciendum traditur.*

12 *Nec refert sit de iure gentium, vel civili, acquisitio, referũtur plures circa hoc rationes notabiles.*

13 *Iuris positiui præcepta nihil aliud sunt quam iurisdicum, vel naturale, generales derminationes ex sententia diui Thomæ.*

14 *Omnis lex humana tantũ habet de ratione legis quantũ à lege naturæ derivatur.*

15 *In tẽporali lege nihil est, iustum, ac legitimum, quod non ex lege æterna homines sibi derivaverunt, ex eodẽ Angelico D. post diuum Augustinum.*

16 *Licentiatus Ceuallos exactè, & diligenter refert, quæ attinent ad fundamẽta extraordinariæ cognitionis per viã violẽtiæ*

17 *Quid sit agendum, quãdo Romanus Pont. sex aufert ius tertio sine causa.*

18 *Principes Christiani sunt Fidei, & Ecclesiæ Protectores, sic eos appellat sanctũ Concilium Trident.*

19 *Protetore, & protectoris officium est, defendere, etiam cum armis.*

20 *Ex quo infert autor ad iustificationem praxis de conocer su Magestad por via de fuerça, & ex immemoriali consuetudine alçarla, y quitarla, entre personas, y causas Ecclesiasticas, cuius fundamẽto ratio habenda est his quæ deducit Ceballos.*

21 *Laudatur Ceballos defendens Dominum Covar. ab impugnationibus, & cõtraria opinione Ioannis Azor.*

22 *Referuntur ponderãda verba notabilia tex. in l. 8. ti. 5. lib. 2. Recopilationis ad dicta prædicto titulo.*

23 *Praxis violẽtiæ non habet locum quando el juez Eclesiastico no executa, aunque deniera o quando otorga la apelaciõ, debiendo otorgarla, y generalmente en los actos, que contienẽ denegacion de lo que se pide, se execute, o que se haga.*

24 *Pratica del Auto de legos, y de los demas processos Ecclesiasticos, q̃ se traen a las Audiencias Reales, se ha de ver en Monteroso, cuyo Autor, aunque con este nombre, fue vn Oydor de Valladolid.*

25 *Duda, y opiniones á auido sobre autos de fuerça, se puedẽ dar y proueer en las Audiẽcias Reales, diziẽdo q̃ haziẽdo esto no haze fuerça, y no lo haziẽdo la haze.*

26 *In exẽptionibus, & concessionibus decimarum, plerunmque est recursus violentiæ, et spolij quẽadmodũ in causis Eccles.*

27 *Resolutio notabilis circa sentẽtias, quas iudex Ecclesiasticus non obstante appellatione exequi potest, etiã si sit primæ sententiæ, vel secunda, & tertia præcedentibus non conformis.*

28 *Refertur causa diuorcij de doña Ana de Cabrera contra Ioan Porcel de Padilla su marido, & sententia lata.*

29 *Appellatio non habet locum in casibus à iure prohibitis.*

30 *Verba lege fit permissio executionit, vel à decissione ordinationis.*

31 *Distinctio per conclusiones breuis, ac notabilis, circa appellationes, & quibus casibus sit deferendum, vel non.*

32 *In dubio est appellationi deferẽdum, & etiam supplicationi.*

33 *Fallit, quando est manifestè friuola, & quando à lege prohibitur. n. 23.*

34 *Tertia notabilis fallẽtia est, quãdo constat, appellãtẽ iniustè appellare, quia ei obstat iniquitas, vel notorium iuris expenditur doctrina Innocencij.*

35 *Notabilis, & memoria tenẽda resolutio pro iudicibus Ecclesiasticis exequentes suas sentẽtias. Limitatio ad Clem. 1. de reiud & praxis seruãda ad sustinendã executionẽ, quando la causa se trae por via de fuerça.*

36 *Mẽdicantes & regulares sunt exẽpti à decimis soluẽdis traditur ratio exẽptionis, ex Congregatione Cardinalium.*

37 *Coloni, qui fundos religiosum colunt ad debeãt decimas soluere remissiue, & tradit resolutio autor.*

PRimis præmittendum
1 est sine dubio, & contro-
uersia Sūmum Romanū
Pontificē posse decimarū exemp
tionē concedere, & nō solum ex-
cusare ab earū solutione, sed etiā
illarū laicis cōcessionē facere, li-
cet contrariū sit dispositū, & pro
hibitū à Cōcil. Lateran. sub Alex.
3 celebratū ānō. 1189. & quod hu
iusmodi cōcessio à Sūmo Pōtifi-
ce fieri possit affirmat D. Th. 2. 2.
q. 87. ar. 4. late Velluga in speculū
rubricarū rub. 13. n. 36. DD. com-
muniter in c. quāuis de decimis,
& in c. causam, quæ de rescrip. &
in c. 2. de iudicijs. Feli. in. d. c. cau
sā, quæ vbi late. Nec Lateran. Cō
cil. potuit impedire, quin ipse dō
min⁹ Papa possit hoc ius decimā
di cōcedere, quia est super omnia
cōcilia c. sicut. 1. 5. dist. in c. quod
cumq; 24. q. statuta enim Conci
liorū interpretatur, & tollit d. c.
sicut, & c. nec cui licuit. 17. dist.
c. statutum de electione lib. 6. c.
statutum de rescriptis, lib. 6.
clementina ne Romani. §. sane de
electione cap. constituțio, & cap.
statutū de sentētia excōmunica-
tionis, quia cōcilia ipse corrigit,
& mutat d. cap. statutum, & per
Doctores in cap. significasti de
electione, vbi dicit Ioannes An-
dræas, quod Papæ sententiæ est
standum, etiā si contra dicat cō-
cilio, cap. in istis distinct. 5. & di-
cto cap. sicut 15. distinct. cap. pe-
nultimo. 19. distinct. & c. nemo. 9
q. 3. ideo regulariter dispensat in
omnibus dispēsabilib⁹ c. lectio 34
distinct. & etiā in decimis non dā
dis, de quibus agimus Glos. late
verbo dispēsare in c. proposuisti de
cōcessione præbēdæ, cuius textus
est ordinaria, ad nostrum intentū
allegatio, cū ex re indicat cūde iu
3 re, supra ius potestatē habeamus
tametsi circa hanc cōclusionē de
cimarū, quādo alteri ius aufertur,
sicut in alia, qualibet dispensatio
ne per quā ius relaxatur, requiri-
tur causa alias, Princeps, siue Ec-
clesiasticus, siue secularis peccat,
quādo derogat iuri positiuo. Ab
bas, & Decius in c. quæ in Ecclesia
rum de constitutionibus, in quo
si, in præiudicium alicuius fiat,
nulla prorsus est dubitatio, vt ex
his, quæ tradit Fortunius Garcia
in l. Gallus §. & quid si tantum
n. 295. ff. de liberis, & posthumis
ponderat, D. Franciscus Sarmiēto
lib. 1. selectarū, interprætationū,
c. 8. n. 16. nam quod dicitur Prin-
cipē, ea quæ iuris ciuilis sint tolle
4 re posse, & mutare, vt in. §. sed na
turalia inst. de iure naturali iūcto
§. sed, & quod Principi eiusdē ti-
tuli, eo pertinet, vt lex ciuilis per
eandē legē generalē tolli, & muta
ri possit, Principis voluntate, vel
in fauorem alicuius, sine præiudi
cio alterius, ex l. 1. ff. de cōst. Prin
cipum, & d. §. sed, & quod Prin-
cipi, specialiter in præiudicium
alicuius, sine causa id princeps
facere non potest, principi enim

Deus

Deus subiecit leges, sed non contractus, secundum Baldum in rubrica de natura feudi, in vsibus feudorum, ideo leges etiam contractuum, vel testamẽtorum mutare princeps potest, sed nõ testamenta, vel contractus ipsos, qui iam sunt à partibus constituti, sic potest tollere præscriptiones, sed nõ mihi tollere rem iam à me præscriptione, quæsitam deniq; alicui ius ciuile singulariter addimere non potest, nam ius ciuile, ex sententia Ciceronis, est æquitas constituta ijs, qui eiusdem sunt ciuitatis, ad res suas obtinendas sic ista, & alia plura notatu digna, & vt memoria retineantur necessaria, pro dominis regijs cõsiliaris referri, & põderat optime Sarmiento dicto lib. 1. selectarũ cap. 8. n. 15. cum sequentibus, cuius dicta recolenda sunt, digitoq; semper alliganda, à dominis quorum officium est suo regi consulere, nam si theoricas à Sarmiẽto traditas, loco quẽ citato ui perspiciant, & ponderẽt in casibus euenientibus circa gratias, & dispensationes, cum relaxatione iuris prætensas difficillimũ erit errare cum casus, quotidie eis contingẽtes occurrerint circa quem articulum, est etiam videndus Nauarro in Manua. præludio. 9. ex n. 13 vbi allegãdo Glossas in. c. nõ est, de voto, quæ solẽnis est circa voti dispẽsationem, & circa iuramẽti relaxationẽ, in c. quãto de iure iurando resoluit legis obligationẽ cessare, per dispẽsationem cessare, & vinculum iuramẽti, & vtitamen Principem, quæ sine causa dispensat in lege positiua sua, quam relaxat erga aliquem, solũ modo veniale cõmitere peccatũ, si scandalum, & notabile damnũ alterius cessat, quo fit dictos dominos Consiliarios, siue supremi, Castellæ, & Legionis, vel Indiarũ, & aliorum Regnorum, cum hac eadem doctrina, & his quæ Sarmiento, & eius dictis adduximus tutos esse, in animæ iudicio, & à lethalis culpæ reatu immunes, si circa dispẽsationem, vel gratiam pro qua consilium Regi domino nostro præstant, non interueniat damnum notabile alterius, & scãdalum, his tamen non concurrentibus, mortale peccatum cõmitẽt in qualibet legis transgressione, quæ sic potius quam dispensatio appellanda est, ideo caueant quãtum possibile eis sit cum Regiæ maiestatis conscientia, ex eorum cõsilio pendeat. Comprobantur quæ diximus ex adductis à Nau. & Sarm. vbi sup. & circa vtẽtes dispẽsatione sine causa sibi cõcessa, vidẽdus est Couar. in 2. p. c. 6. §. 9. n. 9. Medin. & alij quos citat Emanuel Rod. in Sũma. c. 235. 1. p. ex n. 1. & posteos Aug. Morla in emporio iuris. 1. p. q. 2. n. 15. vbi ex diuo Tho. 2. 2. q. 97. art. 4. inquit quod quando Princeps dispẽsat, cõtra leges positiuas, sine causa,

5

6

& cum damno alterius, secuto scandalo, non esse tutum in conscientia; nam ius quod intactum; & cõmune omnibus esse debet; sine causa relaxat, vnius vel alterius gratia, nec enim obseruat, æquilitatem, quam in administratione iustitiæ obseruare debet, & ideo talis dispensatio potius dissipatio apellanda est, ex diuo Bernardo lib. 3. de consideratione ad Eugenium, & licet contra fortunium Garcia teneat August. Morla huiusmodi dispensationem valere, non erit princeps sine peccato.

Ad rem igitur nostram nõ est dubitandum, de doctrina, quam supra constituimus, imo defendẽda viribus, & si oportuerit vita, & armis, summum scilicet Romanum Pontificem supra Concilia potestatem habere, & sic supra Lateranense, sub Alexandro. 3. cuius prohibitione non obstante laicis decimas concedere posse, vt supra comprobauimus, & adducit Ioannes Marthæ de iurisdictione. 2 p. cap 43. num. 38. hoc tamen est intelligendum, iusta, & legitima causa existente, quæ semper in eius sanctitate præsumitur, ad quam dictam causam, & eius necessitatem, tan in puncto de quo agimus, quam in cæteris beneficialibus negocijs pertinentibus ad decimas, & beneficia Ecclesiastica, est memoria perpetuo tenendum, quod refert Sarmiento dicto cap 8. lib. 1. selectarum, his verbis: *Ex his etiam intelliges, Romanum Pontificem in beneficijs, cum ad reginem Ecclesiarum, & publicam vtilitatem, beneficia fiat constituta, plenissimam potestatem habere, non tamen ita absolute, vt Dominus omnium beneficiorum dicatur, licet aliqui id velit, quòd adulantium commentum est vt sæpissime sanctissimus Dominus Pius Quintus dicere solebat, (teste eodem Sarmiento) non dominos beneficiorum sed dispensatores, se & alios Pontifices esse, quod non est alienum, ab opinione antiquorum Doctorum vt colligatur*, ex his quæ adducit Ioannes Andræas in cap. cum adeo de rescriptis, Cardinalis consi. 141. incipit sanctissimus Dominus noster, refert Felinus in cap. quæ in Ecclesiarum num. 43. inquit esse communem opinionem, quod non possit alicui auferre beneficium sine causa, de quo Abbas, & Decius in cap. sua nobis de confirmatione vtili, vel inutili, Antonius Gabriel lib. 3. cõmunium conclusionum in titulo de iure quæsito, concluf. 1. n. 10. & n. 9. refert contrariam tenentes, & faciunt quæ tradit Felinus in cap. secundo de rescriptis.

7

8 De priuilegio quando possit reuocari remissiue est videndus ipsemet Sarmiento vbisupra, n. finali, & quos allegat ibidem. Et vltra eum Peregrinus de iure fisci lib. 1. tit. 3. ex n. 21. & sequentibus

bus ad quem cum caſus tibi ocur
rat circa reuocationem priuile-
9 gijs, vel gratiæ, vel concurſum
duarum gratiarum, eiuſdem rei
recurre, quia eſt optima, & erudi
ctiſsima remiſsio, plura, & plures
cum claritate, & reſolutione re-
ferés ex n. 49. videbis ſanè quádo
ex cõtractu principis trasferatur
dominium, & quãdo hæc transla
tio locum habeat, & quando pri
uari poſsit, emphiteota, vel feu-
datarius iure ſuo ex num. 51. quæ
ſunt meliores remiſsiones cæte-
ris, quas ego viderim, & circa Do
minis translationem ex donatio-
ne principis & concurſu duarum
donationum, & quando in eis lo-
cum habeat lex quoties, C. de
rei vẽdicatione videas Andræam
Gail lib. 2. obſeruatione. 55. vltra
ea, quæ explicaui in cõſilio, quo
dam de quo ſtatim, mentionem
faciam, quæ omnia vtilia erunt
in iudicando, & conſulendo,
quemadmodum mihi dederunt
honoré in cauſa ſatis difficili cõ-
curſus duarum gratiarum, hechas
por ſu Mageſtad, en renta de In-
dios deſte Reyno, quæ ſatis diffi-
cilis lis eſt, quæ adhuc pendet, in
ea enim dominus Doctor Ioãnes
Solorçano Pereira audictor re-
gius Limenſis iudex exiſtens, hu-
ius cauſæ, quæ vertitur inter do-
minum Laurentiam de Silua, &
ſuas ſorores, cum domino Ra-
phaele Ortiz de Sotomayor, di-
ctus dominus audictor, laudauit,
& extulit, quandam iuris allega-
tionem à me præſtitam pro dicto
don Raphaele cuius approbatio-
nem maximoopere exiſtimo,
cum ſui ingeni claritas, & in do-
10 cendo eruditio memoriaq; tenax
cum eloquentia demoſthenij ſi-
milis maximoopere ab omnibus
in his, & Hiſpaniæ Regnis agnoſ
citur Salmanticeq; ſatis nota fuit,
cum veſpertinam iuris ciuilis ca-
thedram regeret, eiuſq; proprie-
tarius poſſeſſor fuiſſet, ex quo ad
hoc regale prætorium aſcendit,
aliqua de cõcurſu electarum gra
tiarum tetigit, Azebed. conſ. 13.
n. 8. & diſtinctio eſt adhibenda in
his caſibus, quam conſtituit Hie-
ronymus Gonçalez, & quos citat
in regul. 8. Chancellariæ Gloſ. 35
n. 31. & Gloſ. 36. n. 60. vbi benè
reſoluit, & vltra eum, & quos re-
fert vidẽdus eſt Afflict. deciſ. 305
n. 14. & 15.

Ex prædictis infero, vt non de
11 uemus ab his quæ in §. preſenti
propoſui, quod ſi conceſsio deci
marum fiat ſine cauſa, & cum dã-
no, & iniuria alterius impetretur,
á Romano Potifice tunc proce-
dent, quæ exactè, & compendio-
ſè adducit Zeuallos lib. 4. cõmu-
nium. q. 897. ex n. 356. vbi ex Iſer
nia, & Palacios Ruuius cæteriſq;,
quos allegat, probat mandatum
Principis vel Pontificis, tunc dici
iniuſtum, quando iuſtertio quæ
ſitum ſine cauſa tollit. Cui adde
ea quæ ponderat Sarmiento loco

supra citato vbi elegantes dicto cap. 8. selectarum, n. 17. inquit: *Denique, vt sine causa non possit alicuius tolli nihil interest ius sit gentium, vel ciuile maxime, quia nullum ius ciuile*, 2 datur ita semotum à iure naturali, vt ipsud non committetur ius naturale, vel gentium, ad quod facit textus notabilis cum Glossa in l. an inutilis, §. finali. ff. de acceptilationibus, ibi quia hoc iure vtimur vt iuris sit gentium acceptilatio. adducitq; doctrinam diui Thomæ in quodlibeto 2. q. 4. art. 8. & 1.2. q. 95. ex eius sententiæ comprobatur: *Iuris positiui præcepta nihil aliud esse, quam iuris naturalis, generalis, vel diuini, determinationes*, 4 *& vlterius omnis lex humanitus posita in tantum habeat de ratione legis, in quantum à lege naturæ deriuatur.* Et quæstione 93. art. 3. in responso, dicit: *Quod in temporali lege nihil est iustum ac legitimum, quod non ex lege æterna homines deriuauerunt, quia in omnibus mouentibus ordinatis oportet, quod virtus secundi mouentis derriuetur à virtute mouentis primi.* Hæc diuus Thomas à Sarmiento relatus, ex Augustino lib. 6 1. de libero arbitrio. Ex quibus, & supradictis infero ad comprobationem eorum, quæ adducit bene Zeballos circa iustificationem praxis, & iuris extraordinariæ defensionis. En que por via de fuerça se conoce por su Magestad, en su Consejo, y Audiencias Reales, en los casos, y negocios Eclesiasticos, que refiere, quod si à Summo Romano Pontifice, aliquid in derogationem iuris patronatus, regij, vel iuris, & possessionis beneficij Ecclesiastici legitimè possessi, & acquisiti, aliquid sua sanctitas in his casibus, & cæteris, quos refert Zeballos præceperit, esse intelligendum, ex importunitate petentium, potius quam ex animi voluntate, hoc præcipere, quod si, ita non fuerit: sed quod scies, & Prudens Dominus Romanus Pontifex, aliquid 17 in prædictis casibus, quod nunquam est, credendum contra iustitia, quæsitum tollit ex contractu, vel lege præcipit, vel dispensat, auferendo ius sine causa, negari non potest, hoc casu iniustum esse, quod sic præcipit, ex adductis vbi supra à Sarmiento, & Nauarro, & Morla in emporio 1. p. q. 2. n. 15. rationem adesse, quæ legitimam tribuit causam se defendendi, donec secunda adsit iussio interueniéte supplicatione, quæ interponitur à parte, vel à regio fiscali, vt ex l. finali. C. si contra ius, vel vtilitatem publicam, est doctrina Palac. Ruuijs in rubrica cap. per vestras. §. 5. Gregorio in l. 11. tit. 18. p. 3. Auendaño in capitulis prætorum, cap. 4. n. 6. resoluit Zeballos vbi supra, vt informatus melius sanctissimus Pontifex prouideat, & partes audiat 18 hæc eadem defensio, & ius processionis, quod habeat Rex domi-

nis

nus noſter fundatur in verbis expreſsis ſancti Concilij Tridentini ſeſs. 25. c. 20. de reformatione. Cuius verba ſunt : *Cupiens ſancta Synodus, Eccleſiaſticam diſciplinam, Chriſtiano populo non ſolũ reſtitui, ſed etiam perpetuo ſanctam tectã aquibus cumque impedimentis conſeruari præterea, quæ de Eccleſiaſticis perſonis conſtituit, ſeculares quoque Principes officij ſui admonendos eſſe, cenſuit; confidens eos vt catholicos, quos Deus ſanctæ fidei Eccleſiæque protectores eſſe voluit*, &c. Ecce textum ex quo probatur fidei, & Eccleſiæ protectionem Chriſtianos Principes habere, verbum autem protegere, idem importat quod defendere, probat in tex. in l. defertorem in fine. ff. de re militari, ibi. *Qui*
19 *præpoſitum ſuum protegere nolluerint, vel deſeruerunt, occiſo eo, capite puniuntur.* Et exponit ibi Gloſſa protegere, *id eſt defendere*, & in hũc ſenſum hoc protectoris nomen intelligit, & declarat Bartolus in 1. conſtitutione digeſtorum. §. omnem, n. 7. vbi etiam extendit protectionem ad defenſionem cum armis, quibus vititur dominus Rex noſter Philippus III. pro prótegenda catholica fide, quam docet Sancta Romana Eccleſiæ. Ex quibus deduco ex vi, & capite protectionis, poſſe etiã regem noſtrum defendere perſo
20 nas, & res Eccleſiaſticas à violencijs, quas inferunt Iudices Eccleſiaſtici, cum aliquid in debite exequuntur appellationiq; non deferunt, cui de iure eſt deferendum, quam cognitionem vltra eas cauſas quos per docte adducit Zeballos, & quatuordecimq; fundamentis comprobat, ipſe addo, hoc aliud quod deducitur, ex verbis relatis ſancti Concilij Tridentini d. cap. 20. tunc maximè, quia dominus Rex, & eius concilia, & regalia auditoria non impediunt, proceſſum cauſæ, nec in ea ſe intromitunt, ſed tantum violẽtiam, ſi qua eſt tollunt, & ſi non eſt declarant non eſſe, & vtroq; caſu in litibus ordinarijs, & executiuis, quæ procedunt ex contractibus, & alijs, lis adhuc eſt apud Iudices Eccleſiaſticus, & violentias impedire, eſt proprie protegere, & defendere autoritate regia, quos armis eadẽ autoritate defendit, & ſecuros diuino concurrente auxilio in ſuis domibus Eccleſijs, & beneficijs tuẽtur, itaq; hoc erit decimum quintum fundamentum, prædictæ cognitionis vltra quatuordecim, quæ adduxit Zeballos. Licet decimũ quartum eius fundamentum, hãc eandem rationem protectionis referat non tamẽ ex textu Concilij, quem retuli, neq; ex his rationibus, & autoritatibus Barto. & Gloſſæ, in d l. defertorem. 7. §. finali, quam allegaui, quod ſic aduerto ne videat, aliena, vt propria retuliſſe, ex vi enim, & natura protectionis, quam dixi procedunt

prædicta

prædicta, & vtin inũ hoc Indiarũ del Peru Regno hæc eadẽ praxis seruaretur circa personas, & sentẽtias latas à Religionũ Prælatis, & in causis, de quibus cognoscunt, ciuiliter, & criminaliter Prouinciales ordinum, & esset additus por via de fuerça, quod licet vtilissimum fore, cum tamen lege 40. tit. 5. lib. 2. Recop. prohibeatur, non est innouandũ nec de eo agendum, quæ quidem celebris, & notanda lex 40. est restringenda ad casum, de quo loquitur, hoc est, en visitacion, y correcciõ de Religiosos.

Ex quibus iustissimè dictus Li-
21 ẽciat. Ceball. reprobat Ioãn. de Azor in d. q. n. 273. náſi ex vi protectionis Ecclesiasticæ personæ, & Episcopi, & Archiepiscopi possunt recurrere ad Dominũ Regẽ nostrum, vt eos ab oppressionibus, si quas patiuntur, armis defendat, & tueatur, quanto magis poterit Dominus Rex cum censuris iniustis, & præceptis iudicum Ecclesiasticorum appellationibus abeis interpositis nõ obstãtibus obiare, ne vim inferant, vt inferunt, nam si prædictus Doctor Azor, vt fuit Theologus esset Iurista practicus in litibus, & causis, quæ versantur, quotidie in Regalibus Auditorijs videret, & experiretur, quantæ vtilitatis Christianæ Reipublicæ, est prædicta praxis qua violẽtiæ tollunt, turatq; , si introducta non esset plura scandala etiam inter Ecclesiasticos, & Religiosissimos viros actionesq; intolerabiles orirẽtur & quasi sine remedio, si hoc non ad esset, quod sæpe personæ Ecclesiasticæ, & ipsimet religiosi omniũ ordinum protestantur, & impetrant, maximè quando aduersus eos creantur conseruatores, & impetrantur iudices Ecclesiastici, ad redimendas suas vexaciones, & oppressionum vim, quam patiuntur, & plerumque sum expertus, ne reprobaret Præsidẽ Couar. Azor virum peritũ & doctissimum practicum, quod si dicta defensio non adesset, plerumq; turbaretur Christiana Respublica, quod exclamat idẽ Præses Couar. practicarum quæstio. cap. 35. n. 3. & alijs, estq; de hoc
22 lex optima 80. tit. 5. lib. 2. Recopilat. in 2. cõpilatione, dum inquit. *que el remedio dela fuerça es, el mas importante, y necessario, que puede auer, para bien y quietud, y buen gouierno destos Reynos, sin el qual toda la Republica se turbaria, y se seguiria con grandes, escandalos è inconuenientes destos Reynos.* Deinde hæc defensa autoritas á tãtis viris doctissimis, & pijs comprobatur ab effectu eiusdem praxis, per quam vt in plurimum, solummodo per potestatem Regiam interdicitur executio sententiarum, quas iniustè iudices Ecclesiastici volunt exequi, cum damno, & iniuria, & prohibente iure Canonico, nã

quando

quando non fit executio, sed absolutio, vel denegatio eius, quod petitur, no ay conocimiento por via de fuerça, saluo en declararse por juez, o no. Adducit Ioannes Garcia de Nobilit. Glossa 1. n. 25 vbi traddit formam decreti Curiæ, quæ *pronunciando se por juez, o por no juez no haze fuerça*; vide eum & quæ infra dicam, ni tampoco quádo el juez Ecclesiastico otorga la apelació, y no executa su sentencia difinitiua, o interlocutoria, aunque aliàs pudiera; o deuiera executarla, porque lo que haze en este caso, no es fuerça, si no agrauio, de q̃ los Señores de la Audiencia, o Consejo no tratan de conocer, de manera que en autos, que contienen denegacion, de lo que se pide, se executa, o se otorga la apelacion, no ay conocimiento, quádo se proueé auto de legos, se retiene la causa, y processo della, como lo refieren los practicos, que desto tratan, y lo trae Ceballos vbi supra n. 900. 902. 903. & 904. Et ante eum Montetroso, o quien fue el que hizo aquella practica, que muy bien puede, y deue alegarse in iudicádo, & consulédo, porque se entiende auer sido cõpuesta por vn Oydor de Valladolid, el qual por ser en Romance, la puso en nombre de vn criado suyo, vt audiui à probis, & fide dignis viris, digo pues, que para lo que toca, a practicar estos

24

casos y causas Ecclesiasticas, que se traen a las Audiencias Reales, se à de recurrir a este libro de Montetroso, desde foj. ochenta, hasta ochenta y seys, q̃ aquello q̃ alli se dize, es el epilogo, y verdadera resolucion, de lo que deue obseruarse en practica, saluo en lo que dize a foj. 82. en el fin, y principio de 83. dum inquit. Otras vezes visto el negocio, parece al Presidente, y Oydores, q̃ el juez procede bien, y juridicamente en parte, y en parte no, y en tal caso suelen dar auto, por el qual declaran, que haziendo el juez tal cosa, o mandando esto, y esto, no haze fuerça, en no otorgar la apelacion, y se lo remiten, o debueluen; Pero no haziendo lo susodicho, declarã, que haze fuerça, y le mandan, que otorgue, y reponga, y absuelua en forma: deste auto tampoco à lugar suplicacion, antes se despacha luego prouision, inserto en ella el dicho auto, para que el juez lo cumpla: y esto es, lo que se platica en los pleytos, que se traen al Audiencia por via de fuerça, agora sea quexandose como legos, y reos, agora por no querer les el juez otorgar la apelacion. Acerca deste modo de proueer, que haziendo esto no haze fuerça, y no lo haziendo la haze, &c. E visto diuersas opiniones en jueces doctissimos, y pios, y que cõ muy gran tiento proceden en es-

25

tos

tos casos. Vnos los disponian, y practicauan ansi, que parece es, conforme a lo que notablemente dize Ioan Garcia, loco supra citato de Nobilitat. Glossa 1. n. 25. Otros no se entremetiã a mas de proueer llanamẽte, sobre lo que venia declarado, que hazia fuerça, o que no la hazia el juez Eclesiastico, si bien es verdad, q̃ quando su auto contiene diuersos capitulos, o su sentencia puede declararse, auer lugar la apelacion, en vnos, y no en otros, prout ordinarium est, quando diuersa capitula sententiæ continet, posse appellari ab vno, & conseruare aliud cepimus agere in hoc §. de exemptione de decimãdo, & concessione decimarum, & earum materia, circa quam concessio-
26 nem, & alias res Ecclesiasticas, & ius Patronatus plerumq; experiri solent Bullæ Apostolicæ, & si sint in damnum partis non auditæ ab eis supplicatur ad eundem Dominum Romanum Pontificem melius informatum, & his occurrit materia violentiæ, quæ quotidiana est, ab omnibus enim, qui de ea tractauerunt, quotidie proclamatur esse occurrendum extraordinario auxilio Domini Regis Castellæ in casibus violentiæ, quos ad praxim attinẽtes, & eius stillum retulit, vt prædixi, Monterroso. Sed quia plerumq; dubitatur, quæ sententiæ possint executioni mandari, ex quo pendẽt cognitio, & determinatio, de si el juez Eclesiastico haze fuerça, circa quod communiter allegare solet in causis ordinarijs, Clemẽ-
27 tina 1. de re iudicata, ex qua tres sentẽtiæ debent esse conformes, vt executionem habeant, vel id in quo conformes sunt executioni mãdetur ex adductis à Couar. & quos citat in practicis, cap. 25. per totum referam casum, qui mihi obtigit, in cuius postulatione obtinui, ex cuius exemplo deducetur, vtilis ad executionis iustificationem praxis; etiam quando tres sententiæ non fuerint cõformes, & à iudicibus Ecclesiasticis latè fuit vẽtilata, causa grauis diuortij, por demanda de doña Ana de Cabrera y Cordoua, contra Iuan Porcel de Padilla su marido, vezino de la ciudad de la Plata, en la prouincia de los Charcas, in qua propter viri seuitiã lata fuit sententia in fauorem vxoris à Decano, & Capitulo Argentinæ Ecclesiæ Cathedralis, per quam declaratum fuit, locum habere diuortij actionem, & præceptum fuit, vt fieret apposito additamẽto, ex iustis causis (ita referebat sentẽtia) que la dicha doña Ana
28 estuuiesse reclusa en vn conuento de Monjas, y que el en quanto a la Dote, y Arras cumpliesse con dar fiança de restituyrlo a la suso dicha, à qua fuit appellatũ ad iudicem Metropolitanum Limensis Archiepiscopatus, qui cõfirmauit

firmauit sententiam, & tunc non erat datus nobis ordo, per quem ex Bulla Gregorij XIII. causæ Ecclesiasticæ debent finiri in Indiarum prouincijs appellãdo ad Metropolitanum, & finitur causa, si eius sententia est conformis primæ, & si non est ad proximum Episcopum appellatur, cum itaq; occursum esset ad Nuntium Apostolicum, dedit delegatum, qui confirmò la primera sentencia, y las reuocò, en mandar hazer reclusion a la dicha doña Ana de Cabrera: y mandò le fuesse restituida su Dote, y Arras; trayda la causa al Audiẽcia por via de fuerça, de querer executar esta sentẽcia el juez Apostolico. Cõtrouersum fuit, & dubitatum, an esset executioni locus, pro parte aduersa opponebatur: non esse casum textus in d. Clem. 1. de re iudicata, quoad reuocationem dicti additamenti: imo esse vnam solã sententiam, cuius appellationi erat deferẽdum Sunt vulgaria iura, l. 1. & l. maiorib. l. 13. ti. 23. p. 3.

Sed satis factum fuit, & à me
29 responsum, quod quamuis regulare sit, esse appellationi deferendum: hoc tamen fallit 1. in casibus prohibitis à iure, quorum aliquos retulit, Marãta, tit. de appellat. n. 267. Auendaño de exeq. mandat. capit. 6. n. 4. lib. 1. & in criminalibus, l. 16. titul. 23. p. 2. Rebufus, titul. de appel. art. 7. per totum. Ioannes Gratian. Regul. 33. quos remissiuè retulit Azeb. in l. 1. tit. 18. lib. 4. infra n. 71. & præ cæteris, qui melius casus prædictos retulit, fuit Rebufus in tit. de sentẽtijs executorialibus, in præfact. ex n. 19. vbi inquit, quod quamuis Reipublicæ interest, sententijs mandari executioni, propter autoritatem rerum iudicatarum, l. si prætor. ff. de iudias, l. seruo. §. cum prætor. ff. ad Trebel. Bald. in cap. Pastoralis, §. 1. & §. quia de offici. de leg. tamen de iure nõ debent sententiæ executioni mandari. Tum propter superioris autoritatem, tum quia post appellationem nõ est innouandum, in rub. & nigro, nil nouari appellatione pendente, & quia iudicatum extinguitur attento præsenti statu, & n. 23. constituit casus, in quibus potest ad executionem procedi, nõ obstãte appellatione: qui sunt quando ex prouisione legis permittitur: vt in sententia de decimis soluendis, traddunt omnes communiter per cap. tua nobis 26. de Decimis, quod intelligũt, nisi adsit priuilegium, de quo infra latius agam: vel ex decisione ordinationis, vel si à Principe est commissa causa appellatione remota, & etiam appellatio est prohita, vel est euidenter nulla: nam quoties impropriè, ac vitiosè appellatur, pro non interposita habetur. Rebuf. eminẽtissim ex Doctoribus

exteris, & etiam nostris fuit, qui cum maiori claritate, & resolutione in hoc articulo processit, sed cum omnia, quæ à Doctoribus tradduntur, quæ quia plura, & plures non refero, ex eius dictis sequentes constituo conclusiones, siue casum positiones.

Primus erit, aut appellatio est
31 iusta, & ei est deferẽdum, y otorgarse, quod proclamant omnia iura. Secundus casus erit, quando est dubium, an iusta sit, vel non, & etiam debet iudex ei referre, quia in dubio pro appellatione est pronuntiandum, Glossa finalis ad finem, in l. qui restituere, ff. de rei vendicatione. Baldus in l. vnica, colu. 3. n. 8. C. & si de moment. possess. Rebufus, titul. de appellat. in præfat. n. 71.

32 Quod etiam obtinet in supplicatione prima, & fortiori ratione, in secunda, vt adnotat Gregorius Lopez in l. 4. tit. 24. p. 3. Glossa 1. ex quibus deducitur affirmatiua conclusio, appellationi iustè, & dubiæ est deferẽdum, & pro appellatione est Regula.

Fallit primò, quando est ma-
33 nifestè friuola, vt si appelletur ab interlocutoria causa non expressa, vel irrationabilis, quia tunc iudex non debet ei deferre, cap. cum appellationibus, de appellationibus, libro sexto, qui textus loquitur in interlocutorijs sententijs, à quibus appellatur.

34 Limitatur secundò dicta regula affirmatiua, quando à l. prohibetur appellatio, l. fin. ff. de appellat. recipiendis, l. 6. tit. 18. lib. 4. Recopil. quod est intelligendum circa casus harum legum, quãdo res non recipit dilationẽ.

35 Tertia limitatio, & fallentia est, quando constat appellãtẽ iniustè appellare, quia ei obstat iniquitas, quã vult prosequi, vel notorietas iuris ei resistit, hæc est celebris doctrina Innocẽt. quã anemine vsq; adhuc, viderim ponderatã, qui hanc resolutionẽ tenet, in cap. Pastoralis, 28. n. 4. de offi. de legati, vbi inquit. *Sed si non est dubium sed certum, appellationem esse iniustam, exequetur sententiam iudex.* Et adducit plura exempla.

Ad cuius terminos reduxi casum prædictũ dictæ dñæ Annæ de Cabrera cõtra Ioan Porcel de Padilla nobilem virum, eius maritũ, in dicta diuortij causa, propter sæuitiã, vbi fuerunt tres sententiæ conformes latæ, pro ea, en el diuorcio, & intertia sententia reuocando las dos primeras, se le mandò restituir su dote, y arras. Data igitur sententia diuortij, debet restituere maritus Dotem, & Arras, & medietatem lucrorum, & cum de hoc appellauerit obstitit ei notorium ius, quod colligitur, ex titulo in Rubro, & Nigro, de donationibus inter virum, & vxorem, & de dote post diuortium restituenda lege prima, cum

sequen-

sequentibus.ff. de diuortijs, cum adductis à Barbosa in Rub.ff.soluto matrimonio, 2. p. ex n. 41. ex prædictis obtinui in Regali Auditorio Limēsi, & licet fuerit vna sola sententia, per quam fuit præceptum, vt dos restitueretur, & non esse locum præcepto reclusionis, dictæ donæ Annæ de Cabrera in Monasterio, deboluta est causa iudici Apostolico, executioniq; eam mandauit, & restituere dictæ D. Annæ plusquā quinquaginta milliaducatorum, deditq; mihi honorem, hæc allegatio doctrinæ Innocentij, dum causæ relatio fuit facta in Regalibus subselijs.

Ex quibus deduco pro iudicibus Ecclesiasticis, & eorum sentētijs, quod etiā si non fuerint tres conformes, sed vna tantum. prima, vel secunda, si colligitur calumnia appellantis, vel ei resistit exceptio notoria iuris, esse deboluendam causam; ad executionem faciēdam, quia bene fuit pronuntiatum, & iniustè appellatum, quæ est notanda, & celebris limitatio ad textum in d. Clemētina 1. de re iudicat, & apud nos ad Bullam Gregorij Decimi Tertij Pontificis Maximi, quæ requirit duas sententias conformes, vt finiatur, & appellationi non sit locus, & sæpe vidi, quando executio Dominis Auditoribus videtur esse iusta, & sententia talis, quæ sine dubio confirmationem meretur, debolui executionem Iudici Ecclesiastico, neq; à dictis dominis impeditur, quia vt prædixi, ex Rebufo publice interest propter autoritatem rerum iudicatarum, sententias mandari executioni; vt tenet in tractu de sentencijs execut, in prefatione n. 19.

Quod maxime obtinebit si in secūda instantia verisimiliter exactis causæ apparet appellantē aut nihil probaturū, aut si probet non eum relebare, tunc equidem vt partibus, & expensis consulatur, non impeditur, per viam violentiæ executio, quæ nota, quia vtilia, & quotidiana, nec ita inuenies ab alijs explicata.

Sed ad propositum, & huius legis, & §. quarti materiam redeam sciendum est, religiosos ordinum mēdicantium, & eos, qui eorū priuilegijs potiūtur, & Cistercienses gaudere exemptione, & priuilegio nōdecimādi, vt post cap. nuper de decimis, quo ad mēdicantes bullarum, & indultorum, Apostolicæ Sedis priuilegia refert, Manuel Rodrig. in sum. c. 87. 1. p. n. 5. & circ. noualia distinguit, nostra lex. 4. & sequens tit 2. p. 1.

Huius concessionis causa refertur, à congregatione Cardinalium, quam adducit Marsilla ad cap. 22. sessione. 25. Concilij Tridentini, vbi inquit, quod si decimæ præstātur, pro administrāda

curâ animarum, tunc quia parrochi mendicantibus, nec alijs religiosis sacramẽta administrant, non teneri decimas soluere: de suis prædijs adquisitis, nisi fuerint, concessa, cum ea expressa cõditione, & onere: vt ex eis decimæ soluantur, quia tunc soluẽda est, à mendicantibus. Ita declaratio. 168. quam retulit Marsilla, sed cum omnes religiosi fratres, & monachi, & moniales, quorumcumq; ordinum, habeãt amplissima priuilegia, de nõ decimando iustissimis de causis sibi concessa, ideo super eis non immorandum. De colonis Societatis Iesu, & aliorum ordinum, & Religionũ, an teneãtur decimas soluere? maior dubitatio est; partem affirmatiuam tenet Gregorius Lopez, in d. l. 4. tit. 20. p. 1. Glossa 3. & 4. vbi indistinctè resoluit, colonos parciarios, siue censuales, vel eos, qui mercede soluta cõducunt à religiosis, prædia, vineas, vel aliàs res teneri, ad decimas soluendas, si sit priuilegium Religiosorum personale, secus vero, si reale, quia tũc, si eximit terras collẽtes participãt priuilegio dicto, circa cuius articuli declarationẽ, vidẽdus est Ioannes Gutier. cons. 5. vbi exacte omnia refert per totum, illud consiliũ.

24. Mihi tamen si expresse in priuilegio non eximantur Coloni Societatis IESV, vel cuiuslibet religionis, plus placet, resolutio cõtraria, & teneri in distinctè, ad soluẽdas decimas, ex doct. Greg. Lop. qui plᵉ se in hac affirmatiuã parte inclinat, tũ etiã, quia decima prædialis præcipue, quo ad fructus industriales, vt puta vini, vel olei, & tritici, habet magnã partẽ ex labore, & opera eã colligentis tũ etiam, quia grauaretur nimis Ecclesia, & Ecclesiasticæ personæ quo casu similia priuilegia, etiã si expressa essent, & notabile dãnum inferant, non sustinentur. Imo reuocanda veniunt, & non debent obseruari ex ratione, & decisione textus expressi in cap. fugestum de decimis, de quo latius §. sequenti agemus, & hanc resolutionem, quam teneo, confirmo, quia personis Religiosorum, sunt concessæ immunitates de decimis nõ soluendis, & si rebus, & prædijs concedatur, est ratione personarum, cuius rei cõsideratio, nec transitus non fit ad colonum, vel extraneũm nõ priuilegiatum, & sic procedit ratio textus, in l. sordidorum, C. de excusationibus munerum lib. 11. ibi. *Neq; enim potest esse perpetuum, quod non rebus, sed personis, ratione dignitatis, vel militiæ concedimus.* Nihilominus quia iste articulus est magni præiudicij, vt securè procedas: recurrendum est ad distinctionem Glossæ, & eius doctrinam, in Clementina prima de decimis, verbo, excollendas, & ibi Cardinalis, n. 22. Ancarranus, n.

6. Imo.

6 Imola numero decimo quarto & ad Rebufum dicta quæſtione decima quarta, & ad tenorem & verbis priuilegij cuiuslibet, nec ſine eius inſpectione reſpondeas, ne erres, & in laqueum iniuſti, & inconſiderati conſilij iudicando, vel conſulendo incidas.

(?)

CAPVT VI.

§. V.

1 *Regulares Ordinum mendicantiũ habent priuilegium, ne ſoluant Decimas.*

2 *Et etiam alij Religioſi, qui eorum priuilegia participant ex Bulla, quam dicunt de la Comunicanda.*

3 *Refertur declaratio Cardinalium Congregationis, ex qua limitatur exemptio Regularium circa decimarum ſolutione.*

4 *Refertur quæſtio ardua, & notabilis, an milites ordinis de Alcãtara ſint exẽpti á decimarum ſolutione, ex bonis Maioratus, vel aliis ſuis patrimonialibus.*

5 *Antiquitùs milites de Calatraua, & Alcantara, non poterant ducere vxores.*

6 *Et bona, quæ poſſidebant prædicti milites, exiſtimabãtur ſui Ordinis poſteaq; ſibi eſt conceſſa licẽtia, vt bona propria haberent.*

7 *Reuerendiſſimus Dominus don Ioã Beltran de Gueuara, nunc meritiſſimus Archiep ſcopus Compoſtellanus, olim Canonicus Doctoralis Abulenſis, & poſtea Epiſcopus Pacenſis, laudatur.*

8 *Dignum eſt, & plenum ingenui pudoris (teſte Plinio) fateri per quos profeceris.*

9 *Priuilegia conceſſa Ordinibus militaribus, de Calatraua, y Alcantara ſunt eis conceſſa ante quam facultas de ducendis vxoribus.*

10 *Priuilegium non extenditur ad illud, de quo illud concedens veriſimiliter non diſpoſuiſſet.*

11 *Generalis diſpoſitio, ſeu conceſſio non comprehendit caſus ſpeciales, contra obſeruantiam iuris conceſſos.*

12 *Vxores militum Ordinis Alcantara, & Calatraua habent medietatẽ bonorum ab eis conſtante matrimonio adquiſitorum.*

13 *Noua cauſa ſuperueniente recedendum eſt á diſpoſitione generali.*

14 *In donationibus, & quacumque diſpoſitione ſemper ineſt cauſa rebus, ſic exiſtentibus.*

15 *Priuilegia ſunt latè interpretanda contra concedentem, non vero in tertii præiudicium.*

16 *Conſuetudo eſt lex non ſcripta, nec impedit ipſa lex ſcripta, interpretationem eius eſſe non ſcriptam.*

17 *Expreſſa derogatio Concilij Generalis requiritur, in quocumque priuilegio, ſeu facultate, quando ei obſtat decretum Concilij, expenditur Archidiaconi Doctrina hoc tenentis.*

18 *In quacumque diſpoſitione habente clauſulam derogatoriam ad futura eſt neceſſaria ſpæcifica derogatio.*

19 *Quando aliqua diſpoſitio, priuilegium, ſeu conceſsio eſt contra Concilium Tridẽtinum eſt neceſſaria eiuſdem Concilii ſpecifica derogatio.*

20 *Priuilegia de non decimando, ſi tendant in magnum præiudicium Eccleſiarum nõ ſunt obſeruanda.*

21 *Priuilegium de non decimando, non extenditur ad magnas poſſeſſiones, de quibus antea decimæ ſoluebãtur parrochiæ.*

22 *Dominus Ioannes Beltran de Gueuara Archiepiſcopus Compoſtellanus refert quadam iuris allegatione pro Eccleſia Abulenſi quaſdam ſententias latas contra milites ordinum de Calatraua Alcãtara, & diui Ioannis, & diui Iacobi, & decimas ex patrimonialibus bonis ſoluant.*

23 Rotæ decisio, pro Ecclesia Placentina Contra comitem de Medellin millitem ordinis de Alcantara, vt decimas, ex patrimonialibus bonis solueret.

24 Priuilegium cõmunicatum nihil potest amplius tribuere, quam sit in communicato, ex sententia Rotæ.

25 Ex quo infert ipsa decissio ordinum militarium priuilegia de non decimando non posse extendi ad bona propria militum, quia istis patrimonialibus, & priuatis bonis, carent religiosi Cistercienses, & sõlum habent bona religionis.

26 Argumentum á pluribus sententijs deductum validum, & magnæ autoritatis.

27 Rotæ decissiones vim communis opinionis habent.

28 Fundamenta partis affirmatiuæ pro ordine de Alcantara, vt eius millites non debeant soluere decimas ex bonis patrimonialibus eorum.

29 Ardua, & celebris quæstio an cõmendatarij, & millites diui Iacobi Calatrauæ, & Alcantarę, sint religiosi, quod nimis controuersum est.

30 Franciscus Sarmiento, quondam meritissimus Episcopus Genensis, & Doctor Martinus Nauarro, inuicem in opinionibus aduersatur, & iniuriosis verbis.

31 Religiosi sunt Comendatarij, & milites ordinum prædictorum, ex sententia Nauarri, & aliorum, cuius contrarium defendit nerue sè Sarmiento, & alij.

32 Prædictus casus requirit declarationem Apostolicæ Sedis interim tamen vtraque resolutio defendi potest, & sequi possumus, quam libuerit, in iudicando, & consulendo.

33 Autor sequitur sententiam domini Fräcisci Sarmiento.

34 Thomas Sanchez vir doctissimus laudatur, qui refert notabilem quæstionem circa prædictum articulum.

35 Magis communis opinio est, vt prædicti millites, del habito de Santiago, Calatraua, y Alcantara, inter seculares numerentur.

36 Quando de aliquo delicto prædictorum millituũ agitur ad suos iudices remissio fit.

37 Religiosi sunt, qui emittunt tria vota substantialia, alij vero licet aliqua vota emittant, non dicuntur habere regulam, sed viuendi modum ab Apostolica Sede approbatum.

38 Articulus remissionis dictorum militum, ad suos iudices in criminalibus pendet ex contextura priuilegiorũ, quæ habent, & concordia, si quæ sunt, quilibet iudex cum casus occurrat atentè videat.

39 Conclusio partes affirmatiuæ est priuilegium de decimis non soluendis à militibus de Alcantara concessum, extendi ad patrimonialia eorum bona ex Bullis hic relatis.

40 Vbi est casus legis nulla dubitatio seu disputatio super est.

41 Tempore concessionis priuilegij de non decimando concessi ordini de Alcantara erant plures millites sine cõmenda.

42 Ex quibus infertur, non solum ad bona religionis, sed ad patrimonialia, vel aliũ de à militibus possessa extendi, dictã concessionem generalem de non decimãdo.

43 Lex si contineat rationem generalẽ, etiã si decissio particularis sit, tunc ratio ipsa generalis lex est, & decissio pro exemplo habetur.

44 Licentia concessa à Paulo Tertio Pontifice Maximo militibus de Alcãtara, vt vxores ducerent, fuit vt obedientiarijs, & seruientibus suo ordini, & Christianæ Religionis.

45 Priuilegia prædicta sunt probationes probatæ, neq; vlla alia est necessaria pro hac affirmatiua parte.

46 Intellectus capit commissum de decimis est, vt textus ille intelligatur in priuilegio odioso.

47 Intellectus, & responsio ad capitulum nuper de decimis, quod maximè aduersatur huic parti affirmatiuæ.

48 In priuilegijs non est necessaria mentio de iure communi, & eius reuocatione ex doctrina Alexandri, & Ioannes Gutierrez.

49 *Res quæ peruenit ad manus exempti debet gaudere priuilegio exemptionis regulariter.*

50 *In mutatione personæ mutatur qualitas rei.*

51 *Hodie quoad ordines mendicantes, & alios ordines exemptos à decimis non extat decisio textus in cap. nuper de decimis.*

52 *Ratio quare autor de solo ordine militari de Alcantara, & eius exemptione circa decimas agit.*

53 *Refertur Bulla, & Apostolicum rescriptum, Clementis Papæ VIII. super decimis bonorum patrimonialium militum ordinis S. Iacobi, Calatraua, & Alcãtaræ.*

54 *Summus Pontifex euocauit dictas causas, quas iudicãdas suo Nuncio cõmisit.*

55 *Nulla sunt, & irita acta facta, á quibuscumq; iudicibus Ecclesiasticis super prædictis decimis patrimonialium bonorum, militum dicti Triplicis ordinis.*

56 *Fortior est quoad attentata euocatio Principis, quam prouocatio partis.*

57 *Causa, vel causis à Principe Euocatis, etiam de partium litigantium consensu, index alius inter litigantes procedere nõ potest.*

58 *Verba apposita in libro Constitutionum Ordinis de Alcantara, quoad decimas referuntur.*

59 *Maximoperè notanda sunt vltima verba hic relata, & conscripta in dicta Bulla Commissionis ex mandato sanctissimi Pauli Quinti Pontificis Maximi.*

60 *Resolutio autoris in hac magna, & difficili controuersia an debeant soluere milites & Comẽdatarij Ordinis de Alcãtara decimas, ex bonis suis patrimonialibus, quæq; non sunt sui ordinis cum distintione.*

61 *Adducitur hic pro parte Ecclesiarum, textus notabilis, in capite si de terra de priuilegijs, & l. 5. tit. 20. p. 1.*

62 *Dicta iura prius allegauerat Dominus Archiepiscopus compostellanus, cum esset Canonicus Abulensis.*

63 *Responsio ad obiectionem, non posse renunciare, priuilegio ordinis.*

64 *Priuilegium est priuata lex, & nõ obligat, nisi quatenus fuerit receptum.*

65 *Ponderantur verba rescripti Apostolici Clemẽtis octaui, quoad dictas decimas patrimoniales.*

66 *Defenditur altera pars militum de Alcantara, circa obseruantiã prædictæ concessionis de non decimãdo, vbi eorum priuilegia in patrimonialibus bonis sunt recepta.*

67 *Verba dubia priuilegiorum vsu interpretationem recipiunt, & ex consuetudine etiam, si verba contradicerent.*

68 *Refertur ad prædicta celebris lex quarta tit. 33. partita 7.*

69 *Notabilis illatio pro militibus Ordinis de Alcantara, qui sunt in possessione non decimandi ex bonis patrimonialibus, & Comendis Indorum, quas possidẽt in regno del Peru, de quorum fructibus, ex cõsuetudine non decimant.*

70 Refieren se los Caualleros dela Orden, y habito de Alcantara, que à auido en el Reyno del Piru, y tenido enel sus hazien das proprias, y de Encomiẽda de Indios.

71 *Hasta agora no se à visto, que Cauallero alguno del habito de Alcantara aya pagado diezmo de su Encomienda de Indios ni de labrança, ni criança, que tenga en el Reyno del Piru.*

72 Refiere el Autor las deuidas obligaciones, en que estan los Reynos delas Indias Occidentales a su Excelencia del Señor don Pedro de Castro Conde de Lemos, y modo prudencial, que su Excelencia tuuo en gouernarlas, quãdo fue Presidente del Real Consejo de Indias, lo qual à cõtinuado despues siendo Virrey de Napoles.

73 *Causa, & lis inter Capitulum Ecclesiæ Limensis, & dictum Dominum excelentissimũm Comitem de Lemos super decimis fructum Comendæ Indorum aduocato existente autore huius operis, prodito Domino Comite.*

74 *Contra spolium iudicis Ecclesiastici incompetentis restitutio datur.*

75 *Arrestum Regii Senatus Limensis in*

prædicta causa, & alia ei æquali de don Francisco de la Cueua Caualiero dela Orden de Alcantara.

76 *Aduocatus si præstat patrocinium in iudicio possessorio, in quo pars sauet iustitiam, si ea careat in proprietate, & petitorio iudicio nõ est tutus in conscientia.*

77 *Declarat, vt per Ioannem Garsiam, quẽ Autor sequitur, hoc procedere in causis spiritualibus, secus in profanis.*

78 *Ad consuetudinem interpretatiuam legis, statuti decem anni sufficiunt.*

79 *Adducitur textus in lege, nam imperator. 38. ff. de legibus, & eius interpretatio.*

80 *Res inter alios iudicata, quos effectus sortitur.*

81 *Ex vnico actu acquiritur possessio in corporalibus.*

82 *Plures ex militibus de Alcantara in Castellæ Regnis, & Legionis obtinuerunt exemptionem decimarum ex bonis patrimonialibus.*

83 *Vltimum compendium resolutionis, quã in prædicto casu defendit Autor.*

CAP. VI.

§. V.

DE PRIVILEGIO DE non decimando, quo nituntur gaudere Milites de Alcantara.

FREQVENS est, & quotidiana quæstio, quæ sæpe occurrit circa Decimarum exemptionem, & cum §. præcedenti, actum sit de validitate, & iure, quo subsistit huiusmodi exemptio, quæ est pẽdens, ex priuilegio Sanctissimi Domini Romani Pontificis, validaque, & firma, vt iam concluſimus. Nunc autem præmitendum est circa Ordines Regularium, tam virorum, quàm mulierum, siue ex mendicantibus, vel non sint, & aliorum, qui propter Bullam, quam dicunt de la Comunicanda, obseruanda eis sunt sua priuilegia non decimandi, iusta tenorem, & formam cuiuslibet, ad quod est recurrendum, cum dubium sabsistat, & cum plerumque Regulares, hoc potiantur priuilegio, & exemptione, in eaque non decimandi possessione sint, non est circa immorandum. Refert hæc priuilegia peritissimus Manuel Rodriguez in Compendio priuilegiorum Regularium.

1

2

Pro limitatione verò prædictæ exemptionis est ponderanda decisio centesima sexagesima octaua Congregationis Cardinalium de decimis, quæ sic se habet. *Congregatio Concilij censuit, si Decimæ sint impositæ rei, quia ab initio fuerit concessa, & traddita, cum ea conditione, & onere, vt ex eis Decimæ soluantur, tunc ad quoscumque peruenerint, etiam Mendicantes teneri eas soluere, si verò debeantur, pro administranda cura animarum, tunc quia Parrochi his Mendicantibus, aliqua sacramenta non administrant, Mendicantes non teneri, si tamen a solutione Decimarum Sedis Apostolicæ priuilegijs, eximantur.*

3

Itaq;

Itaq; concessio prima est inspicienda, & si specialis sit, cum dicto onere decimandi transibit cum sua causa, ad mendicantes, vel quoscumq; regulares, extat circa hoc praxis communis textus in capite, nuper de decimis, quando, scilicet, prædium antea erat decimale, & vltra hoc cõcessum, vel venditũ fuit cum decimandi onere, quia tunc seruanda est dicta dispositio absq; dubio, & declaratio Cardinalium.

4 Vocat nos iam ardua, & celebris, nec non minus dificilis, quæstio, an milites & fratres Ordinis militiæ de Alcantara, exẽpti sint à decimis soluendis, de bonis suis patrimonialibus, quia de his, quæ ad ordinem pertinent, nõ est dubium, quod autem grauem dubitationem continet, & præcipuè à nobis est agendum, an Bullæ, & priuilegia, quibus hic Ordo Militaris gaudeat, ad patrimonialia bona, & profana, vt sic loquar quorũ bonorum comerciũ venale est, extendatur.

5 Et pro parte negatiua primò facit, ná quando priuilegia dicti ordinis (de quibus postea mẽtionẽ faciá) fuerunt concessa, nõ poterant dicti milites de Alcantara, neq; etiam los de Calatraua ducere vxores, & sic bona, quæ possidebant, quia tunc existimabantur vere Religiosi, erant sui ordinis. At verò postquã eis fuit concessa licentia vxores ducendi, & bona propria possidendi, maiorats, scilicet, vel alia ab eis adquisita, seu hereditaria, de quibus in certa forma disponunt, eorumq; comercium, & dominium habent, iam non sunt bona Ecclesiastica, quæ possident extra res ordinis, ergo de eis decimas soluent, ex l. si tutor Reipublcæ. ff. de excusationibus tutorum. Et Tyraquelo in tractatu de cessante causa 1. par. n. 210. iunctis his, quæ adducit Carolus de Tapia in l. finali, 2. p. capit. 4. in principio, ff. de const. Principum. Et ita concludit reuerẽdissimus Dominus don Ioan Beltrã de Gueuara, in quadam erudita satis iuris allegatione, dum esset Canonicus Doctoralis Abulẽsis, nunc verò meritissimus Archiepiscopus Compostellanus, à quo plura ex fundamentis huius negatiuæ partis desumpsi; est enim dignum, ac plenum ingenui pudoris fateri, per quos proficeris, ita Plinius, lib. 2. cap. 3.

9 Et arguit Dominus Archiepiscopus, Romanos Pontifices non cogitasse de his bonis patrimonialibus, quando hæc priuilegia ab eis sunt concessa, & sic nõ extendi ad ea, de quibus verissimiliter non disposuissent, text. in lege, cum res, vbi notat Iaso, n. 10. & 12. ff. de legatis, 1. & in l. Titius. §. Lucius, n. 4. ff. de liberis, & posthumis Socin. in l. 1. n. 3. ff. de legat. 1. vbi Iaso. & Ripa, n. 8. ver.

& intellige Nota conſ.4.n.6.lib.
1. Burſato conſ.19.n.9.quibus ad
11 de,nam generalis diſpoſitio, ſeu
conceſsio (qualis dicta decimarũ
exemptio)non comprehendit ca
ſus ſpeciales, contra obſeruantiã
iuris conceſſos,hoc eſt exemptio
nem bonorum patrimonialium
à decimis ſoluendis, niſi de eis
ſpecialis mentio, vel conceſsio
fieret, ita Marcus Antonius An-
guiſola conſ. 1. n.7. quem refer,
& ſequitur Cardinalis Tuſchus
lib.2.practicarum concluſionum
ſub litera D. concluſi.490.n.21

Rurſus etiam ſecundo quia,
vt prædiximus à Leone X. & a-
12 lijs SummisPontificibus,ſuis præ
deceſſoribus conceſſa fuerunt di
cta priuilegia militari ordini de
Alcantara, vt non decimarent,
quo quidem tempore, non duce
bant vxores,& ad eas ducendas à
Paulo tertio, fuit eis licentiã, &
diſpenſatio conceſſa, & per con-
ſequens poſsidẽdi bona propria,
& teſtandi vtramq; factionem,
& in noſtro regno vxores eorum
13 habent medietatem lucrorũ, cõ-
ſtante matrimonio acquiſitorũ,at
vero ſi noua cauſa ſuperueniat re
ceditur à diſpoſitione generali,
& etiam ſpeciali Ancarranus cõſ.
84. domina Azolina n.4.& 5. De-
cius pleniſsimè, conſ. 344. viſſo
conſ. n. 4. vbi quam plura ponit
exempla, Tiraquel.in l. ſi vnquã
in principio n. 125. & 166. C. de
reuocand. donationibus, quia
ſemper ineſt cauſa in omni diſpo
14 ſitione rebus ſic extantibus. Cra-
ueta conſ.95.n.4.& conſ. 680. n.
15. quod quidem generaliter eſt
obſeruandũ, vt ex prædictis re-
ſoluit Tuſchus ſub litera D. con-
cluſ. 502. n. 21. igitur diſpoſitio
dictæ exemptionis militiæ Alcan
tarenſi, conceſſa, eiuſq; ordinis
ceſſare iam debet,cum eius mili-
tes ſint vxorati, & bona propria
in proprietate, & dominio vxori
busq;,communia poſsideãt; quæ
quidem cauſa ſuperuenit poſt
conceſſa dicta priuilegia, quæ
eorum tempore non extiterat.

Quod etiam tertio confirma-
15 tur,quia licet priuilegia ſint latè
interpretanda, id venit intelligẽ
dum contra concedentem, non
autem contra tertium. Pariſius,
in l. 1. ff. de legat. 2. n. 2. & 3. quem
citat dominus Beltran de Gueua-
ra vbi ſupra n. 38. & n. 39. Corro-
borat ſuam reſolutionem, ex eo
quod conſuetudo eſt optima le-
16 gũ interpres l. ſi de interpretatio
ne. ff. de legibus. ibi. *Si de interpre-
tatione leges quæratur in primis inſpi-
ciendum eſt quo iure ciuitas, retro in
eius modi caſibus, vſa fuiſſet optima
enim eſt interpres legum conſuetudo*,
quia vt adnotat Antonius Faber
in rationali ad hunc teſtum, quã
uis conſuetudo lex ſit non ſcrip-
ta nihil intereſt, nec vetat ipſa-
met lex, eius interpretationem
eſſe nõn ſcriptam, nec repugnat
dubium itaq; extat an hæc priui-

legia

legia extenſionem habeant ad pa trimonialia bona, at vero conſuetudo, Epiſcopatus Abulenſis, de quo dominus Epiſcopus, iam citatus agebat, & eius conſuetudo vſq; adhuc, non admiſsit exẽptionem non decimandi, in bonis patrimonialibus ordinis, de Calatraua, neq; de Alcãtara, vel alio rũ militarium ordinuũ igitur nõ debet fieri ad ea extenſio.

17 Deniq; obſtat quarto aliud vr gentiſsimum fundamentum prædicto militari Alcantarenſi ordini, quia non eſt derogatus expreſſe in Bullis Martini Quinti, Leonis Decimi, & Clementis VII. conceſsis dicto ordini, textus in cap. nuper de decimis, & eius diſpoſitio, & requirebatur in individuo; & ſpecie derogatio dicti Concilij, vt eſt dictum mirabile Archidiaconi in cap. 1. de conſt. lib. 6. quem ſequitur Felinus in cap. nonnulli n. 2. de reſcriptis Romanus conſ. 436. n. 2. ver. ſexta. Et ibi Mandoſius Retius, in Rub. de cõſtitutionibus, 2. lectura, & ita iudicatum fuiſſe, in vna cauſa decimarum, à Rota Romana diuerſorum, 1. p. deciſs. 122. affirmat Dominus præfatus Archiepiſco-

18 pus, in d. allegatione, alios plures, & plura adducens, n. 42. id neruoſe defendẽs ea potiſsimum ratione, quia regulare eſt, in qua cumq; diſpoſitione habente clauſulam derogatoriam ad futura eſſe neceſſariam, ſpecificam derogationem, l. ſiquis in principio. ff. de legat. 1. DD. in cap. vnico de exceſsibus Prælatorum. lib. 6. Couarribias in rub. de teſta. 2. p. n. 19. ver. ſecundo infertur, ad finem; & ver. tertio diſputationis diſcrimen, at vero prædicta derogatio non adeſt in prædictis Bullis textus ſcilicet in dicto cap. nuper de decimis; cuiuſquidem deciſsio obſtat dictis militibus, & ordini de Alcantara, cũ imprimũ, vel acquirũt poſsidẽt, ante vel poſt ſuſceptum habitum ſui ordinis bona patrimonialia, quæ antea erant decimalia ergo tranſeunt cum ſuo onere, & obligatione decimandi tunc maximè, quia deciſsio Concilij generalis, debet ſpecifice derogari, vt agẽs de Concilio Tridentino affirmat

19 Carrozius, in regul. cum quid prohibẽtur de regulis iuris lib. 6. ampliatione. 1. & limitatione. 1. n. 6. & de actu confirmato quod non tollatur, niſi de eo fiat mentio, reſoluit Antonius de Butrio in cap. conſtitutus n. 22. ver. & nõ ſufficit de reſcriptis Pariſ. conſ. 140. n. 4. lib. 4. Riminaldus conſ. 73. n. 29. lib. 1.

20 Quinto ſufragatur prædictis, quia præfactæ Bullæ, faciunt in in magnum præiudicium Eccleſiarum, & ſic etiam ſi comprehenderent exemptionem, de nõ decimando in patrimonialibus non deberent obſeruari, per textum in cap. ſuggeſtum de decimis,

mis, & in capit. quid pernouale. de verbor. significat, vbi adnotant Doctores. Panormit. in cap. penult. 2. notabili de Clericis nõ residentibus. Oldrad. cons. 268. Couar. lib. 2. variar. cap. 17. à n. 6. Roládus à Valle cons. 1. n. 162. & 163. & 170. lib. 2. l. 43. tit. 18. p. 3. l. 4. ad finem, l. 5. tit. 20. p. 1. Peralta in l. si quis, in principio n 22. ff. delegat. 1. vers. præmissis.

Sexto deniq; priuilegium de
21 non decimando, non extenditur ad magnas possessiones in vna parrochia adquisitas, de quibus antea parrochialis decima soluebatur, ne illi fiat inorme præiudicium. Cardinalis in Clement. 1. q. 18. de cẽsibus. Paulus de Castro in l. ex facto, n. 5. de vulgari, & pupilari, quos sequitur Rota Romana diuersorum, secunda part. decision. n. 16. at vero sæpe euenit prædia, vel animalia ex quorum fœtu debẽt, decimas prædicti militis, esse magni valoris, igitur admiti non debet prædicta immunitas grauans magno pere Ecclesias, & earum ministros, qui altari seruiunt. Vt considerat præfatus dominus Archiepiscopus in dicta allegatione n. 54. alia quam plura referens & plures sententias, & executo-
22 rias earum, contra quosdam milites ordinis de Alcantara, Calatraua, & diui Iacobi, & Ioannis, & quandam Rotæ decisionem, cuius tenor talis est, vt ipse refert.

23 In vna placentina decimarum coram Serafino secundo Februarij. 1582. *Inter capitulum Ecclesiæ Placentinæ, & Comitem de Medellin equitem ordinis de Alcantara, fuit resolutum bona patrimonialia militum de Alcantara, aliunde quam â militia prouenientia, non esse exempta, vigore priuilegiorum de Alcantara apræstatione decimarum, cum enim hic agatur de præiudicio tertij priuilegia stricte sunt intelligenda cap. ex tuarum de autoritate, & vsu palij, & in priuilegis non plus operantur verba, quam quæ ipsa sonant cap. porro de priuilegijs. Alexander cons. 86. n. 2. ver. sed neque obstat lib. 1. Præterea priuilegium cum*
24 *sit communicatum nihil tribuere potest plusquam continetur in communicato, quod indubitatum est non comprehendere, bona patrimonialia, quæ non habent Cistercienses Monachi, sed religionis tantum, ex doctrina Parisij, cons.*
25 *22. num. 5. lib. 4.* Ex dictis obstat, quod rederetur inutile respectu militum, qui carent cõmendis, quia inquit prædictus dominus Episcopus, hoc non substinere, quia plura continentur in priuilegijs, quibus gaudent omnes in
26 distincte; veluti sunt indulgentiæ exemptiones, & similia: arguit etiam ab autoritate plurium sententiarum, quæ faciunt rem notoriam, cum sint exempla tantorũ virorum. maximæ autoritatis, ex textu in §, 1. de codicilis. Et quod
27 sententiæ Rotæ Romanæ magnæ sint autoritatis, & communi

Doctorum

Doctorum ſentẽtiæ æquiualeãt, & vim communis opinionis habeant, colligitur ex doctrina Ioãnis de Immola, in cap olim el 1. de litis conteſtatione, quod cõprobat alijs autoritatibus. Eas verò ſummatim deduxi propter eius Autoris eminentem grauitatem, & quia cum ſint in dicta iuris informatione manu ſcripta congruens, & vtile erit ad cuiuſcumq; ſiue iudicis, vel Aduocati manus peruenire, quæ non parum dificilem reddunt cauſæ determinationem, & pro parte Eccleſiarum Cathedralium vrgent, neruoſè, quæ ſubſiſtunt, neq; inferiora ſunt.

FVNDAMENTA PARtis affirmatiuæ in propoſita quæſtione.

28 PRæmitendum eſt dubiun magnum, & nõ parum controuerſum eſſe inter ſcribentes, an milites Ordinis Diui Iacobi, & Calatrauæ, & Alcantaræ ſint Religioſi, vel non more ſolito. Nauarrus, & Sarmiento cõtendunt, & iniurioſe vnus aduerſus alium hanc quæſtionẽ tractat. Nauar. igitur in tractatu de reditibus, q. 1. n. 55. & q. 3. n. 27. & 29. & cõſ. 21. lib. 3. ſub titulo de regularibus reſoluit verè Religioſos eſſe dictos milites. Sarmiẽto autem in defenſione, monitorio, 55. & 56. contrarium validis profecto fundamentis reſoluit, vterq; pro ſe habet iura, & autores, quos retulit Bobadilla lib. ſecundo, cap. 19. ex n. 10. neq; reſoluit quæſtionem, licet plura, & plures autores citet, Greg. Lopez in l. 1. titulo 7. p. 1. Gloſſa verbo. milites, cõcludit hunc eſſe caſum, qui requirit Sũmi Romani Pontificis declarationem, interim tamen quod nõ eam habeamus, fas erit cuilibet in iudicando, & conſulẽdo alterutram, quam magis ei maluerit, reſolutionem ſequi. Excludendo iniurioſa verba, quibus inuicẽ excandeſcunt Nauar. & Sarmiẽto, interim tamẽ, quod non habeamus Pontificiã declarationẽ, ſequor opinionem Franciſci Sarmiento, quã plures à Bobadilla relati ſequuntur, inter eos quos loco citato ipſe citat, eſt Laſſarte de Gabellis, cap. 19. n. 22. cui reſolutioni lib. incius adhereo ex adductis, docteq; profecto conſideratis à doctiſsimo viro Thoma Sãchez, de matrimonio, lib. 7. diſput. 44. n. 8. contra Manuel Rodriguez, qui iniuſtè carpit eõtra eum in hoc puncto, opinantes nulla fere ratione redita', ſed tantum Nauarr. referens in Summa 2. q. capit. 7. n. 2. Et Gironda eodem tractatu, ſeptima parte in principio n. 47. ait magis communem, vt inter ſæculares numerentur, & nihilominus in criminalibus iudicibus ſuis remittendos con-

cordant omnes à Bobadilla relati n. 111. vbi supra, est igitur quo vtuntur modus viuendi, qué obseruant, ab Apostolica Sede approbatus, & ex hoc non dicuntur habere regulam Religionis, quia regulares verè sunt, qui emittunt tria vota substantialia, alij verò licèt aliqua promittant, nõ dicũtur habere regulam, sed potius, quemadmodum viuendi, licet ille modus approbatus à Papa, sic ex diuo Thom. adducit Sarmiẽto vbi supra. dict. monitorio. 56 dixi remittendos esse in criminalibus dictos milites suis iudicibus, vidi tamen quendam nobilem militem dela Encomienda y habito de Christo capite truncatum propter crimen lesſæ Maiestatis, iudicibus secularibus existẽtibus dictis, & pijs viris in prima & secunda instantia eiusdem causæ. Visa vero concordia, & priuilegijs cuiuscumq; Militaris ordinis, iudex, qui fuerit, iudicet, & partes quorum interst, de iure, & iustitia agant. Nec constituo certam resolutionem, cum ad præsens de re nõ liqueat, nec commodè constare potest, nisi priuilegia, & Bullas cuiuscumq; 38 ordinis militaris legas, & intelligas, causæque, quæ in his declinatorijs fori sæcularis cõtrouertitur, plerumq;, se lleua por via de fuerça al Audiencia, de la que dizen los Conseruadores, que de ordinario se nombran, quando algun graue caso se offrece, requirit. Itaq; Sedis Apostolicæ declarationem hæc quæstio.

Est igitur ordo militiæ de Alcãtara priuilegiatus, ne soluat de 39 cimas, & hoc priuilegium esse intelligendum, etiam de bonis patrimonialibus cuiuscumq; militis dicti ordinis, probatur ex sequentibus.

Primo, ex Bullis Martini Quinti, Leonis Decimi, & Clementis Septimi, præcipuè quidem ex tenore Bullæ Leonis Decimi ad supplicationem Caroli Quinti Imperatoris, & Hispaniarum Regis, ibi. *Necnon singulas personas dicti Ordinis, tam præsentes, quã futuras pro tempore existẽtes â præstatione decimarũ, tã de possessionibus habitis ante, & post Concilũ ante dictum, quam ex tunc de cætero habendis, tã de nobalibus, quã aliâs, & quomodocumque excolerentur, nec non de hortis virgulis, & piscationibus suis, ac de eorum animalium nutrimentis, singuli ipsorum omnino seruarentur immunes, nec non omnia monasteria vbilibet existentia, singulasque personas ordinis huiusmodi à præstatione decimarum.* Et infra. *Et etiam de illis possessionibus, de quibus aliquis eatenus decimas perceperat.* Hæc fuit Bulla Summi Pontificis Martini Quinti fælicis recordationis, quam inseruit Leo Decimus Pontifex Sanctissimus in alia, & priuilegio ordini Alcãterẽsi cõcesso (de quo,

& non

& non de alio loquitur) ad ſup-
40 plicationem Imperatoris, & Regis Caroli V. vt ſupra dixi. Itaq; vbi habemus caſum legis nulla dubitatio oriri poteſt, neq; diſputatio ex l. ancillarum, C. de furtis, cum ſimilibus.

Secundò, prædictum fundamentũ magis corroboratur, quia
41 tẽpore prædictarum conceſsionum Martini Quinti, Leonis Decimi, & Clementis Septimi, eſt certiſsimum, fuiſſe cõmendatarios habẽtes comẽdas dicti militaris ordinis Alcãtarenſis, & præterea fratres, qui vulgo dicuntur Freiles, conuentualiter, vel extra conuentum viuẽtes, de inde milites, que ſon los Caualleros del habito ſin encomiendas de la orden, de quibus eſt noſter ſermo, & de cõmendatarijs, etiã quoad bona patrimonialia ipſorum, & ab eis poſſeſſa extra cõmendas, de his autem bonis patrimonialibus, quæ conſtiterat Romanis Pontificibus poſsidere, nulla fit mentio, hoc eſt, in dictis priuilegijs, non adijcitur de eis debere decimare, igitur immunes
42 ſunt, à dicta præſtatione decimarum; etiam quoad patrimonialia bona, eſt enim generalis ratio dicti priuilegij, & Bullæ Martini, & Leonis, ibi. *Necnon ſingulas perſonas dicti ordinis.* Et ibi. *Singuli ipſorum omnino ſeruarentur immunes.*
43 At verò ſi lex contineat rationẽ generalem, etiam ſi deciſsio particularis eſſet, tunc ratio ipſa generalis l. eſt, & deciſsio pro exẽplo habetur, vt dicit cõmunẽ Minchaca de ſubceſsion. creat. §. 12. n. 85. Ioan. Gutier. de iuram. cõfirmat. 3. p. cap. 2. n. 8. & in practicis. lib. 2. cap. 65. n. 4. faciuntq; vulgaria iura, lex namq; 1. § generaliter. ff. de legat. præſtandis, cum lege de pretio. ff. de Publiciana, & alibi ſæpe, itaq; euidẽs & notorium erat, tã partibus ſupplicantibus, quam ipſis Dñis Romanis Pontificibus, hos milites habere poſſe, & poſsidere bona patrimonialia. Quod ſi inſtes, & replices cum adductis pro prima parte negatiua, illis namq; tẽporibus nõ poſſe vxores ducere, & ſuo ordini adquirere, quãdo eis cõceſſa ſunt priuilegia prædicta, poſtea verò diuerſum tẽpus eſſe, atq; ideo mutatione ſtatus diuerſum ius conſtituendum. Satis fit
44 huic argumẽto reſpõdẽdo, quod etſi à Paul. III. poſtea fuerit conceſſa dicta teſtãdi licẽtia fuit, vt obediẽtiarijs, & inſeruiẽtibus ordini, & Chriſtianæ Religioni, ac propterea nõ eſt cenſendum derogatũ fuiſſe, & reſtrictũ dictum priuilegiũ de decimis nõ ſoluẽdis, cũ illud poſsit cõcedere Ro. Põtif. vt latè probauimus ſupra §. 3. huius cap, ex Gloſ. in cap. à nobis de decimis, vbi DD. cõmuniter ſiguanter. Abbas, nu. 4. & communi Doctorum ſententia, à Soeino relata, conſilio, 297.

n. 5. volum. 2. Couarr. lib. 2. variar. cap. 17. n. 9. Didac. Perez, & ab eo relati in l. 1. tit. 5. ordinamenti, colum. 206.

Faciuntq; optimè lex 2. & 23. tit. 20. part. 1. ibi otro si las ordenes, sino fueren escusadas del Papa.

Tertia, quia dicta priuilegia sunt probationes probatæ, neq; 45 vlla alia est necessaria, cap. accedentibus de priuilegijs, ibi, quod si in probatione defecerint. Abbas in cap. porro 1. notabili eodē tit. Gregor. Lopez in l. 42. tit. 18. p. 3. Glossa 1. ad finem. Ioannes Garcia, de nobilit. Glossa 6. n. 38. verbo. vnde in priuilegio 46 quarto, nō obstit, textus in cap. commissum de decimis, vbi priuilegium de non decimando decidit Romanus Pontifex non extendi ad noualia, quia intelligitur in priuilegio odioso, non autē in fauorabili, prout est, istud, de quo agimus, quia Ordini fuit concessum, vt ostēdit Henricus Bo, hic in cap. ex parte el tercero de decimis, n. 1. & 2.

Neq; etiam obstat cap. nuper 47 de decimis, qui est magnus Achilles pro defensione aduersæ partis, quia eius decisio quoad ordinem de Alcantara extat reuocata, per Bullam Leonis Decimi iam præcitata, ibi. *Tam de possessionibus habitis ante, & post Concilium antedictum, quàm ex tunc de cætero habendis, & tam de noualibus, quàm aliàs, & quomodocumque excolerentur, vel singuli ipsorum, omnino seruarentur immunes.* Et si constat Romanos Pōtifices derogasse prædictæ decisioni, cap. nuper de decimis, & seruandus est tenor prædicti priuilegij de non decimando iuxta capit. quamuis de decimis, cum alijs bonis fundamentis, quæ in alio proposito, & in alio simili Societatis Iesu priuilegio adducit. Ioānes Gutierrez cons. 5. n. 17. & sequentibus. Tum etiam quia Lateranense Concilium, de quo desumptus fuit textus in d. cap. nuper de decimis, fuit anno Dñi 1255. sub Innocentio III. & priuilegia, quæ antea fuerunt concessa, restricta sunt ad possessiones, et prædia illius temporis, nō verò fuit facta extēsio reuocationis ad ea, quæ postea fuerūt cōcessa, prout sunt ordini de Alcātara, qui multo post Concilium Lateranense fuit priuilegiatus circa decimarū exēptionē sub Martino. V. Leone X. & Clem. VII. in quorū priuilegijs non esset necessarium, fa- 48 cere mentionem, de iure communi ad suam derogationem in hac priuilegiorum materia, de qua agimus, ex doctrina Alexandri cons. 195. num. 12. lib. 2. Gutierrez dicto consilio quinto nu. 17. Atq; ita intelligit Abbas in dicto capit. nuper tertio notabili, quod si aliàs esset iudicandum, frustratētur sine dubio

priuilegia

priuilegia omnia mendicantibus postea cõcessa, circa decimas nõ soluendas, quod esset absurdum.

49 Res namq; quæ peruenit, ad manus, exẽpti regulariter debẽt gaudere priuilegio exemptionis textus, vbi Glossa in cap. 1. de iure patronatus, lib. 6. vbi; Si patronus laicus dat suum patronatum Ecclesiæ, est censenda Ecclesia, vt patronus Ecclesiasticus, & non laicus, nam mutatione personæ mutatur qualitas rei, l. licitatio. §. fi. ff. de publicanis. Boerius, q. 180. in fin. & q. 113. Menochius conf. 322. n. 17. volum. 4. Et nouissimè Ceballos 4. to. q. 899. n. 27. Itaq; iã ex supradictis colliges, hodie non extare effectum decisionis textus, in d cap. nuper de decimis, quoad ordines

50 Mendicantes, qui tunc non fuerant fundati, neq; eorum Religiones erectæ; & pari modo quoad ordinem Militarem de Alcantara propter dictam restrictionem illius textus, & doctrina allegata à Gutierrez, vbi supra d. conf. 5. n. 17. De quo solum, & non de alijs militaribus, ego quia aliorum ordinum priuilegia, & exemptiones nõ vidi, & propterea debẽt intacta sine præiudio partiũ esse, vt statim dicã. Plura alia referre possem deducta ex iuris allegationib⁹, quas vidi, & legi exhibitas in causa Comitis de Lódosa, & Mossem Rubi de Bracamõte, militum de Calatraua, à Licentiato Gracian Falconi Relatore cõcilij ordinis, & postea in Galleco Senatu Auditore, sed hæc sufficiãt, ne labores alienos accedamus ad nostram prouintiã, & conclusionem, est igitur, post dictas iuris allegationes, & d. Bulla SS Clemẽti: Papæ VIII. fælicis recordationis, & postea seruari præceptum est à Sanctissimo D. Paulo Papa V. nunc fæliciter sacrosanctam Matrem nostram Romanam Ecclesiam gubernante, quæ ad nostræ rei propositum expedit, & ideo eius tenorem referre libuit; vt verã resolutionem constituamus.

PAVLVS Papa V. *Ad futurã rei memoriam prouisionis nostræ debet prouenire subsidio, vt ius suum cuique conseruetur, hinc est, quod nos tenorem quarundam litterarum fælicis recordationis Clementis Papæ Octaui prædecessoris nostri, in forma breuis in registro ipsius prædecessoris repertum, pro eo quod sicut exhibita nobis nuper pro parte dilectorum filiorum Vniuersitatis, Regnorum Castellæ, & Legionis, petitio continebat, ipsi huiusmodi tenore ex certis causis, se asseruerunt, condignè ex Registro de verbo ad verbũ trãscribi, & ad ipsorum Vniuersitatis, & Cleri instantium præsentibus annotari fecimus, qui talis est, videlicet.*

DILECTO *filio nostro, & Sedis Apostolicæ in Hispaniarum Nuncio, Clemens Papa Octauus nostram salutem, & Apostolicam*

benedictionem, exponi nobis nuper fecerunt, dilecti filij Vniuersitatis Cleri Regnorũ Castellæ, & Legionis, quod cum Ecclesiæ dictorũ Regnorum præcipuè in decimis, fructibus terrarum à fidelibus oblatis, fundatæ, & dotatæ sint, si illis aliqua via priuarentur, sine dote remanerent, diuinus defecerit cultus, & dictarum Ecclesiarum ministri, Episcopi, & Dignitates, Canonici, & alij Beneficiati, vnde se sustentare possent, non habebant, & quia quàm plures milites militiarum Sancti Iacobi de Spata, & Alcantaræ, prætextu priuilegiorum, præfatis nullitijs concessorum, á solutione dictarum decimarum, de suis bonis patrimonialibus, se exemptos esse prætendunt, lites, & causæ super his motæ iam sunt, & in posterum aliæ moueri possunt: & licet nos per alias nostras in simili forma Breuis expeditas litteras charissimo in Christo filio nostro Philippo III. Hispaniarum Regi Catholico, facultatem, amicabiliter concordandi lites, & differentias inter personas Ecclesiasticas, & militares militiarum præfatarum, concesserimus, dicta tamẽ facultas non extenditur ad lites, & differentias super decimis ex bonis patrimonialibus prouenientibus, sed dumtaxat, super decimis, & cõmodis, vel alijs bonis, intuitu ipsarum militiarũ, prout in litteris præfatis contineri dicitur. Cum autem sicut dicta expositio subiungebat, licet aliqui venerabiles fratres, Episcopi, & dilecti filij eorũ, officiales, in causis huiusmodi, procedere voluerint, tamen milites prædicti eo prætextu, quod dicti Episcopi, seu officiales in decimis præfactis interesse habent, eos recusarunt, & recusant, ac proc-ssum, causarum huiusmodi impedire conãtur. Præterea vniuersitas Cleri, Regnorum prædictorum, asserentes, expedies admodum fore, causas huiusmodi, quamprimum terminari, nobis humiliter supplicari fecerũt, quatenus eis in præmissis de opportuno iuris remedio prouidere: de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur iustitiam vnicuiq; administrari, ac disputationes huiusmodi super iurisdictione tollere volentes, causamque, & causas coram præfactis ordinarijs, ac alijs iudicibus pendentes ad nos harum serie auocantes, eorumque statum, & merita præsentibus pro sufficienter expressis, habentes, ac singulares personas Vniuersitatis Cleri præfacti, à quibusvis excõmunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsq; Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis, ab iure, vel homine, quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodati existunt, ad effectum præsentium, dumtaxat consequendum, harum serie absoluentes, & absolutos fore censentes huiusmodi supplicationibus inclinati, discretioni tuæ, per præsentes cõmittimus, & mandamus, quatenus vocatis ad id, quæ fuerint vocandi, causam, & causas, quam, & quas exponẽtes præfati habent, & mouẽri, habereq; & mouere volunt, & intendunt contra militias huiusmodi, illarumq; singulares personas, tam coniunctim, quàm diuisim, de, & super decimis, de bonis

Patri-

Patrimonialibus, ac prætensa exemptione huiusmodi, de rebusq; alijs in actis, & causa, & causarum huiusmodi latius deductis, & deducendis, summariè, simpliciter, & de plano sola veritate facti inspecta autoritate nostra audias, cognoscas, finemq; debito termines, & decidas. Nos enim tibi, dictos aduersarios, omnesque alios, quos opus fuerit etiã per adictum pluriũ, constituto summariè, & extraiudicialiter de non tuto accessu citandi eis, ac quibus quando, & quoties opus fuerit, etiam sub censuris Ecclesiasticis, & alijs etiam pecuniarijs pœnis, arbitrio tuo imponendis, inhibentes, dictosq; exponẽtes, in possessione, vel quasi, percipiendi huiusmodi decimas, & ex bonis præfactorum militum, prout iuris fuerit lite huiusmodi pendente, manutenendum, tuendum, & defendendum, cæteraque in præmissis, & circa ea necessaria, & opportuna faciendum, dicendum, gerendum, & exequendum, plenam, & liberam Apostolica autoritate, concedimus facultatem, non obstantibus felicis recordationis Bonifacij Papæ Octaui Prædecessoris nostri, de vna, & Concilij Generalis de duabus dictis, ac alijs constitutionibus, ordinationibus Apostolicis, cæterisque contrarijs quibuscumque. Datis Romæ sub anulo Pescatoris, die decima septima Iunij millesimo sexcentesimo secundo, Pontificatus nostri anno vndecimo. Petrus Ragusinus.

Cæterum vt earumdem litterarum tenor præsentibus sit insertus, omnimodam rei seu facti certitudinem faciat Apostolica autoritate decernimus, vt illud idẽ robur eandem vim, eundemq; vigorem, dictus tenor habeat, quẽ haberent originales litteræ, supradictæ; & eadem prorsus eidẽ tenori fides adhibeatur, quandocumq;, & vbicumq;, siue in iudicio, siue alibi, vbi fuerit exhibitus, vel ostensus, ac eidem tenori, firmiter standum, in omnibus, & per omnia sicut eisdem originalibus, litteris, staretur si forent exhibitæ, vel ostensæ, per hoc autẽ nullum ius de nouo cuiq;, acquiri volumus, sed antiquum conseruari tantummodo. Datis Romæ apud sanctum Petrum subannulo piscatoris, die septima Ianuarij, millesimo sexcentesimo, vndecimo, Pontificatus nostri anno sexto Alexander Ruspoli.

Ex hac Bulla, sino Apostolico
54 rescripto habes, iam esse causas ordinum militarium, sancti Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ auocatas, à sanctissimo domino Romano Pontifice, quo ad decimarum exemptionem, siue agendo, siue excipiendo & eo ipso, quod Summus Pontifex eas commiserit, suo nuncio, etiam si eas expresse non auocauerit auocatæ esse cẽsentur, ab ordinariis cap. cæterum, vbi Doctores cap. pastoralis, cap. cum contingat de rescriptis, Rebuf. 1. tomo, ad leges Gallicas tractatu, de euocationibus in prefactione, n. 17. Couar. in

55 practicis cap. 9. in principio, & acta facta post euocationem, & eius intimationem, sunt ipso iure nulla, textus celebris in cap. vt nostrum 52. de appellationibus, vbi Romanus Pontifex ponderat fortiorē, & efficatiorem esse actum
56 euocationis dictæ, quam prouocationis à parte interpositæ, & magis attentata erunt, quæ post hanc euocationem fiunt, quam eaquæ pendente appellatione, vel relatione geruntur, ex Bald. Præposito, & Decio post decisionem. 480. Capella Tholosane resoluit Lancelotus de attentatis. 2. p. cap. 10. n. 1. nec etiam Iudices ordinarij Ecclesiastici, seu alij qui libet poterunt, etiam de partium litigantium consensu, procedere in dictis causis decimalibus, de quibus in prædicto Breui Apostolico, ex causa impedimenti iu-
57 risdictionis, quod secum trahit euocatio à Papa facta, vt resoluit Aufredus d. decis. 480. verbo, plus operatur, quod poterit facere relatione pendente. Ita Lancelotus vbi supra n. 3.

Deniq; auocatione causæ facta à Papa, & cōmissa alicui, siue motu proprio, siue ad instantiā partis operatur, vt alij iudices, siue ordinarij, siue delegati, nulliter procedant, maximè si cōmiss. sio est cum auocatione, vt facta fuit in casu, de quo agimus, vt ex Dominico de Sācto Geminiano,
59 cons. 47. resoluit, supradictis, alijsq; non citatis. Cardinalis Tuschus sub littera A. conclus. 562. num. 1. & 2.

58 Ad resolutionem tamen quæstionis principalis accedendo, à qua degressi sumus; An scilicet, ex bonis Patrimonialibus commendatarij, & milites incliti ordinis de Alcantara debeant solue re Ecclesiæ decimas? Ne tamen aliquid, quod ad rē attineat, omittamus, est supponendum; In libro constitutionum eiusdē ordinis, esse quodam capitulum fo. 203. cuius verba sunt. *Declaramos la Orden, y personas della ser libres, y exemptas de pagar diezmos, de quales quier bienes, que tengan, y posseean, assi dela Orden, como suyos propios, y de las tierras rompidas, y nouales, adquiridas, y por adquirir*: & infra; *aunq̄ delos tales bienes, y posseſsiones se digā, y alegue, que en algun tiēpo se an pagado, &c.*

Quid dicendum in hac ardua, & difficili quæstione quàm cogitādā relinquere proposui, cum indigeat Summi Romani Pontificis declaratione, quam vt iudex ex Bulla superius relata, etiam si magnopere instantiam fecerint, capitula Ecclesiarum Castellæ, & Legionis sua Sanctitas non declarauit, sed potius auditis, & vocatis partib⁹ quæstiones, & lites, quæ in hoc occurrerint, suo nuntio commisit, iudicialiter terminandas. Et quod magis notādum est, Sācti ssimum Dominum Paulum

lum Quintum, vltima & illa verba, *Consulto apposuisset. Per hoc autem, nullum ius de nouo cuiq; acquiri volumus sed antiquum conseruari tantummodo.* Et cum lites quotidie oriantur, ne dubius dubiæ quæstionis causam referam, eiusq; resolutionem omittam, id secutus, quod in exordio huius operis promisi.

60 Verisima, & tenẽda meo iudicio resolutio erit, que en los Obispados, y Arçobispados, adõde por los priuilegios de la ordẽ de Alcantara, los Caualleros della estan en posseesion de no dezmar delos bienes patrimoniales, que poseen, assi de Mayorazgos como otros qualesquiera, se les deue guardar esta posseesion, y conseruarles en ella, y en su priuilegio, y exempcion assi en el juyzio de la posseesion, como en el de la propriedad, aunque no lo ayan litigado sino otros de su orden. Y por el consiguiente adonde sin embargo delos dichos priuilegios, y Bullas desu exempcion an dezmado de los dichos bienes patrimoniales, y sus frutos deuen ser compelidos a ello, no solo los que vuieren sido vencidos, y por sentencias, de que se ayan dado executorias, pero todos los demas, aunque no ayã litigado.

Hæc conclusio, quod attinet
61 ad partem negatiuam, hoc est, in fauorẽ Ecclesiarum, vt de eis prius agamus, comprobatur ex cap. si de terra, 6. de priuilegijs, vbi priuilegium ordinis Cisterciensis (sub cuius regula militat ordo Alcantaræ, & Calatrauæ) de non soluẽdis decimis est præscriptum per Canonicos, de quibus ibi. Quia monachi Sancti Andræe dicti ordinis, non obstãte dicto priuilegio, soluerunt decimas dictis Canonicis, est etiam textus in l. 5. tit. 20. p. 1. vnde etiam si expressa fuisset exemptio de non decimando de bonis patrimonialibus, milites, qui eam prætenderunt, & eorum priuilegium non fuit admissum, compeli possunt decimare, non solum succumbentes in lite, sed etiam. Alij quilibet eiusdem or-
62 dinis, cuius textus resolutionem ponderat Dominus Archiepiscopus Compostellanus, in d. allegatione, n. 50. quod si replices, id cæteris non præiudicare, quia ordini concessa, ex capit. si diligenti, de foro competenti, cum vulgaribus, & quod prædicta condemnatio potius sit censenda ex con
63 tumatia, quam propter malam causam, l. qui repudiantis in fin. l. Papinianus, §. meminisse. ff. de inofficioso test. l. si ideo, ff. de euictionibus. Abbas in capit. in causis post numerũ quintum de re iudicata. Alciat. libr. 3. præsumptionum, regula 3. præsumptione 22. Tyraquelus in tractatu, cessante causa, 1. p. n. 63. Seraphinus

raphinus in tractatu de priui. iuramenti, priuilegi. 147. n. 7. quæ quidem est ordinaria allegatio, quam adducunt defendentes, milites, qui de nouo litigant, cum alijs eiusdē ordinis fuerint victi.

64 Facilis tamen est responsio, cum in nostro casu agatur de priuilegio de non decimādo, quod est lex priuata iudicabitur, equidem vt lex publica, vt communis, quæ si non fuerit recepta, nō obligat, neq; erit maioris valoris, cum igitur lex communis vsu non recipiatur, non obtinet firmitatem, ex adductis post alios, à Couar. lib. 2. variarum. cap. 16 n. 6. versi. 5. Rolandus à Valle, consil. 99. n. 6. li. 2. Gregor. Lopez in l. 16. Glossa, el pueblo, ti. 1. p. 1. Ioannes Gutierez alios referens, de iuramento, cap. 38. lib. 1. n. 9. vbi quid de statutis, & est textus in cap. de illis. §. leges 4. distinctione.

Et hoc insinuat prædictum A
65 postolicum rescriptum, quod retulimus, dum Summus Roman. Pontifex ad petitionem Ecclesiarum in hac causa prouidēs inquit: *Dictosq; exponentes in possessione, vel quasi percipiendi decimas, ex bonis præfatorum militum, prout iuris fuerit (lite huiusmodi pendēte) manu tenendum, tuendum, & defendendum*, ex quo colliges approbatā esse possessionem Ecclesiarum, quod decimas percipiendas ex bonis patrimonialibus prædicto rum militum, cum eiusmet possessionis manutenentiam sua Sā ctitas committat.

Altera vero prima conclusio-
66 nis prædicti pars, videlicet in fauorem militum, ordinis de Alcā tara, vt sint defendendi in possessione, de no dezmar delos bienes de mayorazgo, y otros patrimoniales, que poseen, en los Obispados, à donde no an hasta agora dezmado los caualleros de la dicha orden. Comprobatur exeo, quod quando esset dubium, como en efecto lo estan las palabras de las dichas Bulas, sobre si se estienden a los diezmos de los dichos bienes patrimoniales, verba dubia priuilegiorū per vsum interpretantur, cap. cum dilecti de consuetudine tradit Curcius
67 Iunior cons. 111. n. 28. vbi inquit priuilegium intelligi secundum vsum tradūt Doctores in d. cap. cum dilecti, & in cap. finali de consuetudine, & in cap. cum finali de cōsuetudine, & in cap. cum dilecto de consangui. & in affinitate, cum alijs, de quibus per Socinum cōs. 84. num. 15. lib. 1. Burgos de Paz cons. 15. n. 22. & cons. 23. n. 5. & in l. 1. Tauri. n. 215. Cephalus cons. 96. n. 12. Ioānes Garcia in allegatione iuris, por Mo-
68 sem Rubi cauallero de la orden de Calatraua, & facit lex 4. ti. 33. p. 7. ibi, *O costumbre antigua, que vuiessen siēpre vsado, los hombres, de las asi entender, esso mismo dezimos*

de

delos priuilegios, è de las cartas de el Rey.

69 Ex quibus notabiliter infero, in hoc Regno del Piru esse tuendos milites de Alcantara in possessione, & consuetudine, quam habent de no dezmar de los bienes patrimoniales, ni delas encomiendas, que tienen de Indios, y brutos de los generos, que les pagan de sus tributos, que acasse llaman spetiosa.

Qua quidé consuetudine vsi sunt, & in eius possessione fuerunt ab hinc decem & viginti annis, omnes prædicti milites, quos cuia cognoui omnes referam, & imprimis quidem excellentissimus Dominus, ac Dominus meo el Señor don Pedro de Castro
70 Conde Lemos, y de Andrade, y Villalua, Marques de Sarria, en quien estan encomendados los repartimientos de Indios, de la Prouincia Tocas, y Guailas en este Arçobispado de los Reyes, y en el Obispado del Cuzco, el repartimiento de Collaua aymara.

Antes de su Excelencia el Señor Virrey don Francisco de Toledo no tuuo hazienda, ni renta de Indios, de que dezmar, aunq̃ fue cauallero de la orden de Alcantara.

Don Aluaro de Mendoca y Caruajal Encomendero del Repartimiento de Caxamarca, en que auia sucedido doña Iordana Mexia su muger, al Comendador Melchior Verdugo su primero marido.

Don Iuá Gutierrez Flores Encomendero de los Andajes por doña Lucia de Montenegro su muger.

Don Alonso de Vargas Caruajal Encomendero de Tarapaca, y despues delos aymaraes.

Don Frácisco dela Cueua Encomendero de Hananica.

Don Iuan Arcualo de Espinosa segundo marido de doña Lucia Montenegro, y por ella Encomédero del dicho Repartimiéto de los Andajes, y Alguazil Mayor de el Santo Oficio de la Inquisicion en este Reyno.

Don Diego de Vargas Caruajal, Señor dela Casa Solariega de Valero, en Estremadura, y Encomendero del Repartimiento de los Aymaraes.

Todos estos Caualleros son, y fueron del habito de Alcantara, y aunque algunos dellos se les à mouido pleyto sobre la paga de los diezmos de sus Encomiédas, y bienes patrimoniales, no an dezmado, ni diezmá, antes gozá de possession, y costúbre de no dezmar, por ser caualleros de la dicha Orden. Y assi no se à visto hasta agora, que de cauallero de la
71 Orden de Alcantara en el Piru se aya cobrado diezmo de sus bienes, y Encomiendas, porque de la Orden no ay Encomiendas en el dicho Reyno, y de presente

gozan

gozan del dicho derecho, y posſesion de no dezmar, los què agora ay, que son los referidos. Y aunq̃ en Espaňa assiste su Excellencia de el Señor Conde de Lemos, a quien por ser Virrey de Napoles, se deue esta cortesia de Excelencia, por iustos titulos tiene obligado a este Reyno de el Piru, y todos los de las Indias Occidentales, por auer, quando fue Presidente del Real Consejo de Indias, con muy grádes ventajas, socorrido a los casos, y negocios, que durante su presidencia, se ofrecieron con mucha breuedad de despacho: y sabiendo, è inquiriendo, muy por menor, todo lo que se ofrecia, oyendo, y respondiendo, con nobilissima afabilidad, y venebolencia, a todo lo que se le escriuia, que es vno de los requisitos mas essenciales, para quien gouierna, no menospreciar lo que se le propone: y despues elegir lo mas conueniente. Y hallome obligado a referir esta verdar, por auer sido testigo, y de auer su Excelencia, con tan particular cuydado, sabido, lo que auia en esta ciudad de los Reyes, y Reyno, y el trato, y opinion de cada vna de las personas de ambos estados, Eclesiastico, y seglar, el dicho Señor Cõde, como si su Excelencia en ella viuiera de muchos años antes, y en parte de remuneracion de sus muchos, y leales ser-

72

uicios hechos, durante la dicha presidencia de Indias, su Magestad justissimamente, le hizo merced de treze mil ducados de renta, en los dichos Indios, que posſee. Esto mismo a continuado su Excelencia del dicho señor Conde de Lemos, en el gouierno del Virreynado de Napoles, siruiendo al Rey nuestro Señor, y aprouechando al bien de aquel Reyno, con grandes efetos, que desta verdad, se conocen cõ manifiesta demostracion, dignos de perpetua loa, y nombre. Assi, que, me in aducationis munere patrocinante gaudet dicta exemptione non decimandi, quia coram ordinario Ecclesiastico, lis fuit introducta, in qua rei partes assum pſi, & defendi, pars vero capituli cathedralis presentauit dictum rescriptum, per quod casu fuit auocata, & cõmissa Reuerendissimo Nuncio, petitq; manutenẽciam possessoris, & probauit cõmendas Indorum, & fructus earum, quas possidet dictus dominus Comes, antea fuisse decimales, cui replicato respondi non fuisse in possessione, de cobrar diezmo de su Excelencia, del señor Conde de Lemos, como de caualiero de la orden de Alcantara: y assi, que no obstaua, auer sido antes decimales sus encõmiendas. Y respondi, al cipit. nuper de decimis: y al capit. cõmissum, con los fundamentos, que

estan

eſtan referidos por eſta parte afirmatiua, de que deuen gozar de la dicha exempcion, los Caualleros del dicho habito de Alcantara, ſupra numero. 66. & ſequentibus.

Vno Auto del Iuez Eccleſiaſti
73 co, en que mandò amparar al Cabildo en la aſſerta poſſeſsion, de cobrar los diezmos, y que cõ eſſo ſe remitia la cauſa al Reuerendiſsimo Señor Nuncio de ſu Sanctidad. Lleuoſe por via de fuerça a eſta Real Audiencia, adonde inſiſtiendo, en el capitulo, vt noſtrum ſi de appellationibus y demas alegationes de los numeros cincuenta y cinco, y cincuenta y ſeys, & cincuenta y ſiete, y en que quando vuiere de auer amparo de interim, deuia ſer por mi parte, porque in indiuiduo prout, que la Orden de Alcantara eſtà en la dicha poſſeſsion, y los Caualleros della de no pagar diezmos de ſus haziendas, y que iudex Eccleſiaſticus incompetens fuit, extante dicta inhibitione, & hoc caſu ſpolium commiſsit, contra dictum ordinem de Alcantara, & eius poſſeſsionem, vel quaſi, de non
74 decimando, in hoc Regno de el Piru, & ſic procedit communis Doctorum reſolutio, in capitulo, conquerente de reſtitutione ſpoliatorum, & adducta à Peritiſsimo Felino, in capite, dilecti, el primero, numero quinto, de reſcriptis. Menochius de recuperando remedio, capite octauo, numero decimo tertio. Maſcardus, concluſio. 1325. numero quinquageſimo quarto. Et bene à Gaſpar Rodriguez, de annuis redditibus, libro primero, quæſtione vigeſima ſeptima, numero quinquageſimo quarto, qui refert praxim Senatus Gallici, & ita obtinui in Regali Auditorio, y ſe proueyò vn Auto del tenor ſiguiente.

EN LA cauſa, que a eſta Real
75 Audiencia vino en relacion, por via de fuerça, por parte del Conde de Lemos, dela que dize q̃ le haze el Arçobiſpo deſta ciudad, en no otorgarle la apelaciõ que interpuſo del auto proueido en la cauſa, q̃ trata con el Deã y Cabildo deſta ſanta Igleſia, ſobre ſer eſſento de pagar diezmo, en que mãda guardar, y cumplir el auto proueido por el Prouiſor, y que lo execute, y mãda dar los mãdamiẽtos neceſſarios, para ſu cumplimiento: ſin embargo de la recuſacion q̃ le fue hecha, y Iacome Carlos, y Alonſo Gomez de la Montaña ſus Procuradores.

En la ciudad de los Reyes en 5. dias del mes de Febrero, de 1613. años, los ſeñores Preſidẽte, y Oydores deſta Real Audiẽcia, viſta la dicha cauſa, declararon, q̃ en no otorgar el dicho Arçobiſpo la apelaciõ interpueſta por parte

del Señor Conde de Lemos haze fuerça. La qual alçando, y quitando, mandaron, q̃ el dicho Arçobispo repõga, y reuoque, lo despues della fecho, è innouado, para lo qual se despacha carta, y prouision Real, y lo señalaron los Señores Licenciado Boan, y Laguna, y Doctor Solorzano Pereira.

Requerido con la Prouision, el Señor Arçobispo don Bartolome Lobo Guerrero, proueyò auto vistos los por el hechos, y la dicha Real Prouision, por el qual dexò, y en su cumplimiento remitia, y remitio esta causa al Reuerendissimo Nuncio de su Santidad, que reside en España, para que ante su Señoria, ansi sobre lo principal, como sobre la manutencion, las partes sigan su justicia, como les conuenga, y para ello se les dè los traslados de el processo, que pidieren, y lo firmò el Arçobispo de la ciudad de los Reyes.

Lo mismo, y por el mismo orden vniformemente se proueyò en fauor de don Francisco de la Cueua, Caualiero de la dicha orden.

76 Sed ne videar circa hæc incurrisse censuram tenentium Aduocatum, qui scit in proprietate, partem suam iustitiam non habere, eum non posse adiuuare, in possessione, quod est, quando notorie constat de non iure agentis. Innocentius in capite, constitutus, de filijs Presbiterorũ. Paulus in lege secunda, C. de Edicto Diui Adriani, tollendo Alexand. in lege, naturaliter. §. nihil commune, ff. de acquirenda, possessione, cum alijs adductis à Iasso. ibi. num. quadragesimo tertio, Capella Tholosanæ, q. decima quinta. Et Ioãnes Garcia de 77 nobilitate, Glossa duodecima numero octuagesimo quinto, vbi constituit bonam distinctionem, vt procedat in spiritualibus resolutio, quod quando quis non fouet iustam causam, in proprietate, nullo modo quis possit sine animæ periculo, illud patrocinium præstare in possessione: in profanis vero secus sit. Ad quã resolutionem redduces traddita per doctissimum Sarmientum, libro secundo Selectarum, capite decimotertio, & à Parladorio, libro primo rerum quotidianarũ, capite secundo, numero decimo quinto, qui indistincte permissum esse affirmant aduocare, pro eo, qui tuetur possessionem, etiã si in proprietate, iustitiam non habeat. Itaque cum prædicta causa fuerit decimalis, non solum in possessione, sed etiam in proprietate, sunt tuendi prædicti milites Ordinis de Alcantara, in ea, & circa exemptionem ab eis deductam in hoc Regno de el Piru, & in allijs Diœcesibus, Episcopatibus, & Prouincijs,

in

cijs in quibus eorum priuilegia, & conceſsiones Apoſtolicæ in bonorum patrimonialium, decimis fuerint in eorum fauorem interpretata, prout ſupra reſolui, quod & iterum comprobo.

Quia extante dubio, quod ex dictis Bullis deducitur, an ſcilicet extendantur, ad bona patrimonialia, & eorum decimas prædictorum militum de Alcantara, eſt ad interpretationem recurrendum, quæ conſtat ex conſuetudine, quam Doctores appellant interpretatiuam legis, vel ſtatuti, quæ dicitur magis fauorabilis, neque requiritur in ea ita exacta probatio, ſed ſufficit, quod teſtes dicant, etiam à decem annis citra ſtatuta, ſic intelligi, & talem recipere interpretationem, vt de communi vſu loquendi traddit peritiſsimus Bartolus in l. labeo, ff. de ſupelectili. legata, & facilius toleratur conſuetudo interpretatiua, quam de nouo inductiua, vt habetur in lege, de quibus, ff. de legibus, & quod ad hanc conſuetudinem interpretatiuam, decem anni ſufficiant, reſoluit Tuſchus ſub littera C. concluſione 796. num. 39. ex Tiberio Deciano conſ quinquageſimo primo, libro ſecundo, & eſt expreſſus caſus textus in lege, nam Imperator, trigeſima octaua, ff. de legibus, dum inquit Conſultus. *Nam Imperator noſter Seuerus reſcripſit, in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiſcuntur, conſuetudinem, aut rerum perpetuo ſimiliter iudicatarum, autoritatem vim legis obtinere debet.* Et explicat ibi eminentiſsimus Antonius Faber, in Rationali ad illum textum. *Alterutrum ergo ſufficit, nec proinde neceſſe eſt, rerum iudicatarum autoritatem interuenire, ad conſuetudinem conſtituendam multo minus, vt ſæpius iudicatum ſit.* l. cum de conſuetudine trigeſima quarta, in verbo, aliquando, ff. de legibus. At verò in cauſa, de qua agimus, vtrumq; habet ordo Alcantarenſis, in hoc Regno conſuetudinem interpretatiuam, decem & viginti annos, en Don Ioan Gutierrez Flores, Don Alonſo de Vargas, y demas Caualleros, y en fauor de los dos ya referidos, ſentencias, y autos de la Real Audiencia, en que ſe à declarado, hazer fuerça los Juezes Eclesiaſticos, en las que contra ellos ſe dieron, y pronunciaron, y oy dia poſſeſsion, y coſtumbre, de que ſu Excelencia de el Señor Conde de Lemos, y don Franciſco de la Cueua, y don Ioan de Arcualo de Eſpinoſa, don Diego de Vargas, Caualleros de el orden de Alcantara gozan, de no dezmar de ſus haziendas, y tributos de ſus Encomiendas de Indios, neq; ad prædicta eſt hodie neceſſaria interpretatio Rom. Pontif. quamuis

78

vt prædiximus expediens esset, sed non est declaratum, sed ad iudicium contentiosum Nuncio eius comissum. Itaque interpretatio, aut est generalis, & necessaria, & in scriptis redigenda, & ista est Principis, aut Regis, quando scilicet Princeps, vel ille, qui statuum condidit, seu priuilegium interpretatur illud ex proposito legis iuxta legem sacratiss. & sequentibus, C. de legibus. Alia est interpretatio necessaria quidem, & in scriptis redigenda, sed nõ generalis, imò specialis, & hæc est, quæ fit per iudicũ, id est, per res iudicatas, & in scriptis quoq; redigenda, & ista quoq; interpretatur legem, si plures sententiæ latæ fuerint in simili casu, vnius tenoris, & in contradictorio iudicio, & de hac loquitur Bartolus in l. de quibus, ff. de legibus, quem refert, & explicat, pluraq; cumulat in propositum. Tiberi. Decianus, cons. 51. nu. 55. lib. 2. Itaq; interpretatio hæc secunda adest, quoad dictas exemptiones, in hoc Regno del Piru.

Denique Arresta huius Regij Audidorij Limensis, ex quibus manutenti sunt dicti milites de Alcantara, & sententiæ à iudicibus Ecclesiasticis latæ, en fauor de don Alonso de Vargas por el Obispo del Cuzco, don Antonio de Raya, y enel de don Ioan Gutierrez Flores, por el Comendador de la Merced, Iuez Apostolico. Faciunt præsumptionem, & nõ præsumptionem tantum, sed alios plures operatur effectus, de quibus per Doctissimum Alexandrum, Magistraliter in lege, sæpe, num. 70. ff. de re iudicata, & ex vnico actu acquiritur quasi possessio in incorporalibus, Glossa per textum, ibi in capite, cum Ecclesia sub trina, de causa possessionis, & proprietatis, quod extendit eminentissimus Abbas, ibi. Etiam si sit mala fide, & ordo Alcantarensis circa prædictam decimam nõ soluendam ex bonis patrimonialibus, prævaluit apud nos, in hoc Piruano Regno, & etiam in Castellæ, & Legionis Regnis, vt videre est, en la Executoria de Luys Brauo de Laguna, Christoual Pardo de la Casta, y de el Marques de las Nauas, en el Obispado de Auila, pro quibus hæc dixisse, sufficiat, quia punctus est non ita discussus, neque à Doctoribus tractatus, hanc licet sim immoratus resolutionem, constitui, quæ constat ex consuetudine interpretatiua, & admissione, vel exclusione prædictorum priuilegiorum, quoad decimas bonorum patrimonialium, in quocumque Regno, seu Diœcesi, nam in ea, in qua exclusi fuerint, decimas soluant, & in ea, in qua admissi sint, siue ex

consue-

consuetudine, vel autoritate rerum iudicatarum, gaudeant dicto Priuilegio, de cuius vſu ſatis in hoc Regno del Piru conſtat, & vt cum claritate, & reſolutione loquar, repeto iterum, quod iam prædixi, ne difuſio fundamentorum confuſionem ſecum trahat.

CAPVT VII.

1 MORS Repentina, & ab inteſtato frequentiſſima.

2 Decedente aliquo ab inteſtato ſiue maſculus, ſiue fœmina, an quintum bonorum eius, qui ſic deceſſit, ſit pro anima diſtribuendum?

3 Referuntur Autores Regnicolæ, qui de iſto articulo agunt.

4 Concordia, & intellectus à Tello Fertandez traditus ad legem 32. Tauri, defenditur, ab impugnatione Andreæ de Angulo, & Ioannis Matienço.

5 Commiſſarius Generalis ad teſtandum non poteſt diſponere de quinto bonorum teſtatoris in præiudicium deſcẽdentium, vel aſcendentium legitimorum, ſecus in præiudicium tranſverſalium.

6 Gradus ſucceßionis inter cõiunctos referuntur.

7 Sub verbo, Parientes, ex cõmuni vſu loquendi comprehẽduntur fratres, & cæteri agnati, & cognati.

8 L. 32. Tauri reducenda ad eſt terminos legis 36. vt nec in vllo, & alio caſu Cõmiſſario diſponente, vt in caſu legis 32. vel non diſponente, vt in lege 36. nõ fiat præiudicium, in quinto bonorum deſcendentibus, vel aſcẽdentibus legitimis, ſed in tranſverſalibus.

9 Quinta pars bonorum non eſt diſtribuẽda pro anima decedentis ab inteſtato, & reprobantur contrarium tenentes.

10 Rigor ſcriptus præfertur æquitati non ſcriptæ.

11 Refertur antiquiſsimum, & primum ius legis duodecim Tabullarum circa dellationem hæreditatum ab inteſtato.

12 Secundum ius, & Tertium circa dictas ſucceſsiones.

13 Quartum, & vltimum, quo nunc vtimur.

14 Fœminæ in Regno Franciæ ſuccedunt in feudis.

15 Ordo, & forma ſucceſsionis Commendæ Indorum, in Regno del Piru refertur.

16 De iure ciuili ſine diminutione, vel aliqua defalcatione acquirebatur hæreditas, venientibus abinteſtato, & ſucceſsiones ex diſpenſatione, & gratia iuris ciuilis ſunt.

17 Idem eſt de iure Canonico in his bonis, quæ non fuerunt intuitu Eccleſiæ acquiſita per Epiſcopum, vel Clericum defunctum.

18 Reprobatur aditionator Antonij Gomecij in lege 36. Tauri, quatenus dicit, de æquitate Canonica expendẽdum quintum bonorum, quæ reliquit ab inteſtato decedens.

19 Clerico in teſtato decente ſuccedit fiſcus regius, in omnibus eius bonis ſi non habeat deſcendentes ex matrimonio ante Clericatum, & vxore prædefuncta, vel deſcendentes ſeu Collaterales.

20 Mortuo Clerico Priuilegium Clericat°, quo erant eius bona affecta ceſſat, & bona ſunt regiæ iuriſdictionis.

21 Bona confiſcata Clerici hæretici cui fiſco pertineant Eccleſiæ, vel Regio.

22 Referantur leges partitarum, & aliæ regiæ circa ſucceßiones abinteſtato decedentium.

23 In tranſverſalibus non eſt locus repreſentationi niſi in fratribus, & filiis fratrum non vero in nepotibus fratrum quos excludunt fratrum filij.

24 Repreſentationi locus eſt in caſibus à

iure expreſsis non in alijs, vt in ſubceſſione aſcendentium, vel collateralium, in quibus locum non habeat niſi in fratribus, & filijs fratrum, qui patrem defunctum repreſentant, quoad ſucceſsionem patrum, vel auunculi inteſtati.

25 *Deficientibus deſcendentibus, & aſcendentibus legitimis, tranſverſalibus ſubcedit Fiſcus.*

26 *Legem condere vtile eſſet pro taxatione partis, quæ expendenda eſſet pro anima ab inteſtato morientis.*

27 *Conſtituitur firma concluſio, Hæredes abinteſtato venientes, donec forſan lege ſtatuatur, non teneri aliquid pro anima defuncti ex hæreditate expendere.*

28 *Concluſio prædicta limitatur in ſepultura, & funere, ad quorum expenſam cõpelli officio iudicis poſſunt.*

29 *Refertur littera textus in l. ſi quis ſepulcrum §. ſumptus. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum.*

30 *Declaratur noſtra lex 5. tit. 12. lib. 10. Recopil.*

31 *Refertur ordo, qui ſeruatur in Regno del Piru, circa bona eorum, qui ibi inteſtato decedunt, relictis hæredibus, in Hiſpania Regnis, vel alijs.*

32 *Quintum bonorum abinteſtato decedẽtis eſt expendendum pro eius anima quãdo de hoc adeſt conſuetudo, quod eſt declarandum, eſt limitandum, vt fertur numeris ſequentibus.*

33 *Declaratur, talem conſuetudinem nõ eſſe admitendam in præiudicium hæreditatis filiorum deſcendentium, vel aſcendentium legitimorum.*

34 *Talis conſuetudo debet eſſe à Principe approbata, ſeu eius Conſilio, vel Regiæ Chancelariæ ſententijs.*

35 *Vel ſi ſit immemorialis, quia eſt in fauorem prædictæ cauſæ.*

36 *In dubio propia cauſa iudicandum etiã ſi habeat actoris, ſeu actricis vices.*

37 *Si verõ ſit conſuetudo circa diſtributionem quinti bonorum inteſtati, non immemorialis, vel á Principe approbata, eſt punctus dubius, an admiti debeat, vel nõ*

38 *Diſputatur articulus præcedenti numero relatus, autor eligit partẽ negatiuã, & donec lege declaretur, relinquit cogitandum.*

39 *Conſtituitur concluſionis reſolutio in hoc quotidiano articulo.*

40 *Ordo ſucceſſionum ab inteſtato remiſſiue. & etiã naturalium, & illegitimorum, ex Ioanne Garcia.*

41 *Facti ſpecies, & Arreſtum pro quodã fratre naturali.*

42 *Conſanguinei collaterales defuncti, an debeant eſſe intra quartum gradum, vel extendatur ſubceßio vſq; ad decimum gradum? ad excludendum Fiſcum a ſubceßione inteſtati, diſputatur.*

43 *Dominus Franciſcus dè Alfaro Limenſis Senatus Auditor laudatur.*

44 *Defendit Autor cum communi entẽſionem fieri vſque ad decimum gradum, ad excludendum Fiſcum in prædicto caſu.*

45 *Refertur lapſus compilatoris Reportorij Recopilationis legum Caſtellæ circa dictam articulum, de ſubceßione Fiſci.*

46 *In bonis maioratus, & vbi eſt forus trunci, vt ad eum bona reuertantur, & in Regni ſucceßione, & Ducatu Velbaroniano non procedunt ſupradicta.*

47 *Proponitur quæſtio notabilis, an hodie Fiſcus deficientibus, deſcendentibus, & aſcendentibus, & aſcendentibus, & collateralibus in ſucceßione coniugis, inteſtati excludat virum, vel vxorem, vel excludar ab eis?*

48 *Reſoluitur in dicto caſu per autorẽ Fiſcum viro, vel vxore ſuperſtite hodie potiorem eſſe in intaſtati coniugis ſucceſſione, & defenditur Telli Fernãdez ſic tenentis opinio.*

49 *Lex fori in ordinamẽto, & recopilatione tranſcripta, quæ eſt lex 12. tit 8. li. 5. tres gradus ſucceſsionis admiſit, & poſt eos Fiſcum.*

50 *Vbi eſt caſus legis nulla dubitatio.*

51 *Lex Correctoria reducens nos ad terminos iuris antiqui fauorabilis, & non odioſa eſt iudicanda.*

52 *Improbãtur rationes adductæ ab Acce-*

bedo

bedo contra Tellum Fernandez, in dicto casu subcessionis fisci, eisq; respõdetur
53 *Lex fori transcripta in l. 12. tit. 8. li. 5. Recopil. virtualiter excludit vxorẽ, vel virum in prædicto casu, superfluaque esset eius trãscriptioni, si hoc operaretur.*

CAP. VII.

Ad l. V. tit. 12. lib. 1. Recopi. an quinta pars bonorum eius; qui decedit abintestato sit pro eius anima expedenda, & de hæredũ successione in testati decedentis, & qualiter hodie fiscus deficientibus descendentibus, & ascendentibus viro, & vxore exclusa admitatur accurate explanatur.

QVATENVS lex nostra agit de necessaria funeris impensa cadaberibus peregrinorũ eroganda, periudicem ordinarium, & defunerali prælatione cæteris creditoribus, cõsulto, omito agere cum plura à pluribꝰ passim de his tradãtur, sed ea, quæ quotidiana sunt, nec dilucidè explicata deueniendo.

1 Imprimis frequentissimè accidit, cum mors naturalis sit plurimos siue viros, siue fœminas ab intestato decedere, dubitari solet, an intestati legitimi hæredes teneantur, quintam bonorum relictorum partem, pro anima sic defuncti disponere, & expendere, & ad hoc compelli possunt; ex nostris Regnicolis, qui prior
2 hanc tetigit quæstionẽ, fuit Didacus del Castillo, in l. 36. Tauri Glossa, verbo, del testador, vbi resoluit hæredes ab intestato nõ teneri expẽdere quintam bonorum defuncti partẽ, quia hoc iure, non cauetur, quãuis de æquitate Canonica, taliter succedentes, deberent distribuere pro anima defuncti, nec resoluit, quæ pars ex illis, ea adducta æquitate expendenda sit, affirmat optimum, imò necessarium esse super hoc legem condere.

Antonius Gomez in eadẽ lege 36. n. 2. resolutiuè, ut ipse loqui solet, dicit non teneri.

Ioannes de Rojas in tractatu
3 seu successionum epitome cap. 3. num. 6. affirmat, filios omnia bona paterna abintestato habentes, non esse à procuratore animarum (que es el fiscal Ecclesiastico, ò Iuez de obras pias) compellendos expendere pro anima sui pattis defuncti, quintam bonorum partem, cum abintestato omnia parentum, bona sint legitima filiorum, & quia pro eorum anima piè distribuere est credendum in

collateralibus ſeu tranſuerſalibus tenet contrarium, & teneri cum abinteſtato ſuccedunt quintam bonorum partem, pro anima defuncti expendere, cum nihil penitus (inquit ipſe) ſit legitima eorum, & expreſſim tamente teſtatoris eſt credendum, quod ſi teſtator teſtamentum condere potuiſſet, pro anima ſua quintam bonorum partem expendere iuſſiſet, voluntas teſtatoris non ſolum expreſſa, ſed etiam tacita (vt ipſe ait) ſequenda eſt, hoc verbo ſequenda eſt, impropric vſus in latino debito dicendi modo deficiens: Didacus Spino in ſpeculo teſtamentorum gloſ. 2. n. 54. 3 tenet reſolutiue teneri ad diſtributionem quinti hæredes abinteſtato circa conſuetudinem regionis, nec citat Rojam, nec Gomecium.

Ioannes Gutierrez lib. 2. practicarum quæſtionum q. 46. ad l. 38. Tauri vtramq; opinionem refert, & ſequitur Anton. Gomez negantem, ad hanc expendendi quintam bonorum partem teneri, venientes abinteſtato, quando nullomodo defunctus de cuius hæreditate agitur, condidit teſtamentum, nec comiſſarium, ad teſtandum nominauit, qui eſt caſus noſter, nã tunc ad hanc quinti diſtributionem nulla lege obligantur, referq; Andræam de Angelo idem tenentem in l. 13. tit. 6. gloſ. 4. n. 4. li. b 5. ſuccinte tamẽ, & velut per tranſelam de hoc noſtro caſu Angulo agit, & remiſſ... ad Caſtillum, & Antonium Gomez in d. l. 36. Tauri aliam conſtituens quæſtionem, & reprobans reſolutionem à Tello Fernandez traditam in d. l 36. Tauri num. 4. vbi declarat Tellus legem ſupra dictam et combinationem, ſeu concordiam facit cum lege 32. Tauri præcipientem, vt Commiſſarius Generalis ad teſtandum nihil poſsit diſponere, de bonis teſtatoris præter quam, de quinto eorum parte pro anima defuncti, & cætera pertinere ad hæredes abinteſtato ſuceſſuros intilligi debere: (vt Tellus ipſe declarat) in tranſuerſalibus, non in deſcendentibus, vel aſcendentibus eis, itaq; extantibus, vel ſuccedentibus non poſſe Commiſſarium, de quinta bonorum parte, diſponere. Matienço, etiam reprobat, Tellum in eadẽ l. 36. Tauri, quæ eſt. 10. tit. 4. lib. 5 gloſ. 4 num. 4. ſed re vera veriorem exiſtimo, Telli doctrinam, quæ ſic nuncupari poteſt, obeius autoritatem, & ingenij ſubtilitatem, rationibus, quas ipſe dicto num. 4. adducit, & quia magis adhæret litteræ textus in d. l. 32. ibi 6 *Y el remaniente ſe parta entre los parientes, que vienen á heredar, aquellos bienes abinteſtato.* Sicq; conſtituẽda eſt diferentia graduum ſucceſsionum, nam primus eſt liberorum, & poſtea agnatorum, & cognato-

cognatorum, de quibus infra dicemus; & de primo gradu ſucceſſionis, nihil in ea lege expreſſum eſt, & differentias, & rationes harum ſucceſsionum, filiorum liberorumq;, & aſcendentium adducit Ioannes de Rojas in Epitome ſucceſſ. cap. 8. & ſequentibus, & cap 30. de ſucceſsione aſcendentium, itaq; ſub verbo parientes, ex communi vſu loquendi veniunt agnati, & cognati. Que ſon
7 los hermanos, primos, y tios, non vero, los hijos, y nietos, y padre, ò madre, ó abuelos, que de ordinario ſe llaman aſsi, y no parientes. Et ſic communis loquendi vſus atendi debet, & adaptari ad dictam legem 32. Tauti, quod etiam, & Telli Fernandez reſolutione confirmatur, quia lex 36. ſupra dicta excipit à diſtributione quintæ caſum quem ad dictá
8 legem trigeſima ſecũda applicat, Tellus dum inquit dicta lex. 36. *Los quales, en caſo que no ſean hijos, ó aſcendientes legitimos, ſean obligados, a diſponer de la quinta parte delos bienes del teſtador.* Ergo excluſio, limitatio, & reſeruatio in caſu, quo non diſpoſuerit Commiſſarius, & ius ſaluum deſcẽdẽtium, & aſcẽdentium legitimorum eſt, & venit etiam intelligenda, quãdo Commiſſarius teſtatur, & fuerit generaliter ad teſtandum nominatus, vt in dicta l. 32. quia ex vi Commiſsionis generalis ad teſtandum, non poterit diſponere de quinto, in preiudicium deſcendentium, vel aſcen-
9 dentium legitimorum, itaq; vera, & iuridica eſt reſolutio, & diſtinctio Telli Fernandez.

Ad rem autem deueniendo (digreſsio quidem eius excuſationem continet, eo quod articulus ſit ſatis conſiderabilis) vt quid in noſtra quæſtione principali, tenendum ſit; dicam ſcilicet in præfacto caſu, quãdo quis omnino inteſtatus decedit, vel quia repente moritur, vel violenter, vt ſæpiſsimè fieri ſolet occiditur, vel in bello decedit, interim dum hic caſus lege non diciditur certiſsima reſolutio eſt, non teneri venientes abinteſtato, quintam bonorum partem, pro eius anima diſtribuere.

Et ſic vera eſt opinio Antonij Gomecij, & Ioã. Gutierrez qui eum ſequitur, dicta quæſtione 46 lib. 2. nec admittendus eſt, imò merito reprobandus Didacus Gomez Cornejo in additionibus, ad Antonium Gomez, dict. l. 36. n. 2. dum inquit, venientes abinteſtato de æquitate Canonica debere quintum diſtribuere pro anima defuncti, cui ſuccedunt, & dicit, quod ipſe nõ exiſtimat indiſtinctè admittendum, ſed iudicis arbitrio relinquẽdum, quo iure fundet hoc arbitrium, nec dicit, nec declarat, nec textum, vel autorem de hoc arbitrio agẽtem allegat in re tantimomenti,

& frequentissima. Venit etiam reprobandus Spino, in speculo testamentorum, Glossa, 2. n. 54. qui sine lege, & autore certo loquitur, vt infra dicam.

10 Rigor itaq; scriptus præfertur, æquitati non scriptæ, l. 1. vbi Gl. & Paulus de Castro, C. de legib. De rigore autem pertinet vniuersa hæreditas venientibus abintestato, omni iure vt statim dicam, igitur non est admittenda similis æquitas. Et quod vniuersa hæreditas intestati ad legitimos hæredes sine diminutione pertineat, omnibus iuribus probatur. Omitto consulto testandi iura, & de sola successione intestatorũ ago.

11 Primum quidem fuit ius duodecim Tabullarum, cuius meminit Iustinianus, in principio instituta de hæreditatibus, quæ ab intestato deferuntur verba dictæ legis intestatorum hæreditates, primo suorũ hæredum velint, aut nolint, sunt his deficientibus agnatus proximus familiam habet. Sic refert Viglius in d. titu. n. 13. Balduinus in d. principio, n 14.

Fuit igitur, vt testatur Viglius Primum ius antiquissimum legis duodecim Tabullarum, cuius verba ponũtur in lege, pronunciatio 46. §. 1. ff. de verbor. signific. Isto ergo iure antiquissimo, cum quis decedebat ab intestato duæ solæ personæ ei succedebant, primo suus hæres, id est proximior, per recti lineã quo tempore mortis defuncti de cuius successione agebatur, erat in ipsius potestate, 12 veluti filius, & ex eo nepos, & cæteri de inceps ex §. 1. cum sequentibus, instituta de hæriditatibus, quæ ab intestato deferũtur: ex secũdo iure, si aliquis suus hæres per rectam lineam descendens, defuncto nõ fuisset secundo loco, tunc succedebat defuncto abintestato, proximior agnatus, procedens de masculina linea, collateraliũ ipsi defuncti, vt in principio inst. de legitima agnatorũ successione, & si tempore mortis defuncti sibi non fuisset, aliquis de dictis duabus personis statim succedebat fiscus. §. si plures iuncto. §. placebat inst. de legitima agnatorum successione, quod erat inhumanum excludere, à filij successione eius matrem, & hunc processit ratio textus in l. maximum vitium, C. de liberis præteritis §. sed nos de legitima agnatorũ successione, & facta sunt duo senatus consulta, Tertullianum, quo mater filio ab intestato, decedenti succedebat, & Orficianum quo filius matri in testatæ succedit, quibus senatus Consultus non remansit illisa impietas legis duodecim tabularum. Quia præter patrem, & matrem excludebantur cognati, qui benignitate Prætoris fuerunt admissi, sola consanguinitate considerata, & sanguinis coniunctione, quod fuit tertium ius, ex quo etiam per Prætorem (deficientibus

bus cognatis) admiſsi fuerunt vir & vxor, vt inuicem abinteſtato ſuccederent.

Quartum, & vltimum, quo nunc vtimur ſuperuenit ex quo agnati, & cognati, abinteſtato equaliter ſuccedunt, ſublata differentia, & ſi diuerſi gradus ſint, ſimul ſuccedũt (ſalua gradus prerogatiua,) vt qui proximior eſt præferatur, §. reliquũ in authent. de hæredibus abinteſtato veniẽtibus collatione. 8. & ſi antiquitus ſucceſsio agnatorum extendebatur, vſq; ad decimum gradum, & cognatorum vſq; ad ſextum, hodie ſublata eſt hæc differentia, & vſq; ad decimum omnes admittũtur cognati, ſicut agnati, ſoli, vel ſimul. §. ſi vero in autent. de hæredibus abinteſtato venientibus, vbi gloſ. & Bartolus, & cæteri in autent in ſucceſsione. C. de ſuis, & legitimis hæredibus ſicut ſublata fuerat, in ſucceſsione ex teſtamento. l. maximum vitium. C. de liberis præteritis, quod procedit in feudis in Francia, in quibus fœminæ ſicut maſculi ſuccedũt.

14 Secundum Ioannem Fabrum in authentica ingreſsi. C. de ſacroſ. Eccleſijs, vt teſtatur prædicta omnia Viglius ad dictum titulum de ſucceſsione ab inteſtatu ex numero 14.

Apud nos in Cõmendis Indorum Regni del Piru, per legem, 15 quam appellamus dela ſucceſsiõ, feuda ſupra dicta, tametſi temporalia conceduntur ad vitam eius, cui conferuntur, ob merita, & ſeruitia, & poſt primi donatarij vitam, fit inueſtitura, in eius filio, & in defectu filij maſculi, in filiam, vel nepotem, & deficiente legitimo ſucceſſore filio videlicet, vel filia, ſuccedit, vxor Cõmendatarij deinde modo per ſex menſes fuerit in matrimonio legitime contracto, & per eorum ſpatium maritus Cõmedatarius vixerit, aliàs excluditur, & incorporatur feudum, & reuertitur ad Regem, & eius Viceregẽ, ſuo nomine, quod ſic vacans, illud confert alteri, vel Regiæ coronæ aggregat, quod pluribus Regum Caſtellæ, & Legionis reſcriptis, & legibus Indiarum, ſtabilitum ſtat, & de hac ſucceſsione tetigit aliqua Matienço, in l. 6. tit. 10. Gloſſa, n. 12. lib. 5. Recopil.

Iam vidimus, quid de ſucceſ- 16 ſione de iure ciuili ab inteſtato decedentis, ſeruandum ſit, vt ſine diminutione, & ſine de falcatione vniuerſam hæreditatem, is cui defertur adquirat, tunc maximè quia ſucceſsiones ex diſpẽſatione, & gratia iuris ciuilis deſcendunt, vt adnotat Ferdinandus Minchaca de ſucceſsio. creatione, lib. 1. §. 7. n. 38. inferens quáplura.

17 De iure Canonico in Clericis & Epiſcopis conſanguinei eorũ ſuccedunt abinteſtato, in rebus propijs

proprijs Clericorum, & Episcoporum dummodo intuitu Ecclesiæ non fuerint acquisitæ sic probat tex. in cap. sint manifestæ 21. 12. q. 2. ibi. *Nec Episcopi, vel eius propinqui sub obtentu Ecclesiæ pro scribã tur.* Loquens de successione in testati cum antea de testamento, textus ille loquutus fuisset, qui est ex canonibus Apostolorum cap. 40. sic etiam concludit, & resoluit glos. in cap. 2. verbo morientium, de successionibus abintestato, & est textus, & glos. in cap. 1. eiusdem tituli, & habetur in authen. de Ecclesiasticis titulis. §. interdicimus, itaq; etiam in Ecclesiasticis, & priuilegiatis personis, nullum ius nulla pars
18 animæ, decedentis abintestato reseruata est, neq; hæredes grauati, vt eam expendant. vnde non est admittendum, dictum prædicti additionatoris Antonij Gomecij ad l. 3. Tanti, quatenus dicit de æquitate canonica posse compelli, tametsi ex Cõcilio Toletano. 9. cap. 4. quod refertur cap. quicumq; 12. q. 3. illud, quod ex propria industria Sacerdotes iequirebant, si de eo non disposuerint, Ecclesiæ applicabatur, sed hoc est intelligendum hæredibus abintestato veniẽtibus, nõ existẽtibus prout intelligit glos.
19 ibi quæ notabilis est, & an hoc hodie seruari debeat, vel potius succedere fiscus Regius ex l. 12. tit. 8. lib. 5. Recopil. vel in bonis clerici intestati, cui nullus extat hæres excludatur successio Regia à fisco Ecclesiæ dubitari posset, sed tenendum cum resolutione succedere fiscum Regium, ex reseruatione facta in d. l. 12. iuncta lege sequenti, nam deficientibus venientibus abintestato, intra decimum gradum, vt statim dicam, succedit fiscus, hæc successio erit tã laicorũ, quam clericorum decedentium, ex generali consuetudine de qua in l. 13. quæ vltima est, dicto tit. 8. lib. 5. ibi. *Se succeda en ellos ex testamento, y abintestato, como en los otros bienes, que los dichos Clerigos tuuieren.* At vero fine dubitatione apud nos veniẽtes, abintestato succedunt Clerico consanguineo, decedenti, & non Ecclesia, inquibuscumq; bonis, siue Ecclesiæ intuitu acquisitis, siue non, ergo post eos hoc est consanguineis non existentibus, qui succedant Clerico, intestato succedet Fiscus Regius, cui est locus vniuersaliter eis defficientibus, ex d. l. 12. nec procedet textus, & Glos. in d. cap. quicumq;, quod etiam rursus confirmatur: Nam priuilegium, quod affectaerant bona Clerici viuẽtis extinguitur eius morte, de quo est decisio Guido Pap. 261. quæ pas-
20 sim apud nos quoad forũ in praxi occurrit, cuius rationes, etiã adduci possunt, nam mutatur quidem rei qualitas, & nona hæredum, vt aduertit bene Guilliel.

dictus

dictus in repetitione capit. Rainuncius verbo, & vxorem, num. 424. & Petrus Mathæus in addicione dictæ deciſionis. 264. & ſic defendit alios citans D. Franciſcus Alfaro, Gloſſa, 2. n. 141. cuius ſententiæ veriſimæ aſſentior in tractatu de officio Fiſcalis, dicta Gloſ. & n. dicto, hunc caſum non tetigit. Cenedo, quâvis de pluribus remiſsiuè egerit, ſolumodo tetigit, quid ſit agendum de bonis clerici hæretici, quæ adquiſiuit intuitu Eccleſiæ, & concludit reſtituenda eſſe Eccleſiæ, & non Fiſco Principis ſæcularis, circa quod in collectanea 55. num. 6. ad decretales ſe remittit, ad ea, quæ tradit Sy-
21 machus de Conſtitutionibus, Caſtro capit. 89. num. 6. Couar. lib. 2. variar. cap. 9. num. 12. Iul. Clarus, §. hæreticis, nu. 13. & in terminis, quod pertineant Fiſco Eccleſiæ, bona hæretici clerici, tenet Guillielmus Benedict. in capit. Rainuncius verbo. & vxorem, nomine Adelaſiam, num. 244. Vide Dominum Franciſcum de Alfaro, de officio Fiſcalis, Gloſſa vigeſima, numero 302. vbi hunc, & alios caſus circa confiſcationem bonorum cle-
22 rici delinquentis, ſeu ab inteſtato decedentis explicat.

De iure Regio extat lex Tertia, titulo decimo tertio, partitæ ſexta, quæ loquitur de deſcendentibus legitimo matrimonio procreatis, agens de ſucceſſione ab inteſtato, inquit. *Ganan, y heredan todos los bienes de el finado, quier ſean varones, quier mugeres,* & diſtinguit circa repreſentationé filiorum, & nepotum, lex 4. eiuſdem tituli, quæ loquitur de ſucceſsione aſcendentium, quando deſcendétes inteſtati moriuntur, ſine legitima ſobole. *Eſtonces el padre, y la madre deuen auer igualmente todos los bienes de ſu hijo,* & licet admitebat fratres, cum parétibus, corrigitur per legem ſeptimam Tauri, vt adnotat ibi Gregorius Lopez, lege quinta, dicto titulo, diſponit circa ſucceſsionem collateralium, & trá-ſ neſalium, & de fratribus conſanguineis, & vterinis, & lineis eorum.

Lex ſexta eandem proſequitur ſucceſsionem, & defficientibus fratribus, & filijs fratruum, qui in priori gradu ſunt, inquit textus legis Partitæ, *que deſtos adelante el pariente, que fuere fallado, que es mas cercano del difuncto, haſta el decimo grado, eſſe hereda todos ſus bienes.*

Circa cuius legis diſpoſitionem, vtiliter aduertendum eſt, 23
fratres, & filios fratuum, ex vi repreſentationis parentum, ſiue ex linea maſculina, ſiue ex fœmenina ſint, concurrere æqualiter in ſucceſsione bonorum fratris defuncti, ſi ſint vtrinq; coniuncti.

Nepotes autem fratrum excludi à filijs fratrum verum est. Itaq; representatio non extenditur, nisi ad filios fratrum, ita Paulus de Castro, per textum ibi, in authent. post fratres, la 2. C. de legitimis hæredibus, sic benè cõcludit, & declarat Tello Fernandez in l. 8. Tauri, n. 5. dicẽs, pro-
24 cedere, quando est æqualis coniunctio, secus verò quando maior, vt in fratribus cõsanguineis, qui excludunt, vterinos, vide Antonium Gometium, & melius Tellum, vbi supra in d. l. 8. Nec representationi locus est inter ascendentes, traddit plura adducens Martinez in l. 5. tit. 7. Glos. 4. n. 1. vbi, id etiam resoluit inter collaterales, nisi in casibus à iure expressis, vt est in filijs fratrum cum alijs fratribus, quibus defficientibus succedet propinquior, vt resoluit Tello, d. n. 5.

25 Defficientibus autem descendentibus, & ascendentibus, & collateralibus succedit Fiscus, per legem, 12. tit. 8. lib. 5. Recopilationis, cuius verba sunt; *Todo hombre, o muger, que finare, y no hiziere testamento, en que establezca heredero, de los que suben, o descienden de linea derecha, o de traviesso, todos los bienes sean para la nuestra Camara.*

Has quidem omnes successionis, lineas, & gradus, retuli, vt ex verbis, & mente legum constet, hæredes, & successores ab intestato, non teneri ex dictis legibus, nec vllo iure ciuili, Canonico, vel Regio, aliquid pro anima defuncti, expendere, nec eorum conscientias grauari, sic hoc non faciant, consilium autem erit pium, & vtile, opusq; Deo satis gratum, si hoc faciant.

26 Imo vt ad Principale propositum recurramus necessarium esset, legem de hoc condere, & præcipere, vt bonorum istorum pars distribuatur, pro animis eorum, qui ab intestato decedunt, habita differentia inter descendentes, & ascendentes, & collaterales, vt descendentes legitimi non grauentur, nisi in necessaria funeris impensa, extranei vero in aliqua parte pro anima defuncti, quod quidem opus dignum Catholico, & Christianissimo nostro Regi esset.

27 Extat itaque firma dicta conclusio aduersus Rojas dicto cap. 3. n. 6. de successionibus, & additionatorem Antonij Gomez in d. l. 39. Tauri, & Angulo ubi supra, hæredes scilicet ab intestato, non teneri quidquam pro anima defuncti expendere, donec lege hoc statuatur, & contra Didacum Spinum, qui obiect prædictis non citatis in speculo testamen. Glossa, 2. principali num. 54. cum magna resolutione tenet hæredes succedentes ab intestato, teneri quintum distribuere, secundum terræ consue-

tudine

tudinem, citans Gregor. Lopez, in l. 12. tit. 13. p. 1. qui non dicit id, ad quod allegatur.

29 Declaratur, & limitatur primò non procedere dicta cõclusio in ſepultura, & funere neceſſario, attenta qualitate defuncti, & quãtitate bonorum, quæ mortis tempore reliquit. & ſacrificijs aliquibus Miſſarũ, quæ ipſimet funeri, & eius autoritati correſpondẽt, probabiliter circa quod iudex, ſiue Eccleſiaſticus, ſiue ſæcularis, & quilibet eorum data prænuentione, ſe interponere poteſt, licet propior ſit iuriſdictio Eccleſiaſtica, cum ſit cauſa pia, hanc reſolutionem comprobat ratio textus in l. ſiquis ſepulcrum, 12. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum, vt quemadmodum fauore funeris quis compelitur vendere ibi additum, & iter ad ſepulcrum exmaioritate rationis hæres ab inteſtato ſuccedens compelendus eſt à iudice, vt funus defuncti conſuetum, & honeſtum cõficiat, & debitam quãtitatem pecuniæ expendat, quod verbis claris inquit idem textus. *Dignitate defuncti, Prætor, vel Ma-*
30 *giſtratus municipalis ad funus ſumptum decernere debet, ſiquidem eſt pecunia in hæreditate ex pecunia, ſi non eſt, diſtrahere debet, eaquæ tẽpore peritura ſunt, quorum retẽtio onerat hæreditatem, ſi minus eſt, ſi quid auri, argentiq; fuerit diſtrahi, vel pignorari inuenit, vt pecunia expendatur.* Similiſeſt lex 12. tit. 13. part. 1. hanc reſolutionem, licet non ita explicite adductã videtur tenere Ioannes Gutierrez, lib. 2. practicarum, q. 46. allegans prædictum textum, quem retuli, quia eius materia quotidiana eſt, per quẽ venit declarandus textus hic noſtræ legis quintæ, tit. 12. lib. 1.
31 Recopilationis, quoad funus peregrinorum, vel aliorum decedentium ab inteſtato, ſint peregrini, vel non, vt ſeruetur in eõdẽ funere, quod de iure cõmuni eſt diſpoſitũ, in dicto §. ſumptus iudex q; ; qui hoc fecerit iuſte, recteq; , procedet quẽadmodum in hoc Regno del Piru obſeruatur quotidiè in ſepeliendis defunctis ab inteſtato, qui Hiſpaniæ hæredes, & nõ huc habent, nec relinquntteſtamẽtum, quia vnus ex Dñis Auditoribus eſt iudex cauſarum, & bonorũ à defunctis relictorũ, qui non habẽt hæredes in hoc regno pro bonis, quæ relinquntſeruandis, & adminiſtrandis, eorumque pretio hæredibus remitendo. Fit enim prouiſio adictis Dominis iudicibus, de funerando, & expendendo, quod videtur honeſtum, & aliquas elæmoſinas promiſſarum ſacrificijs erogant, moderate, & circumſpecte, quãdo decedunt ab inteſtato, hæredibus Hiſpaniæ, vel alibi relictis, quod etiam iniunctum eſt Prætoribus Indorum, & totius huius Regni,

quæ est laudabilis, & probata consuetudo, cum prouideatur causæ iustæ, & necessitati præcissæ quoad vltra ordinationes, & rescripta Regia hoc præcipientia, facit ratio textus, in d. l. 5. tit. 12. li. 1. Recopilationis hoc excepto, quod remissio bonorum fit hæredibus, & non fit ratio Regi.

Declaratur secundò ratio negatiua, quam constituimus non procedere quando in contrarium esset consuetudo legitimè præscripta, vel immemorialis, per quam si aliquis abintestato decedat, siue vir, siue fœmina sit, teneatur hæres, & compellatur quintam partem, vel aliam minorem, pro anima decedentis distribuere, quia obseruanda erit talis consuetudo, quæ non est intelligenda in præiuditium filiorum, vel nepotum legitimorum, quia exorbitans, & irrationabilis esset, pro quo in fauorem descendentium legitimorum, vel ascendentium, facit ratio, & dispositio textus in l. 36. Tauri, nec vsquam credo admissum, vt aduertit Ioannes Rojas, in dicto capite tertio successionum, num. 6 quod attinet ad hæredes extraneos, hoc est, collaterales fratres, vel alios, prout iam dixi, necessaria esset declaratio, per legem, & ea non extante non tenetur ad dictam distributionem, nisi adsit consuetudo in contrarium.

Quod si replices, talem consuetudinem esse contra leges Regni, & Recopilationis, quas citauimus, quibus defertur vniuersa hæreditas, y todos los bienes ab intestato venientibus, & etiã Fisco in defectum eorum, atque ideo non posse aduersus dictas leges introduci consuetudinem prædictam, ex his, quæ latè adduximus capite sequente ex nu. 20. alijsq; pluribus, respondendum est, ne contraria asseramus hanc limitationem sublimitandam, vt tantum procedat, quando talis consuetudo à Principe eius, ve consilio, siue Chancellaria autoritate rerum iudicatarum fuerit approbata, ex his, quæ dixi numero vigesimo nono capitis sequentis, vel si sit immemorialis, & quia in fauorem piæ causæ obtinet prima opinio, & fundamẽta, quæ adduxi dicto capite, numero trigesimo secundo, & sequentibus, & ex his, quæ in varijs priuilegijs adducit Tyraquellus in tractatu de priuilegijs piæ causæ, priuilegio centesimo, quadragesimo sexto, & melius centesimo, quadragesimo octauo, vbi resoluit in dubijs (quale est dictarum opinionum controuersia de immemorialibus consuetudinibus, & an sint derogatæ per leges Recopilationis) iudicãdum esse in fauorẽ causæ piæ, prout in nostro casu iudicari debet, quoad dictam distributionem

nem

nem quintæ partis, vel alterius pro animis defunctorum, ab inteſtato decedentium, vel quando fuerit à Rege Domino noſtro eiuſve Conſilio, ſeu Chancellaria per ſententias iudicatum. Allegat Tiraquelus textum ordinarium, in lege, ſunt perſonæ. ff. de Religioſis, & ſumptibus funerum dicto priuilegio centeſimo quadrageſimo octauo. Petrum de Ancharrano, cõſilio quadrageſimo ſexto, & Doctores in capite, in præſentia, de probationibus, alioſque autores, quos tranſcribere, nõ eſt neceſſarium, quia mei inſtituti eſt, paucas, & veras Doctorum allegationes adducere, in eis quidem plures videbis.

Prædictis tamen duobus caſibus ſublimitationib⁹ exceptis dubitationem magnam continet talem conſuetudinem, etiam ſi ſit decem annorum, & etiam quadraginta præſcriptam obſeruari, cum directo repugnet legibus Regni, eiſque obſtat in verbis iam relatis, ex quibus acquirũtur veniẽtibus abinteſtato. *Todos los bienes del difunto*, ſine diminutione niſi dixeris, talem conſuetudinem, expendendi aliquam bonorum partem pro anima inteſtati decedẽtis, eſſe interpretatiuam, vt quod ſic expendendum ſit, reputetur, & talis diſtributio pro impenſa funerali iudicetur neceſſaria ad quam hæredes omni iure tenentur dicta l. ſiquis ſepulcrum. §. ſumptus. ff. de religioſ. & ſumptib⁹ funerum iuncta lege vndecima tit. decimo tertio part. prima vbi Gregorius gloſ. octaua, & per excluſionem conſuetudinum non intelligitur reprobata nec excluſa interpretatiua, legum Decius conſ. vndecimo, quoniam iudicantium columna ſeptima Tiberius Decianus reſponſo 51. num. 56. & ante eum ex noſtratibus Burgos de Paz loquens de legibus regni in l. 1. Tauri reſoluens iure ciuili, interpretari poſſe regium ius, num. 569. quos capite præcedenti allegaui n. 45.

37

Sed adhuc obſtant verba dictæ legis duodecima tit. decimo tertio part. prima, quatenus, inquit: *E en todas las otras deſpenſas, que facen, por razon del cuerpo, antes que ſea enterrado*, nec quiquam agit de eleæmoſinis, vel miſſarum ſacrificijs, & ibi Gregorius Lopez dicta Gloſ. octaua refert Abbatem in capit. finali de rebus Eccleſiæ tenentem, taxari per ſtatutum poſſe, ſumptus funeris ſecus ſi eſſent, ſumptus tangentes remedium animæ defuncti, quia diuerſi ſunt, itaque illud quod pro anima expenditur extra funus, non venit ſub funeris impenſa, & ſolum arguit Gregorius Lopez de veſtibus lugubris anſint deducendæ de quinto, vel de corpore hæreditatis, &

38

nullatenus dicit venientes abintestato teneri quintum, expendere, pro anima defuncti, ad quod corrupte ipse allegauit speculum testamẽtorum dicta glossa 2. num. 54. cuius propium erat casum ex professo vt contingentem declarare.

Punctus quidem dificilis est, & si cum resolutione procedere intendam non auderem, talem expensam quinti pro anima hæredibus abintestato imponere, & cum illa eos grauare etiam si allegaretur, & probaretur consuetudo, nisi esset immemorialis vel à Rege Domino nostro seu eius consilij vel Chancellaria approbata per sententias, vt iam dixi, atque ideo in hoc vltimo casu relinquo cogitandum, donec lege definiatur quæ necessaria est, consuetudine vero non extante sine dubio non sunt compellendi hæredes, nec vllus ad-
39 ditus est ad talem distributionem quinti, vt iam late contra Rojas, & Spinum, & additionatorem Gomecij concluſimus. Itaque si adsit consuetudo distinguendum est, quia si est immemotialis, vel à Rege in eius consilijs, vel Chancellarijs approbata compellentur. Si autem hæc non concurrant licet allegetur, & probetur consuetudo præscripta, est cogitandum, eo quod sit contra leges regni quæ deferunt dicta vniuersa bona venientibus abintestato.

Et cum tetigerim in testatorum successiones, & casus earum adduxerim, circa gradus, & reciprocationem necessariam, successioni abintestato sit locus, vi-
40 dendus est Couarrub. in speciali huius rei tractatu, vbi casus, qui contigere possunt constituit, & in decima tertia conclusione de reciproca illegitimorum successione, cui adde Ioannem Garciam, & quos citat, & plura; quæ optime adducit, circa successionem filiorum, vel fratrum naturalium Ioannes Garcia de nobilitate Glossa vigesima, ex numero decimo septimo, & numero decimo nono concludens in Hispania ex l. finali titulo decimo tertio part. sexta: fratrem naturalem, ex patre tantum, admiti, ad successionem fratris naturalis intestati, si moriens veterinos fratres non relinquat, & ita obtinui per Ioannem Velazquez de Talabera, hermano natural de padre, de don Francisco Ve-
41 lazquez de Talabera, vezino de esta Ciudad de los Reyes, que murio siendo mentecato, y assi impedido de testar: y era rico: y aunque se aueriguo tener deudos legitimos, en Talabera de la Reyna, de donde era su padre Francisco Velazquez, que vino a ser conquistador, y poblador deste Reyno, se dio por sentencia al dicho Iuan Velazquez, la

herencia

herencia del dicho ſu hermano natural.

Dixi præterea fiſcum deficientibus deſcendentibus, & aſ-
41 cendentibus, & collateralibus agnatis, & cognatis ſuccedere ex dicta l. duodecima tit. octauo lib. quinto Recopil. & leg. ſexta tit. decimo tertio part. ſexta cum adductis à Gregorio Lopez Gloſſa ſexta. ibi. *Sed vsque ad quem gradum extenſio ſucceſſionis fiat, vt ſit locus fiſco dubitari poſſet.* Quia dicta lex duodecima in noua Recopilatione, nec in corpore vnde ſumitur hoc declarat ſed tantum dicit nouo iure · *Heredero de los que ſuben, ò deſcienden, ò de trabieſſo. Todos los bienes ſean para nueſtra Camara.* Hanc dubitandi rationem adducit Montaluo in eadem lege quæſtione tertia titul. quinto libro tertio fori, & expluribus iuribus, quæ allegat .reſoluit vſque ad decimum gradum extenſionem fieri, vt fiſcus excludatur. Idem reſolutit Azebedo in eadem leg. duodecima numero primo, Matienço Gloſſa ſecunda numero tertio ponit practicam pro fiſco qualiter conſtare poſsit, nullum eſſe conſanguineum ſcilicet per bannimenta, & proclamata.

Contrarium tamen imo prædictam ſucceſsionem conſangui-
43 neorum collateralium, ſeu tranſuerſalium non extendi, vltra quartum gradum, defendit pluribus fundamentis dominus Franciſcus de Alfaro, nunc meritiſsimus huius regalis ſenatus Limenſis audictor, qui ipſe vltra generis, & litterarum virtutisque dotes, refulget quidem immunere audictoris, nam in cauſarum litiumque relationibus facile dicta percipit, & percepta retinet, in libro itaque de officio fiſcalis Gloſſa vigeſima numero centeſimo vigeſimo nono contra communem, tenet non extendi vltra quartum gradum, ſucceſsionem cognatorum, ad excludendum fiſcum, eſt enim multum conſiderabile, quod adducit; ex reportorio Licenciati Didaci de Atiença, quod quidem reportorium eſt, quaſi pars eiuſdem Recopilationis, & alia quæ ponderat ſunt notatu digna pro fiſci parte.

44 Sed nihilominus contrariam complecti debemus ſententiam, & argumentis, per dictum dominum Audictorem adductis, ex tenore eiuſdem legis duodecima, titulo octauo libro quinto Recopilationis plene reſpondetur, dum inquit: Y no ouiere heredero de los que ſuben, ò deſcienden por linea derecha, ò de trauieſſo. Nec declarat vſque, ad quem gradum extendatur, conſanguineorum ſeu collateralium ſucceſſio, anintra vel extra quartum gradum leges itaque,

nouiores per antiquiores declaclarantur lex non eſt nouum, lex ſed, & poſteriores. ff. de legibus adducit Gama deceſsione ſeptuageſima ſeptima igitur hæc dubitandi ratio per antiquas leges iuris communis, & ex lege ſexta titu. decimo tertio part. 6. venit declaranda, ſcilicet extenſionem fieri, vſq; ad decimũ gradum, nec intereſt admatrimoniũ contrahendũ, non niſi intra quartum gradum prohibitionẽ fieri, quia eſt in illo caſu limitato, qui effectum etiam ſuum limitatum producit, iuxta vulgaria iura nec ad alios fit extenſio, contra communes iuris determinationes, & ideo tenenda eſt communis, quia etiam vltra quartum gradum nõ prohibeantur matrimonium contrahere, cognati, & cõſanguinei, ſunt ad effectum ſucceſsionis.

Vt conſiderat, & reſoluit Ro-
45 jas deſucceſsionibus cap. 32. n. 23 per textũ in §. fin. inſt. de ſucceſ. cognatorum. §. ſunt autem inſt. de bonorum, poſt Bart. in l. fin. C vnde legitimi gloſ. Abbas, & alij in cap. poſtremo de appell. Matheſilanus, in tractatu de ſucceſ. abinteſtato art. 3. principali n. 30 quod magis apertè conſtituitur in d. l. 6. tit. 13. p. 6.

46 Vnde cauendum eſt à ſummario, ſeu reportorio facto per Licenciatum Atiẽçam, fol. 169. ſub littera H. dum ibi, inquit: *Los bienes, y herencia del que muriere abinteſtato, ſin dexar pariẽtes dẽtro delquarto grado, ſean del Rey*, Nam fuit lapſus in computatione gradum, quia lex. 12. quam citat hoc non probat, & ſeruanda eſt, lex partitæ quæ hoc expreſſe declarat quæ eſt 6. tit. 13. p. 6. iam citata.

In bonis vero maioratus ſeu vinculo ſubmiſsis, vel vbi adeſt conſuetudo vt reuertantur bona ad trumcum, & forus de hoc ſeruatus, patet manifeſte non procedere, quæ ſupra conſtituimus, vt de foro municipali de Sepulueda, & Molina, & de foro Cantabriæ aduertit Rojas in dicto epitome ſucceſsionum cap. 30. n. 2. & 3. & 12. & de regniſucceſsione quod ſit vſq; ad mille etiam gradus tenet n. 25. cap. 22. idemq; inducatu, varonia ſeu quolibet ma-
47 ioricatu, maior eſt dubitandi ratio in ſucceſsione vxoris, & viri deficientibus deſcendentib°, & cõſanguineis legitimis collateralibus an excludant, vel excludantur à fiſco, & reliqui de quibus, mentionem facit, Tello Fernandez in lege tertia Tauri tertia parte numero decimo tertio, qui concludit fiſcum excludere vxorem, & maritum abinteſtato, contra eius opinionem tenent cum Matienzo, & Azebedo in eadem lege duodecima iam citata numero ſecundo Gloſſa ſecunda Gutierrez libro ſecundo practicarum. quæſtio. 113. D.

Franciſ

Franciſcus de Alfaro, dicta Gloſ ſa vigeſima, numero centeſimo, ſexageſimo tertio, dicit in ſtricta diſputatione, forſam defendi poſſe, Telli opinionem, eam
48 quidem veriorem exiſtimo, quã tumuis refragantibus prædictis autoribus, magiſque conſonam menti, & verbis dictæ legis duodecimæ, & eis verbis dictæ legis tertiæ Tauri, quam adducit Tellus Fernadez, de cuius ingenij ſubtilitate non eſt credendum, ſine magno fundamento hoc dixiſſe.

Et vltra per eum adducta eſt
49 ponderandum, tres tantum ſucceſsiones inteſtatorum, legẽ prædictam conſtituiſſe, ſcilicet deſcendentium, & aſcendentium, & tranſverſalium, y a falta de eſtos tres grados de ſucceſsion, inquit lex; *Todos los bienes ſean para la nueſtra camara*, ergo excluduntur vir & vxor à Fiſco, & vbi legem tam euidentem, & claram habemus, nulla dubitatio oriri poteſt, nec diſputatio legis Ancillarum, C. de furtis, & forma à lege data, qualis eſt præfacta de ſucceſsione inteſtatiagens eſt ſeruanda,
50 quæ dat eſſe rei, lege, Iulianus. §. primero, cum ſimilibus, ff. ad exhibẽdum, & formæ prædictæ ſucceſsionis nihil addi, vel minui poteſt, argumento textus in lege prima, §. opus nouum, ff. de noui operis nunciatione. Bald. in lege prima, C. de ſuis, & legitimis hæredibus.

Præterea dicta lex duodecima, quatenus excludit virum, & vxorem tacitè à ſucceſsione, & defficientibus trãſverſalibus, admittit Fiſcum, quamuis retrahat nos, à beneficio Prætoris, per quod illa coniugum ſucceſsio introducta fuit, reducit caſum ad ius antiquum, ex quo Fiſcus admittebatur, prout adnotauimus ſupra, numero duodecimo, quo caſu lex etiam correctoria, reducens nos ad terminos iuris antiqui fauorabilis, non autẽ odio
51 ſa cenſenda eſt. Gloſſa ordinaria, in capite, ſtatutum, verbo, numerandum, de præbendis, libro ſexto. Alexander, in lege, ſi conſtante, numero quinto, ff. ſoluto matrimonio laſſo in authentica quas actiones numero vigeſimo quarto. C. de ſacroſanctis Eccleſ. Aimon Crauetа de antiquitatibus temporum quarta parte in principio numero quarto Curtius Iunior conſ. 102. numero quinto, & conſ. quinto numero vigeſimo primo. Molina de primogenijs libro tertio capit. quarto n. 26. Atque ideo quantumuis rigorem maximum continere videatur, & ſe contra communem in puncto iuris veriſimã cenſeo Telli Fernand reſolutionẽ, & iã hodie vt eius verba referã, ille dicitur hæres, qui ſecundum ius Regium, non quia iure ciuili conſtitutus eſt, & ſic erunt hæredes,

qui

qui ex dicta legè vocantur, quia poſt aſcendentes, & deſcendentes, & tranſuerſales ſtatim ſuccedit fiſcus, itaq; (inquit ipſe) Tellus ſi daremus teſtamentum, in quo nullus eſſet inſtitutus, vel noluerit addire deficientibus, conſanguineis ex linea aſcendenti, & tranſuerſali erit hæres fiſcus item non erunt Patroni, nec liberi, vel parentes eorum nec vir, & vxor, nec cognati manumiſoris ſed tantum fiſcus, vt dictum eſt, quia hic de iure vocatur, & cætri excluduntur, cum Tello Fernandez tranſit, Olanus littera V. num. 21. licet contra vtrumque ſuplendo, litteram textus in d.l. 12. num. 2. teneat Azebedo eam leuibus fundamentis intelligens, quatenus dicit: *Todo hombre, o muger*, deſoluto, vel ſoluta, nõ vero de vxorato, vel coniugata, muliere, ac ſi ſub illa vniuerſali, & indefinitiua, omnis homo, non venerit, qui vxorem habet, quod magis, & vxoratis, vel cõiugatis legem comprehendiſſe patet, in vltimis eius verbis, dum ad ſucceſsionem inteſtati, vocat deſcendentes, & aſcendentes, & tranſuerſales, & poſtea fiſcum, nec vllam mentionem vxoris, vel viri egerit, cum antea in principio dixerat: *Todo hombre, ó muger*, eſſetq; magna reſtritio, & velut abſona

52

legem tantummodo de ſolutis intelligere, cum ſi hoc lex voluiſſet facile, expreſsiſſet, ſunt vulgaria iura l. 1. §. ſin autem ad deficientis. C. de caducis tollendis cum alijs, pluribus generaliterq; loquens ſic venit intelligenda. l. 1. §. generaliter. ff. de legat præſtandis cum ſimilibus: & quod maximoopere conſiderandum

53

eſt extante. l. ſexta tit. decimo tertio part. ſexta, quæ hunc caſum, viri, & vxoris, & ſucceſsionem, admitit hanc legem fori, quæ de eis mentionem non facit, nec vocat imo virtualiter excludit, fuiſſe traductam in ordinamento veteri, & poſtea in noua recopilatione, quod quidem ſuum præfactumque effectum debet ſortiri, alias de nihilo fere ſeruiret, & inutilis eſſet, & ſuperflua eius tradictio, cum ex lege partitæ fuerit caſus prædictus clarus admiſsionis viri, & vxoris, & vt conſtaret prædicta excluſsio, quæ tacite, & virtualiter fit traducta, & compilata eſt, vt oporetur aliqui de nouo, & ſecundum eam iudicetur, & ſic fatis defenſa manet, Telli reſolutio.

(?)

CAPVT. VIII.

1 CONSVETVDINES antiquissimæ, legibusq; antiquiores.

2 A prima ciuitate, quam Caim ædificauit, consuetudines originem habuerunt.

3 Melius est initium legis, quàm consuetudinis.

4 Refertur lex duodecim Tabullarum, de consuetudine.

5 Romana Respublica composita ex monarchia Aristocracia, & Democratia, ex Polibio, & Dionysio Alicarnaseo.

6 Romulus, quã sibi potestatem retinuerit quam Populo reliquerit.

7 Cæsar primus, & post eum Augustus, & Tiberius, quod ius Populo Romano ademerint.

8 Romulus primus Romanæ vrbis Rex nullas leges tullit, nisi suffragio populi acersito.

9 Populi Romani magna autoritas, à quo non potuerunt Cæsares eripere ius legis condendæ.

10 Consuetudinis definitiones variæ referuntur.

11 Assuetudo, consuetudo, & dissuetudo, quæ sit, & vnde deriuetur.

12 Quid sit contestatio, quid constitutio?

13 Dissuetudo vnde dicatur, & quid respiciat, & in quo diferat à consuetudine.

14 Per dissuetudinem lex non tollitur, nisi in ea sit implicitus legis cõtrarius vsus.

15 Doctor Antonius Pichardus Primariã legum Cathedram Salmanticæ regens laudatur.

16 Intellectus legis secundæ. C. quæ sit longa consuetudo varij, & plures referuntur, & improbantur.

17 Adducitur intellectus, quem autor sequitur.

18 Arduissima, & vtilis quæstio, an hodie valeat consuetudo contra leges Recopilationis, vel Partitarum.

19 Refertur littera pragmaticæ de el Año de 611. circa seruandas leges Recopilationis.

20 Consuetudini præcedenti non censetur derogatum per legem sequentem, nisi de eadem consuetudine mentio fiat.

21 Contrarium in proposito nostro defenditur, & consuetudinibus præteritis per nostram pragmaticam fuisse derogatum; quod extende vt procedat, etiam quoad leges septem Partitarum, vt n. 18.

22 Quãdo lex est prohibitiua, licet expresse non deroget consuetudini, tamen consuetudo in contrarium non valet.

23 Consuetudo, quæ à lege reprobatur, irrationabilis est, & quando eam damnat.

24 Consuetudo contra legem regulariter nõ valet, nisi sit inducta ex certa scientia eius, qui legem potest condere, quod præsumitur, si non contradicat.

25 Consuetudines inductæ contra leges Recopilationis Regni Castellæ, potius appellandæ sunt corruptelæ, & subterfugia aduersus leges.

26 Declaratur non procedere in legibus, numquam receptis.

27 Pœna confessionis fictæ contra non contestantem litem intra nouem dies nõ fuit recepta, nec practicata in superioribus tribunalibus.

28 Præsentatio instrumentorum in quacumque parte litis admittitur, nec lex contrarium disponens fuit recepta.

29 Exclusio praxis alicuius legis Recopilationis non intelligitur, ex permissu Regalis Chancellariæ, nec ex eius autoritate hoc fieri potest.

30 Cõsuetudo à Rege approbata habet vim priuilegij.

31 Nec ei est derogatum per leges Recopilationis, & pragmaticam anni 1611.

32 Per pragmaticam eandem non est, derogatum consuetudini immemoriali, & si sit contra leges Recopilationis contrarium. n. 34.

33 Consuetudo antiquissima habet vim priuilegij à Principe concessi.

34 Consuetudo centum annorum est immemorialis.

35 Reprobata à lege consuetudo censetur iniqua, & si sit immemorialis.

36 *Resolutio quæstionis cõstituitur, reprobationem consuetudinis intelligendam esse etiam de immemoriali, & ad eam extendi, quod attinet ad leges Recopilationis, secus in legibus Partitarum, n. 92.*

37 *Per legem primam huius tituli primi, libri secundi Recopilationis, & per pragmaticam anni 1611. non censetur derogatũ futuræ cõsuetudini, nec præteritæ.*

38 *Nec etiam derogatum extat consuetudini interpretatiuæ legum Recopilationis, & Partitarum.*

39 *Legum interpretatio triplex, & generalis Principi competit.*

40 *Interpretatio specialis legis fit per iudices, & earum sententias, & res iudicatas.*

41 *Altera, & tertia interpretatio est legis generalis, & necessaria, & nõ in scriptis redigẽda, quæ fit per consuetudinẽ.*

42 *Declaratur textus in l. si de interpretatione, cum l. sequenti. ff. de legibus.*

43 *Consuetudo interpretatiua ea dicitur, quæ fit, cum adest aliquod dubium, vel ambiguitas, in casu legis, de cuius interpritatione agitur, aliter nõ procedit.*

44 *Consuetudo interpretatiua nõ requirit præscriptionem.*

45 *Exclusio consuetudinis, aduersus legẽ non comprehendit, nec se extendit ad cõsuetudinem interpretatiuam, ex quo fit iure ciuili interpretari posse Regiũ ius.*

46 *Statuta vnius ciuitatis interpretationem accipiunt, secundum consuetudinem alterius ciuitatis vicinæ.*

47 *Consuetudo interpretatiua fauorabilior est, quam dispositiua.*

48 *Statutum, quod aliàs non valet, sustinetur, per cõsuetudinem interpretatiuam; nec ab ea est recedendum.*

49 *In Chancellariis Regijs circa decissionem & ordinationem causarum, quæ sint seruandæ leges.*

50 *Reges debent leges cõdere, & ardua expedire, ex consilio suorum procerum.*

51 *Post leges Recopilationis, & in casibus in eis nõ decisis seruandæ sunt ordinationes Chancellariarum, & vtriusq; deficientibus, recurrendum est ad stilum.*

52 *Stilus potest allegari pro decisione causarum, & habet vim legis, & alia de stilo referuntur, & de practica antiqua.*

53 *Dubia causarum, & discordia iudicum, ex quibus soleat procedere remissiuè.*

54 *Priuilegia à Principe cõcessa, & si sint contra leges Recopilationis, nõn censentur reuocata, per præceptum de legibus Recopilationis seruandis.*

55 *Priuilegia, quæ transierunt in contractum, sunt irreuocabilia.*

56 *Consuetudo generalis, & vniuersalis nulla eget probatione.*

57 *Qualis sit consuetudo retrahendi res venditas, causam executionis, intra nouem dies immobiles, & mobiles intra triduum.*

58 *Iudices ordinarii, an possint elapsis præfictis diebus restituere debitori res venditas, ob causam executionis declaratur & limitatur.*

59 *Laudes iudicum superiorum, qui Præfecti Prætorij vices gerunt ex iure consulto Arcadio.*

60 *Quid sit obseruandum circa restituendas res venditas pro executione, vbi vẽditio fuit valida, & sine vtilitate pretij lapso termino vnius anni, vel sex, vel octo mensium.*

61 *Consuetudo an dicto Doctoris probetur, qualis esse debeat.*

62 *consuetudo regulariter probanda.*

63 *De obseruantia legum fori, & municipalium remissiue.*

64 *Consuetudinẽ, quæ ex actis constat, non est necessarium probare.*

65 *Notoria ex actis sufficit allegare.*

66 *Vsum legis fori allegare, & si notorius sit, expediens consilium est.*

67 *Consuetudines redactæ in Codice consuetudinum non est necessaria probatio.*

68 *Cum agitur de obseruantia legum fori, recurrẽdum est ad eas quæ de ipsis legibus adducit Burgos de Paz, de iure nostro Regio sufficit notorij allegatio, etiã si sit notorium facti, & quod aliàs probationem requireret.*

69 *Illatio ex præcedentibus ad leges municipales consuetudines, erectiones Ecclesiarum, & constitutionum, quæ in cathedralibus Ecclesijs appellantur consuetæ.*

70 *Ardua, & notabilis proponitur quæstio an hodie sit seruanda consuetudo præterita, contra leges septem partitarum extãte Regia pragmatica anni. 1611.*

71 *Resoluit autor non valere talem consuetudinem.*

72 *Quæ dicta sunt circa leges Recopilationis (non obstante consuetudine) seruandæ & repetenda sunt, vt quad leges partitarum etiam obtineant.*

73 *Probatus prædicta conclusio referendo verba nostræ practicæ, & pragmaticæ, quæ est in initio Recopilationis, & legis primæ Tauri hodie lex. 5. hoc tit. 1. lib. 2 Recopil.*

74 *Relatum in est in referente.*

75 *Relatiuum requirit substantiuum.*

76 *Gregorius Lopez in titulo 2. p. 1. non tetigit hanc quæstionem an scilicet valeat consuetudo à populo introduci contra leges partitarum.*

77 *Consuetudo non valet aduersus leges partitarum nisi sciente, & consciente Rege quam si non improbat videtur consentire.*

78 *Vt consuetudo valeat requiritur vt sit rationabilis, & alia quæ hoc numero referuntur.*

79 *Consuetudo requiritur vt præscribatur decem annis.*

80 *Vna pars populi, vel quarterium potest introducere consuetudinem.*

81 *In reseruatis Regi requiritur immemorialis consuetudo.*

82 *De iure canonico consuetudo præter ius requirit decem annos si autem sit contra ius requiruntur quadraginta anni.*

83 *Resolutio de obseruandis, hodie legibus partitarum non obstantibus consuetudinibus, limitatur in legibus nunquam receptis, vt supra dictum est num. 26.*

84 *Partitarum leges plures sunt antiquæ, vel vsu non receptæ præcipue ex partita 2. & quid de prima.*

85 *Leges partitæ tertiæ, vtiles & praxi, & theoricæ necessariæ, & quid de quarta.*

86 *Leges quintæ partitæ vtiles & necessariæ ad praxim, & idem dicere possumus de legibus sextæ partitæ.*

87 *Leges septimæ partitæ quoad delicta, & eorum pugnitionem innouatæ sunt.*

88 *Refertur notabilis casus circa prædicta*

89 *Opus insigne est, quod constructum fuit in partitarum legibus condendis.*

90 *Rationes adducuntur ad comprobandã resolutionem, quam tenet autor per pragmaticam anni 1611. esse innouatam obseruantiam legum partitarum.*

91 *Securum est in iudicando, & consulendo leges partitarum earumque decisiones seruare exceptis antiquatis quod faciũt viri pij iustitiæque amatores.*

92 *Consuetudo immemorialis seruanda est, si repugnet legibus partitarum, & reddĩtur ratio differentiæ inter has, & leges Recopilationis.*

93 *Explicantur verba illa legis primæ Tauri, aunque no sean vsadas, y guardadas, redacta ad leges partitarum.*

94 *Lex Tolletur per desuetudinem quando desuetudo habet implicitum contrarium vsum, & quomomodo hoc sit intelligendum.*

95 *Consuetudines de quibus numeris. 26. & 30. & sequentibus, quemadmodum obtinent, & sunt seruandæ aduersus leges Recopilationis: ita etiam cõtra leges partitarum.*

96 *Commendatur vtilis, & notabilis resolutio autoris, vt præteritæ sublatæ sint ab anno 1611. antea exceptis his quæ relatæ sunt quod certum, & securum affirmat.*

97 *Redduntur aliæ prædictæ resolutionis rationes cum protestatione, & summissione de qua hic.*

98 *Anno 1615. piratæ hæretici mares del Sur ingressi per fretum de Magallanes, & portum del Callao, Limensis ciuitatis infestare tentarunt.*

99 *Cura vigilantissima domini Ioannis de*

Mendoza & Luna Marchiones de Montesclaros Viceregis del Piru, cum hæretici prædicti, mare nostrum insultarunt.

100 *Dominus Rodericus de Mendoza præfectus militiæ nauali, ainsque animi fortitudo laudatur.*

101 *Illustris, & Excelentißimus Dominus Franciscus à Borja, Princeps de Squilache nunc Vicerex del Piru, summa laude dignus eiusque præclariſſimæ, & insignis virtutes cuius Autor est assessor.*

CAPVT VIII.

Ad rubricam tituli primi libri secũdi Recopilationis, & l.1. eiusdem tituli, & pragmaticam anni 1611. qua præcipitur seruari leges Recopilationis, & an consuetudinibus dictis legibus repugnantibus, sit derogatum, vel immemoriali seu interpretatiuæ consuetudini, & quid de legibus partitarum an valeant consuetudines aduersus eas inductæ.

ERO Explicatione vtiliſſimæ, & quotidianæ quæſtionis cũ de iure consuetudinario agamus, præmitendũ
1 est antiquiſsimas fuiſſe cõſuetudines, legibuſque ſcriptis antiquio resexordiũ namq; habuerũt à prima Orbis ciuitatæ, quam Cain
2 edificauit: ex quo homines cõuenientes in vnum cœperunt habi-
3 tare ins vero cõſtitutionis à Moyſe incepit, & ſic conſuetudo antiquiorem ortum habuit, cap. finali. §. ius vero. 6. diſtinctione. Tamen melius eſt initium conſtitutionis, quam conſuetudinis, licet prius fuerit cõſuetudo, quam lex Regia, ita Rebuſus. 3. tomo ad leges Gallicas, tractatu de conſuetudine, in rubrica, nu. 5. in cuius initio ait, lege duodecim tabularum, ſcriptum fuiſſe, ritus familiæ patriæq; ſeruato, vt rem tamẽ
4 ab origine repetimus præmitendum eſt Romanam, rempublicã, compoſitam fuiſſe, ex monachia
5 Ariſtrochacia, & Democracia, ac temperatam, vt ex Dionyſio Alicarnaſeo, & Polibio refert Balduinus ad legem quintam Romuli n. 1. & ſequentibus, propterea q; fuiſſe optime à principio conſtitutam, & multis deinde annis, cõſeruatam extat que de hac re
6 grauiſsima Polibij diſputatio Dionyſius eum refert, & vtrumque Balduinus in l. 5. Romuli, quam ſibi poteſtatem Romulus retinuerit, quam ſenatui, quam populo reliquerit ſcribit enim tria hæc populo eum tribuiſſe, plebi (inquit Polibius) hæc tria commiſit, magiſtratus creare, leges ſancire de bello referente Rege decernere, hæcquæ, poſt

multis

multis post Romulum annis populo relicta seruataque fuisse, Polibius ostendit, itaque magna fuit populi potestas, declaraturque quanta, & qualis fuerit, in dicta lex. 5. cuius verba sunt: *Populus magistratus creanto leges sciscunto Bella decernunto*, quo ad primum caput attinent, non solum magistratus, sed etiam Sacerdotes, per suas curias diuisus eligebat populus, postea vero electo Consule Scipione Africano minore, reclamauit se ex lege Romuli esse Principem comiciorũ, & legum quæ in his ferentur, Iulius autem Cæsar, cæ-
7 pit hoc ius illi eripere, & cõmicia cum populo fuit partitus, Augustus tandem Cæsar, & post eum Tiberius hoc ius populo ademit. Ex Balduino vbi supra ad secundum caput legum scilicet sciscicendi abinitio popu-
8 lus eas sciscisuit, hoc ex eo pendet quod nullas Romulus tuleri, nisi curiatas, hoc est suffragio populi per curias accensito, comprobatas postea fuerunt plebiscita, neque Cæsares statim ius legis ferendæ populo eripere potuerunt.

Vides quanta fuerit populi Romani autoritas ex quibus de
9 duces, non modicam etiam esse consuetudinis autoritatẽ præter eam, quam populus semper habuit, tum etiam, quia sine scripto, (vt refert Iustinianus) ius venit, quod vsus approbauit, nam dicitur mores cõsensu vtentium approbatæ legem imitantur, ex §. sine scripto instit. de iure naturali.

Variæ autem sunt consuetu-
10 dinis diffinitiones nam vt ait diuus Isidorus consuetudo est ius quodam moribus institutum, quod pro lege suscipitur, cum defficit lex. cap. consuetudo. 1. distinctione Glossa in cap. cæterum de testibus cogendis, quam prosequitur diffinitionem Bartolus in l. de quibus. ff. de legibus Panormitanus, & alij in rubrica de consuetudine Ioannes Faber, & Angelus in. §. ex non scripto instit. de iure naturali, sed hanc diffinitionẽ recte improbat Rochus de Curte in tractatu de consuetudine. q. 1. & plerique alij quos refert Rebuf. in d. rubrica de consuetudine n. 3. vbi ipse aliam cõstituit, scilicet cõsuetudo est vsus longo tempore obseruatus. Comprobat ex dicta lege de quibus Hugo tamẽ Donelus, sic definit, consuetudo est mos, & vsus diuturnus consentiẽtis populi, de iure ciuili lib. 1. ca. 10. in principio, ex nostratibus Antonius Pichardus in d. §. ex non scripto inquit diffiniendo. Consuetudo est ius quodam non scriptum, moribus vtentũ introductum, habẽs vim legis, cõprobat ex d. §. & ex l. de quibus cum octo sequentibus l. 1. iusta finem. ff. de aqua pluuia

arcenda pluribusq; alijs autoritatibus, abeo relactis, precipuè ex tit. 2. part. 1. & vltra cum, & alios noſtros Regnicolas, pro declaratione prædictorum ſciendum eſt in noſtri propoſiti materia, tri-
11 plicem eſſe terminum, videlicet aſuetudo, conſuetudo, & diſuetudo, vt conſtituit Guido Papæ deciſ. 631. n. 35. aſuetudo itaque eſt quaſi aſsiduus actus, & protiro nibus ſimilis vocabulo, Iudex quaſi ius dicens cap. forum. §. iudex de verborum ſignificatione, & ſimilis in iurgio quaſi iuris garrium, vt eodem cap. §. iurgiũ, & ſimilis in poſſeſsione quaſi pedum poſitio, l. 1. in principio. ff. de acqui. poſſe, & in teſtamento quaſi teſtatio mentis, in principio inſt. de teſtamentis, & ſimiles in mutuo quaſi de meo tuum l. 2. §. appellata. ff. ſi certum petatur, & de excommunicatione, quaſi extra communionem.

Item conſuetudo, & deſuetudo, deriuatur ab illo vocabulo ſuetudo, additis ſolum iſtis monoſyllabis, Con, & De, ex quarũ adiectione reſultat totaliter contrarius effectus, quoniam dicta monoſyllaba Con, auget, & ponit, ſed monoſyllaba de, nec auget, nec ponit, imo totaliter minuit, & priuat, dicitur autem con
12 ſuetudo quaſi communis aſſuetudo, haberur in cap. conſuetudo, prima diſtinctione verb. vocatur autem, ſimile in conteſtatione, qui conteſtatio dicitur, quaſi communis teſtatio, vt notatur per Innocentium in cap. 1. de litis conteſt, ſimili eſt in conſtitutione, quaſi communis inſtitutio, vt notatur in rubrica de conſtitutionibus, hinc eſt, quod de propia virtute vocabuli, conſuetudo non cadit in vna ſingulari perſona, & vna perſona ſingularis, non poteſt dici habere conſuetudinem, quia vbi ſingularitas exiſtit, ibi communio eſſe non poteſt quæ re quæritur in conſuetudine, vt ſupra dictum eſt maxima itaque eſt differentia inter commune, & ſingulare, vt notatur per Doctores in rubrica. C. de ſententijs, quæ pro eo, quod intereſt Innocentius, & communiter omnes in cap. ſacro vbi Gloſſa magna de ſententia excommunicationis, licet quandoque, impropie loquendo dicamus conſuetudo, patris familias eſt attendenda, quia illud exponi debet id eſt aſſuetudo, patris familias, quaſi pater familias aſsidue, agebat, & operabatur, & illum aſsiduum actum debemus attendere.

Sed deſuetudo dicitur à mo-
13 noſyllaba, de quæ minuit, & priuat, vt notatur vigeſima tertia diſtinctione cap. finali, & de iſta monoſyllaba, De, agit Bartolus in l. 1. §. emancipatus. ff. de coniungendis cum emancipatis liberis eius, & dicitur deſuetudo,

quaſi

quasi nulla assuetudo, & sic sunt contraria consuetudo, & desuetudo, quoniam consuetudo respicit factum, & communem vsum, vt in cap. consuetudo 1. distinctione, & l. de quibus. ff. de legibus verb. an rebus ipsis, & sic ponit seu affirmat, aliquid esse in rerũ natura, sed de suetudo respicit cõtrarium, videlicet non factum, & non vsum, & sic nihil ponit imo negat aliquid in rerum natura esse, vt in. §. & si quidem inst. de iniuris.

Notandum tamen est, quod
54 per de suetudinem, aut per non vsum, non tollitur lex nisi in non vsu, aut desuetudine sit implicitus vsus contrarius, glos & Angelus, & Baldus in. §. igitur in proemio institutionum, de quo plenius per Fabrum in. §. ex non scripto instit. decis. naturali ita ditio ad dictam decis. 631. Guidonis Papæ, & melius ex Donelo de iure ciuile lib. 1. cap. 10. n. 30. pag. 2.

Supereſt respondere ad tex-
55 tum in l. 2. C. quæ sit longa consuetudo, quæ varios intellectus habet, & ex quam pluribus tres referam, vnus eorum traditus à Doctore Pichardo nunc meritissimè in Salmanticensi Academia primariæ iuris ciuilis Cathedræ propietatis moderatore, ipse quidẽ in dicto. §. ex nõ scripto inst. decis. naturali, n. 3. inquit, quod consuetudo vim legis habet, neque contrarium probat, d. lex. 2. vbi cum agatur de potestate consuetudinis, & de eius autoritate, vt probant prædicta verba, constituitur vtriusq; parem vim esse consuetudinis scilicet, & legis, ita vt nec consuetudo legem neque lex consuetudinem vincat, quod insinuat dicta lex, & vltra progrediẽs ex ea docet omniaq; lege fieri possunt posse etiam fieri, & consuetudine, & versa iure, quæ consuetudine fuit posse, & similiter effici lege, quem dicit verisimum illius legis intellectũ, sed re vera, non congruit, quia in ea propugnaculũ præcipuum, & aduersatiua fit contra consuetudinem cui superiorem indicat legem ei, nec fit comparatio de vna ad aliam sed autoritas maior præstatur legi quam consuetudine.

Hugo Donelus de iure ciuili lib. 1. cap. 10. ad finem in aliquibus rationibus de hac eadẽ re, & intellectu prædicto agẽs cõcors est cum adductis ab Antonio Pichardo vbi supra licet latius explicet, & ex eius dictis colliges æqualem esse vim consuetudinis, & legis, & victoria, quæ denegatur consuetudini in d. l. 2. dictum esse propter consuetudines municipales, aut certorum locorum, reputemus has sic quoq; pro iure seruandas, vt vincant legem populi Romani, aut Principis constitutionem, quòd lex eiusdem ge-

neris nõ faceret, cæterum (inquit ipſe Donelus) ſi ſpecies inter ſe conferantur conſuetudinis, ſiue legis abrogatæ negari nõ poteſt, quin lex abrogans, vincat priorẽ quæ abrogatur, is enim vincit, qui maiorem vim habet, quæ ſuperior, & potior habetur, concludit dictam legem 2. loqui degenere conſuetudinis non de ſpecie, non etiam ſatisfacit hic intellectus, quia diuinat ſicut, & alij plures, qui cõmuniter adducuntur, & inter diuinatorios, qui magis adhæret litteræ, & illius textus menti, ille eſt, vt intelligatur de conſuetudine irrationabili poſteriori, quæ non vincet legem rationabilem anteriorem, cum de natura conſuetudinis requiratur, vt implicitam rationem contineat vel altim, quod non ſit irrationabilis, ſi autem rationis qualitate careat, nec valet, nec vincit legem, tametſi lõgeui vſus,
17 non vilis ſit autoritas, quod ex oppoſitione verborum magis colligitur, nam ſi conſuetudo non vincit rationem: ipſa quæ vincitur conſuetudo, aut caret ratione aut debilior eſt ipſa, quam lex continet, quo caſu à lege ſiue anteriori, vel poſteriore vincitur, cum neceſſariam qualitatem rationis, non contineat. Plures columnas vel membranas, in huius legis intellectu adimplere poſſem, de eo certant ſcribentes in l. de quibus. ff. de legibus, & in cap. conſuetudo. 1. diſtin. & in rubrica, & cap. finali eodem tit. & alibi ſæpe frequentior tamen eſt hic vltimus quem adduxi, & verior de actibus conſuetudinem inducentibus, præter antiquos: videndus eſt Petrus de Salaçar de vſu, & conſuetud cap. 7. ex n. 1. & 2. late diſtinguẽs, quem trãſcribere nõ expedit, & ſequor Bartolũ abeo citatum in l. de quibus n. 12. & Baldum in l. 3. C. de Epiſcopali audientia, tenẽtes hoc de actorum numero iudicis arbitrio relinqui.

18 Acedamus iã ad noſtram principalem quæſtionem an ſcilicet hodie in Regnis Caſtellæ, & legionis valeat aliqua conſuetudo contra leges Recopilationis, vel partitarum, vt poſtea dicemus: extante Pragmatica, edita à Domino noſtro Philipo Rege, anno cuius tenorem inſerere libuit. licet ſit in tertia parte Recopilationis, quia tamen punctus eſt arduiſſimus, & neceſſarius, & in litteta eſt fundanda, vera reſolutio eam refero.

19 *DON Felipe, &c. Bien ſabeys, que como quiera, que para el buẽ gouierno, y adminiſtracion de juſticia de eſtos nueuos Reynos ſe an prouey do y promulgado diuerſas leyes, y pragmaticas, cuya obſeruancia aſido, y es muy importante, y neceſſaria: no lo an tenido como conuiene. Lo qual à procedido an ſi del poco cuydado, que deſu execuciõn*

y de

y de las penas por ellas impuestas, an tenido las nuestras justicias, como de auerse vsado, diuersos medios, è inuenciones, para defraudar lo por ellas proueydo; de que demas de auer sido nos deseruido, an resultado grandes daños, que requieren breue y eficaz remedio. Y auiendose cõferido, y praticado sobre ello, en el nuestro Consejo, y con nos consultado; fue acordado, que deuiamos mandar, y mandamos, por esta nuestra ley, y pragmatica sancion, la qual queremos, que aya fuerça y vigor de ley, como si fuera hecha y promulgada en Cortes; que de aqui adelante se guarde las leyes contenidas en los nueue libros de la Recopilacion de las leyes destos Reynos, hecha por mandado de la Magestad del Rey Don Felipe mi señor, y padre, que aya gloria, impressa con mi licencia, y de mi Consejo en mi nombre el año de mil y quinientos y nouenta y ocho, en el quaderno de las leyes añedidas a la dicha Recopilacion, que con licencia del dicho mi Cõsejo se imprimio el año de mil y seyscientos y diez, segun y de la manera que en sus originales estan mandadas guardar; y segun se mandan guardar por la ley y pragmatica del Rey nuestro Señor y padre, que esta al principio delos dichos libros fecha en Madrid, a catorze de Março de mil y quinientos y sesenta y siete años, segun y de la manera, que en la dicha ley y pragmatica se contiene: lo qual, todo se entienda en las leyes, y pragmaticas, que no estan derogadas por otras, cõtenidas en los dichos libros y quaderno, ô que esten fuera dellos: y particularmente mandamos, se guarde las leyes, y pragmaticas siguientes, en cuya guarda y execucion somos informados, á auido mucha negligencia, y descuydo, son sumariamente.

¶ *Que los criados que se despidieren no puedan assentar, ni seruir a otro señor en el mismo lugar. l. 2. tit. 20. lib. 6. de la Recopilacion.*

¶ *La moderacion de los lutos, que dispone la ley 2. del tit. 5. lib. 5. de la Recopilacion.*

¶ *Que las mugeres no anden tapadas, ley 11. tit. 3. lib. 5. de la Recopilacion.*

¶ *La fabrica y labor de las sedas, y su peso, conforme a la l. 22. tit. 12. lib. 5. de la Recopilacion.*

¶ *Que las mugeres publicas, no lleuen cogin a la Iglesia, ni tengan escudero, ni criada menor de quarenta años, ley 7. tit. 19. lib. 8. de la Recopilacion.*

¶ *Que no se puedan moderar las penas de las dichas leyes, y pragmaticas, y para su guarda, y execucion, se tenga el orden que en el fin della se refiere.*

Et in primis pro parte negatiua, & ex decisione huius legis nõ fuisse derogatum consuetudinibus, nisi earum expressa derogatio fiat, est cõmunis, & ordinaria allegatio textus in cap. 1. de cõst. lib. 9. & Glosse secundum litterã affirmatiuam tex. in ca. statutum de electione lib. 6. vbi Doctores, sed hic non fit derogatio consuetudinum, legitime prescriptarũ, aduersus Regias Recopilationis leges, ergo non cẽsentur sublatæ: maxime cum clausula non obstã-

tibus, quibuscumq; consuetudinibus, facile interponi posset, & si lex voluisset eis derogare, hoc expressisset, pro quo facit cõmunis, & trita allegatio textus in l. vnica. §. fin autem ad deficientis. C. de caducis tollendis, & in l. præcipimus. C. de appellationibus, & quoad futuram consuetudinem, de qua nunc non agimus, plura bene aduxit Burgos de Paz in l. 1. Tauri ex n. 470. vbi defendit, ei nõ esse derogatũ, in illa leg. verb. ei, hoc idẽ comprobatur ex eo quod vulgo receptũ affirmat Antonius Faber lib. 9 sui codicis sub tit. 29. de muneribus patrimonialibus, definitione 16. fol. 817. his enim accedit non esse credendum Principem derogare voluisse speciali legi, vel consuetudini, quippe quam in facto consistentem iuste ignorare potuerit, ex l. 3. §. ex hoc rescripto. ff. de sepulchro violato.

Sed contrarium est tenẽdum, & resoluendum in nostro proposito, hodie consuetudinem præteritam non valere, contra leges Recopilacionis. 21

Quod comprobatur, primo ex verbis nostræ pragmaticæ, ibi. *Por auerse vsado de diuersos medios, è inuenciones, para defraudar lo por ellas proueydo*, hablando de las leyes de la Recopilacion, & ex alia pragmatica del año de 67. puesta en el principio de la Recopilacion, ad quam se refert nostra lex & in illa dicitur: *Y mãdamos que se guarden, y cumplan, y executen las leyes, que van en este libro, y se juzguen y determinen, por ellas todos los pleytos y negocios, que en este Reyno ocurrierẽ aunque alguna dellas sean nueuamente hechas, y ordenadas, y aunque no ayã sido publicadas, ni pregonadas, y aunque sean diferentes, ò contrarias a las otras leyes, ò capitulos de Cortes, los quales queremos, que de aqui adelante no tengan autoridad alguna, ni se juzgue por ellas, sino solo por las deste libro.* 23

Sed quando lex est prohibitiua, licet expresse non deroget consuetudini, tamen consuetudo in contrarium non valet, quando in ipsa lege prohibitiua, est expressa clausula decreti, vt in nostro casu est aposita, ibi. *No tengan autoridad alguna, ni se juzgue por ellas, sino solo por las deste libro.* Tenent Dominicus, & Francus in cap. cum de beneficio de Præbẽdis lib. 6. nec valet consuetudo contra legem habentem causam perpetuam prohibitionis, vt ex textu in cap. sponsam desponsalibus resoluit Abbas antiquus, quem refert, & sequitur Dueñas reg. 144. n. 1. 22

Quod etiam secundo in proprioribus terminis confirmatur, ex eo quod licet nostra pragmatica, anni dicti de 1611. non faciat mẽtionem de consuetudine præcedenti, nec de eius improbatione, improbat tamen, non fuisse

seruatas leges Recopilationis, dũ inquit: *Como de auerse vsado de diuersos medios, è inuenciones, para defraudar lo por ellas proueido.* Iudicat itaq; nostra lex irrationabile fuisse, non seruasse leges Recopilationis, quo casu non valet consuetudo, quæ induceretur, vel esset inducta in cõtrarium, quia irrationabilis esset, vt ex Clementina. 1. de electione, & ibi Paulo de Loaces, & Dominico in cap. 1 in fine num. 30. de const. resoluit Petrus Dueñas, dicta regula. 144. n. 2. cui addenda sunt, quæ cum claritate, & distinctione adducit Gutierrez lib. practicarum quæstionum q. 31. n. 12. ad finem post Couarr. lib. 3. variarum cap. 13. num. 4. versi. secunda conclusio, quem etiam citat Gutierrez, & post hos omnes, concludit Tuschus in practicis quæstionibus, sub littera C. concluſ. 814. n. 5. vbi inquit: *Limita, quia non valet consuetudo contra legem quando lex expresse damnat consuetudinem*, vt probat tex. in authentica nauigia C. de fructu Bald. cons. 349. si hoc quæritur lib. 5. Alexander cons. 196. viso testamento numero 15. lib. 15.

Quod iterum corroboratur
24 ex eo, quia consuetudo contra legem regulariter non valet, nisi sit inducta, & certa scientia, eius qui legem potest tollere, Federicus de Senis cons. 17. n. 3. quem refert idem Cardinalis Tuschus sub dicta littera. C. conclusione. 813. n. 16. conducunt etiam, quæ adducit Palacios Rubius notabili. 5. n. 3. & Acebedo late in l. 3. tit. 1. lib. 2. Recopila. ex n. 27. Ceballo. oncl. 704. ex n. 1. vbi plura ad .cit, & multas autoritates, earu..q; Autores referens, tam ipse, quam Acebedo dixi regulariter, quia in multis casibus etiam non subsistente Principis scientia, valere potest. l. de quibus. l. diuturna, ff. de legibus cum adductis à Salazar de vsu, & consuetudine cap. 7. n. 1. consensus autem Principis præsumitur nisi expresse contradicat consuetudini, sic resoluit Greg. Lopez in l. 3. tit. 2. p. 1. glos. finali.

Non obstant in contrarium, propiori parte nam ad textum, qui est capitalis in d. cap. 1. de cõstitutionibus lib. 6. duplici modo respondendum est, primo namq; desumpta ratione eiusdem textus in fine, dum inquit: *Quia tamẽ locorum specialium, & personarum singularium consuetudines, & statuta, cum sint facti, & in facto consistant, potest probabiliter ignorare ipsis, dum tamen sint rationabilia, per constitutionem à se noniter editam, nisi expresse causatur in ipsa non intelligitur in ali quo derogare*, pondera, illum modum, & præsupositum dum ra-
25 men sint rationabilia, quæ deficit in nostro proposito, cum lex, & pragmatica nostra, non solum iudicet irrationabilem consuetu

dinem

dinem, contra leges Recopilatio nis, sed eam appellat corruptelã. ibi. *Por auerse vsado de diuersos medios, è inuenciones, para defraudar lo por ellas proueydo.* Et sic procedit ratio textus in authen. navigia cũ supra adductis.

Secundo respondetur cũ glos. finali in eodem cap. 1. vbi inquit varios esse intellectus textus in l. 3 § diuus. ff. de sepulchro violato, sed in quantum dicit quod consuetudo, vel statutum præcedens tollatur à *lege*, dici potest hoc verum cum Princeps hoc intendit, vt insinuat glos. in cap. pastoralis de fide instrumentorũ at vero in nostro casu certissimũ est, quamcumq; contrauẽtionem seu subterfugium contra leges Recopilationis, nõ solum nostra pragmatica in probatum esse, sed etiam peiorem corruptela huiusmodi subterfugia, & legum euasionem, appellasse in iam propositis, & repetitis verbis, numeris præcedentibus, igitur voluntas Principis clara, & manifesta extat de omnimoda obseruantia, prædictarum legum Recopilationis, ex quo sequitur seruandas esse, & procedit doctrina glossæ præallegatæ, & ex tenore decisionis nostræ pragmaticæ improbatam esse quamcumq; aduersatiuam, præcedentis actus contra leges Recopilationis, easq; ex voluntate Principis, & Regis nostri videmus seruari omnino debere, & hoc intendit, ex quo sequitur præcedentem consuetudinem sublatam, de factura, & sub sequenti infra dicemus.

Quamquidem verissimam resolutionem sic constituam limitra, & declara sequentibus modis.

Declaratur primo, non procedere in legibus nõ receptis, quas Regnum vel populus à principio non recepit, & contra eam sciente legis conditore, & nõ contradicente, faceret plures actus contrarios tunc enim visus est superior, acquiescere illis contrarijs actibus, & contrauentioni, & in obseruantiæ quoquidẽ casu lex nõ ligat glo. & Abbas in cap. 1. de tregua, & pace per textũ in cap. in illis. §. leges. 4. distintione Felinus, & communis Doctorum Schola in cap. 1. de constitutionibus Gregorius Lopez in l. 16. tit. 1. p. 1. glossa. 4. ex quorum doctrina concludendum est, hanc nostræ pragmaticæ decisionem non extendi, ad leges nouæ Recopilationis, quæ numquam fuerũt receptæ, imo sciente Principe, non seruatæ quod etiam intellige de legibus partitarum, quæ nunquam receptæ fuerunt, quia non ligant, vt infra dicemus. Exẽpla constitui possunt in lege 1. tit. 4. lib. 4. Recopilationis, in pœna qua efficit litem intra nouem dies, non contestantem, vt habeatur pro confesso in contumatiã, ac si confessus fuisset, actionem,

vel

vel liberum ab actore propositũ, cuius rigor in tribunalibus superioribus non fuit receptus, vt ex Couarr. & Auendaño reporr. 1. n. 21. Didaco Perez, & Monterroso, & Matiençó in dialogo. 3. p. cap. 44. in fine resoluit Acebedo in eadem. l. 1. n, 48. & quamuis ipse post, Auendaño, & Auiles, quos citat contrarium in tribunalibus inferioribus, & in prima, & secunda instantia litiũ, quæ apud inferiores agitantur sentire velit, quoad pœnam confessionis abea inductam nunquam vsu receptá, hanc legem vidi, quamuis ab inferioribus iudicibus seruandam, nec eius pœnam omitẽdam affirmet, etiam Ioannes Gutier. lib. 1. practicarũ quæstionum. q. 46. n. 2. & Curia Philip. 1. p. §. 14. n. 10. hodie tamen extante nostra pragmatica cui standum est seruari debet, apud inferiores iudices, vt adnotat Acebe. Gutierrez, & alij citati, apud superiores vero minime, quia nunquam vsu recepta, tametsi communis sit stilus, que acusada la rebeldia se manda responder al reo, por segundo apercibimiento de la demanda, si la causa es de calidad, y no lo siẽdo se recibe a prueba, y no se trata de la pena de confiesso, en rebeldia de no auer contestado en los nueue dias.

28 Exemplum aliud de presentatione instrumentorum, nam in lege 1. tit. 2. lib. 4. Recopil. præcipitur vt actor cum sua actione, & eius prima libello, dela demanda suas præsentet scripturas, & inquit d. lex. *Y q̃ sino presentare las escrituras, no goze dellas, ni le sean rece bidas despues*, quodquidẽ nunquá fuit admissum imo ex parte actoris, vel rei quádocumq̃, etiã post conclusionẽ, in causa recipiãtur maxime in instãtia revisionis, vt in Granatensi Prætorio practicatũ asserit, & iustis de causis defendit Couar. practicarũ quæstionũ c. 20. n. 8. Acebedo in eadem l. 1. n. 5. & 6. etiam sine iuramẽto nouæ notitiæ, & hoc iure vtimur neq̃ innouatum est censendum ex nostra pragmatica.

29 Adde tamen præditis, quod tunc Principis permissus intelligitur adesse in non admitenda lege, quando eius consilium, seu Chancellaria, quægerit vices regis, excludit praxim alicuius legis, & permitit aduersus eam desuetudinẽ, inqua vt prædiximus supra n. 14. & 26. adest implicitus contrarius vsus, itaq̃, cũ Chancellaria geret vices Regis, vt adducit Parlador. differentia. 10. n. 12. tunc desuetudo, à dominis de cõsilio vel de Chancellaria introducta, censetur ab eodem Rege admissa, quod vltra Parlad. compro bo, quia præfect⁹ Prætorio gerit vicẽ Pricipis. l. formã. C. de officio præfecti traddit plura de iudicibus supremus bene adducẽs Frãcis. Marcus decis. 804. n. 7. &

Sed

Sed nihilominus prædictis nõ obstãtibus, resoluendũ est quod licet magna sit autoritas Regiarum Chancellariarũ, & Audientiæ Hispalensis, & Senatus Gallecí, nõ posse per eas desuetudiné induci aduersus leges recopilationis, quod comprobant verba satis notanda, pragmaticæ seu legis positæ in initio eiusdem Recopilationis, innouata per hanc anni 1611. quæ sunt ponderáda verba in fine eiusdem legis posita dum inquit. *Las quales, queremos, que de aqui adelante no tengan autoridad alguna, ni se juzgue por ellas, sino solamente por las deste libro.* Itaq; domini Præsidis, & Auditores, Chancellariarum non possunt aliter, vel ex alijs legibus iudicare lites, vbi est casus legis Recopilationis, & ideo eis fuit adempta facultas, consuetudinem vel desuetudinem, aduersus leges easdem, inducendi, quod magis etiam suadetur ex inuectiua quam continet nostra pragmatica, & ex præcisa iudicandi necessitas per leges Recopilationis supra dictas tum etiam, quia consuetudinem reuocando Princeps, inhabilitat statuentes, vt concludit Andræas Gail lib. 1. obseruatione 18. n. 2.

30 Declaratur secundo non procedere nostra pragmatica in consuetudine à Rege approbata, quæ & si contraria sit legibus nouæ Recopilationis, nihilominus seruari debet, talis consuetudo, quia cõsuetudo approbata à Principe habet vim priuilegij, vt ex Iasone in l. cunctos populos in 31 prima lectura n. 37. C. de summa Trinitate resoluit, Ioannes Garcia de nouilitate glos. 1. §. 1. n. 61 nec priuilegijs concessis à Domino Rege nostro, etiamsi aduersentur, & contraria sint legibus Recopilationis, per hanc nostram pragmaticam est derogatum, cũ nec in ea nec in alia ad quam se refert, & innouat latam anno 1567. de priuilegijs, & cõcessionibus mentio vlla fiat plura in propositum consuetudinis adducit Decianus cons. 52. lib. 2. n. 113. & de approbatione Regis.

Declaratur tertio non procedere in consuetudine immemo- 32 riali, cui per hanc legem, & possitam in principio, Recopilationis non est derogatum, etsi sit contra leges Recopilationis, & alias huius regni ex his quæ adducit Ducñas regula. 144. n. 3. vbi vtriusq; partis Autores refer, & Auendañus responso 16. num. 1. vbi resoluit quod vbicumq; à lege, vel statuto excluditur, consuetudo vel præscriptio, si potest dispositio in alia consuetudine verificari, non intelligitur exclusa immemorialis cõsuetudo, vt probat Baldus in l. 1. col. 2. C. de annali except. idem Bald. in cap. 1. §. præterea de capitulis Comadus. in vsibus feudorum Felinus in

rubrica

rubrica de præscriptionibus col. finali Baldus in tractatu præscrip
33 tionum. 5. part. quintæ partis Principalis, quæstio.9. vbi asserit communem. Quod quidem magis suadetur, quia consuetudo antiquissima habet vim priuilegij à Principe concessi Decius cons. 11. num. 9. vbi hoc compro bat per legem hoc iure. §. ductus aquæ. ff. de aqua quotidiana, & æstiua cap. super quibusdam. §. præterea de verborum significa. Abbas cons. 71. volum. 2. quinimo non solum habet in priuilegij, sed etiam habet vim legis l. 1. §. fin. ibi. *Vetustas vim legis obtine re.* ff. de aqua pluuia arcenda, quod etiam docet Paulus in l. in summa in principio. ibi. *Vestustas quæ semper pro lege habetur.* ff. de aqua pluuia arcenda Gregor. Lopez in l. tertia tit. septimo par tita quinta glossa 2. & 3. resoluit Mascardus conclusio. 419. num. 3 & Ioannes Gutierrez lib. 3. practicarũ quæstionũ q. 14. n. 21. cũ sequentibus post Conar. lib. 3. va
34 riarum cap. 17. n. 5. idem Gutier. lib. 4. n. 9. Immemorialis autem erit si prouetur spatium centum annorum, vt post Cinum Cepolam, & Rebufam quos allegat: re soluit Mascardus conclusio. 429. num. 5.

Contrariam tamen sententiã,
35 imo derogata à lege consuetudine esse, etiam intelligendam, & extendendam derogationem ad immemorialem, tenet Dueñas d. regul. 144. num. 3. Gregorius Lopez in l. 6. tit. 29. tertia glossa. 4. vbi notabiliter resoluit, quod sublata consuetudine per verba generalia legis nostræ patet, & ex sæpe repitis verbis. *Por auerse vsado de diuersos medios, para defraudar lo por ellas proueydo.* Sublata ita que per prædicta verba generalia consuetudine, videtur etiam sublata consuetudo immemorialis. Citat Glossam singalem in clementina finali de rebus Ecclesiæ, quam exaltat Iasso in l. huiusmodi columna 1. ff. de verbor. oblig. & ipse Gregorius Lopez. d. glos. 4. sentit Auendaño sibi contrarius, de exeq. mandatis lib. 2. cap. 14. n. 5. vbi inquit quod consuetudine præterita à lege reprobata, non valet, imo ei derogatum est, etiam si sit immemorialis cuius contrariũ dixerat, d. responso 16. n. 1. idem concludit Ceballos q. 704. n. 13. vbi inquit sufficere, quod lex reprobet consuetudinẽ vt intelligamus esse iniquã, quod in tantum procedit, vt nec immemorialis cõsuetudo, aliquid operabitur, contra legem. Ex Felino in cap. cũ causam n. 12. de re iudicata Auend. 1. p. cap. 6. n. 9. & Gregor. Lopez, & Dueñas vbi supra, & loquens in immemoriali præterita hanc sententiam tenet licet in futura de qua nunc non agimus, oppositum opinatur, & in postea introducta, quid

tenendum, quæstio, & articulus est grauissimus, qui requirit declarationem, Regis Domini nostri autoritate suo magno consilio: dum tamen hoc non fit, in iudicando, & consulendo, teneo
36 hanc vltimam partem, scilicet cõ suetudini quamtunuis immemoriali, derogatum esse, ex nostra pragmatica, & lege del año de sesenta y siete, quam innouat, quod attinet ad leges nouæ Recopilationis, & in l. 1. hoc tit. 1. lib. 2. ideoq; cum casus occurrat, iudicandum est secundum eas, in casibus in eis expressis, & non secundum consuetudines præteritas, si legibus contrariæ oppositi sint tales vsus, & consuetudines, quamtunuis immemoriales allegentur, & probentur, qui autem oppositam resolutionem, & immemoriali consuetudini præteritæ derogatum, per nostram pragmaticam defendere maluerit, plura, expendere poterit fundamenta, ex his quæ ingenue adducit Burgos de Paz in l. 1. Tauri ex n. 470. & ex alijs quæ pro pirori parte adduximus tamensi impuncto iuris, & in vera mente, & sensu legis nostræ, & legis appositæ in principio Recopilationis omnis consuetudo præterita sublata censetur, quamtunuis immemorialis, quod vtilissimum est in Regno, & pro iudicibus, & aduocatis, vt certa sit iudicandi methodus, litesq; euitentur, & canonũ statuta custodiãtur, & nullus suo sensu, sed eorum autoritate ducatur, cap. canonum, de constitutionibus. Hanc vltimam partem, quam teneo limita, vt non procedat in pijs causis, in quibus tenenda est prima resolutio, ex his quæ dicam capite sequenti num. 35.

Quid autem de consuetudine
37 futura, & quod ei derogatum nõ sit, per legem expresse vel virtualiter consuetudinibus derogantem, defendit Burgos de Paz in l. 1. Tauri ex n. 470. qui bene loquitur, & Gutierrez lib 3 practicarum q. 31. ex n. 12. Ceballos dicta quæstione 704. ad quod est recurrendum, cum casus se offerat licet oppositum sentiat Acebedo, hic n. 19. & ex vi derogatæ consuetudinis extensionem fieri, ad futuram sed contrarium est tenendum: cum prædictis Doctoribus, qui aut ipse dicunt, esset destruere, vniuersam consuetudinis materiam, & quæ de ea lactissime in vniuersis iuribus sunt scripta, ante eos sic tenuit Castillo in lege prima Tauri verbo *contra las leyes*: & melius cæteris Palacios Rubius in capite per vestras notabili quinto numero secundo, & eius aditionator Barahonà quibus assentior.

Declaratur quarto, & limitatur prædicta conclusio quam su-
38 pra constituimus, scilicet per hãc pragmaticam, & aliam, quam

refert

refert derogatum esse consuetudini præcedenti vt procedat in consuetudine opposita, & directa contra leges Recopilationis, vel partitarum, vt infra dicemus, non vero in ea quæ directo non introducta est, contra eas, sed ad earum interpretationem, & dubia, inducta, & præscripta spacio legitimo decem annorum, & hæc est frequens vtilis, & necessaria declaratio, quam non vidi à nostratibus ellucidatam iuxta quá obiter egit. Antonius Gomez lex prima Tauri numero septimo, id reseruans Principi tantum.

Circa quod constituẽdum est, in proposito triplicem esse interpretationem legis, alia generalis, & necessaria, & in scriptis redigenda, & ista est in Principe
39 quando scilicet Princeps, vel ille qui statutum condidit, interpretatur, ex proposito legem probat lex leges sacratissimæ, cum lege sequenti. C. de legibus cum qua concordat lex. 1. Tauri, quæ est lex tertia hoc tit. 1. lib. 2. Recopilationis dum inquit: *Y mandamos, que quando quier, que alguna duda ocurriere en la interpretacion, y declaracion de las dichas leyes de ordenamientos, y pragmaticas, y fueros, ò de las partidas, que en tal caso recurran a nos, y a los Reyes que de nos vinierẽ, para la interpretaciõ dellas, porque por nos vistas las dichas dudas, declararemos, è interpretaremos las dichas leyes, como conuiene al seruicio de Dios nuestro Señor, y al bien de nuestros subditos, y vasallos, y a la buena administracian de nuestra justicia.* Quod etiam antea prædixerat vt Imperatores dicta l. leges sacratissimæ, ibi. *Si quid vero in eisdem legibus latum fortassis obscurius fuerit, opportet ab Imperatoria interpretatione patefieri, duritiamque legum nostra humanitate incongruam emmendari.* Itaque hæc generalis interpretatio redigenda
40 in scriptis, est à Rege Domino nostro, & eius magno consilio, vt in nostro casu tenet Burgos de Paz in proemio legum Tauri numero 371. & magistraliter adducit Tiberius Decianus responso 51. numero 55. lib. 2. & ad hũc terminum, & casum est, restringenda decisio legis primæ Tauri in vltimis verbis, reducendo eam adterminos iuris communis, prout fieri debet ex iuribus vulgaribus, cap. cum expediat de electione lib. sexto, & concordantibus, alia inquit idem Decianus est necessaria interpretatio, & in scriptis redigenda, sed nos generalis imo specialis, & hæc est quæ fit per iudicem, id est per res iudicatas, & in scriptis, quoque redigenda, & ista quõque interpretatur, legem si plures sententiæ latæ fuerint. In simili casu, vnius tenoris, & in contraditorio iuditio, & de hac loquitur Bartolus in lege de quibus numero

tertia est species consuetudinis
41 interpretatiuæ, quæ est generalis, & necessaria, sed non in scriptis regidenda, & ista propiè dicitur consuetudo interpretatiua quæ non requirit sententiam, neque contraditorium iudicium, sed sufficit, quod tacito consensu populi sit absque aliquo scripto confirmata. §. ex non scripto de iure naturali. lege 1. C. quæ sit longa consuetudo lege quarta tit. secundo part. prima de hac enim loquitur Iurisconsultus Paulus in lege si de interpretatione 37. ff. de legibus. 1. responso: *Si de interpretatione*
42 *legis quæratur in primis inspiciendum est, quo iure ciuitas retro in eiusmodi casibus vsa fuerit optima enim est interpres legum consuetudo*, & pro sequitur alter Consultus in lege statim sequenti. *Nam Imperator noster Seuerus rescripsit, in ambiguitatibus, quæ ex legibus proficiscuntur consuetudinem aut rerum perpetuo, iudicatarum autoritatem vim legum obtinere diceretur*, & si supra de his duabus legibus in alio proposito capite præcedente egimus, nunc oportune ex eis quo ad nostri propositi intẽtum, & ex superius relatis vtiliter in praxi, & theorica deducemus.

43 Primo deducitur per legem 1. Tauri, & per pragmaticam legem anni 1567. quæ est in initio Recopilationis, & per hanc nostram pragmaticam anni 1611. non esse sublatam consuetudinem interpretatiuam legum Recopilationis, quod est, omnino intelligendum retentis verbis eiusdem legis, nam Imperator ibi, & quod sit in ambiguitatibus, quæ ex legibus Recopilationis, seu partitarũ proficiscuntur, quia si nulla sit ambiguitas, non potest consuetudo aliquid addere, vel detrahere nostris legib⁹, vt ex l. 2. C. quæ sit longa consuetudo, adnotat Antonius Faber in d. l. nam Imperator ommito consulto, autorum cateruam ne dum eos referã veritatis resolutioni præiudicium seu intermissio fiat, nam doctissimus vndequaque Martinus Nauarrus in grauissimis casibus consultus, veritatem potius quam Doctorum multitudinem refert, & docet, & vtilius credo paucos quos viderim allegare, quã plures quos non legerim citare tam quam fide parentum.

Secũdo vtiliter etiã deducitur
44 istã consuetudinẽ interpretatiuã de qua agimur requiriri præscriptionẽ, quia facilius inducitur, vt traddit Alex. cõs. 107 pro inuestigatione n. 19. & 20. & sequẽte. 2. vol. Dec. in l. semper in stipulationibus in fine de regulis iuris, & cõs. 441. præsens cõsultatio n. 13. Deci. prædictos referẽs d. cõs. 51. n. 55. Tertio pro prædictorũ con
45 firmatione etiã deducitur, quod etsi extet lex, vel statutum, quod contra iura scriptura non possit

allegari

allegari consuetudo prout omnes affirmant, & comprobant in nostro Regno in d.l. 1. Tauri, & alijs supra citatis, & nostra pragmatica nihilominus hæc exclusio consuetudinis, non comprehendit interpræatiuam, de qua sermo noster ita Decius cons. 11. quoniam iudicantium colum. 7. verb. non obstat Decianus, vbi supra n. 56. quod prius adnotauit Burgos de Paz in l. 1. Tauri n. 569
46 Resoluens iure ciuili interprætari posse Regium ius. Et adeo, vt statuta vnius ciuitatis interprætationem accipiant secundum consuetudinem alterius ciuitatis vicinæ quando nulla extat in ciuitate vbi fit actus cap. ex parte cum glossa de censibus Paulus de Castro cons. 437. super dictis quæsitis in secundo dubio volum. 2. afflictis decis. 248. Quarto deducitur consuetudinem interpræatiuam obseruandam, & fauorabiliorem esse quam dispositiuam,
47 vt in dispensationis, materia tradit Felinus in ca. præstulasti n. 57. de rescriptis Decianus vbi supra n. 58. & num. 59. quod statutum,
48 quod alias non valeret per consuetudinem interpræatiuam, sustinetur à qua non est recedendum etiam in propiando verba Antonius de Butrio in cap. cum dilecti de consuetudine quem sequitur Socinus cons. 209. versi. 9. & cons. 145. circa primum colu. 2. 1. volumine à quo non est recedendum consuetudine interpretatiua licet postea appareat non bona, & talis interpræatio non dicetur noua cõsuetudo, sed statutum ipsum seu legem sic per consuetudinem interpræta-
49 tam.

In his vero quæ attinent ad regales Chancellarias, siue ad audientiam Hispalensem, vel Regni Galleci senatum seruandæ sunt, in primis leges Recopilationis, per nostram pragmaticã, & aliam ab ea innouatam, quæ est iam præcitata, sita in principio Recopilationis eiusdem, quæ euidenter hoc assumptum, & conclusionem probat dum inquit: *Y quedan do assi mismo en su fuerça y vigor, las cedulas, y visitas, que tienen las Audiẽcias, en lo que no fueren contrarias a las leyes deste libro.* Patet igitur qua tenus contrariæ sunt derogatas, per argumentum à contrario sensu, & vulgaria iura, & an de his, quæ per eas statutum est magnifeste apparet voluntas Regis nostri, & eius magni consilij omnimodo seruandas esse quarum renouatio, & earum executio præcepta per hanc pragmaticam vt res arduissima cum interuentione supræmi consilij est dispositа, nam Reges debent leges condere, ex consilio suorum pro-
50 cerum ita Glossa verbo sanctiones in lege finali. C. de diuersis rescriptis, & probat lex placet in principio. C. de sacro

ſanctis Eccleſijs,& ratio eſt,quia negotia ardua nõ expedit Principes ſine illis diffinire text. in authen.habita C.ne filius pro patre leges autem cõdere eſt res ardua, & maximum negotium, cum in eo conſiſtat ſupræmus, & maximus imperij gradus,vt eſt doctrina Bartoli in l. imperium n.7. ff. de iuriſd.omnium iudic.& debet concurrere vniuerſum cõſilium, vel ſaltim duæ partes, conſultorum regalium ad nouam legem condendam,vel antiquam derogandam, vel diſpenſationem cõtra aliquam concedendam. Vt probat lex vltima hoc tit.1.lib.2. Recopil.

Poſt leges Recopilationis ſeruandæ ſunt ordinationes Chancellariarum, & deficientibus legibus,& ordinationibus,eſt recurrendum ad ſtilum, qui eſt vſitatus fori conſuetudo, & pro lege habetur Guido Papæ deciſ. 198. probat l. finali ibi in cæteris mos iudiciorum, qui hactenus obtinuit,in poſterum ſeruetur in tractus.C.de iniurijs.l.generaliter.§ in omnibus.C.de rebus creditis, & iureiurando.l. finali. C. de de fideiuſoribus, & decenno ſtabilitur in ſupræmis Curijs,& pro lege ſeruatur, & in deciſionibus cauſarum poteſt allegari. Abbas in cap.ex litteris colum.2. in fine de conſt.per illum tex. & reſcriptum impetratum, contra ſtilum eſt nullum. Abbas in cap.1.de officio Vicarij, & vim legis obtinere,tenent etiam Cinus,& Baldus in l.finali. C. quæ ſit longa conſuetudo,Matheo de affict.deciſ. 135.n.3. Rocta in antiquos. 609. Gama deciſ.16. qui videndus eſt, & his non adductis tenet Paz in praxi, & idem de practica antiqua quæ ſeruanda eſt Bald. in l. illud.ff.de excuſationibus tutorũ Tiraquelus in tractat,le imort.2. p.n. 16. & deniq; id obtinere debet, quod frequentiſsimus ordo exercuit, vel longa conſuetudo approbauit textus elegans in l.1. §.ſed ſi quæ leges. C.de veteri iure enucleando cum concordantibus,ex Gama vbi ſupra.

51

52

Quæ quidem ſunt vt prædiximus intelligenda dummodo nõ ſint contra leges Recopilationis, ſed præter eas,vel in caſibus omiſsis,vel in conſuetudinibus interpretatiuis,ſeu ſtilo non repugnante dictis legibus, cum declarationibus quas ſupra conſtitui, ad quas eſt reducenda reſolutio,quã adducit Burgos de Paz de legib. Taurinis loquutus, & ordinamentorum,ſeu partitarum, in prælectione proemi legum Tauri nu. 371. & 372. vbi aſſerit recurrendum eſſe ad Principem,ſuper dubijs,legis,nam eſt intelligendum in caſu, quem retuli, & fundaui ſupra n.34.in alijs vero ſeruandæ ſunt reſolutiones ſupra adductæ. Plurima profecto notatu digna Doctor prædictus Burgos de Paz

adducit

adducit circa varietaté intelligé-
darum legum,& diuersarum sen-
tentiarum, & causas ex quibus
contrariæ sunt,sententiæ vel dis-
54 cordia iudicum,& aduocatorum
loquimur enim ingenioſe, & pra
ctice,circa prædictas res in dicto
proemi relectione ex num. 275.
& dubia causarum quæ sint, &
unde procedant, adducit textus
nostræ prgmaticæ per quem præ
cipitur seruari leges Recopilatio
nis,non inouar,nec derogat pri-
uilegijs à Rege Domino nostro
concesis,cótra easdem leges,qui-
pe cum sit priuilegium priuata
lex inter partes cui concessum
fuit,ex l. tit. 18. p. 3. & Gregorio
Lopez ibi de priuilegijs nullum
verbum in nostra lege, atq; ideo
non censetur eis derogatum,ma-
xime si transierint in cõtractum,
sunt enim tũc regulariter irreuo-
cauilia,vt plene, & late post mul
55 tos quos refert, & referre longũ
esset, adnotat Marcus Antonius
Peregrinus de iure fisci lib. 1. tit.
3.ex n. 28. ad quem vt iam alibi
dixi cum casus se offerateſt recur
rendum.

56 Aliqua de consuetudinis alle-
gatione, & probatione breuiter
dicamus si consuetudo generalis
sit,& vniuersalis,nulla esset pro-
batione, quia per generalitatem
transit in ius commune,non scri-
ptum,ex §. ex non scripto post
Baldum, & Decium comprobat
Mascard.conclus.428.vbi videas
ex nostratibus Burgos de Paz in
l. 1. Tauri n. 136. & eundem Mas-
cardum conſ. 1109. n. 17. Gregor.
Lopez in l. 7. tit. 2. p. 1. glos. 4. exẽ
plum constitui potest, detrahen-
dis bonis vendictis, vel insolutũ,
datis creditori, à debitoribus in
tra nouem dies, si sint immobiles
& mobiles intratriduum, quæ cõ
suetudo obtinuit,mobilibus, vel
immobilibus , & etiam elap-
sis dictis nouem diebus,ad exem-
plum iudicum superiorum, hoc
etiam posse humanitatis, & æqui
tatis gratia, inferiores, adnotat
47 Parlador. lib. 2. rerum quotid.
lib.2.cap.fin.5.p.§.12. verbo re-
mate n. 19. quorum opinio licet
nullo iure, nullaq; autoritate le-
gis fundetur,tollerabilis, & opi-
nabilis est tametsi aliquo tempo
ris interuallo interueniente,post
factum ritè,& rectè vendictioné,
& rem (sub hastatione interue-
niente) addictam creditori, vel
58 alio extraneo,qui periculum sub
stinuit, si sit mobilis, vel curam
apposuit, & impensas fecit, si sit
immobilis. Prædictam opinioné
non practicarem, nec enim infe-
riores vsurpare debent,quod à su
perioribus Regijs Auditoribus
magna consideratione solet pra-
cticari,pro quibus dominis Sena
toribus sunt elegantia semperq;
méti tenẽda Iurisconsulti Arcadij
verba in l. 1. ff. de officio præfecti
59 prætorio. ibi. *Credidit enim Prin-
ceps eas,qui ob singularem industriam,*

explorata

exploráta eorum fide, & grauitate ad huius officij magnitudinem adhiberentur: non aliter iudicaturos esse pro sapientia ac luce dignitatis suæ, quam ipse foret iudicaturus. Itaq; non sunt ferendi ordinarij iudices hãc potestatem vsurpantes, sine causæ cognitione debita, procedentes, vt plurimum, & abutẽtes prædicta facultate, quod si omnia exactè in prædicto casu animaduersa fuerint, sustineri potest, Parladori opinio, ita vt non cum iniuria emptoris, vel creditoris, qui periculum rei emptæ in se susceperit post sex vel octo menses retractetur, iusta, & iuridica iudicialis venditio, quod etiam à dominis de consilio, vel Chancellariæ debet animaduerti, pro quibus faciũt adducta à Feliciano de Solis lib. 1.2.p.cap.3.2. tomo in additionibus n.3. & cum re vera sit vẽditio valida iustoq; pretio intercedente, post dicti temporis vel vnius anni interualum à superioribus iudicibus, & multominus ab inferioribus, & regulariterq; obseruandum est, quod dico cap. 11.n.85. & venditio dicta non est
60 rescindẽda de iustitia, nec gratia. Et an dicto Doctoris consuetudo probetur refert communes contrarias Mascardus concluſ. 426. ex n.1. teneo affirmatiuam rationibus, & autoritatibus, quas dicto n.1 adducit dũmodo sit Doctor excelens, vt ipsi Itali dicunt, & apud nos probatæ fidei, & veritatis, & scientiæ legalis, & experientiæ fũdamẽtis, relatis à primæ opinionis, Autoribus citatis, à Masc. d.n.1. Regulariter autẽ cõ-
62 suetudo probari speciatim debet & quod illo viget casu super quo cõtentio est, cõstat extra dictis in c. audictis de præscriptionibus, Oldraldus cõs.237. perlectis col. 2. & alij plures relacti à Crauetæ cons.96. resoluit Burgos de Paz
63 in l.1. Taur.n.93. vbi ex n.96. agit de obseruantia legum fori, & probatione vsus earum. Plura de probatione consuetudinis perpẽdes, ex adductis à Mascardo, à conclusione. 424. vsq; ad conclusionem 429. & à Cardinali Tuscho sub littera C.2. tomo concluſ.799. & qualiter debeat circa eam esse obtẽtionem incõtraditorio iudicio concluſ. 798. & præcedentibus conclusionibus, quanto tempore introducatur, & quæ sint necessa-
64 ria vt valeat. Declaratur prædicta conclusio de necessitate probandi consuetudinem, vt nõ procedat in ea quæ ex actis constat,
65 quia quando ex eis notorium cõstat, non est necessaria allegatio, ex l.1. §. finali. ff. de apel. Felinus alios citans in cap. cum ordinem de rescriptis nu.11. idem in cap. aferte de præsumptionibus n.5. Decius in l. lecta n.31. ff. si cert. petatur Gomecius in regula de de annali. q.4.p. finali Burgos de Paz, in d.l 1.n.148. & 149. semper autem aduertas adeius consilium

n.147.

66 num.147.in fine,vt fori regij,aut municipales vsum vt cumq; notorium sit,semper alleges,& si probatio eius non necessaria.

Declaratur secundo non pro-
67 cedere in consuetudine redacta in codice consuetudinum, quia probatione non indiget, vt post Bartolum in l.de quibus.ff.de legibus,quem citat, & tradit idem Burgos de Paz vbi supra num. 128.& rationem resolutionis cō-
68 trariæ, quæ ad necessitatem probationis legum fori, vel saltem allegationis, quod sint in notorio vso ipsemet Doctor Burgos de Paz constituit, ad quem cum casus se offerat, circa dictas leges fori, & municipalium praxim recurrendum est, & notorij allegatio releuat à probatione ex l. prima tit.5.lib.4.Recopilationis. ibi. *Y lo alegare por notorio,le reliebe de la probança*, quod quidem iure nostro Regio attento obseruandum est,quid inter Doctores cōtrouertatur, & constituatur differentia inter notorium iuris, & notorium facti, quia illa lex de notorio facto loquitur: & quod alias si non allegaretur probationem requirit, quod non procederet in notorio iuris,quia non requireret probationem,& sufficeret eius allegatio, & circa huius resolutionis declarationem cum casus occurrat vide Mascardum conclusion. 1109. & præcedenti, & quæ late ad-
69 ducit: Ex prædictis colligitur, obseruandum sit circa leges fori, & consuetudinis ciuitatum, seu opidorum, & quoad causas; & negotia Ecclesiastica, in erectionibus, & consuetijs seruari in Ecclesijs Cathedralibus, quæ ve sint in vsu, vel quæ probatio, seu allegatio requiratur, & qualiter si notorium sit semper, capitula erectionum, vel ordinationum, quæ vocantur consuetæ obseruatæ sint, non sit necessaria allegatio, quæ enim in praxi iudicandi vel consulendi munere expediant, extraditis numeris præcedentibus inferes, & colliges, quæ omnia quotidiana sunt.

70 Pro complemento tamen prædictorum, alia notabilis insurgit, & venit decidenda quæstio an per nostram pragmaticam sit derogatum, consuetudinibus præteritis, quatenus sunt contra leges septem Partitarum, & quamuis difficile videatur vno solo verbo voluisse Regem Dominum nostrum omne ius consuetudinarium, & vniuersam consuetudinis materiam abrogasse, contra vulgarem rationem, textus in lege si quando C. de inofficioso testamento, quod ante hanc pragmaticam in alio supra numero trigesimo quinto proposuimus articulo, sensit Ioannes Gutierrez libro 1.practic. cap. trigesimo primo

n.12.

n. 12. multaque circa hæc adduci
71 possent. Sed re exacte à me consi-
derata cum resolutione teneo,
quæcumque diximus de legibus
nouæ Recopilationis, & de im-
probata aduersus eas, consuetu-
dine, per nostram pragmaticam
cum distinctionibus declaratioui-
bus, & limitationibus, quas supra
retulimus, extendendum hodie
72 esse, ad leges partitarum, his casi-
bus in quibus per eas veniát, cau-
sæ, & lites ordinandæ, & decidé-
dæ, qui declarantur per l. 1. Tauri
quæ est. 3. hoc tit. 1. lib. 2. Ad
quod sic tenendum moueor ex
verbis finalibus nostræ pragma-
ticæ, ibi. *Y segun se mandan guardar por la ley, y pragmatica del Rey mi señor y padre, que esta al principio de los dichos libros.* At vero pragmatica supra dicta, ad quam nostra se re fert inquit: *Y mandamos, que se guarden, cumplan, y executen las leyes, que van en este libro, y se juzguen y determinen por ellas todos los pleytos, y negocios, que en estos Reynos ocurrieren aunque algunas dellas sean nuevamente hechas, y ordenadas; y aunque no ayan sido publicadas, ni pregonadas, y aunque sean diferentes, ó contrarias a las otras leyes y capitulos de Cortes, y pragmaticas, que antes de agora a auido en estos Reynos; las quales queremos, de aqui adelante no tengan autoridad alguna, ni se juzgue por ellas, sino solamẽte por las deste libro. Guardando en lo que toca a las leyes de las siete Partidas, y del fuero, lo que por la ley de Toro esta dispuesto y ordenado: y quedando assi mismo en su fuerça y vigor, las cedulas, y visitas que tienen las Audiencias, en lo que no fueren contrarias a las leyes deste libro.*

Lex autem Tauri prima recopilata in l. 3. hoc tit. 1. lib. 2. sic post alia disponit columna ante penultima quod attinet ad leges ordinamenti veteris, cuius loco successit hodie recopilatio vltima legum: *Que se guarden, no embargante, que contra las leyes de ordenamientos, y pragmaticas, se diga, y alegue que no son vsadas, y guardadas:* quod obtinet in legibus nouæ Recopilationis, cum declarationibus, & distinctionibus, & limitationibus quas supra constituimus numeris præcedentibus. De consuetudine scilicet interpræratiua, vel in legibus nunquam receptis.

Quod vero attinet, ad leges partitarum, notabiliter sunt aduertẽda verba dictæ legis primæ Tauri, ibi: *Y en lo que por ellas no se pudiere determinar, mandamos, que se guarden las leyes de los fueros, assi del fuero delas leyes, como las de los fueros municipales, que cada ciudad, o villa, ó lugar tuuieren, en lo que no fueren vsados, y guardados en los dichos lugares, y no fueren contrarias a las dichas leyes de ordenamientos, y pragmaticas de este nuestro libro, assi en lo que por ellas esta determinado, como en lo que determinaremos adelante, ó por algunas leyes de ordenamientos, y pragmaticas, de los Reyes que de nos vinierẽ: ca por*

ca por ellas, es nuestra intencion, y voluntad, que se determinẽ los dichos pleytos, y causas, no embargante los dichos fueros, y vsos, y guarda dellos; y lo que por las dichas leyes de ordenamientos, y pragmaticas, deste nuestro libro, y fueros, no se pudiere determinar, mandamos, que en tal caso se recurra a las leyes de las siete Partidas, fechas por el señor Rey Don Alonso nuestro progenitor: por las quales, en defecto de los dichos ordenamientos, leyes, y pragmaticas, y fueros, mandamos que se determiden, los pleytos, y causas, assi ciuiles, como criminales, de qualquier calidad, ô cantidad que sean; guardando, lo que por ellas fuere determinado, como en ellas se contiene, aunque no sean vsadas, ni guardadas, y no por otras algunas. Verba transcribo, quia notabilia necessariq;, & ne sit lectori labor librum Recopilationis apperiendi, & involuendi, in hac notabili quæstione.

Itaq; ad intentum, nostra pragmatica se refert, ad aliam quæ est initio Recopilationis illa ad legẽ primam Tauri, istaque est. l. 3. hoc titulo disponit, vt vides, ibi. *Aunque no sean vsadas y guardadas, y no por otras algunas.* Satis itaq; cõpertum est, terminum referentẽ eundem esse, cum relacto, & idẽ disponere, si adsit prima relata, autoritas authen. siquis in aliquo
74 documento. C. de edendo quam quidem relationem pragmaticæ in initio Recopilationis sitæ, & legis Tauri habemus igitur eam, extat hodie dispositio legis Tauri, innouataq; est. Cum effectu, vt omnis præterita consuetudo, contra leges partitarum, locum sibi non vendicet, imo ei derogatum sit, quod ante editionem Recopilationis tenuit bene Burgos de Paz in relectione dictæ legis primæ n. 462. cuius opinionem hodie sequi debemus, eaq; sine dubio completẽda est, ex vi prædictarum relationum pragmaticæ vnius ad aliam, & eius ad legẽ Tauri, quæ hodie extat, & quando determino relato constat, in est in referente, ex adductis à loã
75 ne Garcia de nouilitate, glos. 41. n. 2. & ante eum, explicuit Iass. in l. 51. sic legatum n. 19. ff. de legatis 1. vbi eleganter constituit relatiuum terminum, requirere substãtiuum, quem substantiuum explicitum habemus, ex prædicta duplici relactione, ex pragmatica nostra, & eius ad alteram, & ad dictam legem Tauri primam.

76 Et miror maximopere doctissimum Gregorium Lopez in toto tit. 2. partita 1. cuius propia materia erat, non meminisse dicere consuetudinem aduersus leges partitarum, non obtinere nec valere, ex dicta lege 1. Tauri, vel saltem earum contrarium vsum nõ admiti.

Nec tamen insurgat aliquis, quæ diximus quod attinet ad leges Recopilationis supra numeris 22. 24. 25. 26. & 29. & 30. & 31. &

32.& 33.& 38.& cæteris maximè 44. Extende hodie, ad leges partitarum, quoad consuetudines, quo casu non extantibus legibus Recopilationis,& fori municipalis,vsu receptis,per leges partitarum sit iudicandum.Nam ex prædictis animaduerrenda est talentia reg. qualiter ad cõsuetudines possit recurri, vel non, & quod consuetudinis genus possit admiti,quemadmodum in dictis Recopilationis legibus diximus. Bene tamen constituit Gregor. Lopez
77 in l.2.tit.2.p.1. verbo consentiẽ dolo el señor,è placiendole,quæ est glo.non valere consuetudiné, aduersus leges partitarum, nisi sciente, & consciente Rege per l. 5.eiusdem tituli,quæ est expressa quod declara vt si non improbat videatur consentire, & assentiri tali consuetudini, cum requisitis
78 dequibus in eadem lege quinta, dicti tituli 2.p.1. quæ quidem vt valeat, debet esse rationabilem, vt insinuat eadem lex 5.notabilis in fine, & quod dicimus de con-
79 sensu Principis declara vt est expositum supra nu. 24. & in dicta lege 5 glossa.3. de consuetudine,
80 quæ induci potest à maiori parte populi,vel vno quarterio,quem-
81 admodumSalmanticæ posse fieri ab vna expartialitatibus illius ciuitatis, resoluit Roder. Suarez in l.quoniam in prioribus ampliatione 10. n. 24. & glossa 4. quod
82 sufficiant decem anni ad consuetudinis præscriptionem,nisi sit in his,quæ Principi reseruantur, in quibus requiritur immemorialis ex cap. super quibusdam de verborum significatione,cum adductis ex Abbate in cap.finali col.7 de consuetudine, & de iure canonico si sit præter ius,sufficiunt decem anni,si autem contra ius,necessarij sunt quadraginta,vt cap. finali de consuet.& cap.3.de consuet.lib.6.prout resoluit Grego. in d.l.5.glos.4.

Diximus supra n.26.legem nõ
83 receptam, & quæ nunquam vsu admissa est,non obligare, nec nostram pragmaticam de non receptis legibus non esse intelligendam,id etiam intelligendum est circa leges partitarum,plures qui-
84 dem sunt earum antiquitates maxime in partita 2. vel vsu non receptæ vt in prælijs, & duelijs, quæ non extant. Leges autem partitæ primæ cum de religiosis, & causis Ecclesiasticis agant,non sunt omnes admissæ ab Ecclesia, quippe quæ sunt contra eius libertatem, vel iura, inualidæ, ex adductis à communi Doctorum schola in capite,quæ in Ecclesiarum;cap.Ecclesia Sanctæ Mariæ de constitutionibus,cap. causam que de præscriptionibus. Leges
85 tertiæ partitæ vtiles, & in praxi, & theoricæ necessariæ extant. Et quam plures partitæ quartæ. Le-
86 ges vero quintæ partitæ vtilissimæ,& notabiles ad praxim quarum

rum nullam inuenies quæ non
86 sit magni momenti, & ponderationis dignæq; vt memoria retineantur acuratissime idem dicere possumus de legibus sextæ partitæ nec non septimæ, licet ex hac vltima plura innouata sint legibus nouioribus maxime in to-
87 to fere titulo 17. de adulterijs cum per leg. primam tit. 2. lib. 8. Recopilatio. quæ est lex fori in Recopilatione traducta, & autorata, omne ius adulteros accusandi priuatiue, ad maritum pertineat, cui sunt tradendi, vt ex illis
88 eorumq; bonis faciat, quod sibi placuerit, nec enim per hanc derogatum est legi. 15. dicti tituli 18 quatenus concordat cum lege vnica. C. de mulieribus, quæ se propis seruis iniunxerunt, quia comburi debent, tam seruis, quam domina, vxorata, quæ ei se iniunxerit, cuius rei cognitionem, & causæ decisionem, etiá hodie non petente marito, exta-
89 re adnotat Gregorius Lopez in dicta l. 15. glos. 8. cuius glossæ resolutiones exornant opus insigne quidé, quod constructum fuit in condédis partitarum legibus, quæ & vtiles, & iustissimæ sunt antiquatis exceptis, atque ideo cum videam earum iustitiam, rectamque, & solidam tam normam, quam bene intuentibus præstant iniudicando, & consulendo, hanc resolutioné defendam ex præcedentibus fundamentis suscepi, per nostram pragmaticá anni 1611. & eius vltimis verbis, & relationem quam supra
90 ponderaui, non valere hodie, cõsuetudines præteritas contra leges Partitarum, his exceptis, quas superioribus numeris explicuimus, vt quod dicimus primo loco de legibus Recopilationis seruãdis eadem, dicemus de legibus Partitarum non extante lege Recopilationis, vel fori municipales vsu recepti, & vel stili seruatique practicæ, & ordinationes Chancellarie vt dixi supra nu. 50. & sequentibus quam ius sciá aliquos quoad leges in septé Partitis insertis hanc vel duram, vel
91 forsam nouam conclusionem iudicatorus, quasi destruentem ius consuetudinarium, non verebor certissimum in iudicando, & consulendo, securumque defendere quod proposui, nec audatia, vel temeritate me notabũt viri Pij, & veritati inherétes, iustitiæq; amatores, cuius facilis extat additus obseruando leges Partitarũ iũcta Grego. Lop. doctrina, cuius vt in plurimũ merito est autoritas, bona, & recepta in actu practico, iudicandi, & consulendi.

Est etiá pro hac resolutione magnũ fundamentũ, leges Partitarũ non recedere à iure cõmuni nisi quando hoc expresse in eis dicitur, vt comprabat l. 9. tit. 13. part. 6. vbi Gregor. Lopez dicit notãdum cum igitur ius commune

Romanarum quatenus ei conforme est ius partitarum magna cum ratione, & consilio conditum fuit, iustissime obseruare, illud debemus, consuetudinibus, non obstantibus quod antea tenuit Cifuentes, & Castillo verbo *cõtra las leyes*, in drl. 1. Tauri Burg. de Paz in relectione eiusdẽ legis primæ n. 463. & cõgruit huic resolutioni, quod dicit Castillo quod licet lex generalis sit tollit statuta, & consuetudines speciales, eo quod prohibent, & disponunt, tanquam publicæ vtilitati refragantes, ex ratione tex. in l. final. C. de test. vbi Bart. & glos. in l. 3. §. diuus. ff. de sepulchro violato, rursus, quod diximus sine argumentis, nec procedendo per mẽdicata suffragia, magis hodie patet ex eo quod nostra pragmatica præcipit seruari leges Recopilationis, at vero vna ex dictis legibus est supra huius cituli, sed per eam iubentur seruari leges partitarum in suo loco, & casu vt iam prædiximus circa legem primam Tauri. ibi. *Aunque se diga que no son vsadas, y guardadas*, scilicet, *las leyes de Partida*. Ergo virtualiter, & ex suaptenatura; expresseq; innouata est hodie obseruantia legum partitarum, sublatis consuetudinibus cõtrarijs cum dicta lege Tauri in Recopilatione legum transcripta iubeatur seruari, tanquam vna ex principalibus, & notabilibus legibus Recopilationis.

92 Limita non procedere in consuetudine immemoriali, quia hæc valet contra leges Partitarũ, sed argues forsam, ex conclusione contraria à nobis defensa, supra num. 35. vbi tenuimus immemoriali non esse locum contra leges Recopilationis, & nunc dicimus valere contra leges Partitarum, sed ratio diferentiæ est, quia consuetudo contra leges Recopilationis irrationabilis à nostra pragmatica iudicatur. ibi. *Como por auerse vsado de diuersos medios para defraudar lo por ellas proueydo*. Et sic procedit in eis quod diximus supra num. 22. & 23. quoad leges vero Partitarum hoc non ita præcisse inuenitur expressum, in dicta lege 1. Tauri sed tantum illa
93 verba proferuntur: *Guardando lo que por ellas fuere determinado, como en ellas se contiene, aunque no sean vsadas, ni guardadas*. In hac autem desuetudine, est implicitus, contrarius vsus, & consuetudo, aduersatiua legum: Porque el no guardar, es dezir, que se à pretendido juzgar, y determinado se, y obseruado al contrario, de lo que en ellas se dize. Quæ est consuetudo reprobata à lege supra dicta, & per desuetudinẽ simplicẽ lex non tollitur, nisi in desuetudine sit implicitus contrarius vsus, vt
94 probauimus num. decimo quarto supra, & resoluimus per doctrinam Baldi, & Angeli in §. igitur

in

in proemio institutionum,& additione ad Guidonis Papæ decisionem 631. & Donelo de iure ciuili cap.10. num.30. pagina 2. & etiam adest ratio differentiæ constituta in pragmatica principij Recopilationis ad finem. ibi. *Para que por ellas, y no por otras, se juzgue.* Quod non est adeò præcisum,quoad leges partitæ ergo
95 valebit, consuetudo immorialis contra eas? & sic obtinet in hoc casu, prima affirmatiua opinio, 96 quam adduximus supra num.34. cæteræ vero consuetudines, nec hodie valebunt,imo improbatæ, & antiquatæ censentur, cum sit inter cæteras leges Recopilationis obseruantia, dictæ legis primæ Tauri innouata, quæ quéad modum substulit consuetudines præteritas ita, & hodie sublata censeri debent,excepta interpræ tatiua, & alijs casibus inquibus concluſimus supra ex num. 22. & 26.& 30. sequentibus obtinere aduersus leges Recopilationis multo fortius in his omnibus, ad uersus partitarum leges, quod sit tenendum est, quidquid ante hanc pragmaticam, anni 1611. qua præcipiuntur seruari leges Recopilationis tenuerat,Ioannes Gutierrez dicto lib. 3. practicarum quæstione 31. num. 15. itaque retenta hac resolutione secundum leges Partitarum, deficientibus legibus Recopilationis pragmaticis, & foro municipali, iudicandum est præterita consuetudine non obstante, nisi in casibus quos excepimus ex dictis numeris 22. & sequentibus futuræ autem consuetudini non derogatum est censendum, quæ retenta hac resolutione solummodo introduci poterit ab anno 1611. & non anteriori tempore, quia improbata est censenda,ex authoritate Castelli, & Burgos de Paz quos adduxit Gutierrez dicto num.15. quæ omnia nunc adnota,& tene menti,quæ resolui forsam dabunt tibihonoré,quia nec ita agitata est quæstio hæc celebris vsque adhuc,nec ita explicita,vt eam vides, imo à Doctoribus succinte animaduersam,à nobis vero originem, & distinctiones consuetudinum adducentes declaratam, & semper consulendum, & iudicandum, secundum nostras leges,resoluétes quocasu obtinere possit, aduersus eas,consuetudo magistrali distinctione,& animaduersione in praxi, & theorica vtili explicantes propter obseruantiam, & velut religionem sanctarum,& iustissimarum Castellæ legum tum etiam propter lites iurgia,quæcuitanda in allegationibus consuetudinum, & forsam in aliquarum probationibus in debita, & non fideli,sed falsa,& ambigua proba
97 tione, quæquidē vt ingenue fatear me maximopere vrgebant, ad has iuridicas conclusiones

asserendas, & tenendas in hac notabili quæstione, in qua Doctores, quæ forte de sunt addere poterũt omnia tamen si vera, vt credimus, & genuina sunt, constãter & strenue defendimus, sin vero melius sentientis, & supræmi Senatus Regij Castellæ correctioni subijcimus. In hac Limensi ciuitate Regni del Peru, die vigesima quarta, mẽsis Octobris, anno millesimo sexcentesimo & decimo quinto, quo quidem anno apiratis insularum de Olanda, & Gelánda, per fretum de Magallanes introeuntibus fuit infesta eiusque
99 portum del Callao infestantibus, sed magna & vigilantissima cura adhibitio à Domino Vicerrege Ioanne de Mendoça & Luna Marchione de Montesclaros, defensa est ciuitas nostra ab hæreticorũ impugnatione, eiusq; portus, ita vt inimici ex eodem anchoras leuare, & perdere sint coacti, & quasi miraculosa industria prædicti domini Vicerregis libertate sunt plures inermes naues, quæ in eodem portu erant, quas comburere volebant hæretici, dominus autem IESVS CHRISTVS Saluator noster sua potenti manu permitat, vt damnati prædicti militari manu comburantur igne à
100 domino Roderico de Mendoça viro nobili eximio, qui locum tenenti, & militiæ naualiq; execuit à suo auunculo Vicerrege præfectus, qui & animi fortitudine eximius extat, cuius demostrationé fecit, cum imparibus armorum, & nauium viribus (quia maiores esse non poterant) inimicum, aggressus fuit in nauali secundo bello huius Maris del Sur, die decima septima Iulij, dicti anni 1615. cum vtriusq; partis damno fuit, ex vtraq; parte aggressum. Licet initio hoc animose, & constanter cæperit dictus præfectus, duæq; ex nostris nauibus perierunt, eo quod vna earum debilis fuit altera nimis tarda in nauigatione, & motu, tametsi almirandus, qui illi præerat, animose, & cæteri milites pugnauerint. *Tempore, quo propter defectum aëris, & grauida naue quæ almiranta erat nobis infestãtibus.*
101 Postharum infortunia rerum, aduenit nobis Vicerrex præstantissimus dominus Franciscus à Borja Squilachensis Princeps meritissimus dilectus Deo, & hominibus sua vis sapiens, Magnificus prouidus splendidus, & qui amatur ab omnibus à curatissimeq; res belli prouida præuenit prudẽtia fortalitia, & instrumenta belli arcesq; constituxit, adhibito consilio strenorum militum cuius gubernium florentissimum. Deo annuente refulget, meque assessorẽ suum elegit, & ideo absq; adulatione re vera prædicta sum expertus.

CAPVT IX.

1 TRactatus de recusationib⁹ frequẽs & quotidianus, de quo Doctores agunt sparsim, & sine cõgrua collectione

2 Diuisio earum rerũ quæ hoc capite sunt explicandæ.

3 Recusandi facultas communis, & generalis, quoscumq; iudices comprehendens.

4 Legati delatere Cardinales, & Concilium Prouinciale recusationi subiacent.

5 Aduersus Vicerregem recusatio interponi potest.

6 Non remouetur Vicerrex recusatus in totum à iudicando sed assumit adiunctũ.

7 Vicerrex est iudex ordinarius supremus in Regno, sibi commisso.

8 Pro Consulibus equiparatur ex sententia Ioannis Oroscij.

9 Per ingressum in Prouincia omnis potestas Vicerregi competit.

10 Vtilis quæstio an acta per Vicerregem antecessorem post ingressum successoris in Regno vel Prouincia sint valida.

11 Resoluitur negatiue cum distinctione.

12 Vicerrex del Piru confert Indorum cõmendas ex speciali Regis mandato.

13 Reuocatio mandati fit per constitutionẽ alterius procuratoris sin mandatarij.

14 Vicentius de Vrãquis, & eius decis. 398 reprobatur.

15 Vicerrex recusari potest in causa quæ coram eo vt Capitaneus Generalis agitur cum distinctione.

16 In notoriis quemadmodum nec appellatio, ita recusatio non admittitur.

17 Capitaneus generalis recusari potest si exercitus sit in commeatu secus in actu militiæ.

18 Regium rescriptum tribuens iurisdictionem Vicerregi del Piru in causis militaribus, & eius forma.

19 Pontifex Max. non potest recusari.

20 Nec iudices supremi non recognoscẽtes superiorem.

21 Concilium Generale recusari non potest cum declaratione.

22 Gubernatore suspecto recusari possunt omnes Auditores, & capite seu Præside suspecto totum parlamentum.

23 In Regno Castellæ, & Legionis prædicta non procedent, & in cæteris Regalibus Auditoris ex sententia Autoris ratioq; considerata adducitur.

24 Inquisitores non possunt recusari.

25 Regularis vel Episcopus visitans an recusetur. (assessor n. 29.

26 Officialis seu Vicarius Generalis, &

27 Quando suspicio procedit ex persona Episcopi cõtra suum officialem tũc recusatio non est coram Episcopo sed coram arbitris proponenda, & probanda ex notabili Oldraldi doctrina, quam ponderat, & adducit Author.

28 Quando Episcopus longe distat recusatio sui officialis, seu Prouisoris debet esse coram arbitris probanda.

29 Arbiter, & arbitrator ex quibus possint recusari.

30 Executor testamentarius potest, & recusari, & remoueri ex iusta causa per iudicem, & si habet socium ei accrescit officium.

31 Doctor suspect⁹ pro examine subtilido potest recusari, quod qualiter quæsit intelligendum accurate, & diligẽter explanatur

32 Arbitri nominati ad recusationem recusari possunt.

33 Agrimensores architecti vulgo, los alarifes recusantur coram iudice ordinario, & forma seruanda refertur.

34 Calculatores recusantur, & recusati in totum remouentur contra Ayoram.

35 Cõstituitur regula vniuersalis omnes re recusatos recusatione legitima subsistente in totũ remouendos, iudice ordinario, & delegato seculari excepto, & tabellione numerario, & Relatore causæ, & quid de Procuratore remissiue.

36 Tabellio in causa propria remouetur nec ei datur adiunctus, vel si est inimicus capitalis partis, quæ litigat.

37 Doctr. Ioãnis de Platea tenentis tabellionẽ recusatũ in totũ esse remouendũ possit practicare iudices superiores, vel ordinarij cum eis a quam visum fuerit.

Caput nonum

38 *Extende quæ dicta sunt præcedenti numero ad Relatorem causæ.*

39 *Refertur lex 7. tit. 25. lib. 4. Recopilationis.*

40 *Quid sit seruandum in recusatione Notarij Ecclesiastici.*

41 *Et quid de tabellionibus quos vulgus dicit scribanos Reales cũ pro aliqua cõmissione proficiscuntur si recusentur in ea declaratur.*

42 *Merus vel mixtus executores an recusari possunt remissiue.*

43 *Procurator Regius fiscalis an possit recusari qualiter. & in quibus casibus late & accurate declaratur nouissimeque vltra omnes.*

44 *Facti species, & casus in quo fiscalis, quidam fuit exclusus.*

45 *Causa fisci est publica.*

46 *Regi Auditores possunt si adsit causa quæ repugnet vtilitati fisci eius fiscali inter dicere ne se interponat, & ad hoc iuramenti vinculo astringuntur.*

47 *Nemo potest esse iudex in propia causa siue sit ciuilis vel criminalis.*

48 *Explicatur late. l. qui iurisdictioni. ff. de iurisd. omn. iudicum.*

49 *Etiam parte non opponente nemo potest iudicare propiam causam, vel vxores, & aliorum quos in potestate habet.*

50 *Traduntur limitationes prædictæ regulæ quando pars aduersa consensit quando est causa eius, quando est illata iniuria iudici, quando non est copia alterius iudicis.*

51 *In casu dictæ regulæ negatiuæ non sufficit assumere adiunctum.*

52 *Refertur bona remissio Gregorij Lopez pro recusationibus.*

53 *Aduocatus vel qui consilium præstitit parti in aliqua causa prohibitus est esse iudicem in ea.*

54 *Nec si fuerit Auditor Regius relationi ad esse.*

55 *Sententia lata in causa propia est nulla, etiam parte non opponente.*

56 *Iudice ordinario non datur adiunctus, quando parti non est prouisum.*

57 *Inimicus capitalis à iudicando remouetur.*

58 *Causæ inimicitiæ capitalis, & eius interuentus iusta leges Partitarum, & opiniones Doctorum.*

59 *Omnis causa quæ sufficit ad alegandum suspectum testem multomagis ad alegandum suspectum iudicem.*

60 *Minor suspicio sufficit in iudice quam in teste.*

61 *Ex causis propter quas testis excluditur testis à testificando ex eisdem iudex à iudicando.*

62 *In inimico capitali nõ operatur arbitriũ quoad eius testimoniũ, & depositionem.*

63 *Examinari non debet inimicus capitalis & quomodo circa hoc sit iudicandum praxis refertur vtilis.*

64 *Capitalis inimicitia remouet iudicem à iudicando, si à parte opponatur.*

65 *Ratio differentiæ quare capitalis inimicitia debeat opponi, etsi causa sit propia iudicis non est necessarium.*

66 *Declaratio legis in priuatis remissiue.*

67 *Consilium autoris quãdo superuenit auditori Regio necessitas iudicandi in causa propia, quæ talis non estimatur sed aliena.*

68 *Iudex ratione multæ vel partis pœne aut decimæ, quam vt iudex habiturus est, non potest recusari ampliatur n. 226.*

69 *Si opponatur personæ defectus aduersus iudicem non debet ipse de eo cognoscere.*

70 *Opposita nullitate defectus etatis viginti & sex annorum iudex aduersus quem opponitur de ea iudicare nõ potest sed ad superiorem remitere idem de nullitate eo quod iudex fuerit excommunicatus.*

71 *Iudex quilibet in omnibus causis prædictis exceptis non debet se abstinere à iudicando nisi recusetur.*

72 *Recusatione interposita iudex, ea etiam nõ probata se abstinere potest à iudicãdo.*

73 *Limita in iudice ordinario sæculari, quia adhuc manet iudex debet q; assumere adiunctum.*

74 *Iudex potest iudicare causas consanguineorũ, & etiã fratris propij si nõ recusetur.*

75 *Quod*

75 *Quod declara ſi eos non habeat intra domum ſuam.*

76 *Reprobatur error tenentium legem, qui iuriſdictioni. ff. de iuriſd. omniũ iudicum extendi ad conſanguineos, vſque ad decimum gradum.*

77 *Limitatur ſi ſit intra familiam.*

78 *Officialis Epiſcopi ſi non recuſetur poterit cognoſcere de cauſis familiarũ Epi.*

79 *Princeps poteſt iudicare cauſam propiã*

80 *Limitatur in Principe non recognoſcẽte ſuperiorem vel inter priuatum, & Principem non ſuperiorem priuato.*

81 *Papa cognoſcit de cauſa inter eum, & Imperatorem.*

82 *Dñi Reges Hiſpaniæ de cauſa ſua inter ſubditos, & non ſubditos poſſũt iudicare*

83 *Per ſui conſilii proceres, & Senatores Rex Hiſpaniæ ſuas cauſas iudicat eius fiſcalis audito.*

84 *Quod de honeſtate ſit.*

85 *Exemplaria duo grauiſſimorum caſum noſtri temporis.*

86 *Rex Philip. II. prudẽs cognominatus iudicauit ad ſe pertinere ſucceſſionẽ Regni Portugaliæ.*

87 *Clemens VIII. P. M. Feliciſſime recordationis iudicauit ad Eccleſiam Romanã pertinere Ducatum Ferrariæ.*

88 *Refiereſe el diſcurſo, q̃ para adjudicar a la Igleſia eſte Ducado y Eſtado de Ferrara, ſe tuuo: y en el muchas coſas notables en Derecho.*

89 *Refertur ſententia Ludouici Romani, & aliorum, qui conſulunt, vt Papa ſuam cauſam deleget ne ſuſpectus habeatur.*

90 *Cauendum eſt à Romano in eo quod conſtanter aſſerit appellari poſſe à Papa ad Concilium.*

91 *Laudatur Cardinalis Belarminius.*

Cauſæ legitimæ recuſationis.

92 *Doctores de cauſis recuſationum agentes referuntur.*

93 *Moderni aliqui exteri noſtri temporis ab alijs dicta tranſcribunt, & raro aliquid noui adducunt.*

94 *Cauſæ plures ex his quas adducit Maranta ſunt friuolæ ad recuſationem.*

95 *Diferentia quoad recuſationes inter ius Canonicum & ciuile.*

96 *Amicicia nimia cum parte litigante, eſt legitima cauſa primaque recuſandi iudicem.*

97 *Nec procedit niſi opponatur, & probetur, que ay intima y eſtrecha amiſtad.*

98 *Quæ ſit iudicis arbitrio relinquitur.*

99 *Affinis Iudex partis recuſari poteſt.*

100 *Triplex affinitatis genus erat antiquitus cuius relatio fit.*

101 *Vt recuſatio ex cauſa affinitatis, locum habeat, debet eſſe intra quartũ gradum. ad quem eſt reducta affinitas.*

102 *El Oydor puede ſer recuſado en la cauſa del que es caſſado con hermana de ſu muger, aunque propiamente no es cuñado ſuyo, ni ay afinidad con el.*

103 *Lo miſmo procede en el pleyto del que eſtuuo caſado cõ prima hermana, ò prima ſegunda de la muger del Oydor.*

104 *Lo dicho no procede en el pleyteante, que tuuieſſe pariente caſado con hermana de la muger del Oydor, ò en los que fueſſen parientes de otros parientes.*

105 *Aduocatus, qui fuit in cauſa in ea remouetur à iudicando ipſo iure.*

106 *Vtilis, & noua quæſtio apud nos an ſenator Regius poſſit eſſe iudex in cauſa ſui aduocati, vel procuratoris, qui pro eo patrocinium præſtiterunt reſoluitur affirmatiue vide infra nu. 287.*

107 *Hodie Procuratores, & aduocati inuicti regulariter cõpellentur ſuam⁹ exercere.*

108 *Senator Regius poteſt iudex eſſe in cauſa eius, qui aduerſus eum procurator vel aduocatus extitit.*

109 *Quod venit declarandum niſi cauſa fuit ardua, & qualitatis ſic relatæ, & recuſatione interpoſita.*

110 *Amans mulierem partis aduerſæ ſi iudex ſit recuſari poteſt quomodo circa hoc cauendum ex reſolutione auctoris.*

111 *Iudex conſanguineus partis aduerſe recuſari poteſt.*

112 *Conſanguinitas quoad recuſationem*

an extendatur vsque ad decimum gradũ adhibetur.

113 Consanguinitas quod recusationem cõsideratur etiam in natis, ex damnato coitu.

114 Resolutio Autoris quoad computationem prædictam.

115 Papa non recusatur prætextu quod sit consanguineus partis.

116 Neq; consanguineus coæqualis partis.

117 Iudex cui est pars commensalis nimis recusatur.

118 Declara incommensalitate voluntaria secus in necessaria.

119 Item recusatur concanonicus in causa sui concanonici, & dignitatis seu portionarius.

120 Item consultor litis.

121 Et compatriota in parte extranea.

122 Quod fallit in Indiarũ Regnis ex ratione Autoris, & eius distinctione.

123 Item compater partis aduersæ recusari potest prætextu dictæ causæ.

124 Extende ad quatuor personas hic à numeratas.

125 Amicitiam cõtrahens cũ inimico, vel parentelam iuste recusatur.

126 Confederatus cum inimico partis recusatur.

127 Item iudex corruptus á parte aduersa declara si munus est sufficiens ad eius animum præuertendum.

128 Itẽ vbi adest iniuria illata quæ subest, omnibus iniuriam passis, & quibus competit quærelæ actio. (hic

129 Extẽditur in alio notabili casu relato

130 Causa similis expressis à iure, vel maior suficit ad recusandum.

131 Caute in his procedendũ autor cõsulit

132 Causæ plures conceruatæ quando quælibet nõ sufficit ad recusãdũ sufficiẽt plures.

133 Indicia plura ad torturã coniungũtur

134 Coniecturæ plures cõiunguntur ad probandũ debiti liberationẽ, & solutionẽ, & præsumptiones ad plenam probationem.

135 Declara si plures causæ propositæ recusationis sint friuolæ non esse admitendas quod arbitrio relinquitur.

136 Doctor vel Magister partis aduersæ recusatur declara vt hic.

137 Iudex dicens verba iniuriosa parti recusatur.

138 Declara notabiliter quando iudex ex causa verecũdiam infert litiganti, & attende ad exempla hic possita.

139 Adducitur alia notabilis declaratio in casibus quotidianis.

140 Iudex potest vociferantes, & immoderate loquentes punire.

141 Iudex potest repellere, & ex suo officio non admitere testes inhabiles.

142 Nec hoc prætextu recusatur si dicat causas inhabilitatis.

143 Exempla notabilia, & quotidiana referuntur.

244 Iudex dilacerans libellum ineptum vel male & iniuriose conceptum non hoc prætextu recusari potest.

145 Lex 16. tit. 9. p. 7. notabilis, & celebris pro iudicibus, ex accusandis, qui adhibere mandant torturam.

146 Infamia nulla incurritur á reo ex adhibitione torturæ ex d. l.

147 Recusari non potest iudex, qui insolẽtem vel importune á gentem increpat.

148 Ad officium iudicis expectat eius autoritatem tueri, & conseruare.

149 Quando aliquid fit coram iudice causa cognita cessat fraus.

150 Iudices debent prohibere vim fieri iniustitias remouere præsumptiones abscondere laborãtibus sucurrere, oprobris locũ non præbere, & ei qui calũniam, vel oprobium patitur adiutorium ferre.

151 Rigide in eos, qui iniquæ se habent exercida est iudicialis autoritas.

152 Pœna sapientẽ facit quem culpa ostendit insipientem.

153 Permitido le es al Iuez, reprehender a los litigãtes. y en q̃ manera deue esto ser, y no por esso a lugar ser recusado.

154 Iudex si detur ad pe[illegible]ẽ partis recusari potest. (ab[illegible]o, & iudex neget.

195 Idem si dicat pars se exemptum esse

156 Idem si excedat iudex fines iurisdictionis, & executionis.

157 Iudex

157 *Iudex, qui fuit famulus partis, vel si pars fuit famulus iudicis recusatur.*

158 *Recusatur iudex familiaris partis si magna sit familiaritas.*

159 *Recusatur iudex cui aduersa pars fide iusor extitit.*

160 *Iudex pater vel filius aduocati recusatum*

161 *Recusari potest Iudex faciens nimis parti & recusatio est quotidiana*

162 *Si Iudex reducit factum ad memoriam partis non recusatur.*

163 *Quando dicatur nimis fauere iudicātium arbitrio relinquitur & refertur quādo nimis faciet.*

164 *In principio litis iudex debet fauere magis actori quam reo, in medio vtrique, & in fine reo nec hoc pretextu recusari potest.*

165 *Nec propter hoc insindicatu tenetur.*

166 *Iudex debet declinare in partem quæ fauet potiora iura nec propter hoc potest recusari ex sententia autoris.*

167 *Iudex non debet esse facilis quando est contradictor in iuditio.*

168 *Et licet non habeat testes debet se ex multiplici causa informare.*

169 *Debetque esse iustus, & equalem.*

170 *Declarat iudex pacta obscura.*

171 *Nec ex prædictis recusari potest, quia dicitur iustitiam inquirire, & inuestigare.*

172 *Quod maxime anotandum aduertit autor si pars sit absens.*

173 *Absentia partis per dici præsentiam est suplenda.*

174 *Taxatur, & declaratur Estephani Auferrij dictum.*

175 *Iudex proponens dubia litium aduocatis ex hoc recusari non potest, quia ei licet ex sententia Gregori Lopez, qui hoc faciebat.*

176 *Iudex mitens librum ad cæteros coniudices pro animaduersione iustitiæ recusari non potest ex hac causa.*

177 *Facti notabilis, & vsque adhuc non declarati species.*

178 *Iuezes, muchos se señalan para las causas, para que vnos ayuden, y alumbren a los otros.*

179 *Veritas per plures homines perfectissima reuelatur.*

180 *Muchos Iuezes de vna causa hazen vn juzgado, y juyzio, y se reputan por vna persona.*

181 *De dōde se saca que como no se podria arguyr sospecha que vn Iuez para si estudiase, y hiziesse apuntamientos en fauor de la vna parte por la misma orden: aunque auiendolos hecho los diesse al cōpañero.*

182 *Puede aduertir al coniudice, de la justicia del pleyto que ambos an de votar.*

193 *A el Abogado llama la ley de Partida (que aqui se cita) Bocero, porque con vozes y palabras vsa su oficio.*

184 *Non dicitur, quis aduocare, qui iudice cedulam mittit.*

185 *En la boca y despacho de los supremos Iuezes, se dexò la vltima justicia.*

186 *De qualquier Iuez se presume, no querrà enmēdar su parecer, lo qual cessa.*

187 *Declaratur l. vnica. C. vt quæ desunt aduocatis.*

188 *Iudex in causa coram eo vertente potest allegare plenius iura pro vtraque parte fatientia quam fecerunt aduocati.*

189 *Et suplere in allegationibus præsentibus partibus.*

190 *Arrestum regalis senatus Limensis in prædicto casu.*

191 *Lex secunda hoc titulo notabilis quatenus pœnæ remissionem in recusationibus ex iuxta causa permitit.*

192 *Iudex potest vociferantem vel immoderate, & iniurioso coram eo loquentem in carcerem detrudere nec hoc sufficit ad recusandum eum.*

193 *Iudex recusatur si habeat causam suā coram aduersario partis recusantis.*

194 *Iudex, qui fuit in eadem causa postea recusari poterit in eadem, quod declarat hic.*

195 *Procedet si abeo appellatur à sentētia diffinitiua, vel interlocutoria, quia nec coniudex esse potest in articulo. vel*

sententia

ſententia appellata, ſecus vero in caſu quem hic declarat.

196 *Secus etiam in executore, qui & ſi antea iudex fuerit non recuſatur quoad executionem poſt confirmationem vel reuocationem ſententiæ à ſe latæ.*

197 *Iudex auſcultans ſecreto partem ad aures, quis & qualiter recuſari poſſit.*

198 *Supleus in facto vltra caſus à iure expreſſos recuſatur declara vt dictum ex præcedentibus numeris.*

199 *Inimicus iudex recuſatur quæ quotidiana eſt recuſationis cauſa.*

200 *Inimicitia capitalis reddit iuditium nullum, & qualiter hoc procedat adducitur praxis.*

201 *Et ſi notoria ſic capitalis inimicitia iudices coniudicem ex officio reppellere poſſunt licet ſit ſecuri vt ſit ad petitionẽ ſecurius partis.*

202 *Inimicus non capitalis à iudicando excluditur ex vi recuſationis.*

203 *Inimicitiæ cauſa quando recuſatio interponitur de iure noſtro regio exprimenda eſt, & declaranda.*

204 *Quod procedit etiam ſi inimicitia ex culpa recuſantis procedat.*

205 *Inimicitia dolo partis recuſantis procurata ad recuſationem non ſufficit exẽpla traduntur.*

206 *Ad recuſandum regium ſenatorem, vel Eccleſiaſticum iudicem ſobrium, & virtute prædictum non ſufficit dixiſſe ſe non diligere partem, qui eum recuſat.*

207 *Reprobantur Maſcardus Tuſchus, & quos referunt contrarium opinantes.*

208 *Inimicitiæ capitalis cauſæ remiſſiue.*

209 *Prima cauſa inimicitiæ non capitalis colligitur ex litepẽdente, & quid de iam finita traditur autoris congrua diſtinctio.*

210 *Inimicus præſumitur, qui frequenter cum inimico habitat.*

211 *Siquis dum poſſet noceret inimicus eſt.*

212 *Qui non loquitur nec ſalutat cum id ſolet vt inimicus recuſatur.*

213 *Qui facit parentelam, vel confederationem cum inimico recuſari poteſt niſi fuerit coacte confederatio.*

214 *Expulſus de domo recuſatur.*

215 *Inimicus fratris mei recuſatur, ſed eã non ſentit veram cauſam autor niſi odiũ probetur.*

216 *Seminans malam famam vel denegans actum humanitatis inimicus eſt.*

217 *Et qui non paret prælato.*

218 *Inimicitiæ cauſæ ad legati reuocationem tacitam quæ requirantur.*

219 *Verba altercatoria non attenduntur ad inimicitiam formandam.*

220 *Inimicitia teſtium quæ remittiue.*

212 *Verba altercatoria inuriosa inimicitiam inducunt.*

222 *Inimici teſtis examem quomodo impediatur remiſſiue,*

223 *Locus non tutus præbet recuſationis cauſam.*

224 *Nota vel infamia oppoſita aperte iudici eſt cauſa eum recuſandi quod qualiter procedat declaratur.*

225 *Prælatus in cauſa ſuæ Eccleſiæ recuſari non poſſe, comprobat autor nouis rationibus.*

226 *Iudex qua ratione habendo partem à lege attributam in intereſſe cauſæ non recuſatur ex hac cauſa.*

227 *Tradditur prouincialem ſeu Abbatẽ in cauſa ſui monaſterij vbi contra illud agitur non poſſe hoc prætextu recuſari.*

228 *Extenditur vbi canonicus eſt iudex, & agitur de cauſa ſuæ Eccleſiæ, & exempla aduocuntur.*

229 *Nec iudex ordinarius ſecularis etiam ſolo iuramento ex eo quod multæ vel pœnæ partem habeat recuſari poteſt tametſi recuſatio valeat.*

230 *Iudice ordinario recuſato poteſt cauſam ſuperiori iudice remitere ſiſit Eccleſiaſticus iudex.*

231 *Procurator cauſæ iudex eſſe non poteſt, & iuſtè recuſatur.*

233 *Inuebetiua quando coniunctæ perſonæ ſunt aduocati contrarij.*

234 *Poſſidens bona litigioſa partis aduerſæ recuſatur.*

235 *Item iudex prohibens solita fieri quod declaratur.*

236 *Et procurans causam sibi comiti.*

237 *Et priuignus in causa victrici.*

238 *Et procedens extraiuditialiter iniuste, & postea volens iudicialiter procedere.*

239 *Iudex, qui voluit subditam in vxorem ab ea recusatur, & ab eius familia.*

240 *Item recusatur inimicus reconciliatus, & pari modo testis.*

241 *Et cui exceptio opponitur rescriptū esse falsum.*

242 *Et socius siue vniuersalis siue particularis, & socius domus durante societate.*

243 *Item subditus iudex eius, qui litigat, quod declaratur.*

244 *Sinodales iudices non recusantur in causis sui Episcopi.*

245 *Item recusatur iudex, qui solicitator causæ sit.*

246 *Solicitator nō salariatus testis esse potest secus in salariato.*

247 *Procurator testis esse nō potest in causa quam procurat.*

248 *Nō est solicitator iudex, qui parti dicit vt litem à se propositā prosequatur, aut moueat, aut quid simile. Secus si suam sententiam declarat.*

249 *Si el Iuez encamina a la parte al Letrado, que le ayude, ò embia recaudo el escriuano que le despathe, no se dize ser solicitador, ni puede ser por eſſo recusado.*

250 *Socer si eius gener est aduocatus recusatur.*

251 *Non debet permiti vt aduocati sint comensales vel sumis domestici cum iudicibus.*

252 *Iudex habens consimilem causam iuste recusatur.*

253 *Ex facto iusoritur, & ex varietate facti variatur ius.*

254 *Dominus Antonius de Padilla Preses Indiarum dicere solebat, que jamas veya pleyto, que tuuieſſe la cara como otro.*

255 *Iudex subditus inimici partis qui litigat recusatur.*

256 *Et confederatus cum inimico partis.*

257 *Et faciens quo adunationem cū inimicis partis.*

258 *Et partialis vbi sunt partialitates vulgo vandos.*

259 *Et ille, qui laederet si posset*

260 *Item recusatur executor si excedit, in executione sibi cōmissa, & de hoc remissiue.*

261 *Et etiam recusatur successor quando eius prædecessor fuit recusatus ob aliquā causam quæ eius dignitatem tangeret, & etiam successoris.*

262 *Recusatur iudex, qui est grossi ingenij quod distingue, & declara vt hic.*

263 *Iniuriosum est dicere non litteratum iudicem, & eum propter hoc recusare cū quem rex elegit.*

264 *Item recusatur suspectus, qui non subdelegabit in totum sed in partem.*

265 *Extensio notabilis doctrinæ Ioannis Andreæ quod quādo delegatus est absens in lōginquis recusatio subdelegati debeat fieri coram arbitris.*

266 *Recusatis duobus vel tribus senatoribus, qui soli sint in senatu, vel regali audientia, quid sit aggendum.*

267 *Dubium notabile si non sint aduocati in dicto casu, vel qui sunt recusati an ad non litteratos, vel ad exteros est recurrendum resolnitur negatiue.*

268 *Consilium autoris.*

269 *Aduocatus iudex impetratus postquā sciuerit secreta causæ recusatur, & an aduocatus propius recusetur aparte remißiue.*

270 *Tertius oppositor comparens pro suo interesse potest iudices suspectos eiusdē causæ recusarę.*

271 *Item recusatur iudex, qui suam subditam voluit (ea retinente) in vxorem ducere nam iustò ab ipsa recusatur.*

272 *Extende ex opinione autoris idem in filia vel sorore, & alijs casibus hic relatis notabiliter nunc nec antea declaratis.*

273 *Recusationis causæ arbitrariæ.*

274 *In Indiarum regnis auditores Regij in*

districtu

distinctu suæ Chancellariæ non possunt ducere vxores non nec filios vel filias in matrimonium collocare.

275 Declaratio Regij rescripti hoc prohibentis.

276 Ex omni suspitione per quam remouetur procurator remouetur à iudicãdo per recusationem iudex.

277 Et si opponatur quod causa est alteri commissa.

278 Item recusatur imo excluditur à iudicando, qui fuit testis in causa.

279 Refertur regia ordinatio audientiæ regalis Limensis.

280 Item recusatur iudex ad quem aliquo modo tangit causa quæ tractatur coram eo.

281 Item Vicarius in causa sui Episcopi, vel sui familiaris.

282 Item vassallus in causa sui Domini.

283 Et vbi adest verisimilitudo lædendi partem.

284 Et vicarius quando eius Episcopus recusatur.

285 Et vitricus vel priuignus.

286 Item si iudex fecit aliquam iniuriam parti puta dedit alapam potest recusari declaratur notabiliter ad praxim.

287 Si aliquis fuit aduocatus contra regiũ senatorem eum recusare potest.

288 Iudex qui est amasius alicuius mulieris an recusari possit in causa eiusdem amasiæ late traditur.

289 Item habens contentionem amores, & certamen seu contẽtionem amandi aliquã mulierem.

290 Recusatur Vicarius Episcopi in causa famuli Episcopi.

291 Item assessor qui fuit causæ, quia amplius in ea potest esse iudex.

292 Item si opponatur iudici delegato, quod eius litteræ sint reuocatæ iuste recusatur.

293 Quando est declinatoria de vn Iuez a otro, y si se duuda, quien de los dos Iueces deua conocer, se à de recurrir al superior, que lo declare.

294 Si iudex positionibus sibi positis propter recusationẽ aspere, & seuere nimis respondet, est noua causa recusaticais ex noua interpretatione autoris; lo qual se declara vtilmente para la pratica.

295 El Iuez recusado, no tiene obligacion a posiciones criminosas, que se le ponen, y si en esto replicare, no se haze sospecho so por razon de la replica.

296 Hospitium voluntarium lite pendente præbet instam recusandi causam quod no tabiliter declaratur.

297 Collega in causa sui cõcollegæ, & eiusdem collegij an recusarij possit, plane, & nouissime disputatur, & distinguitur ab autore.

298 Mutuas pecunias iudex recepies recusatur in casu huius numeri.

299 Expositus ad domum auditoris si aliquis fuerit litemque habeat ex hoc auditor, qui illum recepit recusatur.

300 Patrinus iudex nuptiarum recusatur vel si pars eius patrinus fuit.

301 Secus in vxore auditoris, auiendo sido madrina de velacion.

302 Senator Regius iuste recusatur si in cõuiuio nuptiarum inter fuit.

303 Inuectiue contra Senatores, qui in talibus conuiuijs interfunt.

304 Declaratur non procedere inter coniunctos, & qualiter.

305 Inimicus recoconcilatus iuste recusatur.

306 Declara procedere si præcedens inimicitia fuerit capitalis seu grauis, secus si leues.

307 Item quando opponitur de totali fundamento iurisdictionis, & propietatis ipsius iudex iuste recusatur quod declara, & distingue.

308 Iudex, qui aliquã donationem a parte Recepit iuste recusatur.

309 Idem si donatio facta fuerit vxori iudicis, vel filijs seu filiabus.

310 Quid autem erit de donatione coniuncto facta tradieur.

311 Iudex, qui est in manibus aduersarij hoc est, si habet indicare causam iudicis, vel ex alijs rationibus damnum inferre

potest

potest iuste recusari, & de causis friuolis recusationis quæue admiti non debent.

312 *Friuola, & friuolissima causa eirt alle gare in alia causa diuersa à iudice esse appellatum nam hac ratione non recusatur in causa coram eo vertente.*

313 *Declaratur non procedere in iudicibus impertinentibus & ignauis qui se solent perturbare cum abeis appellatur.*

314 *Ex eo quod Episcopus est iudex suorũ Clericorum contra non subditos recusari non potest, & in alio quocumque iudice.*

315 *Si pars ad aurem iudicem aloquatur recusari non potest. Etiam si non respondeat, nec dicat publice quod ei sit dictum*

316 *Et etiam si non respondeat salutatus, quod distingue.*

317 *Iudex, qui aduocatum partis non audit de iure sub hoc prætextu non potest recusari.*

318 *Declarase, y dase consejo por el Autor de lo que acerca deste dicho conuiene hagã los Iuezes..*

319 *Iudex, qui habet partem condenationis hoc prætextu non recusatur. Late supra num. 68.*

320 *Si disputatur de priuilegio Papæ non recusatur iudex coram quo hic articulus pendet.*

321 *Conuiuium in monasterio non præstat iustã recusationis causam maxime si fiat occasione officij.*

322 *Inimicitia leuissima non sufficit ad recusandum.*

323 *Nec iudex, qui libellum male conceptũ vel iniuriosum dilacerauit seu non admisit recusari potest.*

324 *Si iudex luserit cum aliqua ex partibus recusari non potest tradduntur rationes.*

325 *Si iudex litependente aliquid iusto pretio suo vsui necessarium emerit non potest recusari.*

326 *Declaratur non procedere si vili pretio emerit rem magni valoris.*

327 *Idẽ est si vẽdat litependẽte litigãti aliquam rem parui valoris pro magno pretio.*

328 *Iudex à cuius iurisdictione est declinatum hoc prætextu non potest recusari.*

329 *Iudex cui opponitur solutã vel cõiugatam mulierem cognouisse, carnaliter an possit recusari arbitrio relinquitur.*

330 *Autoris resolutio circa ab eo dicta in hac causarum recusationis materia de effectibus recusationis.*

331 *Iudex non potest se abstinere à iudicando nisi recusetur.*

332 *Quod intelligetur ante recusationem secus vero ea proposita nec dum probata, quia se libere abstinet, & supra n. 71. & 230.*

333 *Declaratur non procedere quando collusio præcessit, & exempla adducuntur.*

334 *Magna ex culpa Regij senatoris recusationem affectantis.*

335 *Etiam si aduersa pars non recusans cõsentiat recusationi iudex recusatus non excluditur.*

336 *Post subscriptam sententiam ab ordinario, vel delegato iudice recusari potest ante pronuntiationem secus in iudicibus senatoribus.*

337 *Acta, & actitata recusatione pendente sunt nulla.*

338 *Resolutur, & distinguitur an valeat recusatio omnium aduocatorum.*

339 *Et an omnes decuriones ciuitatis.*

340 *Princeps potest tollere recusationem, quod intelligitur cõmuniter de friuola.*

341 *Secus si dicat omni recusationi sublata quia non solum friuola sed valida tollitur ex sententia Cephali.*

342 *Parte aduersa affectante vel procurante, vt recusatio proposita non admitatur superuenit noua suspitionis causa.*

343 *Vtilis & noua resolutio posse iudicem recusatum instare pro suo iure vt recusatio non valida non admitatur contra se, quod declarant hic tradditur.*

344 *Iudex pro recusatione interrogatus debet respondere dum tamen criminose non sint possessiones.*

345 *Ad recusationem adiuncti coniudicis iudici ordinario non est necessaria expressio nec causæ probatio sed sufficit forma quæ seruatur in ordinario iudice.*

246 *Recusationi tacitæ, & expræssæ renunciatur.*

347 *Non debet, quis facile ad recusationem prorrumpere, & traduntur damnorum ex hoc exempla.*

348 *Consilia seruanda à recusante.*

349 *Per recusationem plurimum fit iniuria iudici.*

350 *Admonitio, & autoris exortatio vtilis ad animæ salutem, in hac recusationũ, materia quæ semper est memoria tenẽda, quando casus ocurrat.*

CAPVT NONVM.

Et vtilis tractatus ad rubricam, & legem finalem tit. 10. lib. 2. Recopilationis de recusationibus iudicum Regalis Consilij vel Chancellariæ.

DE RECVsationibus tractaturus in primis premito sæpissime ab vtriusq; iuris Doctoribus, nec non nostris regnicolis hác materiá agi sparsim tamẽ, & sine congrua collectione, & distinctione omissa, itaq; definitione, & vnde recusatio originem trahat, & in quibus apari, cum appellatione procedat alijsq; ordinarijs, & triuialibus huius rei quæstionibus pro resolutione causum, qui frequentissime cõringunt, & vt ab omnibus collecti inueniantur maxime quoad regios Auditores, & iudices Ecclesiasticos dequibus nostrum principale est institutum, & nonnulla de ordinarijs secularibus imprimis sciendum est, qui iudices recusari possunt.

2 Secundo quando iudex siue superior siue inferior ipso iure remoueatur in aliquibus causis, etiam non extante recusatione à munere iudicandi, & quid de principe non recognocente superiorem an possit iudicare in causa propia.

Tertio de causis recusationis legitimis quæve admiti debent.

Quarto de causis friuolis, & quæ reiciendæ.

Quinto de recusationum effectu in quibus cumq; iudicibus.

3 Ad primum regula est certissima omnes, & quoscumque iudices recusari posse, quando sub est legitima causa suspitionis tenet Abbas per textum ibi in cap. nouit de appellationibus Hostiensis Antonius, & alij in capite ad petitionem de accus. Felinus in capite cum inter columna sexta in principio de excep. Abbas, & alij in cap. 1. de iudicis

dicis neque prædictis oberit quantumuis sit magna integritas probitas, & aliæ qualitates iudicis recusati resoluit bene Petrus Gregorius lib. 49. singtamatum capit. tertio numero vigesimo secundo, dicens, quia omnibus conuehiunt rationes propter quas recusatio indulgetur recu-
4 santibus, ex quo deducitur legatis Romani Pontificis, etsi sint de latere, & Cardinales posse recusari, & etiam Concilium Prouinciale resoluit Cardinalis Parisius cons. 31. número 97. lib. primo, & eum sequutus Rolandus à Valle cons. decimo nono, volumine 3. nu. 17. vbi agit de concilio.

5 Quod sit apud nos in Indiarum Regnis Vicetreges posse recusari cum pro consulibus equiparentur, nec maiorem autoritatem habeant, quam legati de latere Romani Pontificis.

6 Declara hoc quod diximus de recusatione Vicerregis vt nõ remoueatur in totum sed vt ei detur adiunctus, quia est iudex ordinarius supremus in Regno hoc probat mihi lex. octaua titu-
7 lo decimo octauo partit. quarta. ibi. *Proconsul, quiere tanto dezir, como Iuez General de la Corte del Emperador, ó del Rey, que es escogido è embiado, para mantener en fuero, è*
8 *en derecho alguna Prouincia*, & ex resolutione Ioannijs Oroscijs in leg. prima in fine. ff. de officio pro Consulis Vicerrex equiparatur pro Consulibus idem etiam concludit in leg. prima numero nono. ff. de officio pro Consulis,
9 quo fit per ingressum Vicerregis in Prouinciam omnem potestatem ei competere probat hoc mihi textus expressus in leg. obseruare quarta. §. finali. ff. de officio pro Consulis ibi, nec enim prius ei competit, quam in eam Prouinciam venerit. Ex quo etiam sequitur nulla esse acta, & actitata seu prouisa à Vicerrege prædecessore, postquam
10 Prouinciam mandatam successor ingressus est, ex defectu iurisdictionis, & potestatis, quia nec vis partitur nec Dominus Rex vult, vt sint duo Vicerreges equaliter, & vno tempore gubernantes, nec requiritur à iure aliqua alia receptio nisi Prouinciæ ingressus, vt iam ex dicto §. finali vides igitur nullitas eiusdem est nisi facta per successorem Vicerregem approbentur, & de nouo concedantur, vel ex eius voluntate expressa
11 vel tacita prædecessor gubernet, quia quemadmodum Proconsul ingressus Prouinciam mandare iurisdictionem legato suo potest ex dicto. §. finali, ita etiam permitere, vt prædecessor eam exerceat, quod si non fecerit acta erunt nulla, nec quid quam oberit si dicas in hoc Regno del Piru consuetudine hoc

esse admissum, nam negamus talem consuetudinem, sed solum est prudens, & vrbana permissio, & tollerantia quam si excludere Vicerrex successor voluerit libere poterit, maxime in actibus, qui dilationem recipere possunt. *Como es, en proueer Corregimiẽtos, y presentar en en dotrinas, à Clerigos, y mucho mas será nulo el dar renta de Indios, auiendo entrado el Virrey sucessor en las Prouincias del Piru: porque el encomendar, no es anexo a la potestad del Virrey, sino por poder especial, cuyo efeto cessa, dandole*
12 *el mismo poder su Magestad, al sucessor en el Virreynado, y auiendo entrado en el Reyno.* Et sic sine dubio certissimum censeo nullas esse tales commendas ex defectu mãdati cum reuocatio eius probetur,
13 ex constitutione alterius procuratoris siue ad iuditia, siue ad negotia, ex l. siquis. §. vltimo. ff. de procur. & ibi Bartolus, & Baldus, Mascardus concluf. 2016. num. 19. nec est contra l. meminisse. ff. eodem titulo, quia aduentus debet intelligi in Prouincia, comprobantur, quæ sic resoluimus, ex ratione expressa textus in l. 1. ff. de officio prefecti augustalis, per locum ad speciali vt adnotat ibi mirabiliter Baldus, & post eum illoque non relato tenet in terminis Oroscius in dicta lege vnica, in Vicerregibus Valentiæ, Cataloniæ, & Neapolis, loquutus, quod extende ad Vicerreges del Piru, y Nueua España, cum subsit eadem ratio nec ferendus est Vicencius de Franquis, qui contra expressa iu-
14 ra loquutus contrarium responsum fuisse ait, decisione 398. itaque in judicando, & consulendo est tenendum, quod diximus, nec iuramentum in hoc casu respicit formam: quia in titulo non præfigitur, nec substantiam sed solemnitatem respicit, limita, & declara quæ diximus, vt non procedant in Præsidentia Regalis Audientiæ Limensis, quam habet Vicerrex del Piru, quia ea fungi potest donec successor recipiatur, & insignis Vicerregis licet non potestate postquam fuit Regnum ingressus eius successor, nisi in his quæ differri non possint, vt prædiximus, quod procedit propter publicam vtilitatem, & ne gubernatio eorum, quæ differri non possunt in suspenso sit extende, quæ de recusatione superius diximus, & recusari Vicerregem etiam si sit in causa quæ coram eo tractatur, vt
15 Capitaneus Generalis Regni, vel vt magister militum del Piru, & nouæ Hispaniæ in pro Rege illius Regni, etiam habui de facto in quadam ardua causa; quantumuis refragante Vicerrege recusato, & ratio est quia magister militum habet ordinariam superioremque iu-

risdictionem

iurisdictionem, in causis militaribus, ex textu, & toto titulo. C. de officio magistri militum, at vero magistralis militum dignitas est sicut Quæstoris ergo subiacet regulæ generali affirmatiuæ recusationis, & quod sit vt Quæstor quoad dignitatem tenet Azor in dicto tit. in summa quod venit declarandum vt non procedant in notorijs criminibus quãdo est in actu militiæ, & in ea degit exercitus, quia tunc res dilationem non recepit, & exemplo opus est, & quemadmodum quilibet iudex ordinarius non obstante appellatione vel recusatione procedit ad punitionem criminis notorij quando est certa pœna statuta, vt probat text. in cap. proposuit de appellat. vbi Doctores, & post Franciscum Bursatum cons. 21. resoluit Morla 1. part. fol. 96. num. 214. a fortiori hoc debet procedere in magistro militum hoc est. *El Capitan General, ô su Teniente, ô cabo de algun exercito, ô armada, estando en acto de guerra*, secus vero quando sunt in cõmeatu hoc est, *en aloxamiento, ô en puerto detenidos, ô acabada la ocasion de la guerra, ô armada, que fue el caso* de quo mentionem feci, & de facto habui pro defensione quorundam Capitaneorum quatuor nauium, contra quos fuit processus factus, nam dictus casus comprehẽditur sub regula generali, & affimatiua, vt omnes iudex cuiuscumq; sit qualitatis recusari possit, & ex rescripto regio huic regio emmisso ãno præterito millesimo sexcentesimo decimo, præcipitur vt Vicerrex procedat in causis militiæ cũ interuentione regalis Audientiæ eo adhito, *que con parecer de Letrado en primera y segunda instancia, determine las dichas causas*, Igitur si recusatus fuerit, debet assumere adiunctum, nec est credendum hoc esse innouatum, circa remedium recusationis, cui subiacent omnes iudices ordinarij, & delegati, vt tradit Morla in præmissis de iurisd. nu. 190. & supra retulimus.

Superiorem tamen conclusionem limita. 1. in Pontifice Maximo, & Imperatore, & Rege vel alio non recognoscente superiorem, quia recusari non possunt ita constituit Paulus Parisius d. cons. 31. num. 97. quod nisi sint iudices supremi, & non recognoscentes superiorem omnes recusari possunt. Rolandus à Valle d. cons. 19. num. 17. & Morla 1. par. sub titulo de iurisditione omni iud. in præludis num. 188. & 189. Parisio, & Rolando ommissis alios citans, & an iudicare possint in propia causa videbimus infra num. & de Papæ recusatione, non admitenda eiusque maxima omnium autoritate plura nouissime refert, & bene adducit Iacobus Laurentius, in tractatu de iu-

dice ſuſpecto ex cap. 2. ex n. 5. & pluribus ſequentibus, & de Cardinalibus, & Legatis ex n. 20.

Limita 1. etiam dictã concluſionẽ in Concilio generali, legitime congregato Sedis Apoſtolicæ Romanæ autoritate, ita Abbas in cap. 1. de iudicijs col. 5. vbi cõcludit ſecus eſſe in prouinciali ſi legitima adſit cauſa cap. quod ſuſpecti. 3. q. 5. ex Abbate. vbiſupra, & Roládo d. conſ. 19 n. 17. Ioſephus Ludouicus, deciſi. 108. n. 6. limitat hanc reſolutionem Beneuentanus in tractatu de iudice ſuſpecto cap. 3. nu. 6. vt non procedat quando Concilium congregatũ fuit ſine autoritate Papæ, quod potius debet dici conciliabulum & ſecundo quando Pontifex appellationem admiſsit poſt Menochium de arbitrarijs caſu 458. n. 61. & 62.

21

22 An autem gubernatore ſuſpecto poſsint recuſari omnes Audictores, & miniſtri, videndus eſt idem Ioſephus Ludouicus deciſ. præ d. 108. vbi reſoluit poſt Roládum vbiſupra n. 12. quod quando ſubeſt dicta ſuſpitio habet locum in Audictoribus, & miniſtris poſt Marãtam, & alios quos citat ex l. 1. C. ſi quacumq; prædictus poteſtate, & Præſide ſuſpecto, & remiſsiue ſine reſolutione loquens Acebedo citans Boeriũ deciſ. 258. & Marãt. 4. p. d. 5. n. 40 in l. 1. n. 16. hoc tit. 10. & quod capite vel præſide ſuſpecto recuſari poſsi, notum parlamentum, vel tota ſinodus, aut vniuerſitas, reſoluit Andræas Gail obſeruatione 33. lib. 1. n. 4. ex Felino in cap. 1. n. 6. de iud. & in cap. cauſamq; n. 1. de officio delegati. & videndus eſt. Menoch. de arbitrar caſu 458. vbi late, & poſt eum non citato Andræas Gail, Beneuentanus de iudice ſuſpecto cap. 3. ex n. 15. ſed ſunt reducẽda omnia, vt ſtatim dicam.

23 In Regnis Caſtellæ, & Indiarũ del Peru, & nouæ Hiſpaniæ, hæc reſolutio non procedit, cum legibus eiuſdem regni, caueatur qualiter ſit procedendum, in recuſationibus Præſidum Conſilij Regalis, & Chancellariæ, & Hiſpalenſis Audientiæ, Gallecijq; ſenatus, ex ſuis ordinationibus, & cõſtituitur pœna ei, qui recuſauit Præſidem, & non probauit vt ſit ſexaginta millemora petinotunã ex l. 4. hoc tit. 10. lib. 1. verb. *Pero en caſo*, & ſic alij Conſiliarij, vel Audictores ſunt iudices cauſæ recuſationis Præſidis, & in hoc ſuperiores ei nam poſſunt declarare locum eſſe recuſationi ſui Præſidis, & cum hæc poteſtates, & iuriſdictio ſua ſit, ſequitur exinde non poſſe recuſari propter ſuſpitionem etiam propoſitam, contra Præſidem: itaque ceſſat prædicta opinio, cum legibus noſtris cautum ſit, quid in dicto caſu ſuſpitionis, & recuſationis obſeruandum ſit, & eſt vniuerſam

uersam iurisdictionem Chancellariæ Regie tollere si ei locus fuisset. Forma itaque prædictarum legum est seruanda, Præside suspecto, & suspitionis causis coram Audictoribus propositis, nec ad eos recusatio Præsidis, & eius suspitio extendenda, quo ad nota, ne cum casus occurrat, te decipiat dicta resolutio, & Caluacanii decisio. 108. & remissio quam facit Acebedo faciunt pro his quæ concludimus quæ adducit Antonius Faber. lib. 2. c. 3. sui Codicis tit. quarto diffinictione secunda, quem vide. limita etiam tertio prædictam regulam affirmatiuam, vt quicumque iudex recusari possit, vt non procedat in Inquisitore hæreticæ prauitatis, quo ad casus fidei, Ripa de Peste 3. part. num. 140. Menochius de arbit. q. 37. num. 40. Rojas singulari 100. adducit Beneuentanus de iudice suspecto cap. 2. id limitans in inimicitia capitali, quæ oritur ex causis, quas refert ex conspirationes scilicet in reos vel emulatione magna limita. 4. in regularibus Prælatis corrigen
25 tibus suos subditos, nisi in correctione excedant, vel iudicialiter non processerint quo casu recusatio & appellatio locum haberet Beneuentanus d. n. limita quinto in Episcopo visitante, quod qualiter sit intelligendum videbis, ex declarat Cardinal. ad c. 10. sess. 24 Concil. Trid.

De recusationibus iudicum ordinariorũ agit Acebedo in l. 1. hoc titu. & de eius adiuncto ex num. 27. & 26. an suspecto Vicario possit etiã recusari Episcopus suspecto Episcopo eius Vicarius, remissiue ad Ripam tu vero re-
26 solue, quod Episcopo suspecto recusatur eius officialis seu Prouisſor, ex Oldraldo, & ab eo ad-
27 ductis cons. 301. num. 3. miraui-liter aduertens, quod quando causa recusationis in officiali procedit ex persona eius cuius est officialis non est probanda, nec proponenda coram Episcopo sed coram arbitris quemadmodum quando Episcopus longe distat, quia tunc ad arbitros, & non ad Episcopum est recur-
28 rendum pro recusatione seu Vicarij, quem vulgo Prouisſor dicimus, quod colligo ex his quæ adducit Ioannes Andræ. in c. 51. cõtra vnũ de officio delegati lib. 6. vbi dicit, quod nimis videretur iniquũ ad Episcopum recurrere si longe distaret.

Et quod diximus de Vicario Episcopi suspecto seu alia prædicta potestate est etiã intelligẽdũ de assessore, suo vt resoluit Cardinalis Tusc. 7. to. sub lit. S. conclu. 908. n. 2. & dicemus infra de arbitrio, & arbitratore, nõ est dubiũ recusari posse, quod ex exteris late agit Benauẽtanus ca. 6. ex n. 113 apud nos est resoluendũ ommissis multiloquis ex causis super

venienti-

venientibus, vel antea exiſtenti-
29 bus, & ignoratis declaratis in l. 31
tit. 4. p. 3. recuſari poſſe arbitros,
& arbitratores, ad quam l. cum
caſus ſe offerat eſt recurrendum,
& tũc in totum debet remoueri,
vt probat dicta l. 31. quam voluit
allegare Morla vbi ſupra nu. 193.
& allegauit l. 3. eiuſdem tituli
quæ non probat, quo dicit, & eſt
corrupte allegata, de executore
teſtamentario tradit num. 197. re
cuſari poſſe circa quod conſti-
30 tue, quod ſi ad ſit legitima cauſa,
recuſandi executorem dictum re
mouetur ex officio iudicis, etiam
vt tutor, & ſi habet ſocium ei a-
creſcit officium ita Beneuẽtanus
de iudice ſuſpecto cap. 8. n. 25. &
de Doctore ſuſpecto pro exami-
ne ſubeundo, quod iuſte proba-
31 ta cauſa recuſari poſsit, vt ab exa
mine excludatur Abbas in cap.
cauſam quæ el. 2. de iudicijs Pe-
trus Gregorius ſingtamatum lib.
49. 3. p. cap. 3. num. 23. poſt Corſe
tum, quem citat, & an prædicta
cauſa ſit iudicanda à rectore, &
condoctoribus, tene quod ſic dũ-
modo aliter per vniuerſitatis ſta-
tuta non caueatur, apud nos in
hac Limenſi Vniuerſitate, non
eſt diſpoſitum, & ſic obſerua
quod dixit caute tamen, & non
niſi vrgentiſsima, & notoria in-
micitiæ grauiſsimæ cauſa ſubſiſtẽ
te, talis recuſatio non eſt admitẽ-
da ne. examina ſubeunda fraudẽ
tur, & de facili circumueniantur,
vel coluſiopes fiant nec eſt aperi-
enda hæc via niſi prædicta evi-
dentiſsima cauſa, arbitri etiam
32 electi à partibus ad recuſationẽ
declarandam recuſari poſſunt, ex
eiſdem cauſis, quibus iudices or-
dinarij, & delegati Aufrerius vbi
ſupra num. 47. Caualcanus deciſ.
28. 2. p. num. 107. pluribus relactis
quæ cauſæ proponendæ ſunt co-
ram originario iudice recuſato,
33 & coram eo probandæ, de Agri-
menſoribus, & Architetis vulgo,
los Alarifes de publico deputatis
idem eſt dicẽdum recuſari poſſe,
coram iudice ordinario, ex cauſa
quia in totum remouentur, ea
propoſita, & ſi op° fuerit cum ali
quali cognitione cauſæ probata,
quod cum à iure ita non ſit ex-
præſſum, iudicis arbitrio relin-
quendum eſt, ex generali regula
lis primæ ff. de iure deliberandi
decalculatore ibi tradit quid agẽ
34 dum ſit, cum diſtinctione Ayora
de partitionibus cap. 4. num. 15.
& poſteum Muñoz de Eſcouar
de ratiocinijs cap. 9. ex n. 13. vſq;
ad 20. & etiam ſi ſint arbitrij, &
arbitratores poſſunt recuſari, re-
cuſati autem remouentur in to-
tum, quidquid dicat Ayora vbiſu
pra, quod cepta cauſa ſoleat aſig-
35 nari adiunctus, eſt itaq; reſolutio
certiſsima excepto ſæculari iudi-
ce ordinario, qui habet ordina-
riam iuriſdictionem, & delegato
ſæculari omnes inquibus recuſa-
tio cadit, per recuſationem remo

ueri

ueri in totum, quæ comprobatur ex supra dictis, excepto tabellione numerario, & publico, & relatore causæ, qui si recusetur datur adiunctus, vt resoluit praxi receptum in tabellione Gregorius Lopez in l.22. tit.4.p.3.glo. magna ad medium Aviles cap.35.Prætorum glos. verbo remita num.4. Bobadilla lib.2.cap.21.num.159. & ad hanc recusationem sufficit iuramentum, quod etiam, sufficit in Relatore de Procuratorib⁹, recusatione seu melius reuocatione, est videndus Beneuentanus de iudice suspecto cap.6. ex n.8. & 9.quæ cum sit reuocatio mandati, & impropiè dicatur recusatio non immoramur, circa eam circa quam late agit dictus autor & Didacus Perez 1.p.ordinamenti colum.557.& de alijs recusationibus adductis resolutionibus trivialibus, & ordinarij quas non repeto.

Declara prædicta procedere,
36 quando non est causa propia tabellionis, vel inimicus partis capitalis sit, nam hac causa, quæ de iudice diximus ordinario seculari repetenda sunt in tabellionibus, vt in totum remoueantur, & hoc casu seruanda est doctrina Ioan de Platea in l.nulli.C.de muneribus, & actuaris lib.12. vbi resoluit tabellionem seu Notarium
37 recusatum in totum remoueri, per recusationem, & etiam seruare eandem doctrinam iudex ordinarius vel superiores poterunt, quando eis equum videatur
38 vt tabellio seu Notarius vel etiã relactor causæ, dimitat omnino processum, & alteri præstetur vt suspitio eiusdem, & damna euitentur, quæ non semper reparari soleut dato adiuncto, quod arbitrio, & prudente iudicio iudicatis relinquitur: satisq; erit non habere legem repugnantem, & pro ista resolutione doctrinam Ioannis de Platea in d *l.nulli*, & rationem textus *in l.1. ff. de iure deliber.* vidi enim plures causas ex quibus processus debet quandoque extrahi, à taballione originario. Declara secundo in totum remouendum in casu legis.7. tit. 25.lib.4. Recopil. quando actor
39 est frater vel consanguineus in secundo gradu tabellionis, hoc est primo hermano idem comprobat lex 19.tit.5.li.2.quod restringe ex eadem lege.7. vbi adest tabellionum copia, secus vero si nõ fit extende, quæ dicta sunt de tabellione remouendo cum æquũ fuerit in totum ad Relactorem causæ regalis senatus, qui remoueti potest ex iuxta tatione in totũ si alias co..grue non satis fit. Nec oberit lex 18.hoc titulo, quia intelligitur quando dato adiuncto Relactori recusato, parti satisfit: secus vero si interueniat iusta, & legitima causa eum prohibendi ne relationem faciat vt si cũ parte rixatus ignominiose fuerit,

vel

vel concurrant alia quæ quoad iudices remouendos adduximus, & pro omnibusque de tabelione diximus vide Boerium decisi. 258 num. 7.

Quod attinet ad Notarios Ecclesiasticos, idem credo esse seruandum, quod in iudicibus ordinarijs vel delegatis, qui iurisdictionem Ecclesiasticam exercẽt, vt scilicet probata causa, recusationis, in totum remoueantur, ea vero non probata, & iurata ex arbitrio iudicis Ecclesiastici pendet, cum iure non sit diffinitum, vel remouere, vel adiunctum dare, sed consultuis est si calumnio se recusatio non proponatur, & legitima causa appareat alium nominare quod absq; recusatione Prælatus sui iudex ordinarius, (quem vulgo Prouisorem dicimus) facere poterit cum amplissima sit potestas Ecclesiastica ad nominandos notarios illosq; etiã si autoritate Apostolica Imperiali, vel Regia creati fuerint nõ idoneis repertis priuare ex Concilio Tridentino. §. 22. cap. 10. eos verõ quos ipse nominat ad libitum potest remouere, argumento textus in l. iudicum soluitur. ff. de iudicijs, & ita praxi quotidie videmus admissum, vbi vero hæc officia venduntur à Rege, vel ab alijs ex priuilegio, vel consuetudine seruanda sunt, quæ de tabellionibus numerarijs iam diximus, ad hæc quæ diximus sunt reducenda, & declaranda quæ de tabellionis, & notarij recusatione retulit post alios Beneuentanus de iudice suspecto cap. 6. ex n. 1. & pluribus sequentibus.

40

41 Eadem & iam in his qui à Rege creãtur (vulgo eseriuanos Reales) quod si iudex delegatus ad aliquam commissionem ipsemet elegerit remore eos potest, quod intellige si iusta causa adsit; & ex hoc damnum non patiantur itineris, vel expensarum inquibus saluum ius contra iudicem, qui eos remouerit manet sine culpa vel legitima causa eos impedierit, quod iam praticatum vidi si vero sit nominatus, à Rege, vel Præside suprami Consili, vel Regali Audictorio, seu Præside tunc sine legitima causa non excluditur tabellio probata in contradictorio iuditio si vero recusatur datur adiunctus, vt de tabellione numerario diximus.

42 Idem est seruandum de actuaris certis (vulgo receptores) & de mero executore an & quando recusari valeat plura ex acte, & late adducit Iacobus Laurentius Beneuentanus de iudice suspecto cap. 8. ex num. 1. & sequentibus, vbi quit sit executoris officium, & quando excedat, vel grauetur, & quem admodum ab eo appellerur, & ita dictis casibus recusatio valeat, & num. 5. de misto executore, & eius officio plura bene narrat ad eum itaque circa

hoc

hoc est recurrendum: est tamen aduertendum quod eaque dicit de superueniente causa ad recusationem iudicis, coram quo instrumenti executio petitur, apud nos non esse attendenda, si ordinarius secularis sit, quia iuramento recusatur sine alia inuestigatione, & debet assumere adiunctum siue in via executiua, vel ordinaria, & circa causas recusationis meri executoris vide Innoc. in capite nouit 43. de appellationibus quæ est melior remissio de mundo.

Procurator Regius Fiscalis recusari potest vt adnotat, & resoluit Dominus Franciscus Alfaro
43 Regius Senator Limensis, in tractatu de officio Fiscalis glos. 17. n. 40. cum pœna qua solent recusari Audictores, de quo dubito, & contrarium sentio, cum iure, & legibus nostris non inueniamus expressum, & sic contrarium crederem, etiam praxi vidi seruatum in duobus, vel tribus casibus, nec deuenctum est ad pœnam, & depositum, pro explicatione huius articuli considero limitatus tantum casus esse in quibus fiscalis Regius recusari valeat primus si sua interest, suumq; particulare interesse vel si eorum versetur in prosequenda causa fiscali intelli ge, si repugnent inuicem causa propia, & fiscalis non vero si cõcordent ad eudem finem negotium propium, & fiscale, quia tunc remouendus non est idem dicerem, si propinquorum hoc est vxoris vel aliorum, qui in familia habet, interesse contra Regem prætendatur, & oppugnet ius fiscale iuri propio, & propiũ interesse, quia est repugnãtia propter quam iuste excluditur à minere procurãdi, fiscalem causam, ne detur occasio colludendi contra fiscum, & deniq; in omnibus casibus relactis in l. post litem 17. vsq; ad legem quæ omnia 25. ff. de procuratoribus iuncta l. 24 tit. 5. p. 3. lite cepta vel re integra, & hoc procedit siue ad petitionem partis aduersæ vel ex officio iudicum superiorum, qui hoc prouidere possunt, propter fisci factorem, secus vero si reincidat in commodum fiscalis vel suorũ, vel alicuius amici prætensio, quã in fauorem fisci prætendit, quia ex hoc recusari non potest fiscalis, quemadmodum nec iudex, ex eo quod partem pœnæ vt iudex habiturus sit, vt iam probauimus supra & satis constat ex partitate seu maioritate rationis? alia causa erit in procuratore fiscali inter quem, & partem litigantem inimicitia capitalis obuenerit nam aduersus eum agere criminaliter non est admitendus, & propter capitalem inimicitiã, vel grauem nimis, iuste remouetur. Argumento textus cum materia in cap. repellantur de acusationibus, quod non procedet in ciuili, & ardua causa

causa, & ex facti qualitate dominus Præses, & Audictores iudicabunt, & ad hæc quæ nos præ cæteris retulimus reduces, adducta in distincte per Nicolaum Boerium decis. 258. num. 8. & ex inferius dicendis: quæ quidem notabilia sunt, & a nemine vsq; adhuc dicta, & semel vidi, in causa criminale excluſum fiſcalem procuratorem, ex eo quod accuſator dicebat esse coniunctum, & maximo pere amicum rei accuſati, & causa erat cuiuſdam grauiſsime
44 falſitatis, tocante a haziẽda Real en que por Cedula de ſu Mageſtad, procedio, ſiẽdo Virrey dſtos Reynos, el ſeñor Marques de Salinas: y porque el que hazia oficio de Fiſcal, era amigo intimo, y deudo del reo, pidiendo el delator, y acuſador, ſe encomendò la causa a otro Abogado dela Audiencia, que fue fiſcal en ella: lo qual, quando conuiniesſe, podiá como esta dicho, proueer, los Señores Preſidente y Oydores del Conſejo, y Audiencias, a donde ſu Mageſtad eſtuuieſſe auſente, como es en eſtos Reynos, ne cauſa fiſci læſa, & indefenſa maneat pro qua quilibet de populo admititur vt reſoluit Peregrinus de
45 iure fiſci lib. 7. tit. 2. num. 17. poſt alios Alfaro, gloſ. 9 num. 12. de officio fiſcalis; quod ſi interſit Regiæ autoritati, vel vtilitati, & in cauſa euidenti damnoſa fiſco, vt procurator fiſcalis petat vel de-
46 fendat, poſſunt ex officio Auditores Regij (etiam nemine recuſante) prohibere, ad quod ſtramento aſtringuntur, ex ratione textus in l. 6. tit. 5. lib. 2 Recopilationis. ibi. *Otro ſi, que deſuiaremos vueſtro daño*, & quando caſus occurrat cum de ſuſpenſione mandati agatur in aliqua cauſa conſulo, que ſe prouea Auto por el Acuerdo, expreſſando las razones que concurren, y que ſe notifique al fiſcal, y ſe execute, que no ſe interponga en el pleyto ò negocio que ſe le prohibe, y ſe embie teſtimonio al Conſejo Real, ſiendo eſto acà en las Indias. Digo en cauſa, que por ſer intereſſado el fiſcal, venga daño al fiſco, en que pida, ò defienda; pero no en otra alguna, ſi el quiſieſſe pedir: porque en ſola la dicha ſiento, que à lugar probeer de oficio, no ſe entremeta. Deueniamus ad ſecundum punctum, & articulum huius vtilis tractatus.

Quando abſq; recuſatione in
47 dex excludatur à iudicando: adeſt magna conſtituta nobis æquitas, ex diſpoſitione tituli in rubrò, & nigro. C. nequis in ſua cauſa iudicet, vel ius ſibi dicat, cuius rei cauſa extat prohibitio de qua in d. l. qui iuriſdictioni vbi conſultus ſic ait; *Qui iuriſdictioni præeſt, nec ſibi ius dicere debet, nec vxori, vel liberis, nec libertis, vel cæteris, quos ſecum habet l. Iulianus.* 17. ff. de iudicijs cõcors eſt. l. 9. & 10. tit. 4.

par.3.generaliter itaque dicendũ est quæcumque sit causa, siue criminalis, siue ciuilis, à iure inhibitam esse potestatem iudicandi in casibus præ dictæ legis, qui iurisdictioni etiam si aperte non opponatur, vt comprobat dicta lex 9.tit.4.par.3. vbi glossa 3. licet Gregorius Lopez. ibi. *In ciuilibus parte non opponente relinquat cogitandum*, sed verij ius est in vtroque genere, causarum, siue ciuilium, siue criminalium addicta lege partitæ inter dictam esse facultatem, & potestatem iudicandi in casibus, ab ea relatis, & etiã si pars non opponat, & causa ciuilis sit, nullam sententiam à iudice latam, quod etiam procedit,
49 si quis iudicat causam sui fratris, vel domestici, cuiuslibet secum habitantis, vt bene ex nostratibus resoluit videndus Gomez de Leon in Centuria cap.66.vbi respondet ad l. in priuatis. ff. de iudicijs cum l.9. tit.4,part.3. quod idem nouissime tenet Villadiego in Politica, fol. 122. numer.6. cap.5.§.3. vbi declarat non procedere,si pars aduersa conueniat
50 filium, vel domesticum iudicis, coram eo, vel de consensu partium, vel in leuibus, & iniuria iudici illata, vel quando non adest copia alterius iudicis, & si sit iudex ordinarius secularis: Como es Corregidor, Teniente, ò Alcalde,ò otro que recusado deua acompañarse in casibus dictæ legis, qui iurisdictioni, & legis nonæ titulo quarto part. tertia, non sufficiet socium assumere, & coniudicem,adiunctum,
51 quia tunc non est satis consultum parti recusanti, quia suspicio, & à iure facta inhibitio durat, vt ex Especulatore in titulo de recus.§. secundo, & Bartolo in leg.secunda in secunda lectu. ff. tiquis in ius vocatus non ierit resoluit Morla in præludio ad titulum de iurisdictione iud.num. 206.& ante eum adnotat Grego.
52 Lopez in leg.32.titu.quarto,par. tertia, glossa finali, columna secunda, & hæc remissio Gregorij Lopez est optima,ad plura in hac materia recusationis, & cum eo Morla id extendens in causa in
53 quaquis aduocatus fuit, vel consilium præstitit ex leg. decima, dicto titulo quarto, parte tertia. ibi *Otro si dezimos que ningun ome, deue oyr ni juzgar pleyto, de que ante el mismo oueſſe sido abogado, o consejero*. Et si fuerit regius auditor nec etiam relationi litis adesse debet sed ad aliam aulam transire dum relatio fit eius litis in
54 qua fuit aduocatus, ita disponitur in leg. decima octaua titulo quinto, libro secundo Recopil.iustissimè quidem itaque in prædictis casibus sent.erit nulla
55 etiam parte non opponente, siue in ciuilibus, siue in criminalibus resoluit Gomez de Leon, vbi supra numer.5.& tunc Princeps est

consulendus, vt probat dicta lex nona in fine, siue eius consilium, vel Chancellaria, quæ illum repræsentat, quoad lites, & causas, quod attinet adiudicem ordinarium: nam in Auditoribus, est prouisum per dictam legem si fuit aduocatus, & alias nostri tituli de recusationibus, extende etiam quod adducit Morla vt non detur adiunctus iudici ordi-
56 nario quando parti non est prouisum, & etiam in iudice Ecclesiastico, vel Regio Auditore, vt in totum remoueatur à iudicandi potestate, vt non solum procedat in casu dictæ legis qui iurisdictioni, & legum nona,
57 & decima, titulo quarto, part. tertia, sed etiam in inimico capitali in casibus expressis in leg. vigesima secunda titulo decimo sexto, part. tertia. ibi. *E por ende defendemos, que ningun home que sea homiciado con otro de gran enemistad, que no pueda ser testigo contra el en ningun pleyto*: ponit exempla: *Si la enemistad fuere de pariente, que le aya muerto, ò que se aya trabajado de le matar al mismo, ò si lo ouiesse acusado, ò infamado sobre tal cosa, que si le fuere prouado, auiera de recebir muerte por ello, ò perdimiento de miembro, ò echamiento de tierra, ò perdimiento de la mayor parte de sus bienes, que por qualquier destas maneras que aya enemistad entre los homes, no deuen testiguar los vnos contra los otros, de mientras la enemistad durare.* Et legē sexta titulo trigesimo tertio part. septima, sic de-
58 claratur. *Otro si, por esta palabra: Enemigo, se entiende aquel que le matò el padre, ò la madre, ò otro pariente, hasta en el quarto grado, ò que le mouio pleyto de seruidumbre, ò que le acusò de tal yerro, que si le fuesse prouado, que le matarian por ello, ò que perderia miembro, ò que le desterrarian, ò tomarian toda su hazienda*, sic traduco, ne dissonet, *ò la mayor partida, ò si lo tiene desafiado, ò es su enemigo, segun fuero de España, è por qualquier destas razones, que home sea su enemigo de otro, è testimoniare contra el, puedese desechar su testimonio, mas los otros que son su mal querientes por alguna otra razon no los podria assi desechar.* Et vltra traddita hac lege, ex quibus, quis inimicus capitalis probetur, traddit Mascardus conclusione 899. numero sexto, & septimo, vbi etiam refert alias inimicitiæ causas, de quibus infra dicemus, ad eum itaque est recurrendum, & generaliter dicendum est, quæcumque sit causa reiciendi iudicis multoque etiam in iudice iustiores, quam in teste videri debere, propterea quod à iudice periculum maius certiusq; immineat, quam à teste propter iudicis de re controuersa potestatem, sic Hugo Donelus de iure ciuili
59 quarta parte lib. 17. numero trigesimo, & quod omnis causa

quæ

quæ ſufficiat ad allegandum ſuſpectum teſtem multo magis ſufficit ad allegandum ſuſpectum iudicem, quia facilius repellitur iudex à iudicando, quam teſtes à teſtificando tenet Calderinus conſ. 213. in fine, verb. item prædicta cauſa quem ſequitur Cardinalis Tuſcus lib. ſeptimo ſub littera S. concluſione 908. numero vndecimo concludit Andræas Gail libro primo obſer-
60 uationum cap. 33. numero decimo vbi dicit quod minor ſuſpicio ſufficit in iudice quam in teſte.

Itaque ex dicta paritate ſeu maioritate vtiliter, & notabiliter colligo, ex prædictis legibus & paritate, quod quemadmodum ex cauſis in eiſdem legi-
61 bus relatis teſtis omnino excluditur à teſtificando, vel receptus & examinatus nullam fidem facit, nec in capitali inimico operatur arbitrium, quia ius, & iura
62 reddunt depoſitionem teſtis inimici capitalis nullam traddit Menochius de arbitrarijs caſu 239. numero octauo, vbi reſol-
63 uit, quod ſi aliquis prætendatur, eſſe inimicum capitalem non eſſe in teſtem recipiendum, citat Bartolum in authentica ſiquis teſtis. C. de teſtibus, & quod ante examem inimici capitalis opponi poteſt vt non deponat, nec in teſtem recipiatur reſolnit Baiardus ad Iulium Clarum quæſtione 24. numero 25. qui dicit ſumatim de inimicitia cognoſcere, & ſuper ea pronuntiare iudex quia non reſeruatur tempore publicationis. Menochius de arbitrarijs caſu 239. numero 7. & 8. Baiardus vbi ſupra ad quod attende, quia eſt optima remiſſio, quæ dabit tibi honorem. Ita etiam eodemmodo iudex ordinarius ſecularis non poteſt iudicare, etiam cum adiuncto, quo caſu inimicus capitalis eſt, & ab Auditore Regio, & Eccleſiaſtico iudice, in totum remouetur iudicandi poteſtas, ſi inimici ca-
64 pitales ſint partis quæ litigat coram eis quod intellige ſi à parte opponatur, & allegetur contra ordinarium vel alios iudices, vt de teſte inimico capitali, ſuppoſita dicta paritate, probat dicta lex 6. titu. 33. ibi. *Puedeſe deſechar ſu teſtimonio*. Itaque quemadmodum repulſa capitalis inimicitiæ contra teſtem eſt allegenda, & probanda parimodo contra iudicem ordinarium vt remoueatur à iudicando, nec adiunctum aſſumat, ſed Regem conſulat ex dicta l. 9. tit. 4. p. 3. ibi. *Mas quando alguna deſtas cauſas acaecieren, deuelo el Iuez hazer ſaber al Rey, è pedirle por merced, que mande a algun home bueno, que oyga aquel pleyto, è ẽlo libre, è el Rey deuelo hazer*. Quod diuerſum eſt in cauſa propia, vel
65 domeſticorum vt iam habuiſti, eſt d.l. iuriſdictioni cũ ſimilibus,

ratio autem differentiæ, quare in capituli inimico requiritur causæ expressio, & allegatio in eo vero, qui iudicat in propia sua causa, vel suorum in casu dictæ legis, qui iurisdictioni, cum concordantibus, non requiritur allegatio colligitur ex eisdem legibus, quia in his in totum aufertur potestas, & iurisdictio à lege in inimico, aufertur si hoc allegetur id est ipso iure opposita tamen exceptione nec in casibus dictæ legis, qui iurisdictioni requiritur allegatio, sed sufficit in rei veritate sub esse causam propiam, quod attinet ad liberorum causas, iam diximus idem procedere, & obstantiam quam facit lex in priuatis.

66 ff. de iudicijs declara vt per Barbosam ibi Morlam vbi supra numero 208. ex quibus infero. eum qui audaciam habet iudicandi, in causa propia vel liberorum, vel eorum, quos in potestate habet, vel eo casu quo fuit aduocatus, vel consultor, etiam si aperte non sit ei oppositum peccare mortaliter, cum in casu graui, & cum præiudicio par-

67 tis litigantis vsurpet iurisdictionem, à legibus sublatam, si autem hoc secretum sit prout aliquando accidere solet, & periculum adsit dico iudicantem habere interesse, in casu, qui litigatur, tunc prudenter se excusare debet, vel si ab omnibus Auditoribus visa tunc sit secreto consilio hoc est (en el Acuerdo) cedere vocem, & votum suo coniudici cuius rectam satisfationem habeat nō se declarando, vel inclinando vt alter sibi suffragetur, quia idem in eonueniens inde proueniet ac si propiam sententiam diceret in causa propia, quæquidem sic censeo esse vera, & secura, vt cum casus tibi occurrat, propter animæ periculum caueas iudicium enim durissimum, in his qui præsunt fiet Ecclesiastici capit. decimo octauo, nec hæc quæ quotidiana forsam allibi ita inuenies discussa.

Limita, & declara omnia quæ

68 prædiximus de causa propia, vt procedant quando vt priuatus iudex habet interesse in causa, non vero vt iudex: *Como es en la tercia parte de pena, ò otras aplicadas*, quia tunc non solum potest de ea iudicare, verum etiam recusari ex hoc solo non poterit, vt declarando Glossam in l. de iure verbo Prouinciæ. ff. admunicipales aduertit, & resoluit Morla vbi supra in promissis ad titulum ff. de iurisdict. numero 202. & melius Auendan. prima parte capit. decimo octauo num. 2. quod etiam intelligo in iudice seculari ordinario: nā ex eo quod decimā in causa executiua habeat vel tertiam partem condenationis in causa denuntiata suspectus

dici

dici non poteſt, & iuramentum abſq; pœnato propter hoc ſolum interponi non poterit, licet recuſari valeat extende, vt de cauſa propia iudex non poſsit cognoſcere quando aduerſus eum opponitur perſonæ defectus vel
69 vti infamiæ, vel quod ſit ſeruus, quia tunc cognoſcere non poteſt ſiue ordinarius ſit, vel delegatus, reſoluit Beneuentanus cap. 14. n. 27. & ſequentibus, ad quem recurre, vel ſi opponatur, quod ſit demens vel fatuus ex adductis ibi, ſed caue à cautelis iniuſtis protrahendarum litium cauſa propoſitis, & odio iniuſto, quod ſi aliqua ex his malitioſe opponantur ſe vere ſunt punienda, admite hanc extenſionem, & amplia, vt procedat in caſu legis 2. tit 9. lib. 3. Recopi. quando contra aliqué iudicem, vel iuditium à ſe latum opponitur, quod eſt minor viginti, & ſex annis, & quod per decé
70 annos non ſtuduerit iniure, & legibus regni nam non poterit ipſe de hac nullitate cognoſcere, quia eſt cauſa propia ſed ad ſuperiorem remitere hoc caſu, & alijs relatis à Beneuentano dicto cap. 14. n. 27. ex ratione textus in dicta l 9. tit 4 p. 3. quam adhoc pŏdero idem erit, quando opponitur aduerſus iudicem quod fuerit excommunicatus, & ex hoc non poterit, ex adductis à Vancio de nullitate ex defectu iuriſdictione delegatæ num. 61. quia vt ibi inquit infamis eſt ex ca. infames 6. q. 1. quod relinquo cogitandũ, an cognoſcere poſsit de hac nullitate vel nŏ, in cæteris vero cauſis prædictis in hoc. §. declaratis
71 exceptis iudex quilibet ſiue inferior, ſiue ſuperior, ſiue Eccleſiaſticus, ſiue ſæcularis, abſtinere non debet, ab ordinatione, & deciſsione litis, etiam ſi aduerſus eum opponi poſsit legitima ſuſpitionis cauſa, niſi cum efectu fuerit recuſatus, hæc eſt doctrina Rebufi in diſtinte loquentis 3. tomo ad leges Gallicas in tractatu de recuſatione gloſ. 1. num. 9. nam vt ipſe inquit ſi forte pars confidit de probitate, & ſanctitate conſiliarij vel iudicis, & ob id nolit eum recuſare, iudicare poterit nam quid ad rem ſi partes ſint concordes, & cum non recuſent argum. text. in l. 1. § in deff. de noui operi nũtiacione ſic Rebufo nŏ relate licet alios referat reſoluit Iacobus Laurentius Beneuentanus de iudice ſuſpecto cap. 1. nu. 7. & n. 14 limitat non procedere propoſitas exceptiones recuſationis, quia
72 hunc licitè abſtinere poteſt tu veto declara, & ſublimita id non eſſe intelligendum in iudice ordinario ſeculari, quia ab eo iura noſtra non auferunt iuriſdictionem, ſed cumulatiue ei competit
73 electo adiuncto, qui parem iuriſdictionem habet, in ciuilibus, & in criminalibus prout eſt ſtabilitum in l. 1. & 2. tit. 16. lib. 4. Reco-

pilationis, quod iterum declara, & limita vt non procedat in causa propia iudicis, vel alias pertinente adliberos vxorem vel alios quos refer dicta lex qui iurisdictioni. ff. de iurisdict. omnium iud. iuncta glos. ibi. Nec dictum Rebusi simpliciter, & generaliter est verum, sed cum declaratione, quam sic constitue ne erres vt teneatur abstinere in rebus, & causis propijs, etiam si non recusetur, & distinctionem adhibeas casus vero in quibus ordinarius iudex omnino remouetur, nec ei datur adiunctus adducit Gregor. Lopez in l. 32. tit 4. p. 3. qui vt iá diximus sunt reducendi ad inimicitiam capitalem, & quando est causa propia iudicis vt priuati, vel eorum, quos adnotauimus in alijs omnibus datur adiunctus iudici ordinario seculari recusato, & sic pro regula obseruandum.

Declaranda sunt omnia præcedentia, & lex, qui iurisdictioni iam pluries citata quoad causam propiam iudicis, vel vxoris seu eorũ, quos in potestate habet vt limitetur, & restringatur eius decisio ad casus in ea expressos, & 74 apud nos in l. 9 tit. 4. p. 3. nõ vero ad alios consanguineos, in quorũ causis etiã si sint propij fratris iudex non inhibetur à iure ne iudicet, sed opus est recusatione, & sic est tenendum, quidquid perperam dixerit Benauentanus, & quos citat de iudice suspecto cap 11 n. 3. afeuerare intendens d. l. qui iurisdictioni extendendam in consanguineis vsq; ad decimũ successionis gradum. Quia si eos habet in potestate iudex hoc est. *Si son sus criados, y cõtinuos en su casa* 75 *y lleuan su racion, y comẽ continuamẽte a su mesa, ò a su costa.* Tũc procedet d. lex ibi, vel cæteris, quos secum habet, y esto aunque no sean sus parientes, siendo Iuez superior, ò ordinario Ecclesiastico, ò seglar, esta inhido por derecho de juzgar sus causas, pero siendo parientes, y no concurriendo lo dicho, no esta inhibido, sed recusatione opus est tam ex restrictione prædictæ legis, & nostræ legis nonæ tit. 4. p 3. & etiam ex hac l. finali. ibi. *Otro si, ordenamos, que el que recusare alguno de los dichos Iuezes, por causa de parentesco, ò afinidad sea obligado a declarar el grado de tal parentesco, ò afinidad, ô el medio, ô causa de donde viene: y que no haziendo la dicha declaracion, no sea admitida la tal recusacion.* Ecce qualiter necessaria est recusatio, vt consanguineus à iudicando arceatur estq; error contra iura communia, di- 76 xisse extendendam dictam legem ad consanguineos vsque ad decimum gradum, & apud nos in distincte sunt seruandæ dictæ leges, & optima resolutio Rebusi quam supra adnotabimus, vt recusatione non interposita iudex non teneatur abstinere, nisi

in

in cauſis propijs, & declaratis à dictis legibus, qui iuriſdictioni, & 9. tit. 4. p. 3. citatis, quod ſic explico, quia articulus eſt quotidianiſsimus, & vt Caueas à reſolutione Benauentani dicto cap. vndecimo numero tertio, & à Iaſone quem citat in dicta l. numero ſexto Aufrerio, & Chancerano quos citat deciſion. 15. & ad ea quæ dixi reducenda eſt, & declaranda gloſſa ſexta Gregorius Lopez in dicta l. 9. tit. 4. part. 3. ſi licet, quod ſi conſanguineus vſque ad decimum gradum
77 ſit in familia iudicis eius familiaris, vel qui cum eo viuat remoueatur a iudicando, ſi vero dicta ceſſent non remoueantur, niſi recuſſatione interpoſita adiunctumque aſſumat ſi ordinarius ſit in cauſis ſuorum conſanguineorum, in iudice Eccleſiaſtico ordinario ſi ſit Epiſcopus Conſilium erit vt cauſas priuatas ſuo-
78 rum familiarum de leget, vel ad ſuperiorem remitat, & nihilominus credo quod ſi recuſatio non interponatur, poterit de his cognoſcere, & eas deffinire eius Prouiſſor ſeu Vicarius generalis, quia dictæ leges inhibeates afficiunt, perſonam iudicantis, & vbi non concurrit dicta qualitas prout in officiali ſeu Prouiſſore ceſſat prohibitio, & licet ſit eadem iuriſdictio eſt diuerſa perſona iudicantis, & ſic legalis inhibitio in eo ceſſat.

Diximus quidem neminem
79 poſſe cauſam propiam iudicare, & in ea iudex exiſtere, quod falit in Principe non recognoſcente ſuperiorem, quando lis tractatur inter Principem, & ſubdictos quo caſu Princeps eſt iudex competens. l. & hoc Tiberius. ff. de herædibus inſtituēdis. l. proxime. ff. de his quæ in teſtamento delentur cap. Guiliſarius 23. q. 4. ſiue ſit Princeps actor ſiue reus, veluti pleniſsimæ ſcripſerunt Aretinus, & Decius in cap. 1. n. 8. de probationibus, qui textus mihi in punctis obtigit pro ſecreto examine ſubeundo dum licentiæ gradum iniure Canonicum Complutenſi Academia obtinui, anno 1591. & tunc hanc quæſtionem exacte approbantibus magno opere iudicibus examinis diſputaui idem reſoluit Abbas, & Felinus in cap. cum veniſſent de iudicis Alexander, & Iaſſo in leg. eſt receptum. ff. de iuriſdict. omnium iudicum Maranta in pract. titulo de appel. num. 34. reſoluit Peregrinus de iure fiſci, lib. 1. tit. 2. num. 32. quod non procedit in
80 ter Principes nō recognoſcentes ſuperioré in tēporalibus, vel inter priuatū, & Principē nō ſibi ſuperioré, vt plene ſcripſerūt Abb. & Feli. in d. c. cū veniſſent, & Pereg. n. 33. citato inter Imperatorē & Principē nō recognoſcentē ſuperiorē Papa erit iudex cōpetens Menochius conſ. 2. n. 138. imo de

aliquo dubio inter Papam, & Im
81 peratorem cognoscit Papa clem. Romani. §. cæterum de iureiuran do, & sic Pontifices statuerunt, & Canonistæ sequti sunt in fauo rem dignitatis Pontificis glos. & Doctores in cap. cum veniſſent de iudicijs Alciat. conſ. 2. nu. 22. lib. 3. decuius in dicto c. 1. de pro bationibus, & sic est resoluendũ, quidquid in contrarium de ho neſtate aſeuerare contendat Be neuentanus de iudice ſuſpecto, cap. 2. n. 11. nam & eius opinio, & eorum, quos refert non est tenen da eamq; vt ſtatim referam vidi iam improbatam in facti contin gencia del eſtado de Ferrara, & in cauſis arduis, & valde grauibus occurrentibus inter Imperatorẽ, & ſubditos Papam immediate adire poſſe, ita Peregrinus dicto tit. 2. num. 34. Sed quidquid di
82 cat Peregrinus, & ante eum omnes quos citat veriſsimum in diſtincte est regem noſtrum Hiſpaniæ de cauſa ſua inter ſubditos, & etiam non ſubditos poſſe iudi care, & iudicaſſe : nam ſemper pro iudicando adhibet conſilia doctiſsimorum virorum, qui litteris, & virtute legumq;, & experientia litum, & cauſarum antiqua ſeriæ prædicti hic enim (hoc eſt cuiuſcumq; regni conſilium)
83 cauſas, quæ ad eumdem regnum attinẽt examinãt prouident, & iudicant inter eumdem met dominum noſtrũ Regem audito eius. Fiſcali Procuratore, & inter priuatos vel alios Reges, & poteſtates vnde quod de honeſtate conſulit, gloſ. in cap. cum dilecti de confirmatione vtili, vel inutili, & in cap. cum dilecta de iudicis quod quando eſt aliqua cauſa, quæ pertinet ad Pontificem Maximum, illam debet delegare iudicibus nõ ſuſpectis ne ipſe cum iudicat de cauſa ſua ſuſpectus videatur in Regno Hiſpaniæ, ſtabilitum eſt, vt quæcumq; cauſa, & lis ad Regem eiuſq; fiſcum pertineat per ſua procerum, & grauiſſimorum virorum iudicia, & ſententiam à Conſiliarijs ſuis terminetur, in conſilio eius vel in Re-
84 gia Chancellaria, & idem ſeruatur in Indiarum Regnis, quod intelligo de honeſtate, & æqua iudicandi ratione nam de rigore Princeps ipſe, & Rex dominus noſter per ſe ipſum abſq; recuſatione, vt iam prædiximus num. 74. cauſas ſuas iudicare poteſt. Quod & in ipſo, & in Romano Pontifice duo adſunt noſtri temporis exemplaria primum eſt de ſucceſ
85 ſione Regni Portugaliæ in Rege Philippo Secundo iuſto cognomine vocatus prudens alterum in Clementi Octauo Pontifice Maximo, quo ad extenſionem feudi Ducatus de Ferrara, & eius acquiſitionem ſacroſanctæ Apoſtolicæ Romanæ Sedi, quæ quidẽ fideliter, & eleganter retulit Doctor Ludouicus de Bauia. 4. p. hiſtoria

storiæ Pontificalis folio 346. his verbis agens de congretionis Cardinalium voto, & consilio super dicta vnione, & incorporatione dominij vtilis cum directo dicti feudi Ducatus de Ferrara, & an esset prædicta causa iudicanda per arbitros, in quo sacra Cardinalium congregatio resoluit non esse per arbitros determinándum, quod postulabat Don Cesar de Este, vltimus possessor, sed per ipsum Papam. Et hæc notabila fidelis Historiographus refert verba in Congregatione, & Cardenalium Consistorio prolataque referre libuit.

Sobre estos dos puntos, se discurrio lárgamente con graues y eficacissimas razones, agit de Ducatu Ferrariæ. Dezian al primero que de ningunamanera podia su Santidad remitir este negocio à arbitros: porque no pudiendo, como no podia enagenar, ni tornar a dar en feudo estos bienes, tampoco podia comprometer la diferencia, que sobre ello vuiesse por ser especie de enagenacion, y auer confirmado la Bula de Pio Quinto, y juradola al principio de su Pontificado, en la qual se comprehendia el compromisso, ni tampoco deuia dexar de ser Iuez: pues siendo como era, señor del directo dominio del feudo, conforme a derecho auia de juzgar qualquiera diferencia, y controuersia, que sobre el vuiesse, y que no seria justo, que auiendole Dios encargado su Iglesia, cõsintiesse que otro ninguno fuesse juez de sus causas: pues demas desto, era Principe que no conocia superior en la tierra, en lo espiritual, y temporal, y que le tocaua el conocimiento desta causa, por derecho (& infra) alegauá con esto el exemplo del Rey Catolico, don Felipe Segundo, quá-
86 do heredò el Reyno de Portugal que pidiendole el Papa Gregorio Decimo tercio, que suspendiesse las armas, hasta que el declarasse a quien pertenecia de derecho, aquel Reyno, no lo hizo, antes el solo juzgò, que era suyo, y sin aguardar agena resolucion entrando antes su exercito tomò la possession del.

A lo segundo, dezian, q̃ si bien conforme a reglas vulgares de derecho, ninguno puede ser juez en su propia causa: mas que esto no se entedia con los Principes, que no reconocen superior, qual lo es el Pontifice: y en causas tocantes a hazienda propia, y no de la Iglesia. Y que siendo cierto, que tienen los Obispos el conocimiento de las que tocan a las suyas particulares, con mas justa razon deuia el Pontifice conocer desta, siendo cosa tocante a la Sede Apostolica Romana: y aũque afirmauan auer opiniones de graues Doctores, que parece se inclinan, a que semejãtes negocios

es

es bien se remitan a arbitros, ò que el conocimiento dellos se delegue en particulares Iues, mas que era cierto, que se entendia en cosas personales, tocantes a la persona del Principe, como ya esta dicho, y de equidad y gracia, no de necesidad, y justicia.

E referido estas palabras, que en si son graues, y de fiel Autor: por las quales consta la determinacion, y fundamentos que vuo, para dos casos tan arduos, como la succesion del Reyno de Portugal, en el Rey Don Felipe Segundo: y la incorporacion, y consolidacion del vtil dominio, y su extension al directo, que la Sede Apostolica tenia del estado del Ducado de Ferrara: con lo qual, como esta historia refiere la Santidad de Clemente Octauo, de
87 felice recordacion, fue hiez en la dicha causa. Esta determinacion de la Sede Apostolica, y acuerdo de los Cardenales, en que assistio el Pontifice, es la mas autorizada decision, que puede alegarse: en que es tambien de mucha consideracion, vuo concordie de to-
88 dos los votos, como el historiador dicho refiere, siendo vno dellos, el Cardenal Don Fernando Niño de Gueuara, de tanta autoridad, y letras, y experiencia de juzgar, como doctissimo Iurista, que fue muy conocido por tal en la Real Audiencia de Granada, à donde fue Presidente, & in terminis quòd Papa, vt diximus, ne suspectus habeatur, circa fa-
89 ctum propium, alteri causam de leget quamuis ipse omnia possit iudicare, resoluit post alios Ludouicus Romanus, cons. 521. num. 8 post glos. in d. cap. cum dilecta de confirmatione, vtili vel inutili ca. cum veniissent de iudicijs, post adducta, à Doctoribus in d. cap. cum veniissent Tusclius sub litte, ra S. conclusione 910. num. 3. Maranta tit. de appellatione nu. 34. sed cauendum est, à Romano in eo quod constanter asserit dicto consilio appellari posse, à sententia Papæ, ad Concilium gene rale: nam excommunicatus est virtutæ Bullæ in Cœna Domini
90 cap. 2. qui hoc fecerit vt refert idem capitulum, & tradit Nauar. in Manuali cap. 27. num. 58. Candelabrum aureum hoc fundans, & declarans 2. p. in explanatione Bullæ Cœnæ Domini num. 14. vn de cauendum est à contraria opinione eorum, quos refert: nam hodie falsa, & periculosa est, asserere appellari posse à Papa, & eius sententia ad cõsilium. Videndus est Vualdus in dicto candelabro qui breuiter, & compendiose hunc articulum explicat, quod comprobat maioris autoritatis, vir doctissimus hæreticorum propugnator, Cardinalis Belar-
91 minius lib. 2. de autoritate Conciliorum cap. 17. vbi respondet autoritati Concilij Constantien-

sis

ſis, ſeſ.4. dicens, ex eo non probari contrarium, & fuiſſe illud tempus ſchiſmatis, cum quis vere Papa eſſet ignoraretur, idem adducit, & bene explicat Ioannes Martha de iuriſdict. 3. p. cap. 17. vbi plura de autoritate Papæ circa concilia, & eorum confirmationem ſeu derogationem refert.

DE CAVSIS recuſationis, & quæ legitimæ, & validæ iudicari debeant.

92 PRO Articulo, & ad inquirendum, an cauſæ recuſationis legitimæ ſint, & tales iudicari debeant, ſi proponantur contra Regios Auditores, vel Eccleſiaſticos iudices (de quibus nunc loquimur) communis recurſus eſt, ad Ioannem Andræam in cap. legitima de appellationibus, lib. 6. Philippum Francum in cap. poſtremo de appellationibus, Rebuſum in tractatu de recuſatione 3. tomo ad leges Gallicas, Stephanum Aufrerium, & Lanfrancum de Oriano in tract. de recuſatione, Marantam in practica tit. de appellationibus ex num. 17. vſque ad 75. quibus adde Caualcanum 2. p. deciſionum deciſione 28. Menochium de arbitraris, caſu 151. &c. Petrũ Gregoriũ lib. 49. ſynthamatum cap. 3. vbi eleganter more ſuo, pauca ad hanc materiam attinentia explicat, & compendioſe Cardinalem Tuſchũ ſub littera S. 7 tomo concluſione 907. & 908. 909. & 1000. ex noſtratibus, ad Præſidẽ Couarr. in praticis cap. 26. Paz, in praxi ſecundo tomo cap. 6. n. 5. Matien. in Dialogo Relatoris cap. 38. num. 10. & Curiam Philippicam 1. parte. §. 7. & nouiſsime Villadiego in ſua Politica, cap. 5. §. 3. & cap. 1. num. 59. 60. fol. 16. pluresque optimos caſus refert, & reſoluit Antonius Faber lib. 3. ſui codicis, ſub titulo nequis in ſua cauſa iudicet, vel ius ſibi dicat, per ſex vel octo diffinitiones pulchre Hugo Donellus, quamuis ipſe impius ſit, de iure ciuili lib. 17. cap. 25. & ab Auguſtino Morla, in principio tituli 2. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, ex num. 172. vſq; ad numerũ 215. Andræa Gail lib. 1. practicarũ, obſeruationũ obſer. 33. vbi breuiter, & cum bona reſolutione plures caſus quotidianos, enumerat ad recuſationis praxim, poſt quos omnes eſt integer, & non paruus tractatus Iacobi Laurentij Benauentani, de iudice ſuſpecto, cuius dicta potius ad alias tritas, & vulgares reſolutiones, & ab omnibus adductas, quam ad hanc materiã

93 aplicari poſſunt, ea enim eſt conſuetudo, moſque quorundam exterorum, vt vnus qui ſcribit alie-

na

na semper dicta transcribat, & raro aliquid noui dicunt.

94 Et his vero, quia Doctoribus enumerantur, quam plures adducit Maranta vbi supra, & causas recusandi enumerat aliquas, quæ in effectu friuolæ sunt ad effectũ remouendæ iurisdictionis, vt infra dicemus: non vero ad id. vt iudex sæcularis ordinarius recusari possit, vt ei detur adiunctus, iuxta textum in authentica si vero contigerit. C. de iudicijs, & glossam in l. apertissimi in verbo iudices. C. eod. tit. vbi Bartolus num. 1. & Iasson. 4. vbi communem dicit, & est lex 1. & 2. tit. 16. lib. 4. Recopilat. infra. Secus autem est de iure Canonico, quia

95 non solus delegatus sed ordinarius, recusatur vt remoueatur à iudicando, quando adest iusta causa allegata cum iuramẽto, & probata, etiam si Episcopus esset, iuxta textum ordinarium in cap. siquis cõtra Clericum de foro competẽti, Soci. ibidẽ n. 5. textus in cap suspitionis de officio deleg. cap. cum speciali de appellationibus vbi glossa verbo de recusationis Philippus Francus nu. 46. communiter Doctores, & ibi Iasso in dicta l. apertissimi Andræas Gail dicta obseruatione 33 lib. 1. ad recusationem vero Regij Auditoris, & Ecclesiastici iudicis, seu Præsides Audientiæ Regalis.

Constituemus casus plures recusationis legitimæ, & inter aliquos, quos refert Borgninus Caualcanus, eligam eas causas, quæ concludenter sunt admitendæ, explosis cæteris ab eodem relatis tanquam friuolis, de quibus postea dicemus, & ex adductis à Caualcano ordine Alphabetico, omittens iudices ordinarios sæculares, & de Auditoribus Regijs & Ecclesiasticis agens.

96 Prima est causa recusationis si quis sit amicus nimis partis, quod intellige, si sit amicitia intima, quia suspectus allegari potest & recusari, Calderinus, cons. 213 in principio, Tusch. sub littera S. concluſ. 908. num. 8. quod declara, vt procedat tantum, quando est, intima y estrecha amistad, nec sufficit amicitia ordinaria cum altera partium, vt recusari possit, quod collige, ex doctrina Abbatis in cap. accedens, el 2. vt

97 lite non contest num. 8. & postea repetemus in exclusione causarum, quæ friuolæ iudicari debẽt, itaq; licet recusari possit iudex, propter familiaritatem, & amicitiam intimam, quam cum aduersario recusantis habet, ex cap. acusatores 3. q. 5. cap. cum R. de offi. delegati Ioanne Andræa Gemimano, & Philippo Franco in cap. legitima de appel. lib. 6. Menochio de arbitra. casu 152. num. decimo idem comprobat Maranta sexta parte de recusatione numero 43. ex lex finali hoc titulo.

El que propusiere recusacion por causa de amistad, ò enemistad, estè obligado a expressarla en particular : y de otra manera no se admite la recusaciõ

98 & hoc iure vtimur.

Quæ autem dicatur intima amicitia, & familiaritas, quæ causam recusandi præstet iudicis arbitrio relinquitur Nauar. in cap. cum contingat pagina. 132. de rescriptis, quem citat, & sequitur Menochius dicto casu 152. n. 12. in quo consulo, vt prudenter, & magna cum consideratione vt in re periculosa iudicetur, nec enim leues amicitiæ causæ veniunt in consideratione, sed tantummodo in rebus, & negocijs grauibus quæ ve iudicem affectum, & subnixum habeant suspitionemq; legitimam constituant, nam de cæteris non est curandum vt infra latius dicemus, & explicauimus.

Secunda causa est affinitas cũ
99 parte, ita Caualcanus vbi supra dicta decis. 28. 2. p. nu. 114. quod intellige, & restringe in propia, & vera affinitate intra quartum gradũ, iuxta textũ in c. nõ debet de cõsanguinitate, & affinitate, & nõ vltra licet de iure antiquo, ad septimũ gradũ extendebatur constat ex cap. nullum cap. æqualiter. 35. q. 3.

Quod iterũ cũ sit casus frequens
100 & quotidianus circa recusationẽ attendendũ est, quod antiquitus triplex erat affinitatis genus primum inter personam copula licita, vel illicita cognitam, ac eius cõsanguineos, & è cõtra inter ei personã cognitũ, & consanguineos cognoscentis, vt cõstat ex toto titulo de eo, qui cognouit consanguineã vxoris suæ; secundũ erat inter verũ affinẽ, & maritũ seu vxorẽ sui affinis, vt quando Petrus est affinis vxoris fratris sui, si mortuo fratre Maria nubat alicui, cũ hoc viro habebat Petrus affinitatem secũdi generis.

Tertiũ erat cũ marito vel vxore illius cõiuncti secundo affinitatis genere, vt in exemplo prædicto, si vir ille posterior, factus viduis aliam, hoc est, coniunctã Petro, tertio affinitatis genere, ducere vxorem veluti habentur hæc duo genera in cap. de proinquis. 35. q. 3. & ita ex affinitate oriebatur affinitas, sic Thom. Sánchez dematrim. lib. 7. de impedimẽtis 2. tom. disputatione 67. n. 1. vbi progreditur dicens, num. secundo hodie solum primum affinitatis genus vim habere: nempe inter habentem, carnalem copulam, siue licitam, siui illicitam, & consanguineos mulieris cognitæ, & è contra inter mulierem cognitatam, & cognoscentis consanguineos, nec ex affinitate oritur iam affinitas, ex capite non debet, de consanguinitate, & affinit. iam citato.

Itaq;, vt recusatio locum ha-
101 beat, ex capite affinitatis, debet
esse intra quartum gradum, ad
quem est reducta affinitas lici-
ta, decreto Ecclesiæ, de illicita.
§. sequenti agemus, & non est
sufficiens, vltra dictum quartum
gradum, nec quádo allegaretur
affinitas affinitatis, vulgo deu-
dos de deudos, ò cuñados de cu-
ñados: quia à iure non attendi-
tur. Quod limitarem, en la causa
102 que fuesse, y pertenecie sse al que
es casado con hermana de la mu
ger del Oydor, a quié se recusa,
que comunmente se llaman cu-
ñados, sin serlo: porque estan
conjunto el trato, y comunica-
cion en este caso, que quando,
no por parentesco, ò cuñadazg-
go, por familiaridad, è intimo, y
estrecho trato à lugar. Cum re-
cusationis causæ sunt regulariter
arbitrariæ, & non expresse à iu-
re, vt post Menochium de ar-
bitr. dicto casu 152. n. 12. & 13.
tenet Paz 2. tomo. 1. p. c. 6. n. 6. &
resoluit Tuschus sub littera S. di
cta cõclus. 908. n. 13. & n. 14. vbi
inquit, affinitatis causam esse le-
gitimam, ad recusandum; puta,
in viro, vxore, & eorum liberis,
& quod in alijs affinibus, non re
peritur iure cautum, nisi ex mo-
ribus, vt propter nimiá conuer-
sationem Baldus cons. 472. num.
6. ver. & propterea esset lib. 1.
Bartolus in tract de iudice suspe
cto in principio.

Et per hanc rationem nimiæ
103 conuersationis, idem intelligo,
& extendo, que en el pleyto, de
que está aquel, ò estuuo casado
con prima hermana, ó prima se-
gunda de la muger del Oydor
justamente puede ser recusa-
do, mayormente en las Indias, à
donde se considerá mucho esta
amistad, y comunicacion, que se
sigue, ya q̃ no de afinidad, ni afi-
nidad de afinidad, q̃ no la ay, re-
sulta de pendencia, de casamien
to, que es arbitraria, y considera
ble, para poder ser recusado el
Oydor, en los exemplos propue
stos. Ex adductis à Menochio, &
Paz, vbi supra, cum alijs resoluẽ-
tibus, causas esse arbitrarias: yno
serà assi en los pleytos, que se tu
uiesse del litigante, teniendo
otro pariente, el que litiga, casa-
104 do cõ hermana de la muger del
Oydor, de cuya recusácion se
trata, ò primahermana suya, que
es lo que se suele dezir, ser deu-
do de deudos, de otros deudos
del juez: porque esset processus
in infinitũ, y de ninguna manera
esso deue cõsiderarse; verdad es
q̃ si vuiesse otras causas, esta cõ
ellas ayudaria a lasdemas: pero d̃
por si sola, es depẽdẽcia remota,
y no considerable. Et hæc, vt cõ-
perta sint de affinitate licita suffi
ciát, quæ nõ inuenies alibi expli
cata, in recusationibus, & quoti
diana esse possunt, & vidi, ali-
quádo, indubitationem venisse.

Tertia

105 Tertia cauſa de aduocato, in cauſa ſuper qua litis cõtentio eſt iam diximus, omnino, eſſe remotum à iure, à iudicandi munere n. 53. ſupra.

106 Sed vtilis quæſtio eſt, an Senator Regius, poſsit eſſe iudex in cauſa aduocati, vel Procuratoris ſui, vel eius, quẽ aduerſarius habet aduocatũ, vel Procuratorẽ, contra Senatorẽ. Anton. Fab. definitũ à Senatu Sabaudienſi teſtatur, poſſe eſſe iudicem, ſub tit. C. nequis in ſua cauſa iudicet, diffinitio. 1. nec admiti recuſatione, ea potiſsimum ratione, quia inuictis aduocatis, & procuratoribus, poſtulandi, procurãdiq; neceſsitas in iungi poteſt, niſi iuſtã habeãt excuſationẽ, tametſi anti

107 quitus contrariũ obſeruabatur, quiã nullus fiebat inuictus procurator, ſiue ad lites, ſiue ad negotia. l. filius familias. 8. §. inuitus. ff de procuratoribus, hodie vero cõtrarium praxi eſt receptũ, & ſic extante neceſsitate officij, idẽ di

108 cendũ eſt in eo, qui aduerſus Senatorem aduocatus, vel procurator, extitit, quia nõ ex hoc Senator impeditur, eius cauſam iudicare, verũ, inquit Ant. Fab. aliter perſonarũ cauſarũq; adq; aliter varietatib⁹. Hac de re Senatũ decernere ſolet, quoties ab alte-

109 ro colligantiũ, Senator quis piã ex huiuſmodi cauſis ſuſpectus dicitur. Quid enim, ſi lis fuit criminalis, & de re, quæ vel dignitatẽ, vel vitam laceſſebat? quid, ſi aduocatus ille Senatorẽ calũnijs vel tergi verſationibus offenderit? ſunt iſta omnia ab officij publici neceſsitate aliena, ideoq;, nimirũ, Senator tanquã inimicus in eius cauſa, ab honore iudicandi ſe abſtinere debet, ita gloſ. dictæ diffinitionis n. 6. intelligo, ſi recuſetur, nemine enim ſuſpitionẽ obijciente nihil eſt, propter quod ipſo iure, facto v l ſuſpect⁹, ipſe Senator videri debeat Ita Fabrianus, & iã tradidimus ex Rebufo, in tractatu d recuſ. gloſ. 1. n. 9. 30. tom. ad leges Gallicas, niſi in cauſis propijs, vt iam diximus, in quibus à iudicando, ipſo iure remouetur, quæ expreſſæ ſunt, in l. qui iuriſdi. ff. de iuriſd: omnium iudicum explicata.

Aliam conſtituit recuſationis quartam cauſam, Caualcanus in amante, Senatore Regio mulierẽ partis aduerſæ eſt periculoſa, & peior, ſi proponatur, tametſi, cõtigibilis, ideo vt nihil õmiſſum ſit, ne obſtet diſpoſitum in hac noſtra lege 55. antepenultimo, dum inquit: *Item ordenamos, que las cauſas de recuſacion, ſe pongan honeſtamente, como eſta diſpueſto: y el q̃ de otra manera los propueſiere, demas de la pena de la ley, ſea caſtigado, al al uedrio de los Iuezes, cõforme a la calidad de ſu exceſo y culpa*, & adeſt in hoc caſu propoſitio adulterij, viuo marito, partis aduerſæ, & contra eius voluntatem, itaque

110

tum ex repugnantia, quam faciunt leges Regni, & ius, quod marito est reseruatum priuatiue circa eius iniuriam, & ex prohibitione nostræ legis, *acerca de que las causas se pongan honestamente*, non crederem hanc esse admittendam, imo puniendum recusantem. Et tunc prudens Præses Regalis Consilij, vel Chancellariæ, Audienciæ ve Regalis, poterit vt maiora damna euitentur, si ei constet, ex aliquibus circunstancijs, verum esse quod recusans proponit, ne eius ius offendatur, Senatorem recusatum, eo quod sit amans vxoris aduersæ partis, prohibere, ne iudicet in illa causa, vel expectare tempus, in quo, eo absente à consenatoribus videatur, eiusque relatio fiat. Si vero calumniose, ei constiterit propositam, excludere eam debet, & in carcere detentum habere recusantem, cum prudentia, pro qualitate causæ, procedere. Ita tamen vt nulli iniuria, nullique ius suæ defensionis subtrahatur, itaque propter periculum imminens plurimum operari debet, arbitrum, recti & circunspecti Præsidis ad cuius manus primo loco debet venire recusatio quælibet, & eam ipse solus legere, antequam à cæteris consenatoribus audiatur, & hoc prædicto casu, crederem eã debere retinere, vt quæ consulo fiant. 111

Alia est recusationis causa certa, & indubitata, quæ oritur ex consanguinitate, intra quartum gradum tantum, & erit in ordine nostro quarta, & licet succedatur consanguineis abintestato, vsque ad decimum gradum. §. finali instit. de legi agnatorũ successione, & in auth. de hæredibus abintestato venientibus. §. nullam, iuncta l. 9. tit. 13. p. 6. & diximus late supra cap. n. 44. 112

Tamen quod effectum recusationis, an extendatur vsque ad decimum gradum distinguit Aufrerius, in tract. de recusationibus num. 4. ver. sed nihilominus vbi ex doctrina Ioannis Andreæ in cap. postremo de appellationibus, dicit esse considerandum, an sint consanguineis, de eadem domo seu stirpe masculina, vt se cũdum hoc iudicetur suspectus, vel ne cõsiderata regionis cõsuetudine, nã in aliquibus locis, affectio cõsanguinitatis extenditur, quasi in infinitũ, como es, apud Castellæ Regna, adõde ay vãdos y casas de vn linage y apellido, como en Estremadura, en Truxillo Chaues, y Vargas, y en Caceres Ouandos, y Carauajales: y en Xerez de la Frõtera Auilas, y Villauicẽcios: y lo mismo en otras partes. Et in aliquib⁹ vsq; ad certum gradum. Cum ergo consanguineus, ratione affectionis tantũ recusetur cõsiderare debemus anduret affectio, cessante vero consue-

conſuetudine, reſoluit Aufrerius ſibi placere gloſſam in cap poſtremo de appellationibus, vt ex cognatis, ſit vſq; ad ſeptimum gradum, in linea vero maſculina vſq; ad decimum. Extende etiá, 113 in natis, ex damnato coitu, y aunque aya baſtardia, nam ſecúdum Ioannem Andræam in arbore affinitatis, & Baldũ in l. fratres. C. de inoffi. teſt. tales veniunt appellatione conſanguineorum idem tenet Aufrerius vbi ſupra, regulariter, ipſe crederem, que dõde ay el miſmo nombre, y apellido, y naturaleza ſe eſtendera a los dichos grados, ſeptimo, y decimo en varonia. Pero adonde lo dicho ceſſaſe, ſolo al quarto grado: porque cõforme a la comun reputaciõ, ſolo haſta eſte ſe reconoce el parenteſco, y ſangre. Ex lege noſtra prouiſum eſt, his verbis: *Otro ſi, ordenamos, que el que recuſare a alguno de los dichos Iuezes, por cauſa de parenteſco, ô afinidad, ſea obligado a declarar en particular, el grado del tal parenteſco, ô afinidad, y el medio, y cauſa de donde viene: y que no haziendo la tal declaracion, no ſea admitida la tal recuſacion.* Eſto es, para que mejor pueda arbitrarſe, ſi ay juſta razon de admitir la recuſaciõ por razon de parenteſco, paſſando del quarto grado, en la afinidad con diuerſa afeccion, y cauſa: y aſsi no paſſa del quarto grado, vt concluſimus ſupra nu. 114 ab hac tamẽ recuſatione, ob cauſam conſanguinitatis excipitur Romanus Pontifex, vt limitat cũ communi Doctorum Aufrerius vbi ſupra num. 101. 2. limitat, cũ 115 cõmuni Doctorum Aufrerius, in eo æquali cõſanguineo vtriuſque partis n. 7. 116

Quinta eſt cauſa recuſationis quando pars eſt commenſalis 117 nimis, iudicis, ita Caualcanus, intellige Nimis, quia ſi ſemel, vel bis, vel pluries, in vna menſa comederit, lite non durante, pars aduerſa cum iudice, non poterit recuſari, ſi autem, lite pendente, ex cauſa voluntaria commenſalis ſit, recuſari poterit. Secus, ſi 118 ex cauſa neceſſaria, vt in colegio capitulo, vel iter faciendo, & hæc attinet potius ad iudices Eccleſiaſticos, quam ad Senatores, qui in menſa aliena comedere non ſolens, & in propia habent domeſticos conſanguineos, quorum iudices eſſe inhibentur, vt iam ſupra reſoluimus n. 49.

Sexta cauſa in concanonico 119 eiuſdem Eccleſiæ idẽ indignitate vel portionaria. 7. in cõſulto 120 re litis. 8. in compatriota, in parte extranea, vel contra Forenſem 121 in ſua, quod quidem, in Indiarũ Regnis, non facile eſt admitendũ cum plures à longinquis partibus adueniant forenſes, maxime in Regis Senatoribus, ſolam cauſam patriæ non iudicarem legi- 122 timam, ad recuſandum Senato-

rem, imo Friuolam, vt postea cõ-
stituam, & contra iudicem Eccle-
siasticum facilius eam admiteré
9. in compatre, sub dubio tamen
3 disputat Aufrerius, vbi supra n.
25. & tandem, ex opinione An-
dreæ siculi, relinquit arbitrio iu-
dicis. Et quod iudex arbitretur,
secundum morem regionis: nam
inquibusdam locis, hæc cogua-
tio spiritualis causat maximam
amicitiam, in aliquibus vero nõ
tantam. Apud nos, in his India-
rum Regnis, hanc iudico legiti-
mam causam recusationis, ex mo
re regionis: quia causat compa-
ternitas magnam amicitiam. Idé
in ciuitate Hispalensi, in alijs ve-
ro cognita, & sicut impedimẽtũ
per decretum Concilij Trident.
sessio. 24. cap. 2. est inter leuan-
8 4 tem, & leuatum, & ipsius patrem
& Matrem, ex successione in sa-
cro Baptismatis fonte, ita erit,
quoad has quatuor personas, le-
gitima recusationis causa, & in
leuãte, & lenato, & patre leuati,
si aliquis eorum iudex sit, vel li-
tigans, & si mater leuati litiget,
quam sine dubio, in hoc Regno
del Piru iudico legitimam cau-
sam, in alijs vero subdubio, vt ad
uertit Caualcanus décima causa
125 est in contrahente amicitiam,
vel parentelam cum inimico par
tis, vt ex Aufrerio, Maranta, &
alijs traddit Caualcanus, Tus-
chus dicta conclusione 908.
sub littera S. numero 27. post

126 Bartolum in tractatu de iudice
suspecto, si sit magna amicitia,
secus si non magna.

Vndecima in confœderato,
cum inimico partis.

Duodecima in corrupto iudi
ce à parte aduersa, quando rece-
pit munus sufficiens ad peruer-
tendum animum eius, iuxta no-
tata in cap. & si quæstiones de
simonia Aufrer. vbi supra num.
39.

Decima tertia causa, iniuriæ
127 illatæ, & omnes, quibus cõpetit
actio querelæ possunt iudicé re-
cusare extéde, & iam vidi, & ob
128 tinui, si filius Senatoris, iniuriam
grauem inferat, vel homicidium
comitat, vel aduersus eum co-
mitatur. Barto. in tractatu de iu-
ce suspecto, in principio Tus-
chus vbi supra num. 26. idem di-
cerem de fratre.

Decima quarta causa notabi-
lis, & quam semper memoria te
neas, constituitur à Caualcanó
dicta decis. 28. 2. p. dicens, causa
129 similis ei, quæ à iure est expressa
vel maiori idem post Philippum
Francum in cap. postremo de
appellationibus, resoluit Tusch.
vbi supra n. 33. dicens, quod om
130 nes causæ, non expressæ sufficiũt
si sint maiores expressis, & vidé-
dus est Lasso in l. solet. ff. de iurisd.
omni iudicum, & resoluit Au-
frerius in dicto tractatu n. 45. de
simili, vel maiori causa expressis
in fine dicti numeri.

Vbi

Vbi reſoluit, quod ex quibus cauſis teſtis eſt ſuſpectus iudex dicitur ſuſpectus, & minor ſufficit in iudice quam teſte, vt adduximus, & reſoluit Andræas Gail lib. 1. de obſeruatione 33. n. 10. vbi inquit: *Iudex facilius recuſatur quam teſtis.* Dicens, facilius eſſe inuenire iudicem, quam alium teſtem tex. in cap. inſinuá 133 te de officio delega. vbi gloſſa notabilis verbo familiarem, & 134 quandoque victoria cauſæ in vnico teſte, propter aliqua quædam adminicula, conſiſtit, ſed
131 caute hoc intellige, vt non ex qualibet cauſa iudicem, rectum forſam, & ſobrium à iudicando, remoueas, ſed atentè hoc conſiderandum.

132 Decima quinta cauſa, quam vltra Doctores, ego conſtituo, dependens à practica ſuperiori, illa erit; ſi plures ſimul cauſæ cõcurrant quorum quælibet de perſe non ſufficiat, & plures iunctæ, & ſimul tamen admitentur ad iudicem, per recuſationem, remouendum, exempli gratia, diximus affinem affinis, non poſſe recuſari, ſi vltra hoc concurrat affectio aliqua cauſæ, vel indicia voluntatis iudicis, vt talis victoriam aſſequatur, vel aliqua perſuaſio, vel odium aduerſæ partis, & communicatio cum litigante affine, ſui affinis, vel conſanguineo ſui conſanguinei, cui diſcretus, & prouidus iudex, de recuſatione cognoſcens, à curate pẽſare debet, itaq; volo dicere, quod quẽadmodum plures coniecturæ, quarũ, quælibet de perſe, nõ eſt ſufficiens, admituntur, vt coniungãtur ad plenam probationẽ iuſta gloſ. in l. 2. verbo legitimis. ff. de excuſationibus cũ adductis à Maſcardo de probationibus. q. 14. n. 13. & alijs.

Et quemadmodum, plura indicia coniunguntur ad torturá, & coniecturæ ad probandam ſolutionem debiti ſi concurrant, & ad probandam liberationẽ admituntur, vt reſoluit idem Maſcardus alijs citatis, concluſione. 1319. numero vigeſimo ſexto, & ſequentibus, & denique præſumptiones ad inducendam plenam probationem in ciuilibus, ſufficiunt, ſi plures ſint, vt ex gloſſa inſtrumentali de probationibus iuncta communi ſententia, comprobat idem Maſcardus concluſio 1224. pari modo plures cauſæ, quarum quælibet non ſufficeret admituntur, & coacer uantur ad recuſationem propoſitam obtinendam, quod maximopere atendendum eſt, nam vt vulgo circum fertur ſingula, quæ non proſunt, multa collecta iuuant. ¶ Ne tamen per
135 hoc, ſi omnes de perſe, & iunctæ friuolæ ſunt hoc eſt inanes, & ſubtiles coaceruari debẽt, ſed illæ: quæ arbitrio iudicis, & facta rerum, & cauſæ ponderatione, &

perſonæ iudicantis, quam maxi-
mopere etiam attendere debe-
mus, ad excludendam, vel admi-
tendam recuſationem, boni veri
arbitrio, cui relinquitur, iudican
dæ ſunt, attendendo ad cauſam
recuſantis, & multo magis, ad
perſonam recuſati iudicis, vt ex
regulato, & bono arbitrio recu-
ſationis cauſa decidatur, illam
admitendo, vel excludendo, qui
cum actus ſit magni momenti,
& periculi ex vtraque parte, tam
iudicis, quam recuſantis, animad
uertendum eſt ad recte, & rite
iudicandum.

136 Decima ſexta cauſa eſt, in iu-
dice, Doctore, vel Magiſtro, ad-
uerſæ partis, Aufrerius in dicto
tractatu num. 8. Caualcanus di-
cta deciſ. 28. 2. p. num. 114. quod
ſano modo intelligas, vt nec ſuf-
ficiat fuiſſe magiſtrum ſi lite pẽ-
dente non ſit, nec hanc de facili
admiterem, etiam pendente lit-
terarum doctrina, ſi magiſter ſo-
brius, & conſideratæ ſcientiæ, &
integritatis ſit, limitat Aufrerius
ſi vtriuſque partis Doctor ſit,
quod tantummodo procedet, in
Eccleſiaſticis iudicibus: nam in
Regis Auditoribus, apud nos, nõ
poteſt ſubſiſtere, cum non poſ-
ſint obtinere Cathedras ad do-
cendum, in Valliſoletana Vni-
uerſitate, ex l. 61. tit. 5. lib. 2. Re-
copilationis, quæ vbiq; propter
eius magnam vtilitatis rationem
debet ſeruari.

Decima ſeptima cauſa recu-
ſationis iudicis (intellige Senato
137 re, vel prætore Regio, vel Eccle-
ſiaſtico, de quibus cum cauſa, vel
cauſæ pro eorum recuſatione re
quirantur, & non de ordinarijs
ſæcularibus pro quorum recuſa-
tione ſufficiet iuramentum,) erit
namq;, ſi iudex dixerit verba in
iurioſa parti, ita Caualcanus, vbi
ſupra, quod declara non proce-
138 dere, ſi verecundiam inferant iu
dices, quod ſæpiſsime in iudici-
bus ſuperioribus expediens eſt.
Que los Oydores, y Alcaldes de
Corte, den reprehenſion, y aſeé
con palabras graues a los delin-
quentes, en negocios criminales:
y en los ciuiles tambien, quando
pareciere que conuiene los re-
prehendan, ſi conocen mal inten
to en ellos, ò atrauieſſan, y dan
139 vozes, ò dizen mal de la otra par
te, fuera de lo que requiere los
limites de alegar de ſu juſticia, ò
ſi hablan en los eſtrados Reales,
ſin licencia: que en qualquiera
caſo deſtos, aunque ſean repre-
hendidos, y tratados con pala-
bras aſperas, y que fuera de allí
no ſe permitieran, es ſin duda, q̃
no ay juſta cauſa de recuſacion
contra los Oydores, ó Alcaldes,
quia inferre alicui verecundiam
pro delicto, eſt pœna textus in
cap. cũ dilecti de acuſationibus,
& pudor in leuibus delictis, ha-
betur pro pœna gloſſa, in cap.
quisquis 2. quæſtione. 8. Paris

de

de Puteo de ſindicatu, verbo remiſsio num. 2. eſt tamen caute, & circunſpecte hoc agendum, & quantum poſsibile ſit euitandum, vt bene aduertit Bobadilla
140 lib. 3. cap. 11. num. 24 & 25. licet loquatur de iudicibus ordinarijs: idem credo de ſuperioribus niſi neceſsitas hoc expoſcat, quia tunc expedit contrarium, conducunt adducta per Auendañum de exequendis mandatis. 1. p. c. 129. num. 3.

Itaque, por la autoridad del lugar de las Audiencias Reales, ſi alguno ſe conoce, que malicioſamente, y con cautela perniciosa, y con dolo pleytea, ò atrauesſando malos medios, ò deſcomponiendoſe à hablado injurioſamente, fuera reprehendido, diziendole palabras de reprehenſion: y aunque ſea amenazandole, que le echaran a galeras, ò paſſearan por las calles, ò otras ſemejantes razones, que tales pueden llamarſe por la ocaſion, que las requiera en los dichos casos, no ay cauſa, ni lo ſon las dichas, de recuſacion (y aduertidamente ſe eſcriue eſto en lenguage Caſtellano, y otras coſas, para ſi conuiniere leerlo algun pleyteante, que trate de recuſar) alguno de los Iuezes.

Lo dicho no ſerà ſi injurioſamente fuere el pleyteante tratado por qualquier de los Oydores, no dando cauſa para ello, ni
141 ſiendo delinquente, ò calumnioſo litigante, que entonces, ſi el no ſe deſcompuſiere, y el Iuez ſe adelantare, à dezirle palabras de deshonor, è injuria, juſtamente ſerà recuſado. Vt iam diximus maxime, ſi eſto es fuera de los Eſtrados Reales, ò en ellos deſordenadaméte de parte del Iuez y ſin cauſa baſtante de parte del que litiga, cõ ocaſion q̃ de, ſecus vero erit ſi prætendat index tollere illicitam extorſionem; quia iure præmitente hoc facit. Ex lege illiciras. ff. de offi. Præſidis, & regidè eſt in eos, qui iniquæ ſe habent exercenda iudicis autoritas C. relegantes. 23. q. 5. & infra dicam, & dum prohibet vim fieri, etiám ſi verba aſpera vel contumelioſa dicat, non recuſatur, quia actum licitum facit, prohibendo vim. l. non eſt veriſimile. ff. quod metus cauſa, & ideo dixit Baldus, quod iudex poteſt adiri pro violétia futura, vt eam prohibeat, inferri ex ratione tex. in l. æquiſsimum. ff de vſufructu reſoluit, Puteus de ſindicatu, verbo iudex cap. 2. nu. 31. & poteſt vociferantes, & immoderatè loquentes, punire, vt ex eodem Autore reſoluit Auendaño de exequend. mandatis. 1. p. cap. 12. n. 3. ver. vigeſimo quinto, quem iam citauimus.

141 Neé etiam ſi repellat teſtes inhabiles, & eos non admitat recuſari poteſt, etiam ſi exprimat,

& dicat

& dicat causas inhabilitatis, imo ex suo officio debet de conditione
142 ne testium *inquirire* glos. in l. 1. §. si curatores. ff. de magistratibus conueniendis, quæ dixit argumẽto illius legis, quod iudex debet interrogare, & inquirire de conditione testis licet pars non dicat, circa quod debet esse circunspectus, ita omnia prædicta adducit notabiliter Paris de Puteo, de sindicatu verbo iudex cap. 1. n. 2. ex quibus ego infero ad recusationis causam, vt non sit locus ei non admitẽdo testes inhabiles. Como lo suelen ser algunos de los pressos notoriamente criminosos, que harian muy prudente, y Christianamen
143 te, los Iuezes, y mas los superiores, sino los recibiessen por testigos, para euitar muchos perjuros, que verisimilmente, puedẽ, y suelen recrecerse. Quod prudenter ante quã fiat, est animaduertendum, & acurate inspiciẽdum propter periculum,

De iudice dilacerante libel-
144 lum ineptum, vel male seu iniuriose confectum, vel fauente actori in initio litis, & insolentem vel importune agentem increpãte, quod non possit recusari, colliges ex adductis à Gregorio Lo-
145 pez in lege 16. tit. 9. p. 7. glos. 4. quæ celebris lex est, pro iudicibus adhibentibus torturam ex-
146 cusandis, & pro infamia non incurrenda, per torturam adhibitã
147 Itaq; ver. glos. 4. ibi, post Paridẽ de Puteo, quem ipse Gregorius citat. ibi, & quod attinet ad libellum male conceptum infra dicemus: & de fauore litigantium statim prosequemur. Et quod dixi colligè ex adductis à Gregorio Lopez in d. l. 16 tit. 9. p. 7. glos. 4. non posse recusari iudicem, qui insolentem, vel importune agẽtẽ increpat, colligo ex eo quod resoluit Gregorius hoc licere scilicet, & ad officium iudicis pro
148 eius autoritate conseruanda pertinet, eiq; permittitur. Ergo recusari non potest: ex his quæ facit exercendo suam potestatem, quod addo, & animaduerto ne cum recurratur ad videndã glosam Gregorij corrupte allegatã iudicet lector, quod iterum confirmo, nam quando aliquid fit coram iudice causa cognita ibi
149 præsumitur omnis Fraus Cessare l. 1. C. de prædijs Curialibus lib. 18. Paris de Puteo de sind. verbo iudex cap. 2. num. 29. pluraq; pro iudicibus, & præsumptione quæ pro eis communiter á Doctoribus passim adducuntur, maxime ex cap. in præsentia de renuntiatione. l. 2. C. de offi. ciuilium iudicum, itaq; debent prohibere vim fieri, ex l. non est verisimile. ff. quod metus causa,
150 iniustitias remouere præsumptiones abscindere laborantibus succurrere improbis locum non prebere, & ei qui calumniam,

vel

vel oprobrium patitur adiuctorium ferre, ex cap. Deus. 3. quæſtion. 1. debentque etiam tueri ſubiectos nec illatas illis iniurias permitere. l. 2. in fine. C. de lucris aduocatorum, nam regidè eſt in
151 eos, qui iniquæ ſe habent exercẽda iuditialis autoritas: ne amplius creſcat eis ſpes alia faciendi cap. relegantes. 23. quæſtio. 5. cap. cum, & plantare de priuilegijs, & quia adelinquendo per pœnarum impoſitionem repelluntur. Vt habetur in procmio digeſtorum. §. hæc autem tria. l.
152 1. C. de ſuper exactoribus lib. 10 pœna quidem, ſapientem facit quem culpa oſtendit inſipientem, cap. quia ea. 38. diſtinctione l. congruit. ff. de officio Præſidis ibi, & prout quiſq; delinquerit, in eum animaduertere, & ibi declarat bene nouiſsimeq; Antonius Faber ex quibus in praxi colligo, quod iam prædixi, que no es cauſa de recuſacion el reñir, ò reprehender los Iuezes, y
153 mucho mas los ſuperiores, a la parte que calumnioſamente litiga, ò atrauieſſan a los medios, ò a ſu abogado, ò procurador; reprehẽderle, ò penarle, aunq̃ ſea cõ palabras graues, cõ q̃ no exceda los limites de Iuez: hoc eſt, q̃ no ſe diuiertan a otra coſa, fuera de aquello, que ſe vè, y litiga, y de que ſe trata, ni que ſe entienda es por via de vengança, ò paſſion que aya, por otras ocaſiones, ò diferencias: que ſi ſe conoce ſer por eſto, cauſa juſta ſerà de recuſar, dezir palabras injurioſas a la parte litigante. Mas ceſſante lo dicho, y dando motiuos de ſer reprehendido, ò tratado mal, ó por eſtar demaſiado ò pedir contra juſticia, y porfiar en ello, ò por malos medios, reſuelto no auer juſta cauſa de recuſacion, ſi fuere el tal litigante reprehendido, ò ſe le propuſiere la ſinrazon que intenta: lo qual aduierto tan de propoſito, y repito; aſsi por no eſtar haſta agora tan explicado, como aqui lo digo, como por ſer muy ordinario en las Audiencias Reales, neceſsitar a los ſeñores Iuezes, los malos medios que ſe atrauieſſan ó ſinjuſticias, que ſe piden, ò defienden, a que en publico, porque otros tomen exemplo lo reprehendan, auergonçando a los que lo merecen, que ſiento ſer conuenientiſsimo, diſponiendo lo por los medios, y razones que la prudencia, y autoridad de aquellos lugares requieren, y no ſin miſterio ſe eſcriue en romãce para q̃ ſe pueda leer lo q̃ ſi conuiniere a algun pleyteante, que no ſepa latin, y ſea porfiado, como lo ſon muchos.

Decima octaua cauſa recuſationis erit, ex Cabalcan. & quos
154 citat dicta deciſsione 28. 2. p. in dato iudice ad petitionem partis.

155 Decima nona ex his quas colligo esse sufficientes erit defectus subiectionis partis, vt quia dicat se exemptum, & iudex negat.

156 Vigesima in excedente fines iurisdictionis, & executionis.

Vigesima prima, in famulo,
157 qui iudex est eius cui famulus, vel fuit vel est, idem obseruandum si aduersa pars est famulus iudicis, ita Aufrerius in tractatu de recus. num. 9. quod intelligerem, in eo qui famulus extitit iudicis si vero est in eius famulatu dum causa agitatur remouetur à iure à iudicando, ex his quæ adduximus supra 1. p. ex n.

Vigesima secunda, & quoti-
158 diana in familiari valde, & familiaritate afecto, quia recusari potest dixi ex Caualcano familiaris valde, quia si pauca aut modica familiaritas est, non sufficit ad recusandum, quemadmodum de amico, & amicitia iam diximus supra num. 96.

Vigesima tertia erit recusa-
159 tionis legitima causa contra iudicem, cui aduersa pars fideiussor extitit.

Vigesima quarta, & satis nota
160 si iudex sit filius, vel pater aduocati.

Vigesima quinta, & quotidie
161 contingens est, in iudice fauente nimis aduersario. Ex Caualcano & abeo citatis, vbi supra Aufrerius in dicto tractatu num. 18. ver. vigesima octaua, quod in eo qui nimis aduersario fauet, comprobant ex cap. accedens vt lite non contesta, cap. ad hæc, de rescriptis Ioannes Andræas, & Dominicus in dicto cap. acce-
162 dens; sed si reduceretur factum ad memoriam partis non recusaretur: propterea ex sententia Cini. in l. 1. C. vt quæ desunt ad uocatis: Ioannes de Imola in l. 4. §. hoc autem iudicium. ff. de dãno infecto; quando autem dicatur nimis fauere, Antonius de Butrio, & Imola in dicto cap. ac-
163 cedens, & Aufrerius vbi supra, illud relinquũt arbitrio iudicis: & dicetur nimis fauere, quando nimis animo se procedit in præiudicium partis alterius, & debet ex primi causa ex qua colligatur, quod nimis fauet, veluti quod grauauit eum; in tali, vel tali re: ita Aufrer. vbi supra, & pro huius articuli quotidiani: declaratione ego considero non esse causam recusationis legiti-
164 mam, si iudex in principio litis faueat magis actori, quam reo; quia ad hoc tenetur. In medio vtriq;, & infine reo ex sententia Azoris, quem refert, & sequitur Paris de Puteo de sindicatu, verbo iudex cap. 2. n. 4. vbi resoluit ex hoc non teneri in sindicatu si igitur in sindicatu non tenetur nihil iniustum facit, & per consequens recusari non potest, tamẽ alias nõ debet fauere magis

vni

vni parti, quã alteri, alias potest recusari, vt affirmat idẽ Paris de Puteo, eodẽ loco Paulis per citato, ex doctrina Inocencij in cap. accedens, supra citato, & debet cuiq; ius redere indiferenter: tamen debet declinare in partem quæ fouet potioria iura cap. sub orta, de sententia, & re iudicata: vbi Doctores, ex quibus declara supra dicta, vt non possit recusari si declinet ad fouendam iustitiam eius, qui habet potiora iura Quod nouissime post alios, qui hãc recusationis materiam tractarunt, ipse deduco, & considero pro limitatione præcedentis conclusionis: quia non dicetur iudex nimis fauere, si in litis initio, potius faueat, & foueat actoris, quam rei iura, & in medio vtrusq;.

Et in fine rei, nisi actor intentet, & prosequatur causam fauorabilẽ, vt est nota doctrina glossæ in cap. cum sunt partium iura
167 obscura de reg. iuris lib. 6. nec debet esse iudex facilis, quando est contradictor in iuditio, ex doctrina Baldi in l. finali. C. de edicto diui Adriani Tolendo: & licet non habeat testes; debet se ex multiplici causa informare, ex sententia Pauli in consi. 300. & Paris de Puteo illum referen-
168 tis dicto cap. 2. nu. 4. itaq; debet esse iustus, æqualis, & medius inter partes, non declinans ad dextram, nec sinistram, vt tradit
168 Speculator tit. de aduocato §. 5. & 6. ver. commendet autem, & testes interrogando pro vtraq; parte, Bartolus in l. 2. C. de eden do, & declarare pacta obscura l.
170 voluntas. C. de fidei commissis l. veteribus. ff. de pactis, per Bart. in l. cum quæritur. ff. de rebus dubijs, & in l. labio. ff. de contrahẽ. emptione; itaq; ex prædictis, vel
171 qualibet rerum prædictarum recusari non potest iudex, nec decetur fauere nimis parti, sed iu-
172 stitiam inquirire, & inuistigare, prout ex officio tenetur, cap. iudicantem. 30. q. 5. & diximus in exordio huius libri, quod maximopere procedet, & laudauile iudico, si pars, pro cuius iustitiæ directione hæc fiunt, absens sit; nã semper absentia partis à iudicibus, per Dei Domini nostri præ-
173 sentiam supleri debet, vt bene adnotat Antonius Fauer lib. 7. sui codicis, sub titulo 19. de re iudicata diffinitione 14. itaq; à iudicibus consenatoribus, & collegis, vel ab arbitris, seu Episcopo in causis Ecclesiasticis, cum de recusationibus agitur, non sunt prædicta imputanda ad recusationem inducendam; imo malitiosa, & captiosa eius propositio in prædictis causis iudicãda erit, nec exeis dici vere poterit indi-
rem, qui omnia, quæ acurate in hac declaratione congessimus fecerit, nimis fauere parti, sed potius sibi ipsi, & executioni iusti-

tiæ inueſtigandæ, & adminiſtran dæ propiſcere, quod tenendum eſt, quid quid dicat Aufrerius d. tractatu de recuſatione num. 22.
174 quod quando iudex ſupplet in facto pro parte aduerſa vltra caſus à iure permiſſos recuſari poſſit, nam tunc videtur ſe facere partem, & per conſequens ſuſpectum: quia quod dicit Aufrerius non procedit, quando pro veritate inquirenda, ſeu explicanda inquirit, & ſupplet, ſecus vero quá do aliquid refert, & ſupplet in facto extra caſum litis, informando, vel aduocando pro parte aliqua: quia recuſari poteſt, ſi illud agat, excendendo limites debitos iuſtitiæ, quod ex facto arbitrandum eſt. Nec enim recuſatur quando dubia ponit aduoca-
175 tis, vt ei ſatis faciat, quod licet, & conueniens eſt, vt ad notat Gregori. Lopez in l. 13. tit. 4. p. 3. & poſt eum Bobadilla lib. 2. c. 5. num. 50. ſecunda & vtilis declaratio, & limitatio prædictorũ erit, quam habui ab vno per docto quidem, & circunſpecto Senatore, laude digno huius Regalis Limenſis Chancellariæ: quia recuſatus fuit ab vna ex partibus, ex eo, quod ad cæteros coniudices miſerit librum quendam proanimaduerſione iuris, & inſti
179 tiæ, cuiuſdam, ex partibus, & ab aduerſa fuit recuſatus: y ſe declarò no auer lugar la recuſacion,
176 ex ſequentibus, quæ notabilia ſunt, & refero poſitionem caſus, & eius fundamenta ab ipſomet domino Auditore Regio, optime congeſta in hunc modũ, qui in prædicto caſu notabili, memoria q; digno, dixit, & iuridicis fundamentis hæc diſpoſuit in hæc verba.

177 A ſe puesto duda, ſi en dar vn Iuez a otro ſu compañero, en el negocio que an de votar, algun apuntamiento, aduirtiendo de leyes, ò doctrinas q̃ hablaſſen en fauor de alguna de las partes, ſe podria tener por cauſa de recuſacion, y ſoſpecha contra el tal Iuez.

Y ſe preſupone, q̃ ſiẽdo el dar los para otro fin, ò pleyto diuerſo del q̃ ſe litiga, ceſſa la ſoſpecha: argum. l. cum quæritur. ff. de except. rei iudicatæ.

178 Y quando fuere para el miſmo, no cae cauſa legitima de ſoſpecha: porque no ſolo haze coſa prohibida, ſino permitida, y a vezes obligatoria: pues corre por el, el acierto, y adminiſtracion de la juſticia: y para eſſo ſe dan muchos Iuezes en vna cauſa: para que los vnos ayuden, y alumbren a los otros en ella: nam ibi ſalus, vbi multa conſilia prouerbio-
179 rum vndecimo, veritas enim per ampliores homines perfectiſsima reuelatur, vt in l. fin. C. de fidei commiſsis.

180 Lo primero, porque por miniſterio

nisterio de derecho, todos estos Iuezes hazen vn juzgado, y juyzio, y se reputan por vn cuerpo, y persona: por lo qual, no pueden los vnos sin los otros, proceder, ni decidir la vista de la causa, sino que an de proceder juntos, y como vno en ella: vt in l. duo ex tribus, cum similibus. ff. de re iudic. Y esto es lo que denota la palabra de consuno, de la ley 17. tit. 22. par. 3. ver. è sobre todo dezimos, y assi como no se podria arguyr, ni presumir
181 aficion, ni sospecha, de que vn Iuez, para si mismo hiziesse estos apuntamientos en fauor de la vna parte, de la misma manera no se puede, ni deue presumir, porque los diesse al compañero con quien se reputa, como vna misma persona.

Lo tercero, porque no solo
182 es licito aduertir al conjudice, y compañero, de la justicia del pleyto, que entrambos an de votar, sino que lo es tambien a traerle con razones, vt est casus legis si in tres. ff. de receptis arbitris, ibi, potuit eos in aliá sententiam trahere, y darle consejo, vt in l. 17. tit. 22. p. 3. ibi: Tal palabra, y tal consejo, puede y era, y dezir que les ficiera dar el juyzio de otra manera. y si se dixere, que dando los dichos apũtamientos, se haze de Iuez Abogado, se responde con lo que dize Saliceto n. 5. & Paulus num. 2 in l. vnica. C. vt quæ desunt aduocatis iudex suppleat, de qua inferius: y consta esto no tener fuerça; porque es licito de palabra, es licito por escripto: y antes el oficio de Abogar, consiste mas en palabras, que en escripto, vt
183 in l. 1. §. aduocare. ff. de postulando aduocatus ideo dicitur, quia vocibus proponit. Y assi dize la l. 1. tit. 6. p. 3. *Dizese vozero, porque con vozes, y palabras vsa su oficio*: imo vt notat glossa finalis
184 ibi, non dicitur quis aduocare, qui iudici cedulam mittit. Y de lo dicho no se puede sacar parcialidad, ò passion en el Iuez, vt per Salicetum, & Paulum, vbi supra. Y menos en los Supremos
185 Iuezes, en cuya boca, y despacho se dexò la vltima justicia: en tanta manera, que aunque ayan pronunciado, en vna causa, ser justicia vna cosa; se va en suplicacion a los mismos, para que lo reuean, lo qual no se confia de
186 los demas, antes, eo ipso, que dio sentencia, se tiene por sospechoso, y generalmente, de qualquiera Iuez se presume, que no se querria enmendar, ni mudar del parecer: lo qual no es en los Supremos, antes lo que ellos proueen, no se à de llevar a que lo reuoquen otros: Y assi se llama Senado sagrado, vt in l. prima. C. de his qui per metum iudicis non appellauerunt: y en duda se á de

referir a bien: quia quando aliquid potest referri ad bonum, & ad malum, semper ad bonum debet referri, vt per omnes in l. merito. ff. pro socio, nec oberit lex 45. tit. 5. lib. 2. Recopilationis, quia intelligitur, quando se viene a votar en el Acuerdo.

187 Lo quarto, y vltimo, ex l. vnica. C. vt quæ desunt aduocatis, & ibi omnes in fortioribus terminis, cuius conclusio est Iudex potest ex officio supplere, & allegare, id quod consistit in iure, vbi Bartolus n. 1. dicit, quod potest supplere pro parte, & Paulus, ibi exemplificat in iudice, qui in iure est valens, & recordatur de lege, vel dicto Doctorum, qui determinant quæstionem pro vna parte, & Alexander, ibi, in principio, quod potest iudex allegare in iure pro parte, & Salicetus n. 5. assignat rationem: quia ad hoc iudex est assumptus vt seruet ius, est tex. in cap. bonæ memoriæ el 1. de postpiel. vbi glos. verbo curauimus, & per d. decis.

188 & Abbas n. 7. dicit, quod iudex in causa, coram eo, vertente potest allegare plenius iura pro vtraq; parte facientia quam fecerunt aduocati, & ibi Bald. n. 3.

189 quod etiam potest supplere in allegationibus, præsentibus partibus, & per Belamer. num. 3. dicens, quod potest iudex in medio, & in fine causæ supplere, allegando iura, & est omnium Doctorum doctrina, vt per Imolam n. 2. ibi, & dicit Speculator. in titulo de disput. aduocati. §. satis claræ n. 2. quod iudex potest allegare, & supplere quæ consistunt in iure, pro parte, & leges, & Canones inducere, & est indubitabilis doctrina. Y a la objeccion, de que seria Abogado, se responde, que hoc facit, vt iudex ex suo officio: quia ad hoc est assumptus, vt seruet ius, vt per Salicet. d. n. 5. & Paulum n. 2. vbi assignat differentiam.

Y assi queda assentado, que no haze cosa ilicita, aunque diesse apuntamientos a su conjudice, ni que dello resulte sospecha sino que aunque los dixesse alas mismas partes, no se puede atribuyr a pasion, ni parcialidad, ni sospecha. Y assi se responde a la ley quisquis. C. de postulando y haria mal, si tiene bien estudiada vna verdad, sino la diesse a entender a sus compañeros, y dexasse que pereciesse la justicia, & ex his fundamentis optime iudicatum fuit non esse locum re-

190 cusationi, nec pars recusans fuit condemnata, vt credo in expensis ex iuxta causa, quam habuit recusationes proponendæ, quo casu ei remitti pœna potest per legem secundam hoc titulo, quæ seruanda erit in quibuscumque casibus, quando equitas suadet pœnæ condemnationem non fieri, quia notabilis

bilis eſt, dum inquit, quo ad pœnæ condemnationem. Yesto ſe entienda, ſaluo ſi pareciere, ò ſe moſtrare, que tuuo juſta cauſa de tener por ſoſpechoſo, y recuſar al tal Iuez recuſado. Nec cõtra ea quæ reſoluimus facit dicta lex 45. tit. 5. lib. 2. Recopilationis: quia eſt reducenda ad caſum, de quo loquitur; hòc eſt, quãdo ſe vota en el Acuerdo, nõ vero ante ea.

Ad has limitationes eſt reducenda, alia, quam ſupra cõſtitui. l. 3. n. 147. & ſequentibus, vt non dicatur iudex maxime, Senator, vel prætor cauſarum criminaliũ ſupræmus iniurioſa verba dicere, ſi partem reluctantem, vel iniuſtitiam petentem reprehẽdat. Parimodo in prædictis caſibus, quos retulimus, nõ dicetur fauere nimis parti aduerſæ, vt ſit locus recuſationi, quæ nõ admitẽda erit cum diſtinctionibus, & declarationibus, quas prædictis numeris cõſtitui. Et ſi aliquis ex litigantibus immoderata loquatur, vulgo con deſacato, vel excedat in vociferando, ſi eum iudex puniat, vel in carcerẽ detrudat (quod conſulo, quando opus eſt) prout poteſt facere, vt diximus ex Auendañ. de exequendis mãdatis lib. 1. c. 12. n. 3. ver.

192

Vigeſimo quinto, vt diximus ſupra n. 140. proter hoc nõ dicetur nimis fauere aduerſæ parti, nec recuſari poterit ob eam cauſam, ſi iudex ſuperior, vel Eccleſiaſticus ſit, cum propter culpam ſuã vociferans, vel immoderate loquens punitus fuerit, & nõ propter culpã iudicis, nec ob alterius partis fauorem, quæ omnia dego habe allegata, quia frequentiſsima.

193 Vigeſima ſexta cauſa recuſationis erit ex eodem Caualcano d. deciſ. 28. & alijs, quos citat n. 114. in iudice habẽre cauſam ſuã coram aduerſario partis recuſantis; nam tunc bene poteſt procedere recuſatio aduerſus eum. Et omitendo alios caſus, quos cõgerit accedendo ad eos, quæ ſunt conſiderabiles.

194 Erit vigeſima ſeptima cauſa, in iudice, qui alias fuit in illa cauſa, ex Caualc. vbi ſupra, quod intellige ſi ab eo appelletur, quia nec con iudex eſſe poteſt in articulo, vel ſentẽtia appellata, ſecus vero ſi ſententiam diffinitiuã, vt iudex inferior, vel peſquiſitor tulerit: quia tunc omnino excluditur, & in hac Regali Chãcellaria ſeruatur, & in cæteris Indiarũ, à dõde los Oydores ſon Alcaldes del crimen, y Iuez de Prouincia, q̃ ſi alguno proueyò autos interlocutorios en la Prouincia, y otro dio ſentẽcia difinitiua, no queda impedido el q̃ dio autos interlocutorios de juzgar en apelacion dela ſentencia difinitiua, q̃ el no dio, y lo miſmo ſe obſerua en el juzgado de difuntos, & ſi eius

195

sententia diffinitiua cõfirmetur eique executio devoluatur, re-
196 cusari, quo ad executionem, nõ poterit, nec etiã si reuocata exe-cutio cõmitatur: quia dicta non procedunt in executore.

197 Vigesima octaua in iudice, qui auscultat secrete ad aures partem nisi publice statim reue-let, quam admiterem in iudice Ecclesiastico, non vero in Sena-tore, vel prætore, Regio Consi-liario ex ratione text. in l. vnica. §. his cunabulis. ff. de officio præ torio, ibi, credidit enim Prin-ceps, eos qui ob singularem in-dustriam, explorata eorum fide, & grauitate, ad eius officij mag-nitudinem adhibentur, nõ aliter iudicaturos esse pro sapientia, hac luce dignitatis suæ, quã ipse foret iudicaturus. Itaq; quemad-modum in Principe, qui recusa-ri nõ potest, vt iam concluſimus in initio huius legis, seu tractat° n. 19. neq; esset sufficiens causa prædicta si per impossibile recu sari posset eadem cõsideratione in Regio Auditore non procede ret, hoc est, sumpto argumento ab autoritate, & patitate iudican di, saltem quoad debitam Pro-uinciæ obligationẽ exd. l. & esset ridiculum ex hoc recusare, Audi torem, vel Prætorem Regiũ tunc maxime, quia in regalibus sub 201 sellis non datur locus, vt aliquis ad aloquendũ iudicem accedat.

198 Vigesima octaua, in iudice, qui supplet in facto vltra casus à iure expræssos, de qua causa iam egi-mus, cum distinctione supra nu. 162. & sequentibus, & ad ibi di-cta est recurrendum.

Vigesima nona, & quotidiana, 199 est inimico partis recusantis, & eius domini: nã fere in õnibus re cusationibus, vel amicitia, seu ini micitia allegatur pro causa circa quod est præmittendum de ini-mico capitali, & quod à iudican do opposita inimicitia remouea tur, & in ordinario iudice sæcu-lari, nec satisfieri etiam si detur 200 adiunctus, iam diximus supra nu. 51. & 56. Nunc restat de alis inimicis, non capitalibus, agere, qui à iudicandi munere excludũ tur ex vi recusationis nam capi-talis inimicitia redderet iuditiũ retro nullum opposita aliquali recusatione, vt iam prædiximus, & post Baldum in l. vt vim. ff. de iustitia & iure, resoluit Aufrerius de recusatione n. 26. ad mediũ, quod declara, vt supra. §. 2. vt fal tem sit necessaria expræsio ini-micitiæ capitalis non redacta ad formam recusationis, sed peti-tio sufficit in qua opponatur di-cta capitalis inimicitia, & tunc Præses, & Auditores constituti de ea, vel per notorietatem facti si notoria sit, vel summarie, & breuiter probatione acepta iudi cem, aduersus quem opposita est, illum excludam statim ita-que non requiritur forma, &

solemni-

ſolemnitas, quæ eſt neceſſaria in cæteris recuſationibus, & quod in notorijs poſsit excludi à conindicibus inimicus capitalis à iudicando, etiam parte non petente. coligo ex aductis ab Auend. de exequēdis mād. 1. q. cap. 1. nu. 14. vbi comprobat ordinem iudiciariū in notorijs non requiri parimodo, cōtra capitalē inimicum non eſt expectanda recuſatio partis eius inimicus eſt, ſed coniudices, vel Præſes Regalis Audientiæ hoc debent prævidere; & licet ſecurius ſit, hoc prius à parte allegari quantumuis notorium ſit factum ex aductis à Maſcardo poſt Tiraquel. de probationibus num. 58. quæſtione 10, ſuſtineri poſſet hæc reſolutio, licet ſemper ſequerer, quod prædixi.

Etiam ſi non ſit capitalis inimicus non ipſo iure, ſed ex vi recuſationis à iudicando excludi-
202 tur, cap. quia ſuſpecti 3. q. 5. cum gloſſa, & ibi Dominico in cap. 2. de procurator lib. 6. & aductis ab Aufrerio de recuſatione num. 26. Rebufus in eodem tractatu, tomo tertio ad leges Gallicas art. 14. gloſſa prima, ex nu. 10. Maranta in praxi de ordine iuditiorum ver. appellatio num. 35. Morla in emporio iuris in præmiſsis ad titulum. ff. de iuriſ-
203 dict. num. 200. exprimendaque, & declaranda eſt de iure noſtro Regio inimicitiæ, vel cauſæ, quæ præceſſerint, vt illa interueniat, ex lege finali ad finem infra hoc
204 titulo. Quod procedit quomodocumque proueniat inimicitia etiam ſi culpa illius, qui iudicem recuſat, Archidiaconus in cap. ſtatutum columna 7. de reſcrip. in verb. non audens ſecus ſi dolo partis, & ab eo procurata proveniret inimicitia, quod adnotant Rebufus, & Aufrerius, & Morla vbi ſupra. Et ponit Aufrerius exemplum de eo, qui ſciens debitum probari contra eum non poſſe niſi per vnum teſtem
205 dedit teſti alapam vt ſic poſtea poſſet eum repellere, itaque an inimicitia, fuerit malitioſe procurata vt iudex per dolum repelleretur, & recuſaretur iudicantis de recuſatione arbitrio relinquitur ex ratione textus in l. 1. §. cum quis. ff. de quæſtionibus vbi Bartolus refert exemplum de inferente alapam teſti.

Nec ſufficiet ad recuſan-
206 dum Regium Auditorem, vel iudicem Eccleſiaſticum ſobrium, & virtute præditum ſi dixerit ſe non diligere partem, quia hæc non ſunt ſufficientia verba quæ præſtent recuſationis cauſam, quidquid dicat Cardinalis Tuſchus ſub littera S. concluſione 1008. numero vige-
207 ſimo octauo, qui allegat, alios idem tenet Maſcardus concluſione 999. num. 40.

208 Inimicitiæ autẽ capitalis cau-
sas colligeex adductis à Mascar.
concl.999.ex n.6.vsq; ad 24.quo
ad cæteras autẽ non capitales ini
micitias de quibus nunc agimus
erit prima quæ colligitur,ex Ab
bate Anton.de Butrio,& Alexá.
209 & Felin.adcit idẽ Mascar.n.25
prædictæ conclusionis, quã cre-
do sufficere ad recusationẽ inter
ponendam aduersus Auditorem
Regiũ,& hæc exCaual.vbisupra
numeranda est pro causa tregesi
ma recutionis.Quam declara Si
lis pendeat secus si finita fuit, &
sic dicitCaualc litigans cũ parte
non in eo, qui litigauit sublimi
ta idem esse inlite finita si ardua
fuit,& magnæ qualitatis siue ci-
uilis, vel criminalis, quia ad-
huc ocasio odij durat, & legiti-
ma suspicio in iudice:si autem le
uis,& ciuilis nõ atenditur si fue-
rit finata,si vero criminalis maxi
me in qua iudex fuit reus siue an
te siue post atendi maximopere
debet ad recusationẽ si actorfuit
& nõ obtinuit nõ est cõsiderãda
maxime si leuis fuit causa finita.

Inimicitiæ causa erit recusa-
210 tionis, vt præsumatur inimicus,
qui frequenter cũ inimico meo
habitat, & erit trigesima prima
causa Abbas,& Feli.in c.repelã-
tur n.4.de acus.Mascar.d.concl.
999.n.28. quod intelligit đ coha
bitatione per lõgum tẽpus,&nõ
in eo, qui hobitabit, sed qui ad
præsens habitat.

211 Trigesima secũda inimicitia
in eo,qui si posset noceret.

212 Trigesima tertia in eo,qui nõ lo
quitur, nec salutat cũ id soleret.

Trigesima quinta in eo, qui
213 facit parentelã,vel confederatio
nẽ cũ inimico nisi fuerit coacte.

Trigesima sexta in eo, qui e-
214 domo fuit expulsus.

Trigesima septima in eo,qui
215 est inimicus fratris mei, vel affi-
nis fratris mei is quoq;.

Et erit trigesima octaua, cui
216 non assertior semper nisi odium
probetur, qui malam famam se-
minat inimicus est capitale vel
magnum in eo, & qui denegat
actum humanitatis,qui erit.

217 Trigesima nona, & qui non
paret Prælatõ,prædicta summa-
tum relata comprobat autorita-
tibus Mascardus cõclusione præ
dicta 999. ex num. etiam prædi-
cto 25. & sequentibusq; in resti-
bus aducit relinqui boni viri ar-
bitrio, & paritate recusationis
quam supra aduximus numero
61.idem est iudicandum in ea,&
relatas inimicitiæ causas ad recu
sationem sufficientes iudico cũ
distinctionibus quas cõstituim⁹.
Reprobãdo eas quæ leues, & fu
tiles nobis visæ sunt de quibus
declarationẽ constituimus quæ
autẽ dicatur leuis,& quæ grauis
offensa vt ex ea inimicitia indu-
catur ad legati reuocationẽ, de-
clarat Mant.de cõiecturis lib.12
tit.5. nu.19. & ad eum se remitit

Peregrinus

Peregrinus de iure fiſci lib. 3 tit. 13. n. 3. vbi inquit in caſu dictæ reuocationis tacitæ requiri quod offenſa fuerit capitalis, aut grauis facto, vel verbis, nec ſufficere iniuria leuis, & ex his quæ aducit Mantica ad noſtri propoſiti materiá conſidero verba altercatoria non eſſe attendēda, quia plerumq; inter fratres iactari ſolent ita etiá, quod ſæpiſsime euenit altercantia verborū inter iudicē & partem vel aduocatū ſeu procuratoré nullatenus ſufficiet ad reuocationis iuſtificationem, & eſt videndus Baiardus ad Iulium Clarum q. 24 ex n. 20. vſq; ad 38. circa inimicitias teſtium quæ eſt optima, & compēdioſa remiſsio illam autē taxare poteris in his quæ dicit n. 31. ex verbis minatoris, & alteriatoris induci capitalē inimicitiá, vt nō procedat niſi in verbis, quas appellamus, palabras maiores, ex quib⁹ iuſta cōmunem moré cauſatur prædicta inimicitia cætera vero, quæ aducit dictus aditionator circa teſtes aplicare poſſum⁹, quo ad iudices recuſados ex maioritate rationis quas ſupra tradimus quomodo autem inimici teſtis examen excludatur iude, ex eodem Baiardo n. 25. vbi ſupra, quæ eſt melior remiſsio de mundo, & ad plura neceſſaria.

Viſſo iā de inimicitiæ cauſis ſuplendo ad ea quæ tradidere circa inimicitias antiquiores ex aductis ſuperius, erit vltra prædictas locus non tutus, quam cōſtituc iniudice delegato, vel ordinario Eccleſiaſtico, qui citat ad locum non tutum hanc cum cæteris cauſis aducit Cauale. d. deciſ. 28. 2. p. n. 114. quæ erit quadrageſima prima, & etiam aducit ſequentes, & eas commumerat.

Quadrageſima ſecunda in iudice notato aliquo defectu; vel infamia, quæ ſit oppoſita aparte recuſante quod intellige cum moderamine, & prudentia iuridica, quia ſi affertur infamia, vel nota aparte, contra iudicem non releuat ad recuſationē, talis nota, & infamia, quemadmodum, nec inimicitia procurata, vt iam diximus ſupra, & in hoc proſpiciendum eſt honori, & autoritati iudicum, itaq; hanc quadrageſimam ſecundam cauſam intelligerem, quando iudicialiter, nota, vel infamia eſt deducta, aparte contra iudicem nō enim extraiudicialiter: quia eſſet aperire viam pluribus malicijs.

Quadrageſima tertia, & generalis vtilisque ad praxim erit, vt ex qua, vel quibus cauſis procurator reijcitur, vel arbiter, ex eiſdem poſsit iudex recuſari, & eius iuriſdictio cauſatur, ita Caualeanus, & quos citat, vbi ſupra dico, ex quibus hanc, & cæteras cauſas deducit, & circa hoc eſt recurrendum ad l. poſt litem. 17.

cum ſequentibus.ff.de procuratoribus.

225 Quadrageſima quarta in prælato, in cauſa ſuæ Eccleſiæ, & licet hanc cauſam conſtituat Canalcanus deductam ex Aufrerio in tractatu de recuſationibus n. 8. eam non veram, nec ſufficientem, imo falſam, & non certam iudico. Ex eo quod prælatus poteſt eſſe iudex in cauſa ſuæ Eccleſiæ, cap. ſiquis ergo 2. q. 7. & ex notatis in cap. cum perſonæ de priuilegis lib. 6. ſi igitur à lege Canonica hoc caſu tribuitur iuriſdictio prælato, ergo ab eadē lege tollitur inconueniens recuſationis aliàs non ſeruiret de dubio euidenti tollendo contra legem quod labeo.ff.de Carbonia no edicto, & eius vulgarem materiam, & ita licet Aufrerius dicat eſſe cōmunem opinionem recuſari poſſe prælatum in cauſa ſuæ Eccleſiæ, verior eſt doctrina Imolæ, quam idem refert in cap. cum veniſſent de conſtitutionibus, & cum qua videtur reſidere cum eam non reprobet, pro qua reſolutione noſtra faciunt, quæ adduximus ſupra num. 68. contra gloſſam in lege de iure, verbo prouinciæ. ff. admunicipales, & incollis, ex Auendaño
226 prima parte de exequend. mandatis cap. 18. num. 2. & poſt eum illoq; non citato, Morla in præmiſsis ad titulum. ff. de iuriſdictione num. 203. iudicem, qui vt iudex habet intereſſe in cauſa, veluti tertiæ partis, ſeu ſeptupli pœnarum, vel decimæ executionis non poſſe hoc prætextu recuſari, & ſi ſola hæc cauſa concurrat, etiam ſi ſit ordinarius inferior non poſſe abſq; peccato mortali recuſari, quia malitioſa erit recuſatio, prætendendo remouere iuriſdictionem, vel adiūctum malitioſe conſtituere, vbi lex eam confidit, & defert: nam certum eſt attributā iuriſdictionem ſine adiuncto, ſed iudice ſolo multomagis hæc procedēt in Prælato, ſeu Epiſcopo, Abbate,
227 vel ordinis militaris Priore, qui in cauſa ſuæ Eccleſiæ iuriſdictionem habet, iuribus prædictis. Quod etiam extendo, vt procedat inquocumq; regulari Prouinciale ſui ordinis, coram quo aliquod Monaſterium, vel Conuentus ſui ordinis conuenitur, tanquam reus: quia cum ſit perſona publica indignitate Prælatiæ conſtituta, & legitime electa, non ſufficiet corā eo agi de cauſa ſui ordinis, vel alicuius Conuentus, ſeu Monaſterij ipſius Prælati: quia lex ei defert iuriſdictionem ordinariam, quem admodum Epiſcopo Prælato in cauſa ſuæ Eccleſiæ, pro quibus omnibus facit ratio textus in l. quidā conſulebat. ff. de re iud. ibi Princeps, qui magiſtratum dedit omnia gerere decreuit, arguendo de Princi, pead ius extēde etiam

ſi agatur decauſa decimarum, in qua Prælatus Epiſcopus quartã parte habeat, vel maiorẽ ex erectione Eccleſiæ: quia hoc prætextu recuſari non poteſt, quod cõprobo arg. doctrinæ Auedañ. & Morla locis ſuperius citatis, quod etiã extenderẽ in canonico officiali, ſeu Vicario generali Epiſcopi, quem vulgo Prouiſſor appellamus; nã ſi ageretur decauſa decimali, in qua intereſſe prætẽderet, ſeu beneficiali, vel de aliqua capellania, quã prætenderet capitulum Cathedralis Eccleſiæ, vbi Canonicus eſt, ſeu de aniuerſarijs exigẽdis, vel aliquibus Miſſarũ eleemoſinis ad capitulũ pertinẽtib⁹ recuſari nõ poterit, prætextu cõmoditatis, vel intereſſe, quod eſt cauſa ſit habitur⁹: quia, illud, vt accidentale, nõ venit in conſideratione, nec impedit officiũ iudicis, qui de cauſa habet iudicare, à iureq; eſt ſibi data iuriſdictio, quia idẽ eſt tribunal Epiſcopi, & officialis, vt ſunt iura vulgaria, & quem admodũ in cauſa Eccleſiæ ſuæ Prælatus eſt legitimus iudex, nec hoc prætextu recuſari poteſt, ita etiã parimodo eius Vicarius in cauſa ſui capituli, in qua cũ Canonicus eſt, quod in ſæcularibus iudicibus, quãdo eſt habiturus aliquis ex eis aliã quã pœnæ partẽ, iam concluſimus poſſe iudicare, & hoc prætextu iniuſte, ſi ordinarius ſit ſæcularis recuſatur licet recuſatio iurata valeat, & cõprobat Villadiego in Poſi. fo. 122. n. 8. idẽ dicendũ eſt in ordinario Eccleſiaſtico; ad cuius recuſationẽ probandã, & obtinendã, non ſufficiet allegare, & probare habere intereſſe, vt vnus de capitulo in cauſa vel intereſſe pœnæ cum à iure, & legibus ei deferatur iuriſdictio his caſibus in quibus pœnæ partem habet, & potius eſſet recuſatio contra leges, qui ei iuriſdictionem tribuunt, quã contra iudicem, cui eſt attributa, quid quid dicat Cardinalis Tuſchus ſub littera S. concluſione 907. num. 7. vbi dicit quod ſi recuſetur Prælatus in cauſa ſuæ Eccleſiæ debet illam delegare, vel cum adiuncto procedere, cum tamen conſultuus crederem, vt Epiſcopus, ſeu Archiepiſcopus de his cauſis cognoſcat vel eas deleget iudici, qui ſine ſuſpitione ſit, vel ſuperiori ſeu Nuncio Apoſtolico ſi in Hiſpania ſit remitat cognoſcendam, ſi recuſetur, dixi ſi, in Hiſpania, quia apud nos in his Regnis del Piru, & nouæ Hiſpaniæ deberet fieri remiſſio à ſuffraganeo ad Metropolitanum, & ſi ſit cauſa coram Metropolitano Epiſcopo proximiori ad quem appellandum eſt remiſſio eſt facienda, ſi vult ordinarius recuſatus cap. cum ſpeciale de appellationibus, cum adductis à Paz prima parte, 2. tomo cap. 6.

228

229

230 num. 13. & dicta forma appellationis, & causarum statuta est, ex Bulla Gregorij XIII. Pontificis Maximi impetrata à Philippo II. Hispaniarum Rege, quæ seruatur apud nos.

Quadragesima quinta recusa-
231 tionis causa erit in Procuratore causæ, qui quemadmodum nisi parte aduersa petente, testis esse nõ potest Bartolus in l. de ferre. §. idem. ff. de iure fisci, Imola in cap. insuper et cap. à nobis de testibus Mascardus conclusione 1318. num. 17. parimodo arguendo de testimonio ferendo ad iudicandum, nec iudex esse potetit.

232 Quadragesima sexta, causa ex eodem Canalcano erit in patre si filius est aduocatus causæ, nec ferendum est, vt coniunctæ personæ exconsanguinitate, vel affi-
233 nitate, patrocinium aduocandi exerceant vbi eorum patre, filius frater, vel primo, & etiam secundo gradu ad finis aduocatus sit aduersæ partis, quia licet iure nõ prohibeatur nisi in casu legis 7. tit. 25. lib. 4. Recopilat. attamen plura inconuenientia ex hoc procedunt.

234 Quadragesima septima, causa erit ex dicto Autore in possidẽte bona litigiosa partis, vel è cõtra.

Quadragesima octaua in iu-
235 dice prohibente solita fieri, qui ex hoc recusari poterit quod intellige cum grano, vt aiunt salis, nam si quæ prohibet iudex sint leuis præiudicij etiam si insolita sint non recusatur argumento legis scio. ff. de minoribus, & etiam quando prohibitio aliquo vero seu verisimili innititur fundamento, quia si iudex iuste facit non debet aduersus eum Retorcutio fieri, esset namq; illi officium graue, & puniti o, sine legitima causa, nec culpa in priuatione iurisdictionis quã ministrat.

Quadragesima nona in iudice partiali vbi sunt partes, quam explico, & constituo pro causa sexagesima quarta, vt infra videbis num. 258.

Quinquagesima in iudice
236 procurante causam sibi communiti.

Quinquagesima prima in im-
237 priuigno in causæ victricis, vel è contra.

Quinquagesima secunda in
238 procedente, extraiudicialiter iniuste, & postea volente iudicialiter procedere, ad nota eam, quia quotidiana maxime in iudicibus Ecclesiasticis.

Quinquagesima tertia causa
239 erit in eo, qui subditam eum iudex esset voluerit in vxorem nã ipsa, & eius familia potest recusare eum.

Quinquagesima quarta in ini-
240 mico reconciliato quæ notabilis est, & parimodo circunfertur in teste.

Quin-

241 Quinquageſima quinta in iudice cui opponitur ex ſe ipſo reſcriptum eſſe falſum.

242 Quinquageſima ſexta in ſocio, & licet ſimpliciter, ita & ſummariæ dicat Caualcanus explica ſiue vniuerſæ patrimonij, ſiue partis alicuius ſocius ſit, & idem ſi ſit ſocius domus durante ſocietate non poſt, Aufrer. de recuſatione n. 11.

243 Quinquageſima ſeptima in ſubdito eius, qui litigat, nam hoc prætextu iudex ſubditus recuſari poteſt, quod ſimpliciter dictum rigore eſt plenum maxime in Eccleſiaſticis iudicibus hoc non intelligas, nec extendas

254 quia exempti ſunt à ſæculari iuriſdictione cap. ſi deligenti de foro competenti cap. Maſſana de electione cum cordantibus, nec etiam intelligas in foro Eccleſiaſtico, quia aliàs daretur, vt ſynodales iudices, qui ex forma iam introducta in capitulis Eccleſiarum eliguntur, vno quoq; anno nam poſſunt cognoſcere, & ſe intromitere in cauſis ſui Epiſcopi cui ſuperiores exiſtunt nec propter hoc recuſari poſſunt.

Quinquageſima octaua, & no

245 tabilis, & ſæpe contingens erit legitima recuſationis cauſa contra iudicem, qui ſolicitator cauſe fuit, vel eſt ad præſens dum recuſatur, & in hoc minus requiritur ad excludendum iudicem quam teſtem; nam ſolicitator cauſæ ſi non ſit ſalariatus teſtificare poterit in cauſa eius ſoliçitudinem aſſumpſit Maſcard. concluſione 1318. n. 82. ſecus in

246 ſalariato, quia habet maiorem afectionem ad cauſam quã Procurator, qui etiam in eadem à teſtimonio arcetur cap. Romana de teſtibus, lib. 6. vt cumque ſit

247 etiam ſi ſalarium non acceperit vel ei ex promiſſum nõ ſit iudex non poterit eſſe in cauſa quam ſolicitauit, ita Aufrerius indicto tractatu de recuſatione poſt numerum 14. Maſcardus vbi proxi

248 me n. 12. nec intelligas eſſe ſolicitudinem præſtare dicere alicui litigatori vt litem à ſe propoſitã, vel quam vult proponere proſequatur, vel mouea, quia hoc plerumq; fit animo bono, & vt iuſtitiam aſſequatur nec præſtat recuſationis cauſam ſi iudex, cui à parte lis, vel eius actio eſt relata dicat ei. Pareceme mui bien, pedi vueſtra juſticia, ſecus vero erit, ſi deſpues de cõcluſa, y viſta declaraſſe ſu voto, ò al tiempo que ſe vè determinada, y declaradamente dixeſſe lo que auia de ſentenciar, ò votar, quia merito recuſari poſſet coliges ex adductis ab Auiles cap. 1. prætorũ gloſſa verbo promiſſa num. 12. poſt Paridem de Puteo, quem citat. Y ſi embiaſe a dezir algun Letrado, que le ayudaſſe, ò Procurador, ò al Secretario, que le

despachase, no obstara, paraque por esto vltimo, pueda ser recusado: porque no solicita por precio, ni sin el, sino fauorecer dentro de los limites justos, y animar a la parte, a que pida, siga ju
249 sticia, ò la defienda, que no es prohibido. Tunc non posset deci solicitator causæ, ex his, vel alijs æquipollentibus actibus, quod libuit referre: quia aliquá-do solet indubium controuerti vsq; ad quem modum, vel qualiter extẽsio solicitudinis fiat, quæ ve, isto nomine in iudice appellari possit: nam iudex potest fauere vni parti, dum tamen inmodo non excedat argumento cap. cõ suluit de officio delegati, tradit Aufrerius vbi supra n. 161.

250 Quinquagesima nona causa, in socero si eius gener est aduocatus, refert Aufrerius vbi supra n. 16. dicens, ego semel iudi per Curiam admiti recusationem Consiliarij eo quod eius gener esset aduocatus alterius partis,
251 & hoc quam diu cum socero de- moraretur: nos autem resoluimus etiam si non demoretur recusationem legitimam esse, nec debent admiti, vt aduocati in Chancellarijs si sint commensales, vel nimis domestici cum iudicibus: nam vltra prohibitionem iustissimam legis 59. tit. 5. lib. 2. Recopilationis ex inde plura proueniut inconue-
252 nientia, essetque extendenda ad iudices ordinarios dicta lex.

Sexagesima causa recusationis est, in iudice habente suam propiam similem causam ei, super qua litigatur cap. causam el 2. de iudicijs Ioannes Andæas, & Dominicus in cap. legitima de appellat. lib. 6. Aufrerius, vbi supra num. 18. vbi dicit hoc relinqui arbitrio iudicis, quæ si licet causa similis sit, sed caute, & prespicaciter hoc est tractandum, & iudicandum, cum ex facto ius oriatur, & ex varietate
253 facti, quæ frequentissima est varietur ius, vt pluribus adductis refert Barbosa in l. 35. ff. soluto matrimonio, & solebat dicere Dominus Antonius de Padilla, & Meneses, vt audiui à Domino Licenciato Ioanne Fernandez de Boam, eius colega, nunc meritissimo Indiarum Consiliario. Iamas vi pleyto, que tenga la cara como otro, quod pro clamabat Padilla dum esset Regius Auditor, & postea Præses Indiarum, itaque
254 non quælibet causa dicetur consimilis. Debetque ad recusationem allegari, & probari quod talis causa, consimilis ei super qua recusatio cadit, pendens sit, & litigatur superea, ab Auditore, vel iudice Ecclesiastico, recusato, quod si nec consimilis sit, ita vt ex desiderio Victoriæ in sua causa desideratur eadẽ vincẽdi ocasio in aliena, ob quam afectio, vel suspi

cio

cio ſit legitima, boni viri arbitrio, merito excluditur recuſatio.

255 Sexageſima prima cauſa erit, in iudice ſubdito inimici partis, qui litigat, ſic Caualcanus poſt Aufrerium vbi ſupra.

256 Sexageſima ſecunda in confœderato cum inimico meo Aufrerius vbi ſupra, ex doctrina Baldi in l. 2. C. de ſeruitutibus, & aqua loquente de Principe defidato, quod tunc videntur defidati confœderati cum eo.

257 Ex quo deduco ſexageſimam tertiam recuſationis cauſam in iudice, qui coadunationem, vel confœderationem fecit cum inimicis partis recuſantis: quia tũc recuſari merito poteſt, & hæc eſt cauſa magis generalis quam præcedens, licet vna eademque videatur, quemadmodum, eſt in efectu.

Sexageſima quarta, in iudice
258 partiali ponit exemplum Aufrerius numero 32. ſi iudex eſt Guelphus, & pars Gibelina. Ad hoc exemplar reducendi ſunt caſus huius recuſationis cum ocurrerint, vbi ſunt partialitates notæ, & inuicem contrariæ, quas vulgus vandos dicit, nec ſufficit, ſer de otro vando del linage, ad recuſationem, niſi ſimul probetur, auer enemiſtad, y odio, ò diferencias, que lo cauſen, quemadmodum de inimico diximus.

259 Sexageſima quinta, ſi eſt præſumptio, quod iudex lederet partem, ſi poſſet; vt poſt Speculatorem, & Baldum reſoluit Aufrerius numero 33. diximus de præſumptione inimicitiæ ſupra numero 1211. ex hoc cauſari nunc de ipſa recuſatione etiam in non inimico, qui lederet ſi poſſet.

Sexageſima ſexta, in execu-
260 tore, ſi excedit, in executione ſibi commiſſa vide Caualcanum vbi ſupra numero 64. & Card. Thuſcum diſtinguentem ſub littera S. concluſione 1007. numero 7. an recuſari poſsit executor & quando.

261 Sexageſima ſeptima, in ſucceſſore, quando eius prædeceſſor fuit etiam recuſatus, propter aliquam cauſam, quæ tangit eius dignitatem, quæ etiam tangit dignitatem ſucceſſoris Aufrer. vbi ſupra num. 34. poſt Baldum in cap. de cauſis de officio delegati Caualcanus vbi ſupra: quia continuatur eadem cauſa ſuſpicionis.

262 Sexageſima octaua, ſi iudex eſt Groſi, vt aiunt Doctores, ingenij: quia in cauſa ſubtili, & puncti iuris poteſt poſt Baldum Cinum, & Ioannem Andræam, Dominicum, & præpoſitũ reſoluit Aufrer. vbi ſupra ver. quinquageſima quarta cauſa Maranta ver. & quandoq; appellatur n. 40.

Sed licet vera, & iuridica sit ista causa, vix eam ad praxim reduces: nam eo ipso, quod quis sit Bacalaurius in iure canonico, vel ciuili, habilis æstimatur, & pro eo est præsumptio, quæ magis solet excrescere in idiotis iniuste quidem.

Quod Ecclesiasticos iudices, qui recusandi sunt coram arbitris, vel coram Episcopo, si sint eorum officiales forsan obtinere poteris, quod autem attinet ad Regios Auditores nullatenus esset admitenda, imo explodenda, & pars recusans propter spretam autoritatem, hoc est, por el desacato, veniret puniendus iusta legem nostram finalem ad finem, & esset iniuriosum vocare inhabilem, vel parum litterarum quem rex iudicem fecit, & constituit.

263

Sexagesima nona, si iudex suspectus subdelegauit non in totum sed in partem: nam tũc subdelegatus recusari poterit cap. iudex ab Apostolica de officio delegati lib. 6. hoc tamen casu,

264

& quando delegatus est absens in longinquis partibus recusatio subdelegati coram arbitris fieri debet, sumpto argumento à doctrina Ioannis Andreæ, quam supra numero 28. proposuimus de recusatione iudicis ordinari, quæ non coram Episcopo sed ab arbitris est iudicanda, quando Episcopus est in remouitis,

265

quam extensionem de subdelegato iam habui de facto, & eam nota: quia non inuenies alibi forsan, quid autem si vnus, vel duo tantum Auditores sint in Regio Senatu, si recusatio proponatur contra omnes, quid sit agendum prouidet. l. 4. hoc titulo col. 2.

Sed dubitari posset, pro eius interpretatione si forsan non fuerint aduocati, vel illi, qui sunt in Chancellaria recusentur, quod accidere potest ex iusta causa, an sit recurrendum ad alios, qui non sunt aduocati, vt vel causam principalem, vel recusationem iudicent, & dicendum est, quod non, sed datis talibus impedimentis est recurrendum ad proximiorem Regiam Chancellariam, ad quam remititur causa, ò en discordia, si la ay; ò por falta de Iuezes, por estar impedidos, ò recusados los del Audiencia originaria, y los Letrados graduados recusados, ò impedidos. Et sic vidi iam in aliquibus causis practicatum in hac Limensi Chancellaria, y entonces se vè el pleyto, y se embian secretos los votos cerrados, forsan ex aliqua instructione, vel capitulo Epistolæ Regi ad-hoc emisso, quod si adsit seruandum est, si vero non sit aliquod de hoc agens, est optima, & conueniens praxis, quam semper consulo amplectendam

ctendam, tunc maxime, quando creditur non eſſe ſatis idoneos, vel ſuſpectos aduocatos, ad quos remiſsio eſſet facienda, quod plerumque euenire poteſt, & tunc ſecurius eſt, vt re-
268 miſsio ad aliam Regalem Chancellariam fiat, maxime in cauſis, & negotijs arduis.

269 Sexageſima octaua cauſa erit, in aduocato alicuius partis, ſi poſtea quam ſciuerit ſecreta eius impetretur iudex, vel ei commitatur cauſa decidenda, vel eligatur aſſeſſor: quia iuſte recuſatur, probata dicta cauſa, ſi iudex Eccleſiaſticus ſit, vel ſi 271
ſæcularis ordinarius, vel delegatus cum de iuſto iuramento, vt ei detur adiunctus, & ſi aſſeſſor ſit in totum remouetur, hæc, cum his, quæ addita ſunt per nos colliges ex adductis ab Aufrerio vbi ſupra numero trigeſimo octauo, & an aduocatum, quem ego nominaui, & eſt aduocatus meus, poſsim recuſare ex iuſta cauſa, dic quod 272
ſic, ex adductis à Didaco Perez prima parte ordinamenti columna 597. verb. quæro. 8. vbi idē dicit de procuratore, & alias adducit ordinarias huius matheriæ quæſtiones.

270 Sexageſima nona, vbi comparet tertius oppiſitor in cauſa, quia ſi habet iudicem ſuſpectum in totum, remouet eum à munere iudicandi in eadem cauſa, licet ab alijs partibus cui ſuſpectus non eſt, non recuſatur Aufrerius dicto numero trigeſimo octauo poſt Antonium 3. abarelam Andræam Siculum; & Imolam, quos citat, & ne inſurgat aliquis, intellige in iudice ſuperiori Regalis Senatus, vel Chancellariæ, ſeu Eccleſiaſtico, quibus detrahitur per recuſationem iudicandi officium non vero in ordinario ſæculari, cui adiunctus debet dari, *cauſæ 68. & 69. ſunt duplicatæ in numero* tametſi diuerſæ ſint.

Septuageſima cauſa erit, ſi iudex ſuam ſubitam voluerit ducere in vxorem: nam tunc per ipſam, & eius familiam recuſari poteſt, matrimonio non ſecuto. l. vnica. C. ſi quacumque prædictus poteſtate ad prohibitas, ſibi, aſpirauerit nuptias Aufrerio dicto numero trigeſimo octauo, extende cum recuſationis cauſæ arbitrariæ ſunt, vt procedat. Idem ſi filiū filiā ve, ſororem, vel fratrem voluerit Senator, vt matrimonium contrahere, & contradixerit illi, vel illa cum quo, vel qua erat contrahendum, ſiue eius pater, mater ve, frater, ſeu patruus, vel abunculus, tutor, vel cæteri conſanguinei: quia repugnantes iuſtiſsime, matrimonio non ſeculo, iudicem, cui repugnantia, eo authorante, matrimo

nium prætensum facta fuit recusare possunt, quod plerumque
273 euenit supraque probauimus numero 98. & alijs causas recusationis esse arbitrarias hæ vero iustum arbitrium eis præstant, apud nos extant Regia rescripta quibus prohibentur Auditores Regij matrimonia contrahere, in Indiarum Regnis intra districtum sui senatus, & Chancellaria,
274 quod si contraxerint, vel tractauerint absque licentia Regis suspensi sunt; idem in filijs, vel filiabus eorum, si vxores duxerint filij, vel filiæ nupserint, quod quidem durissimum censeo si pater non consenciat sed ita lex scripta l. prospexit. ff. qui & a quibus, & cum lex sit, quæ in præsumptione se fundet admittit probationem consensus contrarij, vel voluntatis in patre Regio Auditore, quando eius liber matrimonium contraxerit intra Chancellariæ districtum, in qua eius pater senator est, cæterum
275 ex opposito obstat per Regem Dominum nostrum senatoriam potestatem concedi ad suam voluntatem, quæ cessat in prædictis casibus iustaq; videtur priuatio, & ademptio dignitatis prædictæ quando aliqua ad est, ex prædictis causis, id suffragantibus probis, & doctissimis Regij Consilij viris proceribus, nec huic loco conuenit disputare an, sit iusta causa, vel non, & an possit, quem constituit in dignitate Princeps, sine causa priuare, & dato quod requiratur, vt omnes concludunt, sit prædicta sufficiens.

276 Septuagesima prima, in omni suspicione, per quam remouetur procurator, de quibus in cap. 2. de procuratoribus lib. 6. l. post litem, cum sequentibus l. quæ omnia. ff. de procuratoribus.

277 Septuagesima secunda causa erit, si est oppositum, quod causa sit alteri commissa.

278 Septuagesima tertia, in eo, qui fuit testis in causa: nam iudex eiusdem causæ esse non potest, sic Caualcanus post alios, vbi supra Aufrerius num. 14. post Speculatorem, versiculo item quod fuit testis titu. de recusationibus Maranta ver. & quandoq; appellatur num. 54. apud nos extat Regia ordinatio, inter alias huius Regalis prætorij est 33. in
279 ordine in hæc verba. Iten ordenamos, y mandamos, que quando algun Oydor fuere presentado por testigo, el Audiencia prouea justicia, demanera, que por falta de probança, no perezca la justicia de las partes, mandandole, que diga su dicho, saluo, sino pareciere, que maliciosamente le presenta, para inhibirle d Iuez, quæ notabilis est, & vbiq; seruanda propter optimá, & congruam eius rationē.

Septuage-

280 Septuageſima tertia cauſa erit, duplicata in numero ſi illa, ſuper qua litigatur tangit aliquo modo iudicem, y es interesſado en ella. Sic Caualcanus, vbi ſupra, & Aufrerius numero 39. ponit exemplum, vt quia iudex tenetur de euictione in cauſa, quæ litigatur inter emptorem, & venditorem coram eo.

281 Septuageſima quarta in Vicario in cauſa ſui Epiſcopi, & ſui familiaris.

282 Septuageſima quinta in vaſallo, in cauſa Domini.

283 Septuageſima ſexta, vbi adeſt veriſimilitudo lædendi partem.

284 Septuageſima ſeptima, in Vicario, quando eius Epiſcopus recuſatur.

285 Septuageſima octaua in vitrico, vel priuigno, ſic Caualcan. vbi ſupra.

286 Septuageſima nona erit, ſi iudex fecit aliquam iniuriam parti, puta, dedit alapam: nam tunc poteſt, recuſari ſiquis prouocatione. C. de appellationibus ſecundum vnum intellectum, Bartolus in l. vnica. ff. apud quem abeo, &c. Aufrerius numero 31. quod declara vt procedat quando iniuſte iudex iniuriam intulit, ſecus vero, ſi cometiendo desacato, enoja, ò enfada al Iuez, que ſi irritado, y prouocado, bolutere alguna ofenſa, no ay juſta cauſa de recuſarlo, maxime, quá do ay juſta ſoſpecha, de entender, que la parte ſe le deſcompuſo: para que le ofendieſſe, con animo de que no fueſſe Iuez, y recuſarle: nam tunc non reluat quemadmodum inimicitia affectata, & procurata à parte, vt iam prædiximus, alias daretur facultas, & copia partibus, iudices, improbis, & doloſis medijs à iudicando ſubtrahere, prout cuiq; libuit, quod permittendum neutiquam eſt. Ideo & iuſta rerum qualitatem arbitrandum cenſeo.

287 Septuageſima quarta vltra Doctores ades, ex his quæ dicta ſunt ſupra numero 106. & alijs, ſi aliquis fuit aduocatus contra Regium ſenatorem, inqualibet cauſa criminali, aut in ciuili grui: nam ex eo illum recuſare poterit, diximus ex Antonio Fabro diffinitione 1. ad titulum. C nequis in ſua cauſa iudicet, cũ diffinitione quam ex eodem cõſtituimus, quæ recuſatio generalis eſſe poteſt ad omnes cauſas, in dictis duobus caſibus.

288 Septuageſima quinta in eo iudice, qui amauis eſt alicuius mulieris: nam procus teſtificari non poteſt, merito inquiũt Doctores amaſius non debet admiti in teſtem, pro amaſia, nec è contra Tiraquel. de legibus connubialibus l ſecunda numero ſeptimo, & in l. ſeptima numero vigeſimo ſecundo, vbi de

effectu amoris; maxime in l. nona numero 84. cum pluribus resoluit Mascardus huiusmodi testificationem prohiberi, conclusione 89. numero quarto data ergo paritate, seu maioritate, quam sæpius retulimus, & argumento sumpto de teste ad iudicem locum habebit recusatio, circa quod caute est procedendum, nec propterea, quod iudex cognouerit carnaliter aliquam mulierem solutam, & etiam *nuptam à iudicandi munere* est arcendus, si dum lis pendet eam, vt amicam propiam, non tractet, quomodo autē hic amor probetur recurrendum est ad Mascardum conclusione præ dicta, caute etiamdomini Præsides, & coniudices attendere debent ad compositionem, & decentiam huiusmodi recusationum, quod maxime attendit lex nostra finalis, quod si decentibus, & honestis verbis non apponantur multari grauiterdebet recusans.

Septuagesima sexta *in* iudice
289 riuali partis, hoc vocabulo vtuntur Doctores ad significandum iudicem, qui habet contemptionem amoris, & certamen de aliqua muliere, Aufrerius vbi supra, ad finem numero quadragesimo septimo, ad quem est recurrendum, qui consilium ponit, quomodo recusans se habere debeat in hoc speciali casu.

Septuagesima septima causa,
290 erit in Vicario, seu Prouissore Episcopi: nam in causa famuli Episcopi poterit recusari Aufrerius vbi supra nnmero decimo.

Septuagesima octaua, in assessore causæ: quia in eadem postea non potest esse iudex, hoc est in secunda, vel alijs instancis Aufrerius numero decimo septimo, nec etiam assessor in secunda, vel tertia instantia: quia militat eadem ratio.

Septuagesima nona, si oppo-
292 nitur iudici delegato, quod eius iurisdictio sit reuocata, & litteræ sunt intimate alteri delegato: quia recusari potest, vel saltem ambo iudices de articulo reuocationis debent cognoscere, sed ambo conuenient cap. pastoralis de rescriptis Aufrerius vbi supra numero quadragesimo quinto, vbi autem est contemptio inter duos iudices ordinarios æquales, superior eorum, cognoscet cui competat iurisdictio, vel arbitri eliguntur, sed apud nos Regijs rescriptis est prouisum quod cognoscat Regale auditorium, quando es declinatoria, de vn Iuez a otro, secus
293 vero, quando es declinatoria de la parte al Iuez: porque aquel cuya jurisdicion se declina, cognoscit an sua sit iurisdictio iuribus vulgaribus.

Octuage

294 Octuageſima cauſa erit, quam ipſe adduxit iudex recuſatus, ob hoc quod recuſatus ſit, en reſponder a las poſeciones, ò declaracion que ſe le toma, ſe moſtrare en el diſcurſo de ſu declaracion, ſentido, ò agrauiado de que le recuſen: porque facto potius quam verbis, & ex eiſdé verbis ſuſpectus redditur ex noua ſuſpicionis cauſa, & iam habui in praxi, & obtinui, poniendo el reſponder en la declaració aſpera, y peladamente, y con denotacion de paſsion, y ſentimiẽto, por cauſa nueua de recuſacio, demas de las antepueſtas: entiendeſe, quando de lo que ſe declara ſe da mueſtra de indignacion, que cauſe ſoſpecha de paſsion en el Iuez, y eſta de tal ſuerte, que dè juſto motiuo de recuſarle, quod declarandum eſt (ne inſurgat aliquis) quando las
295 poſeciones no ſon criminoſas; porque ſiendolo, no eſta obligado el Preſidente, Oydor, ò Alcalde recuſado a reſponder a ellas, ex lege, hoc noſtro titulo, y entonces, ſi ſobre ſer criminoſas, replicaſſe al Acuerdo, y no reſpondieſſe derechamete, ſino que no tenia obligacion a reſpõder por ſer criminoſas las pregũtas, ò poſiciones; ex hoc non inducetur noua cauſa recuſandi: quia hoc facit ſui iuris, & defenſionis ratione, nec imputatur cũ licite, lege permitente, fiat, ex dicta lege, & adductis, bene, pluribus relatis ab Aufrerio n. 46. qui plures, & plura adducit, & ad eũ & quos citat eſt recurrendum, quod attinet ad reſpenſionem iudicis Eccleſiaſtici recuſati coram arbitris, quod vero attinet ad hanc cauſam, quam, & alias plures, vltra Doctores conſtituo eſt etiam recurrẽdum ad legem quæ omnia 25. ff. de procuratoribus, quam, pro comprobatione dictorum pondero, & allego ibi, niſi forte purgare magis conuicium, &c.

Octuageſima prima cauſa erit, in hoſpitio voluntario pen-
296 dente lite: nam ſi iudex partem, aut pars iudicem hoſpitem lite pendente habuerit, ſine dubio iuſta, & legitima cauſa erit recuſationis: quia ex hoc contrahitur obligatio, & amicitiæ profeſſio conſiderabilis ad recuſandũ, & quæ retulimus ſuprà in cauſa 1. n. 96. in cauſa amicitiæ hic repeti poſſunt, & de coméſali cauſa 5. n. 117. dixi volũtarie: nam ſi ex neceſsitate, vel vrbanitate, quæ neceſſaria reputetur hoc fiat non erit cauſa ſufficiens dixi etiam lite pẽdente: quia ſi ante litem moram hoc euenitſet, & per tranſitum hoſpitiũ eſſet, nõ præſtat cauſam recuſandi. Dixi etiá neceſſaria: quia ſi ſint hoſpitiũ infirmitatis cauſa, & obvaletudinem iudicis ſæpe acidit, irſe a las guertas, ò caſas del campo,

otras

ò otras partes, y lugares de fuera de la Ciudad, ò en eſtos Reynos a las Chacras, ò eſtancias, non ex hoc erit inducenda recuſatio nis cauſa.

Octuageſima ſecunda cauſa
297 notabilis, & frequens erit, ſi lis tractetur, *in qua pars litigans fuerit collega*, alicuius Collegijs, vel Seminarij litterarum: quia ſi iudex aliquis Senator, Regius ve Auditor fuerit, qui ſit eiuſdem Collegij iuſte recuſari poteſt, circa quod, pro reſolutione, & claritate conſtituo tres caſus primus eſt, quando ſimul cohabitant in eodem Collegio, & de hoc non eſt dubium, ſiue in cauſis Eccleſiaſticis, ſiue ſæcularibus recuſari poſſe, ex adductis ab Aufrerio ſupra numero 51. in dicto tractatu de recuſatione ſecundus caſus eſt, finito tempore Collegij, & tunc eſt diſtinguendum: quia ſi ſimul Collegæ iudex, & pars litigans, eodem tempore fuerunt valebit recuſatio: quia amor, & voluntas magna, ex his actibus procedit, quæ inducit magnam amicitiam, ex qua valida erit recuſatio, & hæc erit ſpecies vna amicitiæ magnæ, quam adduxi, & comprobaui ſuper cauſa prima, aut non eodem tempore, in Collegio extiterunt, nec commoratiſunt, vt ſæpiſsime accidit, & tunc eſt maius dubium, quod relinquo cogitandum: nam pro parte affirmatiua facit commune votum, & deſiderium coadiuuandi ſe, qui in eodem Collegio commorati ſunt ob gratitudinem fundatoris, & gratiam, & beneuolentiam reciprocam, & in aliquibus eſt obligatio iuramenti ſe inuicem fauendi, quæ omnia præſtant iuſtam ſuſpicionis cauſam, & maximopere videmus iuſtiſsimit de cauſis, & laude dignis hanc, velut inſitam amicitiam regulariter, & communiter (quam aliquando iam videmus defeciſſe) pro parte vero negatiua obſtat non eſſe credendum iudicandi munus, & iuſtitiæ exercendæ obligationem, quæ maxima eſt, eſſe ſpernendam, & propter dictam cauſam omittendam, tum maxime in viris probis, & vbicumque, vita, exemplo, litteris, & moribus condecoratis, prout ſunt domini iudices, qui Collegia ſunt adepti, & ex eis, debito honore, præmium iudicandi, & munus aſequuti.

Itaque in hoc vltimo membro diſtinctionis, eſt cogitãdum ipſe vero partem negatiuam, ſi iudicarem ſequerer, niſi vltra Collegij habitationẽ, aliqua alia circũſtantia probabilis cõcurreret, ex his quæ adnotaui ſupra cauſa decima quinta quæ ſunt hic repetenda, & attẽdenda cũ caſus, qui frequens eſſe poteſt, ocurrat.

Octuage-

298 Octuageſima tertia cauſa erit frequens etiam in Indiarum Regnis, ſi iudex aliquis, ex Hiſpania veniens, ob prouidendum ſuæ egiſtati, aliquas pecunias mutuas acceperit à mercatore aliquo, vel pro eo fidei iuſſerit, quod in Hiſpalenſi ciuitate frequentiſsimum eſt: para hazer la varata, ò tomar dineros a pagar en Puertouelo, ò la Veracruz, con intereſes: quia ex hoc affectio, & amicitia non parca, aut pauca prouenit, quæ prebet iuſtam recuſandi cauſam cuius ſpecies eſt reducenda ad generalem amicitiam, quam ſupra prima, itidem, cauſa conſtitui, & licet fidei viſio ſola ſufficiat, vt dixi ſupra vigeſima tertia cauſa eandem, hic in hoc caſu ſpeciali, repeto, & mutuæ pecuniæ.

Octuageſima quarta cauſa erit, in eo, qui expoſitus fuit 299 apud domum alicuius Auditoris, ſeu eius vxoris illo exiſtente Auditore, vel antea: nam licet famulus non ſit, nec fuerit, & ſi alimenta charitatis cauſa ei ſunt præſtita iuſte recuſatur. Ab amore, & amicitiam etiam ſi in eius domo non habitet, litis tempore de famulis iam eſt dictum ſupra cauſa vigeſima prima, ſed hæc refertur, vt ſpecies famullatus.

300 Octuageſima quinta cauſa erit, in patrinis nuptiarum: nam ſi iudex fuerit patrinus, partis cum qua lis eſt, vel è contrario, pars fuerit iudicis, iuſte recuſari poteſt: nam moribus inductum eſt in Indiarum Regnis, & etiam in Hiſpalenſi Ciuitate ex hoc magnam amicitiam, & familiaritatem contrahi, quæ prebet recuſandi cauſam, idem crederem in Valiſoletana, & Granatenſi Chancellaria, & Senatu Gallico, & Audientia Canariæ, ſiue ante, vel poſt munus iudicandi aſſumptum hoc fierit vel lite pendente, vel nõ, ex ratione magnæ amicitiæ, quam cõſtituimus cauſa prima.

Contrarium eſt dicendum ſi 301 in vxore Regij Auditoris hæc concurrant: quia diuerſa ratio eſt, nec conſiderabilis, ſi maritus eius non intereſſuit, & hæc omnia perſonalia ſunt, & impedimenta, ex vi recuſationis contra edictum prohibitorium iudicandi tametſi arbitrium latitudinem habeat, caute, & circũſpecte eſt interponendum, vt iã ſepæ ad notaui, at nequid nimis neceſſarium ſatis.

302 Octuageſima ſexta cauſa erit ſi in conuiuio nuptiarum, inter fuerit Senator Regius: nam in cauſa eorum, qui nuptias contraxerunt, quorum conuiuio interfuit iuſte recuſatur, & arbitrium ex quo, iudicandæ ſunt recuſa- 303 tionis cauſæ iuſte circa hãc interponitur, vt merito à iudicando excludatur, qui ſpecta, & contempta

contempta Senatoris dignitate, alienæ mensæ, & conuictio nuptiali se in miscet contra rationé textus in l. nec quidquam 9. §. circa aduocatos. ff. de officio Proconsulis, ibi, ne contemptibilis videatur: ideo iusta sanctione prohibita prædicta sũt, quod si contra autoritatem senatoriá, & decorem hunc prædicta facta sint recusationis legitimam causam præbent. Declara non procedere, quando coniunctus duxit vxorem, hoc est frater, vel soror nubit: quia inter magnifice coniunctos non est exacerbá da prohibitio. Declarase quando, vt locum non habeat, si ex permissione, & mandato Præsidis Regalis Audientiæ Auditor in ea, ad aliquod licitum conuiuium accedat: quia ex licentia Superioris, hoc fieri potest, & ideo Præclaurus Marchio de Montesclaros Dignissimus Vicerrex huius Piruani Regni, dum eius gubernium gessit, decreto sanxit, ne vlus ex Auditoribus huius ciuitatis Limensis ad conuiuia, vel ad funera, vel ad nuptias accederet, nisi ex mandato dicti Viceregis obvitanda plura damna, & inconuenientia, quod etiam in instructionibus Vicerregum cautum est.

Octuagesima septima recusa
305 tionis causa est, in inimico recõciliato: quia adhuc recusari potest, si recenter reconciliatus fuit vt de teste, est textus in cap. 2. 3. q. 5. glossa in cap. per tuas verbo inimici de simonia Morla in emporio ad titulum. ff. de iurisdictione in exordio n. 200. fol. 93. columna 4. post Marantam, vbi supra n 64. qué non citauit Morla, intellige, si inimicitia, super qua cecidit reconciliatio fuit ca
306 pitalis, seu grauis, nõ vero leuis: quia quemadmodũ ipsa inimicitia leuis, non sufficeret minus noxia erit reconciliatio.

307 Octuagesima octaua causa erit, quando opponitur de totali fundamento iurisdictionis, & propietate ipsius, vt si diceret aliquis aduersus iudicem, tu non es Episcopus, vel non es iudex: quia præsumitur iudex habere afectionem super isto articulo, imo est causa propia, vt inquit Bartolus in l. ex sententia propè finem, ff. de testamentarie tutela vbi inquit, quod si dico, te non esse iudicem competentem, poterit de hoc ipse cognoscere, secus si nego pœnitus te esse iudicem hæc est communis Doctorum sentétia post Bartolum vbi supra ex Antonio de Butrio Abbate, & Andræa siculo in cap. super litteris de reseriptis Baldus in l. iudices. C. de fide instrumentorum Aufrerius vbi supra, citás prædictos num. 44.

308 Octuagesima nona recusatio nis causa, quam ponit pro vigesima nona Maranta, est si iudex donationem

donationem aliquam accepit ab altera partium; extende procedere, ſiue ante litem, ſiue poſt donatio facta fuerit, cum ex ea proueniat obligatio ad antidoram quæ producit iuſtam ſuſpicionẽ animi in iudice, vt recuſari valeat. Limita ſi donatio fuit paruæ rei, circa qualitatem rei, & patriæ arg. legis ſan. ff. de integrum reſtitutione cum ſimilibus de modicitate, & exiguitate agentibus, & vt poſsit recuſari per donationem factam ante litem mota tam debet eſſe magna maximaq; & in magna quantitate, alias nõ attendenda, & hæc ſunt intelligenda de donatione licita, non vero de illicita, & corruptione per munera, quæ ſemper prohibetur, & ſic, vt ſit differentia de hac cauſa ab ea, quam de corrupto iudice diximus ſic venit declaranda, & quæ diximus eſſe debere in re magni ponderis, cõprobatur his quæ adduximus circa primam cauſam amicitiæ: nam ex modica re donata, modica, & moderata amicitia procedit, quæ non ſufficit ad recuſandum.

509 Nonageſima cauſa eſt, depẽdens à precedenti, ſi donatio facta fuerit vxori, vel filijs, ſiue filiabus, vel conſanguineo, vel coniũcto, ſeu cõuenſali dum circa qualitatem rei, & facti plurima enim quæ nec deci, nec excogitari ſemper poſſunt dãna ex his muneribus contingunt, & quãdoq;, neq; ſcientibus, nec volentibus rectis, & probis iudicibus, adulatores, & doloſi homines, qui fauores fingunt ſuis fictionibus, & fallacij litigantes, ac prætenſores officiorũ miſere decipiũt, quod plerumq;, euenit itaq; circunſpecte attendendum, & cauendum.

310 Nonageſima prima cauſa recuſationis erit, ſi iudex eſt in manibus aduerſarij in alia ſua cauſa, puta quia aduerſarius in alia cauſa eſt iudex iſtius, vt poſt Speculatorẽ: & Ioan. Andreã, & Dominicũ in cap. legitima de appellationibus lib. 6. reſoluit Aufter. vbi ſupra num. 23.

DE CAVSIS FRIuolis recuſationis, quæ admitti non debent.

311 HABEMVS iam explicitas nonaginta, & vnam cauſas legitimas recuſationis exacte, & cõpendioſe, vt vix caſus ocurrere, in hac mathe ria poſsit, cuius declaratione cateas, & ſi Stephan. Aufre. nonaginta & tres numerauerit ex his, & ex adductis à Marã. in praxi ver. & quandoq; appellatur plures ſunt futiles friuolæ, & innanes iudicandæ, & vt tales reiciendæ. nã anſamdant, & vehiculũ iniuſtis

recusationibus, & quæ in dedecus iudicum, & damnum partiũ tendunt. Est igitur verissima conclusio, friuolam recusationem reijciendã, neq; admittẽdã, illaq; non obstante, à iudice sit procedendum, ita Abbas, & cõmuniter omnes in ca. cum speciali de appellationib⁹ Paz in praxi 1. p. 2. tom. c. 6. n. 23. vbi plures citat Morl. in empo. fol. 96. n. 213.

312 Prima erit friuola, & friuolissima causa, si appelletur à iudice aliquo, quod ipse iudex possit recusari in alijs causis, & licet hanc referant Aufrer. n. 28. pro quadragesima quinta causa, & Maranta de appellatione n. 61 nullatenus est considerãda sed tenenda Bartoli doctrina in l. vnica. ff. apud eum aquo appellandum sit, & in distincte ex eo, & cõmuni praxi resoluendum, talem causam recusationis pro friuola iudicandam cum nec lege exprimatur, nec ratione cõsistat, nec fiat iniuria iudici appellando. l. maioribus. C. de appellationibus, si autem iudex ita ignauus, & impertinens sit, vt soleat perturbari cũ ab eo appelletur distinguebat Imola in cap. proposuit de appellationibus iuste in alijs caulis ab appellante recusari alias non, sed si
313 hoc ita euenit, non tam ex capite appellationis interpositæ, quam ex imperitia, & supina ignorantia recusaretur, si aliquis forsan huius cõditionis inueniatur, sed, vt cumq; sit, re soluendum est dictam causam esse friuolam generaliter, & in distincte cum vt diximus iure nõ probetur, & esset confusio magna, ò lazo, y enredo de pleytos de recusacion largos, è injustos.

Secunda causa friuola erit iu-
314 dicanda, si Episcopus est iudex suorum clericorum, contra non subditos, nec est sequenda opinio Aufrerij num. 24. & aliorum quos citat: quia ratio & iustitia non permitit aduenis, vel exteris nouercam esse, & pari lance iudicandum virgaq; omnibus æqua nec vnquam vidi prædictam causam admissam.

315 Tertia erit friuola causa, si pars adaurem iudicẽ alloquatur: quia quamuis Maranta vbi supra n. 44 & Aufreri. n. 20. hanc constituãt causam, cui addit Aufrer. præposito, & Antonio de Butr. rellatis, hoc nõ procedere, quãdo iudex dixerit publice, quod pars sibi dixerit ad aurẽ, ex more, & ratione neutiquã censenda est legitima hæc causa, sed friuola, etiã si iudex non propalauerit, quod sibi dictũ est ad aurẽ, & ad hæc sunt reducẽda quæ diximus supra n.

316 Quarta friuola erit, si iudex saluatus non respondet licet hanc pro recusationis causa constituant Doctores relati ab Aufrerio num. 28. & Maranta. num. 50 quia ob tam leuem causam non debet iurisdictionis exercitium

remoueri

remoueri licet ex qualitate perſonæ diſtinguendum eſſe reſoluat Aufrerius vbi ſupra, hoc pendet ex ſua voluntate. & arbitrio.

317 Quinto reprobandus eſt Maranta dum n. 72. inquit, reculari poſſe iudicem, qui non vult audi re aduocatum in cauſa, etiam ſi ſit clara, & ex hoc inducē ſuſpicionem: quia nec de forma, nec de ſubſtantia iuſtitiæ eſt audire aduocatos, maxime quando lites ſunt claræ, nec diſtinctio, nec regula conſtitui poteſt quando claræ ſint lites, vel obſcuræ, & ita potius ad dictamen conſcienciæ iudicum quam ad recuſationem ſunt prædicta, argumento, gloſ. celebris, & eius doctrinæ in cap. ſtatutum §. aſſeſſor in verbo relinquatur, de reſcriptis li. 6, nam quemadmodum conſcientiæ iudicis ibi relinquitur, an ſit neceſſarius ei aſſeſſor, pari modo relinqui hoc debet, an ſit neceſſaria informatio aduocati, nec de hoc, ſi denegatur, conquæri pars poteſt, volo itaque dicere que ſi el Iuez eſtà cierto, por ſi; de la Verdad de la Iuſticia en el hecho, i en el derecho, aunque no quiera ſer informado, ni oyr al abogado, no encarga ſu conſciécia, ni puede ſer recuſado, por no oyrle, reſpondiendo que el no tiene neceſsidad de que ſele informe. Pero ſi la cauſa es de calidad y cantidad, o que no lo ſea ſi en ſi tiene dificultad, o el Iuez no eſta enterado le corre preciſa obligacion de eſtudiar, por ſi, el punto y mandar ſe le informe: por los abogados de las partes, ſo pena de pecar, mortalmente, con obligacion de reſtituir el daño de lo mal juzgado: pero como quiera, que eſto pende de ſu animo, y arbitrio, no puede auer recuſacion, ni por dexar de oyr al letrado de la parte ſe tendra por cauſa baſtante de recuſarle: y cumple con dezir, que a el le conſta de la *iuſticia* de las partes, y que no es neceſſario informarle. Hæc omnia iterum cō probo ex ratione textus in L. 34. titulo 4. lib. 2. recopilationis, ibi qúiſieron ſer informados, por eſcrito, ex lege 29. titulo 5. lib. 2. ibi mandamos que no ſe den informaciones de derecho ſaluo en el pleyto qné a los Iuezes pareſciere ſer neceſsarias, itaque ex paritate rationis idem procedit, en el informar de palabra, quæ rationes cum generales ſint, & in arduis litibus fuerint poſitæ militant, & extenduntur ad minores lites, & ad dominos auditores chancelariariū, & cum leges prædictæ contineant rationem generalem, & deciſio particularis ſit, tunc ratio ipſa generalis lex eſt, & deciſio pro exemplo habetur Menchaca de ſucc. creatione §. 12. numero 85. Ioannis Gutierrez de Iuramento tertia parte capit. 2. numero 8. & in

practicis lib 2. cap.65.num.4. & obtinet ratio doctrinæ gloſſæ quam adduximus in d.cap. ſtatutum. §. aſſeſſorem de officio de lege lib. 6. itaq; concludimus. Que ſi contra algun Oydor del Conſejo, ò Audiencias, ſe puſiere por cauſa de recuſacion, que no oyò al Abogado del recuſante, ſe à de dar por no baſtante, y excluyrla: porque pende de ſu arbitrio, el querer ſer informado, ó no: aunque ſiempre, que las partes lo piden al Conſejo, que ſe les oyga, los oye, y el Iuez deſimule, ſufra, y ſufre, aunque aya de condenar al que le informa: porque deſto reſulta no deſacreditarſe, ni exaſperar la juſticia, y la parte, aunque condenada, queda conſolada de auerla oydo.

319 Sexta erit cauſa friuolæ recuſationis, nec admittenda contra iudicem, qui non vt priuatus, ſed, vt iudex commodum percipit ex iuriſdictione: comprobauimus hoc late ſupra num.68. & alijs. Vnde intulimus ad iudicem, qui habet tertiam partem valoris rei denunciatæ, vel ad decimam executionis, quæ cum quotidiana ſint, nec vſq; adhuc ita explicata digito alliganda, & ad ibi dicta me remito.

320 Septima erit friuola cauſa ſi diſputetur de priuilegio Papæ, & actu ab eo confirmato. Nam licet hanc aſignet Caualcanus, non credo contra Eccleſiaſticum iudicem, ſiue ordinarium, vel delegatum talem cauſam admittendá, cum ſi opus fuerit iuribus, & legibus permitentibus, non ſolum de forma priuilegij, ſed etiam, ſi valeat contra aliud, vel contra ius, vel conſuetudinem poſsit diſputari ſi de his mentionem non fecerit per textum cum materia in capite primo de reſcriptis, & toto titulo Codice de præcibus Imperatori offerendis, atque ideo impertinens, & friuola erit dicta cauſa.

Octaua non erit admittenda 321 recuſatio prætextu conuiuij in aliquo monaſterio, vel domo honeſta, tũ maxime, ſi fiat ocaſione officij potius, quã perſonæ prætextu, & ob authoritatem dignitatis vel officij: quia ex hoc non contrahitur amicitia conſiderabilis ad recuſandum, & vt diximus amicitia debet eſſe magna & nõ ſufficit leuis, prout declaratum eſt in prima cauſa ſupra numer.96. & ſequentibus, & denique quæcumque fiunt ratione officij publici, ſiue a parte, ſiue a iudice non præſtant recuſationis cauſam, como ſeria ſalir a hoſpedar vn regidor, ò otra perſona publica, a vn Oydor, o Prelado, y otros muchos caſos ſemejantes, que ſe puedan reduzir a corteſias, y obligaciones del oficio, que no dan

motiuo

motiuo, ni fundamento de recuſacion, ni aunque aya dones, ni
322 preſentes al Iuez, ſiendo por la dicha razon, nec inimitia, quæ ſit leuiſsima ſufficiet imo pro non ſufficienti cauſa eſt declaranda: quia tunc non inimicitia, ſed leuis differentia eſt iudicanda, circa quod operabitur maximopere iudicis arbitriũ ad ſciendum, & iudicandum, an inimicitiæ nomen apponi poſsit: quia ſi hoc res digna eſt, recuſationi locus erit, ſi vero ad hoc nomen tranſire non poſsit, non eſt admitenda, exempla plura poni poſſunt. Si vn Iuez rogò alguna coſa de poca importancia al litigante, y no la hizo, no por eſſo podra recuſarle: pero ſi fueſſe de mucha conſideracion, en que el ò coſas ſuyas fueſſen intereſſados en honra, ò hazienda, tunc ſine dubio valeret recuſatio.

323 Decima leuis, & non admitenda recuſationis cauſa erit, ſi iudex libelum iniuſtè, vel male concepitum reſpuat, vel non recipiat: quia hoc ei licet quando iniuriosa verba proferuntur, & talia, quæ non admitti debeant: ex ſententia gloſſæ communiter receptæ in l. 1. ff. de officio aſſeſſorum verbo libelis, & idem, ſi aliqua verba corrigat, vel deleat, ita vt legi non poſsint, ſi cum iniuria fuerint ſcripta, vel iudici, ſeu parti aduerſæ opprobrium aliquod ſequatur, & quod nó faciat ad iuſtitiã proferentis: quia iure, & lege permitente fit.

324 Vndecima friuola cauſa erit, ſi iudex luſerit, al axedrez, ò nay pes, ò tablas: y aunque ſean en cãtidades vedadas, y exceſsiuas: por via de entretenimiento, ò de querer tener ganácia del juego: nam ex hoc etiam ſi ſemel, & bis pluriesq; luſerit cum aliquo ex litigantibus, non ex inde poterit recuſari: quia non agitur de amiſtia contrahenda, ſed de ludendo, & lucrando, & qnod principaliter agitur attendendũ eſt. l. ſi quis ne cauſam. ff. ſi certũ petatur cum ſimilibus, & ſic non veniet in conſideratione luſiſſe, vel nõ cũ litigãte, licet litependẽte; maxime ſi grauis eſt, melius eſt abſtinere ab huiuſmodi rebus, ne forſan ſcandalum, vel ſaltem inuidioſa ſuſpicio oriatur, inter partes, quæ delicate, & cũ maximis malitijs ſolent ad iudices, & eorum motus attendere, & proſpicere.

325 Duodecima friuola recuſationis cauſa erit, ſi iudex ab aliquo ex litigantibus, litependente, vel non, ſiue ante eam morã, aliquid neceſſarium ſuæ domui, vel familiæ, ſeu ad eius ornatum, vt æquam, mulam, vel currum emerit ab aliquo ex litigantibus: quia ex hoc non inducitur iuſta cauſa recuſandi eum.

326 Declara non procedere, vbi rem magni valoris emerit vili precio: quia tunc implicita est donatio maioris valoris, & fit fraus legi prohibenti dona recipere, & procedent tradita in l. non dubium, vbi Baldus mirabiliter. C. de l gibus: nam dicto casu adest dolus, & fit fraus, & donatio inest sub nomine venditionis, quæ quidem est, fraus de contractu ad contractum.

Declara secundo, non proce-
327 dere, si iudex aliquid vendat litiganti litependente precio excessiuo opposito, in fauorem venditoris: quia vt diximus interuenit fraus tacitæ donationis, in præsenti exemplo, & sequenti abstineant se igitur iudices superiores à talibus contractibus, & commercijs, etiam si iusta eis dicta videantur, & necessaria: quia cauendum est ab scandalo pusillorum.

328 Decima tertia causa friuola erit, si iudex recusatur, eo prætextu, quod ab eius iurisdictione sit declinatum ex rationibus adductis supra num. 327. cum adductis à Beneuentano dicto tractatu cap. 1. num. 6. vbi inquit, quod iudex, in cognoscendo an sit sua iurisdictio, suspectus non redditur: declara vt supra num. 307.

329 Decima quarta erit friuola recusationis causa si opponatur, iudicem solutam, vel coniugatá mulierem carnaliter cognouisse nam ex eo si non sit frequens, & assidua concubina quæ litigat non poterit recusari, circa quam causam; quia regula certa constitui non potest, cogitandum relinquo, vt visis, & consideratis circunstancij recusationis iudices arbitrentur.

Decima quinta erit, si opponatur, quod iudex habet conductam domum litigantis: nam ex eo solum amicitia, vel familiaritas non contrahitur.

Hæc iam habes de causis val-
330 idis recusationis, & quæ ve friuolæ sint, & quamuis ab Stephano Aufrerio, Maranta, & alij plures sunt relatæ, non ita, nec cum claritate distinctione, & resolutione, quam constituimus, nec modernus Iacobus Laurentius Iureconsultus Beneuentanus, qui tractatum integrum de iudice suspecto composuit, cum hac distinctione processit, tametsi plures quæstiones iam tritas, & earum quam plurimas, vulgatas, ex Menochio, & alijs modernis transcripserit, & vltra Doctores omnes nostræ Regiæ Recopilationis, & Partitarum legibus, prædicta omnia adaptauimus, quæ a nemine ex nostratibus sunt ita elucidata, nec enim solũ ius ciuile Romanorum: non Gallicum, Anglicum, seu Germanicum, sed alij Hispanum nostrũ ius, qua potuimus deligẽtia, sum-

mus

mus interprætati, quæ omnia (si bona) à Deo Domino nostro, cui gratias, perpetuo agimus, qnod si aliquando sine textu, & autore loquimur, erit quia casus quos proponimus non sunt decisi, nec ab aliquo antea adducti sequentes Iuliani sententiam in l. non possunt. ff. de legibus cum lege sequente.

DE EFECTIBVS recusationis.

331 IN PRIMIS præmittẽdum est, iudicem, qui publico iudicandi munere fungitur, vt persona publica, & qui necessarium officium iudicandiq; munus assumpsit, non posse voluntariæ, se à iudicãdi exercitio abstinere (causa propia, & vt priuatu, excepta, vt sæpe diximus) Romanus cons. 327. num. 8. & ibi Mandosius dicit communem Vincentius de Franquis decisione 221. num. 3. & num. 10. 1. p. Bursatus cons. 199. num. 8. lib. 1. illudq; ex eo constat: quia non est in eius facultate se ipsum suspectum asserere, nisi aliunde de suspicione constet, ex adductis in cap. quoniam contra de probationibus: plura adducit Craueta cons. 171. num. 7. & 8. & iam aliqua attigimus supra num. 71. ita vt adiudicandi munus astringi possit: 332 est doctrina Bartoli in l. munerũ §. iudicandi num. 1. ff. de muneribus, & honoribus cumulat hæc omnia, & alia Beneuentanus in tractatu de iudice suspecto cap. 1. num. 7. quo supposito.

Primus efectus recusationis erit, vt ea interposita, iudex, absque dicta iuris prohibitione, se à iudicandi officio, in causa in qua recusatur se abstinere possit, nõ expectata recusationis probatione, sed eius dicto asserentis se pro recusato ipsummet excusare vel exonerare se volens: stãdum est glossæ finali in cap. nouit de appellationibus, & in cap. cum speciali num. 2. eodem tit. quas allegat Beneuentanus in dicto cap. 1. num. finali, dixi supra nu. 71. & 230. quod declara dummodo non adsit collusio inter iudicem, & partem recusantem, quá ex coniecturis probari affirmat bene Menochius de præsumptionibus lib. 5. præsumptione 26. per totum, Beneuentanus dicto num. 1. finali exemplum constitui potest in iudicibus superioribus: sino ay mas de vn Iuez, ò Oydor en vna Audiencia, que lo pueda ser de vna causa y colude con el reo, que se entiende que tiene justicia, que le recuse, ò otras cautelas, y maquinaciones, que la malicia humana descubre a los pleytcantes. Circa quæ circunspectus præses, vel senator collega debet prouide-

re. Illud præter mittendum non est, infamiam incurrere iudicandi onus euitare afectantem, & pœnam appositam in l. 2. C. de
334 legibus ex Beneuentano, & quos citat eodem loco, & est magna culpa senatoris Regij, qui recusationem afectare intenderit, & etiam si aduersa pars non recu-
335 sans cõsentiat, vt se abstineat recusatus: non sufficit ex nostra l. finali in fine.

In casu relato à Felino post glã. in cap. postoralis de officio dele 339 gati verbo onerare potest, iudex se excusare ne iudicet si liceat; quando est impeditus, & eius dicto creditur, dum contrarium
336 non probatur ex glossa supra dicta post subscriptam sententiam à iudice ordinario, vel delegato recusari potest adducit Bobad. 2 p pag. 514. quod non obtinet in Regio senatore ex l. 6. hoc titu.

Secundus recusationis efectus
337 erit, vt sint nulla acta, & actitata pendente recusatione coram iudice recusato (intellige si friuola non sit) videndus est Lancelotus in tractatu de attentatis secũda parte cap. 6. de attentatis post recusationem iudicis, vbi plene, & bene deducit, & declarat, an, & quando processus iudicis recusati sit nullus Ex nostratibus, alios citans Bobadilla in Polica 1. p. folio 1246. quæ est breuior allegatio, & ibi de nullitate actorum, quæ fiunt coram tabellione, vel notorio recusato.

An valeat recusatio omnium
338 aduocatorum ciuitatis, vel prouinciæ, & omnium sapientium videas, ex adductis à Beneuentano dicto tractatu de iudice suspecto cap. 3. vbi late, & distinguentem bene Villadiego in Politica cap. 1. fol. 16. & quoad recusationem omnium Decurionũ de cõcilio ciuitatis, quod valeat cap. 3. nu. 275. & obserua, quod refert, & traddit Bobadilla 2. p. fol. 268. nu. 121. eam ad missam vidi, en todos los Ragidores del Cabildo, en causas criminales, y entónces el Iuez ordinario elige dos acompañados Letrados, y a falta dellos hombres legos, que nombrá assessor Letrado, si puede ser aquide. Ex adductis à Villadiego dicto nu. 273. & si sit causa leuis, quæ commode definiri potest non admittitur recusatio omnium aduocatorum ciuitatis si vero sit grauis, secus in notoris, an habeat locum recusatio, & quando: quia est punctus trivialissimus non immoror recurrere adea quæ adducit optime Lãcelotus de attentatis dicta 2. p. cap. 6. Bursatus cons. 21. Morla in emporio ad titulum. ff. de iurisdi. num. 214. vbi constituit regulam non admitti recusationẽ in notoris ad requiritur quod crimen sit notorium, & certa pœna apposita, quod vix inuenitur, raro enim hæc duo concurrunt.

Princeps

340 Princeps per suum rescriptũ potest tollere recusationem, omnes intelligunt hoc procedere in friuola, sicut in appellatione, qua sublata intelligitur de friuola, non autem de iusta, & valida.

Intellige, quo ad nostrum, vt
341 procedat dicta cõmunis resolutio, si Princeps dixerit, & commiserit causam sublata recusatione secus si dixerit de omni, & eam prohibuerit: quia non solum friuola, sed quælibet remouetur, hæc est doctrina, quam adducit, & resoluit Cephalus cons. 768. num. 34. nam, qui omnia dicit nihil excludit. l. Iulianus. ff. de leg. 3. & ad hæc reducenda sunt quæ adducit Morla, vbi supra num. 186.

342 Si pars affectauerit recusationem ab aduersa parte, factam nõ admitti, & de hoc curam, & deligentiam apposuerit ex eo noua suspitionis causa inducitur, & allegari potest ex ratione, corũ quæ diximus supra num. nã quẽadmodum per petitionem, & nominationem seu impetrationem certi iudicis suspicio oritur, vt diximus. Ita per eandem, & fortiorem rationem, quam retulimus, quod quidem boni viri arbitrio est ponderandum, & conscientiæ rectæ, & prudenti iudicanti remitendum.

Secus est, si iudex se non libel-
343 lis, non asperitate se defenderit, vt ne recusationi eius locus fit: quia licet ei honorem, & propiũ officium, iudicandiq; munus defendere intellige ciuili modo collegas Senatores, vel coniudices informando, non vt ex eo asperitas vel secutia exerceatur, sed honoris tuendi causa: quia nec hoc prohibitum est, nec enim lex vlla est, & quæ tolat huiusmodi prudentem, & debitam præsumptionem tamen, si affectauerit nimis, & minis forsam, vel iracunde procedat recusatus suspicio excersicit aduersus eum.

Iudex si interrogetur, per po-
344 sitiones in causa recusationis debet respondere; intellige, si non sint criminosæ, per l. 7. hoc titul. nam positioni criminosæ, & per quã eius crimen detegitur, regulariter nõ tenetur respondere. Licet cõtra teneat Morla impræludis ad titulum de iurisdictione omniũ iudicũ n. 215. dicẽs quod nec pars, nec iudex tenentur se ipsum procedere, intelligas quãdo positiones criminosæ sint, secus vero si crimen non detegitur ex dicta lege.

345 Vsq; adeo, vt non semel sed bis, & pluries si opus fuerit teneatur auditor Regius recusatus declarare prouisum est, apud nos, & Indiarum Audientijs præceptum, en el libro segundo del Consejo Real de Indias fol. 60.

Adiunctus iudicis ordinarij debere cum causa recusari, & ea

probata

345 probata tenet Curia Philippica 1. p. §. 7. num. 13. fol. 91. allegat Gregor. Lopez in l. 22. tit. 4. p. 3. glossa 9. qui ad medium ponit hanc quæstionem, & respondet per aduerbium, forte, nisi probaretur causa suspicionis contra adiunctum, sed quidquid sit de consuetudine, & praxi non est receptum, sed sufficit recusatio cum iuramento contra adiunctū & ita obserua, & tene *in ciuilibus, & criminalibus* causis.

Recusationibus tacite, & expresse renunciatur adducit post plures, & plura Beneuentanus de iudice suspecto cap. 2. num. 8. ad finem, & cap. 14. qua quidem renunciatione facta in recusante Regium Auditorem, est dimidiate pœne puniendus lege nostra in fine cætera, quæ ad materiam recusationum expediunt, si qua supplenda sunt cum casus occurrat supple ex adductis ad Curia Philippica ep. §. 7. per totum, vbi breui, & notabili compendio plura ad praxim refert quæ non est necessarium transcribere, & ante eum Gregorius Lopez in dicta l. tit. 4. p. 3. quæ apud nos est optima remissio cum declarationibus, quas constituimus.

346 Non debet, quis facile ad recusationem prorrumpere consilium Speculatoris tit. de recusationibus. §. qualiter ver. quidam autem Legistæ, & Aufreri in d. tractatu num. 46. ver. postremo: nam si non admissa fuerit recusatio, vel non plene recusans causam probauerit iudicem, quem recusare tentauit sentient acerbum, & durum, & insidiatorem 347 causæ suæ, vt in l. finali. §. quidā. C. de testamentaria manumissione, & alia iura, quæ allegat, nec recusanti in aliqua causa gratificauit *inquit* Aufrerius, quod erit valde graue cum multa subijciātur eius potestati, ex l. non quidquid ff de iudices, & 2. q 4. §. no tandum l. 1. C. quomodo, & quā do iudex cap. consuluit de officio delegati. l. ediles. §. item sciēdum. ff. de ediletio, edict. consulit Speculator, & Aufrerius, vbi supra, quod iudicem recusatum pars blandis verbis alloquatur, & quibus modis honestis, tamen eum sibi fauorabilem faciat. Nihilominus, vt implurimum odiū recusatio genare solet plus, vel minus ex animo recusati, & ea potissimum ratione iudicat iudex coram quo lis vertitur an 348 sua sit iurisdictio non vero de recusatione sibi opposita: nam per recusationem fit iniuria iudici, vt implurimum, ex quo pars fatetur de sua iurisdictione, sed ab eo recedere vult. l. litigatores in principio. ff. de receptis arbitris, sed quando opponitur contra iurisdictionem, vt refert Aufrerius non fit ei tanta iniuria: quia non videtur diffidere de iustitia

sua

sua sed negat se subditum, & sic exceptio in competentiæ non suggillat, nec afficit personam iudicis, quod est diuersum in recusatione: quia de eo diffidere videtur, ideo non potest cognoscere, ita Barto. in l. quidâ consulebant. ff. de re iudicata præpositus in cap. 2. secundo requiris de appellationibus, sed hæc Speculator, & Aufrerius quæ potius ad inquietandos animos, quam ad bonas conscientias informandas conducunt; ego autem pro complemento obsecro, & exhortor iudices, cuiuscumq; qualitatis, ne præ textu recusationis sibi oppositæ inimitias, vel odiũ contra recusatorem concipiant in eadem, vel alia qualibet causa: nam si pars recusans vsa fuit iure suo, & iuste recusauit, non est quod ei imputetur, si autem non recte iudex recusatur, animaduertere debet in causis omnibus, quæ coram eo vertuntur, maxime in eis quæ suo animo inquietudinẽ adduxerint quod est dictum ab Spiritu Sancto Prouerbiorum cap. 21. qui sequitur iustitiam, & misericordiam inueniet vitam iustitiam, & gloriam, & qua parte iudex iudicare debet faciendo iustitiam quod est sui muneris, hæc omnia inueniet, & cap. 11. Prouerbiorũ vbi fuerit superbia, ibi erit, & contumelia, vbi autem est humilitas, ibi, & Sapientia, & denique qui vindicare vult à Deo inueniet vindictam, & peccata illius 349 seruans seruabit. Relinque proximo tuo noscenti, & deprecanti tibi peccata soluentur Ecclesiastici cap. 28. atq; ideo caueat quispiã iudex, & abstineat se à tali vindicta præ textu recusationis interpositæ & quando solummodo hoc capitulum scripserim ad hanc iustam monitionem libentissime elaborasse in prædictis sustineo, & gaudeo, vt hoc solum vltimum iudices percipiant, & ateute obseruent animarum suarum vtilitati consulentes.

CAP. X.

SVMMA RERVM.

1 *Quotidiana sunt quæstiones, circa aduocationis munus exercendum.*

2 *Aduocatus, quibus nuncupetur nominibus.*

3 *Aduocatorum insciția plerumq; auget laborem iudicantis.*

4 *Vnde stabilitum remedium tituli, vt quæ desunt aduocatis partiũ iudex suppleat.*

5 *Aduocati, quibus verbis, quibus verbis actionibus, quo vultu, & gestu postulare & coram iudice exorare debeat remissione.*

6 *Exprimento rerum, & doctrina comperimus quod aduocati impij subito moriuntur.*

7 *Notabilia verba Petri Gregorij referuntur, & alia in propositum præceden-*

tis numeri, memoria tenenda.

8 *Vtile esset, vt aduocatorum examen esset rigorosum, & consilium autoris circa hoc.*

9 *Aduocati boni: plures laudes remissiuè.*

10 *Ioannes Garcia, fiscalis, Valisoletani prætorij laudatur.*

11 *Aduocatus potest substituere, sicut miles directo post puberatem.*

12 *Aduocati priuilegia prærogatiuæ, & exemptionis remissiuæ, & aliqua referuntur.*

13 *Aduocatus, quis & qualis est debeat ex Ioanne Garcia cuius verba notabilia adducuntur.*

14 *Ars aduocatorum molestissima quæ nec somnum patitur nec quietem.*

15 *Plura circa aduocationis vsum remissiuè.*

16 *Iasso in l. 1. n. 8. ff. de iustitia & iure, reprobatur, & eius dictum temerarium est iudicandum & periculosum.*

17 *Aiacis historia lugubreque sepulchrū, & circa hoc curiosum Alciati Emblema in execrationem sententiæ male à iudice latæ.*

18 *Inuectiua aduersus iudices imperitos, & contra consiliarios supremos, qui eos regi domino nostro proponunt.*

19 *Para ser acertado el prouecymiento del Iuez superior, quando menos, deuen concurrir en el, Letras, virtud, y buen seso.*

20 *Odiosi iudicibus imperitis sunt. Collegæ Literati, & Aduocati, qui literarum peritiam habent.*

21 *Aduocatus qui fuit in causa propia potest petere expensa litis, quæ alteri aduocato soluerentur;*

22 *Errant tpentes, aduocatum non debere esse suæ propriæ causæ.*

23 *Et quomodo in ea conueniens erit aduocare.*

24 *Hebetior est quispiam in negotio propio quam alieno, & de diuerso aduocatorum more, in suis postulandis causis.*

25 *Patrocinij gratis præstiti præstandum est salarium, taxarique debet, & ratio constituitur.*

26 *Aduocati salarium, non solum pro labore, sed ex probitate scientiæ & intellectus.*

27 *Idem in assessore legato, & doctore.*

28 *Salarium annuum an debeatur si nō sint lites resoluitur affirmatiue.*

29 *Habetque tacitam conditionem operarum, nec propter hoc impeditur executio contractus salarij aduocato præstiti.*

30 *Quando salarium assignatur pro vna lite, nec in ea aliquid factum, nec vllus processus fuit, non debetur aduocato.*

31 *Aduocatus habens duos clientulos, qui ad inuicem litigant patrocinari debet, & causam antiquioris adiuuare ex sententia Ripæ.*

32 *Quid autem sit agendum pro satisfactione alterius clientuli, cui non præstat patrocinium.*

33 *Aduocatus non tenetur præstare patrocinium contra se ipsum, & liberos, & vxorem alios que hic enumeratos.*

34 *Postquam causa ceperit esse in damnum aduocati, potest in contrarium eius patrocinij, quod extraneo præstitit, pro se ipso patrocinari, & constituitur noua, & legans ratio.*

35 *Expenditur lex finalis. ff. de postulando.*

36 *Aduocatus non compellitur patrocinari contra consanguineum.*

37 *Nec contra amicum, circa quod est arbitrandum.*

38 *Nec contra affinem affinitate superueniente licet inchoare tenetur aduocatus hec ceptam prosequi.*

39 *Consilio in scriptis præstito, quando liceat aduocato in eadem met causa contrauenire, & aduocare, contra id, quod sub scripsit.*

40 *Et post contra partem, quam in possessione adiuuauit patrocinium præstare in causa propietatis eiusdem rei.*

41 *Post secreta causa reuelata, quando liceat contra partem, quam consuluit, & reuelauit, aduocare.*

42 *Quæstio adducitur notabilis, an lite cepta, liceat aduocato ab aduocatione*

causæ

cauſe deſiſtere, ſi pars ſalarium debitũ non ſoluerit reſoluitur negatiue.

43 *Conſilium autoris vtile partibus litigãtibus.*

44 *Honorarium eſt ſoluendum aduocato, iuſta conſuetudinem regionis,& ciuitatis,arbitrio boni viri.*

45 *De quota litis quare pactum ſit prohibitum.*

46 *Aduocatus an poſſit facere pactum de proſequenda lite ſuis expenſis, & tunc habere quotam aliquam eius reſoluitur negatiue.*

47 *Diuerſum erit ſi ſuper re, de qua non litigatur ſed de alia ſalarij ſoluendi pactum fiat,& adducuntur exempla.*

48 *Pactum,de quota litis, non prohibetur fieri, niſi aduocato, & procuratore; ſecus vero à ſolicitatore, cui non eſt prohibitum.*

49 *Traduntur rationis inter dictæ pactionis de quota litis, inter aduocatum, & partem & etiam inter procuratorem.*

50 *Salarium præſtari debet aduocato, illudque taxandum eſt, etiam ſi non conueniat de eo à principio litis.*

51 *Aduocati officium eſt fundare primo intentionem ſuæ partis, & poſtea reflectere contraria.*

52 *Aduocatus conſcientiam puram, & piam habeat ſcrupuloſque inutiles dimittat.*

53 *Conſilium autoris,ne deſperatas cauſas ſuſcipiat, vel pranis,per iurij, vel falſitatis mediis, abuti permitat, quia iniquiſſimum eſt.*

54 *Quæ deſunt de aduocationis munere repetenda ex his quæ adducuntur remiſſiue.*

55 *Aduocatus an poſſit compeli,& aduerſa parte peti,vt teſtis ſit in cauſa,cuius patrocinium ſuſcepit, & alia vtilia nu. 56.& 57.*

CAP. X.

AD RVBRICAM &legem decimã ſeptimã titulo decimo ſexto de los Abogados, libro ſecundo Recopilationis.

1 IRequẽtes, & quotidianæ ſunt quæſtiones circa munus aduocationis exercẽdum, ideo aliqua, quæ omiſſa ſunt à noſtris regni Doctoribus, &quæ vtilia in vtroq; foro erunt libenter dicam.

2 In primis aduocatus cauſæ, Patronus,Orator,Rector cauſidicuſque dicitur,& dum excandeſcit præter modum arabie rabula dicitur qua deſiderium ſuum, vel amici agendo,vel defendendo exponit,ei, qui iuriſdictioni præeſt, vel alterius deſiderio cõtradicit, ſic ex ratione legis primæ. ff. de poſtulando tradit Petrus Gregorius. 3. p. ſyntagmatum lib.49.cap.6.nu.2.& ex noſtratibus alia bene adducit Ioannes Matiençø in dialogo relatoris 2.p.cap.1.num.5. vbi bene vi-

dere poteris plerumq; enim cau-
si diticorum inſcitia anget labo
3 rem ius dicentis ita Petrus Roſi-
nis deciſ. Ieruanica. 4. n. 6. quare
inductum eſt remediũ à iure in
rubro, & nigro. C. vt quæ deſunt
aduocatis partiũ, iudex ſuppleat
4 lex noſtra 1. tit. 6. p. 3. inquit. Di-
zeſe Vozero, porque con vozes,
y palabras vſa ſu oficio. Quomo
5 do, & quibus verborum actioni
bus illud exercere debeat eſt re-
currendum ad Ioann. Matien. in
dialogo relatoris. 2. p. cap. 2 n. 2.
& ſequentibus, vbi erudite qui-
dem iſta docet.

Sed antequam ad alia deuenia
mus memores ſint omnes hoc
munus exercentes doctrinæ gloſ
ſæ in. §. item ſurdi inſtituta, qui-
6 bus non eſt permiſſum facere te-
ſtamentum, & Angeli. in l. ſiquis
aduocatus. C. de exceptionibus
tenẽtium, quòd experimento re
rum ſæpe acidit: aduocati nanq;
impij ſubito moriũtur, ſunt qui
dem notabilia verba eiuſdẽ Pe-
tri Gregorij, quæ ob proximorũ
vtilitatem, & euitandum aduoca
tionis ab vſum referre liceat in-
7 quit, itaq; quã damnoſi ſunt cau
ſarum patroni, ſui iudici clienti
bus ſuis, & alijs, qui inuoluunt,
fucant, concinant lites, & inſolẽ-
ti eloquentia, & conuicis tutare
ſatagunt, vt exitus, res ipſa, teme
ritas, & rerum præſcripta docẽt:
ſunt enim ipſi in primis fidei, &
iuramenti tranſgreſores, qui iura
runt nihil, niſi quod iuſtũ, & de
fendẽdum videbitur defenſuros
pro cliẽtibus acturos, dicturoſq;
nec deſperatas, impiaſq; cauſas
ſe defenſuros, eſt hoc præceptũ
Iſocratis, nullæ prauæ rei, nec aſ-
ſiſte, nec patrocinare: videberis
enim ipſe talia, qualia ij, quibus
ſucurris perpetrare, ſic eo modo
ſibi nocent, dũ in opinionem in-
cidunt iniqui hominis, & certe
vix eſt, vt qui improbas lites fo-
uet, improbus non ſit: non enim
cogitat Dei iudicium, cui ratio-
nẽ dictorum, factorũ ve redditu
rus eſt, & infra, & id ipſum ſæpi-
vindicat Deus in morte aduoca-
torũ, & ſubito loquendi facultatẽ adimit, vt per eam torqueantur linguam, qua pernitioſe abu
ſi peccarunt, & ita præ repto ſer
mone, nec animæ, nec bouis, nec
liberis conſulere poſſunt, ſuccin
cte quidem noſter Acebedo hæc
vno verbo tetigit in l. 2. hoc tit.
n. 7. mihi tamen neceſſarium vi-
ſum eſt omnia ſupra dicta, & di-
cẽda referre, cũ viderim aliques
aduocatos repentina, & ſubita
morte deceſiſſe, tã Hiſpaniæ, quã
apud nos, & duo, qui erant adi-
uicem aduerſarij, & odio magno
ſe perſequebantur ambo repẽte
defuncti ſunt, hæc dico, vt quili-
bet intelligat, videat, & proni-
deat ſibi, quomodo hoc officiũ
exerceat, nec quidquam impudẽ
tius vſquam videris, nihil ſtoli-
dius, & ſuperbius, rabula in ci-

cadæ

cadæmodum obſtrepen, qui ſibi diſertus non videtur niſi tumultu, & vociferatione omnia concuſerit, hactenus Petrus Gregorius, prærumpunt aliqui contra legem 7. tit. 6. p. 3. ibi. Otroſi deue hablar ante el Iuez manſamente, è en buena manera, è no a grandes vozes, ni tá baxo, que no le pueda oyr, videas Bobadi. 2. p. lib. 3. ca. 14 n. 65. & alios præcedentis; cauendum itaq; eſt, ne ſpe lucri in præiudicium ſuæ animæ cauilloſum conſilium dent clientulis, ne eis contingat quod refert ex Angelo in l. 1. C. de falſa cauſa adiecta. Zenedo in colectanea 28. ad decretū n. 25. quod quidam vir ſanctus retulit ſibi reuelatam fuiſſe cuiuſdā aduocati damnationē propterea quod cauilloſum conſilium præſtiterat ſed hæc omnia vitia ſunt perſonarum, non artis, illud autem
8 lebentiſsime vellem à Domino Rege noſtro poſtulare, & eius magno conſilio, vt examem aduocatorum fieret ab ipſo ſenatu rigoroſe, vel in Chancellarijs, & eſſet minor numereis, & vtilior regno, & republicis, vel ſaltē vt non aduocarent, niſi qui praxim diſertam haberent, & examen ad aduocandum non leue, & facile, vt quotidie fit ſed arduum, & acuratum, & quemadmodum pro corporis humani ſalute introducta eſt, vt examem medicorum fiat aprotomedicis, ita etiam aduocatorum aſummis conſiliaris, vel ſaltem Regis Chancellariæ Auditoribus, non ſolum pro aduocatis Granatæ Valiſoletique commorantibus, ſed etiam totius præfecturæ, & dictionis addendo ad l. primam & ſecundam huius tituli, quod quidem vtiliſsimum, foret, ſi ſeruaretur, ſæpiſsime enim vidi, & expertus ſum plures lites non
9 tam ex inſtitiæ defectu, quam ex cauſidicorum inſcitia amiſſa fuiſſe, hæc pro aduocatis perſuadendis, vt apraua patrocinij præſtatione abſtineant, & caueant, in laudem autem boni aduocati, quam plurima notatu digna late ſcripſit Ioannes Matiençó in dialogo rellatorijs. 1. parte, cap. 7. ex num. 2. & Zenedo dicta collectanea 28. num. 4. multa, & multos remiſsiue adducit ex noſtratibus autem videndus eſt doctiſsimus laudeque dignus Hiſpanæque iures prudentiæ non
10 paruum decus Ioannes Garcia de nobilitate gloſſa 35. ex num. 11. vbi num. 15. refert notabilem Bartoli doctrinam in l aduocati. C. de aduocatis diuerſorum iudiciorum, poſt gloſſam in
11 l 3. § finali. ff. de teſtibus tenentis, quod aduocatus poteſt, ſicut miles, ſubſtinere directo maiori poſt ad dictam hæreditatem, ita etiam Iaſſ. in rubrica. ff. de vulgari num. 11. & alia priuilegia, prærrogatiuas, & iuſtas

exemptiones prosequitur, & quod non possint torqueri com probat num. 19. & sequentibus ad eum itaque est recurrendum circa hoc, & circa exemptionem de no pechar in graduatis en Salamanca, Valladolid, y Alcala, num. 24. & circa quòd requiritur, vt actu aduocent, & de concursu cum nobilibus, & in actibus nobilitati reseruatis, quod de consuetudine gaudeant præ-
12 terquam, en el priuilegio de no pechar, que solo esta concedido a los graduados por las tres Vniuersidades, y por el Colegio de Don Gil Carrillo de Albornoz, que esta en la Vniuersidad de Bolonia, & apud nos, se goza por Cedula Real de lo mismo en los graduados por la Vniuersidad de Lima, respeto destos Reynos del Piru.

Nec referre omitam verba eiusdem Regij fiscalis Ioannes
13 Garciæ cui assentior, inquit itaq; nos aduocatum accipimus non quemlibet circumforaneum rabulam aut valuasorem molestũ, garrulum loquacem, sed qualem iura exigunt doctum iurisperitum, innocentem bonum virum Dei timendum, qui solam iuris rationem, sectatus causam lucrià se propellat, hunc clarissimum nobilem, laudatissimum, & egregium censemus. Si qui vero sunt, qui lucro inhiantes ius æquum; contemnunt, hunc indignum tanto nomine arbitramur, nec enim is est, cui vita hominis cum fortunis suis tuto committi possit, denique (inquit idem Ioannes) cum Ciceronе aduocatum eum vere existimamus, cui nihil ignorare liceat cuiusq; domus oraculum sit ciuitatis, ad quem ciuis velut ad Apollinem consulturi confluant, & eius litteris, & pietate, & eruditione, & vitæ innocentia confisi, quibus omnibus ipse cum dolore addendum iudico, pauci ex his inueniuntur, quos æquus Iupiter amat, nec propterea,
14 quod hæ omnes qualitates non concurrant sunt auferendæ exẽptiones, & prærrogatiuæ earum que vsus: quia eis præstat causam, munus, & aduocationis exercitium, & autoritas publicæ que vtilitatis necessitas, vt colliges, ex his, quæ adducit alios, & multa referens dictus fiscalis
15 Ioannes Garcia ex dicto num. 11 glossæ 35. est quidem aduocatorum ars molestissima, quæ non somnum patitur, nec quietem lapus allegare. 55. Tuschus sub littera A. conclusione 233. plura adducit circa vsum aduocationis Gutierrez lib. 1. practicarum q. 26. & 27. & 28.

Sed cauendum est à Iassone
16 in l. prima numero octauo. ff. de iustitia, & iure, qui ex Hostiensi in proemio, sumæ inquit, quod recti iudices, & aduocati vtentes

tes legibus, prout debent meliorem vitam agunt, quam fratres prædicatores, vel alij religiosi, est enim illud dictum non verum, sed temerarium ex magna differentia, & superioritate, quam habet vita monastica, & contemplatiua in religione approbata, quæ maximopere excellentior est vita iudicum, & aduocatorum quantumuis probati sint propter perfectionem status regularis, & eius obseruantiam, quod comparatiue patet diuina Christi Domini autoritate, ex Euangelica lectione Mathei cap. 19. si vis esse perfectus vadet vende quæ habes, & da pauperibus atque ideo deleri præceptum; fuit hoc Iassonis dictum iussu sanctæ Inquisitionis, ex lib. 3. Bobadillæ cap. 14. n. 60. & ex lingua vulgari abrasum iustissime fuit.

Pro honis, & strenuis aduoca
17 tis, quando adhibita debita iniu re, & in facto diligentia causas iustas præter spem amittunt, & aduersus eorum patrocinia sententiæ proferũtur, consideraui sæpe Aiacis historiam in cuius lugubrem malæ sententiæ prædam, & iacturam Alciatus iureconsultus hoc composuit emblema virginis virtutis figuram repræsentans capillos suos supra sepulchrum dilacerantis effigiem depinxit his verbis,

Argumentum est in victoriam dolo partam.

Aiacis tumultum lacrimis ego per luo virtus,
Heu, misera albentes dilacerata comas.
Scilicet hoc restabat adhuc, vt iudice Græco
Vinceret: & causa stet potiore dolus.

A falsis itaq; iudicibus (resolũit Alciatus) præuertitur ius, lacrimantibus frustra, probis viris.

Quodquidẽ plerumq; euenit quãdo odio, vel amore seu alias
18 ignorãtia iudices errant, vel alijs ex causis tũ maxime si iuris ignarui, & ignorantes sint circa quod graue peccatũ cõmittũt tam ipsi, qui non sunt sufficientes ad iustitiã ministrandã quã domini Cõsiliarij (pareant obsecro) eos in cõsultatione proponentes Regi Domino nostro, si hæc õnia perfecte non examinant cũ propositionẽ alicuius Regi faciũt, & cũ ex hoc plurima damna sequta viderim, & audiuerim necessariũ est obsecrare, & hortari quod aquodam dignissimo Consiliario sæpe audiui, que para que sea la elecion de los Iuezes superiores, y Oydores de las Audiencias, qual conuiene deue pata ser probeydos procurarse forçosamẽte
19 que tengan, y concurran en ellos estas tres partes precissas, quãdo

menos, que son letras, virtud, y buen seso, en que se encierra lo que cada vno en su pecho considere, ponderando, y glossando interior, y exteriormente estas tan breues, quanto compendiosas palabras, y los buenos efectos, que cada vno promete. Omito itaque plures membranas longo Calamo à Bobadilla aductas circà electionem iudicum, & ab alijs modernis maxime à Zenedo, & quos refert dicta collectanea 28. n. 3. quem transcribere, & eius remissiones superflum est sufficit hæc nouissime vltra omnes nostro idiomate aduertisse salua tamen in omnibus autoritate eorum iudicum, qui vt in plurimum digni sunt in Regalibus maxime Auditoris vt de eis intelligamus dicta esse à Iure consulto aducta in l. 1. in fine. ff. de officio perfecti prætorio quorum quam plures vidi, & sum expertus, sunt enim iudicibus illiteratis odiosi boni aduocati, & docti illos, & coniudices doctos
20 odio sæpe habent nam idiotis est magnum grauamen versari circa doctos, qui eorum defectus agnoscunt, & si iudices non sunt virtute præditi quantumuis litterati, & nobiles prorrumpere solent in iniustitias, & si bono prudentiæ careant, & quiete animi plura animosse agrediuntur, quæ in damnum reipublicæ co incidunt ita; omnia dicta aduotanda sunt; quia maximopere expediunt accedamus iã ad practicas resolutiones vtiles.

An aduocatus in causa propia possit petere expensas, & salarium Bartolus fuit sub obscura distinctione locutus in l. stipulatus. 45. n. 3. ff. de fidei iussoribus ad eum se remittit Matienço in l. 7. tit. 11. lib. 5. Recopi. glos. 3. sub n. 31. sentiens se inclinare Bartolũ ad excludendam petitionẽ salarij in causa in qua quisipse aduocatus victor extitit quod alteri extraneo aduocato esset soluendũ, & Ioseph. Luduuicus decis. Perusina, resoluit denegandum siue aduocato, vel procuratori eum sequitur Zenedo dicta collect. 28. n. 11. Contrarium certissimum iudico, quia officium suum nemini debet esse damnosum, nec vtilius aduersæ parti victæ si patrocinio alterius aduocati extranei vinceretur, quod probatur ratione, & autoritate, nam ita resoluit Panormitanus in cap. finem litibus de dolo, & cõtumatia, quẽ sequitur Iasso in l. properandũ. §. siue autẽ alteruter. C. de iudicis, & his rellatis Pichard° in addictione decisionis Guido. Papæ, itaq; vbi extraneo aduocato essent taxãdæ expẽsæ propter condẽnationem factam de eis veniũt etiã, & debitæ sunt patrocinanti in sua propia causa Quod vltra omnes cõprobo, ex ratione, & verbis textus in l. 1. ff.
21

de

de postulãdo.§. postulare inquit Iure cõsultus est desideriũ suum
22 vel amici sui iniure apud eũ, qui iurisdictioni præst exponere, vel alterius desiderio contradicere, cum itaq; apari imo priori loco procedat postulatio suæ causæ, quam alienæ in valentibus postulationem exercere, qua de causa rogo peior esse debet conditio propiæ litis quam alienæ. Et quẽ admodum cuilibet artifici non denegaretur sui operis labor, nec etiam aduocato est denegandũ.

Ex hac etiam lege deduco er-
23 rare eos, qui dicunt, vel persuadent aduocatos in causis propijs non debere postulare, quia ex primeuo tempore, quo aduocationis vsus introductꝰ à iure fuit hoc permissum, & stabilitum est quare ergo aliqui hoc prohibere contendunt, debet autem cũ moderamine fieri, nec desiderium propium causam excandescat adhibitoq; si possibile sit alterius conaduocati probi consilio, vt aduertit Bouadilla lib. 3. cap. 14. n. 62. vbi asserit ex Cicerone hebetiorem esse in plurimum quẽ piam in causa sua nec enim ordinationes Portugaliæ
27 Regni nos terrere debent sunt enim contra ius cõmune contrarium decidentes contra ius commune dixi in d.l.1 ff. de postulãdo fato tamen euenit, vt aliqui
24 aduocati omnino hebetes sint pro postulãdis suis causis, nec etiã in eis libellos valet quantũuis faciles ordinare alij vero ita in suis negocijs sicut in alienis segerũt æqualiter postulant, & eadẽ cura, & diligẽtia vt in cæteris obtinere solẽt de hoc vltimo numero nos fuimus diuina anuente gratia.

De patrocinij gratis præstito quod expẽsæ debeãtur resoluit
25 Matienç. in d.l.7. tit.11. glo.3. n. 31. referens Bart. per illũ text. in l. quod si domus. ff. locati tametsi distinguere velit Zenedo d. collectan. 28. n. 11. de medietate vel 3. parte tu vero resolue integre esse soluẽdũ quãuis gratis sit adhibitũ, nec propter hoc meliorem esse conditionẽ partis victæ quæ ve iniuste litigãs siue in causa criminali, vel executiua expẽsarũ condẽnationi causã præstat quia esset absurdũ hoc dubitare.

Aduocati salariũ nõ solũ præ
26 statur pro labore sed pro probitate scientiæ, & intellectus, & ideo præstatur, & sit labor non sit Barto. in l.1 §. diuus n.5. ff. de varijs, & extraordinarijs cognitionibus nã officiũ aduocationis assessoris legati, & Doctoris respicit ne dũ laborẽ, sed probitatẽ scientiã: & intellectum sequntur Doctores in l. diẽ functo. ff. de officio assess. vbi præcipue Curiens iunior num. 54. Ripa de priuilegis contra causam pestis n. 117. vbi vult quod potius appelatur honorariũ quã salarium

ita Cephalus conſ. 70. num. 7. conſ. 71. num. 2. Petrus Surdus conſ. 42. lib. 1. num. 2. licet contrariam partem nitatur defendere Surdus ſed eſt in diuerſu caſu.

Quod vero ad noſtrum ar-
28 net intentum concludendum eſt quod obligatio ſalarij, quæ communiter fit. Porque me ayude en todos mis pleytos, ſeñalo en cada vn año tantas mil marauedis, & apud nos peſos de ſalario. Requirit, & habet in ſe tacitam conditionem operarum tamen; quia reſpicit executionem con-
29 tractus non ſuſpendit actum; quo fit habere executionem paratam, vt ex Decio in l. diem functo num. 13. & Nata conſilio 452. reſoluit Surdus dicto conſ. 42. num. 8. lib. 1. & hoc iure vtimur, & debetur litet lites nõ fuerint, quia pro aduocato non ſtetit præſtare patrocinium tamet ſi partes egre hoc ferant maxime in hoc Peruano Regno, vbi communiter fiunt ſalarij obligationes pro vno ſolo anno & ſæpiſsime accidit vt medietas tantum ſoluatur, & prima Solutio medi ætatis ſecunda vero, vt implurimum in certa redditur niſi quando adſunt plures defendæ, vel intentandæ lites, cum vero nullæ fuerint conſulo, vt ſi fieri poteſt concordia moderetur ſalarium, quod ſæpe expertus ſum, & ſecurius in anime iudicio Iudico quamuis iniuris rigore procedant, quæ ſupra nu. 28. diximus, vt ſi licet integrum
30 debeatur ſecus vero eſt, quando el concierto ſe haze, porque le ayude en vn pleyto, que ſi en en el no ſe haze coſa alguna por el Abogado, ò Procurador, ò bien porque no ſe ſigue, ò las partes ſe conuienen, tunc crederem, que no ſe puede pedir lo que ſe concertò, y conuino: porque non ſolum honorarium eſt, ſed mercedis pro operis ſolutione, ſi autem operæ non ſint certum eſt non deberi ex his quæ adnotat Surdus dicto numero octauo, & ſeptimo, ratio differentiæ eſt: porque quando a el Letrado ſe le aſalaria por año, ò por años, aunque no aya pleytos, queda prendado a no ſer por otro contra el que le aſalarió; y no ſerà aſsi por el pleyto particular, pues fuera del puede ſer Letrado contra quien le ſalariò en todos los demas pleytos, fuera de aquel en que quedò prendado. Lo que no es en ſiendo de por año, en cuyo caſo ſe deue todo, aũque no aya pleytos.

Quãdo aduocatus habuit duos cliẽtulos, à quibus eſt ſalariatus
31 pro anno, qui ad inuicé litigant debet adiuuare antiquioré Ripa in l. priuilegia n. 56. de priuilegijs creditorum ex Paulo Caſtrenſi in l Antiochenſium eodẽ tit. quãuis hoc renuuat ſine iuſta

ratione

ratione Acebedo in l. tertia eodem titulo, vnum tamen est posse hoc absque præuaricatione, nec dolo eius fieri: quia solummodo committitur, ayudando, y aconsejando a ambas a dos las partes contrarias, en vn mismo negocio, ex L 17. hoc titulo nec decidit lex, quid faciendum est, si duos salariatos pro anno habet clientulos; tunc equidem standum est autoritati doctrinæ Ripæ, & Pauli Castiensis vbi supra.

Quod vero attinet ad solutionem salarij, eius partis, aduersus
32 quam litigat propterea quod sit ea, cui fauet antiquior, crederem sic esse rem componendam, vt expensis suis alterum aduocatũ æque idoneum præstet, vel quantitatem salarij, quam pars expendit ex suis bonis satisfaciat aduocatus vel tanto minus quantum alteri aduocato præstatur, à parte accipiat in solutum, hoc est: que lo descuente a la parte a quien no ayudò, y le fue fuerça buscar otro Abogado, y descontado esto podria pedir lo demas y sino ay esta concordia, difficile esset in iudicando obtinere salarij integram, vel medium solutionem, nec eam iudices præcipiunt soluere: quando por testimonio consta auer sido contrario de aquella parte, a quien el salario se pide.

Qui ex officij ratione tene-
33 tur aduocare nõ potest compelli, nec tenetur patrocinium præstare aduersus se ipsum; nec aduersus enumeratos in l. penultima. ff. de postulando cuius verba sunt notabilia: hi qui fisci causas agunt suam, vel filiorum, vel parentum suorum, vel pupillorum quorum tutelas gerunt causam aduersus fiscum agere non prohibẽtur, quod de fisci aduocato explicat D. Franciscus de Alfaro de iu. fisci, & officio fiscalis glo. 17. n. 40, cui adde idem obseruãdum in aduocato, priuato cum eadem causa, imo maior, quam in fisci aduocato subsit.

Contra se ipsum dixi non te-
34 neri patrocinari; imo postquam causa sua, & sui ipsius eius, qui aduocatus fuit obuenit non dubito, quin in sui defensionẽ, siue in ciuilibus, siue criminalibus posse aduocare, non quod sit illud, quod in sui fauorem dicit aduersus illud, quod antea pro aduersa parte dixerit, absq; præuaricatione: quia lex 17. hoc tit. & ei similes imponit pœnam, al q̃ ayuda, y aconseja a ambas las partes cõtrarias en vn mismo negocio, nec l. prohibet, nec se extendit pœna eius, nec procedit, si el que fue Abogado, y agora es dueño de la cosa sobre que se litigo, co patrocinante, si por herencia, ò por otra via, si podra ayudar por si contra aquello, qué antes dixo en fauor

de

de la parte de su clientulo, yo creo sin duda, que no se prohibe. Pluribus rationibus: nam ordinata charitas à se ipso incipit l. præses, C. de seruituribus, & aqua: & quia est lex prædicta pœnalis, nec extendéda vltra casum de quo loquitur: que es entre partes, y litigantes estraños; mas no respeto del que fue Abogado que assi se defiende, ò pide contra aquel, a quien antes en la misma causa ayudò, aunque se encuentre en las alegaciones, y las haga contrarias.

Rursus etiam ex ratione textus, qui satis elegans est in l. finali. ff. de postulando dum inquit: *A principe nostro rescriptum est, non prohiberi tutorem ad esse pupilo in negotio, in quo aduocatus contra patrem eius fuisset.* Sed & illud permissum ab eo est agere tutorem populi causam aduersus fiscum, in qua aduersus patrem pupili antea aduocatus fisci fuisset. Si igitur in hac eleganti lege, sin miedo de preuaricacion, (vt in rationali cuius adnotat Antonius Fauer) se puede hazer judicialmente contraria alegació, en vn mismo pleyto, contra el fisco, de quien fue vno Abogado, por fauor del menor pupilo, mucho mas en pleytos de particulares por si mismo alegar, y defender en el mismo pleyto cótra lo q̃ antes auia dicho y firmado, sobreuiniendo la necessidad de la defensa, ò accion de su misma causa.

Rursus etiam est quasi expressa pro hac resolutione lex inter officium. 59. ff. de rei uendicatione inter officiũ aduocationis, & rei suæ defensionem (inquit Cósultus) multum interst, nec propterea, quis, si postea cognouerit rem ad se pertinere, quod alij eã vendicanti tunc ignorans suam esse assistebat dominium suum admissit, quod vt itaq; hæc lex d dominio extende ad quamcũq; litem, si noua supersit causa rei suæ propiæ, vel actionis, vel quãtitatis, vel defendendæ: quod iterum confirmo: nã in defensa nõ debet esse causa aduocati, ei super veniens iusq; & iustitia ad eũ impediendũ, vt per se ipsum, vel per alium exoret, & postulet contra in quod in fauorem extranei antea subscripserit, vel postulauerit: inconueniés itaq; maximũ sub esset, si hoc impedimentum circa ius, & iustitiam propiam, eius, qui aduocauit obesset, quo minus suam causam agere, vel defendere prohibetur, hoc dicto præ textu, & attéde ad prædicta: quia non ita alibi, vt credo inuentes: quia notabilia sunt.

Extende, vt procedát in causa vxoris propiæ: quia eadẽ persona, cũ viro reputatur, quoad omnia, ex cómuni diuini, & possitiui iuris resolutione, idẽ de filijs, & filiabus sub potestate, licet in his duobus casibꝰ cõsultius esset alium

alium aduocatũ quærere, propter euitandum scãdalũ, & allegationũ ex eadem personæ contrarietate, quod etiam in negocio proprio cõsuleré tametsi ex l. penultima, & finali. ff. de postulãdo quam allegauimus, & ex maioritate rationis à dictis legibus expræsis, earum autoritate, & fundamentis adductis nulla prohibitio est, & quod valeat argumentũ à dicta maioritate adducit ab Euerardo loco à maioritate, nec etiam aduocatus est cõpellendus præstare patrocinium contra cõ sanguineum, vt ex Hieronymo
36 Portales adducit Zenedo collectanea 28. n. 22. Nec contra amicũ, vt ibi ipse refert, quod quidẽ vltimo hoc casu practicarum nõ vidi inimo contrarium, & sic est
37 relinquẽdum arbitrio iudicis ex ratione text. in l. 1. ff. de iu. deliber. nam tanta, & tam obligatoria amicitia potest esse, vt iuste excusatum iudicari debeat, si aũ propter potentiam aduersarij vel alia causa fraudulenter fiat, admittendum nõ est, idem quo ad excusationem extenderé affinitate, intra primũ, & secundum gradũ, superueniente, quo casu aduocatum excusarem, non solũ in lite inchoãda, sed etiã quoad iam ceptam, argumento text. in l. non distinguimus. §. sacerdotio. ff. de receptis arbitris, cuius inductione licet loquatur quoad fauorẽ religionis satis fit, & respondetur generalitati tex. in l. 22 hoc tit. quæ etiã comprobat id quod diximꝰ ibi: O tuuiere otro legitimo impedimẽto. Nos vero præfatũ legitimũ iudicandũ existimamus, quod est notandum: quia quotidianum & anemine, qué viderim animaduersum. Ad prædicta licet aliqua, quoad præuaricationẽ adduxerit non aduertit Doctor Nuñez de Auẽd. de exequendis mandatis lib. 1. c. 2. n. 24. nec ad casum sequentem qui quotidianus est.

38 Sæpe euenit vt cõsilia, quæ vulgo decimus pareceres firmados, penitus à partibus, & ea subscripta ab aduocatis præstantur, quoquidem casu licet aduocato quitale consiliũ, & opinionem mutare, & patrocinium præstare aduersæ parti, resoluit Burgos de Paz in l. 1. Tauri. n. 641. vbi inquit, quod licet hoc fieri posset ab eo tanquam ab igne cauendũ & sibi euenisse in ardua causa, & iusu dominorum Chancellariæ fuisse cõpulsum aduocare cõtra præcedens consilium ab eo subscriptum; & præstitũ mihi etiam cõtigit, & cũ præciperetur mihi vt aduocarem respondi præstitis se. Parecer firmado por la otra parte, y la q̃ pedia le ayudasse, boluio a dar peticion, que se me mandasse sin embargo, y se declarò no auer lugar. Et sic cauendum ab istis consilijs subscriptis, nam solent partes per vnam subscrip-

fuscriptionem malitiose quærere impedimenta prædicta. Si vero præsumptio sit dictæ malitiæ iuste quidem debent iudices remedium adhibere, & præcipere, & compelere, ad aduocationem non obstante consilio, vel eius subscriptione aduersæ parti præstitæ, nec absque præcepto iudicis consulo, vt fiat,
39 nec præuaricatio comititur, si vnam ex partibus adiuuauerit in causa possessoria, & alteram in iudicio propietatis, postea ceptam eiusdem rei cum diuersæ causæ sint, vt colliges ex adductis à Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. ff de acque posset hoc est praxi receptum, de eo qui secreta suæ causæ malitiosæ aduocato ostenderit eiq; rennue
40 rit iustum præstare salariũ quod tunc pro altera parte possit aduocatus patrocinari resoluit alios citans Gutierrez lib. 1. pract. q. 30. quod limitat dummodo sit ante libellos subscriptos, & præsentatos, vide per eum, idemq; erit si non renuerit præstare salarium: sino que auiendole dado noticia de su pleyto, y lleuadole las escripturas del a vn Abogado le quisiesse prendar, declarandole los secretos de su pleyto, y despues le dexasse, y fuesse a otro Abogado, que es muy contingẽte, podra sin embargo ayudar a la otra parte, como no aya presentado el que assi quiso prendarle peticion firmada del Abogado, que entonces, aunque aya paga, ò no no puede Abogar en contra, vt adnotat Acebedo in l. 17. n. 5. hoc tit. post Auendanũ. cap. 2. n. 25.

Et an lite cepta si pars salariũ debitum non soluat possit aduo
41 catus salariatus dimitere litem, & aduocationem denegare suũque patrocinium non præstare tetigit Cenedo dicta colectanea 28 ad decretum num. 19. & non solum quærit an possit aduocationem dimtere, sed an possit adhærere parti aduersæ, quod absurdum est, quærere cum præuaricatio notoria esset ad propositum principale huius numeri, & dictæ quæstionis an possit relinquere litem cum ei debita expensa, & salarium non soluitur resoluendum est negatiue per legem 22. hoc tit. 16. dum inquit. Otro si mandamos, que los Abogados, despues que començaren a ayudar en las causas, y las tomaren a su cargo, no sean osados a las dexar hasta ser fenecidas, saluo en caso que la causa fuere injusta, conforme a la ley segunda deste titulo. Nec distinguit lex an hoc præcisse sit faciendum quando salarium non soluitur verius itaq; est teneritam ratione publice vtilitatis, quæ in litibus finiendis consistit quam officio charitatis, & si dixeris idem quoq; versatur circa aduocatos

respondeo

rēſpōndeo ſuum ius ſaluum eſſe pidiendo por juſticia ſu ſalario, nec vnquam eſt admitendum, vt cauſa ſemel cepta, non iniuſta derelinquatur, præ textu honorarij non ſoluti, verumtamen eſt plura iuriſcōmunis fundamenta aduci poſſe, contra non ſoluentes, ſi licet adæquatio cōtractus conductionis, & innominati do, vt facias, quia hæc ſubtiliratem potius quam genui, nam veritatem continent, lex enim in diſtin ēte, & generaliter loquitur ſic eſt intelligenda circa vulgatiſſima iuris principia, & enim ſi illud voluiſſet cum de ſalario egerit hoc expreſsiſſet l. vnica. §. ſin autem ad deficientis. C. de caducis tolendis cum aductis à Menochio.

Conſulo tamen partibus, vt
42 lites ſuas quātum fieri poſsit, de bonis ſeu meliotibus aduocatis confidant, nec parea, ſed liberali manu eis ſoluāt hoc enim vtile eſt, ipſis met partibus animoſque aduocatorum excitat nec de ſidie, vel obliuioni locus eſſe ſolet in his litibus, quarum laboris ſatisfactio condigna liberalis, & cōgrua fuerit circa regionis morem. Dixi iuſta regionis, & ciuitatis morem, quia ad hanc ſoltiendi conſuetudinem, & vſum eſt reducenda iuſta honorarij, ſatisfactio vt ceſſent ſcrupuli, & taxa legum noſtrarum iam ad hoc eſt reducta, itaque circa hoc
43 propie vno verbo loquendo aplicare tu piè aduocate poteris nequid, nimis neceſſarium, ſatis quod ſemper cura in Regnis Hiſpaniarum Chācellarijs, & Curia Madritenſi alijſq; ciuitatibus ſeruanda eſt conſuetudo; & mos circa ſolutionem ſalarij aduocatorum, itaque vt præ dixi iam hodie taxa, certa conſtitui non poteſt ſed boni viri, & pij aduocati arbitrio iudicandum circa ſalarium, & eſtrenas, vt animaduertit Manuel Rodriguez in ſumma 1. p. verbo Abogados leges hæc prohibentes ſciente, & conſentiente Domino Rege, & eius conſilijs, & Conſiliarijs ſunt cōtraria conſuetudine non recepte, & ita procedēt, quæ diximus ſupra cap. nu. & ad hæc reduces, quæ reſoluit Acebedo in l. 21. hoc tit. n. 4. & ſequentibus ſcilicet ad morē, & cōſuetudinē ſolutionū, & quantitatis earū, & qualitatis cauſæ ſuper qualis, vel eſt, vel fuit boni nāq; viri arbitrio relinquendum eſt.

Dequo talis aduocato, vel
44 procuratore pactum fieri prohibetur, ex l. 33. hoc titulo, que eſta en el quadernillo, ex qua ceſſat opinio Guidonis Papæ deciſio 102. nu. 6. vbi tenet, quod poteſt aduocatus facere pactum
45 de proſequenda lite ſuis expenſis, & ſumptibus per l. ſumptus ff de pactis quā allegat d. deciſio nā ſi hoc ſit eo præ textu vt litis

quotã quamlibet habeat in probatur tale pactum per legem nostram.33.ibi. Y mandamos, que ningun Abogado, ni Procurador se concierten, ni hagá pacto ni conueniencia alguna, por via directa, ni indirecta, para lleuar parte alguna del estipendio, ò interesse, q̃ los tales Abogados lleuaren, ò vuieren de lleuar por los pleytos, ò causas en q̃ lo fueren, ò vuieren de ser.

46 Si autem cõmoditatis causa pactum sine litis quota fiat desumptibus ab aduocato exhibendis pro lite pro sequenda non improbatur à lege nostra valebit, & si clientulus pro ipsa lite prosequenda vsq; ad finem aliquid dederit, aut promisserit aduocato valet talis promissio, ex l.vnica. C. de sufragio dũmodo non sit ex ea parte quam ex lite sperat habere post causæ victoriam, quia in probatur, vt dixi, & sic venit declaranda decisio prædicta, quæ tenet illud, quod promissum fuit ex prædicta causa posse ab aduocato peti siue causa finem accipiat per sententiam, vel per amicabilem cõcordiam, quod quidem dictum est, reducendum, & limitãdum quo ad hanc vltimam partem desolutione debita facta concordia ad legem.9. hoc nostro titulo postquam assignatum fuit salarium pro lite tantum secus vero si de vnoquoque anno constituatur, quia siue fiat concordia, sine nõ integre est soluendum ratione temporis, & non causæ sic declarabis dictam legem nonam, & ea quæ in eius commento adducit Acebedo.

47 Dicta lex 33. non habet locũ nisi in aduocato, & procuratore secus in solicitatore causæ, qui dequota potest pasci ei eius rei cuius litigium fit cum hoc lege non prohibeatur, nec debet extẽdi nisi ad casus expressos in ea.

84 Diximus de quotalitis non posse pasci ratio rationis est, quia tale pactum est contra legem, & bonos mores propter ni miam affectionẽ quam tunc procuratores haberent, & aduocati 49 ad causam cupientes per fas, & nefas obtinere, ita Aflict.in cõst. regni.§.aduocatos, nu.6. & 7. & in 8.notabili num.14. Guido Papæ decis.190. Paris pe sindicatus §.aduocati num.17.col.2.in fine Becius cons.49.n.1. Caualc.2.p. dec.49.n.43.plures alios referẽs. Et pactũ de quotalitis propie est quãdo de re litigiosa aliquid est detrahendũ vt notatur per DD. in l.sumptus.ff.de pactis Speculator de aduocato, & salario aduocatorũ n.1.ver.illud Masc.de.ci. 479.2.p. quibus in locis habetur de pœna istorũ quæ quidẽ vrget & solũ locũ habet in iudice aduocato, & procuratore, & quãdo fouet causam iustã, siue aduocat', siue procurator posse tolerari

pactum

pactũ de quotalitis in foro conscientiæ tenet Franciscus Becius dicto conſ.49. num.4. & dicunt procedere quando pactum tale est factum ante litem motam secus si lite mota, & iudicio inchoato per Gloſſam in l. quis quis.§.præterea.C.de poſtulando afflictus decesione 223.Arias Pinelus in l. 2. 2. p. C. de bonis maternis cap. 2. nu. 33. resoluit Caualcanus dicta decisione 41. num. 44. de quibus extante nostra lege.33. iam citata magnopere dubito,& cogitandum est. Et eius præciſſa prohibitione, nec propter hoc si aliquis voluerit 53 suam conscientiam in formam prædictam doctrinam sequendo reprobandus est, quod quidem nunquam conſulo vt fiat. Secusvero erit si extra rem litigiosam conueniret de honorario, & Victoria, quia tunc talis conuentio valeret, vt dixi tradit Bartolus in l. salarium per illum tex.ff.mandati Iaſſo in §. tripliçi de actionibus Guido Papæ dicta decisione 190.si vero aduocatus non conuenit de salario,& pro- 50 curator etiam poterit officio iudicis illud prætere quod venit taxãdum ex ratione textus in l.10. & sequenti hoc titulo, & tradũt Doctores præcitati.

51 Deniq; aduocati officium est primo fundare intentionem sui clientuli poſtea deflectere cõtraria ita dicit bonũ aduocatum de bere facere Ioan.de Anaia conſ. 19.n.11.quem refert, & sequitur Cardinalis Tuſch. concluſ. 232. ſub litcera A. n.4.vbi etiam n. 3. 52 conſulit vt conſcientiam rectã, & puram, & piam habeat aduocatus,nec scrupuloſam nimis,est enim damnoſum nimia scrupuloſitate; & dubia anxietate cauſas intẽdere,vel defendere peior quę est cõfuſsio in electione poſtulandi, ſed probe, & recte qua poterit diligentia in cauſis iuſtis vel moraliter dubijs poſtulare ſæpe enim iudices,quod aduocati pro cõperto, & facili negotio habent difficile inueniunt, & è contra vbi timetur dubius euentus proſpere eueniũt illud tamẽ admoneo,vt nec deſperatas cauſas,nec vllas malis per iuriorum ſeu falſitatis cuiuslibet interpoſitione exorent, & vltra ea quæ nos aduximus aduertant proſe: eaq; refert Parladorus lib.1.rerũ quotidianarum cap.2.Et præcep 54 teris optime , & per dote in his quæ hic dificiunt est recurrendũ ad Burg.de Paz in proemio legũ Tauri ex n. 213. & ſequentibus 55 vbi dote, & bone loquitur aduocat⁹ quãdo teneatur, vt teſtis ab aduerſa parte præſentatus declarare vltra tradita per Maſcar.cõ cluſ.66. videndus est Vincẽc. de Franq.dec.222. cũ quo est diſtinguendũ quod ſi interrogetur in eo quod ſcitur teſtis tenetur reſpõdere,& dẽclarare quod ſciuerit

si vero in his quæ ei constat, & scit occasione consilij ab eo peti ti non tenetur declarare.

Libellum obscurum, vel ma-
56 le conceptum potest iudex non recipere, & si aduocatus exandescat, & iniuriosa verba dicat, vel excessiua poterit à iudice reijci, & suspendi à munere aduocationis, pro tẽpore, eo quo sibi congruere videatur glossa in lex ea. ff. de postulando, & in l. 1. ff. de officio assessorum vbi Ioannes Orozcius, & nouissime Villadiego. 2. p. suæ Politicæ fol. 7. num. 2.

Caueat aduocatus quantum
57 ei possibile sit, ne partem cõtra quam patrocinium præstat alloquatur super lite: quia duo oriũtur pericula, vnum in propalatione secreti eiusdem litis, alterum æmulationis suè doloris, & suspitionis, quæ omnia concipere solent litigantes si vident suos aduocatos aduersas partes alloqui, & communicare, & ideo quantum potui ab hoc abstinui semper.

(?)

CAPVT XI.

SVMMA RERVM.

Ad l. 41. tit. 4. lib. 3. Recopilationis.

PRIMA PARS.

1 LEX *Nostra celebris est, vniuersaliterque in Regnis Castellæ, & Legionis seruanda.*

2 *Vt instrumenta, & contractus habeant executionem paratam debent esse publica.*

3 *Nec extenditur dicta qualitas ad exẽplum instrumenti remissiue.*

4 *Signum tabellionis necessarium, vt sit locus executioni instrumenti.*

5 *Etiam si non fuerit confectum protocollum scripturæ publicæ, dummodo interueniant aliæ diuitæ qualitates habet executionem paratam.*

6 *Lex 114. tit. 18. p. 3. in finalibus verbis adducitur.*

7 *Factum refertur.*

8 *Intellectus, & responsio ad textum in l. 13. tit. 25. lib. 5. Recopilationis late adducitur.*

9 *Siue in scriptis, vel non inscriptis à partibus contrahatur; probat scripturæ publica, etiam si de ea non sit factum registrum.*

10 *Tabellio in prædicto casu, quo non confecit registrum est puniendus ex sententia Gregori Lopez.*

11 *Quod non obtinet, & tabellio excusabitur, si à partibus rogetur, vt non faciat scripturam in registro apponi.*

12 *Quandoque expediens est, vt de scriptura publica non conficiatur registrum.*

13 *Consilium autoris pro tabellionibus.*

14 *Si ad sit consuetudo ciuitatis, vt fiant aliquæ scripturæ sine protocollo tabellio, qui ita fecerit excusatur à pœna.*

Conar-

15 Couarrubias, & Gregorius Lopez in actu practico habent magnã autoritatẽ.

16 Scriptura, cui de consuetudine publica autoritas fuerit atributa, habebit executionem paratam.

17 Traduntur exempla, & explicantur notabiliter supra dicta.

18 Explicatur l.2.tit.21.lib.4.Recopil.

19 De iure cõmuni instrumenta non habẽt parantam executionem.

20 Omnis scriptura, publica dicitur, cui de iure, vel consuetudine creditur.

21 In testamentis inspicitur ius, quod viget vbi fit testamentum.

22 Talis consuetudo est allegãda, & probanda, si notoria non sit.

23 Seruanda est consuetudo ciuitatum, vbi instrumenta priuata habita ob contumatiam pro recognitis mandantur executioni.

24 Licet de iure contrarium verius sit, tamen seruanda cõsuetudo, si extat de hoc.

25 Instrumenta conditionalia non habent executionem paratam.

26 Extenditur etiam ad tacitam conditionem, veluti dotis si matrimonium non sequatur.

27 Declaratur procedere in conditione suspensiua, non autem in resolutiua, quæ autem sit explicatur.

28 Si instrumento promittitur certa quãtitas ea conditione, quod si facto calculo de minori quantitate appareat, illa tantum debeatur, an exequi possit, ante factum calculum resoluitur affirmatiue.

29 In contractibus ne dum quælibet clausula, sed etiam quod libet minimum verbum non debet esse sine virtute aliquid operandi.

30 Argumentum à contrario sensu valet in statutis, & contractibus, & vltimis voluntatibus.

31 Exemplum constituitur vtile in praxi.

32 Defenditur decisio Genuensis, vt executioni locus sit, quando solum apponitur in contractu conditio resolutiua.

33 Et an dicto casu sit præstanda alia fidei iussio, vltra fidei visionem legis Toleti, para mandar hazer el remate por la cantidad porque se obligò el dendor, con que fuesse menos lo que pareciesse por la quenta.

34 Pro non liquidis est præstanda fidei iussio, ex ratione textus in l. statutib. qui ration em ff. de statu liberis.

35 Resolutio præcedentis numeri. 33. non debere fidei iussionem præstari in dicto casu.

36 Facto compromisso super iure competit per scripturam publicam non tolitur ius exequendi eam, ex opinione Flaminij.

37 Sed contrarium apud nos tenendum est, per l.4.tit.21.lib.4.Recopil.

38 Sententiæ, quæ transiuit in rem indicatam, tollitur executio, si super contentis in ea scienter fuerit compromissum à partibus.

39 Idem obseruandum in rationibus, & in confessione, & in cæteris, quæ habent paratam execut onem, quæ suspenduntur compromisso facto.

40 Facta reformatione re præ saliarum, & concesso decreto, quod omnes reuidẽtur interim quod reuidetur fit pro eis executio.

41 Quod extenditur, a los encabeçamientos, reparticiones de vnas y sisas.

42 Obligatio quam, quis facit de soluendis tantum, vel alia qualibet quantitate, si appareat, ea non soluta, interim quod non apparet executioni mandabitur.

43 Idem est generalitẽ obseruandum in qualibet conditione; post obligationem contractam verificanda est: quia non est suspensiua, sed resolutiua post liquidationem, vel probationem.

44 Confessio dicentis debeo decem, plus minus ve; executioni mandatur, in eo, quod est certum, hoc est in decem.

45 Cõtractus emptionis, & venditionis, sub conditione resolutiua facinc, est statim ad implendus.

46 Exẽplum est in venditione facta pro tẽ tuu, & quanti plurimi postea reperiam fuerit; nam donec inueniatur ad respectũ centum est ad implendum.

47 Idem

47 Idē obſeruandū de ſentētia lata ſub cō ditione reſolutiua, & exēplū adducitur ſi dicat iudex; cōdeno a Pedro en ciēto menos lo que pareciere auer pagado.

48 Cōfeſſio quæ ſit clara, vel executionem paratā habeat, vel non iudicis arbitrio vel relinquitur.

49 Notabilis Oldraldi doctrina ad diſtinguendū, quæ ſit cōfeſſio clara, vel obſcura, quæ diuidi poſsit, vel non.

50 Exempla quotidiana de hoc adducūtur

51 Reuocari poteſt confeſsio, quantumuis clara, & iudicialis, quouſq; á parte præſente aceptetur.

52 Reuocatio confeſsionis ſi ſtatim fiat, nō eſt neceſſarium docere errorem, & illum probare, ſicus ſi ex interualo.

53 Teſtis, in continenti, reuocare poteſt dictum ſuum.

54 Vera reſolutio, & tenenda eſt; confeſſionem iudicialem quo vſque ab aduerſa parte aceptetur reuocari poſſe, etſi habeat paratam executionem, vt n. 56.

55 Idem eſt tenendum de confeſſione extra iudicialī in criminalibus, quæ ſi reuocatur: non facit inditium ad torturam.

56 Confeſsio iudicialis iurata, non reuocatur, niſi probato errore intra decem dies oppoſitionis.

57 Praxi executionis, quando inſtrumentum, vel ſententia non continent quantitatem liquidam remiſsiue.

58 Quid autem ſit ſeruandum quando ſentētia, vel inſtrumentum continent factū non vero intereſſe tradditur notabiliter

59 Quando en el inſtrumento, ò ſentencia, ſe comprehende el interes no liquido, ò eſtimacion, ò valor de la coſa, por deſeto de no entregarla, ſe puede liquidar, y pedir en los diez dias, y traeſe la pratica de eſta relacion.

60 Si en el inſtrumento, ò ſentencia no ſe cōprehende el interes, ſino que el Iuez diga: Cōdeno que haga, ò le entregue tal coſa, ò ſi en el inſtrumento ſe obligaſſe alguno, ò dar, ò hazer, ò entregar. faltādo en eſto deue ſer conuenido por via ordinaria, y no a lugar la executiua.

61 Inſtrumenta dotis, matrimonio ſoluto, & motui, habēt executionē paratā, quānis non ad ſit obligatio reſtituendi expreſsa.

62 Iudices, vt debent taxare fructus per probationes, ita etiā debent pronuntiare ſuper valore rei ab defectū facti, vel traditionis. (paratā executionē.

63 Sententia manifeſte iniuſta non habet

64 De quo nō eſt diſputandū in ſententijs dominorum de conſilio, vel Chancellariæ

65 Quæ requirantur, vt executioni rationū locꝰ ſit, vbi ſcriptura publica nō proceſsit declarat. l. ſi tit. 21. lib. 4. Recop.

66 Siquis per inſtrumentū publicū tutelæ, vel ſocietatis, vel adminiſtrationis ſe obligauit rationes reddere, vel per ſententiā ſit cōdenatus, quid ſit obſeruandum.

67 Traditur ſufficere, quod tertius in diſcordia ſe cōformet cū vno ex calculatoribus partiū, & poſtea ſit cōfirmatio iudicis, vt executio locū habere poſsit data fideiuſsione, & facta obligatione de qua in d. l. fin in caſu numeri præcedētis

68 Siquis per inſtrumentū publicū ſe obligat reddere rationē vt faciunt tutores, vel ſi ſe obliget adminiſtrator, ſociꝰ, vel mādatarius, executiue contra eſt agēdū

69 Obligatio reddendarū rationū duo cōtinet cōputum videlicet, dare, & reliqua ſoluere. (tionē rationum.

70 Vtilis praxis, & ſtilus circa confirma

71 Intellectus l. fin. tit. 21. lib. 4. Recopil.

72 Pro capitali ſocietatis non habet locū executio ea finita, niſi de hoc pactū fuerit innitum à partibus contrahentibus.

73 Licet valet pactum deſtando iuramento alicuius intelligendū eſt ſi bene iurauit, nec hæc facultas tranſit ad hæredes eius nec ad alium niſi hoc exprimatur.

74 Si aliquid relinquitur voluntati, vel conſcientiæ alicuius, ſi iniquæ declarauit, vel proceſsit poteſt à iudice taxari, & reformari.

75 Quod quotidie euenit, in executoribus teſtamētarijs, & cōmiſſarijs qui ſi ſua facultate iniquæ abutantur á iudice moderari poſſunt ab eis geſtæ.

76 Pro debito ſocietatis, vnus ſocius ab alio executiue nõ poteſt petere, ſed eſt remittendum ad rationes.

77 Praxis præcedentis reſolutionis.

78 Pradicta nõ procedũt, quãdo debitũ nõ proceßit ex ſocietate, vel ex adminiſtratione, ſed aliunde.

79 Mulier tutrix filiorũ poteſt aduerſus eorũ bona petere executionẽ pro dote ſua

80 Quando ſocietas fuit vniuerſalis, omnia debita ſunt remittẽda ad rationes inter ſocios.

81 Traditur diſtinctio exceptionũ aduerſus executiones, quæ dicuntur ad intra inſtrumẽta, vel contractus, & eas quæ ſunt adextra.

82 Quæ ſunt ad intra impediũt executionẽ, vel iã factã ſuſpẽdunt, & irritãt probanda in decẽ diebus, ad quos reſeruatio fit.

83 Reuocata executione, qualiter ſententia formetur remiſſiue.

84 Quãdo creditor publice emit rẽ in ſubhaſtatione venditã, ad ſui petitionẽ reputandus eſt, vt extraneus.

85 In his caſibus, & quãdo emptio ab extraneo fit, nõ debet rectratari, niſi data læſione vltra dimidiũ, & tunc intra quadrienium.

86 Creditor ſi fiat ei adiudicatio pignoris in ſolutũ, præcedẽte taxatione debet reſtituere rem cũ fructibus, ſoluta ei ſorte cum intereſſe.

87 Idẽ erit obſeruandũ, quando interuenit ius offerendi debitũ á poſteriore creditore, anteriori.

88 Declaratur contra Felicianũ, & alios & cõmunẽ pragmaticorũ reſolutionẽ lex, & qui ſub imagine. C. de diſtractione pignorum.

89 Quando creditor ſuppoñit emptorem ad emendas res publicas ſubhaſtatione vẽditas vſdicis mandato, non procedit lex & qui ſub imagine ſupra dicta.

90 Dicta l. tantũmodo procedit in pignore conuentionali, & non in iudiciali: quia iudex vendit illud.

91 Factum iudicis regulariter reputatur pro facto partis.

92 Ex venditione, & emptione facta; echãdo el acreedor ſacador cõbeneficio detraſpaſſo, ò ſin el: vna tantũ debetur gabella.

93 Quãdo adeſt nullitas in executione ob formæ defectũ, quid ſit obſeruandum.

94 Quãdo cõſtat de nullitate executionis, deue boluer el acreedor, q̃ cõprò los bienes al deudor, con frutos, y rentas, pagãdole ſu deuda cõ los intereſes, y trabajo de ſu perſona, y coſtas, y gaſtos.

95 Idẽ obſeruandũ aduerſus quãlibet poſſeſſorem rei ſuæ venditæ: quia ſunt bona litigioſa.

96 Reſtitutio iuſtitiæ operatur contra quẽlibet tertiũ, quod ſecus eſt in reſtitutione gratiæ.

97 Appellatio ſortitur effectũ contra tertiũ, qui rẽ emit litepẽdẽte, etiã ſi ſit poſſeſſor, & emptor bonæ fidei.

98 Adducitur deciſio Mohedani, para q̃ los executoriales ganados cõtra el primer litigãte ſe executẽ cõtra el tercero que comprò litependente.

99 Regulare eſt, vt contra emptorẽ rei litigioſæ tranſeat executio ſententiæ.

100 Limitatur notabiliter non procedere peremptæ inſtantiæ triennalis.

101 Elapſo tẽpore inſtantiæ poteſt res litigioſa alienari, & eius præſcriptio admittitur.

102 Si tẽpore quo executoria datur ad reſtituẽda bona executata ſunt præſcripta á tertio poſſeſſore non debẽt ab eo auocari, & referuntur exẽpla.

103 Fideiuſſor legis de Toledo reuocata ſententia de remate nõ tenetur ad fructũ.

Secundæ partis legis noſtræ. ibi. Se opuſiere alguna muger por ſu dote.

104 De dotibus plura, & varia a plurimis ſcripta.

105 Laudatur doctor Petrus Barboſa inſignis Regius Cõſiliarius Portugaliæ

106 Cũ vxor nubit cẽſenda eſt ſi nihil dictũ ſit ſe in omnibus bonis ſuis dotare.

107 Cõtrariæ ſententiæ autores referũtur

108 *Dos non est omne patrimonium mulieris, sed tantum quod in dotem datur.*

109 *Defenditur sententia affirmatiua.*

110 *Etiam si mulier sit minor viginti quinque annis.*

111 *Maritus habet administrationem omnium bonorum paraphrenalium, nisi vxor ea sibi reseruet expressæ.*

112 *Nec de eis potest disponere nisi cum licentia viri.*

113 *Rarissime euenit apud nos, vt vxor de per se administret.*

114 *Fructuum medietas, ad virum pertinet in dicto casu.*

115 *Vtilius est vxori, vt dos tacita omnium bonorumq; habeat tempore matrimonij inducator propter hypothecam.*

116 *Argumentum validum ab his quæ fieri consueuerunt.*

117 *Facti exemplum, & sententia in fauorem mulieris pro dicta omnium bonorũ dote tacita in concursu creditorum.*

118 *Mulier secũdo nubens, si nihil dicitur de eandem dotẽ secundo viro dedisse.*

119 *Quando vxor habuit plures viros quibus diuersas dotes dedit attenditur.*

120 *Regulare est dotem primo viro constitutam repetitam quoad secundum.*

121 *Rationes diuersitatis, quoad lucra dotis inter exteras nationes, & nostram: quia apud nos nihil vir lucratur, nisi inops sit.*

122 *Plura adducuntur pro iudicibus, & aduocatis iunioribus, pro autoritate glossæ Acursij.* (lit.

123 *Glossæ autoritas omnes alios antecel-*

124 *Tanta est autoritas glossæ vt ab ea in Curia Romana non recedatur, & alia notatu digna referuntur.*

125 *In consulendo non possumus habere meliorem textum, quam glossam.*

126 *Dos tacita, quando mulier nubens nihil dicit non est censenda æstimata, nec concurrent, quæ de dote æstimata adducuntur, vt emptionem faciat.*

127 *Diuersum erit in dote tacita, secundo viro repetita: quia si prima æstimata fuit, parimodo erit secunda.*

128 *Vtilius vxori erit dotem æstimatam viro traddere.*

129 *Dos confessionata præiudicat marito, & eius hæredibus, & creditoribus elapsis terminis á iure constitutis, & hoc est regulare.*

130 *Falit primo, quando creditores assumunt in se onus probandi non fuisse dotem á marito receptam: quia omni tempore admittuntur.*

131 *Secundo falit per beneficium restitutionis, quando creditores posteriores fuerunt ignorantes confessionis à marito factæ.*

132 *Adducitur ab autore ratio textus in l. doli exceptio. ff. de donationibus.*

133 *Ad dictam restitutionem currit quadrienium a die scientiæ.*

134 *Sufficit beneficium restitutionis virtualiter implorare petendo iustitiam.*

135 *Si minor petit rem, quam non potest obtinere, nisi per restitutionem consetur beneficium prædictum imploraſſe.*

136 *Ex iusta causa etiam quadrieni elapso restitutio conceditur.* (tur.

137 *Quæ ve sit iudicis arbitrio relinqui-*

138 *Quæ sit in nostro casu refertur.*

139 *Quando exceptio simulationis admittatur, vel excludi debeat, ex facto, ex re, & ex personis venit iudicandum.*

140 *Si promisso præcesserit dotis, & postea confessio intercesserit mariti, ex hoc vera probatio dotis receptæ inducitur.*

141 *Intellige nisi fraus intercesserit confessioque fiat, post debita contracta á marito.*

142 *Confessio dotis receptæ à marito facta in fauorem extranei plenam dotis receptæ probationem inducit.*

143 *Arrarum materia adducitur, & earũ oppositio, & prælatio.*

144 *Arras decimam bonorum non excedere, cui probatio incumbat, an vxori, vel marito, & eius hæredibus variæ sunt opiniones.*

145 *Arrarũ quantitatẽ decimã bonorum mariti excedere, tenet Roder. Suar. Cou. & Gome. & Mat. debere probare vxorẽ.*

146 *Arra-*

146 *Arrarum probatio, de qua numero præcedenti non incumbere vxori, sed marito si vxor possidet, & eas tenuit. Velasc Mieres, & alij, qui referuntur.*

147 *Tertia opinio est, alleganti, siue vxori siue viro, vel eius hæredibus incumbere onus probandi.*

148 *Arræ promitti possūt, ex decima parte bonorum mariti præsentium, & futurorum.*

149 *Quanta, & vera resolutio est, quod si vxor pro se habet cōfessionem mariti in instrumento publico, vt quotidie fit, ei, & eius hæredibus incumbit onus probādi arras decimam bonorum excessisse.*

150 *Confessio est probatio probata, & melior, quæ fieri potest est quæ statim præiudicat.*

151 *Confessio, quæ resultat, est instrumento publico probat in fauorem absentis.*

152 *Confessio, de qua numero præcedenti non præiudicat marito, si fiat contracto iam matrimonio, & tunc vxori intumbi dicta probatio.*

153 *Dotales res mobiles potest maritus libere alienare.*

154 *Dos acceptilata potest repeti sicut dos data.*

155 *Traesse para esto la explicaciō de vna doctrina de Bartulo notable.*

156 *Mora mariti in non exigenda dote, siue à patre vxoris, siue ab extraneo, ei nocet.*

157 *Mora culpabili mariti, non interueniē te satisfacit soluto matrimonio, cedendo nomen sibi obligatum.*

158 *Dotem si non exegerit maritus, an cōtra eū vxor recursum habeat quæritur.*

159 *Adducitur distinctio Consulti, vt si a parte vel vxore maritus non exerit, non imputetur ei, si vero ab extraneo suo periculo sit.*

160 *Ratio differentiæ inter hunc casum, & præcedentem accepti latæ dotis.*

161 *In dotalibus rebus extantibus, & si æstimatæ fuerint, vxor cæteris creditoribus mariti perfertur.*

162 *Hypotheca dotis currit addie promissionis factæ marito, si statim subsequatur matrimonium.*

163 *Dotis retro tractio nō fit ad diem promissionis matrimonio statim non sequto, sed ad diem matrimonij contracti.*

164 *Ratio huius resolutionis adducitur ex negotiantio dote fieri.*

165 *Creditoribus intermedis post dotem promissam ante matrimonium celebratū nullum ex dote fit præiudicium.*

166 *Maritus non potest expellere adomno sua vxorem propter dotem non solutam.*

167 *Defenditur pia, & conueniens sententia domini Præsidis Couarrubias qui dictam numero præcedenti resolutionem assecuat.*

168 *Inuehetiua aduersus contrariam opinantes contra quos plures rationes, & consorcio maritali conuenientes autor adducit.*

169 *Reprehendentur Angelus Segura, & Hipolitus qui dixerunt cadauer debitoris posse detineri à creditoribus ne sæpe liatur quod est quasi delirium.*

170 *Nec minus inhumana resolutio est dicere maritum posse à se expellere vxorē propter interesse pecuniarum dotis non solutæ.*

171 *Vxor potest se executioni aduersus maritum petitæ oponere non solum pro dote, sed pro paraphrenalibus bonis suis.*

172 *Declaratur aquo die incipiat currere hypotheca quam habet vxor pro paraphrenalibus, & cuius sit qualitatis.*

173 *Vxori competit dicta hypotheca pro bonis paraphrernanalibus à die traditionis eorum, nec habet prælationem.*

SVMMARIA TERTIAE partis legis nostræ ibi, ò otras personas, &c.

174 DE tertiis oppositoribus ad rem executa tam non agit autor, cum hæc sit materia satis nota.

175 *Tradditur quo ordine fiat creditores præferendi*

præferendi in concurſo remißiue ad plures Doctores.

176 *Creditor, qui ſolo debitoris confeßione nititur præferendus eſt, habenti pro ſe numerationem ſi anterius ſit.*

177 *Defenditur Matienzo ſic tenens ab impugnatione Velazquez de Auendaño, & praxi eſt recepta Matienzi reſolutio quæ comprobatur pluribus rationibus.*

178 *Renuntiationes factæ á contrahentibus in inſtrumentis ſtatum eis præiudicant.*

179 *Fallit in fœminis ruſticis, & minoribus, & in enormiter leſis.*

180 *Quod reſtringe inconſtratu emptionis & venditionis ſecus in cæteris.*

181 *Inſtrumenti antiquitas conſideratur ex vna tantum hora & in vno puncto.*

182 *Et etiam antiquitas conſideratur ex ordine hypothecæ contractæ in eadem ſcriptura vt ſi ſunt duo contrahentes præferatur antiquior, & qui ſi ſint duo inſtrumenta eius dendiei: vide ibidem.*

183 *Illa ſcriptura præſumitur prior indubio quæ in libro libro Notarij præcedit.*

184 *Creditores certæ negotiationis vel ſocietatis ſunt præferendi cæteris quantumuis antiquioribus in bonis eiſdem negotiationis vel ſocietatis.*

185 *Nauta habeat pro ſuo ſeruitio perſonali prælationem in naui, & eius valore, & vectaris cæteris creditoribus.*

186 *Pars affirmatiua æquitatem maximam continet, & comprobatur ab autore.*

187 *Nautis in nauibus inquibus operati ſunt, competit prælatio aduerſus omnes creditores.*

188 *Et famulis in rebus inquibus operati ſunt & laborem ſuum aplicauerunt.*

189 *Idem in artificibus quorum exempla referuntur.*

190 *Hoſpes pro hoſpicio non habet prælationem, nec alimentarius pro alimentis, niſi vbi ad eſt exiſtentia rei, vel fructum inquibus famulus operam adhibuit.*

191 *Hypotheca non inducitur niſi in caſibus à iure expreſſis ſecus priuilegium, quod exequitate prouenit, & ſuperat omnes.*

192 *Tabellio, Notarius, & Relator cauſa pro ſuis expenſis debitis ex proceſſu habent prælationem, & ſine concurſu creditorum ex bonis debitoris eis, ſolui debet.*

193 *Expenſe fructus ſeu hæreditatis ante omnia deducuntur.*

194 *Idem procedit in expenſis factis in diſtrahendis rebus hæreditatis.*

195 *Idem in ſalario propter laborem debito quod ex valore rei adminiſtratæ ante omnia deducitur.*

196 *Hæres, qui fructus percipitam te quã eſſent creditores illos ſuos facit, nec tenetur reſtituere illos creditoribus.*

197 *Secus poſtquam fuit concurſus creditorũ ò ſe pidio embargo de bienes, quia tunc hæres tenetur fructus hæreditatis creditoribus reſtituere, & de eis rationem reddere.*

198 *Hæredi ſunt præſtandæ expenſæ, & laboris iuſtum premium quando bona hæreditaria, & eius fructus reſtituit.*

199 *Compenſatio debiti perſonalis non fit in præiudicium creditorum, qui hypothecas habent.*

200 *Quando non procedit incompenſatione facta intra limites adminiſtrationis ſecus vero extra eam.*

201 *Ratio noua elegans, & ienuina prædictorum aducitur.*

202 *Explicatur textus in §. in bone fidei inſt. de actionibus pro prædictis.*

203 *Alcaual eſt ſoluenda eſt toto pretio ſine deductione expenſarum, quia ſic lege declaratur.*

204 *Creditor confectionis teſtamenti pro expenſa confectionis cæteris creditoribus perfertur ex Caſaneo.*

205 *Venditor in pretio rei venditæ non habet prælationem etiam ſi ibi cauerit cũ hypotheca generali bonorum emptoris.*

206 *Vtilis, & ardua quæſtio an creditor ex cauſa lucratiua, vel vxor pro arris*

prior

prior tempore cum hypotheca ſit poſterior in ſolutione exiſtentibus creditoribus cauſæ oneroſæ, qui poſteriores ſunt tempore.

207 *Creditor ex cauſæ oneroſæ quantum ius poſterior eſt proferendus ei, qui prætendit cauſam lucratiuam etiam ſi habeat anterioritatem & hypothecam.*

208 *Eadem praxis obſeruata eſt, à quibuſdam iudicibus quo ad arras vxoris in creditorum concurſu exempla aducuntur.*

209 *Contrarium in creditore ex cauſa lucratiua voluit tenere Felicianus de Solis vt præferatur ſuo loco, & tempore prætendẽti cauſam oneroſam.*

210 *Ex facto mariti nullum præiudicium ſit vxori quando donatio ei à marito facta valida fuit.*

211 *Vxor præfertur pro arris creditoribus poſterioribus ex doctrina Roderici Suarez, & Ioannis Gutierrez vbi ad eſt hypotheca expreſſa generalis bonorum mariti pro arrarum reſtitutione.*

212 *Donationi validæ cum traditione facta à marito vxori non poteſt præiudicare maritus per deuita poſtea contractu.*

213 *Idem in quolibet donatario obſeruandum.*

214 *Ante traditionem veram, vel fictam rei venditæ, vel donatæ poteſt donator, vel venditor eam obligare, & ſub hypotheca bonorum eius comprehenditur.*

215 *Donatio arrarum, vel ſponſalicia largitas tantummodo in his caſibus inquibus valida eſt habet hypothecã ſine prælatione.*

216 *Quid autem erit vbi maritus per publicum inſtrumentum obligat bona ſua ad reſtitutionem dotis, & arrarum quas promiſit diſputatur pro vtraque parte an veniat præferenda vxor creditoribus cauſæ oneroſæ.*

217 *Pars affirmatiua prælationis mulieris eligitur ab autore tametſi pro contraria aliquando fuerit obtentum.*

218 *Extra cauſam arrarum obſeruandum eſt creditores ex cauſa oneroſa eſſe præferendos prætendentibus cauſam lucratiuam quantumuis antiquitatem cum hypotheca habentibus.*

219 *Arræ promiſſæ in augmentum dotis eandem habent prælationem ſicut, & ipſa dos ſine controuerſia.*

220 *Idem etiam eſt iudicandum in donatione remuneratoria facta à marito vxori.*

221 *Et eius antiquitas currit à die conuentionis, & promiſſionis.*

222 *Dos inducitur ex confeßione facta ab ignobili in fauorem nobilis animore numerandi idem in ſene.*

223 *Expenſæ ex actionis debiti prælationem habent cum ipſo principale apoßita clauſula de qua hic.*

224 *Idem obſeruandum in expenſis aduocati, & procuratoris quos creditor habuit pro exactione ſui debiti.*

225 *Idem de ſalarijs, & expenſis tabellionis a creditore ſolutis, & de Relatore.*

226 *Hypotheca in contractu, & ſcripturæ publica omiſſa an cenſeatur apoßita re ſolnitur affirmatiue.*

227 *Excipitur in nomine debitoris quod non venit obligatum hypotheca omiſſa.*

228 *Prælacio creditorum non ſolum locũ habet in debito principali, ſed etiam in acceßionibus intereſſe, & vſuris.*

229 *Diſputatur vtilis, & ardua quæſtio an pupilus in concurſu creditorum præferendus ſit contra poſteriores hypothecarios non ſolum in principali debito, & eius vſuris, & intereſſe, ſed etiã in redditos de redditos, & an debeantur hodiæ.*

230 *Partis negatiue quam plura optimaque aducuntur fundamenta ex tempore digeſtorum, & Codicis.*

231 *Aliora, & Gaſpar Rodriguez, affirmat tutorem non teneri ad redditus redditum eius pecuniæ quam ociosam habuit vel in ſuos vſus conuertit.*

232 *Valet argumentum à maioritate rationis, vel identitate legis.*

233 *Iuſtinianus in totum aboleuit vſurarum vſuras.*

234 *Contra*

234 *Contrariæ partis fundameta, & tutores & curatores esse condemnandos in vsurarum vsuras sortis quã retinuerũt vel ociosam reliquerunt*

235 *Canalcanus & Cardinalis Tuschus tenet tutorem esse condemnandum in reditus de reditum.*

236 *Hanc vltimam partem affirmatiuam scribens, & docens eligit autor tenendamque affirmat in iudicando, & consulendo tametsi aliquando contrariam ne uose defenderit.*

237 *Praxis vtilissima para cargar al tutor reditos de reditos y como esto aya de hazerse.*

238 *Interesse non debetur ex interesse, nec æstimatio æstimationis sicut, nec vsurarum vsuræ, vel vsuræ pœnæ.*

239 *Quod est intelligendum extra casum minoris ætatis.*

240 *Si ex multiplicatione multiplicatur interesse, vel inducitur nouum damnum non tolleratur infinitas, sed restringitur.*

241 *Quando en la sentencia se mandan pagar partos, y pospartos, no se deuen partos de los dos partos, sino solo los primeros.*

242 *Fructus fructum quando restitui iubẽtur intelligitur de primis fructibus fructum non de alijs.*

243 *Tutor non tenetur modicam pecuniã minoris ocupare in emptionem prædiorũ vel census.*

244 *Ex veno, & æquo à iudice constitui debet quantitas interesse á tutore præstandi.*

245 *Ratio generalis legis est ipsa lex, & decißio pro exemplo habetur.*

246 *Lex quando est vniformis & generalis ad alia ampliatur eius dispositio.*

247 *Ex quantitate, & qualitate patrimoni pupili est iudicanda hæc materia de reditos de reditos.*

248 *Tutor decimam habebit etiam si pecuniam pupilarem in emptionem prædiorum non collocauerit.*

249 *Tutor liber est ab obligatione redditũ si soluat debita minoris, vel hæreditatis*

250 *Idem est si bonã iussu iudicis fuerint sequestrata, vel lis est super hæreditate pupili vel eius maiori parte.*

251 *Si minor sit fœmina an vtilius ei sit pecuniam suam non ocupare iudicis arbitrio relinquitur.*

252 *Contra fraudes tutorum, qui prætendunt non inuenisse census, vel possessiones.*

253 *Consuetudo regionis circa prædicta attendenda.*

254 *Tutor postquam cœpit esse habet semestre dilationis ad impositionem census, & postquam debitum exigit bi mestre.*

255 *Quid sit obseruandum vbi tutor deuita minoris, vel pupili non exigit.*

256 *Resoluitur nõ teneri ad interesse reddi tum nisi supina ignorantia, & magna opere negligens fuerit.*

257 *Redditum computatio non est remitenda per calculatores ad iudicem.*

258 *En vn pleyto no puede auer mas de vnas quentas.*

259 *Stilus, qui seruatur circa rationes.*

260 *Tutor debet requirere adultum cuius tutelam administrauit vt curatorem nominet, vt eius bona suspiciat, & administret.*

261 *Intellectus Ioannis Parladori ad l. Iucius. 47. §. finali ff de admin. tutor cum l. 51. postea ff. rem ratam haberi refelitur.*

262 *Tutor, vel curator tenetur ad vsuras vsq; ad diem quo tutelam, vel curam restituit.*

263 *Cuius obligatio astringit fidei iussores & nominatores tutoris, vel curatoris.*

264 *Quæ dicta sunt de tutore intelligenda sunt de curatore.*

265 *In lite rationum, vel concursus creditorum contra tutores, vel curatores citari debent fideiiussores eorum, vt eis obstet res iudicata.*

266 *Praxis, & stilus prædictorum vtilis.*

267 *Ardua quoque, & vtilis quæstio circa reuocationem solutionum, quæ factæ sunt creditoribus posterioribus.*

268 *Consti-*

268 *Constituitur regula negatiua non esse locum repetendi à posteriore creditore per priorem quod posterior exigit, & bona fide consumpsit.*

269 *Fallit in fisco, & quid in dote resoluitur negatiue, & non esse locũ repititioni*

270 *Limitatur secũdo quando secundus creditor hypothecarius scivit alios fuisse creditores anteriores, quia tunc ab eo revocatur solutio.*

271 *Extenditur dicta revocatio ad quemcumq; dolum, & fraudem.*

272 *Declaratur, & limitatur tertio in creditore ex causa lucrativa aquo revocatur solutio per creditarem anteriorem ex causa onerosa.*

237 *Limitatur quando post concursum creditorum, quia debet revocari solutio quæcumq; facta posterioribus creditoribus.*

274 *Traditur an via executiva, vel ordinaria hæ revocationes solutionum fiant, y quando por mandamiento de apremio.*

275 *Declaratur, & limitatur prædicta regula quando solutio debiti fit ab hærede vel executore testamẽtario creditore hæreditario.*

276 *Hæres soluens creditoribus hæreditarijs, vel executor testamentarius debet ab eis cautionem de qua hic petere, & si non fecerint aduersus hæredem, vel executoram est recurrus.*

277 *Possessores rerum hæreditariarum quas ab hæredibus emunt liberãt eas ab hypotheca.*

278 *Quod intelligitur si citatis creditoribus venditio fiat ex sententia Tellij Fernandez.*

279 *Praxis petendi cautionem aliã à creditorribus præterquã legis de Toledo reprobatur nisi in casu. §. & si præfactã legis finalis. C. de iu. delib. & in l. procuratoris. §. finali. ff. de tributoria.*

280 *Creditotibus hyposhecarijs ob casum refectionis concurrentibus posterior est prior soluendus ex re refecta.*

281 *Hypotheca à procuratore constituta virtute mandati currit quoad antiquitatem à die conuentionis, & executionis non vero à die mandati.*

282 *Lite super concursu creditorum pendente concurrat præscriptio hypothecæ rei debitoris à tertio possessæ resoluitur affirmatiue.*

283 *Restitutio ex capite iuste ignorantiæ creditoribus conceditur ne eis currat præscriptio hypothecæ.*

284 *Praxi optima ne currat præscriptio prædicta durãte excussioni debitoris, & creditorum conuersæ.*

285 *Praxis interrumpendi præscriptionẽ hypothecariæ actionis quo ad tertium possessorem rei hypothecæ subnixæ.*

286 *Creditor potest omnes res hypothecatas aliocare donec ei solutio fiat.*

287 *Creditor si habet plures debitores insolidum obligatos pendente iudicio contra vnum potest aduersus alios agere.*

288 *Circa quod differentia constituitur inter obligationem prætoriam, & eam quæ ex contractu descendit.*

289 *Vtilis, & notabilis quæstio adducitur an facta mandati substitutione mandatarius vel substitutus ab eo sit conueniendus.*

290 *Regula constituitur esse conueniendũ mandatarium, & non substitutum.*

291 *Qui per alium facit per se ipsum facere videtur, & ibi de extinctione mandati.*

292 *Limitatur dicta regula quando in mãdato ponitur à Domino.*

293 *Mandante facultas substituendi, quia tunc substitutus, & non mandatarius est conueniendus.*

294 *Mãdatum substituti est hominis quod censetur datũ à mandante mediante persona mandatarij.*

295 *Mandatarius conuenitur ex facto substituti quando elegit substitutum non idoneum sed inopem etiam si substituendi facultatem habuerit.*

296 *Tenetur etiam mandatarius pro substituto si facta substitutione, & effecto nõ idoneo eo cui facta est mandatarius con-*

ſenſit vt mandato vteretur, vel cum potuit, nor prohibuit nec reuocauit.

297 *In dubio cenſetur facta ſubſtitutio ex deſpoſitione hominis hoc eſt mandatis potuis quam legis quando in ſcriptura mandati adeſt clauſula ſubſtituendi.*

298 *Diſpoſitio hominis facit ceſſare diſpoſitionem legis.*

299 *Praxis quæ adhibetur in quibuſdam mandatis vt ſubſtituens tencatur pro ſubſtituto ab eoq; ſe diga, ſea por ſu ruego el que nombrare.*

300 *Qua cautela non adhibita regulariter ſi adeſt in mandato facultas ſubſtituendi ſubſtituem non tenetur pro ſubſtituto niſi male elegerit.*

301 *Circa conueniendum mandatarium ex eo quod idoneum non ſubſtituerit ſeruanda eſt praxis legis primæ. §. ſi magiſtratus. ff. de magiſtr. conueniend.*

302 *In his caſibus inquibus ſubſtituens tenetur pro ſubſtituto à ſe prius ipſe quam ſubſtituens mandatum venin conueniendus.*

303 *Idem obſeruatur in tutore, qui geſſit quantumuis plures ſint in ſolidum obligati.*

304 *Idem etiam in duobus, qui dolo verſati ſunt vt prius ad eum ad quem vtilitas per venijt eſt deueniendum, & ante alios conueniendus.*

305 *Procurator vnus agere poſſit contra alium, & quid de executoribus teſtamẽtarijs.*

CAPVT XI.

Ad l. 41. tit. 4. li. 3. Recop. plures reſolutiones vtiles & qnotidianæ adductæ de via executiua mulierum dotibus, & arris, & creditorum concurſu, & decreditoribus ex cauſa lucratiua an ſint præferendi, vel vltimo loco poſt eos, qui habent cauſam oneroſam ſoluẽdi, & plures vtiles quæſtiones.

ELEbris profecto eſt lex noſtra in praxi vtiliſsima atq; ideo plura quæ ſcitu digna ſunt vtiliter explicanda veniunt non reperentes quæ trita quæ ve à pluribus ſcripta non tranſcribẽtes littera autem noſtræ legis ſic ſe habet. Mandamos, que quando contra alguna execucion, ſe opuſiere alguna muger por ſu dote, ò otras perſonas, no ſe mande dar informa

cion

ció ſumaria, ſino q̃ recibá luego aprueua cõ termino ordinario a los opoſitores por via ordiniria y no cõpelan a las partes a traer ante ellos perſonalmente los teſtigos, ni ſe lo máden, ſopena de inhabilitacion del oficio al q̃ lo contrario hiziere, ab omnibus noſtris regnicolis nemine excepto, qui de hoc agat communiter tradditũ eſt hãc noſtrã legẽ quã-
1 tũuis ſub tit. de los adelantados, y merinos: vniuerſaliter obſeruãdá in regnis Caſtellæ, & Legionis, nec localẽ, ſed vniuerſalẽ eſe adducit nouiſsime Villadie. li. 2. in forma lib. eclandi fol. 83.

Prima pars noſtræ legis ibi, executiõ.

INſtrumẽta, & cõtractus vt exe
2 cutionẽ paratã habeãt de perſe publicos eſſe debere cõſtat ex l. 2. tit. 21. infra li. 4 dũ inquit, cartas, y cõtratos publicos, & non eſſe intelligendũ de exẽplo cõ-
3 probat Parlad. lib. 2. c. fin. 1. p. §. 12. n. 1. & n. 21. & 22. reſoluit neceſſarium eſſe ſignũ tabellionis
4 quod regulariter eſt verũ, & adhibendã præſentandãq; eſſe ſcripturã publicã originalẽ ſignatã à tabellione publico, vt executione mandetur.

5 Extende, & declara idẽ procedere in inſtrumẽto, & originali ſcriptura cõfecta cũ debita ſolẽnitate intercueniẽte ſigno, & ſubſcriptione tabellionis corã quo acta eſt etiã ſi in protocolo ſcripta nõ fuerit, ſed à partibus ſubſcripta ſi ſcribere ſciunt, vel ab vno ex teſtibus pro eis adhibita ſubſcridtione, & ſigno tabellionis, vt dixim⁹ quæ originalis eſt fidemq; integrã faci, & reſoluit Couar. in practicis quæſtionibus c. 19. n. 3. ibi. quod ſi aliqua ſcriptura producatur in iudiciũ eius protocolũ nõ ſit confectũ. Nec agit Couar. de qualitate viæ executiuæ de qua noſter eſt ſermo. Idẽ quod prædict⁹ Præſes tener, & reſoluit cũ clariori diſtinctione Greg. Lop. in l. 9. tit. 19. p. 3. verborum, *libro por regiſtro*. quod
6 cõcludit procedere nõ obſtante l. 13. tit. 25. infra lib. 4. Recop. licet tabellio veniat puniẽdus cũ quo concordat ratio textus in l. 114. col. penul. tit. 18. p. 3. dũ inquit: *E aun dezimos, q̃ toda carta q̃ ſea fecha por mano de eſcriuano publico, en q̃ aya eſcrito los nõbres de dos teſtigos* & infra, *q̃ valga para prouar lo q̃ en ella dixere*. Cui non eſt derogatũ per dictã legẽ 13. tit. 25. d. lib. 4. itaq; cõcludo, ſiue in ordinaria, vel executiua via, plenã, & integrã fidẽ facere, & executionẽ paratã habere ſcripturã, quæ corã tabellione publico, & numerario fuerit cõfecta, vel corã regio in Curia, vel Chãcellaria, ſeu vbi nõ adeſt tabellionũ copia autu numerus per l. 1. & 2. tit. 25. infra li. 4. Recop. etiã non extãte pro-

tocolo eiusdē scripturæ, si inueniatur cū tribus, vel saltē duob⁹ testibus, & subscriptione partis, vel vnius testis pro ea, & subscri
7 ptione, & signo tabellionis ex ratione traddita in dicta l. 1 14. tit. 18. p. 3. cui, vt prædixi non extat derogatum, & ita iudicatū fuit in causa ardua, por Garci Lopez de Morales, cui patrocinium præstiti, en el pleyto de acreedores de Manuel de Zumarraga, q̄ presentò vna escritura signada, đ q̄ no quedò registro, y fue por ella preferido en mas de 25. mil. ducados. Iraq; vltra omnes cōcludimus paratā executionē habere tale instrumentum.

Super est respōdere d. l. 13. tit. 25 ex cui⁹ cōtextu colligitur, super duab⁹ rebus, vel duas partes principales ab eadē lege de cillas fuisse prima est circa formā proto-
8 coli, seu registri tabellionis altera pars incipit ab illo versi. Y q̄ los dichos escriuanos, vbi cōstituitu forma quā seruare debent tabelliones in trāscribenda scriptura originali ex registro (sic illud nostrij Hispanij vocant,) & aduertit circa tabilliones ne illā signatā tradditant, sin q̄ al tiēpo del otorgamiēto del registro, las partes, y los testigos ayan estado presentes, y firmē, y que no añadan, ni quitē palabra delo q̄ estuuiere en el registro, ni las dē signadas, sin q̄ primeramēte se ayā assentado en el mismo registro, y protocolo, y q̄ la escritura, q̄ đ otra manera se diere signada, sea en si ninguna, &c. Iraq; licet prima facie hæc verba dificultatem faciant cōtra ea quæ prædixim⁹ tamē facilis est responsio ex eodē contextu deducta quā vt cū maiori claritate loquar cōstituo nostro vulgari idiomatæ vt omnibus patæ fiat etiā tabellionib⁹, & pro eorū, & scripturarū à se confectarū defensione si ea opus fuerit.

Es pues lo que esta ley ordena la forma del registro, y la de la escritura original, q̄ del se saca, y se da signada, y assi habla de registro, y de escritura original.

Y en quāto al escritura original, presuponiendo, q̄ precedio registro della, y cō este presupuesto, dize el ordē q̄ se à de auer en darla signada, sacandola del registro, y que si se diere signada đ otra manera, sea en si ninguna.

Pero quādo no precedio otro registro, ni protocolo en libro. si no q̄ fuero de registro, y protocolo, sola la misma escritura original, q̄ se dio signada en papel suelto, esto no quedó determinado por aquella ley, y como ca so omisso viene a quedar en la disposicion de derecho comū, q̄ es que a este registro suelto, q̄ se da signado, como escritura original, se da entera Fè, sin embargo, q̄ no se aya hecho otro registro en el libro Bald. in rubri. C.

de

de fide inſtrumentorũ n.20. Couarr. cum alijs ab eo adductis in practicis quæſtionibus d.c.19.n.3. Que es el miſmo caſo, de quãdo no ſe hizo protocolo, y ſin auerſe hecho, ſe dio la eſcritura original, & licet Baldus tenuerit fidẽ nõ facere quãdo a partibus contractus factus eſt in ſcriptis optime cõtra eũ defẽdit Couar.
9 quod ſiue factus fuerit cõtractus in ſcriptis, ſiue non dabitur fidei huic ſcripturæ etiã ſi protocolũ non appareat, vt per eũ d.n.3. & in ver. ſecundũ cũ Paulo Caſtrẽſi in l. cõtractus col. vltim. C. de fide inſtrumentorum hanc etiã reſolutionẽ ſequitur Greg. Lop. loco ſuperius citato in l. 1. quam 9. verbo, *un libro por regiſtro* tt. 19 p. 3. A donde reſuelue. q̃ aunque la eſcritura no ſe aya puesto en protocolo, ſi tiene firma de partes, y los demas requiſitos, hazo Fè, y ſe tiene por matriz, y origi-
10 nal, licet tabellio venia vt diximus puniendus tanquã trãſgreſſor legis, & conſuetudinis, & ad textũ in autho. de tabellionibus § illud optime reſpondet Præſes doctiſſimus Couarr. d.n.3. ver. nec quidquam.

Ex quibus quo ad noſtrũ propoſitũ vera, & iuridica reſolutio
13 eſt paratã habere executionem ſcripturã, quæ nõ interueniento protocolo alijs tamen requiſitis interuenientibus à tabellione ſignata traddita fuerit, quia ſi integram fidem facit, vt ex Couarr. & Greg. Lopez perpẽdimus merito etiã executioni mandari debet cum ſit ſcriptura publica, & guarentigia, quam reſolutionem ad de his, quæ à noſtri Regnic olis traddita ſunt circa inſtrumẽti publici executionem.

Quatenus autẽ Greg Lopez, reſoluit tabellionem, quo caſu
11 protocolum ſcripturæ à ſe traditæ non confecerit puniẽdum eſſe, cum duobus caſibus à pœna excuſſarẽ primus erit ſi à partibus rogatus, vt ſæpe accidit, protocolum non faciat, vel in libro protocoli ſcripturã publicã originaliter à ſe traditam non ſcripſerit, quia quẽadmodum petẽte, & rogante parte libelum eſt, ei in ſcriptis, vel nuncupatiue teſtari corã tabellione redacto teſtamento nuncupatiuo ad ſcripturã, & cuiuſcumq; teſtamenti ſua forma eſt traddita à lege 1. & à 2. tit. 4. de los teſtamẽtos lib. 5. Recopil. parimodo ſi partes rogent tabellionẽ, vt eis, vel alteri earum ſcripturam originalẽ traddat abſq; eo quod in protocolo eam ſcribat (ſæpe enim expedit ita fieri) hoc namq; caſu tabellionem à pœna liberũ iudicarem, & tunc vt eius defenſioni ſatis fiat conſuleré. Que ponga deſpues del otorgamiento, y data, y teſtigos de la eſcritura publica, que aſsi diere, que de pedimiento de las partes, no quedò

dó registro, y luego su assistencia, y Fè, que ante el pessò, y firma, y signo suyo · y haziendo esto, y constando por Fè, en la manera dicha, no deue ser castigado, y assi se à de declarar, y limitar la resolucion citada de Gregorio Lopez: y aun con la dicha Fè, tendra mas indubitable firmeza la escritura, assi dada, porque con ella se excluye la duda, de si las partes quisieron se hiziesse registro, de que consta, y no auer querido se hiziesse, y queda entera la autoridad, y Fè de la tal escritura, è instrumento publico, para prouar, in omnibus, & per omnia in executiua, & ordinaria via, & quoad hypothecas, & cætera in eo contenta.

Secundo casu tabellionem
14 excussarem si adsit consuetudo ciuitatis, vel opidi inquo tabellio elt similes scripturas absque
15 protocolo conficiendi vt sæpe vidi, en los poderes dados a los Procuradores, apud acta, processus, vel extra acta, en cartas de pago de poca cãtidad, ò mucha, ò libranças, ò otras semejantes, y cessiones que se ponen, y poderes en causa propia, ò para cobrar al pie de la escritura de la deuda publica, ò particular, que esto es muy ordinario, en especial aca en el Piru, y demas par-
16 tes de las Indias de nueua Espaã, que entonces, quando se les hiziesse cargo, prouando estar assi en vso, y costumbre formada, y prescripta, no deuen ser castigados: pero con todo esso aconsejo, que todos los contratos, y escrituras publicas, que se dan signadas, queden assentadas en registro. Nec prædicta consuetudo erit si aliquo casu scriptura, & instrumentum sine præcedente protocolo traddatur contra leges Recopilationis, quia vt concluisimus dicta lex 13. tit. 25. lib. 4. & eius precisa formalitas procedit quando protocolo præcedente, vel volentibus partibus, cum eo contrahere scriptura conficitur secus vero nollentibus, & petentibus à tabellione vt in protocolo scripturam de qua rogatur non scribat, quæ omnia sunt menti tenenda, quia licet vno verbo loquti sunt, vbi supra Couarr. & Gregor Lopez, qui in acto pratico magnam apud nos autoritatem habent, eorum dicta sic explicata vtilitatem, & honorem dabunt. Et ad hæc reduces, & sic intelliges dictam legem 13 & quæ ibidem traddit Acebed. qui hunc articulum omisit, quãdo non est confectum protocolum scripturæ.

Secunda extensio quo ad viam executiuam erit, vt paratam exe
16 cutionẽ habeat ea scriptura cui de consuetudine publica autoritas fuerit attributa, & concessa,

quia

quia conſuetudo potens eſt ad id hæc eſt celebris doctrina Speculatoris tit. de inſtrumentorum editione. §. nunc dicendum ver. & generaliter quam explicat Tello Fernandez in l. 22. Tauri num. 6. & ſequentibus Pelaez Mieres de maioratu q. 62. 1. p. Eſt itaq; reſolutio certa cá ſcripturam publicam dici cui de iure
17 vel conſuetudine creditur. Ex qua doctrina deducitur vera, & indubitata concluſio, quod vbi viget conſuetudo exequendi aliquam ſcripturá cui etiam ſi aliquibus ſolẽnitatibus careat, creditur, ac ſi eſſet publica, & autoritaté publicá habet: ex conſuetudine tributá talemq; executioni eſſe mandandá ex quibus inferes ad plura quæ quotidiana, & vtiliſsima erunt, ná in aliquibus ciuitatibus, & villis executioni mãdari ſolent extáte antiqua & præſcripta legitima conſuetudine aliquæ ſcripturæ, & contractus, quas alibi nõ exequũtur iudices, nec hoc repugnat eſſe contra leges regni, quia reuera non eſt, ſed pro earũ interpretatione quocaſu derrogatũ cõſuetudine interpretatiue nõ eſt iudicandũ, vt concluſimus ſupra c. 8. n. 45.

18 Lex autẽ ſecunda tit. 21. lib. 4 Recop. tribuit autoritatem executionis, a las cartas, y contratos publicos, contra ius commune,
19 quia de iure cõmuni paratá executionem non habebant vt tradunt omnes, Segura ſi licet in l. 51 ex legati cauſa ver. tertia differencia Menoch. de arbit. lib. 2 caſu. 17. Anton. Gomez l. 64. Tauri n. 2. & relati à Valdes ad Roder. Suarez fol. 118. lib. 1. aditionis, per legẽ minor vigenti quinque annis, cui fidei commiſſum. ff. de minoribus, quæ autem dicatur, carta, y contrato publico,
20 ex iure noſtro l. 114. tit. 19. p. 3. conſtat, & etiam ex conſuetudine retenta dicta Speculatoris celebri doctrina in dicto ver. & generaliter tenentis omnem ſcripturam publicam dici cui de iure vel conſuetudine creditur, quã magiſtralem dicit Tello Fernandez in dicta l. 22. n. 6. & Mieres plures referens dicta q. 62. & ad hæc reduces quæ traddit Acebedo in d. l. 1. tit. 21. ex n. 26. & ab eo rellata, & autores quos citat.

21 Quod etiam cõprobatur, ná in teſtamẽtis inſpicitur ius quod viget vbi ſit teſtamentum ſicut in contractu dicimus ex l. ſi fundus ff. de euictionibus, & eſt doctrina Bartoli cõmuniter recepta in l. 1. C. de ſumma Trinitate Antonius de Butrio in cap. 1. de ſponſalibus Tellus Fernan. in l. 3. Tauri. 2. p. n. 1. vbi prædicta allegat itaq; cõſideranda eſt cõſuetu
22 do, quæ inqualibet ciuitate viget circa quæ prædiximus quæ eſt allegãda, & probanda ſi nororia nõſit vt reſoluimus, ſupra c. 8. n. 62. & 64. & 65.

23 Ex quibus inferẽdũ eſt quod in eis ciuitatibus in quibus ſcripturæ probatæ habitæ pro recognitis ob contumaciam executioni mãdantur exequẽdæ, etũt vt in diſtincte locutus reſoluit Acebedo in l. 5. tit. 21. lib. 4 n. 14. poſt Rebufum in tractatu de ſchedularum recognitione n. 26. 97. & 98. & Auenda. cap. 30. prætorum n. 41. lib. 2.

Cuius contrarium inuehens contra hanc praxim tenet Paz in praxi 4 p. tomi 1. cap. 1. ex n. 25. ciuſque opinionem in puncto iuris, veriorem exiſtimo atentamẽte, & verbis legis. 5. d. tit. 21. dum inquit: Qué los conocimiẽtos reconocidos por las partes ante el Iuez, & lege ſequenti, ante los alguaziles, y eſcriuanos por mandado del Iuez, cæterum non interueniente recognoſcione etiam contumatia exiſtente debitore non ſatis ſit legibus prædictis, nec earum forma ſeruatur, quamuis prima praxis de
24 habenda ſcriptura pro recognita ob contumatiam debitoris apud exteros ſeruetur, & quod magis notandum eſt non eſſe admirendum contumacem in non recognoſcẽdo ſchedulam ad fori declinatoriam ob contumatiæ culpam ſi credimus Antonio Fabro in deffinitione 44. Sabaudiéſi ſub lib. 3. ſui codicis tit. 13. deffinitione 44. fol. 227.

Apud nos quælibet praxis prædictarum ſeruari debet in ciuitatibus, vel opidis vbi viget, & vbi ſola contumatia habet vim recognitionis ſcripturæ priuatæ locum habebit executio, ac ſi cum effectu recognita à debitore fuiſſet vbi autem hoc non eſt admiſſum compellitur per capturam debitor, vel pignorum captionem vt recognoſcat, vel neget ſchedulam contra eum productam, & ita obſeruandum eſt ex rationibus, & fundamentis ſuperius adductis ſeruando ſtilum ciuitatis iuſta ordinarias leges, & deciſsiones de hoc loquentes nempe l. finali. C. de fideiuſſoribus, & ad hanc reſolutionem reduces tenentes partem afirmatiuam ſi licet recognitionem fictam habere executionem paratam, vt ex cap. finali de confeſsis. lib. 6. adducit Couarrub. lib. 2. var. cap. 11. num. 4. Auendaño ſecunda parte cap. 30. num. 41. de exeque. mand. Rebufus de Chirographor. recog. in præſt. num. 68. cõtrariam defendit. Paz vbi ſupra Menochi de arbit. caſu 17. num. 2. omnes refert Valdes ad Rodericum Suarez ad legem regni prima parte folio 116. notabili 14. verb. decimus ſeptimus caſus inclinans ſe ad partem negatiuam, quam verior emut dixi exiſtimo, ſed ſtilus eſt ſeruandus cuiuſcumq; ciuittis.

Reſo-

25 Reſolutio eſt certiſsima, & indubitata cõditionalia inſtrumẽta paratá nõ habere executionẽ eſt cõmunis reſolutio à noſtratibus adducta nẽpe à Couar. lib. 2. variar. c. 1. Anton. Gom. in l. 64. Tauri n. 7. quod vſq; adeo locũ habet vt procedat etiá in tacita cõditione veluti inſtrumẽti dotalis quod nõ eſt executioni mãdandũ niſi probetur, vel notoriæ
26 conſtet matrimoniũ ſequtũ, vt alijs adductis reſoluit Curia Phi. 2. p. §. 7. n. 7. Ratio autẽ huius rationis eſt, quia pẽdente cõditione non eſt obligatus ſub ea ſimpliciter debitor atq; ideo in eũ executio fieri non poteſt, quid enim intereſt debitor, quis non ſit annondũ cõueniri poſſe ex l. fulcinius. §. ſi in diẽ. ff. quibus ex cauſis in poſſeatur, Corneus cõſ. 112. col. 1. vol. 1. Guid. Papæ deci. 15. Rebu. in 1. p. ordinamẽto Frãciæ tract. de liter. oblig. ar. 2. gla. 1. n. 71. Ant. Maſagallecus de forma oblig. camare in 2. conſider. 4. p. ver. 2. cõſideratio. n. 2. fo. 108 Seraph. de priuilegijs iuramenti priuil. 78. n. 80. Ant. de Canario de execut. inſtru. q. 14 n. 32. quos & alios citat Flaminius Carthanius deciſ. 49. Rote Genuenſis ex n. 2. & n. 4. concludit procedere, ſiue cõditio ſit expreſſa, ſiue tacita, vt ſupra adnotabimus, quia vtraq; actũ ſuſpẽdit gloſ. in litẽ, quia § 1. ff. de pactis. l. 2. §. fin. ff. ſi certũ petatur vbi Iaſſo, & puratus Felin. in c. ex parte el 2. limitatio. 10. de offi. de leg. Rebu. d. gloſ. 1. ar. 2. n. 22. Ant. Gallecus loco iá citato Benedict. de Barcis in tract. de guarẽtixia. 1. p. q. 2 quod intillige de cõdictione ſuſpẽſiua, quæ propie conditio eſt.

27 Declara, & vltra noſtrates aduerte nõ procedere in cõditione reſolutiua, quia ante reſolutionẽ cõtractus dicitur purus, & ex eo ſtatim i' acquiſitũ dicitur, ſed ſub cõditione addita reſoluẽdũ l. 2. & ibi gloſ. ff. de indiẽ adictione Bart. in l. quibus diebus. §. qui dá el 2. ff. de cõditioni. & demõſtration. Caſtrenſis. cõſ. 452. n. 1. lib. 1. Decius in l. plerũq; fit n. 5. & 6. ff. de regulis iuris poteriſq; interijm agi licet contractus reſoluit ita poſsit, ita cõcludit Flamin. Cartarius. d. dec. Genuenſi 49. n. 7.

Exẽpla conſtituit primũ erit ſi
28 inſtrumento promiſſa eſt certa quantitas cum hoc aditamento, vel melius reſolutiua cõditione, quod ſi facto calculo de minori quãtitate apareret illa tãtũ debeatur, vel niſi ex calculo rationis aliter aparear. Apud nos, obligo me atal plazo por ciẽ ducados, y ſi echas las quẽtas, pareciere no deuerlos, ò ſi pareciere ſer deudor dernenor cãtidad, ſe deſquẽte dẽſta deuda, y portãto menos ſe entiẽda eſtar obligado. Nihilominus ante factũ calculũ pro illa quãtitate expreſſa inſtrumẽtũ

ominus

ominus ante factũ calculũ pro illa quantitate expræſſa inſtrumẽtũ habebit executionẽ paratam quãuis ex calculo cõtractus reſolui poſsit, ita poſt Socinũ in l. pæcuniam, quã col. 2. in 4. notabili. ff. ſi certũ petatur, & in d. l. quibus diebus. §. quidam col. 2. ff. de cõditionibus, & demoſt. Maſsagallecus Seraſinus, & alij relati à Cartario d. deciſ. 49. n. 8. quã reſolutionem bene defendit tametſi contrariã referat ex Neuicano, & Ochacherano quos refert, tenendaq; eſt illa in iudicãdo, & cõſulendo alias nihil operaretur contractus, & ſcriptura ſi rationes, quas præuiderunt cõtrahentes faciendæ, & expectandæ eſſent ad cõtractus executionem effetq; rationes expectare contra mentem partium, & iuris & Doctorum cõmunem reſolutionem, nam in contractibus quælibet clauſula, quod libetq; 29 verbum non debet eſſe ſine miniſterio, & virtute aliquid operandi. l. ſtipulatus. ff. de vſuris Baldus in rubrica. C. de contrahẽda emptione in. 9. q. cuius eſt cõmunis, & ſatis nota allegatio Alex. conſ. 11. n. 11.

Neq; præ dictis obeſt ſi acute replicaueris, & dixeris per argumentum à contrario ſenſu cõtrarium eſſe tenẽdum, nam ſi dico: Obligome por ciento, y los pagare a tal plazo, con que ſe entienda menos, lo q̃ por las quentas pareciere, ſunt duo actus, & effectus vnus ſi quidẽ obligationis, & executionis quantitatis liquidæ in inſtrumento contentæ alius vero rationum cõficiendarũ, & per argumentũ à contrario 30 ſenſu, hoc eſt, ſe entiẽda menos, lo que por las quentas pareciere ſequitur, luego antes de las quentas, no ſe me puede pedir, cũ argumentũ à contrario ſenſu valeat in ſtatutis cõtractibus, & vltimis voluntatibus, & dicitur ab ſtatuto prouiſſum, & expræſſum Paulus Caſtrienſis conſ. 88. viſis dubijs. n. 6. Alex. conſ. 129. puto de iure conſulendũ vol. 2. Corneus conſ. 213. col. fin. Borgninꝰ Caualca. de tutelis n. 85. 8. p tractatũ vltima impreſsionis lib. 2. fol. 337. ponit exẽplum en el arrendamiẽto por nueue años, cõ 31 clauſula de no poder vender, y enagenar dentro de los cinco, años, y que ſi vendiere, y enagenare la venta, y enagenacion, ſea en ſi ninguna. Luego paſſados los cinco años, à contrario ſenſu podra enagenar. Exempla plura in actu practico adhibere poteris ſubtiliter per dote aduocate circa huiꝰ doctrinæ praxim. 32

Sed nihilominus nõ obſtat dictæ deciſioni Gemiñ. conſ. 49. ex eo quod diximus inutilẽ eſſe in omnino contractũ, & ſcripturã ſi ante cõfectus, & perfectas rationes contractus exequi nõ poſſet nõ etiã, quia nõ eſt argumentũ à cõ-

trario

liquida conuẽta hoc adhibo, vt ſi reus debitor oſtẽderit ex rationibus perfectis minuo, velvniuerſam quãtitatem in inſtrumento contentá nondeberi liberum ſit ei ſua exceptione liquida vti ſi autẽ liquida, & manifeſta non ſit pronuntiari debet ſententia adictionis vulgo de trance, y remate.

33 Sed maius dubium eſt, à nemine quem viderim tractatum an cum ſola fideiuſſione legis de Toledo, hæc adictio ſeu ſolucio ſit facienda an alia exigi debeat, & pro parte affirmatiua facit cõ-
34 munis allegatio legis ſtatu liber, qui rationem ff. de ſtatu liberis, vbi pro non liquidis quæ ſunt in obligatione fideiuſſio, eſt præſtá da parimodo in his quæ ſunt, in exceptione, nam reus in excipiẽ do actor eſt. l. 2. C. de probatio-
35 nibus cum ſimilibus.

Sed nihilominus contrarium eſt tenendum ex eo, quod quotidie dicimus in fideiuſſoribus, de los amigos, que ſi el acreedor ſupo la condicion, y calidad del deudor, y no ay coſa nueua no deue ſer arraygado, vt ex Iaſſone, & Menochio de arbitrarijs caſu. 87. num. 16. & 17. traddit Aluarus Valaſcus conſultatione 66. 1. p. quæ eſt bona remiſsio, limita ſi fuerit ſuſpectus debitor defuga, vel ſuperueniat noua cauſa, vel ſi abeſſe voluerit, vel ſi cauſa ſuſpitionis ſuberat tempore contractus, & eam creditor probabiliter ignorabat, poteſt petere fideiuſſionem de arraigo ex l. 17. tit. 13. p. 5. vbi gloſſa, & ex ratione textus in l. in omnibus. ff. de iudicis, quod generaliter obſerua, & in noſtro caſu, quod diximus non teneri ad cauendum debitor limitandum eſt in omnibus Falencijs, quas tetu-
36 limus hoc n. 35.

Secundũ exemplum conditionis reſolutiuæ, quæ non impedit executionem contractus cõſtituit dicta deciſsio. 49. Genuæ Carthari num. 9. quando ſuper inſtrumento, quod habet paratam executionem factum fuerit compromiſſum licet enim per laudum cõtractus reſolui poſsit, quia contigere poteſt in aliquo minui mutari, vel nouari tamen interim (inquit ipſe) pro puro habendum eſt, & executioni mãdandum præſtita cautione de ſatisfaciendo, ſecundum formam laudi comprobat ex Paulo Caſtrenſi conſ. 428. in prin. volum. 1. & ex Socino in l. quibus diebus. §. quidem. ff. de conditionibus, & demonſtr. Cagnolo, & Seraphino priuilegio 77. In tractatu de priuilegio 10. iuramẽti num. 8.

37 Sed contrarium nere decipiat reſolutio dictæ deciſsiones Genuenſis apud nos in iudicando, & conſulendo eſt tenendum, quod omiſsis diſputationibus,

& Do-

& Doctorum resolutionibus, colligo, ex lege. 4. tit. 21. lib. 4. Recopilationibus, ibi. Y algunas vezes temiendo la parte sentencia, ò sentencias en su fauor, passadas en cosa juzgada, sabiendolo acuerdan de componer, y compromieter los tales pleytos, suffi-
38 cit iam scientia, & notitia rei iudicatæ apud nos, vt super re per sententiam decisa valeat compromiti (vt sentit licet dubius Acebedo in eadem l. 4. num. 20. & 23. in quo dubitare non debuit cum expræssus sit casus dictæ legis, & verba quæ cabillari non possunt, ibi. Sabiendolo) postea vero eadem lex infra procedit dicendo: Y las sentencias dadas en juyzio ordinario, quedan frustadas, y no se executan, ecce qualiter per cõpromissum à partibus factum suspenditur executio sententiæ quæ fecit rẽ iudicatam ergo parimodo idem dicendũ est de instrumẽto publico, quod ex communi Notariorum, & Tabellionum praxi imo ex legibus nostris si licet. 1. & 2. dicti tituli. 21. habet vim rei iudicatæ cuius suspensio, & executio nis fit per compromissum, quod notabiliter ex ratione dictæ le-
39 gis quartæ extende, & intellige non solum in sententia, quæ trã sit in rem iudicatam, sed etiam in instrumento, confessione, iudiciali iuramento decissorio rationibus confirmatis à iudice, & generaliter vbicumq; executioni locus est, si superuenit super eadem re compromissum à partibus factum in arbitros, & arbitratores executio suspenditur. Quod vlterius comprobo ex cõmuni Doctorum resolutione, ad legis extensionem ex identitate rationis, quam aducunt in auth. quas actiones. C. de sacrosanctis Ecclesiæ, præcipue à Iassone ibidem cum igitur dicta lex 4. loquta fuerit de sententia, idem de instrumento. & confessione rationibus, & iuramento decissorio dicere debemus, vt vnius cuiusque rei executio per compromissum suspendatur, nec aliud in praxi, quispiam defendere, vel obtinere poterit.

40 Tertium casum adducit dicta decisio. 49. Genuis causarum executiuarum si facta est reformatio res aliarum, quod omnes re videatur, & quæ fuerint reprobatæ non valeant interim executio fieri potest licet poterit in futurũ reuocari ex Bartulo in l. Iulianus in fine. ff. de condict. in deb. Decius in l. plerumq; fit n. 4. ff. de reg. quod extende a los en-
41 cabeçamientos, reparticiones, y derramas, y fissas, que plerumq; fiunt legibus, vel regia prouisione permitẽte à concilijs ciuitatũ, seu villarum. nam interim quod non fit reformatio earum sunt executiue exigẽdæ collectæ, seu impositiones prædictæ.

Quar-

42 Quartũ caſum cõſtituit eadẽ deciſio in eo, qui promiſit ſoluere centum ſi aparet ea non ſoluta, vel nõ debita interim enim quod non oſtenditur indebita, vel ſoluta inſtrumentum executioni mandabitur, quod eſt notabile, & aduertũ Rebuſum de liter. obligat. articulo ſecundo gloſſa prima numero ſeptuageſimo ſecundo.

43 Itaq; condicio quæ poſt obligationẽ contractam verificãda eſt non ſuſpenſiua cõtractus, & obligationis erit, ſed reſolutiua poſt eius liquidationem, ſeu probationem, nec ſuſpendet executionem, vt ex Bartol. in l. quibus diebus, §. quidam ticio. ff. de cõditionibus, & demõſtrat. in fine reſoluit Cartarius vbi ſupra n. 12. Pro quibus faciunt aducta à Par-

44 lador. cap. fin. 1. p. §. 4. n. 9. de cõfeſsione in qua quis dicit quantitatem certam, & addit plus minus ve; nam in eo quod certum exprimit eſt executioni mandanda confeſsio, prædictis ad de nõ ſolum procedere in obligatione ſolutionis pæcuniarũ, ſeu cuiuſlibet rei ſed etiam in venditione

45 nam ſi de præſenti fiat eſt pura ſtatimq; ad impléda abvtruq; parte licet ſub conditione recõlui poſsit ciuſq; contractus, & inſtrumentum interim exequendum eſt ex l. hæc venditio. §. finali. ff.

46 de cõtrah. empt. traddit de cuio in l. plerumq; 206. num. 2. ff. de re. iuris conſtituit exemplum in venditione facta pro centum, & quãti plurimi poſtea repertum fuerit interim dicetur vera, & realis venditio, & ad implere eã contrahentes debent, quia certum habet precium, licet illud alteram in futurum poſsit.

47 Idem conſtituendum eſt de ſententia, quæ ſi lata fuerit, ſub conditione reſolutiua vtrum, ſi dicat iudex, condeno a Pedro en ciento, con que ſe entienda, menos, ò mas, ſoque pareciere auer entregado, y pagado al acreedor, ò a otro por el, ò que ſe lo deſcuente, vt quotidie fit iſta ſententia non erit conditionalis, ſed reſoluenda ſub conditione, & quod attinet ad quantitatem expreſſam, & contentam in ea eſt executioni abſq; dilatione mandanda, vt ex l. 2. ff. de indic addictione, Bald. in rubri. C. de poſsiti. in 6. quæſtione aducit alios referens, Muñoz de Eſcobar loquens de inſtrumenti executione talem clauſulam continentis de rationijs cap. trigeſimo tertio numero 28. poſt Decium in dicta l. plerumque 206. de regul iuris numero quarto quæ omnia vt quotidiana, & vtilia ſunt menti tenenda ad explicationem communis reſolutionis qua autem eſt inſtrumenta, vel ſententias conditionales executioni non mandandas, quia eſt intelligendum de con-

ditione ſuſpenſiua non reſolutiua: vt iam prædiximus nimia, quidem breuitate. Parladorius proceſsit cuius dicta forſam ab ſolute ſumpta facient, vt erres ſi prædicta non aduertas, dum ſimpliciter, & ab ſolute Parladorius, & omnes tenent conditionale inſtrumentum non eſſe exequendum nec diſtingunt de qua conditione ſit intelligendum circa quod Bartulus iuris noſtri coripheus vno verbo fuit elegantèr loquutus in dicta l. quibus diebus §. quidam ticio. ff. de conditionib. & demoſtrat. n. 3.

De confeſsione quæ ſit clara, vel non vt executioni mandetur varia à varijs Doctoribus iudicibus, & aduocatis ſunt dicta tu reſolue cum id iure expreſſum nõ
48 ſint arbitrio iudicis relinqui, ſi licet in actu practico iudicare confeſsionem de qua agitur claram, vel obſcuram vt eam exequatur, vel non argumento cõmunis allegationis textus in l. 1. ff. de iure deliberandi cum ſimilibus, & cap. de cauſis de officio delegati lex enim 6. tit. 21. lib. 4. Recopilationis præcipit, que las confeſsiones claras, hechas ante el Iuez, ò por ſu mandado ante Eſcriuano, ſe executen, nec declarauit quæ ſit confeſsio clara, vel non, & ideo ex more, ex ſtilo, & arbitrio iudicantium venit declarandum exempla quidem optima conſtituit Oldraldus conſ. 291. n. 7. quando eſt eadem oratio, vel diuerſa vt ſi confitens dicat promiſsi decem, vel centum, & fecit mihi pars aduerſa pactum de non petendo ſunt
49 duæ orationes, & enũciationes, & ſtabitur ei quæ eſt contra confitentem, & debet probare pactum, ſed ſi confitear me promiſiſſe decem ſine eius ex aſsia venerit eſt vna oratio, nec debet ſe parari aliqua aducit Gutier. lib. 1 pract. q. 126. nec refert Oldraldi conſilium quod celebre eſt quo ad dicta exempla, ita q; ſi vnum idem factum cõditionale ſit, vel quod commode diuidi non poſſit confeſsio exequẽda non erit, quia non eſt clara ſi autem ſunt duo facta, como preſtome, y paguele, ò eſperome por la deuda, tunc executioné paratá habebit ſalua excep. para los diez dias, exẽplum aliud erit. Si el q̃ declara, dize, pagome diez ducados, ò cobrelos del por quenta de lo q̃ me deuia, ò pagome tal, ò tal coſa, no ay via executiua por eſta cõfeſsion, porq̃ es de vn hecho, q̃ no preſupone deuda del q̃ confieſſa, ſino cobrança de lo q̃ a el dize ſe le deuia, y no es clara. Y lo miſmo ſerà, quãdo el hecho q̃ ſe confieſſa cõtiene intricaciõ ò relacion a otras coſas, de q̃ no cõſta q̃ no ay lugar executiua. Et ita pro iunioribus aduocatis, & iudicibus congrue prædictis exemplis explicauimus.

Vnum

Vnum tamen notabiliter ad-
51 uerte quantumuis clara confeſ-
ſio, & iudicialis ſit reuocari poſ
ſe per cõfitentem quouſq; aparte etiam preſſente aceptetur, & ſi reuocatio ſtatim fiat non eſt neceſſarium vt error doceatur, nã admititur abſq; probatione,
52 erroris, & aliter ſe rem habere gloſſa eſt in cap.apud miſſericordem 31.q.1.Abbas in cap fin.de confeſsis ſicuti de teſte decimus, qui incontinenti poteſt corrige re dictum ſuum cap.præterea de teſtibus diceretur q; teſtis incontinenti reuocare poteſt ſi reuo-
53 cet antequam redigatur in ſcriptis gloſſa in dicto cap.apud miſericordem, traddit Franciſcus Marcus dec.delphinali.703. lib. 1.n.2.& 3.

Vera ita q; reſolutio eſt confeſsionem iudicialem quæ paratam executionem habeat reuo-
54 cari poſſe quouſq; aparte aduerſa aceptetur, vt colligis ex adductis ab Alexandro conſ.174.lib. 1.& à Maſcardo cõcl.346. n.16. loquente de confeſsione quæ ex libelo, & poſitionibus in iudicio deductis reſultat cuius vis, & effectus rebocabilis eſt, quouſq; per aduerſam partem aceptetor,nec vlla circa hoc eſt conſtituenda differentia in cõfeſsione iudiciali quæ paratam executionẽ habeat cum eadẽ ratio ſub
55 ſit,& eſt res integra at q; ideo reuocari poteſt, idem eſt tenendũ de confeſsione extraiudiciali in criminalibus quæ ſi reuocetur non facit indicium ad torturam, Bald.in l. vnica col.penul.C. de confeſsis Ferrata cautela.28. Hipolitus quem refert, ita tenens Didacus Perez ad Seguram in l. filius dum in ciuitate nu.3.ff. de verbor.oblig.

Quod limita ſi confeſsio fuerit iurata ex ſententia Oldraldi conſ.291.heſſunt rationes n.3.ta metſi contrarium teneat Paulus de Caſtro cõſ.241.vtroſq; refert Auiles cap.10.prætorũ n.10.verbo execucion,nec decidit quæſtionẽ,nec inueni hoc conſilium Pauli de Caſtro ab Auiles citatũ verior, & praxi recepta eſt doctrina Oldraldi,& cum praxis,& cõmunis vſus iam receptum habeat has confeſsiones iudiciales cum iuramento fieri ſequitur ex
56 inde plene præiudicare earumq; reuocationem non admiti niſi error doceatur, qui venit probãdus in forma opoſitionis intra decẽ dies à lege præſtituros. Reſolutio Alexã.quã adducit Maſcardus d.concl.346.n.16. intelligẽda erit de confeſsione quæ reſultat,ex libelo producto aparte & poſitionibus in quibus non interuenit iuramẽtum, & etiam in confeſsione iudiciali ſi quæ fiat ſine iuramento quæ reuocari poteſt quouſque aparte aceptetur.

Secus ſi iurata ſit vt iam ſine

differimine quotidie apud omnes fit, & ad hæc reduces quæ aduximus ex Francisco Marco decis. 703. & si allegetur error probari debet contra confessionem iudicialem iuramento emi sam, & si non probetur semper confessio manet firma, & plene præiudicat, vt bene aduertit Gutierrez de iuramento confirmatorio lib. 3. cap. 8. num. 9. vbi defendit reuocationem præ textu erroris admitti absque metu periurij, & lib. 1. cap. 54. num. 20. & plene disputat an requiratur acceptatio in cõfessione facta parte præsente.

57 Communiter à nostris practicis, & exteris traditur ordo faciendi executionem quando instrumentum liquidum non est, seu sententia, vel liquidam non continet quantitatem, vt prius liquidatio fiat, vel si æquũ iudici causæ videatur illam ad decem dies, vel vt alij dicunt ad terminos executionis reseruet de hoc agit Rodericus Suarez in l. post rem in declaratione ad legem Regni limitatione 4. & dominus Præses Couarrub. lib. 2. variarum cap. 10. & nouissime omnes fere, qui de hoc articulo tractant retulit Amador Rodriguez de executionibus articulo 4. lib. primo ex numero 29. quos referre non est necessarium.

Quid vero sit tenendum.

58 quando en la sentencia se condena alguno a que entregue alguna cosa, ò haga algo, ò lo de en especie, y no en cantidad, ó si en escriptura se obliga a algun hecho, como es obra de oficiales (vel quid simile) loquar nostro idiomathe vulgarij Castellanæ linguæ vt clarius, & cum doctrina omnibus pateat, nam iureconsulti quam plura sic scripsisse constat vt animi sui conceptum facilius manifestum, & explicatum facerent, itaque, si en la sentencia no se passa adelante, y en la condenacion, no se dize mas de haga, ò dè esto el reo condenado; an pro æstimatione executio locum habeat, vel non ardua quidem est quæstio quotidiana, & vtilis, & imprimis Felinus in cap. translato num. 3. de constitutionibus num. 3. inquit referens Antonium de Butrio, & Imolam ibidem, quod illud connexum quod comprehenditur intellectualiter non dicitur comprehendi expresse, & infert adduo pulchra, primum quod (quod ad nos attinet) est quod beneficium datum instrumento guarentigio vt contenta in eo habeãt executioné paratá non intelligitur in his quæ intellectualiter ex eo elliciuntur, vnde si in eo continetur factum non tamen poterit peti ex eo interesse cum illo priuilegio

statuti

ſtatuti, quia intereſſe venit virtualiter. l. ſtipulationes non diuiduntur. §. celſus. ff. de verborum obligat. vnde non eſt expreſſum hæc Felinus pro clariori praxis reſolutione ſic diſtinguendum cenſeo pro iunioribus.

59 Quando enel inſtrumento, ò ſentencia ſe comprehende el interes no liquido, ò eſtimacion, ò valor de la coſa, ò eſpecie, ò genero ſobre que ſe litiga, entónces en los diez dias ſe puede liquidar, diziendo el pedimiento que ſe me de mandamiento por tal, ò tal coſa, y ſu juſto valor, por defeto de no entregar la que proteſtò liquidar en los terminos de la execucion, a reſpeto de tal precio, ó que proceda liquidacion ſumaria. y luego el Iuez dè mandamiento, auiendo oydo a las partes, que qualquiera deſtas dos praticas puede ponerſe por obra, conforme a la dotrina de Couarrubias, citada, y otros Doctores deſpues del, quos refert Amador Rodriguez vbi ſupra.

Pero ſi el interes no ſe com-
60 prehende en el inſtrumento, ò ſentencia dada (qui eſt caſus noſter) como ſi dixeſſe: Obligome a hazer tal obra, ò entregar tal coſa, ò ſi la condenacion ſolo tuuieſſe lo que es el entrego, ò hecho, y no paſſaſſe al ſegundo caſo, que es juſto valor en defeto de no hazer la entrega de la eſpecie, ò caſo ſobre que ſe à litigado, tunc via ordinaria eſt agendum ex adductis per Iaſſonem in l. certi condictio num. 20. ff. ſi certum petetur, vbi refert communem Canoniſtarum pro hac parte, & Ludouicum Romanum in eadem lege certi condictio, & arguit ad vtramque partem, nec decidit quæſtionem, ſed poſt longam diſputationem num. 25. in fine inquit reddi dubiam opinionem Canoniſtarum, & melius tradditur à Felino in dicto cap. tranſlato num. 3. & à Roderico Suarez indeclaratione ad legem Regni poſt l. poſt. rem iudicatam limitatione 4. num. 8. vbi reſoluit ſucinte quod ſi aliquis tenetur ad factum non poteſt aduerſus eum peti executio pro intereſſe, itaque ad petendam executionem pro valore, & intereſſe neceſſarium eſt, vt comprehendatur expreſſe in inſtrumento, vel ſententia ſecus ſi intellectualiter, & conditionaliter propter moram de iure obligatio eius ſit quæ eſt optima diſtinctio, & declaratio: para que por virtud de executoria, inſtrumento, confeſsion, ò ſentencia paſſada en coſa juzgada, no ſe pueda pedir execucion por el valor de la eſpecie, ò genero de trigo, ganado, &c. en q̃ vno eſta condenado, ſino es q̃ ſe declare,

y manda, que por defeto de no entregarla, y cumplir con el hecho a que se obligò, el condena do pague su valor, y lo mismo en escrituras: porque ni se comprehende el interes, ni esta juzgado sobre el, ni oydas las partes. Nec prædictis obest quæ aducit Parlador. cap. finali. 1. p. §. 11. ampliatione 4. & posteum Amador Rodriguez de instrumentorum executione cap. 1. ar. 4. n. 32. nam quæ tradunt de dote recepta per instrumentum publicum, vt ex eo executiue soluto matrimonio peti possit etiam si non adsit obligatio illam restituendi, quia tacite in est, & in mutuo etiam est circa ipsammet rem in instrumẽto contentam, non vero circa aliam diuersam, quæ in eo non expressa fuit vt interesse distinctum à re propter ea, quod reus obligatus non perfecit factum, vel rem non tradidit circa quod est necessaria obligatio, vel condemnatio in sententia quæ faciat rem iudicatam, & si hæc non extet noua actione, nouaque sententia est opus probat titulus expressus in rubro, & nigro. C. de sententijs quæ pro eo, quod interest, & insinuat. l. 8. tit. 3. p. 7. quod etiam comprobatur ex adductis à Pinelo in l. 2. 2. p. n. 20. C. de rescind. & ex his quæ resoluit nouissime, & erudite, quidem Antonius Faber lib. 7. sui codicis sub tit. prædicto de sententijs quæ pro eo quod interest deffinitione 1. 2. & 3. ex quibus colliges si attente eas leges resolutionem, & distinctionem quam supra constitui si licet necessariũ esse nouam actionem pro interesse, vel æstimatione rei instrumento, vel sententia contempta si ea in eadem sententia non exprimatur, & ad quæ huius noue actionis extẽsio fiat plura enim per totas illius tituli deffinitiones notatu digna Antoni. Faber adducit est etiam videndus ex nostratibus Gaspar Rodriguez de Annius redditibus lib. 3. q. 5. n. 26. & tribus alijs sequentibus, & sic elucidata manet hæc quotidiana, & optima quæstio. iudicisq; curent vt quemadmodum fructus taxare per legem 52. tit. 5 lib. 2. Recopi. & taxationem per legem dictam facere astringientur, sin remitirlo a Contadores, ita etiam si possibile eis sit valorem rei peritæ explicent, vel reũ propter defectum traditionis, vel facti condenent, & ita executio æstimationis seu valoris rei erit, & eius interesse, & non aliàs sed noua actione ordinaria opus erit, vt prædiximus, & probauimus idemq; quãtum fieri potest in instrumentis publicis, vel priuatis, vt lites ex litibus non oriãtur cum iactura partium, & magnis expensis, & vexationibus, & his quæ diximus instrumenta

61 62

exequi

exequi non poſſe in his quæ in eis expreſſa non ſunt, vel ex eis expreſſe non colliguntur: condu cunt adducta per Barboſam, & quos refert 3. p. legis primæ. ff. ſoluto matrimo. n. 23.

63 Sententia euidenter, & manifeſte iniuſta executionem non meretur etiam ſi tranſiſerit in ré iudicatam reſoluit bene Petrus Surdus conſ. 379. num. 27. & quã do dicatur notoriæ iniuſte vide apud eundem Surdum conſ. 324 lib. 3. num. 2. quia nunquam facit rem iudicatam, quæ allegatio fieri non poteſt, contra la ſentencia de reuiſta de los Señores del Conſejo, ò reales Audiẽcias, ex ratione, y verbis textus in l. 4 tit. 17. lib. 4. Recopilationis, & an præ tuxtu erroris retractari. Poſsit ſententia dominorum dictorum, vel ſi allegetur, & probetur colluſsio poſt traddita ab eodem Surdo deciſ. 256. alibi laicus Deo fauente dicemꝰ hanc eadẽ reſolutionem, quam

64 tenemus, ſententiam ſcilicet notoriæ iniuſtam ſi manifeſtè iniquitas, & eius iniuſtitia perpenditur ex actis, & ex ea colligatur rem iudicatam non facere probatur, ex l. 2. C. quando prouocare non eſt neceſſe cum adductis à Maranta 4. p. num. 74. fol. mihi 202.

Circa executionem rationũ, ex his quæ adducit Muñoz de Eſcobar de rationibus cap. 33. has obſerua reſolutiones prima erit in rationibus ſocietatis ad-

65 miniſtrationis vbi ſcriptura, ve ſententia redẽdarum rationum non interuenit, vt executioni locus ſit pro reliquis requiritur vt ſint conformes calculatores vtriuſq; partis, & iudex, qui à calculatoribus geſta confirmet hoc voluit decidere lex finalis tit. 21 lib. 4. Recopil. Nec hoc caſu ſufficit ſi cors ſit iudex cum vno à partibus nominato, & alio tertio ob diſcordiam bene quidem, & neruoſſe, hoc defendit idem Muñoz de Eſcobar dicto cap. 33. ex num. 12. quod procedit. quando entre las partes à auido alguna compañia, y adminiſtracion, y el vno al otro ſe deuen dar quentas, ſin proceder ſentencia, ni eſcritura, que obligue a darla, como es, en contrataciones, encomiendas, dares, y tomares.

Secundus caſus erit vbi pe ſententiam, vel inſtrumentum

66 publicum debitor adminiſtratiõnis ſocietatis tutellæ mandatiuꝰ eſt obligatus Guarentigie ad rendas tationes, vel ad earum reditionem condemnatus, quia tunc contrarium eſt dicendum ſi tertius calculator in caſu diſcordiæ ſe conformauerit, cum

67 vno ex calculatoribus à partibꝰ nominato, & confirmatio iudicis interueniat, & fideiuſsio, & obligatio partis: nam executiue eſt agendum in ſecunda ſenten-

tia quæ est executio primæ, & si non potest appellari à prima ita nec à secunda, vt ex Baldo, & Angelo, & Capicio decis. 26. adducit, idem Escobar nu. 2. eiusdem capituli 33. & in instrumento
68 quo quis vt negotiorum gestor, mandatarius, tutor, & administrator debet rationem reddere executiue ad rationes, & reliqua exigenda est agendum, vt adducit ex Roderico in l. post rem extensione 2. n. 2. & 3. & Aparla. abeoq; adductis C. finali. 1. p. §. 1 ampliatione 4. nu. 19. hoc enim casu expressa virtualiter dicetur in instrumento. Solutio reliquorum adducit Escobar vbi supra num. 19. cum ad hoc principaliter tendat instrumenti confectio ad differentiam æstimationis, & interesse de quo diximus executionem fieri non posse si in eo contentum non sit supra num. 60. & sequentibus, cum diuersum sit veniensq; propter nõ factum, & cessationem in subsidium. Igitur si executiue sit agẽdum in nostro casu sufficiet ad esse confirmitatem tertij in discordia cum altero ex nominatis à partibus, & iudice quo quidẽ casu practicarum, & obseruarẽ resolutionem adductam à Valdes, ad Rodericum Suarez in l. post rem notabili. 14. ver. decimus octauus casus, qui hanc resolutionem tenet cui est addenda doctrina Roderici Suarez in eadem l. post rem notabili 3. nu. 13 vbi dicit in hoc esset breuiter, & summariè agendũ aliquid enim amplius operari debet scriptura & publica obligatio seu sententia reddendarum rationum quæ duo suapte natura continet si licet computum dare, & reliqua soluere l. quamuis. ff. de conditionibus, & demonst. & vt finis
69 licium saltem quoad exactionẽ reliquorum, sit saluo effectu debolutiuo appellationi, & inplurimum actoris in rationibus, & parcelis iustitia solet esse euidẽs exactis, & sic resoluendum est hoc casu sufficere concordia vnius ex calculatoribus, & tertij ob discordiam cum confirmatione iudicis, vel vbi est datus, & nominatus executor sententiè, vt concludit practicatum fuisse Escobar dicto cap. 33. num. 18. quod continet summam æquitatem, & rationem, vbi autem nõ præcessit instrumentum publicum, vel sententia seruanda est altera resolutio adducta supra quam Muñoz de Escobar defendit si licet necessariam esse concordiam vtriusque calculatoris à parte nominati, & confirmatio iudicis, vt executioni locus sit sine vitio attentati, vt bene resoluit dictus autor n. 12. dicti cap. 33. nec intelligas esse necessariũ vt in omnibus Parcelis rationũ, seu liquidationis adsit confirmitas calculatorum, & iudicis,

sed

ſed ſufficit adeſſe in aliquibus in quibus data dicta conformitate executioni locus eſt, cæteris ſub iudice ſine executione pendentibus, & tunc fiet liquidatio earum quæ approbatæ ſunt pro quibus dabitur præceptum executorium præſtita prius fideiuſſione, & ad ſententiam proferendam in qua iudex confirmet rationes in totum, vel in partem debet litigantes iure ordinario audire, & ſtilus quem ſeruamus eſt. Que ſe da traslado a las partes de las quentas: y ſino adicionan en rebeldia, ſe confirman, y da mandamiento, por el alcance, ſegun el parecer conforme, y ſi adiciona el reo, que es lo mas ordinario, daſe traslado, y recibeſe a prueua, ſi es neceſſaria, y concluyeſe la cauſa, y daſe ſentencia en cada adicion, declarando ſi à lugar, ò no: y ſi el actor
70 adiciona, lo puede hazer ſin per juyzio de la via executiua, y de ſu derecho en el parecer dado por los terceros, paraque crezca mas el alcance, y entonces ſe admite: y ſi ſus adiciones tienen juſtificacion, pronunciaſe en ellas conforme a lo que pide en todo ò en parte, pero no ay execuciõ en eſte caſo de adiciones del actor, ſino condenacion ſola al reo, por no concurrir el parecer de los terceros Contadores, y ſer la ſentencia, y adiciones ſobre mas de lo que ellos dieron ſu parecer: y lo miſmo en las adiciones que el reo puſo, y el Iuez declarò auer lugar, que eſtà claro, que no ay execucion, no concurriendo con los Contadores, y dexandoles de conformar lo que ellos dixeron, aunque fueſſen conformes. Et hoc iure vtimur.

71 Nec diſtinctioni quam conſtituimus ſupra, & reſolutioni prædictæ oberit generalitas legis finalis tit. 21. lib. 4. Recopil. quatenus ait: Mandamos, que en en lo que ſe conformaren los Contadores nombrados por las partes, ſiendo confirmado por ſentencia del Iuez, que de la cauſa conociere, la tal ſentencia ſe execute ſin embargo de apelacion. Quæquidem lex quaſcumque rationes comprehendit atq; ideo dubia videtur reſolutio, quam conſtituimus ſi licet vbi per ſententiam, vel contractum publicum eſt, quis condẽnatus, vel obligatus rationes reddere non ſufficere concordia vnius calculatoris, & tertij in diſcordia, & confirmatio iudicis ad executionem, quia reſpondetur cum communi allegatione concordia, & inductione textus in auth. offeratur. C. de litis contestatione cum l. ſciendum ff. qui ſatis dare cogantur, ex quibus colligitur concluſio communis, & axioma legem ſi licet poſteriorem non derogare legi ſpeciali

ciali antea disponenti super casu speciali ex l.3.vbi glossa C.de silenciaris,at vero ex l. quamuis & l.eum seruiuirum ff. de condi tionibus,& demostr. stabilitum est sententiam reddendarum rationum duo continere computum dare, & reliqua soluere, & quemadmodum executio fieri debet que adcomputum, ita etiam quo ad solutionem reliqui breuiter summariæ,& executiue vt diximus de contractu publico administrationis ex adductis à Rodarico Suarez dicto notabili 3.num.3. & Escobar dicto nu. 17.igitur vbi sententia, vel contractus publicus interueni, vel executio cõmissa potest defendi prædicta resolutio, vt sufficiat concordia prædicta tertij in discordia cum altero ex his quæ apartibus fuerunt nominati, & sententia iudicis quo ad executionem, in quo concordes sunt non solet tertius in discordia suam rationem de perse facere, & præsentare, & auditis partibus earumq; additionib⁹ si quæ sunt aprobare,vel reuocare iudices,calculationem factam à tertio in totum, vel in parte quo casu executio non erit cum simus extra casum dicta legis finalis,& distinctionis quam cõstituimus, & vt executioni locus sit quando instrumentumpublicum,vel sententia præcessit erit necessarium,que el Iuez vaya aprouando partida por partida, el parecer del tercero de discordia, y del vno de los nombrados por la parte con que se conforma,lo qual se haze declarádo no auer lugar las adiciones puestas, si se an alegado,y deducido:y hecha la confirmacion enla misma sentencia, mandar se execute hazié do la obligacion, y dando las fiá ças,que la dicha ley final,que es 24.en orden requiere,quibus ex 72 plicita in praxi manet hæc vtilissima resolutio accedamus ad aliquas resolutiones negatiuas executionem pro capitali societatis vel factoriæ, seu cuiuslibet administrationis non potest peti executio etiam soluta,vel distracta societate nisi de hoc speciale pactum apponatur sic venit declarandus,& intelligendus Gregorius Lopez in l.10.tit.10.p.5. glossa finali in fine sequtus Socinum quam refert,& quod dictũ pactum requiratur, & valeat eius executiõ resoluit Auendaño de execq.mand.2.p. nu. 5. prope finem numeri quinti,qui longus est,& ita resolutio est in ver. ex hoc infertur,adquem hoc numero circa suspitionem pacti vsurarij,& quando eius super sedeatur executio est recurrendum, quia bene distinguit.

37 Item licet verum sit valere pactum de stando iuramento contrahentis alterutrius, & hoc executionem paratam habeat in eo quod

quod fuit delatum restringitur, & non procedit si bene non iura uit, & arbitratus fuerit vt est glo sa in l. penultima. ff. de arbitris, & notatur in. §. arbitrorum legis societatem. 60. ff. de arbitris cũ bene adductis, & animaduersis 76 ab Auendaño loco superius cita to, & hoc iuramentum personale est, nec transit ad hæredes, nec ad alios Bald. in l. generaliter. C. de rebus creditis Iaſſ. in l. si quando num. 51. C. vndeui. Menochi. de arbitr. q. 58. num. 30. vbi plura de iuribus personalibus, quod transit si aponitur clausula, en que se diga lo defiero en su jura mento, y de quien su poder, y causa vuiere, quia tunc transit ad hæredes, & cessionarium, quia ex conuentione fit l. 1. §. si 77 conuenerit depositi cum similibus adde idem procedere in quibuscumq; causis, & negotijs inquibus aliquid relinquitur vo luntati, vel conscientiæ alicuius.

74 Quia potest reuocari, & taxari per superiorem hoc est iudicem quantumuis libera voluntas ei sit commissa si inique processit colliges ex adductis à Menoch. q. 8. & à Mascard. conclus. 414. num. 7. & à Bobadilla plura adu cente. 1. p. fol. 365. quod iam ex pertus sum, & quotidiæ euenit 78 in executoribus testamentarijs commissariisq; ad testandum, qui

75 sua facultate inique abvtuntur, nam hæc omnia moderari corri gi, & reuocari possunt per bo nos viros, hoc est iudices Eccle siasticos, vel sæculares vnoquo que eorum in suo foro, & iurisdictione.

Ad societatem redundo, & regulas negatiuas, inquibus exe cutio locum non habet. Vna ea rum est pro debito societatis, quod alter socius ab alio exige re intendit, quantumuis liquido & certo per instrumenta guaren tigia, dummodo constet debitũ esse causatum ad societatem, vel administrationem, vel ex ea pro uenire hæc resolutio comproba tur ex adductis Aneguſancio de pignoribus 1. p. membro. 1. n. 36. & 37. Gutierrez de tutelis 2. p. cap. 9. n. 52.

Et probata per confessionem actoris executantis, vel per testes vel instrumenta, que fue deuda causada para la compañia, ó ad miniſtracion se à de declarar no auer lugar la execucion, y rema te, y absoluer della, y reseruar su derecho a las partes, para que en la quenta de la compañia, cada vno pida, y siga su justicia, siue soluta fuerit societas, siue non, quia eadem ratio militat nõ pro trahẽdi debitum ab eo quod est propium eiusdem.

Diuersum erit quando debi tum non processi ex societate sed aliunde, idemq; est in quali bet administratione ex adductis Aneguſanctio vbi supra, & in tu

tore

tore locutus, qui sibi ipsi soluere potest, vel per executionem petere, deinde sibi solui quod in matre pro dote sibi debita cum
79 ipsa tutrix sit filiorum quos sub tutela, vel cura habere locum defendit Gutierrez de tutelis lib. 2. cap. 9. num. 52. Franciscus Vivius decis. apulie. 317. Caualcanus de tutore n. 219. qui asserunt ita iudicatum.

80 Limita hanc declarationem, vel potiꝰ sublimita quádo societas fuerit vniuersorum bonorũ, quod licet raro acidat á Iurecon sulto decidatur in l. 1. 2. & 3. ff. pro socio tunc enim nulla executio fieri potest pro debito ab alio ex socis soluto etiam si guarentigium sit, quia ad rationes est remittendum, vt ad notauimus quod tantummodo procedet, quando societas fuerit vniuersalis omniũ bonorum iuriũ, & actionum.

81 Deniq; executionem impedient quæcũq; exceptiones quæ à iure opositæ sunt ad infirmandam, & anullandam obligationem exempla constitue, in l. siquis pro eo 57. §. 1. ff. de fideiussoribus dum inquit item si filius à patre, vel seruus à domino stipuletur, nec fideiussor aceptus tenetur, quia non potest pro eodem, & eidem esse obligatus, & has exceptiones, & alias quam plures de quibus per Accebedum longo calamo in l. 1. tit. 21. à nu. 25. vsq; ad 63. ad intra dicimus practici vt vno verbo concludamus, hoc est, quod sunt exceptiones de quorum iure constat intra ipsummet contractum, & scripturam, vel executoriam, siue mandatum, quod exhibetur
82 ad executionem petendam, & ideo vel à iudice consideratæ executionem petitam impediũt vel ab eodem met iudice debet mandatum executionis denegari, vel si detur parte oponente debet reponiante decem dies, & est locus appellationi saltem, quo adde bolutium effectum.

Aliæ sunt exceptiones quas dicemus ab extra hæ sunt solutionis pacti de non petendo, & similes quæ probationem extrinsecam requirunt, & has ideo dicimus ab extra, quia sunt reseruandæ, & quotidie à iudicibus superioribus, se reseruan para los diez dias de la ley, y se confirma el mandamiento de execucion, dado, quando los recaudos son bastantes: pero quando obstan las exceptiones, ab intra hoc est, defecto de la escriptura, de poder ser el contrato condicional con condicion suspensiua, ò defecto de la legitimacion de la persona que pide la execucion, ò contra quien se pide es estilo de los Iuezes superiores, dezir, que se reuoca el mandamiento de execucion, y todo lo en virtud del hecho, y executado sin

ser

ser menester esperar a los diez dias; sino visto el defeto, que los recaudos tienen para no ser executables. Et hoc iure vtimur, qui quidem stylus frequens esse debet nec solum in Curia, & Chãcellarijs, sed vbicumq; interposita appellatione debet adaptari.

86 lutum præcedente taxatione fuerit ad iudicatum, de quo agit Felicianus num. 15. & in tertia specie de qua numero 16. Quando se hecha por el acreedor sacador supuesto con beneficio de trespasso, el qual le traspasso los bienes, y le cede el derecho del remate, sin quedar obligado a saneamiento; inquit his duobus casibus esse admitendum deuitorem adpetendam rem venditam cum fructibus, & eij esse restituendam, dandosele al acreedor la deuda con los interesses comunes, que oy seran a cinco por

Reuocata executione per iu-
83 dices appellationis, quid sit agẽdum, & qualiter de hoc sententia formetur vltra Couarrub. lib. 2. variar. cap. 11. videndus est Antonius Gama decisione. 40. & melius decisione 77. & eius additionator ad decisione 40.
87 ciento: idem erit si vnus creditor anteriori ofert debitum: quia debet ei fieri restitutio cum fructibus vt adducit num. 7. Felicianus ex Vicencio de Franquis decisio. 12. num. 4. lib. 1. in primo casu ad iudicationis in solutum nulla controuersia est inhis quæ adducit Felicianus in secundo contrariam sententiam defendendam esse arbitror, & non esse astringendum creditorem, qui supossuit emptorem, con bene-
88 ficio de trasposso, & etiam hoc non addito ad restituendos fructus sed veram hanc esse venditionem, & emptionem, & vtralem iudicandam, & non esse nullam, nec fictitiam, nec subiectam
89 ad fructuum restitutionem (intellige non data enormi læsione) ad quod probãdum addu-

ad quem recurre: quia colligit omnes casus, & melius cæteris referentem praxim hodiernum Felicianus de Solis 2. parte de censibus cap. 3. folio 18. vsque ad 23. qui loquitur etiam in casu
84 in quo tertius, emit rem executatam, & venditam per sententiam addictionis vulgo de trance, y remate, vel ipse creditor, qui si publicæ emit est reputandus vt extraneus nec inistis casibus ab eo, qui emit auferri debet res empta, nisi data læsione vltra dimediam: & tunc intra
85 quadrienium, & absque fructuũ restitutione vide compendiose loquentem Felicianum vbi supra, quod intellige elapsis nouẽ diebus retractus, qui competit debitoribus.

Sed si creditori pignus in so-

textum expressum in l. si ex ea-

sa.ff.de minoribus vbi ad huiusmodi venditionem factam de re minoris ex causa iudicati necessaria est restitutio ergo non data restitutione procedet, quod si dixeris, & replicaueris hanc legem, & similes procedere, quando non suppossuit creditor emptorem, nam eo supposito procederet lex, & qui sub imagine. C. de distratione pignorum respõdeo textum hunc in dicta l. &
90 qui sub imagine procedere in pignore conuentionali non vero in iudiciali de quo agimus in quo cessat illa subtilis ratio: nam iudex ipse pro executione suæ sententiæ vendit, nec est impedimentum de quo in dicta lege, & qui sub imagine, & factũ
91 iudicis est regulariter accipiendum pro facto partis. l. si ob causam 13. C. de euictionibus his, & alijs rationibus hanc differentiã optime, & magistraliter constituit Antonius Faber in d. l. si ex causa verbo ex causa iudicati, qui vidẽdus est eiusq; sententiæ accedo quam veram in iudicando, & consulen tenendamque esse confeo: nam per leges plures scilicet, per l. primam, & secundam. C. si in causam iudicati pignus captum sit, & per l. cum bona. 16. ff. de bonis auctor iud. possidend. resoluitur creditorem pignus ad eius petitionẽ
92 auctoritate iudicis venditum possemete quod quidem facere non posset si ipse venditorem esse intelligeretur per l. & qui sub imagine iam citata quæ reuera tantummodo loquitur in pignore conuentionali, & non iudiciali, & sic est tenendum ma nemq; iste difficilis articulus iam declaratus, & debitur Gabella vna sola: quia vna est emptio cæteraq; quæ veris venditionibus adhibentur in hac emptione, concurrunt quam facit, el tercero sacador con beneficio de traspasso, ò sin el, si despues cede al acreedor, confessando auer sacado los bienes, para el es verdadera compra, y venta, quidquid autumẽt contrarium tenentes fundantes se in dicta lege, & qui sub imagine cuius casus est omnino diuersus à iudiciali venditione in qua iudex vendit, & creditor per se ipsum, vel per interpositam personam potest emere in publica sub hastatione quæ vera, & reales venditio est, vt iam ex Antonio Fabro comprobabimus si rite, & recte omniaque ad executionem atinent per agantur, hoc est non data nullitate in executione, & sic vere comprobatur hæc resolutio nostra,
93 & in casibus quotidianissimis obseruanda.

Alius est casus quando adest nullitas in executione tunc æquidem restitutur bona deutori, con fructos, y rentas, pagando

pagando al acreedor su deuda, con los intereſſes de cenſo, è induſtria y trabajo de ſu perſona, y las coſtas dela adminiſtracion,
94 haziendo, ò mandando hazer compenſacion de lo vno y otro, declarando auer nulidad; quia
95 defecerunt ſolemnia: y lo miſmo ſacandoſe los bienes executados de otro tercero en quien ſe remataſſen; y aunque los aya vendido eſte a otro, è ido en diferentes poſſeedores: quia bona ſunt, & fuerunt litigioſa execu- 97 tione pendente, & adhuc eius cauſa à Dominij Chancellariæ, vel ab appellationis iudicibus non definita, & determinata, tum etiam quia eſt reſtitutio iuſtitiæ data prædicta nullitate quæ ſuum efectum ſortiptur
96 contra tertium quemlibet, vt comprobatur ex adductis ab Acoſta in l. Gallus. §. & quid ſi tantum 2. p. ex n. 42. vſque ad numerum 49. & 71, vbi conſtituit deferentias reſtitutionis gratiæ, & iuſtitiæ in explicatione textus deficilis in l. quod ſi minor. §. ſcæuola. ff. de minoribus. ff. de liberis, & poſthumis, & à Ioanne Garcia de nouilit. gloſ. 6. §. 1. ex num. 45. & ſequentibus vbi bene, & eleganter ſuo more loquitur, & Gutierrez lib. 4. Practic. quæſt. 69. num. 16. quod ſecus eſt in reſtitutione gratiæ ex his quæ idem Ioannes Garcia adducit plura optime referens colli- ges hanc compendioſam, & vtilem reſolutionem ex eo quod atinet ad vicium litigioſſæ rei, & quod tranſeat ad quemlibet tertium quantumuis bonam fidem habeat, & teneatur ad rei reſtitutionem cum fructibus in noſtro caſu; comprobo ex autoritate Abbatis Panormitani in cap. bone num. vndecimo ver. tertius intellectus de appellat. num. decimo octauo verb. aliter poteſt ſolui vbi inquit quod appellatio ſortitur efectum contra tertium, qui emita iudice litependente Aflict. deciſion. 354. num. 21. dum inquit idem ſi habuiſſet ipſe tertius cauſam non aparte ſed à iudice cauſæ Lancelotus de atent. prima parte cap. tertio num. decimo ſexto cum ſequentibus, & numero vigeſimo, dum inquit quod poteſt ampliari vt procedat etiam ſi ille tertius ſit ſit poſſeſſorium
98 titulo, & bona fide, & num. vigeſimo ſecundo reſoluit, que los executoriales ganados contra el primer litigante, ſe executan contra el tercero que com prò, litependente; vt per Mohedanum deciſ. 1. de ſent. & re iudicata alias deciſ. 12. quod iterum addit idem Lácelotus dicto num. 16. quia regulare eſt vt con
99 tra emptorem rei litigioſſæ tranſeat executio ſententiæ. l. finali C. de litigioſis Couarru. in practicis cap. 1. numer. 6. & ita eſt obſer-

obseruandum in casu de quo agimus, qui frequentissimus, & quotidianus est.

Quod notabiliter, & vltra
100 omnes limita non procedere perempta instantia trienali, & eius tempore nam post illud bene potest tertius possessor præscribere rem litigiosam quam bona fide emit non obstante litigiosi vitio, quod non respicit res sed
101 personas, & sic perempta instantia possunt hæ res litigiosæ alienari Baldus mirabiliter locutus de præscriptionibus sexta part. folio mihi 621. in formis minoribus ex num. 44. vnde deducitur quod si quando executoria datur iam res à tertio est præscripta longo tempore tutus erit ex Baldi sententia, & si res mobilis
102 sit trienium ad præscriptionem sufficiet ex principio inst. de vsu capionibus, & dicit casum pro hoc esse notabilem in l. prima secundum vnam lecturam, C. de præscriptione longi temporis, & ibi glossa Bartolus in l. prima. §. finali. ff. de litigios. nam dicta interruptio est personalis nec transit contra aliam personam videndus est Gaspar Rodriguez de annuis redditibus lib. secundo quæstio. nona num. octauo.

103 Ad quid autem teneatur, reuocata executione, fideiussor legis de Toledo est videndus Acebedo consilio 75. numer. 26 & 27. vbi probat non teneri ad fructus rei quæ in executionis causa vendita fuit cuius opinioni accedo, rationibus quas allegat, & authoritatibus, quas adducit.

SECVNDA PARS legis nostræ ibi: Se opusiere alguna muger por su dote.

104 DE DOTIBVS PLVra, & varia à plurimis scripta latissime extant, & vir quidem insignis nostraq; etate doctissimus Regius Consiliarius Portugaliæ Regni Petrus Barbosa omnia ferè quæ ad hanc, & plures quæstiones attinet doctissime reliquit scripta in duobus tomis integri, & perfecti tractatus seu lecturæ ad titulum. ff. soluto matrimonio, non tamen cum iniuria, & absque rei proposito erit aliqua vtilia, & necessaria ad praxim referre summarie, & si in aliquibus opus fuerit quæ mihi visa fuerunt resoluere.

Itaq; dubitari solet an cum vxor plura vel pauca bona habens nupserit, nec dotalia instrumenta sunt confecta censenda
106 sit se in omnibus bonis suis dotare, & hæc tacita dos priuilegia à iure inducta habeat, & quod hoc casu dos vere, & legitime inducatur

inducatur resoluit, & consuluit Abbas cons.46.tria mihi n.2.per doctrinam glossæ in l.mulier bona 72. ff. de iure doctiũ quoquidẽ casu passa est maritum bona sua administrare dos inducitur.

Contrariam sentẽtiam tenet & dicit magis cõmuniter recep-
107 tam Decius in authent. præterea.C. vnde vir, & vxor n. 6. & ibi Curtius iunior num.12. Couar.desponsalibus 1.part.cap.5. nu. 5. quibus assentitur Barbosa succinte contra morem sum loquutus in hoc arduo articulo, & quotidiano in l.1.3.p. num.70. ff.soluto matrimonio ratio autem rationis huiusmodi resolutionis est, quia nulla lege cauetur quod mulier cẽseatur omnia bona sua dedisse in dotem Bartol. quæst.7. mulier habens in principio Angelus Aretinus cons.15.in principio, & quam plures alij vltra citatos per Barbosam rellati nouissime à Cardinali Tuscho sub littera D. 2. tomo conclus 724. qui quidem
110 vtriusq; partis fundamenta dissertissime adducit deinde n.4. inquid quod dos non est omne
108 patrimonium mulieris,sed tantum id quod datur in dotẽ, vel promittitur.l.hac.C.de pactis cõuentis lego.§.fin.ff.de iu.dociũ: huius negatiuæ cõclusionis quá plures doctissimi sunt autores relati à Thomas Sanchez de matrimo.lib.1.disp.59.nu.3. quos omnes refert, tã Teologos, quã Canonistas: contrariam sententiam ex glossa in d. l.mulier bona,& Abbat.cons.d.46. & Bart. in d.l.mulier bona,& in l.si constante. ff. si soluto matrimonio quem refert Tuschus vbi supra n.6.à nobis in iudicando,& cõsulendo intrepide completenda est si mulier nupsit,&nihil dixit & passa est maritum omnia bona quæ ipsa habebat administra
109 re omnia quæ habuit tempore contracti matrimonij censenda est in dotem dedisse dosq; vera erit cum priuilegijs, & hypothecis à iure competentibus quod comprobatur ex fundamentis adductis pro hac parte à Tusch. d.conclus.724.n.8. & alijs, & à Thom.Sanch. hanc partẽ affirmatiuam sequente d.q.59. n.4. post Anton.Gom.in l.54.Tauri n.17.& Palacio.Ruuio.in rubrica.§.53.n.1.quos etiam refert.

Quod etiam extende etiam si mulier sit minor vigenti quin-
110 que annis, qui vtilius ei erit vt statim dicam dotatam esse in omnibus bonis quæ habebat tẽpore contracti matrimoni quantumuis Tuschus contrarium in muliere minori teneat conclusione prædicta numero vigesimo primo, & plures limitationes, & sublimitationes assignat quæ causam præstant confusionis tu vero tene hanc resolutionem affirmatiuam

cum Ioſepho Ludouico deci. 99 n.1. qui eam pluribus autoritatibus probat.

Comprobatur hæc eadem affirmatiua reſolutio ex cõmuni, & quotidiano vſu, & maiori vtilitate vxorum, quæ ſi taceant cenſetur ſibi prouidere de efficatiori remedio quod conſiſtit in aſſignatione, & præſtatione dotis tacite.

Tum etiam, quia maritus habet 111 *adminiſtrationem* iſtorum bonorum ſi paraphrenalia iudicẽtur niſi vxor illa ſibi reſeruet, vel ſub dubio ſit ex l.17. tit. 11. p.4. ergo cenſenda eſt in dotem omni adediſſe, cum expreſſe illa, nõ reſeruauerit.

Maxime quia de eis iure noſtro atento ex l.2 tit.3.lib.5.Re- 112 copil. diſponere non poteſt nec contractum facere abſq; licentia viri igitur vt dotalia omnia, & non vt paraphrenália ſunt iudicanda ſi tempore contracti matri- 113 monij nihil dictum vel reſeruatũ ſit cum fructus ſint cõmunes, & 114 adminiſtratio regulariter ad virum pertineat ex cõmuni reſolutione, & hodierna praxi ratiſsimeq; euenit vt vxor de perſe adminiſtret, & tunc non poteſt ſine viri licentia ex d.l.2. & conſtituí dotem vniuerſorum bonorũ hodie apud nos vtilius eſt mulieribus, & publico dotis fauori, 115 propter firmitatem prælationis ex hypotheca, & priuilegijs eius pro venientibus tum etiam ad reſtitutionem commodiorem matrimonio ſoluto, vel alijs caſibus quibus ante illud ſolutum dos reſtituenda erit deinde, quia ſic vſu forẽſi eſt receptum communiq;, & ordinario ſtylo dotalia iudicare, omnia bona quæ vxor 116 probauerit tempore matrimonij contracti habuiſſe, & ab his quæ frequenter fieri conſueuerũt argumentũ valet, & eſt cõmunis, & ordinaria allegatio legis finalis. C. de fideiuſſoribus, cum ſimilib⁹, cũ adductis à Ioſepho Ludouico dec. 96. quæ quod attinet ad ſtylum eſt melior remiſsio de mundo num. 30. & 31. vnde licet in puncto iuris contraria opinio defendi poſsit tenenda eſt hæc afirmatiua, vt vtilior mulieribus & reipublicæ praxijq; recepta, vt iã iudicaui, & iudicare vidi in cõ curſu creditorũ. Vxore ſe oponẽte abſq; inſtrumẽto dotis, vel ei- 117 pacto cui prælatio fuit conceſſa primo loco, quia erat antiquior cæteris ex titulo, & cauſa dotis tacitæ in his bonis mobilibus quæ probauit ſe habuiſſe, & ad domum mariti traduxiſe tempore contracti matrimonij atque di cum eorum æſtimatione, & ex his coliges præſumptionem de qua ad dotem vniuerſorum bonorum vxoris quæ habuit tẽpore matrimonij contracti conſtituendam eſſe de qua meminit hanc partem ſequutus quando di

ctæ

ctæ coniecturæ adsunt Gometius in d.l. 54.n.17.

Extensio indubitabilis dotis repetitæ quando vxor secundo
118 nubit quia tunc, & si nihil dictũ sit censetur eandem dotem secũ do viro dedisse textus est expressus in l. dotem, quæ l. diuus.ff. de iu. dotium resoluit Cardinalis Tuschus dicta conclus. 724. num. 4. nec de hoc aliquis dubitat, & conclu. 725. sub littera D. ex num. 1. vbi num. 6. inquit hoc intelligi de constitutione præsumpta, nec præsumitur soluta si de solutione vel traditione nõ constat à muliere, vel quod maritus recepit bona ex Alex. cons. 144. num. 3. lib. 5. quia datio requirit verba habilia ad traditionem, & dicta præsumptio cõprobatur autoritate glossæ in auth. seq quamuis. C. de rei vxoriæ actione Riminaldus cõs. 105. num. 2. & num. 11. lib. 1. & cons. 63. nu. 4. quem allegat Iosephus Ludouicus ita resoluens decis. 99 num. 15 quod tamen distinguit non esse intelligendum quando vxor plures habuit viros
119 cui diuersas dotes dedisset: nam attenditur dos vltimo viro constituta quo ad effectum super lucrandæ dotis [illegible] hoc extet statutum, Ruinus cõs. [illegible] 4. Parisius cons. 34. num. 3. lib. 3. ita Iosephus Ludouicus vbi supra num. 17. est vero regulare dotem constitutam primo viro re-
120 petitam, quo ad secundum cum sua causa, & priuilegijs licet Andræas Gail lib. 2. obseruationum obseruatione. 82. restringat hoc quando liberi extent primi matrimoni, quia siue extent, siue nõ semper eadem dos censetur re-
121 petita, & subrogata in fauorem secundi viri nec apud nos extat statutum de quo exteri loquuntur de lucranda certa parte dotis à viri de quo mentionem fecit Gail dicta obseruatione 82. nu. 2. & sequentibus reprobando glossam in d. l. mulier bona in verbo mulier, quatenus afirmat dotem vniuersorum bonorum censeri constitutam, & mulierẽ de bonis suis ad libitum posse desponere: quia apud nos hæc licentia non ei permititur absq; eo quod à viro eam habeat inquibuscumq;, ex generalitate textus in d.l. 2. tit. 3. lib. 5. Recopilationis; itaq; motiua, & fundamenta Doctorum exterarum nationum quo ad lucrum in parte dotis, & quo ad facultatem disponẽdi de ea si non sit expræsse constituta apud nos in regno Castellæ, & Legionis nec militat, nec extat, & ideo seruanda est glossæ autoritas, & resolutio in d l. mulier bona ex Cicerone, adducta. Nec vir habet aliquod lucrum iusta authenticam præterea. C. vnde vir, & vxor, & in corpore vnde sumitur.

122 Tum etiam pro iudicibus, & aduocatis iunioribus, & vt regulariter cum securitate procedāt habendo Acursij glossam quando non est lex regni in contrarium quæ non extat in conclusione quā hic defendimus, sciendum est glossæ autoritatem maiorem esse cæteris Bartolus in l. vt vim ff. de iustitia, & iure Baldus in l. cum hæreditas. C. de po
123 siti vbi inquit quod glossæ autoritas omnes alias antecellit, & ideo Cinus in l. non moriturum C. de cōtrah. stipulatione appellat glossam idolum suum Bald. in cap. 1. de natura successionis feudi ait ego enim indubijs opinionibus multum sequor opinionem glossæ ordinariæ: quia non possum ad hærere meliori Salicetus in l. licet. C. qui potiores in pignore colum. 2. ait aduerte prodeo tu qui habes iudicare, & consulere, quia de facili non debes à Glossatore recedere & in l. 2. quæ sententiæ sine certa quantitate vbi traddit quod sicut, qui nescit æquitare tenet se arzonum ita iudex debet se tenere super opinione glossæ Abbas in cap. edoceri de rescriptis. Quod tanta est autoritas glossæ
124 quod ab ea in Curia Romana non receditur Baldus in l. finali § necessitate columna 3. C. de bonis quæ liberis ait ad hæreas semper carrotio veritatis id est Glossatori, & in perpetuum non errabis Aluarotus in cap. 1. §. præterea de capitibus conradi
125 vbi dicit quod indubio in consulendo non possumus habere meliorē textum quam glossam hæc & alia quæ consulto omito in huius rei comprobationem adducit insignis Iureconsultus Rolandus à Valle cons. 14. vol. 30. ex n. 39.

Declarabis prædicta quoad dotē
126 introductā quando vxor omnia bona traddit marito, vel ei consensum dedit, vel passa est vt administraret ea, vt inducatur dos tacita, quemadmodum tacita conuentio alias à iure inducitur in l. item, quia l. labeo. ff. de pactis, cum in ibi à Doctoribus adductis, non tamē erit dos æstimata, quia de æstimatione pactum vel conuentio non præcessit quæ requiritur, l. plerumque cum alis pluribus. ff. de iure dotium. l. in rebus. C. eodem titulo. l. decima octaua tit. vndecimo part. quarta, nec enim quæ de dote æstimata ea æstimatione quæ facit emptionem à iure sunt inducta hoc casu concurrent sed ex oposito quæ decissa sunt quando æstimatio emptionem faciens non adhuc quo ad periculum quo ad interitum, & alia de quibus in dicta l. 18. tit. 11. par. 4. l. nec concurrent quæ late, & bene adducit Barbosa plures alios referens in l. si æstimatis. ff. de iure dotium vbi omnia

omnia quæ de dotis æſtimatione adduci poſſunt bene cõpilauit, itaq; erit dos non æſtimata hoc caſu primo, & ſeruãda ſunt quæ adducit Antonius Gomez in l. 54. Tauri n. 43. iuſta periculum, & obligationem mariti in dote non æſtimata cum adductis à Palacios Rubios in cap. per veſtras. §. vltimo n. 11. in fine Matienzo in l. 7. titul. 8. lib. 5. Recopil. gloſſa 7. n. 16. & n. 19. loquitur quo ad dotem æſtimatam.

In ſecundo caſu quãdo vxor ſecundo nubit, & ex ſecundis nupcis inducitur coniectura repetitæ dotis in ſecundo matrimonio vt eadem ſit quæ primo viro defuncto, data fuit debem⁹
127 intelligere ex vi ſub rogationis eſſe cum eadem qualitate vt ſi primo fuerit æſtimata ea æſtimatione quæ fecerit emptionem eadem eſt repetenda quoad ſecundum virum ſi vero in æſtimata idem ſeruandum eſt intellige quando in ſecundo matrimonio nulla ſcriptura, nulla pactio, vel conuentio adfuit ſed nihil dictum eſt, cum hæc ſub rogatio ſortiatur eandem qualitatem ſunt iura vulgaria l. ſi eum. §. qui iniuriarum. ff. ſiquis cautionibus melior textus in l. 1. §. ſiquis ſub conditione. ff. vt legatorum ſeu fidei commiſſorum nomine caueatur.

128 Vtilius vxori erit dotem æſtimatam traddere viro æſtimatione, quæ faciat emptionem, quã æſtimatam vel ea æſtimatione, quæ non faciat emptionem propter periculum, & interitum propter hypothecas propter dominium reuocabile propter leſſionem ſi qua eſt contra eam etiam intra dimidiam, colliges has vtilitates ex adductis ab inſigni Barboſa in d. l. ſi æſtimatis ſi per totam lecturam. ff. ſoluto matrimonio alios quam plures referẽs, poſt Antonium Gomez in l. 54. Tauri ex n. 44. vbi bene loquitur, & cum reſolutionibus obſeruandis in iudicando, & cõſulendo cui eſt adendus Barboſa in d. l. ſi æſtimatis ſi ex n. 1. & ſequentibus.

Diximus de remedio vxoribus eorumq; hæredibus compe
129 tentibus pro dote tacita, & coniecturis inducta, nũc vero opus eſt aliqua adducere contra dotes quæ ſola confeſsione inducuntur elapſis terminis à iure præſtitutis in l. in dotibus, & in auth. quod locum. C. de dote cauta, & non numerata, & incorpore vnde ſumitur cuius authenticæ tempora præiudicant ipſo iure eorumq; lapſus non ſolum marito, & hæredibus ſed etiam creditoribus eius, qui ve ab eo cauſam habent, & vxor fundatum ſuum ius habet ex lapſu prædictorum temporum, pro cuius articuli quotidiani explicatione

ne

ne est, vidēdus plura adducens, & plene distinguens Cardinalis Tuschus sub littera D. conclus. 749. & vltra eaque refert quæ confusionem præstabunt ex adductis à nostratibus, & quæ quotidie eueniunt sunt prædicta intelligenda sic.

130 Declaratur prædicta resolutio non procedere quando creditores assumunt in se onus probandi dotem non fuisse à marito receptam, quia quocumq; tēpore etiam lapsis terminis de quibus in dicta authen. quod locum admittentur hæc est doctrina Baldicini, & Saliceti quos refert, & sequitur Matheus de Afflictis decis. 402. n. 12. post glossam celebrem in §. 1 inst. de litterarū oblig. verbo scriptura, inquit enim Matheus de Afflictis, sed bene ille, qui opponit non fuisse veram confessionem: quia non fuit soluta dos potest assumere in se onus probandi omni tempore secundum Salicetum in l. assueratio. C. de non numerata pœcunia, aducit Barbosa in l. 1. 6 p. ff. soluto matrimonio n. 45. & 46.

Declaratur secundo, & limi-
131 tatur resolutio dictæ authenticæ quod locum non procedere quando creditoribus non fuit nota confessio mariti dotis quā confessus est recepisse eamq; probabiliter ignorarunt: quia tunc habent restitutionem ex clausula generali si qua mihi siue sunt maiores, vel minores eaq; vti possunt; & implorare vt eis non præiudicet talis confessio dotis etiā si lapsa sint tempora authenticæ prædictæ hæc est resolutio Antonij Gomecij in l. 50. Tauri n. 52. verbo vnum tamen est; & postcum Valascus consultatione 6. n. 5. lib. 1. pro quibus, & probabili ignorantia de qua agimus sunt ponderanda verba legis do
132 li exceptio. ff. de nouationibus ibi, qui in priuatis contractibus, & pactionibus non facile scire petitor potest, adde tamē prædictæ resolutioni, & in actu practico obserua circa tēpo dictæ restitutionis esse seruādam regulam
233 textus in l. finali. C. de temporibus in integrum restitutionis petendæ, vt sit quadrienium quod retenta resolutione Gomecij, & Mathei de Afflictis, & Valasci superius citata curret à die scientiæ postquam creditores agere, vel excipere potuerunt sciuerint
134 que dotem fuisse confessionatā instrumento vt ita loquar, non vero numeratam, sufficietq; beneficium restitutionis simpliciter implorari, & virtualiter quādo absq; eo id quod petitur obtineri non possit, ita Caldas Pereira
135 in l. si curatorem verbo læsis n. 168. & n. 51. quemadmodum quando minor petit rem sibi restitui, & non potest obtinere aliter quam per restitutionen intel-

ligitur

Iigitur petita restitutio Alexá. in rubrica. C. qui admiti quam Alexandri doctrinam nõ citauit Pereira vbi supra idem tenet Vincencius de Franquis decis. 17. n. 20. & ita tenendum est in nostro casu quod eo ipso quod creditores negent veritatem confessionis scripturæ dotalis, & petant sibi ius, & iustitiam ministrari eo
136 ipso videntur restitutionem ex clausula generali petijsse, nec omitam doctrinam Alberci in l. finali n. 3. C. de temporibus in integrum restitutionis petendæ, & Mauricij de restitut. cap. 48. qui tenent ex iusta causa iudicem etiam quadrienio elapso posse restitutionem concedere idem tenet Menchaca lib. 1. controuersiarum Mastrium lib. cap. 31. n.
137 25. sforcia odus de restitutione 3. p. q. 19. n. 82. quæ autem fuerit iusta causa arbitrio iudicis relinquunt, videndus est etiam Ioannes Gutierrez lib. 4. Practicarum quæstionum quæst. 69. ex num. 11.

138 In nostro casu eam iustam iudicarem si ex iudicijs, & coniecturis probabilibus constaret dotem non fuisse numeratam, sed simulatam cõfessionem eius fuisse veluti vt plerumq; fieri solet in hoc Indiarum regno pæcuniæ quarum receptionis fides per tabellionem in instrumento apponitur ab alijs vecinis cõmodatæ, & ad apparatum essent allatæ prosteaq; incontinenti restitutæ: quia non solum ratione restitutionis in integrum ex clausula generali, sed etiam ex vi oppositi, & probatæ simulationis confessio, & etiam fides numerationis quæ vera non fuit sed fictitia creditores iustam, habent defensionem contra dotem confessionatam, vel falso dictum quod fuit numerata. Possem in huius rei comprobationem plura adducere quæ longo calamo de contractibus simulatis distinguens, & sublimitans adducit Mascardus conclusione. 446. & 448. lib. 1. Melior quo ad simulationem permissio ex his quas ego viderim est decis. 48. Caualcani 2. p. n. 36. & 37. per eam omnem, & per deci. 47. eadem p. 2. ad quem recurrendum cum simulationis punctus se oferat in quolibet cõtractu.

Quod vero ad nos attinet, &
139 quando coniectura simulationis dotis, vel excludatur ex facto, & rei, & personarum qualitate est attendendus, & considerandus Tuschus conclusione 751. sub littera D.

Si promissio præcesserit, & po-
140 stea elapso termino interuenit confessio dotis receptæ ex hoc vera probatio receptæ dotis inducitur videndus est Matheus de Afflictis dicta decis. 402. Boerius decis. 331. Tuschus conclu. 749. n. 15. quod procedet in præiudi-

cium

cium creditorum regulariter nisi dolus, & fraus cõfessionis post
141 debita contracta probetur interueniſſe, vel probabiliter præsumatur in quo plurimum operari debét, vt diximus iudicantis arbi
142 trium regulare tamen est confessionem dotis receptæ factam in fauorem extranei in instrumento publico statim præiudicare marito hæredibus, & creditoribus eius, Vrselius ad Aflictum de cis. 402. Molina Theologus de iustitia disputatione. 422. & nihilominus assumentes in se onus probandi in contrarium admittũtur ex Aflicto vbi supra numero 12.

Communiter autem oppositio molierum, vel nuptarum, vel
143 viduarum quando sunt creditores mariti, est etiam pro arris, in quo articulo frequentissimo, cũ à Doctoribus nostri Regni non sunt quæ expediunt explicata aliqua inseram, & præcipuum assumptum erit an vxor pro arris respectu creditorũ habeat prælationẽ in bonis mariti sicut etiã pro dote.

Circa quod est suponendum
144 in arrarum probatione, hoc est, si cabian en la decima parte de los bienes del marido. Et cui incubat onus probandi varia à nostratibus dicta fuisse.

Prima fuit opinio Roderici in l. 1. n. 15 tit. 2. de las arras, lib. 5 fori Antonij Gomez in l. 50. Tauri n. 13. Couarr. lib. 2. variarum cap. 6. n. 7. Matiẽzo in l. 2. tit. 2. Recopil. glos. 2. n. 9. lib. 5. qui tenent vxori incumbere probandi onus non excedere decimam bonorum mariti.

Secunda fuit opinio Pelaez
145 Mieres de maioratu 1. p. q. 52. n. 13. & 17. tenentis, quod si vxor arras possidet non incumbit, & necessitas prædicta probãdi, sed hæredibus mariti, & in hanc se inclinat nouissime Villadiego cap. 7. Politicæ fol. 240. n. 18 vbi resoluit cum Ayora de partitionibus ca. 7. n. 8. & arras ex bonis futuris constitui posse.

Altera est opinio, ad allegan-
146 tes expectare, hoc est, quod si vxor intentionem suam fundet dicendum bona mariti quæ habuit tempore cõtracti matrimonij tot esse vt earum decima esset tanti valoris, vt ex ea solui possent promissæ arræ eiq; incumbat onus probandi, sin vero contra hoc dicãt hæredes, necessariũ sit vt probent; cuius opinionis fuit Valdes ad Rodericum Suarez in dicta l. 1. de las arras. n. 15. reprobando Rodericum Suarez: & allegans Couarr. dicto cap. 6. n. 7. Ayoram. 1. p. cap. 7. n. 27. 28. & 29. Matienzum supra citatum Balla. de non melioriandis dotis ratione filiabus, c. 36. n. 12. Gutierrez de iuramento, cap. 1. n. 21
147 Quod etiam hac resolutione retenta obseruandum est, quando

arræ

arræ sunt promissæ ex decima parte præsentium vel futurorum bonorum mariti: quia ad allegãtes pertinet, & incumbit necessitas probandi. 151

Quarta, & vera opinio nostra erit, quod si vxor, vt communiter fit habeat pro se confessionem mariti, & scriptura dicat, os mando mil ducados de arras (vel alia quantitate) los quales confiesso que caben en la decima parte que tengo de mis bienes al presente, y sino cupieren en los que adelante tuuiere, y adquiriere, tunc æquidem nõ incumbit onus probandi vxori sed hæredibus, vel creditoribus mariti, tutaque erit vxor cum mariti confessione tempore habili facta nec amplius probare tenetur ad obtinendum in solutione quantitatis sibi ex dicto titulo promissæ: quia confessio est probatio probata, & melior probatio, quæ fieri potest, & quæ statim præiudicat Alex. cõs. 127. visa inquisitione lib. 4. & est expressa lex cũ te. C. de trans, cum adductis à Iasone post alios late ibi, & à Cardinali Tuscho sub littera C. conclusio. 645. ex numer. primo tum etiam; quia communiter ést in instrumento publico quod probat contra confitentem etiam in fauorem absentis. l. desiderium. C. de posit, Mascardus concluſ. 360. vbi vide. 148 149 150

Contrarium erit dicendũ vbi confessio prædicta facta fuisset constante matrimonio in fauorem vxoris, quia regulariter præsumitur simulata, & fictitio cum sit inter personas prohibitas: Baldus in l. 1. C. de donationib. ante nuptias Bartol. per textum ibi in l. qui testamentum. ff. de probationibus, Paris cons. 86. n. 32. 1. p.

Quo quidé casu, hoc est, quãdo post contractum matrimonij fuissent promissæ arræ, vel declaratum vt melius dicamus antea promissas fuisse, & decimam bonorum cõtinere vxori incumbet probatio retinerique debet, & obseruari in praxi Roderic. Suarez resolutio, & cũ sequentium quã supra retulimus n. 144.

De prælatione vero arrarum vxoris competenti inter creditores magna controuersia est, quæ non paruam ansam dedit iudicibus, & causidicis dicemus infra in tertia parte huius legis eumdem concursu creditorum ex causa lucratiua agamus.

Redeundo ad dotem à qua digressi summus aliquas constituam vtiles resolutiones, & notabiles. 152

Prima erit dotales res mobiles potest maritus libere alienare, quia in eis nulla repetitur lex, quæ prohibeat earum alienationem, vt colligitur ex l. finali. C. de fœuo pignori dato manumisso

missso, & traddit Azo. in sum ma. C. de fundo dotali Barbo sa in l. vsufructu 58.num. 34. ff. soluto matrimonio, post glos sam primam in principio inst' quibus alienare licet vel non sal uo tamẽ iure hypothecæ vxoris si maritusvnde soluat dotẽ recep tam non habeat non tamen habe bit vendicationem: quia maritus libere alienare potest rem mobi lem dotalem, vt concluſsimus.

153 Secunda resolutio pro mulieribus vtilis erit dos acceptilato, repeti potest, sicut dos data Bartolus in l. penultima. ff. soluto matrimonio in §. si vero vbi ponit Bartolus quæstionem quotidianam, & frequentissimam; quam vt soleo gratia iuuenum vulgari nostro idiomathe referam, & vt omnibus communicari possit, otorga vn marido carta de dote, diziendo a recebidola en escritura a parte, obligasele el padre, ò vn estraño
154 a enterarle la cantidad de la dote, ò parte della a plazos; consta no auerla cobrado; dudase, si al tiempo que se disuelua el matrimonio; ò la muger este en caso de repetir su dote, si à de ser el marido compelido a enterarla corriendo riesgo en la dote que se le dio, ò si cumple concederla y esso se à pe tener por restitucion, que satisfaga a la dote por el otorgada. Resuelue Bartulo, en el lugar citado, que cumple sin duda, dando la cession de la obligacion, que se le hizo por el estraño, y con esso satisfaze; y en el fideicommisso licet cum aliqua dubitatione, quod in vtroque casu verum crederem si mora culpabilis marito in exigendo debito non possit imputari: quia si eius mora interuenit ei debet
155 esse nociua iusta regulam iuris, & traddita per Barbosam per textum ibi in l. si mora 10. ex numero primo, & sequentibus, & numero 105. ff. soluto matrimonio, vbi comprobat imputari creditori culpabilem negligentiam, & dilationem in exigendo, quæ mora est creditoris, itaque ea non interue-
156 niente in casu de quo agimus satisfaciet maritus cedendo nomen sibi obligatum pro dote patris vel extranei, nec tenebitur ad solutionem debiti ex dicta causa quamuis dotem acepto tulerit mediante præ dicta obligatione, & sic venit declarandus Bartolus, nec hunc casum ita expresse resolutum apud Barbosam inveni quod mirum non est cum non legerit dictum. §. si vir legis penultima. ff. soluto matrimonio.

157 Tertia resolutio erit etiã per modũ quæstionis à præcedẽti pẽdens an si dotẽ nõ exegerit maritus cõtra eũ habeat recursũ vxor pro dote sibi soluenda in quo

distin-

distinguẽdum cum his quæ tradita sunt à Iurecõsulto Vlpiano in l. si extraneus 33. dum inquit recte itaque Sabinus dispuſſuit vt diceret quod pater, vel ipſa mulier promiſſerit viri periculo
158 non eſſe quod debitor viri eſſe periculo traddit Baldus nouellus de dote. 8. part. priuilegio 14. differentia huius caſus, & reſolutionis à præcedente, & diſtinctione moræ quam conſtituimus eſt, nam in præcedenti caſu fuit acepto latum à marito, quo caſu vt diximus dos acepti lata repetitur ſicut dos data in noſtro vero, & in l. 51. extraneus non
161 fuit acepti latio ſed promiſſo atque ideo ſeruanda erit diſtinctio dictæ legis ſi extraneus, & in
159 præcedenti conſiderari debet an mora interuenerit qua interueniente maritus non ſatisfaciet cedendo nomen patris, vel extranei ſibi obligati poſt aceptilationem mora autem non interueniente ſufficiet cedere nomen retenta Bartolij doctrina, nec
162 hæc reſolutio ſi ad eam attendas repugnat diſtinctioni dictæ legis ſi extraneus, quæ loquitur in promiſsione dotis ſine aceptilatione mariti in quo periculum nominis patris vel promiſſæ dotis ab vxore non imputatur marito. & ſi dote non exigat: à patre vel vxore ſecus ſi cum extraneo, quem libere conuenire potuit negligens fuerit: quia hoc imputatur marito nec vxori eſt imputandum.

160 Quarta reſolutio erit vxorem in rebus dotalibus extantibus præferendam anterioribus, & poſterioribus creditoribꝰ, quod etiam procedet quando dos fuit æſtimata; & agit in ſubſidium vxor ex generalitate textus in l. in rebus. C. de iure dotium tradidit Nouelus de dote. 11. parte. §. habeat num. decimo Arretinus conſ. 32. Barboſa in ſexta parte legis primæ. ff. ſoluto matrimonio.

Quinta, & vltima reſolutio circa dotem erit eius hypothecam currere à die promiſsionis factæ marito ſi ſtatim ſub ſequatur matrimonium, & poſtea maritus receperit ſolutionem: quia à retro trahitur ad diem promiſſionis notatur in l. aſsidius. C. qui potiores in pignore habentur Paulus Caſtrenſis conſ. 294. 1. p. dixi ſi ſtatim ſequatur matrimonium: quia eo non ſequto non fit rectractatio ad diem promiſsionis ſed ad diem matrimonij contracti declarat magiſtraliter Negusancius de pignoribus, ſecunda parte, quarto membro. num. 79. vbi inquit quod ſi maritus poſt inſtrumentum dotale ante tamen contractum matri-
163 monium contraxiſſet aliqua debita cũ alijs creditoribus cũ hypotheca expreſſa mulier nõ præferetur talibus creditoribus, ſed

bene præferetur creditori, qui contraxisset post matrimonium, & promissionem dotis ante solutionem eiusdem dotis, & idem dicit si dos fuisset soluta tempore sponsaliorum: quia illo tempore non erat dos ratio potissima in dictis duobus casibus: quia fuit in potestate mariti cõtrahere vel non matrimonium post promissionem, & ideo ante illud contractum solutio non retro trahitur. l. 1. in fine. l. po-
164 tior. ff. qui potioris in pignore habeantur. l. titius. ff. quæres pignore l. 27. tit. 13. part. 5. in finalibus verbis Bartolus eleganter, & magistraliter loquutus in dicta l. 1. quem explicat Negusancius de pignorib. secunda part. 4. membro. num. 77. & sequenti Decianus responso 11. ex num. 76. Barbosa in l. 1. soluto matrimonio 3. p. ex n. 33. Clarius Lasarte de decima venditionis cap. 5. n. 18.

Propter dotem non solutam
165 maritus non potest vxorem expelere à domo sua, est hæc verissima, & tenenda resolutio dignaque pietate Christiana, & ideo eam tuetur eleganterque defendit pius, & doctissimus Præses Couar. de sponsalibus. 2. part. cap. 7. in principio Pedemõtana decis. 132. num. 18. Basca de non meliorandis dotis ratione filiabus cap. 32. numer. 21. quidquid dicant Franciscus Marcus decis. 732. num. 4. secunda part. Petrus Gregor. syntagmatum iuris vniuersi lib. 9. cap. 19. num. 3. ex nostratibus Palacios Ruios in cap. per vestras. 3. notabili de donationibus inter virũ, & vxorem columna 2. & ante eos est doctrina originalis glossæ in authent. de non eligendo secundo nubenticim verbo one-
166 ra cuius, & cæterorum huius parti opinio tenenda non est, sed Couarrub. & Matienzus cum sequutus in rubrica de matrimonio lib. 5. Recopilationis num. 91. quem varians, & vacilans omisit allegare Barbosa hunc articulum quasi in decissum sub in volucro relinquens in l. 1. 3. p. ff. soluto matrimonio nu. 55. & 56. est enim contraria opinio crudelis, & matrimonij sancti naturali, & diuino consortio obstans & obians, & non dissimilis ab
167 alia in pia resolutione eorum, qui tenuerunt cadauer debitoris posse detineri propter debita ad instantiam creditorum, qui habent instrumenta guarentigia liquida quod tenuerunt Hypolitus in l. vltima n. 64. ff. de quæstionibus Angel. in auth. vt defuncti seu funera eorũ. §. 1. colatio. 5. Didacus à Segura in l. si ex ligati causa num. 73. ff. de verborum oblig. à quorum in iusta opinione recedit, alios, pro parte negatiua plureus referens Doctor Didacus Spino Magister quondam

meus

meus in ſpeculo teſtamentorum gloſſa ſecunda principali de electione ſepulturæ num. duodecimo.

Si igitur reſolutio hæc, vt in-
169 humana, & à Chriſtiana charitate aliena reprehenditur, non minus forſam increpari, etiam debent, qui propter dotem non ſolutam viro licentiam præſtant vt vxores diuino, & humano iure conſortes expelant diuinam- 172
que vt ſic dicam co habitationem, & ſocietatem propter intereſſe pæcuniarium diuidere intendant, & iniuſte perturbent. Hæc omnia in his duobus caſibus retuli, & conſtanter aſſeueraui: quia ſemper mihi viſum fuit prope delirium nefaſque, in actu practico, & conſulendo, talia proponere contra charitatis rationem, & ne de inceps aliquis tam abſornum conſilium præſtare audeat litibuſque ſcandalo plenum in hiſci, & ſimilibus caſibus: quia abhorrent ab humano ſenſu exeiſque plura damna oriuntur, & ſic caue.

170 Pro complemento huius ſecundæ partis eſt præ notandum quod non ſolum poterit ſe opponere vxor pro dote executioni factæ in bonis mariti ſeu etiam proparaphrenalibus bonis ſuis, quorum hypotheca abſ-

que prælatione tamen incipiet, currere à die quo recipit talia
171 bona maritus, & erit tacita à iure inducta probatur ex l. finali. C. de pactis conuentis. l. vbi ad huc. C. de iure dotium, vbi gloſſa verbo ſuppoſitas l. 27. titulo primo part. quarta notat Gregorius Lopez in l. vigeſima tertia tit. decimo tertio part. quinta gloſſa ſecunda: & quod
172 ſit hypotheca ſine prælationis iure tenet gloſſa in l. ſi ego 10. verbo condici. ff. de iure doctiũ clementis ſingulari 145. de cuius conſ. 521. Neguſantius de pignoribus 4. membro. 2. partis num. 63. Gregorio Lopez in l. 17 tit. vndecimo part. quarta gloſ. penultima Gutierrez de iuramento confirmatorio 1. parte cap. 46. num. 2. Barboſa in l. 1. 3. part. ff. ſoluto matrimonio numero trigeſimo primo vbi reſoluit hanc tacitam hypothecam eſſe ſine prælatione, & tradit tametſi ſine certa reſolutione à quo die incipiat currere hanc tamen obſeruandum eſt eſſe à traditionis die de quo articulo latius, & cũ diſtinctione agemus in 3. p. huius legis ſtatim ſequenti.

TERTIA NOSTRÆ legis pars ibi: O otras personas, no se mande dar informacion sumaria, sino que reciban luego a prueba con termino ordinario a los opositores por via ordinaria.

IN HAC TERTIA legis nostræ parte agam
173 de creditoribus, qui se opponũt executionibus ab alijs creditoribus petitis quæ est frequens, & quotidiana materia omitens illos, qui prætendunt ius in re in qua executio facta fuit prætendentes bona executata sua propia esse; sunt enim à pluribus pluta dicta tan de iure communi quam à nostratibus maxime à Couarr. in practicis cap. 13. 14. 15. & 16. & cum claritate à Iosepho Ludouico decis. 25. & alios plures, qui passim de hoc agunt.

174 Circa propositum nostrum, quo ordine sint creditores præferendi est recurrendum ad Casaneum in Cathalogo gloriæ mundi duodecima parte consideratione 99. vbi omnes casus, qui cõtingere possunt per regulas, & limitationes compilauit optime & cum bona resolutione; & etiã est recurrendũ ad Ioannem Matienzo in l. 7. tit. 16. lib. 5. Recopilationis glos. 5. post Neguſantiũ Strachum, & Ripam, quos citat & hæc remissio Matienzi est cõpendiosa, & vtilis hoc addito in eo quod asseuerare intendit n. 2. nullis creditoribus præferri impensam funeris: est cõmuniter reprobatus Matienzo, vt resoluit Flores Diez de Mena Practicarũ quæstionum quæst. 6. nu. 11. & post eundem Matienzum hunc ordinem prælationis adducit Felicia. de Solis lib. 3. cap. 5. per totum, & in eius addicionibus ad hoc caput, & per vndecim quæstiones, & post cum Velazquez de Auendaño de censibus cap. finali per totum, qui venit taxãdus in eo quod dixit nu. 11. ver.
175 secundo limitatur, ipse voluit reprobare Matiẽnzum tenentem scripturis publicis, quæ solã confessionem continent præferendas esse illas in quibus de numeratione constat tametsi posteriores sint: nam quidquid dicat Auendaño, & quos refert praxi, semper obseruata fuit resolutio Matienzi, & merito, quia esset magnum inconueniens astringere creditores, vt numerationem, vel traditionem probarent in venditionibus locationibus mutuis, & alijs contractibus, vbi statim confessio præiudicat, vel ex interualo post tempora à iure præstituta

præstitura maxime in longinquis partibus,& remotis,vel propinquis cum regulare sit confessionem de recepto in non prohibitis statim præiudicare, iusta vulgatissimam legem generaliter C. de non numerata pæcunia cum similibus nec hoc ad cõtrahentes solum,sed ad alios,quoslibet creditores posteriores, est extendendum,& intelligendum & hoc iure vtimur, nec contrarium vnquam vidi receptum tametsi quam plures creditorum lites in voluerim, vt asserit Felicianus de censibus lib. 3. prima parte cap. vltimo num. 23. vbi inquit praxi receptam Matienzi resolutionem, verissimumq; testatur,& à quo non licet recedere in iudicando, & consulendo.

176

177 Et est regulare renuntiationis in instrumẽtis inquibus cõtrahẽtes se obligant statim eis præiudicare, vt post alios,quos allegat resolvit Ioannes Gutierres hanc partem sequutus lib. 2. Practica. quæst. 140. illud limitans num. 3 in casu legis secundæ. C. de rescind in fœminis rusticis, & minoribus,in quibus requiritur, vt renuntiatio fiat ex interuallo, idem in enormiter læsso vt comprobat Iacius idem Gutierrez de iuramento confirmatorio cap. 26. n. 3. & 7. quod ne te decipiat ista resoluto restringe ad casum de quo loquitur si licet in

178

renuntiatione læsionis facta á venditore vel emptore,quæ præiudicat in instrumento eodem apposita nisi in minore rustico, & fœmina, vel enormiter læsa; ergo in alijs eis præiudicabit, & in cæteris contractibus omnibus ex ratione textus in l. generaliter citata, cum concordantibus quo fuit aparij sine distinctione esse iudicanda instrumenta obligationis quæ vulgus appellat cõfessionata,& illa inquibus de numeratione constat, vt quæ confessionem solam,& hypothecam continent præferantur, si anteriora sint cæteris quæ fidem vel probationem extrinsecam numerationes continent si tamen simulatio confessionis, vel quid simile aduersus confessionata instrumenta probatum non sit sine dubio præferenda erunt si à Valentibus contrahere, & absq; prohibitione legum instrumenta confecta sint, his sic constitutis accedamus ad aliquas vtiles resolutiones.

179

180 Instrumentum hypotheca anterius præfertur posteriori, etiá si anterioritas,& antiquitas vnius horæ sit, etiam si sit priuate personæ,contra fiscum vt per glossa in l. si expluribus. §. finali. ff. de solutionibus ex textu in l. si fundis. §. si duo. ff. de pignoribus

181 traddit Marcus Antonius Peregrinus de iure fisci lib. 6. tit. 6. n. 35. vbi ex Negolancio concludit

quod prioritas etiam in vno pũcto attenditur, resoluit Feliciano de Solis lib. 3. de censibus cap. finali n. 16. vbi inquit attendẽdum
182 etiam esse ordinem hypothecæ contractæ in eadem met scriptura vt is præferatur cui prius bona sunt obligata, & quod in casu dubio illa scriptura præsumatur priorque in libro notari præcedit.

Si autem non appareat de anterioritate, & duo instrumenta publica concurrunt eiusdem dici, & datæ in concursu creditorũ debent pro rata præferri, & solutio fieri creditoribus, qui talias instrumenca præsentat. Quod colliges ex Marciani Iuriconsulti responso licet obscure aliquãtulum in l. si fundus 16. §. si duo. ff. de pignoribus quem textum allegat pro re vendita duobus eodem tempore, vt intelligatur pro rata Gregor. Lopez in l. 50. tit. 5. p. 5. glos. 2. & est Baldi consilium 254. incipit licet allegationes lib 2. vbi inquit proponitur si eadẽ die appareant duo instrumenta vnum liberationis ad debitorẽ, alterum cessionis adeuẽdũ extranedm, reuocatur in dubiũ quod istorum præsumatur præcessisse inquit, quando tales dubitatiò- 184
nes emergunt potior est causa possessoris.

Cum hac resolutiones debemus transire in casu inquo loquitur Baldus, & in alio quolibet vbi adest possessio si appareant instrumenta duo eadem die cõfecta, vt propossessore iudicetur l. si debitor. ff. de pignoribus, & in beneficialibus adducit plura Tuschus sub littera D. conclus. 21. in nostro vero casu prælationis, & concursus creditorum, cũ duobus instrumentis publicis debiti est solutio ò facienda pro rata si non probatur antiquitas alicuius ex his duobus ex d. §. si duo fisco excepto, qui venit præferendus Peregrinus de iu. fisci lib. 6 tit. 6. n. 22. & dote Barbosa in l. 1. ff. solut. matrimon. 2. p. num. 4.

In creditorum concursu, illi, 138
qui sunt creditores certæ negotiationis, vel societatis præferuntur in rebus, & bonis societatis, vel negotiationis, cæteris creditoribus, quantũuis anterioribus de quo est consilium 184. Petri de Ancarrani licet contrarium teneat Paulus Castrensis cons. 286. visis, & ponderatis colum. 3. Doctores hos conciliat Cardinalis Tuschus vidẽdus 2. tomo sub littera C. conclus. 1058. ex nn. 1. partem affirmatiuam, vt tutiorem, & veriorem sequi debemus.

Vtilis, & quotidiana quæstio 184
est an naute pro suo personali seruitio in naue, & eius valore cæteris creditoribus præferentur, & in pensionibus nauis quas vulgo fletes decimus dispu-

tat

tat Stracha in tractatu de nautis, nauibus,& nauigijs vltima parte ex n.1.

185 Pars affirmatiua æquitatem maximam continet,& in iudicã-do obſeruanda erit,ratione textus in l.huius. ff. qui potiores in pignore habeantur , & licet in puncto iuris hoc non ſit expreſſum,obtinet ratio textus in l. gallus.§.& quit ſi tantum.ff de liberis , & poſtuimus.ibi : Hi enim caſus , & omnes , ex quibus ſuus hæres poſt mortẽ ſi licet à vi naſceretur non pertinent ad legem vel eam,ſed ex ſentẽtia legis vellæ,& hæc omnia admitẽda ſunt vt ad ſimilitudinem mortis cæteri caſus admitendi ſunt. Vnde ex ratione , & ſententia conſulti in l.interdum,& in dicta lege huius quidem pæcunia ſaluam fecit totius pignoris cauſam infero in caſibus ſequentibus deberi prælationem.

186 Primo nautis in naue, & mercibus in ea vectis ſecundus famu-

187 lis in rebus , inquibus operati ſunt , & laborem ſuum applicarunt tertio in artificibus ; que ſon los oficiales , y maeſtros de las obras , de caſas, heredades, y

188 cortijos;y en los que fabrican las naos, ò calafates ; y en los Indios en eſte Reyno , por ſus jornales, en los metales,q̃ de las minas ſacaren;en los mayordomos de las viñas,y heredades,en los frutos, y trigo dellas ; y en el precio de ellas miſmas,todos tienen prelacion in rebus , inquibus operam adhibuerunt,& in precio earum en concurſo de acreedores, para que en todas las coſas dichas,ſeã preferidos por lo que monta ſu trabajo, quod ſummam æquitatem habet ex ratione, quam adduxi,& quotidie allegare ſolco, cui addas ea quæ adducit Felicianus,dicò pro æquitate conſide-

189 randa. 2. tom de cenſibus cap. 5. num.12. vbi id extendit ad hoſpitem pro hoſpicio. Cuſtode laboratore,& alimentario pro alimentis ſeruorum in eorum valore poſt Borgninum Caualcanum deciſ.5.2.p.n.9 18.& 19. Decianus conſ.108.lib.2. n.23. eius tamen dictum ſimpliciter non credo verum quatenus aſſeuerare intendit famulum habere priuiligiatam hypothecam : quia non intelligerem niſi in caſibus prædictis vbi adeſt exiſtentia rei,vel fructum inquibus colligendis operam adhibuit,vel laborem in re vinea , vel fundo ſeruando, quia tunc quaſi ex vi refectionis præferendus in ea re erit cæteris

190 creditoribus,& non in alijs ex ratione,& inductione textus in d. l.huius,& in l.prætor ait.9.§. his verbis. ff. de bonis auth.iudicis poſsit,nam hypotheca non inducitur niſi in caſibus à iure expræſis Ripa in l.damus n.9.ff.de priuilegis creditorum Surd. deciſ. 271. Gaſpar Rodriguez de anius redd.

redd.lib.2.q. 19.n. 7. Muñoz de Escobar de rationis cap.34. n.13 & in his casibus non datur hypotheca, sed priuilegium antellationis ex summa æquitate quod superat hypothecas, & omnes in ipsa re idem dicendum est de expensis tabellionis, rellatoris, vel notari, vt hæc ante omnia pro processu confecto soluantur. Y
191 que no tengan concurso; sino q̃ ayan de pagarse delos bienes del deudor, embargados, ò sobre que se litiga ante todas cosas; porque son en beneficio de sus acreedores, y causa, sine qua non ellos, ni alcançaran sentencia para la paga de sus deudas, ni pudieran cobrarlas, ni el vencedor sacar el pleyto de la cosa litigada, ora sea actor, ò reo: y assi todas estas cosas deuen anticiparse y satisfazerse primero, que cosa alguna del precio de la cosa; y 193 assi se à praticado justamente. Pro quibus faciunt adducta per Ioannem Garciam de expensis cap.1.num 16 in fine, qui loquitur, quo ad retentionem, quæ iusta est in laboratore, & conductore colono, & partiario, qui laborauit in re, & eam quousq; sibi solutio fiat retinere possunt, vt resoluit bene Caualcanus decis.49.n.15. in prælatione autem obserua idem quod tenet Ioannes Garcia dicto n.16. in eadem mente existente non in alijs rebus: quia non adsunt in eis dictæ rationes, & est standum regulæ actionis personalis, ne vniuersum ius vniuersaque iuris prudẽtia, cõfundatur his æquitatatibus sine causa.

Itaq; tres sunt constituendi ca
192 sus, seu resolutiones, prima erit in expensis fructum, & in administratione hæreditatis, vel cuius libet rei: hæc enim ante omnia sine concursu sunt deducendæ, & soluendæ, seu compensandæ; probat textus celebris in l. vbi pure 19.§. qui in distrahendis.ff. ad trebeleanum cuiusverba sunt Qui in distrahendis conseruandis ve rebus hæreditatis sumptus factus est imputari hæredi debet Et ibi Bartolus, Paulus, & Alexãder, quod est Ripam sequitur, & allegat videndus Marcus Antonius Peregrinus articulo 50. ex num. 7. in tractatu de fideicommissis quæ qua ad impensarum
193 distinctionem est melior remissio, quam ego viderim. Et nu.10 inquit item impensæ factæ in distrahendis rebus hæreditatis cum iure vendi possunt in Gabellis proxenetis sub hastationibus notarijs, & huiusmodi precium minunt, & de precio sub ducuntur, ex dicto §. qui in distrahẽdis, & quod Iurisconsultus inquit imputandum hæredi hoc est hæreditati restituendæ sic parimodo in qualibet re administrata administrationi ipsi imputari debent dicti sumptus, aut ante om-

nia

nia deducantur, y tanto menos se à de restituyr al heredero, siédo bienes hereditarios, ò sacanse ante omnia, y por el consiguiéte en qualquier administracion; porque esso que se deue por razon de gasto, y sumpto, y expensa, ay menos de hazienda. Vt optime resoluit Caualcanus decis. 44.n.15. quo ad casus ab eo relator Ioannes Garcia cap. 1. supra citato de expensis num. 16. in fine.

Secundus casus est in salario
194 propter laborem debito, conuétione præcedente, vel non, tunc æquidem ante omnia est deducédum ex valore rei administratæ, vt prædiximus, vel eius in qua opera labor, & industria fuit adhibita comprobatur ex ratione textus in dicta l. huius, & adductis bene à Muñoz de Escobar de rationis, c. 9. n. 76. & à Caualcano dicta decis. 44. n. 16. & Ioannes Garcia dicto cap. 1. n. 15. ponit vtilem quæstionem Escobar dicto n. 76. an instantibus creditoribus creditor, qui inuentariũ
195 conferit teneatur eis fructus restituere hæreditatis, & respõdet cũ distinctione, vt nõ teneatur si eos percepit ante motam litem de pleyto de acreedores, vel executiones petitas quod etiam intelligerem in perceptis, antes de auer embargo de bienes, secus vero si postea in aliquo ex casibus præcedentibus: quia tunc
196 omnes fructus à die quo instarunt creditores perceptos in libro rationum describere debebit hæres pro satisfaciendis creditoribus, veluti, quilibet alius administrator, & procultura, & cura, & administratione congrũ illi salarium erit præstandum quod proceder omne debitum eiq; est præstandum ex re ipsa, & hæreditate administrata cum alias diceretur esse in damno nec in eo præstando iudex debet
197 esse parcus, sed magnificus, & splendidus, quam distinctionem colligata ex l. 1. C. de petitione hæreditatis quam ad litteram refert. Itaq; salarium administrationis semper debet esse præcipuum, & ante omnia soluẽdum, vt casu sine quo bona, & fructus non essent, vel minus idoneæ cõseruarẽtur, & in rationibus computandum, & compensandum; y si por el el administrador se alcança ante omnia est soluendum ex re ipsa, quam administrauit, vt dixi idem extenderem in operis artificum in valore demus quæ venditur pro dote, vel creditoribus soluendis, licet repugnet habere hypothecam priuiligiatam dos contra tacitas anteriores, saltem, quo ad retentionem eiusdem rei donec expensa operis soluatur ex Ioannis Garciæ resolutione dicto cap. primo n. 16.

Quod si replices hanc esse actionem

tionem perſonalem cuius non
fit concurſus cum hypothecaria,
imo etiam ſi fiat compenſatio
ab adminiſtratore negotiorum
geſtore tutore ſocio mandatario
& inſtitore ſeu alio quolibet nõ
198 eſſe adminiſtendam in præiudi-
cium creditorum, qui hyporhe-
cam habent quod comprobatur
ex adductis à Gaſpar Rodriguez
de annius redditibus lib. 2. q. 19.
num. 2. & per eum traddita (nec
allego plures, & plura: quia apud
eundem inſpici poſſunt:) quia
reſpondetur hoc procedere in
199 compenſatione facta extra cau-
ſam adminiſtrationis ſecus vero
intra limites ipſius met cauſæ cũ
iure, & æquitate exigente ſine
concurſu ex re ipſa, & propter
ipſam hæc fiat non ſolum ad cõ-
penſandum ſed etiam ad peten-
dum antequam reſtitutio fiat ex
dicta l. vbi pure. 19. §. qui in di-
ſtrahendis ff. ad rebelionum cu-
ius inductionem quo ad reten-
tionem donec ſolutio fiat, & cæ
terarum legum, & rationum
quas infra referam applicare po-
teris, al ſaſtre por la hechura del
veſtido, y à otro qualquier tra-
bajador; al platero por la labor
de la piedra preciosa: quia in his
non ſolum refectionem ſed con
ſtructionem habent, & in propo
ſito de quo agimus non minor
eſt cauſa creditorum, vt eam vi-
200 neant, & ſuperent prædicti, quã
fideicommiſſarij, qui aduenięte
reſtitutionis die, Dominus eſt, &
dominium vendicat hæreditatis
hoc addito, vt expenſas ſoluat
inquibus in noſtro caſu vbi do-
minium non adeſt, ſed obligatio
reddendæ rationis, vel rei reſti-
tuendæ eſt ſatisfaciendus labor
adminiſtrationis operæq; adhi-
bitæ, & ante omnia ſalariũ eius
deducendum, idemq; ſeruãdum
in cæteris exemplis, quæ dixi,
quo ad retentiones rei, in qua la
bor eſt adhibitus donec merces
eius ſatis fiat, & prælationem in
precio eiuſdem ſi eadẽ res à ope
rario, & laboratore tradatur vt
eius venditio fiat argumento ra-
tionis adductæ à Conſulto in l.
ſcire oportet. §. ſufficit. ff. de ex-
cuſſationibus ad quod eſt etiam
ponderandus textus celebris pro
hac neceſſaria compenſatione,
vel retentione à nemine, quem
viderim adductus in hoc propo-
ſito in. §. in bonæ fidei inſtituta
de actionibus.

Cuius verba referam: In bo-
næ fidei iudicis libera poteſtas
permittitur iudici ex bono, &
æquo æſtimandi quantum acto-
ri reſtitui debeat, in quo, & illud
continetur, vt ſiquid inuicem
præſtare actorem oportet. Eo
compenſato in reliquum is cum
quo actum eſt debeat condem-
nari, (& infra) ſed noſtra conſti-
tutio eaſdem compenſationes,
quæ à iure aperto nituntur latius
introduxit vt actiones ipſo iure

minuant

minuant, siue in rem,siue in per
sonam,siue alias quascumque ex
201 cepta sola depositi actione. Ha-
ctenus Iustinianus, cuius men-
tem, & verba facile aplicauis ad
administratorem pro necessaria
sui laboris compensatione, &
ibidem Ioannes Faber optime
loquutus ex n. 1. vlque ad sex-
tum,itaque eadem æquitas sub-
est, in casibus, dequibus loqui-
mur, & cum his à iure non ita
clare sunt expræsi recurrendum
est ad sententiam Iureconsulti in
l. non possunt 12. iuncta lege se-
quenti. ff. de legibus.

Excipe in prædictis, & sequé-
ti casu dominum fundi, qui in
fructibus eius præfertur omni-
bus creditoribus pro mercede
sibi à colono debita, ex l. 25. tit.
21. lib. 4. Recopilation. ibi: Sean
preferidos por su renta a otros
acreedores, de qualquier cali-
dad que sean; nec excipitur dos,
nec fiscus nec refectionis labor 202
post dominum sine dubio præ-
ferrem ex maxima æquitate in
fructibus,al mayordomo,ò ape-
rador,y labradores que los bene
ficiaron,y cogieron por su traba
jo, y sin concurso se le mandarà
pagar,ex inductione etiam text.
in d. l. huius. ff. qui potiores in
pign. hebeantur.

Ex quibus deducitur tertia cō
clusio seu resolutio ad tabellio-
num seu relatorum salaria ali-
mentarijs hospitem, & labora-
torem in eadem re inqua labora
uit, & alijs adductis à Feliciano
loco superius citato: nam quæ
differentia erit inter mutuātem
ad refectionem, vt prior sit cæ-
teris si eius pæcunia res fecta est,
& inter adhibentem operam,
laborem,& industriam, vt illius
admitatur,prælatio huius exclu-
datur satisfactio,vel vltimo loco
constituatur quod distare non
solet ab exclusione quando de-
bitoris bona non supetunt vnde
quæ diximus præ cæterisque vs-
que adhuc scribentibus, doce-
mus, constituenda obseruanda-
que sunt vt vera pro quibus licet
non cum istis rationibus, & re-
solutionibus faciunt adducta
per Cephalum cons. 762. num.
29. & 32. volumine 5. Ioannes
Garcia dicto cap. 1. de expensis
num. 15. Caualcano decis. 44.
num. 16. & Lasarte de decima
venditionis cap. 16. num. 1. & 2.
locutus quod atinet ad diminu-
tionem alcaualæ propter expen-
sas rei venditæ que ante omnia
deducuntur, & distinguit incli-
nans magis se in partem affirma-
tiuam dicens ex toto precio sine
deductione expensarum alcaua-
lam soluendam: quia sic lege re-
tit. 17. lib. 9. Recop. cauetur. ibi:
De todo el precio porq̃ vendie-
ren, ergo per locū ab speciali in
cæteris rebus cōtrariū obseruā-
bimus propterea quæ prædixi-
mus quæ perpetuo sunt notāda:

quia non ita alibi nec cum hac resolutione, & distinctione scripta inuenies consulentem tamen, quia casus frequentes sunt vt de eis lex fieret: quia Doctores pauca tractant, nec Casaneus in Cathalogo gloriæ mundi. 12. parte cõsiderat. 99. limitatione 18. agit
203 nisi de creditore ex confectione testamenti defuncti: quia præfertur omnibus creditoribus anterioribus defuncti ex Bartulo quẽ citat in lege nõ ignorat. C. de fru
204 ctibus, & litium expensis, & illa expensa, inquit ante omnia est deducẽda: nisi extendas hanc doctrinam ad cæteras expensas processus, eadẽ ratione quidẽ extendere eam poteris, nec prædicta extendas ad vẽditorem in precio rei venditæ: quia nõ habet in eo prælationem cæteris creditoribus, & si venditor posse habeat scripturã publicam, & hypothecam generalem, quidquid dicat Albericus in l. oblig. ff. de pignorib quem refert Gutierrez alleg. 5. n 2. quia hoc nõ tenet nec sentit Negusancius de pignoribus. 4 p. principali n. 18. licet Cepola cautela. 124. teneat quod sic sed verius est cõtrariũ: quia dominiũ transit in emptorem nec est causa cur inducatur talis prælatio, nec vnquam vidi seruari.

Sæpe controuerti solet an cre
205 ditor ex causa lucratiua, vel vxor pro arris prior tempore cum hypotheca sit posterior soluenda solutione facta prius creditoribus ex causa onerosa hunc articulũ, quo ad creditorẽ ex causa lucratiua tetigit, & resoluit Ioannes Gutierrez de iuramento lib. 3. c. 1. n. 20. vbi tenet posteriori loco solutionẽ faciẽdã huiusmodi creditoris ex dicta lucratiua causa solutis prius creditoribus onerosis quantumuis personalibus est pro eo fortis, & expressus rex. in l. inter omnes 19. ff. de re
206 iudicata ibi. Is quoq; qui ex causa donationis conuenitur in quãtum facere potest condẽnatur, & quidẽ is solus deducto ære alieno. Vnde prouenit praxis vt sæpe, en concurso de acreedores quando la muger se opone por su dote, y arras, aunque la escriptura sea anterior a otros hypotecarios, se le prefiere en el dote, y las arras a la postre pagadas todas las deudas onerosas; y quando no ay bienes para pagar las deudas en otras sentencias, se da
207 por libre al deudor, y bienes de las arras. Nam solet esse potior causa creditorum, qui onerosam causam habẽt quam eorum, qui lucratiuam. l. quod autem. 7. §. similimodo. l. vltima. §. si à socero. ff. quæ in fraudem creditorum.

Contrarium imo creditorem
208 ex causa lucratiua suo loco, & tempore suæ antiquitatis esse soluendum voluit tenere Felicia no de censibus 1. part. lib. 3. cap. 5. n. 25.

5.num.25.per legem 1.C.de iure fiſci lib.10. referens Hieronymũ Gabrielem ſic tenentem vt ſine diſtinctione cauſæ lucratiuæ prælatio, & concurſus fiat, pro quo etiam facit lex ſi quidem. C.de donationibus inter virum, & vxorem cuius nulla à noſtratibus mentio facta fuit ex qua probatur donationi factea marito ſuæ vxori nullum præiudicium generari ex facto mariti quando præcedens donatio valida fuit, qui textus maximopere vrget pro arris, & in earum fauorem, & ibi Salicetus eſt etiam reſolutio Roderici Suarez in l.1.tit. de las arras, num.59. vbi inquit aduerſus creditores poſterioresvbi concurrunt ſuper bonis maritorum mulier detrahit ante omnia dotem,& arras, & ita dicit quotidiæ practicari. Et Villadiego in Politica cap.7.num.17. fol.240. n.17. in fine vbi inquit. Perque como queda dicho, la muger, por las arras, aũque no tiene prelacion,en virtud de la tacita hypoteca, como la tiene por dote en virtud dela hypoteca eſpecial ò expreſſa la tiene. Idem reſoluit vbi,adeſt,hypotheca expreſſa quod prælatio ſit facienda arrarum Gutierrez lib.2.practicarum quæſt. 17. n.4. conducunt adducta ab eodem autore lib.4. practicarum quæſt. 65. n.7. vbi reſoluit titulum, & cauſam arrarum eſſe oneroſam plures referens diſputans aliam diuerſam quæſtionem circa reſeruationẽ de qua agit.*

209 210

Conſtituam quo ad arras, & donationẽ factam à marito ſuæ vxori ſequentis concluſiones; erit igitur prima concluſio donationi validæ factæ à viro ſuæ vxori, quæ fuit prædij vel rei cũ tradditione,& aſsignatione non præiudicant debita poſtea per virum contracta probat textus ſic intelligendus in d. l. 1. C. de iure fiſci lib. 10. vbi realis donatio prædiorum interuenit, & in dicta lege ſi quidem 13.C.de donationibus intervirum,&vxorẽ, idem inquolibet donatario intelligendum, & extendendum eſt per dictam l. primã dixi poſt traditionem: quia antequam fiat traditio rei donatæ vel venditæ præiudicat hypotheca donatoris vel venditoris hæc eſt gloſ. celebris in d.l.1.verbo perfectã, quã ſequitur Baldus ibi, & ratio eſt: quia ante traditionẽ verã, vel fictã donans, vel vẽdens dominus manet, & ſic rem donatam, vel venditam obligare poteſt,in vẽdicatione eſt etiam dicta gloſſa, & eius doctrina per textum in l. quod ſæpe 35.§.ſi res.ff. de contrahend.emp.ibi vendicationem rei, & cõditionẽ exhibeat emptori ergo ante traditionem dominus manet. §. vendite inſt. de rerum diuiſſ.&ſic valet hypothecæ dicta conſtitutio.

211 212 213

Secunda conclusio donacio arrarum vel sponsalitia largitas in his casibus in quibus est valida nihil amplius habet, quam hy
214 pothecam sine prælatione. Communis est Doctorum sententia relata à Barbosa in l. 1. 3. p. n. 3. & 6. p. n. 16. & 17. ff. soluto matrimonio citatur ab omnibus lex assidius §. hæc autem. C. qui potiores in pignore habeantur Thomas Sanchez lib. 6 de sponsalibus disputatione 7. n. 5. fol. 924. dominus Ioānes del Castillo meritissimus Hispalensis Auditor Regius lib. 3. controuersiarum cap 4. n. 31. Flores Diaz lib. 1. variarum fol. 61. n. 10. quamuis contrariam referat Valdes ad Rodericum Suarez fol. 36. §. quod pone; cuius resolutio vera non est, nec Antonius Gomez, quem citat probat quod dicit quæ procedunt quando in assignatione arrarum non fuit interposita hypotheca expressa generalis seu specialis per conuentionem, & obligationem.

Quid autem obseruandum
215 est quādo in eodem instrumēto dotis vt communiter fit. El marido obliga su persona, y bienes a la restitucion, y paga de la dote, y arras por el prometidas. Certe articulus est non facilis, & pro parte negatiua, & prius esse soluenda omnia debita onerosa non solum hypothecaria sed personalia antequam donatio quantitatis arrarum soluatur, est fortissimus textus in dicta lege inter omnes. ff. de re iudicata iam citata, nec oberit conuentionalem hypothecæ oppositionem esse, quia hypotheca est rei propiæ supositio ad saniorem, & certiorem solutionem debiti Negusancius de pignoribus 1. p. in principio num. 2. Balduinus in eodem tractatu cap. 1. Felicianus de censibus cap. 4. lib. 3. num. 2. Rodriguez de redditibus lib. 2. quæst. 19. num. 5. quæ quidem accessoria est ad actum, & sublata actione personali ipsamet hypotheca extinguitur. l. contrahitur. ff. de pignoribus si igitur accessoria ergo eadem sequitur naturam contractus, vt si sit lucratiuus hypotheca sit causæ lucratiuæ cum suis qualitatibus, & si onerosæ erit hypotheca onerosa quemadmodum de iuramento dicimus ex l. finali. C. de non numerata pæcunia ergo quantumuis adsit hypotheca obseruandus est textus in dicta l. inter eos. ff. de re iudicata & debitor non conuenitur ex causa donationis nisi ære alieno deducto ergo parimodo in arris cum earum donatio sit, & seruanda sunt, quæ concludit Gutierr. d. cap. 15. n. 20. lib. 3. de iuramēto extēdētes, quæ adducit ad arras.

Pro contraria parte faciunt doctrinæ, & authoritates citatæ eiusdem Ioannes Gutierrez

tierrez q.17. lib.2. practicarum n.4. & aliorum quos retulimus, & hoc debet operari hypotheca expreſſa tum maxime: quia arræ donátur, in præmium pudicitiæ vt bene adducit Suarez in d. l. 1. n.1. de las arras, ergo earum caſu vt remuneratoria eſt indicanda,
216 & oneroſa. Quid tenendum fateor primam partem dum eſſem aduocatus intrepide defendiſſe, & quandoq; obtinui per l. inter eos, & aliquando fui victus in litibus.

In iudicando, & nunc in conſulendo non auderem recedere ab hac ſecunda parte, vt prælatio ſit ſimul dotis, & arrarum tamet ſi à doctiſsimis iudicibus prima pars fuit electa moueor, ex l. ſi quidem. C. de donationibus inter virum, & vxorem cui in caſu donationis validæ facta à viro vxori non poteſt dari reſponſum circa præiudicium cæterorum contractum poſteriorum, qui non præiudicant vxori, & in arris promiſsis in pæcunia quod debeat eſſe prælatio faciunt quæ adduximus ſupra n.210.

Extra cauſam arrarum in do-
217 natione quantitatis pæcuniæ tritici, vel alterius generis ſeruanda ſunt quæ reſoluit Gutierrez dicto cap.15.n.20.lib.3. vbi adfuit donatio rei certæ, & traditio donatarius præferendus eſt in eadem re cæteris creditoribus, & etiam fiſco dicta l.1. C. de iure fiſ-
221 ci lex autem ſi quidem. C. de donationibus inter virum, & vxorem intelligenda erit, vel facta traditione ſpeciei ſeu fundi donati vel inter virum, & vxorem, quo caſu valet inter eos donatio nec extendenda ad alios, & ſic creditores ex cauſa lucratiua poſteriori loco ſunt ſoluendi, & ſi hypothecam pro ſe habeant, & antiquiores ſint.

Si autem dictam partem negatiuã, hoc eſt excluſsionẽ prælationis in arris ſequi velis (affirmatiuá ego nunc ſequor, & in iudicando conſulo ita ẽã ampletarijs) limitabis dictã negatiuã partem vt non procedat in arris promiſſis in augmentũ dotis, vel in donatione propter nuptias adhoc augmentũ aſsignata: quia tũc eadẽ prælationẽ ſicut, & ipſa dos habẽt arræ vt ex mente, & diſtin-
218 ctione Gre. Lop. colliges in l.29 tit.13 p.5. per textũ in authẽtico de qualitate dotis. §. his cum ſequẽs Dñs Ioã. del Caſti. d. diſpu. 4 lib.3. n.34. idẽeſt iudicandũ de
219 donatione remuneratoria pro qua habet mulier prælationẽ ſi
220 adſit hypotheca expreſſa, quæ prælatio cõpetet à die conuẽtionis, & promiſsionis defendit Caſtill. d. cõtrou.4. ex n.39. donationẽ remuneratoriã accipe quæ fit ab ignobili viro vxori nobili, vel à ſene iuueni: nã eo caſu nõ ſolũ præd. procedẽ ſed dos nõ recepta inducitur ex cõfeſsione mariti

animo donandi, & remunerandi idem sensit Palacios Rubios in repetitione rubricæ. §. 10. & §. 31. n. 4. Couarrub. & alij adducti à Valdes in additionibus Roderici Suarez in l. 1. tit. de las arras fol. 33. additionis, & sic cum distinctione absoluta maner vtilis, & frequés quæstio, quæ quidem quo ad arras fecit dubitare doctissimos viros, nec enim dominus Ioannes del Castillo dicta controuersia licet plura erudite more suo dixit tetigit principalem nostrá quæstionem, de quando en la escritura de dote, ò en la constitucion de arras, ay obligacion de persona, y bienes de restituyrlas disuelto el matrimonio, quod quotidianissimum est sed solum egit quádo nuda promissio adfuit sine hypothecæ conuentionali.

222 De expensis ex actionis debiti aliqua libuit referre illæ quidé quæ sunt debitæ ratione obligationis, & *clausulæ solitæ* apponi in scripturis : Que os pagarè con las costas, y daños, in concursu creditorum sunt soluendæ tales expensæ, & salaria eodem loco quo debitum principale, & in eadem graduatione creditoris colliges notabiliter ex Casaneo dicta duodecima parte Cathalogi gloriæ mundi consideratione 99. ver. decimo octauo extende vbi inquit, & hoc facto videtur quod expensæ omnium sint collocandæ secundum quod collocata fuerunt principalia, & ita seruatur in practica.

Vnde infero quod expensæ aduocati, & procuratoris quas 223 creditor habuit pro exigẽdo suo debito in scriptura publica sibi dubita veniunt ei soluendæ, salariaq; taxata à iudice aduocato, & procuratori creditoris eodem 224 loco, quo principale debitũ pari modo quod soluit tabellioni publico, vel regalis Audientiæ, & relatori; imo hæ expensæ primũ locum obtinent, & post satisfactionem à creditore factam, de los derechos al Escriuano, Secretario, ò Relator, se le an de pagar en primero lugar de los bienes del deudor, como se le pagaran a los mismos Secretario, ò Relator, en cuyo derecho virtualmẽte sucede; nec est necessaria cessio actionis, vt credo rectum igitur ad Casaneum dicta consideratione 99 cum lis super concursu creditorum tibi obtigerit siue in iudicando, siue in consulẽdo: quia est melior remissio de mundo, & pro iuuenibus vtilissima.

Solet aliquando, & iam vidi errore tabellionum scripturam publicam confici nec in ea apponitur hypotheca generalis, hoc 225 est. Obligacion de persona, y bienes, controuertitur an censeatur apposita etiam si non scribatur in contractibus publicis, & iam si per errorem, vel simplicitatem à tabellione

tabellione omitatur, & reſoluen dũ eſt, quod ſic ex Boerio deciſ. 182. n. 54. vbi refert Cepolam id tenentem in l. quod ſi nollit. §. quia aſsidua. ff. de edendo edicto quæ vulgaris eſt, & ex l. quæ nõ dum. §. quod dicimus ibi non ad illam, quæ inferre ſolet cautionibus. C. de pignoribus, de quo per Baldum, Paul. & Iaſſ. in l. errore. C. de coſtamentis. Boerium ſequitur Ioãnes Garciam reg. 428.
226 n. 6. nomen tamen debitoris ſui debitoris non veniet in hac hypotheca ſub intellecta, & cuius ſuplementum ex aſsiduitate ſit nam requiritur vt concurrant verba expreſſa per Neguſantium adducta in tractatu de pignoribus 2. membro ſecundæ partis n. 9. quem vide, & ita reſoluo nomen non cenſeri hypothecatum niſi expreſſe dicat debitor, obligo mis bienes, ò ſe digã, y expreſſen mis derechos, y acciones, quod tenet ex Neguſantio loco proxime citato.

Cõmuniter ab omnibus tradditum eſt ſine contradictore eſſe
227 priorem creditorem hypothecarium non ſolum præferendum in principali quantitate ſed etiá in acceſsionibus intereſſe, & vſurijs ſibi debitis ex contractu cum hypotheca, & pignore tacita, vel expreſſa l. inſulam l. lucius. ff. qui potiores in pignore habeantur cum adductis, & relatis à Feliciano dicto lib. 3. cap. vltimo n. 18. & ante eum, & quos citat Caſaneus dicta cõſideratione 99 duodecime partis cathalogi ver. quinto extende, & in ver. ſeptimo extende vbi dicit prælationem prædictá non ſolum in principali ſorte, ſed etiá in arregarijs quæ hodie ſunt loco vſurarum.

228 Succedit nobis diſputanda vtilis, & non vſq; adeo declaratæ bene quæſtio certũ eſt hanc prælationem pupilis, & minoribus cõcedi por el principal, y reditos de la hazienda del capital, de que deue hazerſe cargo al tutor, y curador, quæritur an hæc prælatio extendatur, a los reditos de reditos, tota vis pendet in eo an ſoluere compellatur tutor vſuras vſurarum more antiquo loquendo vel noſtro redditus reddituũ, ſeu intereſſe alterius intereſſe, quod tenetur præſtare minori. Qui ſi hos redditus reddituum ſolucre tenetur prælatio etiam pro eis fiet in ſententia, quemadmodum, pro capitali, & redditibus primiſsis ſin vero non tenetur non extẽditur prælatio ad id de quo condemnatio fieri non debet: & pro parte negatiua. & redditus reddituum non eſſe ſoluendos minori faciunt ſequẽtia pro cuius quæſtionis declaratione vt rem ab origine repetam eſt præſuponendum cum Ludouico
129 Romano conſi. 139. cuius nullus ex noſtratibus, quem viderim, qui de hoc art. agat meminit,

cum eo itaque eſt præmitendum tria fuiſſe iura primum fuit ius digeſtorum, quo tutori iniunctū eſt vt pupillarem pæcuniam fænori daret, & ſupponeret, quinimo ſi in ea fænori danda ſibi negligentia imputare poſſet ad dānum, quodcumq; ex hoc proueniens pupilo tenetur ex l. ob fænus. ff. de adminiſt. tutorum ſecū do prouiſſum eſt, quod ſi tutor pupilares pæcunias non depoſſuerit pro comparandis prædijs aut eis iam depoſitis in comparando negligens fuerit aut caſdē intra legitimum tempus fænori non dederit vel eas in ſuos vſus conuerterit ipſe in vſuris earum pæcuniarum conueniri poſſet hæc autem omnia probātur per ordinem ex l. tutor, qui repertoriū. §. ſi depoſitioni. §. depoſitum in l. ſi tutor conſtituitus in dicta l. tutorque. §. pæcuniæ quæ. ff. de adminiſt. tut cæterum tertio eodem iure diſpoſitum reperitur, quod tantum vno caſu ad vſuras vſurarum pupillo tutor tenetur, quo vſuras ab alio per eum pro pupillo exactas aut in ſuos vſus conuertit, aut cum potuit non fænerauit, hic eſt caſus textus in l. qui negotiationē. §. ex duobus. §. fin. d. l. tutor, qui §. ſi vſuras. §. ſequenti quarto ex eodem digeſtorum iure cautum eſt, quod eo caſu quo tutor ſibi pupillarem pæcuniam mutuo accipit ad vſuras tenetur centeſimus. Quees avno por ciēto cada mes, y a doze por ciēto cada año ſi eam accepit ex l. qui ſine. ff. de negorg. eſt, aut ad legitimas accepit palam, vel contutoribus ſuis vt in l. nō exiſtimo in d. l. tutor, qui. §. quæ autem. ff. de adminiſtratur penult. eadem iuris diſpoſit. ſancitum eſt, quod tutor finita tutele in vſuras pupillaris pæcuniæ conueniri poteſt, vſq; in eum diem in quem adminiſtrare tutelæ rationem reddiderit niſi per prius eas offerat, & deponat d. l. tutor, qui. §. fi. l. tutor pupillo. §. 1. cum l. ſequenti. ff. de adminiſtr. tut. etiam ipſius hæres eius pupillaris pæcuniæ quam agitauit vſuras præſtare tenetur iudicis arbitrio moderā das l. cum oſtendimus. §. vſuras. ff. de fideiuſſor. tut. ecce tempora, & iura digeſtorum.

Tranſeamus ad ius ſecundum codicis ea enim, quæ primo, & ſecundo loco ſuperius appoſſuimus approbauit. l. 1. l. ſi pæcuniā à contrario ſenſu. C. de vſur. pupillarib.

Tertium vero ius authenticorum ex auth. nouiſsime. C. de adminiſtr. tuto. vetuit pupillarem pæcuniam fænerari excepto vt ſi mobilis ſit eius ſubſtantia cuius cura, vel tutella adminiſtratur tunc id ſolum ad fænus mutuare tenetur, quo ad neceſſaria adoleſcenti quod vero ſupereſt caute recordatur.

Vltimo

Vltimo loco ſuperuenit nouiſsima cõſtitutio iuris vtriuſq; vſurarum prohibitoria, vt plene notatur in l. cunctos populos. C. de ſum. Trinit. in auth. adhoc. C. de vſur. in l. quia in omnibus de vſur. vides quanta varietas, quantaq; viciſsitudo in hoc de iure cõmuni ſit d iure noſtri regni ſeptem partitarum, nec quidquã de hoc fuit actum, nec innouatum, nec derogatum circa intereſſe, vel vſuras loco intereſſe pupillo præſtandas.

Deueniamus ad opiniones autorũ poſt Bart. Paul. de Caſtro, Alex. in l. duuius. ff. ad l. falcid. doctiſsimus Couarr. illos citans lib. 3. variarum cap. 2. n. 1. concludit vbi frequens eſt redditum annuorum venditio culpa dignum eſſe tutorem, qui pæcuniam pupilarem in eis non expendit, ac iure optimo damnandum in id quod intereſt pupillo pæcuniam eius ocioſam fuiſſe abſq; vllo lucro apud tutorem, vel curatorẽ, nec quidquam agit: De auer de pagar reditos de reditos della; pues enlos tiempos riguroſos de Paganos, y Gentiles, en que faltaua la luz del conocimiento de la Fè Catolica, nũca ſe llego a eſſo ſino es con Real interuencion, y cobrança de reditos, y vſuras, que el tutor recibieſſe, que es la ley, qui negotiationem. §. fi. l. tutor, qui. §. ſi vſuras. Y aſsi en nue
230 ſtro caſo no à de auer condenacion de reditos de reditos. Y en propios terminos, q̃ de las vſuras exactas deuerà vſuras el tutor, y no de otras q̃ no ſe cobratõ. Reſoluit Ayora de partitionibus videndus 1. part. cap. 4. nu. 32. per text. iam citatum in §. ſi quas. d. l. tutor qui. idem tenet Gutierr. de tutilis lib. 2. cap. 9. n. 32. ſolum agens de caſu exactarum vſurarũ non vero de noſtro caſu quando ceſſauit tutor. cui addo ad inductionem huius text. adhoc, vt vſuræ vſurarum debeantur requiri præſupoſitum exactionis factæ à tutore vt habeat locum diſpoſitum condemnationis ex doctrina Bart. circa hoc de præſuppoſito in l. 1. §. parui. ff. quod vi aut clam nec oberit ſi opponatur ex aduerſo argumentum prædictum ex identitate, vel maioritate rationis ex regula textus in l. non poſſunt cum ſequenti. ff. de legibus adductis ab Eueradorloco à ratione legis larga n.
231 17. Que es dezir, que ſi el que impuſo el cenſo deue reditos de los reditos del cenſo impueſto á maioritate rationis, el que no lo impuſo; porque ſe reſponde, que illud eſt verum quando non venimus contra aliam legem ſcriptam. Y aqui la ay expreſſa deque el tutor que no comprare hereedad, ò diere al fænus el dinero del menor, que es lo miſmo, que oy darlo a cenſo, ſi ceſſare en eſto ad vſuras tenetur non vero

ad

ad vſuras vſurarum. De aquello que no dio, è no impuſo; vt diximus, & comprobauimus ex l. tutor, qui. §. ſi depoſitioni. §. ſi de poſitum. Expreſsior textus in l. ſi tutor. §. fi. de adminiſtr. tutorem; y aſsi cõtra eſte caſo expreſſo de ley non debet fieri extenſio ex maioritate rationis vt aduertit Euerard. dicto loco n. 17. poſt Bartolum in l. non dubium 2. col. C. de legibus; y ſerialo, ſi la pena de la ceſſacion, que es de vſuras ſolas, ſe eſtendieſſe a vſuras de vſuras, y contra eſtos caſos expreſſos, en que no à lugar, argumento à maioritate, y el mãdatario, qui retinuit pæcuniam ex mora tenetur ad vſuras tantũ; y ſi cobrò reditos in vſus ſuos conuertit ad vſurarum vſuras l. idemq;. 10. ff. mandati. Y que oy no ſe deuã lo concluye, ſin traer lo que è dicho en nueſtro caſo de tutela, Gaſpar Rodriguez de Anius red. lib. 3. quæ 10. ex n. 47. n. 55. Adonde reſponde a los fundamentos contrarios dictorum. 47. poſt eum Muñoz de Eſcobar de rationijs cap. 14. n. 39. vbi inquit, que el tutor, qui ex pæcunia pupillari traficauit, & merces comparauit non tenetur, & contra eum ſuper eſt actio ſolum ad pæcuniam cum ebito legali intereſſe licet cum ea ſuper lucratus ſit non tenetur ad reſtitutionem illius quod lucratus eſt, ſed ſolum ad vſuras legitimas quæ in regionæ frequentantur. Que es lo que reputa, y carga, como ſi ſe vuiera impueſto a céſo, mas no que concurran dos ficiones, ó eſpecialidades, que ſe tenga por impueſto, y que deſta impoſicion imaginaria, reſulte otra tãbien mas imaginaria, de que ſe tenga por impueſto lo que nunca ſe impuſo, y ganen, y produzgan reditos los reditos ficticios.

232 Cum Iuſtinianus in vniuerſum aboleuerit vſurarum vſuras, ſiue præteriti, ſiue futuri temporis, ſiue in ſortem rellatarum, ſiue non, ſiue vna ab initio, ſiue ſingulis terminis repetita noua ſtipulatione feneratoria ſanxit nullas vſuras poſſe accedere niſi pro rata primæ antiquæ ſortis dumtaxat ſic omnino ſublatus eſt omnis anatocismus, id eſt ſingulorum annorum fænorum renouatio vt vſuræ vſurarum debeãtur quod etiam extendit in l. fin. C. de vſuris reij iud. ad vſuras legales, ita Gaſpar Rodriguez lib. 3. cap. 4. n. 24. nec vllus prædictorum memor fuit authenticæ nouiſsime. C. de adminiſtr. tut. præter Couarr. qui eam nõ declarat imo aduerſus eam opinatur denique nouiſsime Velazquez de Auendaño de cenſibus cap. 31. n. 10. reſoluit; que el interes de alimentos de lo que deue el tutor, ò curador a ſu menor; y en otros muchos caſos, que refiere ſe taſſa a cinco por ciento; porque

que es el dia de oy taſſacion legal delos cenſos, videtur itaq; ſic tenendum in noſtro caſu non deberi vſuras vſurarum, ò interes de interes, ò reditos de reditos de dinero no ocupado. Quod quidem defendi, & in vno graui caſu obtinui antequã ſcriberent
233 Gaſpar Rodri. & Eſcobar, & Velazquez de Auend. Facta remiſſione cauſæ ex vna Aula ad aliã. Pro contraria parte, & præferendum minorẽ, pupilum, vel adultum, in ſorte principali ſui capitalis, & in omni intereſſe, y en reditos de reditos, faciunt ſequentia fundamenta primum non pupilo tenetur tutor in omne damnũ, quod ei obuenerit propterea quod ceſſauerit pæcuniam pupillarem fenori dare. l. ob fænus. ff. de adminiſtr. tutorum iã citata, & huic fenori, & in eius locum apud nos ſucceſsit emptio prædiorum vel conſtitutio cenſus ex aductis à Couar. lib. 3. var. ca. 2. n. 1. vbi late ſi igitur in prædicto caſu quando, vt bonus tutor adminiſtrauit tenetur ad vſuras vſurarum ex impoſsitione, vel exactione iuſtarum vſurarum. d. l. qui negotiationẽ. §. ex duobus & l. tutor. §. ſi vſuras. ff. de adminiſtr. tutorum (cum loquor de vſuris intellige de redditibus cẽſus ad rationem viginti promillatio) igitur cum nõ impoſſuit cẽſum conſignatiuum vel prædia non cõparauit cum male adminiſtrauerit non debet eſſe melioris conditionis quam ſi bene adminiſtraſſet quo caſu, hoc eſt, quando bene adminiſtrat ab vſurarum vſuras tenetur, quod eſt fundamentum fortiſsimum, & cui fere nemo ſine cæculatione reſpõdere poterit: quia tutor in hoc caſu tenetur ad omne damnum, quod pupilo obuenit. l. tutor. §. ſi poſt depoſsitionem. ff. de damnu. Couarr. vbi ſupra n. 1
234 Rurſus comprobatur autoritate Doctorum hæc eadẽ huius partis recolutionem Caualcanus in tractatu de curatore n. 116. aliũ referens, quem allegare non licet hoc tenet, & poſt eos Cardinalis Tuſch. ſub littera T. verbo tutor concluſ. 442. n. 30. vbi licet plura referat de hoc intereſſe nõ agit de reddituum redditibus, qui non ſunt exacti hæc ſunt huius parti ſecundæ fundamenta cui in iudicãdo accedo, & etiam in conſulendo vt veriſsimamq;
234 hodie eam defendo licet contrariam antea poſtulando neruoſſe comprobauerim moueor etiam ex paruitate reddituum ad rationem viginti pro miliario; itaq; cõcludimus redditus è reddituũ exactorum vel pæcuniæ quam tutor in vſus ſuos conuertit déberi ei imputari in concurſu creditorum eandem prælationem habere, quam habet ipſud met capitale, & intereſſe primum quod ne ſit ocaſsio dubitãdi ita venit

decla-

declarandum. Et vt cum maiori claritate loquar, & calculatoribus si eam videre velint hæc resolutio sit nota, sic sentio faciendum.

Es assi verdad, que conforme
236 a la mas comun, y verdadera resolucio, al menor, se le deue por su tutor reditos de reditos de la hazienda, y caudal del menor; cuya quenta se à de hazer desta manera: Que si los reditos montan ochenta mil marauedis cada año, de lo cobrado por el tutor de la réta del menor, y de lo ocupado en ella, ò q̃ deuio emplear y ocupar, son destos ochenta mil marauedis, quatro mil, los reditos de reditos; y quedará por hazienda del menor; mas no se an de juntar luego los quatro mil marauedis con los ochenta mil, para cargar los interesses, sino que aquellos quatro mil queden aparte, sin que se quéten reditos dellos, y en quatro, ò cinco, ò seys años, si fuere cantidad suficiente tendra el tutor obligació a dar los impuestos; y sino se hará de los reditos de reditos, otra suma de cantidad suficiente, y considerable, y de aquella se à de cargar el interes por vna vez sola, y no mas, porque seria processo in infinitum.

Y en todo esto se à de guar-
dar la misma orden, q̃ si realmen 239
te viuiera ocupado el tutor, el dinero del menor, de los reditos à de alimentarle, y de lo que quedare de la renta, siendo cantidad considerable, imponerla en vn año, dos, ò mas, segun fuere el caudal del menor.

Hanc resolutionẽ deduco ex adductis à Ioan. Garcia de expẽsis cap. 23. n. 47. & ex Tiberio Deciano respon. 49. n. 50. vol. 2. est enim infinitas vitanda vt probatur in l. 1. C. de sentẽcis quæ pro eo quod interest vbi Rebuf. notabiliter in glos. verbo dupli. n. 3 pagi. 426 ver. prætereo interesse
237 inquit singulariter quod interesse nõ debeatur ex interesse, nec æstimatio æstimationis sicut nec vsurarum vsuræ vel vsuræ, pœnæ l. improbum. C. ex quibus causis infamia quod intelligendum est reretenta hac parte in fauorem mi
238 norũ in vsuris, & interse conuentionali vel vt melius dicam extra casum minoris, & respectu sui tutoris, vt iá sequuti hanc partẽ concluſimus, & in mandatario respectu domini. l. idemq; 10. ff. mandati, quia ita à iure est inductum, & expressum meliorq; ad hoc nostrũ propositum, hoc est; que no se carguen reditos de los reditos de reditos; nisi comodo quo dixi est allegatio Tiraq. in l. boues. §. hoc sermone limitat. 26. n. 6. vbi resoluit quod vbi tractamus de obligatione multiplicanda si ex multiplicatione mul
239 tiplicatur interesse inducitur nouum damnum, non tolleratur in

finitas

finitas ſed reſtringitur, l. fideicommiſſa, §. ſiquis decem. ff. de legatis 3 vt in exemplo de la condenacion de partos, y poſpartos del ganado;
240 y q̃ a eſtos poſpartos, no ſe an de cargar otros poſpartos, ſino ſolo los primeros; concludit, & reſoluit bene Aceb. conſ. 35. ex n. 40. & ſequentibus vnde quãuis gloſ. celebris in l. ſed, & partus iuncto textu
241 ff. quod metus cauſa teneat debere reſtitui fructus fructum, qui dicuntur cauſa pro primis fructibus aliorum fructum intelligitur non vero pro alijs, vt bene defendit Acebe. videndus d. conſ. 35 n. 40. idemq; erit in noſtro caſu tenendum, & reſoluendum ſolummodo pro prima vice redditus redditum à tutore exigendos non vero quod his ſecundis redditibus redditum alij tertij, vel quarti noui redditus imponantur: quia non debet grauari tutor eos ſoluere. quia eſſet proceſ
243 ſus in infinitum niſi quando omnibus iunctis dico redditibus redditum eſſet quãtitas ſufficiens ad impoſitionem cenſus tribus, vel quatuor annis elapſis: quia tunc ex ratione, & æquitate pro prima vice imputari debent, & non pro ſecunda, vel tertia vt iam concluſi, tunc quia in quantitate conſiderabili
244 dicere poſſumus tutorem negligẽtem, & cum aliena iactura locupletem fieri tum etiam, quia hæ vſuræ ſeu intereſſe ex intereſſe iuſto efficietur quo caſu ſufficiens, & magna quantitas eſſe poſsit ſors ſicut
242 primum intereſſe, non vero parua, & modica vt de ipſo capitali locutus quando eſt modicum quod nõ teneatur tutor illud collocare reſoluit Gutierrez lib. 2. cap. 9. n. 25. pari imo fortiori ratione in redditibus, & multomagis in redditibus redditum de quo circa capitale modicum, & paruum eſt textus in l. ita autem in principio. ff. de adminiſtratione tutorum aduert Gutierrez de tutelis d. lib. 2. cap. 9. n. 25. & quod ſit ſufficiens ex dicto textu in d. l. ita autem iudicis arbitrio relinquitur iuncta gloſ. in l. finali verbo prædiorum, C. de adminiſtrat. tutorum Ayora, & Gutierrez vbi ſupra ad hanc meam reſolutionem vltra autoritates, quas adduxi mouetor ex ratione Iureconſulti in l. cum oſtenſtimus. §. vſuras. ff. de fideiuſſoribus tutorum dum inquit: Vſuras quoq; eius pæcuniæ, quam pupilarem agitauit præſtare debet hæres tutoris quantã autem & cuius temporis vſuras præſtare debeat ex bono, & æquo conſtitui à iudice oportet. Quod ad propoſitum noſtrum lex prædicta continet rationem generalem ibi ex bono, & æquo conſtitui à iudice oportet. Quantumuis deciſsio particularis ſit quo ad hæredem tutoris ratio ipſa generalis lex eſt, & deciſsio pro exemplo habetur, Mencha ca de ſucceſſ. creatione. §. 12. n. 85. Gutierrez de iuramento 3. p. ca. 12. n. 8. & in practicis lib. 2. cap. 65. n. 4 tum etiam, quia vbicumq; ratio ſe

gis est amplior dicto suo tunc ad amplitudinem rationis, extenditur ipsa dispositio, l. regula. §. fina. vbi Bartolus, & Baldus. ff. de iuris, & facti ignorantia traddit etiam Ioannes Gutierrez allegatione 2. n. 5. ex quo deducitur quod quando est vniformis, & generalis ad alia ampliatur eius dispositio etiam si sit
245 illa particularis ex d. l. regula. §. 1. adducit Iasso. in l. id quod. §. 1. n. 7 ff. de legatis 1, itaq; quatenus in d. §. vsuras ex bono constituendas à iudice Iurecõsultus doceat ad omnes rationes extra casq; quæ petan-
tur ab hærede tutoris, eam legem,
246 & bonum, & æquum ex religione, & prudentiali iudicantis arbitrio, in hac materia de reddites extendemus, vel limitabim' prout casus se offerat quãtitas, & qualitas patrimoni pupilaris, & mos, vsusq; regionis, & luctorũ, & imprædijs, vel fũdis, seu cẽsibus emẽdis ocasio, vt ex his culpa negligẽtiæ, vel vtilis diligẽtiæ tutoris colligatur cuius rei dari nõ potest certa regula, & ideo extra casus, quos exẽpli gra adduxi iudicis arbitrio relinquendum est ex d. §. vsuras, & ex l. 1. ff. de iu. deliberandi iuncto cap. de causis de officio delati cum ibi, & vbiq; adductis sicq; habes explicatum hunc difficilem articulum, & vsq; adeo nõ exacte tractatum, vt promissioni in exordio factæ satisfaciam facile quidem est ab alijs dicta transcribere, & res materiasq; tractatas iterum agere, ea vero, quæ ab alijs nõ sunt discussa non omnibus licet resoluere, & concludere, tum maxime in casu quotidiano prout est prædictus.

247 Tutor in his casibus inquibus pæcuniam pupilarem in emptionẽ prædiorum non colocauit, vel census non comparauit decimam non habebit, resoluit Escobar de rationibus cap. 28. n. 47. cuius opinioni accedo in nostro casu, & in redditibus redditum rationibus quas adducit.

Ab obligatione reddituum, &
248 multiplicatione eorum per secundos redditus liber est tutor si soluat debita minoris vel hæreditatis ei de latæ: quia melius est minoris debita soluere quam pæcuniam in emptionem prædiorum collocare resoluit Parisius consi. 96. n. 35 lib. 1. Ioannes Gutierrez de tutelis. 3. p. cap. 1.

Eadem ratione libererit si bona
249 sine dolo, & colusione, vel sine procurata à tutore diligentia iussu iudicis sequestrari in eo sunt iussa vel si adest causa creditorũ vel lis est super hæreditate, vel maiore parte eius: quia lite pendente non potest, nec tenetur census emere, cũ non satisfaciat creditoribus, vel actoribus, si vniuersæ hæreditatis sit traddendo census fundos, vel prædia empta minoris nomine, & sic iustè impeditus erit tutor eadẽ ratione, quã adducit Parisius & Ioan. Gutie. vbi supra excusabitur à solutione vtriusque redditus

primi,

primi, & secundi supra primum; ita adhanc secundum casum exté de præfactam resolutionem.

Deinde considerari posset si
150 minor sit fœmina, & ad nubendum vtilius ei sit pœcuniam reseruare vt melioré, & cõmodiorem dotẽ habeat an eo casu tutor excusabitur à redditione vtriusq; reditus cogitãdũ, relinquo, & ex arbitrio iudicis pẽdet vt ei diximus quẽadmodum si tã parua quantitas sit capitalis minoris, vt magis noceat quã prosit dicta emptio, excussatum habere debemus tutorẽ, si modicã pœcuniam nõ dedit ad lucrum, & multo magis si ex ea cẽsum, vel prædia non cõparauit vt post Alberic. in l. scio. ff. de in integrum rest. Baeça d decima cap. 2. n. 92. adducit Gutie. lib. 2. cap. 9. n. 25.

Solẽt plerumq; malitiosæ tutores se excusare dicendo, bona nõ esse quæ cõparari cõmode possint, vel cẽs°, & aliquas fictas, & supositias diligẽtias ostendere, vt
151 exonerentur á solutione redditũ hæc enim omnia pendẽt ex arbitrio an sint admitẽdæ à iudicibus, vel nõ, tunc maxime admitendæ nõ sunt, quãdo ipse tutor sibí lucra ad quisibit, diligensq; fuit erga se ipsum, in his lucris acquirendis. l quidquid. C. arbitri iũtutelæ l. tutor sucundũ dignitatẽ. §. 1. ff. de admin. tut. glos. in c. vlti. 12. q. 4. eũ adductis optime à Coua. li. 3. var. cap. 2. n. 1. ver. illud sane.

252 Circa hæc cõsuetudo regionis, & prouinciæ est inspicienda, Romanus d. cõsi. 139. n. 4. Coua. vbi supra n. 1. Ayor. 1. p. c. 4. n. 30. vade nunquã vidi dari ad lucrũ; & quæstũ pœcuniã pupilarẽ, apud nos in hoc Pituano Regno, nec in Regno Castellæ audiui: quia magna sunt pericula, tã animæ quam debitorũ, & nominum eorundẽ, quare reducendũ est quod DD. dicunt ad emptionẽ prædiorum, domum vel censum, & nõ ad aliá negotiationem hæ enim duæ frequentes, & securiores sunt, & in-
quibus legitimã excusationẽ tutores nõ habebunt, si desinãt post sex vel duos menses sibi à iure præstitos per l. si tutor. 17. ff. de
253 adminis. tut. quæ est, & procedit post susceptã administrationem, quo rẽpore currit semestre post debitũ exactũ, durante tutela currit bimestre, & hoc tẽpus excipiẽ dũ est, in rationibus à calculatoribus resoluit Gutie. vbi supra d. c. 9. lib. 3. n. 27. quodsi desinãt pœcunias pupilares ocupare, vel si hæc nõ faciant, ad redditus, & eorundẽ redditũ redditus tenebuntur, cum distinctionibus, & declarationibus quas constituimus.

An vero teneatur pro debitis nõ exactis, ad interesse redditũ, diuersæ sunt opiniones Ayo. de partit. 1. p. c. 4. n. 3. resoluit nõ teneri, de quo dubitat Ioã. Gutie. d. c. 9. 2. p. n. 35. verioré credo opinionẽ, nisi negligentia magna fuerit tutoris,

254 quia tũc ea data vel ſupina, & cra
ſa ignorantia, vel dolo ad reddi-
tus nominũ cuius debita non exe
git tenebitur periura quæ vterq;
autor allegat, & melius per legem
255 ſi tutor conſtitutus. 17. ff de admi
niſtr. tutorũ, nec erit neceſſarium
reddituum examen, & determina
256 tio per calculatores iudicibus re-
miti, vt voluit Gutie: d. ca. 9. n. 29.
quia melius eſt calculationẽ face
re integram, prout eis videbitur
de redditibus, & capitulis, & eorũ
redditibus poſteaq; iudex eorum
calculationẽ confirmabit, vel re-
bocabit, quod facere poteſt ex l.
fin. tit. 21. li. 4. Recop. tũ etiá, quia
lites eſſent infinitæ, & ſic hoc iure
& ſtylo vti debemus ne protrahã
tur, & ſint lites perpetuæ, & ſuper
vnoquoq; articulo de perſe pro-
nuntiatio diffinitiuæ alijs omiſsis
fiat quod moleſtũ, & graue nimis
eſt partibus litigantibus cui dam
no obuiabitur per dictã calcula-
tionẽ ſine remiſsione in omnibus
faciendã nec me latet calculato-
res in puncto iuris non poſſe cal-
culari ex l. 50. tit. 5. lib. 2. quia hoc
nõ eſt niſi factũ quod venit ex iu
re determinandũ, & per legẽ ſta-
257 tim ſequẽtẽ deciditur, que en vn
pleyto no aya de auer mas de vn-
as quẽras; yauria mas, ſi ſe dieſſe
lugar a q̃ vnas ſe hizieſſen ſobre
el capital, y cargo, y deſcargo del
tutor, y otras ſobre los rediros, y
reditos de reditos, no determiná-
do los Cõtadores, ſino remitiẽdo
lo al Iuez, q̃ ſeria de mucho incõ
ueniente, y dilaciõ, & ideo venit
taxandus, & reprobandus Gutie.
d. n. 29. & Ayor. quẽ citat, melior
& breuior vtiliorq; ſtylus eſt vt
calculatores ſuper re, & negotio
tutelæ. Vniuerſæ & eius iuribus
redditib⁹. & acceſsionibus, & red
ditib⁹ reddituũ calculationẽ faciãt
258 & data copia partibus allegẽt iu-
dexq; ſua ſententia quod iuſtũ ſi-
bi videbitur auditis partiũ addi-
tionibus, & allegationibus deter-
minet ſuper grauamin⁹ cõtra cal
culationẽ, & iudicium calculato
rũ deductis, ita vt alia calculatio
nõ fiat, ſed executio ſententiæ, &
liquidationis eius virtute factæ ſi
liquidatione opus fuerit.

Tutela finita debet tutor requi
rire iudicis auctoritate interueniẽ
te minorẽ ſine fœminã, ſiue maſ-
259 culũ adultæ ætatis, vt curatorẽ no
minet, vt eius bona ſuſcipiat, &
adminiſtret, & ſit eius curator,
hic eſt tex. notabilis in l. ita autẽ.
5. §. ſi tutor. ff. de adminiſt. tut. iũ-
cta. l. quoties. 12. ff. codẽ. tit. alias
adhuc durat tutelæ actio, vt pro-
bat d. l. ita autẽ. §. ſi tutor. & fide-
iuſſores vſq; ad reſtitutã tutelã te
nebuntur, nec ad rẽ facit concor-
dia, quã adducit Parlad. lib. 2. re-
rũ quotidianarũ c. fin. 1. p. §. 12. li
mitation. 7. n. 57. textũ in l. lutius
47. §. paulus el 2. ff. de adminiſt.
tuto. cum l. ſi poſtea quam. ff. rem
pupili, vel adoleſcentis ſaluam
fore: quia textus in d. §. paulus

eſt

eſt intelligendus, & reducendus addictũ. §. ſi tutor quẽ allegamus cuius verba ſunt: Si tutor pupilũ ſuũ puberem factũ non admonuerit vt ſibi curatorẽ peteret ſacris enim cõſtitutionibus hoc facere iubetur, qui tutelam adminiſtrauit, an tutelæ iudicio teneatur, & magis puto tutelæ iudicũ ſufficere, quaſi connexũ ſit hoc tutelæ
260 officio, quãuis poſt pubertatẽ admittatur. Ecce qualiter durat tutelæ officiũ ergo non eſt facienda diſtinctio ceptorũ negotiorũ, vel eorũ quæ de nouo incipit tutor, qui fuit nã in vtroq; caſu ipſe, & eius fidéiuſſores tenentur ſui minor adultus non fuerit requiſitus vt curatorẽ nominet, & ei fuerit reſtituta tutela, & curatori ſuo, ná vſq; ad eius reſtitutionẽ obligatio principalis, & fideiuſſoria durat pro geſtis, & nõ geſti, nam nõ debet claudicare ius minoris, & ad hoc eſt reducendũ quod tenet Parlado. vbi ſupra ſicq; venit intelligendũ, & quod adducit Gutie. d. c. 9. lib. 2. de tutelis n. 20. ſi licet teneri tutorẽ ad vſuras vſq; ad diem, quo tutelá reſtituit, vt in
261 l. tutor, qui repertoriũ in fine, & in l. tutor pro pupilo. §. 1. cum l. ſequenti, & in l. lucius. §. quæſitũ
262 ff. d adminiſtratione tutorũ quæ obligatio etiã aſtringit fideiuſſores, & nominatores ex natura rei, & etiá eſt intelligendum in minori facto maiori, vt ei debeãt bona ſua cum omnibus redditibus reſtitui, & eius hæredibus cum omnibus redditibus, & acceſsionib⁹: quia propter morá reſtituẽdi nõ debet eius ius detertius fieri, & mora præiudicat fideiuſſoribus, & approbatoribus eorũ, hæc eſt deciſsio notabilis in terminis Antonij Fabri. 4. lib. 5. codicis tit. 33 vbi loquitur compendioſæ in obligatione eorum quæ tutor finita tutela geſsit, & quando diſsiuit requiere pupilum iã adultum vt curatorẽ nominaret vt hæc fideiuſſori tutelæ noceãt, quod atinet ad minorẽ, qui maior factus fuit cõprobantur prædicta ex doctrina Hugonis Donel. & his quæ adducit de iure ciuili lib. 3. ca. 21 n. 10. vbi inquit adhoc probandũ
263 vel vna hæc diffinitio veterũ non vno in loco ab his vſurpata poterat ſufficere cum ita tutores, & curatores cõparãt in rerum adminiſtratione, vt dicant. Vbi de pupilis tutoribſq; eorum lex loquitur ibi coniunctum tutoribas curatores accipi, & quod de tutorum poteſtate aliqua adminiſtrationis dicitur quod itẽ his tribuitur ad curatores pertinere ſeu in curatoribus obſeruari conuenire. l. qui nec 8. §. 1. ff. de rebus eorum, qui ſub tutela vel cura ſunt l. 4. §. quæ in tutore. ff. de doli mali excep. l. ſcire 13. in prin. ff. de excuſationibus tutorũ in principio hactenus, Donel. nos igitur ſuper lectore iá debemus aduertẽtes vtilem praxim vt concurſu creditorum

quando concursus fit inter credi
tores pro administrata tutela, vel
264 cura contra tutores, & curatores
eorumq; fideiussores, quos citare
est necessarium, vt res iudicata eis
obstet optimũ esse stylum dicere
in sententia: En tal lugar se à pa-
gado fulano menor (que es, ó fue
ò sus herederos) del principal de
lo que por bienes suyos recibio
fulano su tutor, ò curador, cómas
los reditos, y reditos de reditos,
que se liquidare deuerle hasta la
real paga, y entero, de lo que por
razon de la dicha tutela, y sus in-
teresses, y corridos della constare
serle deudor. Con esto queda gra
duado en su lugar, y se hazen las
quentas, de cuya confirmacion, y
ajustamiento resulta la cantidad,
que es deuida, y lo que se deue sa
tisfazer por el alcance, que es me
265 jor seguirse en proceso a parte
del d los acreedores citados ellos
mismos con el tutor, ò curador, y
sus fiadores, y sus herederos, si
ellos son fallecidos, y no hazen in
volucro dello en el pleyto de a-
creedores; y deste estilo è vsado,
como mas breue, y conueniente:
y lo mismo en quentas de compa
ñias, y factorajes donde ay hypote
cas, y concurso con acreedores; y
a los q̃ tienen cantidad liquida,
se les paga con fianças, quedádo
para con los demas el pleyto de
quentas pendiente, saluo, sino se
opone el menor, ò cõpañero por
el alcance liquido, q̃ entonces de
ue ser del pagado en el dicho cõ-
curso en su lugar, y antiguedad
de su deuda.

Solet in concursu creditorũ fæ
266 pe controuerti, & lites magnæ, &
difficiles oriri circa reuocationẽ
solutionũ quæ factæ sunt poste-
rioribus in quo articulo late, & si
ne concludenti distinctione tra-
ctarunt plures præcepus Ioannes
Gutier. lib. 3. pract. ca. 101. Flores
Diaz. q. 6. per totam.

Est igitur resolutio, & regula
267 negatiua prior creditor nõ habet
ius reuocãdi solutionẽ posteriori
creditori factã probatur ratione
& autoritate ratione: quia pæcu-
nia non extãc cessat hypothecа-
ria actio cũ de hypothecarijs, &
nõ de personalibus nunc agamus.
Cõprobat Flores Diaz varia. quæ
stionum lib. 1. q. 6. n. 10. & est or-
dinaria decisio Math. de Afflictis
190. vbi Cesar Vrsilius quidquid
vendicationẽ fictam; & quasi per
operationẽ intellectus velit supo
nere Barbo. in l. 1. 6. p. n. 20. ff. solu
to matrim. ver. cũ igitur à cuius
opinione, & aliorũ, qui hanc par
tẽ tenent est recedendũ cõproba
tur iterũ hæc regula, & negatiua
resolutio ex his quæ per dote, &
optimo cõpendio concludit Pe-
regrin. de iure fisci lib. 6. tit. 6. n. 8
ver. in hoc per dificili pũcto vbi
inquit iudicia manasse pro secũ-
do creditore allegat Afflict. d. de
cis. 190. Capiciũ decis. 178. Paris.
cons. 66. in quarta editione, & ita
est

eſt obſeruatũ obſeruariq; debet in iudicando, & conſulendo.

268 Declaratur, & limitatur primo in fiſco propter ſpeciale, & extra ordinariũ ius, legis pæcunia. C. de priuilegio fiſci Pereg. bene declarans d. tit. 6. ex n. 1.

Quid autẽ de dote eſt malus dubium an hoc priuilegium habeat & cũ reſolutione eſt reſpondendũ ei non cõpetere cum iure hoc non ſit cautũ nec hoc priuilegiũ extraordinarium, & exorbitãs doti cõmunicatum ſit atq; ideo vulgari omiſſo axiomathe quod dos & fiſcus pari paſſu ambulant contrarium in hoc eſt tenendum, & defendenda doctrina Cumani in l. pupilus n. 5. ff. quæ in fraudẽ creditorũ, & Cephal. conſ. 555. n. 7. lib. 3. Phanucio de inuẽtario 5. p. n. 174. Thom. Gramatico. q. 1. n. 7. quos pro hac parti allegat Barboſa d. n. 20. 6 p. leg. 1. ſed ab his quæ prædiximus non eſt recedendũ, & doti hoc non cõpetit priuilegium ſpeciale, & eſt extraordinarium in fiſco.

Declaratur ſecundo notabiliter 269 dicta concluſio quãdo ſecundus creditor quantũuis hypothecarius ſciuit alios debitorẽ habere creditores, anteriores, & potiores, & nihilominus accepit ſolutionẽ: quia ab eo reuocatur tradit Barb. d. 6. p. l. 1. n. 22. ver. itẽ ſi ille poſt Ioſeph. Lud. deciſ. peruſina. 45. n. 20 & poſt eos Flores Diaz d. q. 6. n. 11 vbi concludit quod ſi creditor habuit malam fidem: quia ſciuit priorem creditorẽ hypothecariũ tenebitur, & compellendus eſt ad reuocationem ſolutionis.

270 Extende hanc limitationẽ ad quẽcumq; dolum, & fraudem, & interpoſitionẽ eius: quia ſic geſta retractantur per titulũ. ff quæ in fraudem creditorũ, & ex æquitate, & ratione text. in l. iuris gẽtium. §. prætora, & cum ſimilibus ff. de pactis ſolent plerumq; fraudulentæ, & ſimulatæ pactiones, & ſuper pactiones fieri in his caſibus cum multiplicatione ſcripturarum, & liberationũ intempeſtiuo tempore, & plures machinationes, & extorſiones fraudulẽtæ quas expertus ſum omnes itaq; annullãdæ, & extirpandæ ſunt in totumq; remouendæ necui patrocinetur fraus.

Declaratur tertio in creditore 271 cauſæ lucratiuæ à quo ſolutio facta reuocatur quantũuis bonã fidẽ habeat videẽdo eſt Flor. vbi ſup Gutier. lib. 3. pract. q. 101. n. 9.

Limitatur quarto poſt creditorũ 272 concurſum: quia debet reuocari, quæcũq; ſolutio facta creditoribus poſterioribus inſtãtibus primis, & tales ſolutiones ſunt reſtituendæ vt ex his creditoribus ſolutio quæ hanc limitationem decidit quæ etiam loquitur in creditoribus perſonalibus.

Sed dubiũ eſt an per executionẽ, vel actionem ordinariã hæ re 273 petiones, & reuocationes fiãt cir-

ca quod distinguendũ est, q̃si fue la paga antes de hecho pleyto de acreedores, es via ordinaria de demanda, y respuesta, si despues, y cõsta della por carta de pago ante escriuano, ò reconocida, serà no execucion, sino apremio, para q̃ aquella cantidad se deposite; si esta pendiẽte el pleyto, y si determinado por sentencia de reuista, ò q̃ haga cosa juzgada, sera apremio, y no execucion: porque es restituyr lo cobrado, para loqual no se à de esperar a los plazos executiuos, aunq̃ algunos Iuezes dan mandamiento de execucion, y en esto ay opiniones. Et quando, & quomodo admitatur fideiussio ad excludendã repetitionem videndus est Aucnda. de censibus cap. 109. n. 7. in fine.

274 Quinto limitatur, & declaratur quando solutio fit ab hærede, vel ab executore testamẽtario creditoribus hæreditaris: quia etiam si non sint priores creditores, qui tunc instent vel bona fide fiat solutio reuocatur cõparentibus, & repetẽtibus anterioribus creditoribus iste est casus text. in l. fin. §. & si præfactã. C. de iu. deliberandi tenenturq̃ hæredes, & executores soluentes creditoribus cautionẽ abeis petere ex d. §. & si præ
275 factã, & si eã non petant, & potiores creditores recurrant est recursus cõtra tales executores pro debitis creditorũ Greg. Lop. in l. 7. verbo, q̃ las deuan, cit. 6. p. 6. Matiẽç. in l. 6. tit. 4. glos. 1. in fine, & possessores ementes res hæreditarias, quas vendũt hæredes liberãt per solutionẽ res ab hypothecis causatis antea, & contractis in reebus emptis ex hæreditate ex d. §. quod est singulare venitq̃ declarandũ, & limitandũ si talis venditio citatis, & vocatis creditoribus facta fuerit, & nonalias vt optime considerat, & resoluit Tello Fernánd. vidẽdus in l. 31. Taurin. fin. cuius doctrina sic merito appellari potest vera est, & tenenda.

278 Extra casum tamẽ d. §. & si præfactam quando plures creditores concurrunt vt solutio eis fiat, solet plerũq̃ ab aliquibus iudicibus iuberi, vt cautionẽ præstẽt se reddituros quod recipiunt si alter veniat, qui melius ius habeat quæ praxis sum, & trahit originẽ à l. procuratoris. §. fin. ff. de tributaria, quã extra casum illius met legis, quod raro, vel nũquam cõtingit iniustã iudico, nec vnquã admitendã cum legibus alijs nõ caueatur, & fideiussores inuenire difficile sit nec debent res litibus finitæ esse impẽdẽti vnde defendi, & obtinui pro quodã creditore, qui per sententiã de reuista debitũ suum, quod erat hypothecariũ exegit postea cõparuit alius antiquior, nec erat præstita dicta fideiussio de restituẽdo melius, & potius ius habenti atq̃ ideo cum bona fide, & tẽpore habili, & virtute sentiæ antea sex annis exege

277 randũ, & limitandũ si talis venditio citatis, & vocatis creditoribus facta fuerit, & nonalias vt optime considerat, & resoluit Tello Fernánd. vidẽdus in l. 31. Taurin. fin. cuius doctrina sic merito appellari potest vera est, & tenenda.

276 rias, quas vendũt hæredes liberãt per solutionẽ res ab hypothecis causatis antea, & contractis in reebus emptis ex hæreditate ex d. §. quod est singulare venitq̃ declarandũ, & limitandũ si talis venditio citatis, & vocatis creditoribus facta fuerit, & nonalias vt optime considerat, & resoluit Tello Fernánd. vidẽdus in l. 31. Taurin. fin. cuius doctrina sic merito appellari potest vera est, & tenenda.

rit debitum pæcuniariũ illudq; cõ ſumpſerit nõ debuit ab alio moleſtari moti fuerunt iudices rationibus, & iuribus ſupra adductis. Vno caſu crederẽ poſſe adhiberi dictã fideiuſsionẽ quæ vocatur, demas de la ley de Toledo, quando ay teſtimonio, deq̃ en otra parte ay deudas, y embargos, y acreedores; y aũ en eſſo ſino ſe inſtaſſe, por quié ſe opone con los derechos q̃ eſtan pẽdientes en otro Reyno, ò juzgado, non crederẽ, que ſe deuia dar la dicha fiança, por ſer perjudicial, y hazer inmortales pleytos, y los juyzios y pagas, ſon cõſolidarſe, ni aſſegurarſe; ſiendo aſsi, que ſe deuen regularmente fenecer las ſentẽcias q̃hazen coſa juzgada. l. 1. cum alijs pluribus. ff. de re iudicata, cũ adductis à Rebufo tit. de ſententijs executorialibus in præfactione ex n. 19. & his quæ diximus c. 6. §. 4. n. 29

279 Demũq; in hac materia ad notandũ quod ſi creditores priuilegiarij refectionis eiuſdẽ cauſæ, & rei cõcurrant eſt præferendus poſterior tenet, & reſoluit Pet. Vanderanus in tract. de priuilegis creditorũ cap. 2 in fine per l. interdũ. ff. qui potiores in pignore habeantur cuius rationẽ allegat, & ante aquã eum viderem ad notauerã eadem concluſionẽ ex glo. magna in l. priuilegia ff. de priuil. creditorũ quæ tametſi aliqua obſcuritate loquatur hæc anterioritas ſolutionis ex poſteriori cauſa refectionis in valore rei refectæ ex ei⁹ colligitur authoritate.

280 Dubitare ſolet in hoc creditorũ cõcurſu an hypotheca à procuratore conſtituta currat, quoad eius antiquitatẽ ab eo die vel antea, & videtur retrotrahi ad diẽ mandati à quo incepit currere: quia ſubſtãtia obligationis ipſius conſiſtit in mãdato, & quia propter illud exequitur, & actus attribuitur mãdanti nõ exequẽti c. in litteris de reſcriptis.

Contrarium eſt tenendũ ex adductis à Bald. cõſ. 466. n. 10. vol. 5. *licet articulũ non reſoluat* Bald & cõdũcunt quæ diximus ſupra n. 162. 163 & 164. quia in poteſtate mãdantis fuit reuocare mãdatum re integra ſi vero non reuocauit, non debuit obeſſe id quod ex poteſtate, & voluntate ſua dependebat creditoribus intermedis poſt datũ mandatũ ante eius executionẽ de quorũ præiudicio tractatur vt de emptore intermedio locutus adducit Bald. d. cõſ. 466. n. 10. lib. 5. l. cum decẽ, & l. ſiquis oferenti. ff. de ſolutionibus, & l. fin. ff. rẽ ratã haberi cum alijs fundamentis, & ſic hãc quã propoſui reſolutionem ſequi debemus.

Deinde ſæpe cõtigit, quod inmorantur lites concurſus creditorum 281 donec finiantur ſi creditoribus poſteribus ſuperſit actio hypothecaria contra tertios poſſeſſores bonorũ debitoris ſolet dubitari an hoc pendẽte litigio, & ante factã omni modã executionẽ currat præſcriptionis tẽpus decẽ ſi licet anor ũ inter præſentes, & viginti inter abſentes vel trieniũ in rebus mobilibus

inter

inter præsentes,& sex anni inter absentes,& quod nõ currat præscriptio ante excussum principalẽ docuit Alexá.cons.58.vol.5.Math.de Aflict.dec.69.n.7.Casan.in cõsuetudinibus Burgundie rubr.11.§.2.n.36.vsq; ad n.49.illa potissimũ ratione:quia impedito agere præscriptio non currit.l.vnica.C.de annali excep.

Sed contrariũ quod currat ante excussionẽ facit: quia agere potest quando velit actor.l.pure.§.fin.ff. de doli excepr.& quod restituatur etiá si maior sit ad dictã hypotecariã actionẽ intẽtandá ex capite iuste ignorantiæ tenet Alex.cõs.71.
282 1.vol.n.3.prima videtur cõsideratione decisio Napolit.37.col.2 & decis.329. hanc resolutionẽ intelligerẽ in casu iustæ ignorãtiæ secus vbi adest certa scientia euidensq; possessio quo casu curret præscriptio eaq; cõplera tutus possessor erit etiã ante factã executionẽ: quia leges de hoc loquentes non considerant quod sit facta excussio vel nõ facta sed quod sit illo tempore res possessa,& præscripta etiã si triginta annis hypothecaria duret inter cõtrahẽtes respectus tertij præsentis decem sufficient in distincte,vt cõprobat Ioã.Guti.li.1.pract.quæ est.c.90.ex n.1.& quod cauere solẽt aduocati est facere certiorẽ tertiũ rei hypothecatæ possessorẽ dẽ letigio inter creditores,&debitorẽ
285 pedir,q̃ se le notifique el estado de la causa,al tercero possedor de la cosa hypotecada, y q̃ desde luego le ponen demanda della,paraq̃ sea cõdenado a entregarla para q̃ se venda,y de su precio se le pague la deuda,nó auiendo como no ay, ò faltasse en los bienes del deudor, para ser satisfecho della,porser de poca cãtidad,y estar litigiosos,&c
283 con lo qual se traua pleyto, y se interrũpe la prescripcion de los diez años,ò dezir q̃ se le notifique el estado de la causa, para q̃ le pare perjuyzio, en tal, ò tal caso, q̃ fueron bienes del deudor, à q̃ protesta poner demanda acabado el pleyto, y que hasta auerle fenecido no le pare perjuyzio el no ponerla , antes dende luego seentienda quedar interrũpida la prescripcion,y q̃ no corra en perjuyzio de acreedor: y notificado esto alposseedor queda el derecho dl actor saluo,y entero

Idẽ crederẽ in litibus euictionis cõtra venditorẽ,& eius bona,& in rationibus alijsq; quæ diferri solẽt hac vero cautela nõ adhibita curret in distincte præscriptio in fauorẽ possessoris,qui rẽ possidet,&hypothecariã actionẽ sine dubio præscribet intra tẽpora à iure præstituta.

Saluũ tamen erit ius ei aduersus
284 alios tertios possessores,qui possidẽt resdebitoris,nã creditor potest omnes auocare donec ei solutio fiat, & pendente lite super vna re
285 potest agere super alia resoluit capitius dec.119.n.6. quẽadmodũ si habet plures debitores in solidum obligatos:

obligatos: quia pendẽte iudicio cõtra vnũ potest agere cõtra aliũ Bartol. in l. in duobus col. 2. ff. de duobus reis n. 5 capitius vbi supra n. 7. Alex. in additionibus ad Bart. d. n. 5 sub littera E. vbi cõstituit differentiã inter obligationẽ prætoriã, & 286 eãque, ex cõtractu descẽdit tenet Felicia. de censi. lib. 3. c. 2. n. 8. & in 2. p. lib. 3. c. 2. n. 6. & nouissime Auenda. de censib. c. 94. n. 11. & vltra eos est videndus Capicius d. n. 7.

Vt aliqua d sola personali actione 287 sine hypotheca dicamus sæpe dubitari soler si alicui fuit datũ mandatũ ad agẽdũ, & exigẽdũ, & ipse substitutũ eligit an recursus à Dño mãdante cõpetat contra primũ mãdatariũ, vel aduersus substitutũ in creditorũ cõcursu, & certe est articulus quotidianus, & vtilis nec in terminis propi cum facile invenies.

288 * Regula est mandatariũ substituẽtẽ teneri pro eo, quẽ procuratorẽ substituit rationẽ reddere, & reliqua soluere: probat l. nostra 19. ver. pero tit. 5. p. 3. cũ qua cõcordat de- 289 finitio 2. Codicis Fabriani li. 4. tit. 26. vbi resoluit substituentẽ teneri ex facto substituti: nã qui per aliũ facit per se ipsum facere videtur l. nullus 60. l. oẽminẽ 64. C. de decurionibus lib. 10 l. 2. C. de periculo nominatorũ lib. 11. l. ex facto. 30. ff. de negocis gestis.

Declaratur, & limitatur nõ proce- 290 dere quãdo inscripta in mãdato procuratorij est ei data facultas substituendi ratio est: quia mandatũ substituti est hominis quod cẽsetur datũ à mandãte mediãte persona mãdatarij. & non per eundẽ mandatariũ ex l. item eorũ. §. decurionis. ff. quod cuiusq; vniuersitatis nomine glo. in ca. 1. verbo substituendi de procuratibus li. 6. & glo. in c. isqui. 3. verbo vsus non fuerit eodẽ tit. quo fit vt per mortẽ substituentis etiã re integra mandatũ non extinguatur. Tusch. sub litte. M. cõcl. 65 & 66. vbi adducit plura de exantiotione mandati. 291 292

Sublimitatur hæc limitatio vt nõ procedat quãdo mãdatarius nõ substituit procuratorẽ vel mandatariũ idoneũ nec sufficiẽtẽ sed inopẽ, vel 293 si post factã substitutionẽ cõsensit vt mãdato vteretur, cũ posset illud reuocare, & nõ aliter, quia tunc ad reuocationẽ faciendã tenetur. l. 1. & 2. C. de periculo nominatorum lib. 11. vbi Ioã. d Platea, & in terminis resoluit Salicet. in l. quo quis in 5. q. C. de procuratoribus Phil Frãcus in d. c. 1. §. licet. 3. col. ver. tertio Aduerto de procuratoribus lib. 6. Vincenc. de Franq. decis. 212.

Et indubio si substituit an censea- 294 tur substitutio facta ex dispositione legis vel facultatis sibi concesse vt est ordinariũ, & frequẽtissimum in omnibus mandatis est censendã substitutio facta per facultatẽ sibi 295 cõcessam à mãdante, nã dispositio hominis facit cessare dispositionẽ legis l. maritus. C. de procuratoribus cum similibus. l. final. C. de pactis conuentis.

Solent

296 Solét vero aliquæ ſcripturæ mãdati præuidere, & cauere cõ facultad de ſoſtituyr, cõ q̃l ſuſtituto, ò ſoſtitutos, q̃nõbrare ſeapor ſu rieſgo, quo caſu recurrẽdũ eſt ad regulã l. 19. tt. 5. p. 3. iã citata; ſi vero hæc cautela, & clauſula nõ fuerit apoſita, & ſim
297 pliciter data fuerit facultas ſubſtituendi eſt obſeruandũ quod diximus, vt ſubſtituẽs nõ teneatur pro ſubſtituito niſi nõ idoneũ, vel inopẽ elegerit vel eo electo ſi deterior efectus fuerit cũ poruerit eũ nõ re
298 uocauerit, in quo caſu adhibenda eſt praxis de qua in l. 1. §. ſi magiſtratus ver. ſed ſi ſatis exegit. ff. de magiſtratibus conueniẽdis cũ ſimilibus; quibus addas etiã is caſibus
299 in quibus pro ſubſtituto tenetur prius ſit cõueniẽdus quã ſubſtituẽs adducit Anto. Fab. lib. 4. codicis ſui
300 tit. 26. d diſinit. 2. nã ſemper prius eſt conueniẽdus, qui geſſit quãdiu ſoluẽdo eſt, vt eſt decißum in tutoribus quãquã ſimulet inſolidũ ſingulis obligatus l. 2. C. ſi tutor vel curator nõ geſſerit. l. vlt. C. de dinid, tutela, & etiã quãd. dolus adfuit
301 in duobus prius eſt cõueniẽdus ille ad quẽ vtilitas peruenit. l. tutores 48. vbi adnotat Alber. ff. de cõditione in deñiti, qui quidem caſus celebris eſt ad repetitionem indebiti per dolum ſoluti ab eo, qui exegit & non à ſoluente.

Qualiter vero vnus procurator cõ
305 tra aliũ agere poſsit & exigere vn' ab altero quod ipſe ex mãdato dñi accepit, deſtinguendũ eſt: nã ſi ſimul ſint dati, & in eadẽ adminſtratione nõ poterit niſi ad exigendũ, habeat ſpeciale mandatum. l. qui duos. ff. de procur. Gre. Lop. in l. 15 tit. 1. p. 7. ſi autẽ diuerſis tẽporibus cõſtituantur, & ſi mãdatũ eſt ad exigendũ, & nõ ſupereſt perſona dñi alter ab altero procuratore exigere poterit abſq; ſpeciali mandato l. qui proprio in fine, ff. de procur. vidẽdus eſt Ioã. de Platea in l. 1. C. ne fiſcus rẽ quã vendidit li. 10. vbi reſoluit bene quod vous tutor poteſt agere cõtra aliũ rem pupili ſeu minoris male gerentis idẽq; obſeruandum in executoribus teſtamentaris, quãdo alter male ſe habet aduerſu eũ, alius executor agere poſsit ſi vero executores interſe diſcordẽt in cauſis pijs recurrendũ ad Epiſcopũ, & in profanis ad Præſidẽ loci ex doct. Baldi in l. 1. C. cõmunia delegatis vbi etiã reſoluit quãdo in his caſibus eſt deueniendum ad ſortẽ, noſtrã vero Chriſtus D. noſter, & eius SS. Deipara Maria eius felix ſponſus Ioſephus felicem faciant in huius libri editione cui finẽ dedimus die 24. Menſis Aprilis Anno 1616. in alijs quam plurimis negocis, & cauſis præpediti ex mãdato Illuſt. & Excel. D. Franciſci de Borja Schilachenſis Principis Meritiſsimiq; Piruani Regis pro Regis ſi vero hoc opus benenole lectores accipiant, & vtile omnibus ſit (quod eſt noſtrũ principale inſtitutum) ad alciora iſtis Deo faũte accedemus.

LAVS DEO.

INDEX
COPIOSVS ET
COMPENDIOSVS EORVM QVÆ in hoc opere Continentur.

A.

ABSENTIA PARTIS per Dei præsentiam à iudicibus supléda.cap.9.nu.173

ABBAS.

ABbas,seu quilibet alius Prælatus,seu Prouincialis non potest recusari in causa sui monasterij,quæ corá eo vt iudice vertitur hoc solo prætextu, quod sit Abbas,aut Prælatus eiusdem monasterij defendit Autor.cap.9. nnm. 227.

ACTVS, ET ACTA.

¶ Actus argumentandi,apud infi[illegible]os conclusio respondendi,& me[illegible]a sanandi apud paucos in Exor[illegible]num.18.

¶ Acta facta die feriata in honorem Dei sunt nulla,cap.2.§.2.num.1 Excipitur vbi est cõsuetudo vt acta fiát in feriis statutis ante,& post pascha,num.2. & 3. Vbi in Curia Regis non seruatur hi dies excipitur in casu alimentorum quando sunt futura non autem præterita, n.5. & 6. & in debitore fugitiuo n.10.

ADVOCATVS.

¶ Aduocatus potest recepta mercede in diebus festis informare,& reliqua ad suum munus pertinentia facere absq; peccato;cap.2.§.1.n.4.

¶ Aduocati, & partes obseruant in Limensi Audiencia legem.29. tit. 16.lib.1. Recopil. cum distinctione Autoris; & mos in salaris exigendis, cap.1.§.1.n.6.& 7.

¶ Aduocatus si præstat patrociniũ in possessorio, & pars, quam tuetur caret iustitia in propietate nõ est tutus in conscientia intellige in spiritualibus.secus in profanis ex sententia Ioannis Garciæ, cap.6. §.5.n.76. & 77. aduocatus prohibetur esse iudex in causa in qua patrociniũ præstitit,vel si cõsiliũ præstitit, c.9.n.53 nec etiá relationi adesse si efect⁹ fuerit Auditor Regius,d.cap.9.n.54.

Aduocati non debent esse Felinis vbi pater est iudex, nec è contra vel vbi sunt consanguinei nimis, & valde coniuncti licet prohibitio apud nos limitata sit in casu legis 7.tit.25. lib.4.Recopil.

¶ Aduocati in Chancellarijs non debent esse cõmunes alijs, vel nimis domestici cum iudicibus,de quo est

iusta prohibitio legis 59. tit. 5. lib. 2. Recopil. quæ esset extendenda ad iudices ordinarios.

¶ Circa aduocationis munus quotidianæ sunt quæstiones, cap. 10. n. 1. Quibus nuncupetur nominibus aduocatus, num. 2.

¶ Aduocatorum inscitia auget plerumq; laborem iudices, n. 3. Vn. de titulus, vt quæ desunt aduocatis, num. 4.

¶ Aduocati quibus verbis quibus ve actionibus se habere debeant remissiue, n. 5.

¶ Aduocati impij subito moriũtur experimento rerum compertum num. 6.

¶ Petri Gregori notabilia verba circa hoc relata, n. 7.

¶ Aduocatorum debere esse rigurosum examen, n 8.

¶ Aduocati boni plures laudes remissiue, n. 9. Potest aduocatus substinere directo post pubertatem sicut miles, n. 11.

¶ Aduocati priuilegia remissiue, & aliqua relata, n. 12. Qualis debeat esse notabilia verba, n. 13.

¶ Aduocatorũ ars molestissima, n. 14 De eius vsu plura, n. 15. Reprobatur Iasso. perperá locutus, n. 16. Aiacis historia, & lugubre sepulchrũ. 17

¶ Aduocatus, qui fuit in causa propia potest petere salarium quod alteri solueretur, n. 21. lex 1. ff. de postulando declarata, n. 22.

¶ Aduocatus potest, qui esse suæ causæ, & quomodo expediat in ea aduocare, n. 23. Hebecior quis in negotio propio quam alieno, num 24.

¶ Aduocato debetur salariũ patrocinij gratis præstiti, n. 25.

¶ Aduocati salariũ non solũ ex labore sed ex probitate scientiæ, intellectus, ca. 10, n. 26. Idem in assessore legato, & Doctore, n. 27.

¶ Aduocato an debeatur salariũ annuũ, si non fuerũt lites resolutur affirmatiue, n. 28. Habet salariũ tacitam cõditionẽ, operatiũ e propter hoc impeditur executio eius, n. 29.

¶ Aduocato si assignatur salarium pro vna lite non potest illud exigere si nihil egit, n. 30.

¶ Aduocatus habens duos clientulos cui debeat patrocinari si ad inuicẽ sint cõtrarij, n. 31. Et quid agẽdum pro alterius satisfactione, n. 32.

¶ Aduocatus non tenetur præstare patrocinium contra se ipsum liberos ve, & vxorem, aliosq; enumeratos, n. 33.

¶ Aduocatus postquam causa ceperit esse in dãnum eius potest in cõtrarium quod antea pro extranco dixerit pro se aduocare, n. 34. constituitur elegans ratio, & explicatur, l. finalis. ff. de post,

¶ Aduocatus non cõpelitur aduocare contra cõsanguineum suũ n. 36 Nec cõtra amicũ in quo est arbitrãdum, n. 38. Nec cõtra finem affinitate superueniente, nec litem ceptam pro sequi, n. 38.

¶ Aduocatus si consilium dedit inscriptis quando liceat contra illud aduocare in eadẽ causa, n. 39. Potest contra partem quam in poss. adiuua

uit

uit impropietatis iudicio esse contra rius,n.48.

¶ Aduocatus post secreta causæ reuelata quando possit aduocare cõtra eũ cui consilium præstitit, n.41. ¶ Aduocatus an lite cepta possit ab aduocatione desistere si ei non fiat stipẽdij solutio resoluitur negatiue. Cõsilium autoris circa eligendũ bonum aduocatum,& quod non parca sed liberali manu soluatur,n.42.Seruanda est consuetudo circa solutiones,n.43.

¶ Aduocatus de quota litis pactũ facere non potest,n.44.Potest paci aduocatus de prosequáda lite suis expensis,n.45.& quare prohibeatur pactum de quota,n 48.

¶ Aduocatus potest pasci de solutione in aliqua re dũmodo non sit litis quota, & super sumptibus eius, n.46.Prohibitio de quota locum nõ habet nisi in aduocato,& procuratore non autem in solicitatore, n.47. an infio animæ valeat pactũ de quota litis,n.48.& 49

¶ Aduocatus vel procurator salario non conuento possunt petere vt illud taxetur,n 50.

Aduocati officium est fundare intentionem suæ partis,& postea refellere contraria,n.51.

¶ Aduocatus conscientiã bonã habeat scrupulos impertinẽtes dimitat n.52. ¶ Aduocatus desperatas causas nõ suscipiat nec prauis medis falsitatis, vel periuris ab vti permitat: quia iniquissimum.

An compeli possi ab auersa parte, vt testis declaret,n.55. ¶ Aduocatus quando prælationẽ habeat pro suo salario,c.11.n.224.& d, procuratore.

ALGVACELVS.

¶ Alguacelus potest delinquentẽ vulnerare,& offendere seu etiã occidere si se defendat,& resistat,& nolit permitere iustã capturã, c.3. §.4. n.13. ¶ Alguacelus si occidatur an delinquens eum occidens gaudeat, Ecclesiæ immunitate vide verbo Ecclesiæ immunitas.

ANTROCHIE CIVITAS.

Antrochena ciuitas terremotu destructa ann.530.& à Iustiniano reparata,& verba notãda,quibus se datus est terremotus referũtur,c.2.n.21.& 22. Quibus vsa est Limensis ciuitas, n.23.Et plura de terremotibus,& eorũ experto diuino remedio vide dictis numeris,& finali huius cap.2.

ALCAVALA.

¶ Debetur ex fructibus decimarũ venditis à cõductore etiã si clericus sit,c.6.§.2.n.6. Soluenda est ex toto precio sine deductione expensarum cap.11.n.203. Quando emptor emit rem pro executione venditã, con beneficio de traspasso,ò sin el,& eã cedit creditori, vna sola alcauala debetur:quia vna est venditio,n.93.& an sit vera emptio, & valida vel nulla à vide infra verbo creditor.

ALIMENTARIVS.

¶ An habeat pro alimentis prælationem vide, cap. 11. n. 190.

ARTIFEX.

¶ Pro labore in re in qua laborauit habet prælationem cæteris creditoribus, cap. 11. n. 189.

APPELLATIO.

¶ Quando ei sit deferendũ, vel nõ á iudicibus Ecclesiasticis vide verbo auxilio de la fuerça, & quando ab executore possit appellari est optima remissio, cap. 9. n. 42.

¶ Efectum sortitur contra tertium quitem emit litependente etiam si sit emptor bonæ fidei, ca. 11. n. 97. & 98. & 99. Limitatur notabiliter perẽpta instantia, quia præscribi potest res litigiosa empta, n. 100. 101. & 102.

¶ Alexander VI. Romanus Pontifex cõcessisse decimas Ecclesiasticas Indiarum Regibus Castellæ refertur in erectione Ecclesiæ Limensis.

¶ Autoris intentio ad huius operis editionem in Exordio, n. 9.

¶ Autoris in veeriua aduersus aliquos Theologos, qui iura impropiæ allegant, & de iuribus, & legibus, quas non intelligunt agunt, c. 6. n. 9. Augustini verba notabilia referuntur cõtra præuertentes iudicia, odio amicitia metu vel munere in Exordio. §. 1. n. 9.

¶ Autoritatẽ magnã habent doctissimus Præses Couar. & Greg. Lopez in auctu practico, cap. 11. n. 15.

ATENTATA.

¶ Post euocationẽ, causæ à Principe factã, sunt nullæ, c. 6. §. 5. ex n. 55.

AVXILIVM REGIVM de la fuerça.

¶ Fundatur praxis huius cognitionis, & eius iustificatio, c. 6. §. 4. n. 20. Laudatur Licécia Ceball. qui exacte de hoc egit, n. 16. Defendit Præsidẽ Couar. ab impugnationib. Ioã. Azor

¶ Autoris fundamentũ additũ ex verbis, & ratione Concil. Tridẽ. sess. 25. c. 20. relatis, n. 18. & additur hæc ratio, n. 20. Eiusq; inductio. verba notabilia legis. 8. tit. 5. lib. 2. Recopil.

¶ Praxis prædicta nõ habet locum quãdo nõ fit executio, & generaliter in actibus negatiuis ab Ecclesiasticis pronũciatis, n. 23. Praxis del auto de legos, n. 24. ¶ An locũ habeat prouidere; que haziendo esto haze fuerça; y no lo haziendo la haze; plerũq; in exentionibus decimarũ, admititur & practicatur dictus recursus, & auxilium, n. 26. ¶ Nota, & vtilis notabilisq; resolutio quando sit devoluẽda causa, & executio iudici Ecclesiastico nõ obstante appellatione, & si nõ sint tres sententiæ conformes, n. 27. Causa diuorcij de Iuan Porcel de Padilla refertur. ¶ De voluitur causa Ecclesiastico, quando appellatio locum nõ habet in casibus à iure expræssis, n. 29. vel vbi à lege sit executionis

tionis permiſsio,n.30.vel à deciſsio ne ordinationis.

¶ Diſtinctio per cõcluſiones circa appellationes, & quibus caſibus ab Eccleſiaſticis iudicibus ſit ei deferẽdum,velnon,n.31.d.§.4.indubio debet deferri,n.32. Falit, ſi ſit manifeſte friuola,& quãdo à lege prohibetur,n.32.33.& 34.

¶ Falit tertio notabiliter quando cõſtat appellãtem iniuſte appellare: quia ei obſtat iniquitas vel notoriũ iuris circa quod expetenditur Inocẽtij doctrina limitatio, & vtilis declaratio ad Clemẽtinam primã de rejudicata pro iudicibus Eccleſiaſticis in executione ſententiarũ,n.35.

AVDITOR REGIVS.

¶ Auditoribus Regijs recuſatis omnibus eſt deueniendum ad aduocatos. Et quid ſi aduocati ſint ſuſpecti omnes,vel recuſantur,quid ſit agendũ,maxime in Indiarũ Chancellarijs vbi ſolet ita contingere, vel in caſu diſcordiæ vide cap 9.n.267.

¶ Auditores Regij in Indiarũ Chãcellarijs ſi indictione,& diſtrictu ſuæ iuriſdictionis vxores duxerint, vel filias matrimonio colocauerint ſeu etiam filij eorũ ducãt vxores,ſunt priuati officio Senatoris, c.9.n.273. & 274. Vbi quomodo intelligẽdũ quo ad matrimonia filiorũ abſq; voluntate parentum,n.275.

ARBITRI ELIGVNTVR.

¶ Ad recuſationẽ Vicarij generalis Epiſcopi,quãdo recuſatio abEpiſcopo procedit,cap.9.n.27.

¶ Idẽ obſeruãdũ quãdo Epiſcopus eſt abſens in parte remota eodem cap.num.18.

¶ Arbitri etiã eliguntur ad recuſationẽ ſub delegati iudicisEccleſiaſtici,quando delegatus eſt in remotis, c.9.n.265.habuitq; de facto Autor.

ARGVMENTVM.

¶ A contrario ſenſu valet inſtitutis & cõtractibus, & vltimis volũtatib⁹ exẽplũ aducitur,c.11.n.30.& 31.

¶ Argumẽtũ validũ ab his quæ fieri conſueuerunt,cap.11.n.116.

¶ Argumẽtum à pluribus ſentẽtijs deductum eſt magne autoritatis, & validum;cap.6.§.5.n.26.

ARRAE PROMISSAE A viro vxori.

¶ Arrarum materia addacitur, & earũ oppoſitio, & prælatio,c.11.n.143. cui incũbit probatio decimã bonorũ nõ excedere, n.144.Variæ ſunt opiniones debere probare vxorẽ decimã nõ excedere tenent doctiſsimi viri relati,n.145. Nõ incumbere vxori ſed marito probatio exceſſus decime bonorũ tenent alij,n.146.

¶ Tertia opinio eſt allegantí ſive vxori ſiue viro hoc onus probandi incumbere,n.148. Quarta reſolutio vera quod ſi vxor poſsideat vel habeat pro ſe confeſsionẽ in inſtrumẽto publico in quo via dicat, intra decimam bonorũ eſſe arras tunc ei, & eius hæredibus probatio negatiuæ

incumbet.49.nõ vxore,n.149.quod intellige ante m atrimoniem.

¶ Arrarum confessio facta in instrumẽto publico matrimonio iam contracto non præiudicat marito, & tunc vxori incumbit probatio.

¶ Arræ an habeant prælationem in cõcursu creditorum à die promissionis facte à marito, cap. 11. n.206. & quid si adsit obligacion de persona,y bienes del marido, en que se obligue a restituyrlas disuelto el matrimonio,vt quotidie fit,an æqualiter cum dote sint soluendæ, & præferenda pro eis vxor in creditorum concursu resoluitur affirmatiue, n. 211 cap.11.

¶ Arræ promisse in augmentum dotis habent eãdem prælationem sicut ipsa dos sine controuersia,n.219 Idẽ in donatione remuneratoria facta à marito vxori,n.220.

BArtolus iuris coripheus licet proDonelo sui iniuste hoc nomen vsurpent nostro tempore cap 4.num.30.

BEATVS.

¶Beatus,quis dicatur,c.5.n.24.beatũ pingũt pictores cum radio sanctũ cum diademate,n.25.

BVLLA LEONIS X.

¶Circa miracula declaratur vt eius decisio nõ procedat,vbi est periculum in mora,cap.5.n.36.

¶ Bulla Clemẽtis VIII. & Pauli V. circa cognitionem causarum decimalium ordinum militarium refertur,cap.6.§. n.5.56.

CANONICATIO.

CAnonicatio sanctorum ad Romani Summi Pontificis solam sedem pertinet,cap.5.n.13. & ibi plura de miraculis,& reuelationibus,& fieri debet canonicatio ad instantiam, & suplicationem factam Põtifici, n.26. Et quid requiratur ad eã,n.31.Nec Episcopus potest præcipere,vt veneretur aliquis in sua Diœcesi pro sancto absq; licẽtia Papæ,n. 32

CADAVER.

¶ Defuncti cadauer non potest propter debitum æris alieni detinere à creditoribus,& est crudele,& inhumanum contrarium dicere, cap. 11.num.169.

¶ Cæsar primus,& post eum Augustus,& Tiberius quod ius populo Romano ademerint.

¶ Censuræ monitoriales vide sub litteram infra,

CAVTIO.

¶ An sit petenda à creditoribus quando eis solutio fit alia præter legem Toleti vt soluitur negatiue nisi in casibus relatis, cap.11.num.279.

COMMVNIS OPINIO.

¶ Communis opinio in genere, & à

& à remotis atendi non debet ſed ea quæ eſt in ſpecie, & indiuiduo in Exordio,num.11.

¶ Communis opinio limitãs præferri debet in iudicãdo alteri communi regulari.

COMPENSATIO.

¶ Debiti perſonalis, vel hypothecarij cõpenſatio nõ habet locum in præiudicium creditorũ,qui anteriores hypothecas habent,cap.13.num.199

¶ Quod non intelligitur quãdo fit intra limites adminiſtrationis ab adminiſtratore rei,pro ſuo labore. Secus vero extra hunc caſum: quia tũc nõ procedet, n.200. Ratio elegãs,& genuina adducitur,n.201,explicatur §.in bonæ fidei inſt.de act,n.202.

CLERICVS.

¶ Clerico mortuo priuilegiũ clericatus,quo erãt eius bona affecta, extinguitur,& pertinet hæreditatis cognitio ad ſæcularẽ iudicẽ, c.6.n.20. Vnde ſuccedit ei fiſcus ſi nõ habent ſucceſſores, de quibus,n.19.d.cap.6.

¶ Clerici hæretici bona confiſcata ad quẽ fiſcum pertineant,num.21.

COMMVNIS OPINIO.

¶ In genere, & à remotis nõ debet atendi ſed ea quæ eſt in ſpecie, & in diuiduo,in Exordio,n.11.

¶ Cõmunis opinio limitans præferri debet In iudicando alteri communi regulari,in Exordio,num.11,

¶ Communem opinionem facit Rotæ deciſio,cap,6,§,5,n,27,

COMPROMISSVM.

¶ Si fiat ſuper contentis in ſcriptura publica an per hoc tolatur ius exequendi eã reſoluitur affirmatiue tametſi contrariũ tenentes referantur c.11.n.36.& 37.& idem de ſententia quæ trãſiuit in rẽ iudicatã quod ſi de cõtemptis in ea ſcienter cõpromitatur non poſsit executioni mandari, n.38.eiuſdem,capitis.

CONDITIO.

¶ Suſpẽſiua impedit executionem contractus non vero reſolutiua vide explicatũ, c.11.n.27.28.&.32.& alijs & verbo executio vbi quibus caſib' cõditione dicta nõ obſtante executio inſtrumenti locum habeat.

CONSVETVDO, ET deſuetudo.

¶ Antiquiſsime in orbe cõſuetudines,legibusq; anterioribus, ca 8.n.1. ceperũ à prima ciuitate, quã edificauit Caim,n.2.melius initiũ legis,quã cõſuetudinis,n.3.lex duodecim tabularũ de cõſuetudine relata,n.4.variæ eius deffinitiones adducuntur, n.10. quid aſſuetudo, quid cõſuetudo,n.11.nõ tollitur per deſuetudinẽ lex niſi in ea ſit implicitus legis contrarius vſus,n.14. & melius quo ad leges noſtras,num.49.

¶ Cõsuetudo generalis,& vniuersalis nulla eget probatione,n.56.Exẽpla quotidiana,num.57.& 58.An dicto Doctoris probetur,n.61.

¶ Cõsuetudo regulariter probãda n.62.Si exactis constat non requiritur alia probatio,notoriã exactis sufficit allegare,n.64.& 65.& de legibus fori vide verbo lex,redactã in codice cõsuetudinum nõ est necessarium allegare,n.67. Ex præcedentibus illatio vtilis ad leges municipales,cõsuetudines,erectiones Ecclesiarũ,& cõstitutiones, quæ dicuntur consuetæ.

¶ Cõsuetudo præterita an valeat, hodiæ contra leges partitarũ ardua quæstio. Extante pragmatica nostra anni 1611.n.dicto c.8.n.70. Resolui tur negatiue,n.71.& repetenda quæ dicta sunt circa cõsuetudines, cõtra leges Recopilationis,nõ admitẽdas, n.72. Probatur resolutio hæc, n.73. Nec Greg.Lop. hác quæstionẽ tetigit,n.76. ¶ Cõsuetudo, quod valere nõ possit contra leges partitarum nisi sciẽte Rege,n.77. Requiritur,vt rationabilis sit aliaq; de quibus,n.78 Et quod præscribatur decẽ annis, n. 79.Vna pars vel quarterũ populi inducit cõsuetudinem,n.80. Immemorialis requiritur in Regi reseruatis, n.81. Quod tẽpus de iure canonico requirat,n.81. ¶ Cõsuetudinem nõ valere contra leges partitarũ, limitatur in legibus nunquã receptis,n.83. Idemq; de legibus Recopil. quæ nunquã recepte fuerũt,dictũ est n.26. leges partitæ tertiæ vtiles vet. verbo leges circa partitarũ diuisionẽ renouata earum obseruantia per pragmãticã nostrã anni 1611.n.90. ¶ Consuetudo immemorialis seruanda tametsi legibus partitarũ contraria, n. 91.Ratioq; differentiæ circa hoc redditur inter leges partite, & Recopil. codẽ, n. 92. Explicãtur verba legis primæ Tauri,ibi: Aunq̃ no sean vsadas,ni guardadas,n.93. ¶ Consuetudines, de quibus numeris 26. & 30. Huius capitis seruandæ,quo addero gationem legũ partitarũ,n.93.

¶ Vtilis, & notabilis resolutio circa cõsuetudines præteritas ante annũ 1611. & aliæ resolutiones genuinæ traditæ,n.96.& 97. ¶ Cõsuetudo potest inducere, vt instrumentũ pro publico habeatur,&quod ei credatur ac si publicũ fuisset,& sic executioni mãdetur,cap.11.n.16.& 20.

CONSCIENTIA.

¶ Si alicuius conscientiæ, vel voluntati aliquid relinquatur si inique declarauit,vel segelsit, potest a iudice reformari & taxari, cap.11.n.74. quod quotidie euenit in executoribus testamentarijs,n.75.

CONTRACTVS.

¶ Emptionis, & venditionis sub conditione resolutiua factus est statim adimplendus,cap.11.n.45.exemplum,n.46.

CONFESSIO.

¶ Consuetudo generalis, & vniuersalis nulla eget probatione, n. 56. Exẽpla quotidiana, num. 57. & 58. An dicto Doctoris probetur, n. 61.

¶ Cõsuetudo regulariter probãda n. 62. Si exactis constat non requiritur alia probatio, notoriã exactis sufficit allegare, n. 64. & 65. & de legibus fori vide verbo lex, redactã in codice cõsuetudinum nõ est necessarium allegare, n. 67. Ex præcedentibus illatio vtilis ad leges municipales, cõsuetudines, erectiones Ecclesiarũ, & cõstitutiones, quæ dicuntur consuetæ.

¶ Cõsuetudo præterita an valeat, hodiæ contra leges partitarũ ardua quæstio. Extante pragmatica nostra anni 1611. n. dicto c. 8. n. 70. Resolvitur negatiue, n. 71. & repetenda quæ dicta sunt circa cõsuetudines, cõtra leges Recopilationis, nõ admitẽdas, n. 72. Probatur resolutio hæc, n. 73. Nec Greg. Lop. hãc quæstionẽ tetigit, n. 76. ¶ Cõsuetudo, quod valere nõ possit contra leges partitarum nisi sciẽte Rege, n. 77. Requiritur, vt rationabilis sit aliaq; de quibus, n. 78 Et quod præscribatur decẽ annis, n. 79. Vna pars vel quarteriũ populi inducit cõsuetudinem, n. 80. Immemorialis requiritur in Regi reseruatis, n. 81. Quod tẽpus de iure canonico requiratur, n. 82. ¶ Cõsuetudinem nõ valere contra leges partitarũ, limitatur in legibus nunquã receptis, n. 83. Idemq; de legibus Recopil. quæ nunquã recepte fuerũt, dictũ est n. 26. leges partitæ tertiæ vtiles ver. verbo leges circa partitarũ diuisionẽ renouata earum obseruantia per pragmãticã nostrã anni 1611. n. 90. ¶ Consuetudo immemorialis seruanda tametsi legibus partitarũ contraria, n. 91. Ratioq; differentiæ circa hoc redditur inter leges partitæ, & Recopil. eodẽ, n. 92. Explicatur verba legis primæ Tauri; ibi: Aunq; no sean vsadas, ni guardadas, n. 93. ¶ Consuetudines, de quibus numeris 26. & 30. Huius capitis seruandæ, quo addero gationem legũ partitarũ, n. 93.

¶ Vtilis, & notabilis resolutio circa cõsuetudines præteritas ante annũ 1611. & aliæ resolutiones genuinæ traditæ, n. 96. & 97. ¶ Cõsuetudo potest inducere, vt instrumentũ pro publico habeatur, & quod ei credatur ac si publicũ fuisset, & sic executioni mãdetur, cap. 11. n. 16. & 20.

CONSCIENTIA.

¶ Si alicuius conscientiæ, vel voluntati aliquid relinquatur si inique declarauit, vel segesit, potest à iudice reformari, & taxari, cap. 11. n. 74. quod quotidie euenit in executoribus testamentarijs, n. 75.

CONTRACTVS.

¶ Emptionis, & venditionis sub conditionę resolutiua factus est statim adimplendus, cap. 11. n. 45. exemplum, n. 46.

CONFESSIO.

¶ Quæ

¶ Quæ ſit clara, vt executioni mãdetur iudicis arbitrio relinquitur, cap 11.n.84. Doctrina Oldraldi notabilis ad diſtinguendum, quæ ſit confeſsio, clara vel obſcura cuius rei traditur exemplum à noſtratibus non aductũ nec relatum, n.49. Exempla quotidiana, n.50.

¶ Confeſsio reuocari poteſt quãtumuis clara, & iudicialis, quo vſq; à parte aduerſa aceptetur, n.51. Si ſit facta in libelo, vel poſsitionibus, ibid. Confeſsionis reuocatio ſi ſtatim fiat non eſt neceſſarium docere de errore ſecus, ſi ex interualo, n.52. Qualiter, & inquo caſu admitatur reuocatio vt executioni non ſit locus, & in quo non admitatur vide d. cap. 11. n.54. Limitatur ſi ſit iurata, n.56. & teſeruatio ſit à decem dies, ibid. Cõfeſsio extraiudicialis, quæ facta fuit de crimine cõmiſſo reuocari poteſt à confitente, quæ ſi reuocata fuerit non facit indicium ad torturã, n.55. Confeſsio dicentis, debeo decem, plus vel minus executioni mandatur in decem, d.c.11.n 43. Confeſsio eſt probatio probata, & melior quæ fieri poteſt, & quæ ſtatim præiudicat, cap. 11.n.150. Facta in inſtrumento publico probat in fauorem abſentis, num.151.

CREDITOR EXECVTIONEM petens.

¶ Quando petiuit creditor executionem, & rem debitoris venditam, ad ſui petitionem publicè emit reputandus, vt extraneus, cap.11.num.84. Nec hoc caſu, & quando emptio ab extraneo ſit rectratur executio lapſis nouem diebus niſi data læſione vltra dimidiam, & intra quadrieniũ cap.11.n.85.

¶ Creditori ſi fiat adiudicatio pignoris iudicialis in ſolutum taxatione præcedente debet reſtituere rem cũ fructibus ſoluta ei ſorte cum intereſſe, n.86. Idem obſeruandum quando interuenit vis offerendi à poſteriori creditore, n.87.

¶ Lex, & qui ſub imagine. C. de diſtractiore pignorum non procedit in venditione pignoris vẽditi in executionem ſententie de trance, y remate contra Felicianũ, & alios, n.88.

¶ Creditor ſi ſuponit emptorem ademendum rem venditam mandato iudicis pro executione ſuæ ſentẽtiæ non tenetur reſtituere rem cum fructibus validaque eſt emptio, n.89 Ratio redditur, n.90. & differentia inter pignus cõuentionale, vel iudiciale in quo iudex vendit.

CREDITORES IN concurſu.

¶ Creditores qualiter ſint in concurſu præferendi remiſsiue ad plures, cap.11.n.174.

¶ Creditor, qui ſola confeſsione debitoris in inſtrumẽto facta ſe fundat ſi anterior ſit præferendus eſt poſteriori habenti numerationem, n.176. Defenditur reſolutio Matienci contra alios, n.177.

¶ Credi-

¶ Creditores certæ negotiationis, vel societatis sunt proferendi cæteris quātumuis antiquioribus in bonis eiusdē societatis, vel negotiationis; cap. 11. n. 184.

¶ Creditor confectionis testamēti pro expensa confectionis cæteris creditoribus præfertur, ca. 11. n. 204.

¶ Creditor ex causa lucratiua antiquior creditore ex causa onerosa an sit ei præferendus, vel post ponēdus est vtilis, & ardua quæstio resoluitur affirmatiue, & sic creditorem ex causa onerosa præferendum antiquiori, qui causam lucratiuam prætendit, cap. 11. n. 206. & quid de arris promissis à marito vxori vide, n. 208 & 211. & quod præfertur vxor, quod facta traditione rei donatæ, n. 212 Extra causam arrarum procedit resolutio d. n. 206 vt creditor lucratiuæ causæ quantūuis antiquior posponatur in solutione onerosis.

¶ Creditorum prælatio non solū habet locum indebito principali, sed etiam in accessionibus interesse, & vsuris, n. 228. Ad quod quæstio vtilis, n. 229. De tutore, & reditibus ab eo soluendis vide verbo tutor.

¶ Praxis petendi aliam cautionē præter legis Toleti in probata nisi in casibus relatis, n. 279.

¶ Creditoribus hypothecarijs ob causam refectionis concurrentibus posterior est prior soluendus ex precio rei refectæ, cap. 14. n. 280.

¶ Creditor potest omnes res hypothecatas auocare donec ei solutio fiat, n. 286.

¶ Creditor si habet plures debitores insolidum obligatos pendente iudicio contra vnum potest aduersus alios agere, n. 287.

¶ Constituitur differentia inter obligationem prætoriam, & eā quæ ex contractu descendit, n. 288.

CVRATOR MINORIS.

¶ Quæ dicta sunt à iure de tutore intelligenda sunt quo ad administrationem bonorum de curatore, cap. 11. n. 264. & quæ desunt vide verbo tutor, & verbo vsura.

DECIMAE ECCLESIS, ET personis Ecclesiasticis debitæ.

¶ Deffinitio decimæ Ecclesiasticæ, n. 1. Omni tempore etiam, apud, & nicos soluebatur, n. 2. Primitiarū origo, n. 3. Qua ratione in Ecclesia decimæ inducte, n. 4. contentio magna inter Theologos, & Canonistas. an sit de iure diuino vel positiuo tātum, n. 6. Referuntur plures, n. 7. Sustentationis Episcopi, & ministrorū sunt de iure diuino, n. 10. Resoluitur hæc quæstio, n. 12.

¶ Decimas soluere tenentur omnes Christi fideles, cap. 6. §. 1. n. 1. infideles etiam n. 2. nec pauperes ab earum solutione excusantur n. 3. Diui Augustini, circa hæc notabilia referuntur verba n. 4. in hac materia, & alijs tolet quando q; fiscus quod non accipit Christus, n. 5. Horribilia exē-

pla

pla contra non decimantes, vel male decimantes, n. 7. puniuntur quatuor pœnis. n. 8.

¶ Decimæ prædiales non minuũtur propter expensas, & quid si adsit consuetodo in contrarium, n. 9. admonitio autoris vt decimæ integræ soluantur, n. 10.

DE IVDICE IN CAVSA decimarum.

¶ Decimarum pro eisq; exigẽdis est iudex competens Ecclesiasticus, & sæcularis, c. 6. §. 2. n. 1. distinguitur quando adest quæstio facti, vel quæstio iuris, & quæ sit vnaquaq; declaratur, n. 2. vsq; ad 5. decimarum debetur gabela ex venditione fructum etiam si sit Clericus conductor, n. 6. Dubio circa exemptionem decimarum, vel priuilegium existẽte iudex Ecclesiasticus competes, n. 7. Debẽt que cognoscere regulariter de decimis, & priuatiue, n. 8. Falit quando proceditur super facto solutionis, quia tunc sæcularis etiá cognoscere potest, n. 8. Etquãdo est quæstio facti, n. 9 & 10.

¶ Limitatur etiam in iudicio mere possessorio decimarũ in quo potest cognoscere laicus de decimarũ causa excepto addipiscende inter d. n. 10. Arrestum Limensis Regalis Senatus, num. 11.

¶ An Chancellariæ Regni del Piru possint cognoscere de causis decimalibus etiam cura possessorum est ardua, q. n. 12. ex eo quod Alexãd. 6. Refertur decimas Indiarum concessi sæ Regi Castellæ, n. 10. Theologorũ quorundam reprobata opinio, vt erronea, n. 16. Tenebant Sacerdoti non indigenti non deberi decimas.

DE CONSVETVDINE decimandi.

¶ Non valet consuetudo de non decimando in totum, cap. 6. §. 3. n. 1. Valetq; minuens dicimam, & quomodo, n. 2. Sententia in causa Indorum circa decimas ab eis soluendas, n. 8. Pro indorum del Piru consuetudine circa decimas pluras, n. 12.

¶ Differencia inter consuetudinẽ decimandi, & præscriptionem decimarum, n. 15. & eius rei concordia ex Francisco Suarez.

DE PRIVILEGIO NON decimandi.

¶ Conceditur à Papa cap. 6. §. 4. n. 1. quando est in præiudicium tertij requirit legitimam causam, n. 3. Médicantes. & cæteri regulares exẽpti ab earum solutione, n. 36. & §. 5. n. 1. & 2. & quid de alijs colonis eorum, qui religiosorũ terras colunt. n. 37. §. 4. Distinctio Autoris eius limitatio. §. 5. n. 3. De priuilegio non decimandi, & eius iustificatione, & auxilio dela fuerça, in causis decimalibus, & alijs vide verbo auxilium supra. Et quando appellationi deferatur, vel non limitatio exẽptionis regulariũ à Cardinaliũ Congr. §. 5. n. 3

DE

Index.

DE EODEM PRIVILEGIO de non decimando quoad ordinem de Alcantara.

¶ Ardua, & notabilis quæstio an milites de Alcantara sint exempti à decimis ex bonis maioratum, vel patrimonialibus, cap. 6. §. 5. n. 4. nõ poterant antiquitus ducere vxores, n. 5. bona ab eis possessa erant sui ordinis & postea data est eis licẽtia, vt bona habent, n. 6. Priuilegia eorum cõcessa circa decimas ante quam vxores ducerent, n. 9. nec extenduntur ad id de quo verisimiliter cõcedentes nõ cogitauerunt, & sic non ad dictas decimas, n. 10. Nec cõprehẽdunt casus speciales contra obseruantiam iuris concessos, n. 11. & prædictorũ militũ vxores, & ordinis de Calatraua habẽt medietatem bonorum constãte matrimonio acquisitorũ, n. 12. Et ex noua causa superueniente à dicto priuilegio, & quolibet recedendũ, n. 13. Et requiritur expressa derogatio Cõcilij generalis in quolibet priuilegio de non decimando, nec est obseruãdum si tendat in magnum præiudicium Ecclesiarum, n. 20. Nec extenditur ad magnas possessiones, n. 21.

¶ Sententiæ latæ pro Ecclesis cõtra milites de Alcantara, n. 22. & 23. & quod communicatio ordinis de Alcantara, non extendatur, n. 24. & 25. Validum argumentũ à pluribus sententiis, & magnæ autoritatis, n. 26 Rotæq; decisiones vim cõmunis opinionis, n. 27. Hæc pro parte negatiua.

RELIGIOSI.

¶ An sint milites ordinis diui Iacobi Alcantaræ, & Calatrauæ ardua, & cõtrouersa quæstio referuntur opiniones Autor sequitur sententiam Domini Francisci Sarmiento tenentis partem negatiuam, à n. 29. vsq; ad 35 est quæstio ver. verbo religiosus.

¶ Conclusio partis affirmatiuæ, & extendi priuilegia ad decimas bonorũ patrimonialium cõprobatur ex n. 39. c. 6. 5. p. nam vbi est casus legis nulla dubitatio, n. 40. Et quando priuilegia dicta concessa, plures milites erant sine cõmenda, n. 41. Vnde non solum ad bona ordinis sed ad patrimonialia bona extenduntur prædicta priuilegia, & declaratur priuilegiũ seu licentia deducendis vxoribus dictis militibus de Alcantara cõcessis, n. 44. & priuilegia quæ habẽt circa decimas sunt probationes probatæ, n. 45. Et intelligitur cap. cõmissũ de decimis in priuilegio adiosso. n. 46 & respondetur ad cap. Nuper de decimis quod maxime obstat huic affirmatiuæ parti, n. 47. Nec est necessaria reuocatio iuris cõmunis in priuilegijs, n. 48. Et res quæ peruenit ad manus exẽpti gaudet priuilegio exẽptionis, n. 49. Et mutatione personæ qualitas rei mutatur, n. 50.

¶ Refertur Bulla Clementis VIII. & Pauli V. circa harum causarũ cognitionem, n. 53. Cuius verba vltima notanda, n. 59.

¶ Autoris resolutio in hac magna, & difficili controuersia, an debeant

ſoluere decimas milites de Alcantara cum diſtinctione, n.6. Pro Eccleſis aducũtur plura, n.61. Et fundatur pars negatiua, & non gaudere dicto priuilegio, ex n.62. vſq; ad 65.

¶ Defenditur pars militum de Alcantara de non decimando ex bonis patrimonialibus vbi eorum priuilegia ſunt recepta, ex n.66.

¶ Vnde in Regno del Piru hac poſſeſsione, & conſuetudine vti debent ita obtentum eſt ab autore pro Excellentiſsimo Domino ac Domino ſuo Comite de Lemos Dõ Pedro de Caſtro, & alij militibus, dicti ordinis, n.73. & fundatus hoc ius, & iuſta defenſio pluribus fundamentis ex n. 69. vſq; ad numerum 83. dicti. §. quinti capitis ſexti.

DEBITOR.

¶ Debitoris quæ ſit ſuſpitio vt capi poſsit etiã die feriata relinquitur arbitrio iudicis, c.2. §.2. n.ii. Ad eius excuſandam capturam. De iure communi ſufficit iuratoria cautio, n.12. praxis de ſolear con ſola caucion juratoria al deudor, reprobatur, & de hac vulgari materia remiſsine, n.14. ¶ Debitor, qui eſt ſub armata militia ó debaxo de bandera, non poteſt capi propter debitum ciuile ob fauorem militiæ publicum, n.15. c.12. §.2.

DOLVS.

¶ Dolo, ſi duo vel plures verſati ſunt prius eſt conueniendus ille ad quem res, & vtilitas eius pervenit. cap. 11. num. 304.

DONATIO, ET DONATARIUS.

¶ Donatarius an ſit præferendus ſi prior eſt prætendentibus cauſam lucratiuam vide cap. 11. n. 207. reſoluitur negatiue, niſi ei facta fuerit traditio rei donatæ, n.213.

¶ Donatio remuneratoria facta à marito vxori habet prælationem in concurſu creditorum, n. 220. eiuſq; antiquitas à die conuentionis, & promiſsionis, n.221.

DOS TACITA.

¶ Dos omnium bonorum mulieris tacite conſtituitur cum nubit ſi nihil dictũ ſit, ca. 11. n. 106. contrariæ ſententiæ Autores, n. 107. dos non eſt omne patrimonium mulieris ſed tãtum quod in dotem datur, n.108. defenditur affirmatiua ſentẽtia, & eſſe cõſtitutam dotem totius patrimoni ſi cum nubit nihil dictum, n.109 etiã ſi mulier ſit minor viginti quinque annis, n.110. vtiliuſq; eſt vxori vt dos apud nos tacita omnium bonorum ſuorum conſtituta maneat, n.115. facti exemplum, & arreſtum, n.117. pro dicta reſolutione.

¶ Dos data primo viro cẽſetur data ſecũdo, n.118. Si plures habuit viros atenditur in vltimis nupcijs vt dos quæ præ defuncto viro proxime vltimo dedit cẽſeatur repetita in viuẽte n.119.

n 119. Ratio diuersitatis quo ad prædictas resolutiones quas autor tuetur, inter exteras nationes, & nostrá, n. 121.

¶ Dos tacita quando mulier nubẽs nihil dixit non est censenda æstimata, nec concurrent quæ à iure de dote æstimata sunt disposita, n. 126.

¶ Dos tacita in secundo viro repetita æstimata erit iudicanda si prima in eius locum sub rogatio fit æstimata fuit, n. 127. Vtilius erit vxori dotẽ æstimatam traddere, n. 128.

DOS CONFESSIONATA.

¶ Præiudicat marito, & eius hæredibus, & creditoribus elapsis terminis à iure constitutis, & hoc est regulare, n. 129. d. cap. vndecimo.

¶ Falit primo si creditores in se assumunt onus probandi non fuisse, nec interuenisse dotem: quia omni tempore admittuntur, n. 130.

¶ Falit secundo per beneficium restitutionis quando creditores posteriores fuerunt ignorantes, n. 131. Adducitur ratio noua ex textu in l. doli exceptio. ff. de nouationibus, n. 132. Currit quadrienium ad dictam restitutionem, n. 133.

¶ Dotis, si præcessit promissio, & postea confessio interuenit mariti, ex hoc vera probatio dotis receptæ inducitur, n. 140. Nisi fraus interueniat confessioq; facta fuerit post debita contracta à marito, n. 141.

¶ Dotis confessio facta à marito in fauorem extranei plenam dotis receptæ probationem inducit, num. 142. Dotales res mobiles potest maritus libere alienare, n. 153.

¶ Dos aceptilata potest recepti sicut dos data, n. 155. Adducitur doctrina Bartoli cum qua explicatur, ibidem.

¶ Dotem si maritus non exigat vide verbo maritus, & in eodem verbo an possit expellere vxorem propter dotem non solutam.

¶ In dotalibus rebus extantibus, vxor præfertur omnibus creditoribus mariti, & si æstimatè fuerint, n. 161.

¶ Dotis hypotheca à quo die currat n. 162. & non fit rectro ratio obligationis ad tempus promissionis si statim matrimonium non subsequatur traditur exemplum, n. 163. & duobus sequentibus.

¶ Dos inducitur ex cõfessione facta ab ignobili in fauorem nobilis animo remunerandi, n. 222.

DECLARATIO, ET DECISSIO, & dispositio.

¶ Declaratio vna bona magis placere debet quam plures confusse remissiones, in exordio n. 10.

¶ Decisionem habere pro se non solũ legis sed etiam Doctoris in terminis loquẽtis est hodie vtile etiã si Doctor sine lege loquatur, n. 14.

¶ Decisiones in terminis sunt securiores, & in eis cessant argumenta, num. 15.

¶ Decisionem generalem allegare

n.7. Et de fabricante monetam falſam remiſsiue.

¶ Eccleſiæ immunitate gaudet, el que hiere, ò mata a otro de propoſito en pendencia, aunque ſea deſafiandoſe, cap.3.§.4.num.2,

¶ Eccleſiæ immunitate nõ gaudet ſocius occidens ſocium, vel eum qui cum occidente ſecurus eſt, n.3.

¶ Declaratur notabiliter ſi inter ſocios aliqua rixa orta eſt, quia tunc occiſsio, & percuſsio iudicabitur caſualis, & non proditoria, n.4.

¶ Eccleſiæ immunitate non gaudet cõmittens crimen læſſe maieſtatis, n.5. Nec occidens, vel percutiens clericũ, n.6. ¶ Eccleſiæ immunitate nõ on gaudet occidens, vel percuiens iudices vel iuſtitiæ miniſtros, & circa hoc operauitur magnopere conſuetudo, verum tamen eſt ab Eccleſia ſolere extrahi vide d.§ 4.ex n. 7.vſq; ed 13.vbi plura nouiſsime notatuq; digna.

¶ Eccleſiæ immunitate non gaudet latro publicus, §.5.n.1. Nec incendiarius, n.2. Nec Eccleſiam violans, n.4.

¶ Eccleſiæ immunitate an gaudeat ofendens vel occidens aduocatum medicum, vel chirurgum inermes, vel alios, qui arma non deferunt quæſtio notabilis, nec adhuc explicata, §.6.n.1. Reſoluitur negatiue, n. 5. Idem in occidente, vel percutiente cum armis ſenes egros, & impeditos, num.6.

¶ Limitatur, & declaratur prædicta notabiliter, n.7.

¶ Eccleſia immunitas non ſeruatur in vrbe Romana niſi in leuibus delictis, & in debito ciuili autor eſt Farinatius n.12. Sed apud nos contra vt aduertit, & ponderat autor.

¶ Eccleſiaſticæ cenſuræ non paſſim & pro qualibet referendæ circa quod refertur inuchetiua iuſta Antonij Fabri, cap.4.n.32.

EPISCOPI.

¶ Sunt delegati à Deo Domino noſtro, & in locum Apoſtolorum ſucceſſerunt, cap.5.n.11.

¶ Vſq; ad tempora Bonifacij VIII maioris æſtimationis erant Epiſcopatus, quam Cardinalatus dignitas, num.12.

¶ Poſſunt inquirere miracula de nouo contingentia, n.17.

¶ Epiſcopi ex cauſa ſuperuenienti nouiter poſſunt contra ius canonicũ ſtatuere, n.18 & pœnitentias à Papa in dictas minuere, & quando, n.19. Non debent miracula noua promulgare niſi prius fuerint probata, & ordo in hoc procedendi, n.21.

¶ Epiſcopi officialis, & Vicarius generalis poteſt iudicare de cauſis familiarium Epiſcopi ſi non recuſetur cap.9.num.78.

EVCHARISTIA.

¶ Euchariſtiæ Sanctiſsimi Sacramenti vſus deferendi ad infirmos refertur ex Cardinali Belarminio, cap. 1.num.9. Laudaturq; idem Cardinalis, num.10. & referuntur eius notabilia

bilia verba pietate, & eruditione digna ad refutandos hæreticos, n. 11.

¶ Eucharistia qua ratione deferatur ad infirmos cum lumine assignatur ex Abbate, cap. 1. n. 12. Verba diui Augustini desumptione, & participatione Christi per Eucharistiam, num. 13.

¶ Eucharistiam sumentes qua ratione debeant esse ieiuni nisi mortis necessitate instante tradit diuus Iustinus Martyr, & eius verba, n. 14.

¶ Eucharistiæ officium integrum est pro eius festiuitate, n. 15.

¶ Eucharistiam comitari excusantur, ætate ingraueſcentes, n. 16. & infirmi, n. 21.

¶ Eucharistiæ Sanctissimum Sacramentum comitari excusantur iudices dum iudicant Doctores legendo libri operando, & contionatores Euangelij dum in contione sunt, & fœminæ, n. 22. vlq; ad 25.

¶ Ad Eucharistiam confugiens delinquens gaudet immunitate, n. 30.

¶ En la Ciudad de Lima del Piru, ay muy frequẽte concurso de acompañar el Santissimo Sacramẽto. n. 32 Y se an visto en ella por experiencia grandes mercedes de Dios, despues desta deuocion, y la de las Cruzes q̃ se an puesto por las calles.

¶ Euaristus Papa Ecclesias diuisit, & decimas earum, cap. 6. in prin. n. 5.

¶ Exteri iusta ratione, & pluribus de causis deberent ab Indiarum del Piru, Regnis, & Prouincis expelli, cap. 6. §. 3. n. 8.

EXECVTOR TESTAMENTARIUS.

¶ Executor testamentarius debet petere à creditore cui soluit cautionem, cap. 11. n. 276.

¶ Recusatur, & remoueri potest ex iusta causa, & si habet socium ei acre sit officium, cap. 9. n. 30.

¶ Executor testamẽtarius si sint duo nominati vnus potest agere cõtra aliũ si male se habeat, c. 11. n. 305. & de tutoribus idem obseruandum,

¶ Executor testamẽtarius si inique declarauit vel processit potest à iudice reformari eius declaratio, n. 75.

¶ Executio instrumenti confessionis, & rationum que à calculatoribus fiunt, cap. 11. 1. p.

¶ Executio instrumenta vt paratã habeant executionem debẽt esse publica, ca. 11. n. 1. Nec qualitas executiua extenditur ad exemplum instrumẽti, n. 2. Signũ tabellionis in instrumento necessarium vt sit executioni locus, n. 3. ¶ Instramentũ, & publicatura executioni mãdari debet etiam si de eo non fuerit protocolum confectum dummodo aliæ debite qualitates concurrant notabiliter declaratum, num. 5. Pro quo adducitur. l. 114. tit. 18. part. 3. num. 6. cap. 11. Respondetur ad textum in l 13. tit. 25. lib. 4. Recopila. n 9. Et sequentibus, & quomodo procedendum contrà tabellionem, & consilio pro eo si nõ cõfecit registrũ, n. 10. 13. scriptura cui de cõsuetudine creditur publica est haberq; executionẽ paratã vide ex n. 16. 20. cõsuetudo hæc allegãda, &

probanda si non sit notoria, à n. 22.

¶ Executioni mandari debent instrumenta habita ob cõtumatiam pro recognitis vbi de hoc est consuetudo, n. 23. Licet de iure verius contrarium; num. 24.

¶ Instrumenta conditionalia non mandatur executioni, num. 25. Extenditur ad tacitam conditionem, num. 26.

¶ Declaratur procedere in conditione suspensiua nõ vero in resolutiua notabiliter, n. 27. Exẽpla quotidiana n. 28 Et an sit fideiussio præstanda vltra fideiusionem legis Toleti, n. 33.

¶ Compromisso facto suspenditur executio instrumenti, & sententiæ confessionis, & rationum, n. 36. vsq; ad 39.

¶ Reformatio re præs aliorum, & decretum quod re videantur non impedit executionem earum idem, en los encabeçamientos de ramas, y sisas, n. 40. & 41.

¶ Executio obligationis de soluendis dicent si apareat, ea non soluta vide n. 42. Locum habet idem in qualibet conditione resolutiua, num. 43.

¶ Executio confessionis vide verbo confessio, & de eius reuocatione.

¶ Executionis praxis quando instrumentum vel sententia non continet quantitatem liquidam remissiue, num. 57.

¶ Executio an habeat locum quando instrumentum vel sententia continet factum non vero interesse ob eius defectum an executio pro interesse in instrumento non contento locum habeat traditur notabiliter, num. 58. Declarantur exempla eius quæ rei explicatio adducitur, num. 59. & 60.

¶ Executionem matrimonio soluto habent instrumenta dotis matrimonio soluto, & mutui quamuis non adsit obligatio exptæssa restituendi. num. 61.

¶ Executionem paratam non habet sententia manifeste iniusta, num. 63. De dequo non est, disputandum in sentencis dominorum de consilio vel Chancellaria, num. 63. & 64.

¶ Executioni vt si locus in rationibus, quæ requirantur, numer. 65. Quid sit obseruandum in obligatis per sententiam, vel instrumentum publicum rationes reddere, num. 66 Resoluitur sufficere si sint conformes tertius vnius partis, & alter in discordia, & iudex causæ cum fideiusione, num. 67. Expenditur, num. 68. Vtilis praxis executionis, & confirmationis rationum, num. 70. Intellectus legis finalis tit. 21. lib. 4. Recopil. num. 71.

¶ Executio non habet locum pro capitali societatis nisi fuerit deductum in pactum, n. 72. & quid de alijs debitis societatis, vel administrationis vel extraneam vide verbo socius infra, aduersus executionem oponuntur exeptiones duplicitet aliæ quæ sunt ad intra impediuntq; executionem fieri aliæ ad extraque requirunt

requirunt probationem reseruantur quę in decem dies opositionis explicatur vltra omnes,n 81.& 82.

¶ Executione reuocata qualiter sententia formetur,n.83.

¶ Executione facta si creditor rem emit vide supra verbo creditor, vel si suposítum emptorem suponit,& an venditio rectratetur, & intra quantum tempus vide supra verbo creditor. Et declaratio ad legem,& qui sub imagine. C. de distractione pignorum, vt non procedat in venditionibus iudicialibus pignorum ver.n.88.89.& 90.& verbo creditor.

EXECVTIONE FACTA si in ea ad est nullitas ob defectum forme.

¶ Quid sit agendum dicto.c.11.n. 93.& quid debet restituere creditor & ei satisfieri,n.94.

¶ Executione facta,& nullitate intercueniente in ea à quolibet possessore bona vendita pro executione auocantur, quia sunt litigiosa,n.95. &restitutio iustitiæ quæ contra tertium efectum sortitur,n.96.

EXPENSAE PROCESSVS.

¶ Pro expensis tabellionis, & relatoris debitis sibi pro processu coram eis gesto an habeant prælationem vide notabiliter, cap.11.n.192.

¶Expensæ factæ in distrahendis rebus hæreditatis ante omnia deducũtur,n.194.Idem in salario propter laborem ex valore rei administrate, num.195.

¶Expensæ exactionis debiti habẽt prælationem cum ipso debito principali aposita clausula dequa cap.11 n.223.Idẽ in expẽsis aduocati,& procuratoris creditoris,n.224. Et de salarijs,& expensis tabellionis, n. 225.

FAMVLVS.

¶ Famulus si occidat vel percutiat dominum in cuius famulatu est an gaudeat immunitate Ecclesiæ quæstio noua, & notabilis, cap.3.§.2.n. 32. Resoluitur negatiue limitatur quando fuit à Dño famulus agressus &ob suæ vitæ defensionem illum interfecit,vel percusit,n.36.

¶ Famulus prohibetur contra dominum agere in casu legis, 6. tit.2. p.3.quæ est notabilis.

¶ Famulus pro salario suæ mercedis an habeat prælationem, cæteris creditoribus,& quãdo, & inquibus, & quid de alijs operarijs, ca.9.n.188. & sequntibus.

FOEMINAE.

¶ Fœminæ quare prohibite sunt postulare,cap.1.n.26.Nec deberent etiam litibus suis interesse,n.27.Nec earũ sedes cõmisceri inEcclesia cũ sedibus virorũ sed separate,n.28.

FERIAE,ET FESTI DIES.

¶ Feriæ vnde dictæ cap. 2. num. 1

Eccl

Ecclesia eas dicit dies non festiuos, n.2. Aferiendis epulis in alia significatione dicte n.3. sententia Platonis circa festos dies, n.4.

¶ Feriæ ad requiem ex iure diuino n.5. Romanorũ vsus circa diuisionẽ inter dies fastos, & in fastos, n.6.

¶ Festorum diuisio apud Christi fideles immobilia, & immobilia, n.7.

¶ Festum Dominicæ apud nos ad quid institutum, n.9. nec est in ea ieiunandum, n.10. festi dies in honorem Sanctorum ex diuino Augustino.

¶ Festorum apud Romanos diuisio ex Numa Pomoilio, & Aulo Gelio, & quæ apud eos fuerint compitalia, & Nouandalia, & Fornacalia, nn.13. & 14. in locum Nouandaliæ successerunt apud nos Lanouenas, num.15.

¶ Fasti, & ne fasti, qui ex Ouidio, n.16. feriæ repentinæ quæ n.17.

¶ Festi dies apud Romanos quidam propter publicam alij ob priuatam vtilitatem, n.24. en cuyo lugar sucedieron las fiestas de toros, y juegos de cañas, num.25. Festi dies particulares, los de las comidas, y banquetes, y entre Indios del Piru de borracheras, n.26.

¶ Feriæ an sint nundinæ, n.27. dies semiferiati qui.

¶ Festorũ præceptũ qua ex parte morale est, est iuris diuini naturalis, & positiui, n.30. ex autoritate Belarminij, Nauarri, & Couar. & comprobatur ratione, n.32. ¶ Festũ diẽ possunt Episcopi in dicere in suo Episcopatu in honorẽ alicuius sancti, n.33.

¶ Festum Dominici diei cuiuscũque hebdomadæ, & aliorum quorum obseruantia est cum præcepto introducta obligat ad mortale peccatum, cap.2. §.1.n.1. Ab eorum obseruatione excusat exigitas operis, n.2. & in his quæ necessaria sunt ad victum, & in tempore perituris in vendimiarum, & messium recollectione, aut vbi necessitas vrgeat ex declaratione Cardinalium quæ refertur, ibidem. Festiuis diebus acta facta nulla, & quando non v. cap.2. §.2. ex n.1. & supra verbo acta.

¶ Festorum obligatio non procedit in transactionibus collationibus beneficiorũ dispensationibus, & cõtractibus, n.16. & an in executione mandati antea subscripti, n.17. & autoris cõcordia, n.18. & quid de teste, qui antea iurauerat, n.19. resoluitur affirmatiuæ. ¶ Festorum obseruantia nõ obligat in testibus valetudinarijs, & vbi est periculũ in mora, n.20

¶ Festorũ dies cõputantur in termino, n.22. in causis criminalibus proceditur diebus feriatis, & quomodo n.22. & quo ad capturã delinquentis n.23. ¶ Fidelitas à quibus expectatur si delinquant aduersus eũ, cui fideles debent esse comitunt pro ditionem, cap.3. §.2.n.33.

FIDEIVSSIO, ET FIDEIVSSOR.

¶ Fideiussio præstãda pro nõ liquidis, c.11.n.34. & an præstari debeat facta executione si incõtractu fuit cõditio resolutiua vltra fideiussionem legis

legis de Toledo ver. id explicatum, cap. 11. num. 33

¶ Fideiussor legis de Toledo reuocata sententia de remate, ad quid teneatur, n. 103. nec tenetur ad fructus eodem, num. 103.

FISCVS.

¶ Succedit deficientibus, descendẽtibus, & ascendentibus abintestato, cap. 7. n. 25. Quod extenditur vsq; ad decimum gradum, & non solum ad quartum vt sit locus fisci successioni, d. c. 7. n. 42. & 44. Et compilator Recopilationis legum fuit lapsus circa hoc, n. 45.

¶ Fiscus am excludat hodie virum & vxorem à successione alterutrius in testati deficientibus, descendentibus, & ascendẽtibus collater alibusq; vsq; ad decimum gradum resoluitur & defenditur affirmatiue cum Tello Fernandez, & ratio redditur, num. 49. & sequentibus.

¶ Fiscus præfertur quando aparẽte duo instrumẽta eiusdem diei, nec constat quod eorum sit antiquius, cap. 11. n. 182. Secus in priuatis personis, quia concurrunt pro rata vide, ibi.

FRVCTVS.

¶ Fructus fructum si restitui mandentur, hoc est, partos y pospartos intelligitur de primis non de alijs vt euitetur infinitas, cap. 11. num. 241. & 242.

GRADVS.

GRadus successionis inter coniunctos referuntur, c. 7. n. 6.

GRATIA.

¶ Gratiæ si duæ concurrant, quid sit obseruandum in earum concursu cap. 6. §. 4. n. 9. & an ex gratia, vel cõtractu Principis dominum transfera tur ver. verbo princeps.

¶ Gregorius Lopez nõ tetigit quæstionem vtilem, & notabilem necessariamq; an scilicet valeat, consuetudo à populo introduci contra leges Partitarum, cap. 8. n. 76.

GLOSSA ACVRSII.

¶ Eius autoritas magna, cap. 11. n. 122. plura aducta pro iudicibus, & ad uocatis iunioribus pro autoritate glossæ acursij, n. 122. omnes alios Doctores antecelit, n. 123. ab ea in Curia Romana non receditur, n. 124. in eõsulendo nõ possumus habere meliorem textum quam glossam, n. 125.

¶ Hebetior quilibet est in negotio propio quam in alieno, cap. 10. n. 24

HAERES.

¶ Hæredes abintestato veniẽtes etiã si collaterales sint non tenentur expendere quintũ pro anima defuncti, cui succedũt, c. 7. n. 27. limitatur in sepultura, & funere ad cuius expensam compeluntur per iudicem, num. 28. referuntur iura.

¶ Hæred

¶ Hæredes tenetur quintum expẽdere pro anima defuncti quando de hoc eſt, cõſuetudo, cap. 7. n. 32. quæ conſuetudo non admitenda in præiudicium hæreditatis filiorum deſcẽdentiam, vel aſcendentiũ legitimorũ n. 33. Et debet eſſe à Principe approbata, vel vt refertur, n. 34. & 35. dubium maximum an talis cõſuetudo valeat à Principe non approbata, vel immemorialis an valeat, n. 37. Pars negatiua poſt diſputationem elegitur, n. 38. Licet ſit cogitandum cõſtituitur concluſio. 39.

¶ Hæredum abinteſtato ſucceſsio, & eius ordo, & etiam naturalium, & illigitimorum remiſsiue, n. 40.

¶ Hæredes cõſanguinei an debeãt eſſe vltra quartum gradum, n. 42. & ſequentibus.

¶ Hæres facit fructus hæreditatis ſuos etiam ſi ſint creditores defuncti cui ſucceſsit, c. 11. n. 196 Declaratur, n. 197. Vt non procedat quando eſt concurſus creditorum, vel ſecreſtũ bonorum hæreditatis.

¶ Hæredi in dicto caſu ſunt præſtá de expenſe, & laboris ſui in adminiſtrandis rebus hæreditatis iuſtum ſalarium, cap. 11. n. 198.

¶ Hæres ſoluens creditoribus hæreditaris debet ab eis petere cautionẽ de qua, n. 276. Idem de executore teſtamentario, ibidem.

¶ Hæreditariarũ rerum poſſeſſores quas ab hærede emunt quando ſint ſecuri ab hypotheca, n. 277. & 278.

HOSPES.

¶ Pro hoſpitio an habeat prælationem, & qualiter, cap. 11. 190.

HYPOTHECA.

¶ Non inducitur niſi in caſibus à iure expræſsis, n. 191.

¶ Hypotheca contracta à venditore, vel donatario ante traditionẽ rei ab eo vendite, vel donate valida eſt poſt factá venditionem vel donationem, num. 214.

¶ Hypotheca in contractu, vel ſcriptura publica omiſſa an ſit ceoſenda & iudicanda ac ſi apoſita fuiſſet, n. 226. Reſoluitur afirmatiue excipitur in nomine debitoris, n. 227.

¶ Hypotheca quando reſoluatur ſi quis enit ab hærede res hæreditarias vide verbo hæres.

¶ Hypotheca à procuratore conſtituta virtuti mandati currit á die cõuentionis, & executionis non vero à die mandati, n. 281.

¶ Hypotheca rei præſcriptio concurrat litẽr ſuper concurſu creditorum pendente re à tertio poſſeſſa reſoluitur affirmatiue. Et remedium contra hoc tradditur, & praxis optima, n. 283. & 284. & 285. vbi vide notabiliter.

INSTRVMENTVM.

¶ Inſtrumenti antiquitas conſideratur ex vna tantum hora, & momẽto, n. 181. & ex ordine hypothecæ contracte, & in vno puncto; ibid. & ſi ſint duæ cõtrahentes in cadẽ ſcriptura

tura præfertur antiquior n. 182.

¶ Instrumentum, & scriptura præ sumitur priorq; in libro notarij præcedit cap. 11. n. 283.

¶ Instrumentum duo si sint confecta vna die, & vtrũq; habeat prose hypothecam si nõ cõstat de anteriori tate alterutrius concurrnnt pro rata in prælatione fisco, & dote exceptis cap. 11. n. 181. in fine numeri.

INIMICVS.

¶ Inimicus capitalis à iudicãdo removetur nec ei datur ad iũctus c. 9. n. 56. & 57. & n. 58 inimicitiæ capitalis causæ, & plura de teste inimico; & eius exclusione n. 60. & sequentibus.

¶ In inimico teste capitali, non opperatur arbitrium 3. cap. 9. n. 62. nec examinari debet, & quomodo circa hoc iudicandum n. 63.

¶ inimicitia capitalis removet iudicem à iudicando si à parte opponatur n. 64. vide etiam n. 199. & sequentibus eiusdem capitis circa iudicem capitalem inimicum, vel non data capitali inimicitia n. 202, & inimicitiæ, non capitales causæ referruntur à n. 210. vsq; ad numerũ 223.

INTESTATI QVINTA bonorum pars, & successio.

¶ An pro anima intestati quinta bonorum eius pars distribuenda sit quæstio proponitur cap. 7. n. 2. autores, quæ de hoc articulo agentes eodem referuntur n. 3.

¶ De quinta bonorum parte non potest disponere commissarius adstandum in præiudicium descendentium vel ascendentium legitimorũ secus in præiudicium transuersaliũ, n. 5. gradus successionis n. 6. comprehenduntur sub verbo parientes fratres, agnati, & cognati num. 7. concordia legum 32. Tauri cũ l. 36. num. 8.

¶ Quinta bonorum pars non est destribuenda pro anima descendentis abintestato nec etiam in præiudicium colateralium, & errant contrarium opinantes n. 9. nam rigor scriptus præfertur equitati non scriptæ num. 10.

¶ Refertur antiquissimum ius legis duodecim tabularum circa successiones, secũdum tertium, & quartum, quo nunc vtimur in successione in testatorum n. 11. 12. & 13. de iure ciuili, in vniuersa hæreditate intestati deferebatur successio n. 16. & de iure canonico idem est absq; deminutione, vel de falcatione n. 17, reprobatur adicionator Gomecij dicens distribuendum quintum bonorum intestati de equitate Canonica num. 18, clerico intestato succedit fiscus si non habet successores, de quibus num. 19. referuntur leges partitarum de successionibus abintestato nec aliqua earum disponit quintum distribuendum cætera vide verbo fiscus, & verbo Hæredes.

nemine declarato vide cap.9. ex n. 77 vsq; ad numerum 190. vbi plura de iudicibus superioribus, & cuiusli ber potestate circa inquirendam, & informandam iustitiam causarum non solum sibi, sed etiam coniudicibus plura notabilia, & vtilia explicata prædictis numeris memoriaq; tenenda, quia passim contingunt inter iudices.

¶ Iudex licet testes non habeat debet se ex multiplici causa informare dicto cap,9.n.168.

¶ Iudex debet esse iustus, & æqualis, n,169. Declarat pacta obscura, n, 170. nec propter hoc recusatur, n.171 ad quod maximopere atendendum ex opinione Autoris si pars aliqua sit absens, n. 172. absentia partis per Dei præsentiam à iudice supplenda, num.173.

¶ Iudex dubia licii aduocatis proponens ex hoc recusari non potest, quia ei licet ex sententia Gregori Lopez, qui solebat facere, n.176.

¶ Iudice ordinario recusato causam potest ad superiorē remitere si sit Ecclesiasticus iudex, & quis ordo erit vtilis, & conueniens, n.229.

¶ Iudex non potest esse, qui fuit testis in causa, n.278. & ordinatio Regia Limensis prætorij, n.279. recusatus non tenetur respondere positionibus criminosis.

¶ Iudices si duo contendant interse de iurisdictione, quid sit obseruādum, n.292.

¶ Iuribus in specie est potius standum quā in genere in Exordio. n.12

¶ Ius ex facto oritur, & ex varietate facti variatur ius, & dictum celebre D. Antonij de Padilla refertur, qui solebat dicere: Que jamas vio pleyto q̄ tuuiesse la cara como otro.

¶ Iudices vt debent taxare fructus per probationes ita etiam debēt pro nūciare super valore rei ob defectū facti vel tradditionis, cap.11. n.62.

IVSTINIANVS.

¶ In totum aboleuit vsurarum vsuras, c.11.n.233. Quod est intelligendum extra causam minorum quibus ex suo capitali solui debent reditus redditum; dicto cap.11.n.239.

¶ Ioannis Iañez Parladorij intellectus ad l.Lucius, 47. §. finali. ff. de administr. tutorum cum l. si postea, ff. rem pupili saluam fore reprobatur.

IVRAMENTVM.

¶ Iuramento alicuius si sit standum per pactum intelligitur si bene iurauerit, nec hæc facultas transit ad hæredes vel alios nisi expresse causatur, cap.11.n.73. idem declaratione vel voluntate alicui comissa, n.74.

LAVS.

¶ Laudatur multis nominibus decorandus Dominus Franciscus à Borja Princeps de Esquilache Vicerex meritissimus del Piru cuius Autor Assesor est, cap.8.n.101.

¶ Laudatur

¶ Laudatur Dominus Ioannes de Mendoça & Luna Marchio de Mõ teſclaros, c.8.n.98. Et Dominus Rodericus Mendoça, n.99

¶ Laudantur aliqui præclari viri Senatores Regij del Piru intereoſque multis nominibus ſuſcipiendi Domini Don Rodrigo de Aguiar, Alfonſus Maldonado, Don Ioan de Villela, & Ioannes de Boan Regij Conſiliari eorum merita memoria digna referuntur, cap. 6. §. 3. n. 10. & alij etiam, num. 11.

¶ Laudatur Doctor Ioannes Ximenez de Montaluo Regius Limenſis Senator.

¶ Laudatur Doctor Ioãnis de Solorçano Pereira Regius Limẽſis Senator, §.4.n.10. eiuſq; egregia eruditio

¶ Laudatur Doctor Pichardus primarius Salmãticæ Vniuerſitatis Regens legum primam Cathedram.

¶ Laudatur Doctor Petrus Barboſa inſignis Regius Cõſiliarius Portugaliæ, cap. 11. n. 105.

L E X.

¶ Lex 62. tit. 4. p. & l. 3. tit. 1. lib. 1. Recopil. agentes de comitando Sãctiſsimo Euchariſtiæ Sacramento referuntur, c. 1. n. 2. & 3. nõ obligãt ad mortale peccatũ, n. 29. eiuſdẽ capitis

¶ Lex poſsitiua nõ obligat in conſcientia niſi quatenus fuerit recepta, cap. 3. n. 11. ¶ Legis veteris præcepta iudicialia allegari poſſunt quatenus poſsitiua lege ſunt approbata, & moralia quatenus à Chriſto Domino approbata, & à natura inſtituta, cap. 3. §. 2. n. 14 & 15.

¶ Leges Partitarum non corrigũt ius cõmune niſi quando hoc expreſſæ dicunt, cap. 3. §. 2. n. 22.

¶ Legis vbi eſt caſus nulla dubitatio, c. 6. §. 5. n. 40. ¶ Lex ſi cõtineat rationẽ generalẽ etiã ſi deciſsio particularis ſit tunc ratio generalis lex eſt, & deciſsio pro exẽplo habetur, cap. 6. §. 5. n. 43. ¶ Legis 32. Tauri cũ l. 36 concordia, c. 7. n. 8. ¶ Legis duodecim Tabularũ abinteſtato antiquiſsimæ ſucceſsiones, & ſecundũ, tertiũ, & vltimũ ius quo nũc vtimur cap. 7. n. 11. 12. & 13. ¶ Legẽ cõdere vtile eſſet pro taxatione partis quæ expẽdi deberet pro anima defuncti abinteſtato, n. 26. ¶ Lex correctoria reducẽs nos ad terminos iuriſcõmunis antiqui fauorabilis nec odioſsa iudicãda, n. 51. ¶ Leges nouæ Recopil. an valeant per conſuetudinem derogari vide verbo conſuetudo, & c. 8. n. 18. & quid de legibus Partitarũ, & quid de cõſuetudine interpretiua, n. 38. & de immemoriali, n. 36.

¶ Leges quæ ſunt ſeruandæ in Chãcellarijs circa ordinationem, & deciſsionem cauſarum, ca. 8. n. 49, & 51

¶ Leges debent reges condere ex conſilio ſuorum procerum, c. 8. n. 50

¶ Leges fori, & de earum obſeruantia remiſsiue, cap. 8. n, 63. Vſum earum, & ſit notorius ſit optimum eſt conſilium allegare, n. 66. Recurrendum eſt cum de his fori legibus agitur ad ea quæ adducit Burgos de Paz in l. 1. Tauri, n. 128.

¶ Legibus Partitarum an valeat hodie derogari consuetudinibus præteritis, v. cap. 8. ex n. 70. Et verbo consuetudo, vtiles, & necessariæ, in praxi, & Theorica sunt leges partitæ tertiæ, & quid de quarta, quinta, & sexta, & septima v. d cap. 8. n. 84. 85. 86 87. & 88. Quod debemus.

¶ Leges Partitarum sequi in iudicando, & consulendo exceptis his quæ antiquate sunt in secunda partita, vtile est in iudicãdo, & cõsulendo, cap. 8 n. 9.

¶ Lex 17 n. 9. p. 7. notabilis, & celebris pro iudicibus excusandis, qui mandant adhibere torturam, & ad id vt infamia ex torture executione reo non proueniat.

¶ Legis ratio generalis est ipsa lex, & decisio pro exemplo habetur, cap. 11. n. 245. Quando est vniformis & generalis lex ad alia ampliatur, num. 246.

¶ Librorum ex maga copia apud nos, & exteros in Exordio, n. 19.

¶ Ludobici Romani error refutatus, cap. 9. n. 90. dicentis ad concilium generale posse appellari à Papa.

MANDATVM.

¶ Vtilis, & notabilis quæstio adducitur

¶ Mandati substitutione facta an substituens, vel substitutus, qui illo vsus est sit conueniendus, cap. 11. n. 289. Constituitur regula esse conueniẽdum mandatariũ substituentem, & non substitutum, n. 290. Limitatur quando in mandato ponitur à Domino mandante substituendi facultas, n. 292. Ratio reddixitur, n. 293, & 294.

¶ Sub limitatur quando mandatarius eligit substitutũ nõ idoneũ, 295 Item si eo facto non idoneo ipsum non cõuenit, vel compotuit non prohibuit, n. 296. Et quomodo indubio censeatur substitutio, nu. 297. Praxis refertur quæ in mãdatis solet aponi n. 299. Resolutio quæstionis, n. 300. & etiã praxis conueniendi mandatarium, n. 301. & 302.

¶ Mandatum de exequendo antea scriptum, & subscritũ an possit executioni mandati, & debitor, & bona capi die feriata sunt opiniones, cap. 2 §. 2. n. 17.

¶ Mãdati hypotheca à quo tempore currat vide verbo hypotheca.

MARITVS.

¶ Maritus non potest expellere à domo sua vxorem propter dotem non solutam, cap. 11. n. 166 Defenditur resolutio Couarr. n. 167 Inuectiua àduersus contrarium opinantes, n. 168. & 170.

¶ Habet administrationem bonorum paraphrenalium nisi vxorem reseruet, cap. 11. n. 111. & n. 112. & 113. Fructũ medietas prædictorum bonorum ad virum pertinet etiam si vxor eorum administrationem reseruet, n. 114.

¶ Maritus si dotem non exigat siue à patre vxoris, siue ab extraneo, &

in hoc mora eius interuenit, ei nocet, n. 156. Maritus si moram in dicto casu non cõmisserit satisfacit soluto matrimonio cedendo actionẽ, n. 157.

¶ Maritus si dotem nõ exegerit an contra eum vxor recusum habeat, n. 158 Distinctio est vt si à patre vel vxore non exegerit non habeat recursum si vero ab extraneo desistit exigere eius sit periculo, n. 159. Aducitur ratio diferentiæ, n. 160.

¶ Maurorum progenies, & vniuersa eorum gens ab Hispania expulsa à Philippo III. nunc Regnante anno M DC X.

¶ Mendicantes à solutione decimarum exẽpti, & cæteri regulares, cap. 6. §. 4. n. 36. Et quid de eorum coloni sam eximantur, n 37.

¶ Mercatores falleti, qui & qualiter gaudeant Ecclesiæ immunitate, cap. 3. §. 3. n. 7.

MONITORIALES censuræ.

¶ Monitorialium cẽsuratum materia quotidiana, & vtilis, cap. 4. n. 1. Decernuntur ad finem reuelationis, & pro de perditis, & subtratis, qui est primus modus earum.

¶ Monitoriæ decernũtur vt testes, qui veritatem scinnt illam dicant, n. 4. Licet de iure solum habeant locũ in causa vsurarum praxis eas extẽdit ad quascumq; causas tã pro reo quã actore in ciuilibus vt testes veritatẽ dicant, & quid in criminalibus, n. 5. 7 & 9.

¶ Monitoriæ decernuntur in casu notabili declarationis Cardinalium, qui refertur, n. 6. Pro reis in criminalibus decernẽtur vt testes veritatem dicant, n. 7. nisi sequi possit corporalis pœna, vel membri mutilatio, n. 8.

¶ Monitorialibus datis contra testes nõ tenentur respondere aduocati medici, & confessarij, & qui sciunt secretũ naturale nisi in crimine læsæ maiestatis, n. 8. & 9.

¶ Monitorialibus nõ tenentur respondere parentes, nec coniuges vide n. 11. & 35. & 40. Et intra quartũ gradum cõsanguinei cum distinctione eodem, n. 11. & hanc hoc procedat non solum pro de perditis, & subtractis sed in alijs censuris, proferendo testimonio disputatur, n. 12. Et quid de alijs testibus coniunctis, & alijs, & cum damno propio vide sub littera T. infra, & quomodo hoc de consanguineis, & excusatis veniat declarandum, & quando sint tuti inconscientia, & si non deponant vide notabiliter, n. 34. & §. 1. huius capitis 4. n. 13. ex Ioanne Matthæ.

¶ Monitorias petendi praxis cap. 4. num. 37,

¶ Monitorialibus tenentur respondere parentes, & coniuncti in causis matrimonialibus, cap 4. n. 38.

¶ Monitorialibus nõ tenentur progenete mediatores, n. 39.

¶ Monitorialium remedium est subsidiarium, cap. 4. §. 1. n. 1. Nec habẽt locum vbi adest ordinaria actio sufficit iuramentum partis, n. 2. Circunstantiæ attẽdit debent, n. 3. Ne

possunt contra personas nominatas decerni, n.5. Vbi hoc declaratur nec super capitulis infamatorijs, n.6. Venit declarandum vt hoc cap. 4. n.9. in princip. Nec tenentur eis respondere, qui sunt exceptione tuti n.7. Nec possunt decerni contra vniuersitatem, n.8.

¶ Monitoriales vt decernere possit Episcopi Vicarius requiritur speciale mandatum Episcopi, n.9.

¶ Monitoriales nō ligant eum, qui adimplere non potest, & impossibilitatem partitur, n.10. & qualeter testes ad futuram rei memoriam compelātur, n.11. Et de praxi quæ obseruatur quando agitur de restitutione contra sententiam, n.12.

MIRACVLVM, ET DE eius examine, & reuelatione.

¶ Miraculum quid sit vnde dictū cap.5 n 2. ad cōprobādam vitam alicui⁹, qui requiratur, n.4. declaratur n.26 & 27. Nec diuinæ reuelationes publicandæ nisi Papæ autoritate, n.5

¶ Miracula noua qualiter admitti hodie debeant, n.6. & alia de his, numeris sequentibus, & de reuelationibus examinandis, n.20.

¶ Miracula Francisci Xabier à quo examinata, n.22.

¶ Miraculorum examen competit Episcopo iure ordinario, vel ex delegatione, n.27.

¶ Miraculum, & mors Fratris Francisci Solano Ordinis diui Francisci, qui decessit Limæ anno MDCX.

MINOR.

¶ Minori quod interesse ex suo capitale à tutore, vel curatore sit præstādum ex bono, & æquo iudex æstimabit, cap. 11. n. 244. & 247. cætera quæ desunt vide verbo tutor.

MVLIER, ET VXOR.

¶ Mulierem propiam, vel extraneam occidens an gaudeat Ecclesiæ immunitate vide sub littera E.

¶ Mulierem occidere iniquius est, quam masculum, cap. 3. §. 1. n. 6.

¶ Mulieres in quibus casibus sunt æqualis, vel paris conditionis quam viri, & in quibus peioris, n.7.

¶ De mulierū qualitatibus, & earū in becilitate, & armis remissiue. n.8.

¶ Mulierem occidens alleuosus debet iudicari, n.9.

¶ Mulieri intullens vulnus non lethale gaudeat Ecclesiæ immunitate num. 15.

¶ Mulier si inferat aliquam graue iniuriam viro, & eam ipse occidat gaudet immunitate Ecclesiæ, n.17.

¶ Mulieres viraginēs quæ n.18.

¶ Mulierem propiamq; vxorem si maritus occidat an gaudeat immunitate Ecclesiæ traditur, n.21. De potestate virorum in vxores ad castigationem earum, n.22. mos circa hoc gallorum, n.23.

¶ Si eam modice castigauerit, & ex hoc mors sequatur gaudet Ecclesiæ immuni-

immunitate, n. 25. & ex qualitate instrumenti colligitur animus, & atrocitas delicti.

¶ Mulierem propiam maritus verberans a diuo Chrysostomo inuehitur. n. 27

NAVTA.

¶ An habeat prælationem cæteris creditoribus in valore nauis, cap. 11. n. 185. & 186. & 187. pars affirmatiua eligitur.

¶ Negocia sunt plura quam vocabula in Exordio. n. 8.

PAPA.

¶ Papa est super omnia concilia & eorum statuta tollit, & interpretatur, cap. 6. §. 4. n. 2. concedit decimarum exemptionem, n. 1.

¶ Pontifex Maximus non ex Dominus beneficiorum sed dispensator, d. c. 6. §. 4. n. 7. quando alicui aufert ius quæsitum quid sit agendum, n. 17.

PRIVILEGIVM.

¶ Priuilegium concessum quãdo reuocari possit remissiue. §. 4. n. 8

¶ Ab eo recedendum noua causa superueniente, §. 5. n. 13.

¶ Priuileginm de non decimando militum ordinum de Alcantara qualiter, & inquibus obseruandum, vel non, vide verbo decima, & de priuilegis regularium circa decimas.

¶ Priuilegia sunt late interpretanda contra concedentem non vero in præiudicium tercij, cap. 6. §. 5. n. 17.

¶ Priuilegia de non decimando si tendãt in magnum præiudicium Ecclesiarum non sunt obseruanda, c. 6. §. 5. n. 20. nec extendũtur ad magnas possessiones, n. 21.

¶ Priuilegia à Principe concessa, & si sint contra leges Recopilationis reuocata non sunt per pragmaticam anni, M DC XI. nec si transierunt in contractum, cap. 8. n. 54. & 55.

PRINCEPS.

¶ Principis potestas in legibus condendis est ad reuocandas iam stabilitas per alias nouas non autem ad tollendum ius quæsitum, cap. 6. §. 4 n. 4. & de hoc comendatur doctrina Sarmienti relata, n. 5.

¶ Principis conscientia pendet ex suis consiliaris, qui nec ipse princeps tuti sunt in conscientia si contra legem positiuam sine causa dispẽsent cap. 6. §. 4. n. 6.

¶ Principis donatio an transferat dominium. num. 9. vel alius contractus ibidem.

¶ Principis præceptum per quòd alicui aufertur sine causa ius quæsitũ est iniustum, & quid sit faciendum, n. 11. nec refert sit de iure gentium, aut ciuili ius sic quæsitum, n. 12 referũtur notabilis rationes, n. 13. 14. & 15. & fit distinctio remissiue, n. 10.

¶ Principes Christiani sunt fidei, & Ecclesiæ protectores, n. 18. sic eos appellat Tridentinum Concilium

n.42.& ibi quãdo ab executore possit appellari.

¶ Fiscalis Regius recusatur, quãdo & in quibus causis, & quando non, late, & vltra omnes, nouissimæ elucidatum ex n.43. ei possunt Regij auditores inter dicere ex officio ne se interponat quando ad est regis præiudiciũ ad hoc quæ iuramento astringuntur notabiliter adducitur n. 46.

QVANDO REMOVETVR à iure omnino iudex à iudicando etiam sine recusatione, & quando non.

¶ In causa propria nullus potest esse iudex c. 7. n. 47.

¶ Explicata l. qui iurisdictioni ff. de iurisdictione omnium iudicum l. Iulianus 17. ff. de iudicis l. 9. tit. 4. p. 3. à n. 48.

¶ Etiam parte, non opponente in causa sua vxoris, vel aliorum, quos in potestate habet, inhibetur iudex à iure limitationes n. 50. notabiliter nec in causa propia suficit assumere adiunctum. n. 51. bona Gregori Lopez remissio relata n. 52.

¶ Aduocatus prohibetur esse iudex in causa, in qua aduocauit, vel consilium præstitit n. 53. nec relationi adesse si fuit auditor Regius creatus n. 54.

¶ Iudici ordinario non datur adiunctus, quando parti, non est prouisum n. 56.

¶ Remouetur à iudicando capitalis inimicus n. 57. causæ inimiciciæ capitalis n. 58.

¶ Quam sufficit ad excludẽdum testem multomagis sufficiens ad remouendum iudicem n. 59. & minor suspicio sufficiens in iudicibus, quã in teste n. 60. & n. 61. iudicem à iudicando capitalis. Remouet inimicitia si à parte opponatur n. 64. ratio differẽtiæ de causa propia à causa inimicitiæ n. 65. Consilium, vt iudex abstineat in causa propia si sit auditor regius, & qualiter n. 67. lex imprimatis de iudicis declaratur remissiue n. 66.

¶ Remoueri non potest, immo nec recusari iuste iudex ratione sola multæ, quam est habiturus in causa n. 68. & 226. tradduntur elegãtes rationes nouiterq; adductæ, quamuis recusatio iurata valebit, vt assumat adiunctũ opposito deffectu personæ contra iudicem, & nullitate ex deffectu ætatis ipsius non debet ipsemet iudex cognoscere n. 69. & 70.

¶ Recusatio si non interponatur non debet iudex se abstinere exceptis proximè dictis causis n. 71. & n. 331. & 332.

¶ Recusatione interposita, etiã ea non probata iudex potest se abstinere à iudicãdo in eadẽ casu n. 72. limitatur in ordinario sæculari n. 73

¶ Recusatione non interposita iudex potest iudicare causas consanguineorum, & etiam fratris, si eos in propria domo non habeat n. 74. & 75. error contrarium tenentium n. 76. limitatur si sint intra familiã n. 77

¶ Episcopi officialis cognoscit de causis

causis familiarium Episcopi si non recusſetur, n. 78.

PAPA, ET PRINCEPS.

Cognoscunt de causa propia, n. 79. Limitatur à Principe non recognoscẽte superiorẽ, & in alio casu, 80. ¶ Cognoscit Papa de causa inter eũ & Imperatorem, n. 81.

¶ Hispaniæ Reges de causa sua inter subditos, & nõ subditos cognoscunt, n. 82. Per suos Consiliarios iudicant suas causas, n. 83. Quod sit de honestate, n. 84. Duo exemplaria casum grauissimorum Regni Portugaliæ, & ducatus Ferrariæ, n. 86. & 87. vbi late vulgari idiomate casus Ferrariæ eiusq; decisio per Clemẽtem Octauum traducitur.

CAVSAE LEGITIMAE RECUSSATIONIS nonaginta egregie explicatur nouæq; aliquæ adducuntur vltra omnes.

¶ Doctores de recusſationibus agẽtes, n. 92. moderni exteri nostri tẽporis ab alijs dicta trãscribunt, nec aliquis noui disputant, vel adducunt, n. 93. Causæ recusſationis à Marãta adductæ quã plures friuolæ, n. 94. Differentiæ recusſationis de iure canonico, & ciuili, n. 95. ¶ Amicitiæ iudicis cũ parte prima recusſationis causa, n. 96. Non sufficit nec concludit nisi opponatur, q̃ ay intima, y estrecha amistad, n. 97. quæ sit arbitrio iudicis remittitur. Secũda à finis iudex partis, n. 99. Triplex affinitatis genus antiquitus, n. 100. vt locũ hodie habeat recusſatio affinitatis debet esse intra quartũ gradũ, n. 101. Auditor Regis recusſatur in causa eius cuius vxor est soror vxoris Auditoris, & in alio casu, n. 103. In quo autẽ hæc recusſatio nõ procedat notabiliter vide n. 104. Hoc est, en causas de parientes de parientes, nõ est locus recusſationis, n. 104. ¶ Tertia recusſationis causa in eo quæ fuit aduocat⁹, n. 105 vtilis quæstio, & noua an senator possit esse iudex in causa eius, qui in lite senatoris est, vel fuit aduocatus, vel contra eũ distinguitur, n. 106. & 108, & in procuratores, n. 287. & n. 109. quo ad aduocatum. ¶ Alia recusſationis causæ in amãte mulierẽ partis aduersæ, quomodo in hoc procedẽdũ, n. 110. ¶ Quarta recusſationis causa in cõsanguineo iudice partis aduersæ an extendatur vsq; ad decimũ gradũ, n. 112. resolutio, n. 114. cõsideratur etiã in natis ex dãnato coitu, n. 113. non recusſatur Papa prætextu quod sit cõsanguineus coæqualis, n. 116. ¶ 5. recusſationis causa in iudice cui est pars cõmensalis si sit volũtaria cõmensalitas secus in necessaria, n. 118. & 119. ¶ 6. in concanonico in causa sui cõcanonici, & dignitas Ecclesiæ Cathedralis seu portionarius, n. 119. ¶ 7. in cõsultore litis, 120. ¶ 8. in cõpatriota in parte extranea, 121. quod notãdũ cũ distinctione in Regno Indiarũ, n. 122. ¶ 9. recusſatio causa in cõpatre partis aduersæ 3.

Extende ad quatuor personas numeratas, n. 124. ¶ 10. recusationis causa in cõtrahente parentelá vel amicitiá cũ inimico partis, n. 125. ¶ 11. in cõfederato cũ inimico partis, n. 126. ¶ 12. recusationis causa in iudice ab aduersa parte corrupto declara si munus est sufficiés ad præuertenũ eius animũ non alias, n. 127. ¶ 13. causa vbi adest iniuria illata cum qualitate de qua, n. 128. Extende ad notabilem casum relatũ, n. 129. de iniuria cõmuni parentibus, & cõsanguineis aduersus iudicẽ, vel eorũ filios ex opinione Autoris. ¶ 14. causa recusationis in qualibet causa simili expressis à iure, vel maiori, n. 130. caute procedendum ex consilio Autoris, n. 131.

¶ Decima quinta causa ab Autore recusatio procedit si causæ plures recusationis cõaceruentur, quarũ quælibet nõ sufficit ad recusandum sufficiẽt plures, n. 132. Exempla iuris in indicis pluribus ad torturam, & coniecturis, & præsumptionibus, & solutionibus, & liberationibus quæ plures sufficiunt qualibet de perse non valente, n 132. 133 & 134. Declaratur si qualibet prædictarũ de perse sunt omnino friuolæ, quia non admittuntur iunctæ, & coaceruatæ iudicisq; arbitrio relinquitur, n. 135. ¶ 16. in Doctore vel Magistro partis aduersæ declaratur ab Autore, n, 136. ¶ 17. In iudice dicẽte verba iniuriosa parti; quia ex hoc ratione eũ recusat, n, 137. notabiliter, & vltra omnes Doctores limitata nõ procedere, quãdo ex causa verecundiã infert iudex litigãti: quia hoc prætextu nõ potest recusari exẽpla adducuntur, n. 138. & alia notabilis declaratio in casibus quotidianis, n. 139. limitatur etiã quãdo iudex vociferátes & immoderate loquẽtes punit, & reprehẽdit, n. 140. & n. 192. Itẽ etiá potest testes inhabiles non recipere nec recusatur si dicat causas inhabilitatis nõ recipere, nec recusatur si dicat causas inhabilitatis, & exẽpla vltra omnes adducũtur n. 141. vsq; ad n. 144. nec recusatur qui insolentẽ, vel importunæ agentẽ increpat, n. 147. cap. 9. ¶ 18. recusatio legitima cõtra iudicẽ datũ ad petitionẽ partis, n. 154. ¶ 19. si pars dicat se exẽptum, & iudex neget, n. 156. ¶ 20 si excedat finis rurisdictionis, & executionis, n. 156. ¶ 21. in iudice, qui fuit famulus partis, vel si pars fuit famulus iudicis, n. 157. ¶ 22. iudex familiaris partis, si magna sit familiaritas, n. 158. ¶ 23. recusationis causa in iudice, cui aduersa pars fideiussor extitit, n. 159. ¶ 24. si iudex est filius, vel pater aduocati, n. 160. ¶ Vigesima quinta in iudice fauente nimis parti quæ quotidiana est, declaratur non procedere si iudex reducit factum ad memoriam partis, n. 162. quando dicatur nimis fauere arbitrio iudicantis relinquitur, n. 163. & refertur quãdo nimis fauet, d. n. in principio litis fauere debet actori in medio vtrijq; in fine reo regulariter, n. 164. nec propter hoc tenetur in sindicatu, n. 165. Declinare debet in partem quæ fouet potiora iura nec propter hoc recusatur, ex sententia Autoris, n. 166.

n.166. nec debet propter hoc esse facilis quãdo est in iudicio cõtradictorio,n.167. & licet testes non habeat debet se exmultiplici causa informare,n.168.nec proponẽs dubia litis aduocatis recusſatur ex hac causa,175. nec mitẽs ad cõiudices librũ pro animaduersione iustitiæ vide plura circa hoc ex n.176.vsq; ad 190.&verbo iudex. ¶ 26. Recusſationis causa in iudice habẽte causam suã coram aduersario partis recusſantis nã tunc potest recusſari,n.193. ¶ 27.Si iudex fuit in eadẽ causa quod declara, & distingue notabiliter, vt exponitur, n.194.& 195. ¶ 28.In auscultãte partem secreto, & qualiter hoc intelligendum,n.197.

¶ Vigesima octaua recusſationis causa in iudice,qui supplet in facto vltrà casus à iure expressos,n.198.declara in præcedentibus numeris.

¶ 29.& quotidiana causa recusſationis in iudice inimico, n.199.capitalis inimicitia reddit iudicium nullum,& quãdo,n.200.Iudices coniudicẽ inimicũ capitalẽ Notoriũ partis litigãtis repellũt ex officio,n.201

¶ Inimicus nõ capitalis à iudicãdo excludi recusſatus,n.202.Exprimenda causa inimicitiæ de iureRegio,n. 203. Sufficit ad recusſandũ etiam si culpa recusſantis processerit, n. 204. Nisi fuerit eius dolo afectata, & ad recusſationẽ procurata, n. 205. Nec sufficit si iudex superior dixerit se nõ diligere partẽ,& reprobãtur contrariũ tenentes,n.206.& 207. Inimicitiæ capitalis causæ remissiue, 208. Et nõ capitalis referuntur causæ plures inimicitiæ quotidianæ,n.210.vsque ad 223. Vbi vbi quod atinet ad inimicitiã enumerãtur causæ recusſationis à 29.vsq; ad 41.¶ Quadragesima secũda recusſationis causa in iudice notato aliquo defectu, & quomodo hoc intelligẽdum,n.224.

43. Ex quibus causis reijcitur procurator, & arbiter ex eisdẽ recusſatur iudex,n. 44. In prælato in causa suæ Ecclesiæ,n.225.contratium defendit Autor nouis rationibus.

¶ Iudex nõ recusſatur propter multã à lege sibi in causa tributã, n.226.

¶ Nec Abbas seu Prouincialis in causa monasterij cui præ est, n.227. Idem in canonico in causa suæ Ecclesiæ,n.228.Nec est secura in conscientia recusſatio iudicis ordinarij hoc solo præ textis quod habiturus est decimã executionis aut multã,liceat valeat recusſatio iurata,n.229.

¶ Recusſato ordinario iudicis Ecclesiastico potest causam ad superiorem remitere,n.230 &ibi quis ordo sit conueniens. ¶ Quadragesima quinta Recusſationis causa in procuratore litis,n.231.¶ 46. In patre si filius sit aduocatus, n.232. ¶47.In possidente bona litigiosſa partis, vel è cõtra,n.234.¶ 48. In iudice prohibẽte solita fieri,n.235. ¶ 49. In iudice partiali,n.235.vide n.¶ 50.in iudice procurãte causam sibi comiti, n.236

¶ Quinquagesima prima, in prævigno in causa vitrici, vel è contra num.237. ¶ Quinquagesima secunda;in volẽte procedẽte extraiud

liter iniuſte, & poſtea volent è iudicialiter procedere quæ eſt ad notanda, quia quotidiana maxime quo ad Eccleſiaſticos, n. 238. ¶ Quinquageſima tertia, in iudice, qui voluit ſubditam vxorem ducere, num. 239.
¶ Quinquageſima quarta in inimico reconciliato quæ eſt notabilis, & procedit in teſte parimodo, n. 240.
¶ Quinquageſima quinta in iudice cui ex ſe ipſo opponitur reſcriptū coram eo præſentatum falſum, n. 241.
¶ 56. *In ſocio vniuerſorum bonorū vel particulari*, n. 242. ¶ 57. In ſubdito eius, qui litigat, n. 243. cum diſtinctione, n. 244. ¶ 58. Cauſa *notabilis in iudice, qui ſolicitator cauſæ fuit* etiam ſi ſalarium non acepit, n. 247. & ibi d teſte ſolicitatore, vel procuratore cauſæ quæ ſit ſolicitudo de qua agimus, quive ſolicitator iudex dici poſit vt recuſſatio eius valeat, qui ve nō vide notabiliter vltra ōnes declaratū, n. 248 & 249. quia quotidie euenit quod eſt vtile pro iudicibus ſuperioribus excuſſandis à calumnis litigantium. ¶ 59. Cauſa eſt recuſationis in ſocero ſi ſit eius gener aduocatus, n. 250. ¶ 60. Cauſa in iudice habente conſimilē cauſam, n. 253. quæ ſit arbitrio iudicis relinquitur.
¶ Sexageſima cauſa recuſationis in iudice ſubdito inimici partis quæ litigat, n. 255 ¶ 62. Si eſt confederatus cum inimico partis, n. 256. ¶ 63. Si faciat cum inimicis partis cō ad vnationē, ¶ 64 & partialis, n. 258. vbi notabilis, doctrina para donde ay vādos vltra omnes declarata. ¶ 65. In eo iudice, qui lederet ſi poſſet, n. 259.
¶ Sexageſima ſexta in executore, qui excedit in executione, num. 260. 67. in ſucceſſore quando eius prædeceſſor fuit recuſſatus cum cauſa vtrū que tam gente, n. 261. 68. In iudice goſsi ingenij diſtingue, & declara, n. 262. & 263. vbi id non eſſe admitendum ſed ſeuere puniendum ſi opponatur Regis Senatoribus, 69. Si iudex ſuſpectus non ſub delegauit in totū, ſed in partem, n. 264. Quo caſu eligūtur arbitri ſi ſit delegatus in remotis. num. 265.
¶ Auditoribus omnibus recuſatis eſt recurrendum ad aduocatos, & quid tunc ſit agendū ſi ſint ſuſpecti vel in caſu diſcordiè ſi adſit cōtra aduocatos ſuſpicio, n. 268. alia eſt. 68. Cauſa duplicata in numero in aduocato, qui ſciuerit ſecreta ſi poſtea impetretur iudex, n. 269. 69. Cauſa duplicata in tercio opoſitore cōparente, qui ſi legitime recuſſat remouet iudicē à cognitione totius cauſæ, n. 270. 70. Cauſæ in iudice, qui voluit ſuā ſubditā ducere vxorē, n. 272, Extēditur notabiliter in filio, & alijs cōtingibilibus caſibus non vſq; adhuc declarā tis. 71. In omni ſuſpitione per quā remouetur procurator vt iā prædiximus, n. 276. 72. Si eſt oppoſitū quod alteri ſit cauſa cōmiſſa, n. 277. 73. Notabilis in eo, qui fuit teſtis in cauſa nā iudex eſſe nō poteſt, n. 278. refertur Regia ordinatio, n. 279. ¶ 73. cauſa duplicata erit in numero ſi cauſa ſuper qua litigatur tāgit aliquo modo iudicē vt in eo, qui tenetur, n. 280

¶ Septua-

¶ Septuagesima quarta in Vicario in causa sui Episcopi. n.281. 75. In ordine caualcani in vasallo in causa Domini,,n.282. 76. Vbi adest verisimilitudo ledendi partem, nu. 283. 77. In Vicario quando Episcopus recusatur,n.284. 78. Inuictrico, vel priuigno Caualcanus. 79. Si iudex fecit aliquam iniuriam parti puta dedit alapã iudici explicatum, n. 286. Quia est quotidianus casus.

74 ¶ Causa in ordine Autoris, & ab eo explicata erit relata,n. 106 In aduocato contra Senatorem in causa graui ciuili,vel criminali,n.287. notabiliter.

76. In iudice ribali partis hoc est, habente amoris contentionem cum parte,qui cum recusat,n.289.

77. Iam repetita à Caualcano in Vicario in causa sui Episcopi,vel familiaris,n.290.78.In assessore causæ qui postea iudex in ea esse non potest in secunda vel alijs istancijs nec etiam Assessor, n. 291. 79. Si opponitur quod sit reuocata delegati iurisdictio,num.292.

80. Causa notabilis ab Autore additas iudex cum fuerit recusatus excá desceit videas vtiliter exempla num. 294.

81. Recusationis causa erit in hospici voluntario pendente lite, num. 269. & quid de hospicio necessario, vel casuali,vel ex vrbanitate,vide dicto numero.

¶ Octuagesima secunda causa si lis tractetur in qua pars litigans fuerit collega ciusdem collegij in quo fuit collega iudex vide plene declaratum,num.297.

¶ Octuagesima tertia causa in iudice,qui mutuas pecunias aceperit à litigante maxime ex Hispania ad Indias veniens,vide plenæ vltra omnes num.298.

¶ Octuagesima quarta in expossito in domo Auditoris,n.299,

¶ Octuagesima quinta in patrinis nuptiarum,n.300.contrarium in vxore Regij Auditoris, quia ex hoc maritus eius non recusatur,n.301.

¶ Octuagesima sexta, si in combiuio nuptiarum ad fuerit, & combiua fuerit Regius Senator,n.302.& plura de his à Senatoribus cuitandis, num.303.

¶ Octuagesima septima, in inimico reconciliato declata in graui inimicitia secus in leui,n.305.

¶ Octuagesima octaua, si opponitur de totali fundamento iurisdictionis exempla aducuntur notabilia,n.307.

¶ Octuagesima nona, si iudex donationem acepit à parte, & quid de filio, vel consanguineo donatario,num.308.

¶ Nonagesima causa donationis in vxore donataria,n.309.

DE CAVSIS FRIVOLIS recusationis non admitendis.

¶ Prima recusationes causa friu[illegible] si appellatũ fuerit à iudice, n[illegible]

declara in Ingaro iudice, qui ſolet excandeſcere ſi ab eo appellatur, num. 313.

¶ Secunda cauſa friuola ſi Epiſcopus eſt iudex ſuorũ clericorũ, n 314.

¶ Tertia recuſationis cauſa friuola ſi pars aloquitur iudicem ad aurem, num. 315.

¶ Quarta ſi iudex ſaluratus non reſpõdet tametſi diſtinguendũ, n. 316.

¶ Quinta reprobato Maranta erit friuola cauſa ſi iudex nõ vult audire aduocatũ declara notabiliter, n. 317. & n 318,

¶ Sexta friuola cauſa erit in iudice qui partem condẽnationis habet vel multe ſeu executionis decimam, n. 319. vide, n. 68.

¶ Septima cauſa friuola ſi diſputetur de priuilegio Papæ, quia non ex hoc iudex coram quo præſentatur recuſatur, n. 320.

¶ Octaua non admititur prætextu combiuij in aliquo monaſterio, vel domo honeſta maxime ſi eſt ratione officij, n. 321.

¶ Nona in inimicitia leuiſsima, n. 321. exempla aducuntur quotidiana

¶ Decima ſi iudex libelum iniuſte, vel male conceptũ nõ recipiat, ibid.

¶ Vndecima ſi iudex luſerit cũ parte, n. 323.

¶ Duodecima in iudice aliquid à litigante emente & qualiter, n. 324. Declaratur vitra omnes, n. 325. Si aliquid iudex vendat litiganti cum eadem diſtinctione, n. 326. & 327.

¶ Non ex eo quod eius iuriſdictio limitatur valet recuſatio iudicis, n. 328.

¶ Iudex cui oponitur quod ſolutã, vel coniugatam litigãtem cognouerit carnaliter an recuſari poſsit arbitrio relinquitur, n. 329.

¶ Reſolutio Autoris circa ea quæ de recuſationibus dixit, n. 330.

DE EFFECTIBVS RECVſationis.

¶ Iudex non abſtinet ſe à iudicando niſi recuſetur, n. 331. & 71. Ante recuſſationem ſecus vero poſt n. 332 Dummodo non interueniat coluſſio afectate ab eo recuſationis, n. 333 Senatorijs Regij magna culpa ſi afectet recuſſari, n. 34. etiam ſi aduerſa pars conſcientiat, n. 335.

¶ Recuſſatio effectum ſortitur poſt ſubſcriptam ſententiam ab ordinario ſecus in Senatoribus, n. 336.

¶ Recuſatio pendente actitata, & acta nulla, n. 337.

¶ Recuſatio omnium aduocatorũ an admitatur, & an omnium Decureonum, n. 338. & 339.

¶ Princeps poteſt tollere recuſſationem, & qualiter hoc intelligendum n. 340. & 341.

¶ Aduerſa parte afectante, vel procurante ne recuſſatio fiat ſuperuenit noua recuſſationis cauſa, n. 342.

¶ Iudex recuſſatus inſtare poteſt cũ collegis, ne eius recuſſatio admitatur ſi nõ ſit valida nec ex hoc magis ſuſpectus efficitur, n. 344.

¶ Adiunctus ordinarij iudicis an recuſſetur cum cauſa reſoluitur negatiue

habebitque executionem paratam exempla huius rei, cap. 11. num. 16. & sequentibus maxime, n. 20.

¶ Vide quo ad antiquitatem, & concursum scripturarum verbo instrumentum, & verbo creditor.

SIMVLATIO.

¶ Simulationis exceptio quando admiti vel excludi debeat ex facto ex re, ex personis velit iudicandum; cap. 11. n. 139.

SERVVS, ET SERVITUS.

¶ Serui qualiter, & quomodo Ecclesiæ immunitate gaudeãt, cap. tertio, §. 2, ex num. primo.

¶ Seruus occidens, vel Dominum percutiens, vel in eum manus inferens non gaudet Ecclesiæ immunitate, num. 2.

¶ Seruitutis definitio, num. 3. quotuplex sit num. 5. ex de iure diuino captiuitas, & seruorum possessio, num. 13. Approbata ex diui Pauli auctoritate, num. 16. Qualiter lege duodecim tabularum, & iure ciuili introducta, num. 17. Nec est necessarium inquirire de iustitia serui, qui nobis venditur, n. 18. Pro quo inducitur nouissime lex omnes populi, ff. de iustitia, & iure ibidem.

¶ Serui debent Dominis obedire & obtemperare adducitur ratio senatusconsulti Syllaniani, num. 20.

¶ Syllanianum locum non habet nisi Domino occiso, num. 21. excussantur ab eius pœna serui ignaui, quos dicimus vocales, cap. 3. §. 2. numero 24.

¶ Seruum, si ex iusta causa Dominus castigauerit, & decedat à pœna excussatur Dominus, n. 26.

¶ Seruorum emendatio, quomodo ex l. 6. tit. 21. p. 4. n. 27.

¶ Seruum in quibus casibus Dominus impune occidat, n. 28. & si saluti Domini sui insidiatur concrematur, num. 31.

¶ Seruum potest Dominus cum ei se resistit vulnerare, & expenditur lex si seruus, C. de his, qui ad Ecclesias confugiunt, cap. 3. §. 4. n. 14.

¶ Seruus interrogatur de vno Domino aduersus alium quando alter fuit occissus, cap. 4. n. 17.

¶ Seruus non tenetur per monitoriales censuras contra eius Dominum declarare, neq; eis obligatur deponere aduersus Dominũ, cap. 4. n. 43. vbi ratio redditur, n. 44. nec etiã in fauorem fisci.

¶ Seruus in crimine læsæ maiestatis potest, & debet Dominum deferre ibi ex sententia Ioannis Igneï, ibi.

SOCIVS.

¶ Socius criminis non tenetur per monitorias censuras reuelare crimen in quo socius sit, & redditur ratio, cap. 4. §. 1. num. 14. & q[illegible] de principali delinquente vid[illegible] tabuliter, num. 15.

¶ Socius pro capitali[illegible]

habebitque executionem paratam exempla huius rei, cap. 11. num. 16. & sequentibus maxime, n. 20.

¶ Vide quo ad antiquitatem, & concursum scripturarum verbo instrumentum, & verbo creditor.

SIMVLATIO.

¶ Simulationis exceptio quando admiti vel excludi debeat ex facto ex re, ex personis velit iudicandum; cap. 11. n. 139.

SERVVS, ET SERVITVS.

¶ Serui qualiter, & quomodo Ecclesiæ immunitate gaudeãt, cap. tertio, §. 2, ex num. primo.

¶ Seruus occidens, vel Dominum percutiens, vel in eum manus inferens non gaudet Ecclesiæ immunitate, num. 2.

¶ Seruitutis definitio, num. 3. quotuplex sit num. 5. ex de iure diuino captiuitas, & seruorum possessio, num. 13. Approbata ex diui Pauli auctoritate, num. 16. Qualiter lege duodecim tabularum, & iure ciuili introducta, num. 17. Nec est necessarium inquirire de iustitia serui, qui nobis venditur, n. 18. Pro quo inducitur nouissime lex omnes populi, ff. de iustitia, & iure ibidem.

¶ Serui debent Dominis obedire & obtemperare adducitur ratio senatusconsulti Syllaniani, num. 20.

¶ Syllanianum locum non habet nisi Domino occiso, num. 21. excussantur ab eius pœna serui ignaui, quos dicimus vocales, cap. 3. §. 2. numero 24.

¶ Seruum, si ex iusta causa Dominus castigauerit, & decedat à pœna excussatur Dominus, n. 26.

¶ Seruorum emendatio, quomodo ex l. 6. tit. 21. p. 4. n. 27.

¶ Seruum in quibus casibus Dominus impune occidat, n. 28. & si saluti Domini sui insidiatur concremetur, num. 31.

¶ Seruum potest Dominus cum ei se resistit vulnerare, & expenditur lex si seruus, C. de his, qui ad Ecclesias confugiunt, cap. 3. §. 4. n. 14.

¶ Seruus interrogatur de vno Domino aduersus alium quando alter fuit occissus, cap. 4. n. 17.

¶ Seruus non tenetur per monitoriales censuras contra eius Dominum declarare, neq; eis obligatur deponere aduersus Dominũ; cap. 4. n. 43. vbi ratio redditur, n. 44. nec etiã in fauorem fisci.

¶ Seruus in crimine læsæ maiestatis potest, & debet Dominum deferre ibi ex sententia Ioannis Igneij, ibi.

SOCIVS.

¶ Socius criminis non tenetur per monitorias censuras reuelare crimen in quo socius sit, & redditur ratio, cap. 4. §. 1. num. 14. & q[illegible] de principali delinquente vide[illegible] tabiliter, num. 15.

¶ Socius pro capitali[illegible]

non conuenitur executiue, nisi pactum, cap. ii. n. 72.

¶ Socius cõtra alium socium pro debito causato in societate non potest executiue agere sed fit remissio ad rationes huiusq; rei praxis, cap. 11 n. 76. & 77. prædicta limitanda quando debitum à societate non processit, n. 78. Idem in qualibet administratione eodem n.

SENTENTIA.

¶ Lata in causa propia est nulla, etiam parte non opponente, cap. 9. n. 55. Declaratur, n. 68. sub conditione resolutiua si ferator est executioni mandanda, cap. 11. n. 47. vbi refertur exemplum.

STATVTVM.

¶ Vnius ciuitatis interprætationẽ accepit secundum consuetudinem alterius ciuitatis, cap. 8. n. 46. & in validum sustinetur per interprætatiuam consuetudinem, n. 48.

STILVS.

¶ Potest allegari ad decisionem causarum vim legis habet, & quid de practica antiqua, cap. octauo, nu. 54.

¶ Terremotus magni, in ciuitate Regno del Piru die nona Iulij, anno [illegible] §6. & die 19. Octobris, anno 1609. [illegible] 18. & ob hoc patrociniũ Sa[illegible]æ Virginis, & de verbis à Iustiniano tradditis procedando ter remotu. num. 21.

TABELLIO, ET NOTARIVS.

¶ Tabellioni recusato in causa propia nõ datur adiunctus, & ab eo aufertur processus causæ hoc casu, & alijs quos admonet Autor, cap. 9. n. 36. & 37.

¶ Si scriptura corã se confecta nõ fecerit protocolũ puniendus est, cap 11. n. 10. quando excusetur, n. 11. consilium in hoc casu pro tabellionibus n. 13. Expediens est aliquãdo si à partibus peccatur vt de publica scriptura non fiat registrum, n. 12.

¶ Tabellio an habeat prælationẽ pro expensis processus coram se gesti, n. 192, & ibi de Relatoie.

TESTIS, ET TESTIMONIUM.

¶ Testis, qui iurauit die non feriata potest deponere, & declarare die feriata, cap. 2. §. 2. n. 19.

¶ Testis officium est, publicum autoritate, & priuatum vtilitate, & quandoq; publicum vtilitate, & autoritate vt in criminalibus, cap. 4. num. 13.

¶ Testis qui, & qualiter excusentur vt non deponunt etiam si ferantur, & decernantur monitoriales cẽsuræ vide sub litteram.

¶ Testes non semper in criminalibus cogendi; est celebris doctrina Felini relata, cap. 4. n. 14.

¶ Testis

¶ Testis quemadmodum excussatur ne deponat, in præiudicium coniunctorum, ita etiam excussatur in præiudicium sui ipsius, cap. 4. num. 15, & ex capitali testimonio oritur capitalis inimicitia, num. 16. nec debet, quis se exponere periculo, pro causa aliena, num. 17. intelligе si imminet magnum periculum, secus si non imminet, num. 18.

¶ Testis excussatur à testificando nec eum arctant censuræ monitoriales, quando expositione greue damnum ei immunet dicto cap. 4. num. 20.

¶ Testes relati in l. 11. tit. 16. p. tertia excussantur à testificando ex vi monitorialium ratio redditur, cap. 4. num. 21. & quid alijs testibus non existentibus declaratur notabiliter, n. 23. & 31.

¶ Testes coniuncti tenentur deponere vbi alij desunt, eosq; arctant censuræ monitoriales, num. 24. Limitatur in vxore, & parentibus nisi de eo, ex liberis litigent ex sententia Bartoli, num. 25. Declara circa coniunctos vt habetur, n. 34.

¶ Testimonium paternum in causis filij nullum, & quando habeat locum, cap. 4. n. 29.

¶ Testis posterius dictum per cẽsuras prævalet priori, quantumuis iurato ex resolutione Antonij Fabri quomodoq; hoc procedat vide cap. 4. num. 33.

¶ Testis qui postdicidita testificata deponit per censuras est admitẽdus, & qualiter, n. 36.

¶ Testes ad futuram rei memoriam censuris compelluntur vbi adest periculum in mora, c. 4. n. 11.

¶ Testes inimici capitales, vide verbo inimicus.

¶ Testes inhabiles iudex potest non recipere vt declarent, nec hoc prætextu recussatur si dicat causas inhabilitatis, & exempla quotidiana referuntur, para no recebir testigos pressos de la carcel, y a los notoriamente criminosos, cap. 9. numeris 141. 142. & 143.

¶ Testis an possit esse solicitator & quid de procuratore, cap. 9. num. 246.

¶ Testis qui fuit in causa, iudex esse non potest, cap. 9. num. 278. Refertur ordinatio Regia, numero. 279.

¶ Testis incontinenti reuocare potest dictum suum, cap. 11. 53.

TVTOR.

¶ Tutor an teneatur ad redditos reddituum pecuniæ pupilaris est vtilis, & ardua quæstio pro vtraque parte vltra omnes à curatissime disputata, cap 11. à nu. 229. Et sequentibus defenditur affirmatiue, num. 234 & 236. & de hoc praxis vtilis, num. 237.

¶ Tutor non tenetur modicam pecuniam minoris ocupare, num. 243, ex bono, & æquo iudex deb[illegible] intereſſe taxare hoc casu n. 244.

¶ Tutor decimam habebit [illegible] si non emerit pupilo, vel

prædia vel census, dicto cap. 11. nu. 248.

¶ Tutor liber est ab obligatione reddituum si soluat debita minoris, cap. 11. num 49. Idem si bona vssei iudicis fuerint sequæstrata, vel lis est super hæreditate pupili, vel minoris num. 250.

¶ Tutor, si minor sit fœmina an vtilitusei sit pecuniam suam non occupare, & tutor sit excussatus iudicis arbitrio relinquitur, cap. 11. numer. 251.

¶ Contra fraudes tutorum, qui prætendunt non inuenisse census, vel possessiones, num. 252. Regionis consuetudo circa prædicta attendenda, num. 253.

¶ Tutor postquam cepit esse habet semestre dilationis ad impositionem censum, & postquam debitum exigit vimestre, cap. 11. num. 259.

¶ Tutor si debita minoris, vel pupili non exegit quid obseruandum, num. 256. Non tenetur ad interesse, num. 256. Reddituum computatio non est remitenda iudici, num. 257.

¶ Tutor debet requirere adultum cuius tutelam administrauit, vt eius bona administret, cap. 11. num. 260.

¶ Tutor vel curator tenetur ad vsuras vsque ad diem in quo tutelá restituit, num. 262.

¶ Eius obligatio astringit in hoc fideiussores minorum, & corũ [illegible]atores, n. 263.

¶ Tutor qui administrationem gessit prior conueniẽdus quam alij contutores, cap. 11. n. 303.

VENDITOR.

¶ In precio rei venditæ non habet prælationem cæteris creditoribus hypothecarijs anterioribus etiam si sibi cauerit cum hypotheca generali, cap. 11. n. 205.

VICERREX.

¶ Ex iudex ordinarius superior, & supræmus in Regno sibi commisso, cap. 9. num. 7. recussari potest, & adiunctum post recussationem debet assumere, num. 5. & 6. Proconsulibus æquiparatur, num. 8. An acta per antecessorem valeant post ingressum successoris in prouincia resoluitur negatiue cum distinctione, n. 10. & 11.

¶ Vincentius de Franquis de hoc locutus, & eius decisio, 398. reprobatur, cap. 9. n. 398.

VIRI.

¶ Viri sancti in memoriam nostri faciunt, & pro nobis Deum deprecatur, cap. 2. num. 12.

¶ Viri vxoribus, & vxores viris debent esse fideles, & si vnus aduersus alium delinquat quando dicatur cõmitere proditionem, cap. 3. §. 2. num. 33.

VXOR.

¶ Vide verbo dos, & verbo maritus.

¶ Vxor pro paraphrenalibus habet tacitam hypothecam sine prælla tione, & à quo die incipiat currere. vide cap. 11. num. 172. & 173. & potest se opponere pro paraphrenalibus, num. 171.

¶ Vxori si donatio perfecta, & valida fiat à marito non fuit præiudicium ex contractibus sequei mariti, cap. 11. n. 212. & 213.

VSVRA.

¶ Vsuræ vsurarum nec int alterius interesse non debetur 11. num. 238. Quod intelligitur casuum minoris ætatis, & inte & redditibus reddituum pupil minori ex suo capitali debitis.

FINIS

BIBLIOTECA

CON
PRIVILEGIO
REAL

IMPRESSO EN SEVILLA,
por Geronymo de Contreras, Impre-
sor de libros; Año de 1620.